

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

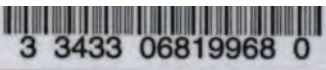
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 06819968 0

1. The first part of the document is a list of names and titles, including the names of the authors and the titles of their works. This list is organized in a vertical column on the right side of the page.

311759

INSECTELE

ÎN LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIŪ FOLKLORISTIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCEVA.

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI

INSTIT. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL” S-308 ION ST. RASIDESCU
10, STRADA DÔMNEI, 10

1903.

8100

INSECTELE

LIMBA, CREDINȚELE ȘI OBICEIURILE ROMÂNILOR.

STUDIŪ FOLKLORISTIC

DE

SIM. FL. MARIAN

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR LA GIMNASIUL GR. OR. DIN SUCÉVA.

EDITIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

PUBLIC
LIBRARY

BUCURESCI

T. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“ S-SOR ION ST. RASIDESCU

16, STRADA DÓMNEI, 16

1903.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
340759
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1905

NOY W38
3184
V3841

PREFAȚĂ.

În toamna anului 1883, fiind însărcinat de către direcțiunea liceului gr. or. din Suceva a predă, pe lângă obiectul meu de religiune, și zoologia în cl. I a despărțiturilor românesce de la acest liceu, am luat cu plăcere asupra mea această sarcină și, în decurs de 12 ani, am dus-o cu o deosebită tragere de inimă.

Un lucru însă mi-a fost din capul locului foarte bătător la ochi. Când venia adevărat rându-l să propun despre insecte și deschideam zoologia, pare că era lucru puțin, nu dam mai peste nici o singură numire românescă de insecte, ci tot numai peste numiri străine sau peste traduceri din limba latină sau cea germană.

Vedând eu acesta și știind, prea bine încă de pe când eram băiat mic că și Români au numiri de insecte, mi-am propus chiar în anul cel dintâi să adun nu numai numirile românesce ale insectelor, ci tot odată și cele ce le cred și istorisesc Români despre dinsele, și apoi tot ce voi fi adunat să dau publicității spre întrebuințarea și folosul obștesc.

De la propusul meu însă și până la împlinirea lui au trecut mai mulți ani la mijloc, căci multe alte lucrări, tot pe terenul literaturii poporane, pentru cari aveam mai mult material adunat, m'au apucat pe dinainte.

Acuma însă, fiind cu ajutorul lui Dumnezeu gata și cu această lucrare, care cuprinde în sine toate numirile, legendele, datinele și credințele Românilor de pretutindenă a peste o sută și opt-deci de specii de insecte, iată că o dau publicității.

Meritul însă că lucrarea de față e ast-fel, după cum se prezintă ea publicității, nu este numai al meu, ci și al celor

mai mulți dintre elevii, cari î-am instruat din istoria naturală, precum și al altor domni, cari mă-au întins mână de ajutor la adunarea materialului cuprins într'însa.

Și cine mă scie când ar fi văzut lumina publicității, dacă on. Academie Română n'ar fi fost așa de bună și de preventivă de a luă asupra ei sarcina de a o tipări pe speșele sale.

Drept aceea mă simt dator de a aduce cele mai sincere și mai cordiale mulțumiri atât acestei înalte corporațiuni pentru binele ce mi l-a făcut și de astă dată, cât și tuturor domnilor, cari mă-au întins mână de ajutor la compunerea acestei lucrări, și în deosebire S. Sale părintelui T. Bălășel, preot și învățător în România, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea, d-lui Th. A. Bogdan, învățător în Transilvania, orașul Bistrița, d-lui Per. Papahagi, Aromân din Macedonia și în timpul de față profesor în Bucuresci, d-lui S. Theodorescu-Chirilean, învățător în România, com. Zorleni, jud. Tutova, și d-lui El. Pop, învățător pensionat în Ungaria, orașul Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, cari au binevoit a mi trimite, pe lângă diferite numiri de insecte, și cele mai multe și mai interesante legende, datine și credințe.

Și acum, în interesul cauzei, încă o rugăminte către on. public cetitor.

Sunt cuprinse în această publicațiune peste 900 numiri și peste 180 de specii de insecte. Nu încap însă nici o îndoielă că numărul acesta nu este complet, și că se vor fi aflând la popor încă multe numiri peste cari încă n'am putut da și prin urmare mă-au rămas necunoscute.

Dorința mea pe de o parte și datorința tuturor cetitorilor pe de altă parte ar fi deci ca să completeze aceste numiri de insecte prin cunoștințele ce le vor fi cules în deosebitele localități locuite de Români, și să mi le aducă ori direct ori pe calea publicității la cunoștință, ca la timpul său să pot completa această scriere prin un apendice la publicațiunea de față.

Sucéva, la 8 (21) Iulie 1903.

S. Fl. Marian.

ÎNTRUDUCERE.

Limba română are mai multe cuvinte cu înțelesul de *insect*, și anume: *bóngă*, *borză*, *gândac*, *gânganie*, *gângolie*, *gâză*, *gâzóbă*, *góngă*, *grângóșă* și *gujulie*.

Nu toate cuvintele acestea însă au una și aceeași însemnare, nici nu se înțeleg sub ele toate insectele, ci prin unele se înțeleg numai o parte de insecte, iar prin altele, pe lângă insecte, se mai înțeleg încă și alte vietăți.

a) Așa sub cuvântul *bóngă*, pl. *bónge*, dim. *bonguță*, care, după cât știu până acuma, e usitat numai în *Transilvania*, se înțeleg un fel de insecte, cari se deosebesc de *musce*, ceea ce se poate vedea și din următoarele versuri reproduse dintr'o poezie poporană tot din *Transilvania* :

Mă duc la împărat,
Că el m'a chemat
Să-i arăt *bonguțele*
Si toate *muscuțele* (1).

b) Sub cuvântul *borză*, pl. *borze*, unii Români din *Bucovina* înțeleg toate insectele, cari se țin de gândacii cu mustăți lungi, lat. *Longicornia*, alții însă atât din *Bucovina*, cât și din *Maramureș*, înțeleg *muscele* și în deosebire *musca de casă* și *musca mare*, precum și unele dintre celelalte insecte, cari se arată prin casele omenesci.

c) Cuv. *gândac*, pl. *gândaci*, cu care unii naturaliști români au numit până acuma ordinea primă a insectelor, adică *Colecterele*, înseamnă întâiu: insect, și cu deosebire o parte

---

(1) Iuliu Bugnariu, *Dicționar popular*, publ. în *Gazeta Transilvaniei*, an. L, Brașov 1887. No 263.

dintre Coleoptere, precum : *Cărăbușul* sau *Găinușa*, (1) lat. *Melolontha vulgaris* Fabr. și *Gândăcelul* sau *Cățelul frasinilor*, lat. *Lytta visicatoria* L ; apoi orî și ce vierme, care se nutrește cu frunze, precum e bună-ôră *Viermele de mătase* care se numește și *Gândac de mătase* (2), lat. *Bombyx mori* L. și în urmă *șerpe* (3) și *șorece* (4).

Însă orî și cum cuv. *gândac* are mai mult înțelesul de *insect*, pentru că cu acest înțeles e cunoscut tuturor Românilor din tôte părțile, pe când cu înțelesul de *șerpe* și de *șorece* e cunoscut numai în unele părți din *Transilvania*.

Și cum că într'adevăr însemnarea de insect e cea mai răs-pândită, se pôte cunoște și din unele poeșii poporane, în care provine acéstă numire.

Iată una și dintre aceste poeșii, și anume din *Bucovina*.

Cine iubesc și spune
Scóte-l, Dóme, la rușine.
Cine iubesc și lasă
Nu l-ași vedé făcênd casă,
Aibă casa racului
Și hrana gândacului
Pe vârful copacului.
Aibă casa cucului
Și masa vulturului
Și odihna vîntului ! (5)

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel, paroch și invetător în Țera-româ nescă, com. Ștefănesci, jud. Vâlcea : « *Găinușa* se numește și *Gândac de prun* ; » — I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele, poeșii poporale*, Gherl. 1884, p. 192 : « *Gândac* = Cărăbușul de Maiu, germ. Maikäfer, ung. Csere bogár, lat. *Melolontha vulgaris*.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*, p. 192 : « Pe la Retég *Cărăbușului de Maiu* îi dic *Bunzariu*, căci ei dic *gândac* la șerpe » ; — S. Buzilă, *Răspuns la cestionarul d-lui B. P. Hasdeu pentru « Etym. Magn. Rom. »*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, Sibiu 1891. No 155 ; — I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*, ținutul Bârgăului, publ. în *Familia*, an. XXII, Oradea mare, 1886, p. 251.

(4) Al. Viciu, *Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, Blaj 1899, p. 32 : « *Gândac*, șorece (Clopotiva), măța a prin un *gândac* din cămară. » « S'o încuibat *gândăci* în cămară. »

(5) S. Fl. Marian, *Poeșii pop. române*, t. II, Cernăuți 1875, p. 172 ; — cf. I. Dologa, *Doine și hore din Ardél*. publ. în *Familia*, cit., p. 251.

Alta din *Transilvania*, ținutul Năsăudului:

Ardă-te focul *gândac*,
 Că mâncași frunza din fag,
 Și-ai învățat și-o *omidă*
 De mănăcă frunza de crudă,
 N'ai lăsat să crească mare
 Să facă umbră pe vale;
 Când fu frunza cât pătacul
 D'apucaî codrul săracul! (1)

A treia, tot din *Transilvania* :

Nu mi-î ciudă de *gândac*,
 C'a mâncat frunza de fag,
 Cum mi-î ciudă de hămeiū,
 C'a mâncat frunza de teiū! (2)

A patra, din *Moldova* :

Nu mi-e ciudă de *gândac*,
 C'a mâncat frunza de fag;
 Dar mi-e ciudă de *omidă*,
 C'a mâncat frunza de crudă;
 N'a lăsat să odrăslască,
 Voiniciî să se umbrască (3).

A cincia și ultima, din *Țera-românească, jud. Vâlcea* :

Frunză verde de trei flori,
 Nu te blestem ca să mori,
 Te blestem ca să te'nsori,
 Să te'nsori de nouă ori
 Și să-mi faci nouă feciori.
 Iar în anul de credință
 Să-ți deă Domnu de-o fetiță,
 Să te pörte pe uliță.
 Și să-ți deă Domnu, să-ți deă,
 Să-ți deă mersul racului
 Și *pasul gândacului*;
 Si să-ți deă Domnu, să-ți deă :
 O căruță cu doi junci,

(1) I. Pop-Reteganul, *Trandafiri și viorele*, p. 36.

(2) Com. de d-l B. B. Iosof.

(3) I. Creangă, *Opere complete*, București 1902, p. 68.

Unul surd și altul orb,
 Cum sunt bunî de căpëtat,
 Să te plimbî p'în mahală
 Să-ți deă toți câte ce-vă,
 Să vii și la pórta mea
 Să-ți daü și eü d'o pară,
 Să-ți daü un blid de mălaiü
 Și douë de jărăgaiü,
 Să-ți daü un blid de făină
 Și la urmă o prăjină! (1)

Afară de poesia acësta, se mai află în *Țëra-romănescă* încă și următórele dicale și locuțiuni, în cari provine cuv. *gândac*:

Cavaler *gândac*
 Sacsana bricég, —

care se dice în batjocură celor ce se fudulesc peste măsură, însă sunt proști și săraci.

A avé gândacî în cap, —

a fi cam smintit, cam nerod.

A fi mâncat de gândacî, —

a avé haine rupte, ciuruite.

A fi gândăcos, —

adecă mic, nevoiaș, fără nici un spor în lucrul seü.

Ai draci,
 Orî *gândacî*,
 Orî te prefacî ?

adecă: ești nebun în regulă, orî numai așa te prefacî? (2)

Gândacul nici cum moșasce
 Pe vultur când nasce —

se dice pentru cele din fire împotivítóre (3).

d) Sub cuv. *gânganie*, pl. *gângăniî* și *gângăni*, pre care

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) I. A. Zanne, *Proverbele Romănilor*, Bucuresci 1896, p. 479.

învățații străini îl traduc prin cuv. *insect* (1), unii Români înțeleg numai o parte de insecte, și anume pe cele veninoase, iar alții nu înțeleg nici măcar atâta, ci ei sub acest cuvânt înțeleg cu totul alte vietăți, și anume: șerpii, solomâsdrole sau salamâsdrole, șopârlele, bróscele și unele dintre miriapode (2).

Eșiți brósce și *gângăni*,
Că v'ajuns Blagoveșteni.

e) Sub cuv. *gângolie*, pl. *gângoli*, care, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, e usitat numai la Români din *Banat*, se înțelege ori și ce insect (3).

f) Sub cuv. *gâză*, pl. *gâze*, dim. *gâzuță* și *gâzuliță*, se înțeleg mai cu sémă insectele cele mici cu aripi transparente ca *Dipterele*, *Semidipterele* și *Aphidele* (4).

Pe valea Someșului în *Transilvania*, se înțeleg sub cuv. *gâză* deosebitele insecte mici, ale căror nume nu se scie (5).

(1) A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, t. II, Francfort s. M. 1879, p. 114; — Dr. Arthur Byhan, *Die alten Nasalvokale in den slavischen Elementen des Rumänischen*, publ. în *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar)* zu Leipzig, ed. de Dr. Gust. Weigand, Leipzig 1898, 312. — Cihac înșiră cuv. acesta în rând cu *gâng*, *gângav-ă*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *góngă* și *gongonesc*, ca și când toate cuvintele acestea s'ar trage din una și aceeași rădăcină, fără a lua în considerare că *gângav*, *gângăvesc*, *gângăesc*, *gângănesc*, *gânguresc*, *gongonělă*, *gongonitură* și *gongonesc* sunt cuvinte onomatopeice, cari s'au format de la sunetele ce le produc copiii când se învață a vorbi, pe când *gânganie*, *gângónă* și *góngă* însemnă diferite vietăți, dintre cari unele nu produc nici un fel de sunet.

(2) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 7; — S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, București 1899, p. 194 și 195; — St. Buzilă, *Răspuns la cestionarul d-lui Hasdeu*, publ. în *Tribuna*, an. VIII, No. 155: «Șerpii (pop. Gândacii) și șopârlele se numesc cu un cuvânt *gângăni*».

(3) Com de Ios. Olariu, fost învățator în Maidan și repausat în decursul anului acestuia; — Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, 1896, p. 317; — Idem, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312.

(4) În Bucovina, apoi com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — cf. și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 515.

(5) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 33; — Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, pune cuv. *gâzuliță* în rând cu *gujulie*, ca și când amândouă aceste cuvinte s'ar trage din una și aceeași rădăcină. Iar la p. 120, în rând cu cuv. *gâză*,

g) Sub cuv. *gâzóbă*, pl. *gâzóbă*, dim. *gâzobușă*, și *gâzobenie*, pl. *gâzobenii*, înțeleg Românii din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora ceî de pe lângă apa Sucevei, distr. Rădăuțului, insectele de apă, în special însă pe cele lăbănate, adecă lungi în picioré. Alți Români însă, tot din *Bucovina*, înțeleg sub acest cuvînt pe cele mai multe insecte, cari nu sbóră nici nu alérgă, ci numai de abiă se mișcă, ca și când s'ar târâi, și dintre acestea pe cele mai urite.

h) Sub cuv. *góngă*, pl. *góngă*, dim. *gongușă*, se înțeleg atât în unele părți din *Térra-românescă*, precum bună-ora în jud. Mehedinți și Vâlcea, cât și în unele părți din *Banat*, tot felul de insecte, cari nu aũ un nume deosebit în graiul poporului (1), iar în *Biharia*, tot sub acest cuvînt, se înțeleg mai cu sémă insectele cele mici (2).

Góngă e decî nu numai cel mai răspândit cuvînt, ci printr'însul se înțeleg tot de odată și tóte insectele ce n'aũ un nume deosebit, nu numai cele mai arătóse, ci până chiar și cele mai mici, după cum prea lesne se póte cunósce acésta și din următóarele dícale din *Térra-Românescă*:

A fi *góngă* —

a fi slab, pipernicit în ultimul grad.

A fi ajuns ca o *góngă*, —

pe care singur îl traduce prin *insect* și *taon*=tăun, pune și cuv. *ghijógă*, care în limba Românilor din Bucovina însemná o *épă bătrână*, *hitiónă* și *slabă*. Va să dícă face dintr'o *gáză* o *épă*, după cum fac unii *dintr'un țânțar* un *armăsar*, numai și numai ca pe amândoué cuvintele acestea să le póta deduce din cuv. pol. *gies* sau *giez*: sorte de taon, care la rândul sêu s'ar trage din mhall. *bies-wurm* sau *bies-fliege*. Se vede că n'a sciut sau n'a voit să scie că, pe lângă cuv. *ghijógă*, mai există încă și cuv. *ghijog*=cal bătrân, hition și slab, și că amândoué cuvintele acestea se mai rostesc și *bghijog* — *bghijóga* și *bijog-bijógă*.

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele *góngă* se înțeleg tot felul de insecte, cari nu aũ un nume deosebit în graiul poporului. Așá dar numele de *góngă* este un nume generic, ce poporul de pe aici dá tuturor insectelor. Decî *góngă* —insectă; — Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht*, p. 312; — com. de Ios. Olariú.

(2) M. Pompiliú, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.010: «*Góngă*=insectă mică, gáză.»

se ȕice de cine-vă, care din cauză de b6lá său alte nevoi a slăbit peste fire (1).

Său din următ6rea poezie populară din *Banat*:

Săraca inimă 'ntr6gă,
Cum o mânce'o g6ngă n6gră.
Las' s'o mânce că-ı de vină,
Că s'a tras în ț6ră strină,
Unde nu-ı nici dor nici milă,
Numai jel și multă silă (2).

i) Sub cuv. *grângoșă* său *gring6șă* și *gărg6șă*, unii Români din *Banat*, unde e usitat cuvântul acesta, înțeleg ori și ce insect, alții însă înțeleg numai gândacii, cari se v6d pe drumuri și pe alte căi trăg6nd câte o *bobol6că* său *ghemuș* cât un ou de pas6re de mare făcută din baligă de vite cornute (3), și iarăși alții pe insectele ale căror aripi de-asupra sunt scort6se, adecă *Coleopterele* (4).

j) În fine sub cuv. *gujulie*, pl. *gujuliı* (5), atăt Români din *Bucovina* cât și cei din *Transilvania* și *Ungaria*, înțeleg numai o parte dintre *Coleoptere*, și anume pe acelea ce petrec mai mult numai pe pămînt, din cauză că, fiindu-le unora dintre dînsele aripile de-asupra crescute la un loc, iar altora fiindu-le aripile moi și scurte, nu pot să sb6re (6).

Din cele expuse rezultă că nici unul din cele ȕece cuvinte, înșirate mai sus, nu însemn6ză t6te insectele, ci numai o parte

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

(2) M. G. Crăciun, *Căntece populare din Banat*, publ. în *Familia*, an. XXVII, Oradea-mare 1891, p. 535.

(3) Com. de Ios. Olariu.

(4) Dr. Gust. Weigand, *Dritter Jahresbericht*, p. 316.

(5) Cihac, *Dict.*, t. II, p. 131, voind cu ori și ce preț a deduce cuvântul acesta de la limba slavă, a inventat și a pus în rând cu dînsul un nou cuvînt, care nu există în popor, anume: *jujulie*. Eú cred însă că cuv. *gujulie*, care însemn6ză un insect ce petrece mai mult pe fața și sub fața pămîntului, stă în legătură cu cuv. *guz*, care la Români din unele părți ale Transilvaniei și Banatului însemn6ză *cărtiță*, precum și cu cuv. *guzan* și *guzgan*=cloțan. Deci nu de la vsl. *zuzeli*=scarabaeus său *zuzelica*=insectum vermis, se derivă, ci cu totul de la alt cuvînt.

(6) Ales. Viciu, *Glosariu*, p. 33: «*Gujulie*, g6nge mici, insecte; «ce te scarpini atăta. d6ră n'ai *gujuliı*» (ca să nu ȕic păduchi); — com. de d-I. El. Pop: «*Gujulia* e un fel de *gonguță n6gră*.»

din ele, prin urmare că nu avem în limba noastră un cuvânt, care să corespundă exact noțiunii *insect*: artropodar cu corpul împărțit în trei părți : cap, torace și abdomen, cu trei perechi de picioare și cu o pereche de antene.

Cuv. *borză*, care e cunoscut mai cu seamă Românilor din *Bucovina*, corespunde mai mult gândacilor cu mustați lungi, lat. *Longicornia*.

Cuv. *gândac*, care e cel mai răspândit și tot odată mai bine cunoscut, corespunde mai mult ordinei *Coleopterelor*, pentru că el exprimă cu mult mai exact noțiunea de coleopter.

Cuv. *gâză*, care asemenea e foarte răspândit, corespunde mai mult ordinei *Dipterelor*, adică a insectelor câte cu două aripi.

Iar cuv. *góngă*, care e cunoscut mai cu seamă Românilor din *Țera-românească*, *Banat* și *Ungaria*, corespunde mai multor feluri de insecte.

Noțiunea cea mai completă, ce o are poporul, e cea de *Lepidoptere*, pre cari le numesce *Fluturi* (1).

Și precum nu există un cuvânt anumit, care să exprime exact noțiunea *insect*, tot așa nu există nici unul care ar exprima exact noțiunea de *larvă*.

Larva, în limba poporului român de pretutindenă, se exprimă prin trei cuvinte deosebite, și anume: *omidă*, *cariu* și *vierme*.

Tóte larvele cele péroase ale fluturilor, cari nu au numiri proprii, se numesc *omidi*, sing. *omidă*, la Români din Macedonia: *uñidă* și *luñidă*.

Tóte larvele, cari trăesc și rod prin lemne, se numesc *cari*, sing. *cariu* (2).

Iar toate cele-lalte larve, fie oră și de ce insect ar fi, se numesc *viermi*.

Trebue însă să notăm aicia că partea cea mai mare a larvelor au numiri proprii.

Nimfele, lat. *Nympha*, sau *Crysalidele* unor insecte, bună-

(1) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din *Moldova*, cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — și a celor din *Țera-românească*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Poporul, afară de *cariul* veritabil, numesce cu numele generic de *cariu* toți *viermi*, cari găuresc lemnele.»

oră ca cele ale fluturilor, se numesc *păpuși*, sing. *păpușă* și *gogóșe*, sing. *gogóșă*, iar altele, ca cele ale furnicilor, se numesc *saci* și *perine*.

O sémă de insecte însă, bună-oră ca *furnica* și *țințarul*, nu numai că singure au numiri proprii, ci chiar și larvele și nimfele lor.

Furnica—ou—*cățel* (larva ei) — *sac* sau *perină* (nimfa furniceii).

Țințariu—ou—*carabăț* (larva lui) — *lătăuș* sau *lăturaș* (nimfa lui).

Antenele sau pipăitórele tuturor insectelor, fără deosebire, se numesc pretutindenii cu un nume propriu: *mustății*.

Scutul gâtului: *scut* sau *scoicuță*.

Toracele: *pept*.

Abdomenul: *pântece*.

Elitele: *aripi scorțóse*.

În fine, *metamorfoza* se exprimă prin cuv. *trântorire*, care însemnă a se transformă din ce-vă activ în sedentar. De ex. un vierme, când începe a se metamorfoza spre a deveni *insectă*, starea de ședere până ce se perfecționează, se numește *trântorire*. *Omida*, când încetă de a mai umblă și a mânca, când se fixează într'un loc spre a se face fluture, se dice că *se trântoresce*, s'a *trântorit* (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

REPEDEA.

(Cicindela campestris L.)

Pe locurile unde bate mai tare sórele, și cu deosebire pe tururile nisipóse, precum și pe țermurile ríurilor, se póte adese-orí observà în decursul verii un gândăcel mic și frumușel, pe de desubt de colóre întunecat-arámie, pe de-asupra deschis-verde, și câte cu cincí puí albí pe urechea fie-cáreí aripí de de-asupra, care alérgă cu o deosebită iuțélă în colo și în cóce, căutându-și nutrețul de tóte zile.

Acest gândăcel drăgálaș și fórte sprinten se numesce în Transilvania: *Repede*, pentru că e lung în picióre și fuge foarte repede (1), iar în unele părți din Banat: *Dragobete*, pentru că o sémă de fete mari își fac *de dragoste* cu soțul (2).

Despre acest gândăcel alergător, care numai cu fórte mare vutate se póte prinde, există la Românií din Transilvania nătóarele credințe:

„Când ți se nasce un băiat, adună *Repedi* și, punându-le în mâin, ți:

– Cum îi acésta de repede la mers, așa să fii și tu, N! (3)

) Com. de d-l Th. A. Bogdan, învățător în Bistrița: «*Repedea* e o insectă mică și cu picióarele lungi, care umblă fórte repede.»

) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, București 1899, 44: «În alte locuri însă ar însemnă *Dragobete* un *gândac alergător*, folosesc descântátóarele la descântecele de dragoste.»

) Cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Cine suferă de durere de picior, vindece-se cu picior de *Repede*, că-î va trece (1).

Când vezi *Repedea* și: «Stăi și mă învață și pe mine a umbla ca tine, că te vei simți mai ușor (2).

Când mor multe *Repedi*, are să vie un betșug mare în sat (3).

Cine nu cunoște *Repedea*, acela nu are să ajungă la bătrânețe (4).

De ai prins 9 *Repedi* într'o și, și ți-î femeia îngreunată, are să nască copil fără splină (5).

Nevasta îngreunată, dacă va strînge într'o și 9 *Repedi* și le va acăța de-asupra ușii, are să nască copil fără splină (6).

Cine pôte merge așa de repede, ca *Repedea*, acela are să umble mult pe jos în lumea cea-laltă (7).

(1) Cred. Rom. din Fărăgău.

(2) Cred. Rom. din Téca.

(3) Cred. Rom. din Batăș.

(4) Cred. Rom. din Șieuș.

(5) Cred. Rom. din Ardan.

(6) Cred. Rom. din Mociu.

(7) Cred. Rom. din Felfalău. — Tôte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, învăț. în Bistrița.

G O N I Ț A.

(*Gyrinus natator* L.)

Românii din cele mai multe părți ale *Bucovinei* numesc toate vitele cornute de genul femeesc, dar mai cu seamă *juncile* și *vacile*, cari nu se *alungă* sau, după cum se mai dice, nu se *gonesc* un timp mai îndelungat ori nici de cum, *știră*, sing. *știră*, iar pre cele ce se alungă mai adese-orî, și tot nu se țin, le numesc *Gonițe*, sing. *Goniță*.

Trăind o parte însemnată de Români mai mult din creșterea și cultivarea vitelor și ca atari ne dându-le mâna a ținé pe lângă casă nisce *sterpături*, cari nu pot să le aducă mai nici un folos, de aceea, cum observă ei că cutare juncă sau vacă e *știră*, îndată și întrebuintează fel de fel de mijloce spre a o face ca să se cêră cât mai de grabă la buhaiu, adecă să devie *goniță* și ca atare mai pe urmă și productivă.

Unul din mulțimea mijlocelor pe cari le întrebuintează ei spre acest scop e și insectul de apă numit atât în Bucovina cât și în alte părți locuite de Români *Goniță* (1).

Românii, respective Românele, cari *voesc* ca să li se *alunge*, adecă să li se *gonescă* vacile la timp, se duc cu

---

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, sat în districtul Rădăușului, dict. de Michaiu St. Coniac, agricultor: «*Gonița* trăeșce în apă și sboră. Ea e pe spate neșră, iar picioarele-î sunt galbene-ruginii. De-asupra are aripî tari (coji), iar de desubt moi»; — a celor din Frătăușul-nou, sat în distr. Rădăușului, dict. de Const. Rusu, agricultor: «*Gonița* are trup scurt și lat, aripile de-asupra sunt negre, iar pântecele galben. Ea pe-trece numai în apă»; — *Enciclopedia română*, t. II, p. 580.

sacul de prins pește la o apă stătătoare, în care petrece de regulă acest insect și în care înotă învârtindu-se foarte repede pe suprafața ei, ca și când s'ar alungă, de unde se vede că-i vine apoi și numirea, prind mai multe *Gonițe* de acestea, le aduc acasă, le piséză bine și apoi, puindu-le în tărățe, le dau vacilor știre ca să le mănânce.

Vacile, cari mănâncă *Gonițe* de acestea amestecate cu tărățe, se dice că încep apoi nu mult după acesta a umbla ca și vacile numite *gonițe* după buhaiu și în scurt timp se și gonesc, se alungă (1).

Unii Români însă nu prind mai multe *Gonițe* de acestea de-odată, ci numai un număr anumit, și adecă *nouă* sau *trei*. Iar după ce le-au prins și le-au duminat mărunțel, le pun în tărățe, le amestecă bine cu acestea, și apoi le dau vacilor celor *știre* de mâncare.

Făcând acesta cred că vacile, cărora li s'au dat de mâncat, nu rămân mai mult *știre*, ci în curând se alungă (2).

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de M. St. Coniac.

(2) Dat. și cred. Rom. din Igesci, sat în distr. Storojineșului, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

BOUL DE APĂ.

(*Hydrophilus piceus* L.)

Unul dintre cei mai mari gândaci de apă, care se află în țările locuite de Români, e *Boul de apă* (1) sau *Boul de baltă* (2).

Boul de apă are corp lătăreț-oval, foarte neted și strălucitor. De-asupra e negru ca tăciunile, iar de desubt negru-castaniu. Pieptul său e acoperit cu un fel de păr vârtos și neted, iar piciorile, foarte potrivite pentru înotat, sunt acoperite cu perii lungi și deși. Mustețile îi sunt scurte și au forma unui ic, iar fălcile îi sunt foarte lungi.

Boul de apă e un gândac leneș, care petrece peste 90% de regulă, în apele cele stătătoare, iar seara părăsesce apa, în care a petrecut peste 90%, și prinde a sbura prin apropierea ei. El înotă și sbura foarte bine, de umblat însă umblă greu.

Femeiușca își depune ouăle într'un fel de beșicuță care, umplută fiind cu aer, plutesce pe de-asupra apei și din care, după 12—15 zile, es apoi larvele.

Larvele sémână cu nisce viermi moi, lungi, turtiți și negri; au câte șase picioré și un cap solzos, armat cu fălci puternice și cu cârlige; respiră pe partea dinapoi a corpului și petrec numai în apă, unde se nutresc cu *cobelci* sau *culbeci* și cu *lutunoi* sau *vițelari*, adecă cu pu de bróscă, precum și cu multe alte vietăți mici de apă, pe când gândacul însuși

---

(1) Dat. Rom. din Moldova, com. Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Boul de apă* e în trup *lătăuș*»

(2) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, Bukarest, pag. 217—218.

se nutrește numai cu materii vegetale, cari au început a trece deja în putrejune.

După ce s'au dezvoltat larvele deplin, es afară din apă și sapă pe malul acesteia un fel de culcuș sau vizuină, în care se prefac apoi în nimfe și în care stau mai multe zile chiar și după ce au ajuns în stare perfectă (1).

---

(1) Cf. D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturale*, t. III. *Zoologie*, București 1874, p. 215.

LARDARIUL.

(*Dermestes lardarius* L.)

Lardariul (1) e un gândac mic, numai de 7—8 mm. de lung, pe partea de desubt a corpului acoperit cu perii gălbii, iar pe cea de-asupra cu negri; scutul gâtului în genere cu un cercușor de petițe gălbii; partea dinainte a aripelor deasupra de colóre ruginie și câte cu trei puiuți negri pe fie-care aripă, iar partea cea dinapoii négră.

Lardariul, când se află pe-afară, trăesce din hoiturii, iar când se pripășesce prin case, atunci se nutresce cu diferite materii animalice, cari se află prin acestea, precum cu piei și blăni, pe cari le róde, și mai ales cu slănină, din care causă se vede că se și numesce apoi romănesce *Lardariu*, de la cuv. *lard* = slănină, usitat mai ales în unele părți ale Transilvaniei.

Larva *Lardariului*, care în unele părți din Bucovina se numesce *Codaș* (2), iar în unele părți din Ungaria: *Strepede*, pl. *Strepeși* (3), trăesce din aceleași materii ca și gândacul ce a produs-o, și e tot atât de stricăciósă ca și dînsul.

(1) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*, partea I. *Zoologia*, București 1873, p. 134: «*Lardariul*, *Dermestes lardarius*, este o insectă mică, négră la capete și ócheșă la mijloc.»

(2) Datina Romănilor din cele mai multe părți ale Bucovinei: «Viermii, cari se fac în slănină, brănză și lapte, se numesc *Codași*.»

(3) V. Sala, *Glosariu din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, Iași 1896, p. 339: «*Strepeși*, viermuleți din slănină ori brănză». — Romăni din *Țera-Romănescă*, după cum îmi scrie Sântia Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățător în Ștefănesci, jud. Vâlcea, înțeleg sub cuv. *Strepede*, pl. *Strepeși*, un fel de viermi albi, scurți, groși

În fine mai e de însemnat și aceea că atât gândacul acesta, cât și larva sa, când sunt atinși cu ce-vă sau când sunt împedicați în mersul lor, se fac și staă locului, ca și când ar fi morți.

Iar o dăcere din *Téra-Românescă* sună :

A fi făcut strepeți,

adecă a se fi stricat, a nu mai fi bun de mâncare, sau de păstrat (1).

și bonți, adecă nu ascuțiți la capete, cari se fac numai în zémuri acre, și cu deosebire în oțet, când acesta e gata pe isprăvite în vas. Sătenii nu sã scârbă de dînșil, ci îi strecórá și oțetul îl mánăncă. Iar numele de *Strepeți* trebuie să steà în legătură cu verbul *a strepeți*, acțiunea mánăncărilor și cu deosebire a fructelor acre asupra dinșilor.

(1) Com. de S. Sa`păr. T. Bălășel.

C A R A B A N U L.

(*Oryctes nasicornis* L.)

Prin apropierea dubălărilor precum și pe locurile unde sunt multe surcele ce-aŭ prins a trece în putrejune, se află foarte adese-orî un fel de gândac castaniŭ, de la 22—36 mm. de lung. pe spate gol, iar pe pânțece și pe picióre acoperit cu perî de colórea vulpiî.

Acest gândac se numește în Bucovina : *Caraban*, fem. *Carabană* (1), *Dubălariŭ* (2), *Forfecariŭ* (3) și *Băligariŭ cu corn* (4) ; în Moldova : *Caraban*, fem. *Carabană* (5) ; iar în Ungaria : *Taurul lui Dumneđeŭ* (6).

Numirea de *Caraban*, fem. *Carabană*, a acestui gândac cred că stă în legătură cu cuv. *Cărăbuș*, lat. *Carabus* ; cea de *Dubălariŭ* îi vine deacolo, pentru că el petrece de regulă în *dubala* saŭ *argășela* de pe lângă dubălăriî ; cea de *Băligariŭ cu corn* saŭ *Taurul lui Dumneđeŭ*, pentru că bărbatușul are pe scutul capuluî un cornișor ascuțit și întors cu vârful spre spate, în care călcând foarte lesne te poțî

(1) Dat. Rom. din orașul Suceva și a celor din Bosanci, sat în distr. Sucevei.

(2) Dat. Rom. din Suceva, Bosanci și Tișeuț, sat în distr. Sucevei.

(3) Dat. Rom. din Udesci, sat în distr. Sucevei, dict. de Vasile Cimpoeș, agricultor.

(4) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșoni, dict. de Grigore Olariŭ și Anton Sandrușcă ; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(6) Com. de d-l Elia Pop, învățator în Șomcuta-mare : «*Taurul lui Dumneđeŭ* are un fel de corn în frunte.»

sparge; iar cea de *Forfecariu*, pentru că atât bărbătuşul cât şi femeiuşca au câte o păreche de fălcă foarte puternice cu care taie obiectele din care se nutresc.

Femeiuşca, care e fără de corn în frunte, ci are în locul acestuia numai cât un fel de melc, care arată unde ar trebui să fie cornul, îşi depune ouşele sale în dubala de pe lângă dubălării, precum şi în pământul cel gunoios.

Larvelor, care es din aceste ouşă şi care petrec într'un fel de bubolcă sau ghiemuş făcut dintr'o materie ca baliga, le trebuie mai mulţi ani până ce se prefac în gândaci. şi acesta din cauză că nutreţul lor e foarte sec.

I L É N A.

(*Cetonla aurata* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă pe la *Dum-nica mare* sau *Rusalii*, când cei mai mulți trandafiri sunt înfloriți, nu odată ni se întâmplă să vedem atât prin g â-dini cât și prin rediuri, și anume în cele dintâi pe tranda-firi, iar în cele din urmă pe *Păducei*, lat. *Crataegus oxya-cantha* L., un fel de gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și de colóre aurie-verde, lucind la rașele sórelui ca o piétră scumpă.

Acest gândac se numesce de către Români din Bucovina: *Ilénă*, pl. *Ilene* (1), de către cei din Moldova: *Ilénă* și *Cărăbuș verde* (2), de către cei din Țera-Românescă: *Gândac verde*

---

(1) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Niculae Haraga, agricultor: «*Iléna* e un gândac strălucitor-verde»; — a celor din Putna, sat în distr. Rădăuțului, dict. de Vasile Văcărean și Eliseiú Băcul, agricultori, și com. de d-l Dorim. Vlad, conducătorul școlei pop. din loc.: «*Iléna* e un gândac ce-vă mai mic decât *Cărăbușul* și mai mare decât *Cărăbușelul*, însă mai scurt decât acesta și ce-vă mai gros. Ea este de colóre verde-stră-lucitóre. De desubtul aripilor celor vârtóse are două aripí transverșii-albe. Ea ese numai primăvara în luna lui Maiú și Iunie și sbórá mai ales séra și cu deosebire după ploí. Ȑiua însă stă mai inult ascunsă pe trandafiri.»

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariú, agricultor: «*Iléna*, numită și *Cărăbuș verde*, e un gândac care tráesce la câmp pe *Păducei*, precum și pe alți pomișori sălbatici»; — a celor din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp, agricultor: «*Că-răbușul verde* steclesce pare că e poleit. El e de colóre verde și în trup cam rotund. O sémă îi ȓic și *Ilénă*.»

său *Gândac de trandafir* (1), iar de către cei din Macedonia: *Dzundzunar* (2), *Gîungîunar*, *Dzângănar*, *Iujunar*, *Zângănar* (3), *Zângănar* (4) și *Zângânâr* (5).

Un alt gândac, care se ține asemenea de familia *Ilenci*, însă care provine mai mult în Banat, se numește de către Români din această țară: *Grângoșă verde* (6), lat. *Cetonia fastuosa* F.

Copiii Românilor din *Macedonia* până la vârsta de opt ani obișnuiesc în timpul verii să prindă câte un *Gîungîunar*, căruia, după ce-l lăgă cu o ață subțire pe la mijloc, ținnd de capătul liber al aței, îi dau apoi drumul în vînt.

Gîungîunartu sburând bázăe în vînt, ceea ce procură copiilor o mare plăcere (7).

Tot la Români din *Macedonia* mai există și credința că, dacă într'un an se întîmplă să fie mulți *Zângănar*î, are să fie secetă mare (8).

(1) Com. de S. Sa părintele T. Bălășel, paroch și învățator în Ștefănesci, jud. Vâlcea.

(2) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 301: «*Dzundzunar*, Rosenkäfer (auch sonstige Käfer, die beim Fliegen ein Summen hören lassen.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l Christea Geagea, Român din Macedonia, stud. filos. la Universitatea din Cernăuți.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*. București 1900, p. 182. Nota 1.

(6) Com. de d-l Iosif Olariu, învățator pensionat în Maidan. — Români din Banat înțeleg sub cuvîntul *gânganie*, *gângolie*, *grângoșă* și *góngă* ori ce insect său gândac; — cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*. Leipzig 1896, p. 316 și 317. — Unii Români însă, tot din Banat, înțeleg sub cuv. *grângoșă*, după cum îmi scrie d-l Ios. Olariu, mai mult gândaciî, cari se vîd pe drumuri său pe alte căi trăgînd câte o *boboloci* cît un ou de pasere de mare făcută din baligă de vite cornute.

(7) Per. Papahagi, op. cit., p. 182

(8) Com. de d-l Chr. Geagea.

G R Â N G Ó Ş A.

(*Gymnopleurus pilularius* F.)

Nu odată se poate observa vara pe drumuri, precum și pe alte căi, un fel de gândac negricios trăgând câte o *boboloca* (1) de baligă de vită cornută, cât un ou de pasăre, sau purtând câte o *bluca* (2) de pământ la picioarele dindărăt. Mai adese-orî însă se pot vedea trăgând la una și aceeași boboloca câte doi inși, adică o pereche, și anume bărbătușul și femeiușca.

Acest gândac se numește de Români din Banat: *Grângoșă* sau *Gândac de grâne*.

Tot la Români din Banat există despre acest gândac și următoarea legendă:

«Se dice c'a fost odată,
Când eră lumea curată,
Și-a fost o frumoasă fată,

care

Pre cât eră de frumoasă,
Cu mult eră mai lenoasă,
Că de leneșă ce eră,
De multe orî nu se sculă,
Batăr apă ca să beă.

«Mama fetei aceleia eră văduvă de mai mulți anî și-și iubiă fata ca și ochii din cap.

---

(1) Sub *boboloca*, pl. *bobolocșe*, înțeleg Români din Banat un boț mic rotund.

(2) *Bluca* = boboloca.

«Dar fata, cu cât mumă-sa o iubiă și o cruță mai tare, ca atâta se făliă mai mult și nu ascultă mai nemică.

«De la un timp, vădënd mumă-sa că nu lucrăză mai nemic, se supără pe dînsa și începù a o muștră și a o infruntă pentru lenea ei.

«Dar în zadar, că fata se făcea că n'o aude și nu ascultă de loc ce muma ei îi dicea.

«Odată, nu sciù cum și ce s'a întimplat, destul că biata văduvă trebui să mērgă de diminēță la câmp, ca să rându-escă ce-vă de lucru și acolo, și a lăsat în grija fetei ca, până ce se va înturnă ea, să măture casa și curtea, care eră plină cu *bóbe* (1) de grău de la *trăierat* (2), dicëndu-i:

—«Veđi, draga mea, ești fată mare de măritat; ași voi să vină pețitorii, ca să te mărit, dar cine va peți o fată, pe care n'a vėđut-o în viēta ei lucrând!

«După ce a rostit cuvintele acestea, se duse la câmp și până la *amproor* isprăvi ce avù de lucrat și se întorse apoi acasă. Când ajunse însă acasă, ce să-ı vadă ochii?... Vede curtea nemăturată și pre fata ei somnorósă — căci numai atunci se sculase din pat,— împingēnd cu piciórele gunoiul înainte, iar mătura ținēnd-o în mână.

«Vėđēnd mumă-sa acēsta, deși îi eră mamă adevērată și o iubiă ca ochii sēi din cap, nu și-a mai putut stimpēră mânia, ci infuriindu-se a început a o muștră și a o blēstēmă dicēnd:

—«Da, la ce și-a dat Dumneđeș mână, ca să lucrezi cu dînsele! dar dacă tu mână (mâi) gunoiul cu piciórele, apoi să te facă Dumneđeș, ca điaua și nóptea să tot lucrezi, însă numai cu piciórele!

«Și să se scie că:

Blēstēmul cel de părinte
E ca focul de fierbinte.

«N'a apucat bine a rostii cuvintele acestea, și Dumneđeș, care tóte le scie și le vede, ascultând blēstēmul mumei celei

(1) *Bóbe* = grăunțe.

(2) *Trăierat* = trierat, imblătit.

superate și necăjite, prefăcù pre fata ei cea leneșă într'o *Grângoșă*, care de atunci încóce numai încetéză de a lucrà ziua și nóptea, dar nu cu mânile, căci ea nu are mai mult mână, ci numai cu piciórele.

«Și precum, ca fată, a mânat ea gunoiul cu piciórele, tot gunoiu mână ea și acuma ca *Grângoșă*.» (1)

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

CĂRĂBUȘELUL.

(*Rhizotrogus solstitialis* L.)

În decursul lunii lui Iunie și mai cu sémă începând cam de pe la *St. Onufreiu*, 12 Iunie, înainte, se pôte foarte adese-ori vedé pe la înserate, când e timp senin și frumos, sburând în colo și încóce, pe de-asupra fânațelor și a holdelor un fel de gândăcel, ca și când ar jucà un roiù de albine.

Acest gândăcel, care aduce foarte mult la făptura corpului cu *Cărăbușul*, lat. *Melolontha vulgaris*, atâta numai că e ce-va mai mic decât acesta, se numesce în Bucovina: *Cărăbușel*, *Cărăbuș de vară* (1), *Cărăbuș de hrișcă* (2), *Cărăbuș mânânel* (3), *Cărăbuș micșor* (4), *Cărăbuș mic* (5), *Cărăbuș*

(1) Dat. Rom. din Brașca, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Gerasim Roșca, agricultor; — a celor din Frătăușul-nou, dict. de Nic. Rusu: «*Cărăbușelul* trăesce pe cosiri și mănâncă mușchiù mânânel»; — a celor din Galanesci, sat în distr. Rădăușului, dict. de Iléna Cuciurean. țêrancă: «*Cărăbușeii* es pe timpul florii grâului, adecă când e grâul și secara în flóre.»

(2) Dat. Rom. din orașul Sucéva, com. de Ioan Ienachi, stud. gimn.; — a celor din Poieni, sat în distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici, agricultor; și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu, agricultor.

(3) Dat. Rom. din Carapciù, sat în distr. Storojineșului, dict. de Vasile Cârçiù, agricultor; — și a celor din Văcovul-de-jos, sat în distr. Rădăușului, dict. de Sidor Calancea, agric.

(4) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(5) Dat. Rom. din Bilca, sat în distr. Rădăușului, dict. de Chirilă Horodnic, agricultor.

roșu (1), *Gândac de hrișcă* și *Hrișcarîu* (2), iar în Moldova: *Cărăbuș de érbă* (3) și *Cărăbuș de hrișcă* (4).

Gândăcelul acesta se numește *Cărăbușel*, *Cărăbuș mânânțel*, *Cărăbuș mic* și *Cărăbuș micșor*, de aceea pentru că e ce-vă mai mânânțel, adecă mai mic, decât *Cărăbușul* (5); *Cărăbuș de vară* pentru că se arată vara, adecă la o lună după *Cărăbuș*, care se arată la începutul primăverii și din care cauză se numește apoi și *Cărăbuș de primăvară* (6); *Cărăbuș de hrișcă*, *Gândac de hrișcă* și *Hrișcarîu*, pentru că ese tocmai atunci când e timpul de séménat *hrișca* (7); iar *Cărăbuș de érbă*, fiind-că petrece mai mult prin érbă (8).

Deci când ese *Cărăbușelul*, atunci e un semn că trebuie numai decât să semene hrișca, dacă cel ce o séménă voesce ca să se facă (9).

Câte odată hrișca se séménă și mai de timpuriu, dacă te miri din ce cauză *Cărăbușelul* n'a putut eși mai înainte din pămînt (10).

(1) Dat. Rom. din Carapciú, dict. de V. Cărciú

(2) Dat. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

(3) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de George Iacob: «se numește astfel, pentru că petrece mai mult prin érbă.»

(4) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariú.

(5) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Cărăbușelul* e mai mânânțel decât *Cărăbușul*»; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu; — și a celor din Carapciú, dict. de Vas. Cărciú.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici, agricultor: «*Cărăbuș de vară* se numește de aceea pentru că ese vara.»

(7) După spusa Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «*Cărăbușul de hrișcă* ese numai atunci, când e timpul de séménat hrișca. Amu-í timpul de séménat hrișca — ȕic ómenii — că a eșit *Cărăbușul micșor*»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Poeni, dict. de Iac. Popovici: «*Cărăbuș de hrișcă* se numește de aceea că ese tocmai atunci când se séménă hrișca.»

(8) După spusa Rom. din Oprișeni, dict. de George Iacob.

(9) Cred. Rom. din Poeni, dict. de Iac. Popovici; — a celor din Buninți, sat în distr. Sucevel, dict. de George Dărja, agricultor: «*Cărăbușul de hrișcă* ese cam pe la *St. Onufreiú*. Când ese el e un semn că e bine de séménat hrișca. El nu face nici o stricăciune. Ese din pămînt și iarăși în pămînt se ascunde»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «Când ese *Cărăbușelul* sau *Cărăbușul de vară* e timp de séménat hrișca.»

(10) Dict. de Iac. Popovici.

În fine mai e de amintit și aceea că atunci când es *Cărăbuși de hrișcă* e un semn că are să se facă mu frumósă pâne albă și hrișcă, iar când sunt puținí, atu crede și se dice că va fi puțină pâne albă și hrișcă (

---

(1) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cuciurean : es mulți *Cărăbuși*, atunci pânele albe vor legà bine; când es atunci nu-í timp bun, pânea nu va legà; — a celor din Budeniș, distr. Storojineșului, dict. de Mărióra Dutcă : «Când sunt mulți *buși de hrișcă*, atunci hrișca are timp bun, va rodí bine»; — din Moldova, com. Oprișeni, dict. de G. Iacob : «Când sbórá mu *răbuși de érbă*, are să fie timp bun, ghielșug.»

CĂRĂBUȘUL.

(*Melolontha vulgaris* Fabr.)

Nu odată ni se întâmplă să vedem pe la începutul lunii lui Mai, une-oră însă, când se desprimăvăreză mai de timpuriu, chiar și pe la finele lui Prier, un insect, ale cărui antene, picioré și elitre sunt de colóre roșiatică-castanie, iar restul corpului negru, care, cum începe a se îngână ziua cu noptea, prinde a sburâ în toate părțile într'un număr așa de mare, ca și când ar fi un roi de albine.

Acest insect care se ține de familia gândacilor și care, după ce s'a săturat de sburat, se așeză pe ramurile arborilor și mai ales ale pomilor, unde stă apoi până a doua zi dimineața, roțându-le mai toate frunzele, florile și fructele cele tinere și fragede, se numesce pretutindene în Bucovina: *Cărăbuș*, în unele părți însă, pe lângă *Cărăbuș*, încă și *Cărăbuș de primăvară* (1) și *Cărăbuș de păpușoiu* (2).

În Moldova: *Cărăbuș*, fem. *Cărăbușă* și *Vruh* (3);

---

(1) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Cărăbușul* se numesce și *Cărăbuș de primăvară*, pentru că esă îndată după ce s'a încălzit pământul și pentru că prevestesce primăvara.»

(2) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Măriora Dutcă: «*Cărăbușul* se numesce în Budeniș și *Cărăbuș de păpușoiu*, fiind-că se arată pe când are să se semene păpușoiul.»

(3) Dr. H. Tiktin, *Romänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 289; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală a poporului român*, Bucuresci 1903, p. 84.

În Țera-Românescă : *Cărăbuș* (1), *Scărăbuș* (2), *Găinușă de séră* și *Gândac de prun* (4);

În Transilvania : *Cărăbuș*, *Cărăbuș de Maiu* (5), *Buzari* și *Gândac* (7);

În Maramureș : *Cărăbuș* (8);

În Banat : *Cărăbuș de Maiu*, *Grângoșă de svârnaș* și *Scărăbuș* (10);

La Români din Meglenia : *Bumbăr* (11);

Iar la cei din Macedonia : *Cărăbuș* (12).

Larva *Cărăbușului*, care e tot așa sau chiar și mai căciósă decât dînsul, se numesce în cele mai multe ale Bucovinei: *Cïormag*; pl. *cïormagi*, în unele comune precum bună-óră în *Bilca*, districtul Rădăușului, și în rapciú, districtul Storojineșului: *Vierme alb* sau *C*

(1) *Gazeta Săténului*, an. II, R.-Sărat, 1885—1886, p. 366; — D. An *Curs elementar de istoria nat.*, t. III. Zoologie. Partea II, București, 1874, p. 215.

(2) G. Baronzi, *Limba română și tradițiunile ei*, Galați 1872 — Cf. Cihac, *Dicț.*, t. I, p. 43.

(3) *Gazeta Săténului*, an. II, p. 366; — I. Moisil, *Cărăbușii, pr* și *conservarea lor*, publ. în *Jiul*, revistă pentru literatură și știință I, Târgu-Jiu 1894, p. 28; — *Amicul Tinerimeii*, fôce de cunoștințe tóre, an. I, T.-Jiu, 1896, p. 7.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Găinușă în partea muntósi Vâlcea se numesce Gândac de prun, căci acestei insecte îi place să sta prin pometurile de pruni.*»

(5) I. Moisil, *Cărăbușii*, publ. în diar. cit., p. 28. — Deși gândacul acesta se arată de regulă în luna lui Maiu, totuși numirea sa de *buș de Maiu* nu mi se pare a fi populară, ci tradusă din germ. *Ma*

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov 1893, No. 117, p. 6. (*zariú*, pl. *buzari* = *cărăbuș*.)

(7) *Cărțile Săténului român*. Cartea IV, Blășiú 1886, p. 64: «*G* (*Bunzaril*) cari se arată în April vor îngheța în Maiu.»

(8) *Gutinel*, diar social, literar și economic, an. I. Baia-mare, No. 29, p. 4.

(9) Com. de d-l Ios. Olariú.

(10) Teod. Rotariú: *Inimiciú pomilor și mijlóce în contra acelor* în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Româniú din Meglenia* în revista «*Tinerimea română*» Noua serie, Vol. V, București p. 259.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

alb (1), iar în altele, precum bună-ora în Vilauea, com. peste Prut: *Babă* pl. *babe* (2); în Maramureș: *Ciormă* (3) și *Ciorman* (4); iar în Țera-Românească: *Vierme alb* (5).

Deși *Cărăbușul* e un insect stricacios, totuși Românii nu se pot răbdă, când apare el întâiași dată primăvara, de a nu-l privi cu plăcere cum sboră și sbârnașce în toate părțile și cum, greoiu fiind la sborul său, se lovesce mai de toate obiectele, cari îi stau în cale.

Și nu fără cauză, pentru că, după credința lor, dintre toate insectele câte le sunt cunoscute, *Cărăbușul* e acela care le anunță cu siguritate mult dorita și așteptata primăvară.

De aici vine apoi și datina unor Români din *Bucovina* că, îndată ce ved întâia ora un *Cărăbuș*, caută numai decât să-l prindă, și după ce l-au prins dic:

— «Pe sănătate c'am prins» sau «c'am pus mâna pe un *Cărăbuș!*» — ceea ce însemneză: «Mulțămesc lui Dumnezeu c'am ajuns cu sănătate primăvara!» (6).

Alții iarăși îndatinéză, când es întâia ora primăvara *Cărăbușii*, de a prinde pe unul dintre dânșii și a-l pune pe palmă. Și dacă cărăbușul prins sboră de grabă, cred că în decursul întregii veri vor fi harnici, iar dacă nu sboră de grabă e un semn că vor fi leneși (7).

Însă *Cărăbușul*, după credința Românilor din *Bucovina*, e nu numai un prevestitor al primăverii, ci ei pretind tot odată a cunoșce de pe mulțimea său puțințimea perișorilor său mai bine ăis a *pufușorului*, cu care e acesta acoperit pe pânțece și piciorē, cum va fi vara ce urmēză: căldurōsă

(1) Dict. de Chirilă Horodnic și Vas. Cărciū.

(2) Com. de Victor Bodnărescu, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «Numirea *Ciormă* (viermuleț) am auđit-o de la un om din Oroiu de lângă Baia-mare.»

(4) *Gutinel*, an. I, p. 4: «*Ciorman* = larva *Cărăbușului*.»

(5) D. Ananescu, op. cit., p. 215; — *Gazeta Sătēnului*, an. II, p. 366: «Larva *Cărăbușului* obicinuit e insecta cea mai stricaciosă. Chiar tōmna acēsta, prin prejurul pădurilor și chiar la cāmp și mai ales pe lângă coturi și mārăcinī, *Viermele alb*, precum se mai numesce acēstă uriciōsă insectă, a atacat o mare parte de grāu sēmēnat mai cu sēmă timpuriū.»

(6) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului.

(7) Cred. Rom. din Crasna, sat în distr. Storojinețului.

saŭ frigrurósă? roditóre saŭ neroditóre? și mai ales în pr-
vința păpușoiului (porumbului) și a pómelor.

Așa cred și spun ei că dacă *Cărăbușii*, când es întâiași-
dată primăvara și încep a sburà în colo și în cóce, sunt pe
pântece péroși, atunci e un semn că vara va fi frigrurósă,
iar dacă nu sunt péroși, că va fi căldurósă (1).

Dacă *Cărăbușul* e *îmbrăcat pe picióre*, adecă péros, când
ese din pămînt, atunci vara va fi fórte mănósă, iar dacă
nu va fi îmbrăcat, atunci nu va fi timp de pâne (2).

Dacă *Cărăbușul* are picióre fórte pérose, apoi se crede
că este bine a sēmēnà păpușoiu, în care va fi belșug, dacă
însă piciórele nu-s pérose, că nu va rodi păpușoiul (3).

Și cu cât mai mulți *Cărăbuși* se vor arată primăvara, și
mai ales pe timpul aratului, cu atâta, cred ei, că anul acela
va fi mai roditor (4), că se va face mai mult și mai bun pă-
pușoiu, însă mai puține póme, iar când es mai puțin, atunci
spun ei, că n'are să fie mult păpușoiu, dar pentru aceea vor
fi mai multe póme (5).

(1) Cred. Rom. din Crasna.

(2) Cred. Rom. din Storojineț, dict. de Nicolai Haraga, agricultor.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*.
an. IV, Cernaúți 1894, No. 79, p. 2; — Cred. Rom. din Băeșesci, sat în distr.
Gura-Homorului; — a celor din Tereblecea, distr. Siretului, com. de
Luca Buliga, stud. gimn.: «Când es întâia óră *Cărăbușii*, e bine să se
semene păpușoiul, căci atunci e un semn că nu va fi mai mult rece, nu
va fi brumă.»

(4) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burdohos, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Poeni, com. de Dim. Furtună, stud. gimn.; — a celor
din Tereblecea, com. de L. Buliga; — a celor din Mahala, com. de Ionița
al lui Iordachi Isac: «Când primăvara se arată mulți *Cărăbuși*, atunci se
crede că păpușoiul vor avé timp bun»; — a celor din Bilca, dict. de Chir.
Horodnic: «Când es mulți *Cărăbuși de primăvară* va fi timp; atunci
încep a se sēmēnà *păpușoiile*; — a celor din Gura-Sadovei, com. de Leoa
Latiș, stud. gimn.: «Când sunt mulți *Cărăbuși* primăvara, atunci se crede
că are să fie belșug în tóte pânele; — S. Fl. Marian, *Serbătorile la Ro-
mâni*, vol. I, p. 117; — *Albina Carpaților*, an. IV, Sibiiú 1879—80, p. 71:
«Când es *Scărăbușii*, e dricul aratului, cu cât sunt mai mulți *Scără-
buși* într'un an, cu atât va fi el mai mános;» — Dim. Dan, *Credințe
pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 63, p. 1: «Dacă
într'o primăvară se arată mulți *Cărăbuși*, apoi se crede că va rodi
păpușoiul și vice-versa.»

Tot cam așa cred în privința acésta și Româniî din *Moldova* (1), *Țéra-Românească* (2), și cei din *Transilvania* (3).

Și ca să se încredințeze: care rând de păpușoiu său porumb anume va fi mai bun și mai frumos: cel ce se va séménà mai de vreme, cel ce se va séménà mai după aceea sau cel mai târđiú? cércă, când ară, piciórele *Cărăbușuluî*, și care pereche de picióre sunt mai pérose: cele dinainte, cele mijlociî sau cele dindărăt, acel rând de păpușoiu, spun ei că va fi mai bun, iar celălalt mai slab (4).

N'apucă însă a trece două, trei ȓile de la prima arătare a *Cărăbușilor*, și numai ce veđi și pre băeți alergând pe la înserate în colo și încóce după dínșii, a-i prinde și a se jucà cu ei. Iar ȓiua caută să afle câte unul sau și mai mulți, cari sunt mai mari și cât se póte de vioi, ca nu numai să se jóce, ci să póta face și *morișcă* sau *sbárnăitóre* din ei. Și cum pun mâna câte *pe unul*, încep a-i descântà și a-i ȓice:

Vaî, sărace *Cărăbuș*,
Că'n buni mâni mai încăpuși,
De-acum ori cât vei cercă,
Din mâna mea nu-î scăpà!

Iar după aceste cuvinte întroducétóre, urmând mai departe, ȓic:

<i>Cărăbușe, Cărăbuș,</i>	Și-așa mi te-î învârti,
Eú din tine-oiú face-acuș	Pămíntul de nu-î zări,
O morișcută de vînt	Până ce te-î ameți
Pe faț'acestuî pămínt	Și tu tot nu vei perî! (5)

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9: «În anul când sunt *Cărăbuși* mulți, se fac bucate multe.» — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când sunt multe *Găinuși* primăvara, e semn că anul va fi bogat în tot felul de róde.»

(3) *Cărțile Săténului român*. Cartea V, Blașiú 1886, p. 80: «*Gândaci* mulți (*cărăbuși*) vestesc an mános»

(4) Cred. Rom. din Opișeni, distr. Siretuluî; — a celor din Mahala, com. de Ionică al luî Iord. Isac: «Când *Cărăbuși* sunt flocoși la tóte șése piciórele, păpușoi cei timpuriú séménați, cei mijlociî și cei târđiî vor avé timp bun; iar când sunt flocoșe numai cele de dinainte, iar cele-lalte nu, atunci numai păpușoi cei timpuriî séménați vor avé timp bun, iar cei mijlociî și cei din urmă nu.»

(5) Dat. băeților din Stroesci, sat în distr. Sucevei.

După ce au rostit cuvintele acestea, ieaŭ două *crăcănule*, adică două bețișore asemenea de lungi, cari au la un capăt cornișore în forma unei furcuțe, iar neavând forma acésta, le încrestéză la un capăt și le dau forma de furcuțe, și apoi le implântă în pământ la o depărtare anumită una de alta. După acésta ieaŭ alte două bețișore mai netede, și iarăși asemenea de lungi, dintre cari pre unul, numit *sul*, crăpându-l la mijloc, îl pun orizontal între furcuțe, iar pre cela-lalt, care e la amândouă capetele ascuțit, îl bagă în crăpătura sulului ast-fel ca amândouă bețișorele să formeze o cruce. Ieaŭ apoi Cărăbușii, ce i-au prins mai nainte, și cari sunt de regulă un bărbătuș și o femeiușcă, le rup la amândoi câte un picior de dinapoi, și îi implântă cu piciorul rupt unul într'un capăt al bețișorului ascuțit și pre al doilea în celălalt capăt (1).

Făcând în chipul acesta *morișca*, îi silesc să sbóre dîcînd:

Hâz, bâz,	Cum puî mâna picluesci
Hâz, bâz,	Și de vamă nu gîndesci,
Învârte-te,	Dar cum macinî, cum plătesci
Desvârte-te,	Și mai mult nu zăbovesci,
Femeiușcă	Ci spre casă te pornesci.
Sue-te,	Hâz, bâz,
Bărbătuș	Hâz, bâz,
Scobórá-te !	Femeiușcă
Hâz, bâz,	Urcă-te,
Hâz, bâz,	Bărbătuș
La móră la Ilișesci,	Scobórá-te ! (2)

Cărăbușii, voind să sbóre, încep a sbárnăi și a se învârti împrejurul sulului tocmai ca și o morișcă saŭ mai bine dîs ca și cupele de la róta unei mori.

Iar *sbárnăitórea* se face ast-fel :

Ieaŭ mai întâiŭ o aripă de-asupra (elitră) de la un *Cărăbuș* și îndoind-o în două bagă prin capetele ei un spin vartos de perj saŭ de pěr sêlbatic.

Fiind acésta gata, prind un alt *Cărăbuș* cât se póte de vioiŭ

(1) Dat. băeșilor din Ilișesci, sat în distr. Gura-Homorului, com. de Filaret Doboș, stud. gimn.

(2) Dat. băeșilor din Reusenî, sat în distr. Sucevei, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

îi rup un picior de dinapoî de prin încheietura cea din urmă despre corp și înfig în partea rămasă spinul cu aripa îndoită.

După acésta caută un paiú saú o nueluță subțire, bagă nuelușa în indoitura aripei, și apoî suflă asupra Cărăbușului.

Bietul Cărăbuș, voind a sbură și a scăpă din mânilor celui ce l-a prins, începe a se învârti și a sbârnâi împrejurul paiului saú a nueluței, ca și când ar fi o adevărată sbârnăitoare (1).

Băeții din *Banat*, la cari jucăria acésta e asemenea usitată, fac *sbârnăitorea*, numită de dânșii *svârnaică*, așa :

Prind o *muerușcă* de *Cărăbuș* și, rupându-î o aripă deasupra, bagă în unul din capetele acesteia un spin subțire pre care îl înfig apoî într'un bêt, ca degetul cel mic de gros și cam de o palmă de lung. După acésta bagă la celălalt capăt de aripă un alt spin, asemenea subțirei, însă ce-vă mai lung decât cel dintâiu, pre care îl lasă liber.

Sfârșind acésta de făcut, prind un bărbătuș, pre care îl numesc ei de astă dată *popă* și, rupându-î piciorul cel de dinapoî din partea stângă de prin încheietura din urmă, înfig în locul acestuia spinul ce a rămas mai nainte liber, și apoî dau *popăi* drumul să sbóre.

Popa, adecă *Cărăbușul* bărbătuș, cugetând că a scăpat din mânilor celor ce l-au prins, dă să sbóre, dar neputându-se depărtă, prinde a sbârnâi și a se învârti necontentit în prejurul spinului înfipt în bêt, până ce nu mai pôte de ostenit, apoî se opresce din sbor.

Băeții, vădându-l că s'a oprit, îl învârtesc de două, de trei ori, și el iarăși începe a sbură și a sbârnâi până ce nu mai vede bine.

O sémă de băeți înțepenesc *svârnaica* acésta în pămînt, alții însă, ca să fie mai siguri și să aibă mai mult haz și bucurie, o țin strîns în mână (2).

În fine băeții din *Țera-Românească*, la cari jucăria descrisă în șirele de mai sus e așisderea usitată, fac *sbârnăitorea*, care se numesce de dânșii *sfârléză*, ast-fel :

Prind două *Găinușe* mai măricele și după acésta rup uneia

(1) Dat. băeților din Ilișesci, com. de Fil. Doboș.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

o aripă și o lăpădă. Aripa luată o găuresc la ambele capete. Cu un capăt o pun în vârful unui bêt, tăiat rotund în cap, și cu un mărăcine o fixeză acolo, introducând mărăcinele prin gaura făcută în aripă, și apoi prin vârful bêtului. Mărăcinele are măciucă, ca aripa să nu pôte scăpă. Se ia apoi alt mărăcine cu măciucă și se introduce pe gaura de la capătul rămas liber al aripei și anume din lăuntru în spre afară, ast-fel ca vârful ascuțit al mărăcinelui să éasă afară mult, iar măciuca să nu-l lase a se desprinde. Se ia după acésta ceea-laltă *Găinușă* și i se frânge unul dintre cele doue picóre mai mari, și anume de la *genunche*. Pe cavitata cotoiului acesta se vâră mărăcinele cu vârful cel ascuțit până se întăresce bine, așa că *Găinușă* rămâne spânzurată de un picior, având aripele libere. Se apucă apoi bêtul în mână ca pe o coddă de biciu și începî a învârti puțin. *Găinușă* își ia vînt și sburând se învârtesc ca o *sfârléză* un timp mai îndelungat (1).

Acéstă datină a băeților de a face *morisce* și *sbârnditóre* sau *svârnaice* și *sfârleze* din *Cărăbuș*, la care ocaziune atâta ce-î muncesc până ce nu mai vęd bine, cred că a dat cu timpul nascere următorei đicale:

Vai, sërmane *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână-mî încăpuși!

Saū :

Of, sărace *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

care e usitată nu numai în Bucovina, ci și în Moldova și Țera-Românescă (2), saū :

Scărăbuș,
P'a cui mână ai ajuns! (3)

care e usitată în Țera-Românescă, și care se đice despre un om, ce se vede într'o mare primejdie (4).

(1) Com. de S. Sa. Për. T. Bălășel.

(2) I. N. Zanne, *Proverbele Românilor*. Vol. I, p. 398.

(3) Baronzî, op. cit., p. 52.

(4) Zanne, op. cit., p. 399.

Alții însă sunt de părere că adevărata origine a acestei diciale ar fi cu totul alta, și anume următoarea poveste :

«Dice că pe timpul când se luptau Românii cu Turcii, s'aă întâlnit într'o ăi doi ostași, unul român, iar celălalt turc.

«Turcul, cum dete cu ochii de Român, își puse în gând ca numai decât să-l omóre. Însă el, deși erà cu mult mai tare decât Românul, totuși nu voi să-l omóre așa-și îndată, ci voi să-ı afe mai întâiu o pricină.

«Dar ce pricină să-ı afe, după ce Românul nu erà cu nemică vinovat?

«Iată însă că tocmai atunci, când se bătea Turcul cu gândul ce fel de pricină să-ı afe, dă cu ochii de un *Cărăbuș*, și cum îl zărește îl iea în mână, fără ca să-l vadă Românul, și apoi, întorcându-se către Român și arătându-ı mâna, în care ținea *Cărăbușul*, îl întrebă ăicend:

— «Spune-mi, Române, ce am eă în mâna acésta? De mi-ı spune, e norocul têu, iar de nu ghicesci, pe loc te omor!

«Românul, care din întîmplare se chemà *Cărăbuș*, nesciind ce are Turcul în mână, și creăend că acesta îl va omori, începù a oftà și a ăice:

Of, sàrace *Cărăbuș*,
Pe-a cui mână încăpuși!

«Turcul, la rândul sêu, nesciind că Românul se chemă *Cărăbuș*, ci cugetând că el întru adevăr a ghicit, îi ăise:

Norocul têu c'aı ghicit,
Că de n'aı fi fost ghicit,
Pe loc te-ași fi omorit!

«Și rostind cuvintele acestea îi dete Românului drumul să méréă în pace» (1).

O variantă a acestei povești, intitulată «*Învățatul Cărăbuș sau cismarul doctor*», sună în prescurtare după cum urméză:

«*Cărăbuș*, un biet cismar, mai mult peticar, sărac lipit pămîntului, vėđendu-și nevasta bolnavă, alérăă la un doctor și-ı spune pėsul, care l-a adus; primesce o rețetă, dă cãrbóva și plécă.

(1) Din Șcheia, sat în distr. Sucevei, com. de D. Cămpan, stud. gimn.

«Iși face de atunci cismarul planul să se lase de meseria lui și să se apuce de alta mai bănoasă, cum e cea de doctor, și scrie pe ușa lui: *om ce scie multe*.

«După nenumărate isbândi, i-a eșit numele de om învățat și a-tot-sciutor, strânge parale multe și se pornesce înapoi acasă cu toate ale lui.

Cum mergea el însă, iat' un *Turc* călare
Alergă să vadă ce 'nvățat e mare,
Cel ce-așa de grele lucruri isprăvia.
Și precum călare către el mergea,
Prin văzduh de-odată mâna și-a întins
Și din sbor cu mâna, cum a dat, a prins
Un *gândac*, o găză, ce pe câmp trăesce,
Cărăbuș anume care se numesce.
Pe cismar opresce, fără ca să scie
Cum îl chêmă, cine pôte ca să fie,
Și-arătându-i mâna țice: «să-mi ghicesci
Ce-i aici într'insa, ghicitor ce ești?

Biet cismarul tace, șede nemișcat
Și la *Turc* privesce cât e de 'ncruntat:
Grea belea, păcatul
Astăđi m'a găsit,
Și pe cât îmi pare
Pôte le-am sfârșit!
Ast-fel țice 'n gându-i plin de supărare,
Iar apoi se vaită chiar cu glas mai mare:
— «*Vai, sărmane Cărăbuș,*
Pe-a cui mână-mi încăpuși!

Auđindu-l *Turcul* țice: «L-ai ghicit
Cărăbuș e, iată-l! Bine-ai nimerit.» (1)

Alte variante ale acestei povești sau anecdote se află la Anton Pann (2), P. Ispirescu (3), G. Cătană (4) și I. Adam (5).

(1) Th. D. Speranția, *Alte anecdote populare*. Vol. II, București, p. 54—69.

(2) *Povestea vorbeii*. Partea I, București 1852, p. 30—50.

(3) *Legende sau Basmele Românilor*. Partea II. Fasc. I, București 1874, p. 100—112.

(4) *Poveștile Banatului*, culese din gura poporului bănățean, Gherla 1895, p. 35—39.

(5) *Pe lângă vatră*, pilde și glume țărănesci, București 1900, p. 66—68.

cu acea deosebire numai că la A. Pann eroul povestei n'are nume, în povestea culésă de Ispirescu însă, în loc de *Cărăbuș*, figurază *Lăcusta* (1), iar în cea culésă de Cătană *Grelușul* (2).

Afară de povestea citată, în care figurază cuv. *Cărăbuș*, se află și un joc, în care copiii se pun în cerc și unul dintre ei arată pe rând pe fie-care dintre tovarășii lui, spunând câte unul din cuvintele frasei:

Scărăbuș, Scărăbuș,
P'a cui mâni ai ajuns! (3)

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că o sémă de Români din Bucovina întrebuințază adese-orî *Cărăbușii* ca medicament, și anume în contra bólei *De dinsele*, adecă în contra reumatismului.

Prind adecă în luna lui Maiu mai mulți Cărăbuși și-i pun într'un șip mare cu spirt, în care îi lasă apoi până ce putrețesc.

În restimpul acela însă, cât staă *Cărăbușii* în șip, caută în pădurea cea mai apropiată trei mușinoe de *furnici de cele mari* și, după ce le-a aflat, merge bolnavul de *Dinsele*, iar dacă nu pôte singur merge, se duce altul în locul lui într'o Lună diminéță până nu răsare sórele, iea din mușinoiul dintăiū un pumn de țernă cu furnici cu tot și le légă într'un corn de basmă, apoi merge la al doilea și la al treilea mu-

(1) Op. cit., p. 110: «Ghici ce este aici, moșule, țise Vodă, arătându-i pumnul, în care țineă *gândacul*.

• Moșul o băgase pe mânecă de frică; lui îi eră témă să nu i se descopere vicleniile.

— «Ei, *Lăcustă, Lăcustă*, țice moșul cu graiū milogit,

AI umblat cât ai umblat
Dar aci ți s'a 'nfundat!»

(2) Op. cit., p. 37: «Părinte! am auđit că scii căută în pascălie. Cine-vă mi-a furat o mie de galbeni și nu pot da de urma hoțului; am venit la tine să-mi dai în pascălie, decî înainte de a merge cu mine, să-mi ghicesci ce am eū acuma în mână?

• Vlădica băgase mâna în buzunar și țineă *Grelușul* în ea.

• Popa, nesciind în grabă ce să răspundă, își implântă mâna în barbă țicând:

— «Vai, sărmane *Greluș!* înțelegându-se pre sine sub cuvintul *Greluș*»

(3) Zanne, op, cit., p. 399.

șinoiū și luând și dintr'acestea ca și din cel dintâiū le lęgi și pre acestea separat. După acęsta se întorce cu țerna și cu furnicele acasă și așa legate în cornurile basmalei, cum sunt le pune într'un cęun la foc ca să fęrbă. După ce aū fier scote basmaua din cęun și ducęndu-se cu dįnsa iarășii în pădure, pune fie-care legătură cu furnicele mörte la locul lor adecă fie-care pe mușinoiul din care a fost luată.

În sfârșit, după ce s'a făcut și acęsta, cel bolnav de *Din sele* se scaldă în apa, în care aū fost fierț țerna și furnicele. Iară după ce s'a scaldat, se unge, mai ales pe piciore, cu spiritul în care aū fost puși *Cărăbuși*.

Spiritul se pöte întrebuiņtă ori și când, *Cărăbușii* îns trebue să se pue într'insul numai în luna lui Maiū (1).

Babele din *Țera-Românească* adună *viermii albi*, adec larve de *Găinușe*, îi pisază cu *tămăc din Bobotéză* și cu *ust roiū*, tot din *Bobotéză*, și fac un fel de unsöre dintr'inșii, care se ung apoi bolnavii pe piciorele bolnave de *bóla* numită «*D'ăi ręi*» (2).

O sémă de Români însă, atât din *Bucovina cât și din Moldova* și *Țera-Românească*, susțin că *Cărăbușii* sunt buni nu numai. *De dįnsele* sau *D'ăi ręi*, ci și pentru *Bóla* în *cazului*. Drept aceea când cine-vă oftéză într'una, mănâncă *Cărăbuși* și-i trece.

În unele sate întâiū se mănâncă și numai *de gust*, după ce se curăță mai întâiū de aripi și de piciore ca să nu sgarie în gât (3).

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de D. Cămpan;— a celor din Mitocul Dragonirnei, sat în distr. Sucevei, com. de V. Greciuc, stud. gimn.: «Când îl dóre pe cine-vă piciorele sau mánile sau și alte părți ale corpului, e bine să ieă *Cărăbuși* și să-i pue în spirt, ca să steă vre-o două zile, și apoi cu spirtul acela să se ungă pe locul care-l dóre.»

(2) Com. de S. Sa Păr. T. Bălășel: » Bólele reumatismale în poporu de pe la noi se numesc «*D'ăi ręi*.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 85.

BĂLIGARIUL.

(*Geotrupes stercorarius* L.)

Prin baligele vitelor de casă și mai ales prin cea de cai foarte adese-ori se poate observa în decursul verii un gândac de 15—24 mm. de lung și de coloră neagră sau întunecat-albastră, care, după ce a răscolit în toate părțile baliga în care a petrecut și a mâncat tot ce a aflat într'însa bun pentru dinsul de mâncare, își face sub aceeași baligă o bortică perpendiculară în pământ, în care se ouă apoi femeiușca câte un ou.

Acest gândac se numește în Bucovina: *Băligariu* sau *Bălejaru* (1), *Gâza boulu* (2), *Trânduș* (3), *Trânt* (4), *Trânz* (5),

(1) Dat. Rom. din Carapciú, dict. de Vas. Cârciú: «*Băligariul* petrece mai cu sémă în baligă de vită. El e negru și are mustețe scurte;» — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — a celor din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac: «*Băligariul* se face mai cu sémă în gunoiul de cai;» — a celor din Udesci, dict. de Lazar Rotariú; — precum și în multe alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Gâza boulu* face borți sub baliga de vită.»

(3) Dat. Rom. din Valea-Putnei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Em. Antonovici, stud. gimn.; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de d-l Ifrim Isopescu, conducător al școlii pop. din loc.; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Trândușul* se află toamna în baligă de cal.»

(4) Dat. Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga: «*Trântul* se face numai în baligă de cal.»

(5) Dat. Rom. din Carapciú, dict. de Vas. Cârciú: «Aripile cele deasupra ale *Trânzului* sunt ca cója, iară cele dedesubt ca hârtia de țigară; cele deasupra sunt negre, iar cele dedesubt albe. De la cap până la aripi are o pată, o scoicuță de coloră verde. Lângă ochi are mustețe mai măscate decât părul, vin ca părul cel de porc. El petrece numai în baligă de cal, sub care își face bortițe, și anume numai la câmp, nici odată însă în grajd.»

Ilenuță sau *Ilenuța cea păduchiósă* (1); în Moldova: *Trânz* (2) în Țera-Românescă: *Bălegar* și *Băligar* (3); în Transilvania: *Gază*, *Gândac de gunoi*, *Góngă* și *Góngă de baligă* (4); la Români din Meglenia: *Bubulică* (5); iar la Români din Macedonia: *Bubulic* și feminin *Bubulică* (6).

Numele de *Băligariu* al acestui gândac îi vine de acolo, fiind-că el de regulă petrece numai prin baligă sa, după cum cred și spun Români din Epir, fiind-că el se naște din baligile de cal sa de catâr (7); cel de *Trânt*, plur. *Trânți*, fiind-că se află mai cu sémă pe locurile acelea unde pase și se *trântesc* (tăvălesc) caii; (8) cel de *Trânduș*, pl. *Trânduși*, pentru că umblă încet și greoiu, căci *trânduș* înseamnă în

(1) Dat. Rom. din Poeni, distr. Siretului, com. de Dim. Furtună.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariț: «*Trânzul* e negru, petrece pe câmpuri și pe lângă grajduri și se face numai în baligă de cal.»

(3) B. P. Hașdeu, *Etym. Magn.*, t. III, p. 3.027: «*Bălegar* sau *Băligar*, pl. *bălegari* și *băligari*, lat. *Scarabeus fimetarius*, «gândac negru care trăește în bălegar.» (Tutova, c. Epuren). Așa se țice și în Bucovina (S. Fl. Marian). Cuvîntul se trage din *balegă* prin sufixul masculin ar. lat. *arius*, fiind ast-fel o formațiune diferită de neutrul *bălegar*».

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri liter.*, an. XXIII, p. 335.

(5) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua serie. Vol. V, București 1900, p. 258: «*Bubulică* s., un fel de cărăbuș.»

(6) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic* în genere înseamnă *gândac*, *gărgăun*, *góngă*. La Avela (Epir) se numesc gândacii negri cari se nasc, după credința poporului, din baligele de cai și de catări, și cari apoi își depun ouele tot în baligă, din cari fac un *ghemuș*, pe care îl rostogolesc până ce se rotundește cu desăvârșire și expus la soare se întărește. *Bubulică* este același lucru și se usităză în Macedonia mai mult forma feminină. În Epir se usităză forma feminină ca nume propriu; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 298: «*Bubulik*, Mistkäfer (München), pl. *Bubulits*; *Bubulikă*, Käfer, Mistkäfer»; — Idem, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 305: «Ar, *Bubulikă*. Käfer, Mistkäfer, ist wohl eine selbständige Bildung des Ar. vom Stamme *bub*, — bzw. *bubus* (s. u. *bombuli*) aus vgl. nblg. «*Бубуличка*, «Insekt», ngr. *Σομφόλιος*, «Hummel»».

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) După spusa Rom. din Storojineț, dict. de Nic. Haraga.

limba Românilor din unele părți ale Bucovinei atâta cât *hălăoiu*, greoiu, leneș (1); iar cel de *Ilenuța cea păduchiôsă*, fiind-că e foarte adese-orî nezăjit de un fel de păduchi numiți lat. *Gamasus coleopratorum* (2).

Numele de *Bubulic* și *Bubulică* provine, pe lângă vorba de toate ȕilele, încă și într'o poezie poporană din *Macedonia*, intitulată «*Nunta Purecelui cu lindina*» sau «*aminșușitsa*», după cum numesc Macedonenii lindina.

Iată și poezia respectivă, în care mai provin încă și alte numiri de insecte :

Sămbădă dimneatsă
Si sculă *furniga*,
Z duse la moară
Cu daă grătsă di melu
Tă s facă culats,
Tă s chiamă nunlu ș furtatlu,
S nsură *puriclu*
Ș lo *aminșușitsa*,
Tahtalbiclu nunlu
Ș *piduchul* furtatlu,
Bubulichu socru,
Z *bubulica* sócră,
Preftsă *tăunlii*,
Dzundzunaru despot,
Iăkisiră taifă.

Sămbătă diminetă
Se sculă *furnica*,
Se duse la móră
Cu două grăunțe de meiü (3)
Ca să-și facă colaci,
Își chemă nunul și fărtatul (4),
Se însură *puricul*
Și-și luă *lindina*,
Ploșnița ca nun
Și *păduchele* fărtat,
Băligariul socru,
Băligărița sócră,
Preoții *tăunii*,
Dzundzunariul episcop
Și așa se porni ospetul (5).

În fine la Românii din *Macedonia* mai există încă și expresiunea: «*Are bubuliși în cap*», ceea ce însemnă atâta cât a avé gărgăuni, precum și: «*Li ști bubuliși*», a sci, a se pricepe în drăci (6).

(1) Com. de d-l Ifrim Isopescu.

(2) Com. de Dim. Furtună.

(3) Meiü = Mălaiü mărunțel.

(4) Vornicel, vătăjel.

(5) G. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 60.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi.

BOUL LUI DUMNEDEŪ.

(*Lucanus cervus* L.)

Prin grădinile împănate cu pomete mari și mai cu sémă prin pădurile de stejari se află un insect mare, negru-castaniu, ale cărui fălci sémână cu córnela unui cerb.

Acest insect, care se ține de ordinul *gândacilor*, lat. coleoptera, și anume al celor cu antenele în forma unei foițe și cu cincî încheieturi la picióre, și care e cel mai mare din tótă Europa, se numesce în Bucovina: *Boul lui Dumneđeũ*, femeiușca: *Vaca lui Dumneđeũ*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Capul cerbului*, *Cerbul lui Dumneđeũ*, *Cerbariũ*, *Buhaiũ*, *Buhaiul lui Dumneđeũ*, *Taur*, *Bourel*, *Caraban*, fem. *Carabană*, *Rudașcă*, *Rodașcă* și *Regóce*;

În Moldova: *Caradașcă*, *Cărădașcă*, *Radașcă*, *Rădașcă*, *Ragace*, *Boul lui Dumneđeũ*, *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, *Bourel* (1);

În Țera-Românescă: *Răgace*, *Răgăce*, *Răgóce* și *Rădașcă* (2);

---

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române; — dict. de Nic. Const. Carp din Bogdănesci, jud. Suceva; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală a țeranului român*, Iași 1897, p. 9.

(2) B. Nanian, *Elemente de istoria naturală*. Partea I. *Zoologia*. Ed. III. Bucuresci 1873, p. 134; — D. Ananescu, *Curs elementar de istoria naturală*, t. III. *Zoologia*, Bucuresci 1874, p. 216. — A. T. Laurian și I. C. Massim, *Glossariũ*, Bucuresci 1871, p. 487, însă susțin că cuvintele acestea n'ar fi cunoscute în Muntenia. Iată ce dic ei: *Ragace* și *Ragaciũ* s. m. și *Rudașcă* s. f. *lucanus*, *scarabeus lucanus*; *lucariũ*, *scarabeũ lucan*, — specie de insecte; însă dincóce de Carpați cuvîntul nu e cunoscut; — com. de d-l Mich. Vlădescu, profesor universitar în Bucuresci.

În Transilvania, și anume pe Mureș: *Boul lui Dumneșeu*, *Cerb* și *Rudașcă* (1); la Lăpuș: *Rudeșcă* (2); la Brașov: *Dărădașcă* (3); iar în alte părți: *Cârnece*, *Cornenciū*, *Radașcă*, *Rădașcă*, pl. *Rădasce* și *Rădăsci*, *Rudașcă* și *Răgaciū*; (4)

În Banat: *Radașcă*, *Cornac*, *Cornac mare* și *Rugace* (5);

În Ungaria: *Boul lui Dumneșeu*, fem. *Vaca lui Dumneșeu* (6);

La Români din Meglenia: *Bubalica Domnului* și *Cuvaciū*;

Iar la cei din Macedonia: *Boul al Dumneșeu* și *Favru* (7).

Larva Boului lui Dumneșeu, care trăește în trunchiurile arborilor, cu deosebire al stejarilor, și care are făclă puternice, cu cari råde lemnul și face găuri mari într'însul, se numește în Bucovina și Moldova: *Cariū* și *Cariū de stejar*, iar excrementele ei, cu cari umple găurile făcute de dînsa, se numesc *făină de cariū* (8). În alte părți însă se numește: *Buturușă*. (9)

(1) Com. de d-l Paul Oltean.

(2) *Șeșetorea*, fôia poporului român. Budapesta, 1877, p. 6.

(3) Com. de d-l Mich. Vlădescu.

(4) Com. de d-l Paul Oltean; — și de d-l Th. A. Bogdan; — Veđi și G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 330. — Al. Viciu: *Glosariū de cuvinte dialectale din graiul viū al poporului român*. Blaj. 1899. p. 27.

(5) Com. de d-l Ios. Olariū: «Partea bărbătească a *Cornacului* are la cap nisce côrne mari cu cari strînge de minune»; — George Cătană: *Poveștile Banatului*, t. I, Gherla 1893, p. 54: «*Pitic țințariul* începă a mîncă cu poftă din *țințari* și într'o clipă toți *țințarii* erau în burta lui. Atunci împăratul îi dede cartea, iar el sărută mâna împăratului și a împărătesei, își luă rēmas bun de la toți ômenii, și apoi își dede de trei ori peste cap și se făcū un *țințar* mare cât o *rugaciă* și sbură cătră gaura muntelui.»

(6) Com. de d-l E. Pop: «*Boul lui Dumneșeu* e insectul cel mai mare de pe la noi. El are douē côrne mari, cu ramuri tari și osôse, cu cari prinde și strînge în forma cleștelor și le mișcă după plac.»

(7) Com. de d-l Per. Papahagi. — *Favru* = faur, fierariū.

(8) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pâlmaș; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(9) Teod. Rotariū: *Inimiciī pomilor și mijlôce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 96: «*Larva buturușă*, din care se face *rudașca*, începe mai întâiū a råde scôrța, după ce îmbătrânește råde și lemnul. Larvei acesteia îi trebuie patru ani până ce se transformă în *rudașcă*, în care timp un vierme singur e în stare pomul cel mai mare a-l găuri din rădăcină prin trupină și tôte crengile până în vârș.»

Despre insectul acesta există la Români din *Transilvania*, com. Blaj, următoarea legendă:

«Pe vremea aceea, când *Dumneșu* umblă prin poiene cu straița în botă, păzindu-și ciurdele de boi și turmele de oi, se dice că odată, trudit cum eră, a adormit cu capul pe un moșinoiu, și nu s'a deșteptat până într'un târziu. Înainte de acesta însă dete el de scire boilor celor mai mari și mai bătrâni ca să se porțe bine și să grijescă de cei micuți, ca nu cum-vă să se întimple ce-vă vrajbă între ei.

«Dar abiă adormi mai de dai Dómné, când colea aude un răget și o larmă ca aceea, de gândia că se hâesc delurile și se surpă pământul.

«*Dumneșu* sări ca fript drept în picioare, căci îi venise în ajutor *Sfântul Sóre* și sculându-l îi dîse:

— «Dómné! *Rădascele* astea ale tale tótă nóptea aú boncănit, de gândia că or să mă alunge și pe mine de pe fața pământului. Uite ce minuni aú făcut, că mi-aú sfârticat tóte hainele de de-abiă am scăpat colo după cel răzor!

— «Ce *Rădasce*? — Întrébă *Dumneșu*.

— «D'apoi boi așaștia ai tēi s'aú purtat așa de rău, de nu-s vrednici, decât să-î faci numai nisce *Rădasce*.

— «Fie! — îi dîse *Dumneșu*, — am să-î iesaú la răport, și dacă i-oiú găsi vinovați, pe toți am să-î fac așa după cum dorești!

«Și *Dumneșu*, după cum dîse, așa și făcú, căci aflându-i vinovați, i-a alungat în codri, unde suindu-se pe stejari, cu toți s'aú făcut *Rădasce* cu córne mici și mari, adecă din vaci s'aú făcut *Rădasce* cu córne mici și din boi cu córne mari, după cum îi pedepsise *Dumneșu*.

«De aceea *Rădascelor* li se dice și *Boul lui Dumneșu* și *Vaca lui Dumneșu*» (1).

Și de óre-ce *Rădascele* sunt *Boii lui Dumneșu*, de aceea nu trebuie omorîte, că-ți sécă mânilé (2).

După o altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Aldorț de lângă Bistrița, *Rădascele* sunt ingerii, cari n'aú vrut să ajute lui *Sf. Ilie* ca să-și lege rafurile la căruța cea de foc,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Toneiú, com. de d-l Th. A. Bogdan.

de aceea li s'a făcut gura clesce pentru tot-deauna în semn de pedepsă (1).

Și tot din cauza acésta cred că se numesce *Rădașca* de către Româniî din Meglenia: *Cuvaciû*, iar de către cei din Macedonia: *Favru*.

Cele mai răspândite și mai usitate dintre tóte numirile însă, câte i se dau acestui insect, sunt: *Boul lui Dumneđeû*, fem. *Vaca lui Dumneđeû* și *Boul Domnului*, fem. *Vaca Domnului*, pentru că numirile acestea le întâlnim pretutindenî nu numai în Bucovina, ci și în cele-lalte țeri locuite de Români (2).

După A. de Cihac: *Boul Domnului* se numesce un alt insect, anume *Cantharis unctuosa* (3).

Însă insectul, saû mai bine đis varietatea acésta de insect, după cât îmi este mie până acuma cunoscut, nici nu provine în țerile locuite de Români, ci numai *Cantharis visicatoria* saû *Lytta visicatoria*, rom. *Gândăcel verde*, *Gândăcel de turbat*, *Gândăcel*, pl. *Gândăcei* și *Căfelul frasinilor*. Prin urmare Româniî nici nu aveaû pe cine să-l numescă ast-fel.

Laurian și Massim asemenea se îndoesc că numirea acésta s'ar atribui de către popor insectului *Cantharis unctuosa*.

Iată ce đic ei:

«*Boul Domnului* = *Boul lui Dumneđeû* = ? *Cantharis unctuosa* lui Lineu. Pe cât ne aducem noi aminte din gura poporului, *Boul lui Dumneđeû* este un insect cu aripórele pe-strițate cu picățele roșii și negre, căruia, dacă nu ne înșelă memoria, se dá și mai des numele de *Vaca lui Dumneđeû* (4).

Din descrierea acésta rezultă că *Boul lui Dumneđeû* nu e *Cantharis unctuosa*, dar nici *Lucanus cervus* saû *Scarabeus lucanus*, ci cu totul alt insect și anume acela pre care Româniî din Bucovina îl numesc *Buburuză* și *Măriușă*, lat. *Coccinella septempunctata* L.

Și cum că într'adevăr insectul din urmă, adecă *Bubu-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan

(2) Veđi cit. de mai sus.

(3) *Dicț.*, t. I, p. 27.

(4) *Dicționarul limbêi române*, București 1871, p. 242.

ruza, e numit în Țera-Românească *Vaca lui Dumnezeu*, ne putem încredința nu numai din spusa lui Laurian și Massim, ci și din Zoologia lui Nanian (1).

Și mie încă mi-este cunoscut că unii Români dau numirile acestea și altor insecte.

Cu toate acestea ele se potrivesc mai bine numai insectului *Lucanus cervus*. Și iată de ce:

Am amintit chiar la început că fălcile acestui insect, numite în limba poporului *córne*, samănă întru cât-vă cu córnele unui *cerb*. De aici apoi și numirile sale la Români din Bucovina: *Boû*, fem. *Vacă*, *Bourel*, *Cerb*, *Cerbariû*, *Taur* și *Buhaiû*, iar la cei din Transilvania, Ungaria și Banat: *Boû*, *Cerb*, *Cornac* și *Cornenciû*.

Tot de la făptura fălcilor acestui insect îi vin și unele dintre cele-lalte numiri de origine străină, precum *Răgace* și *Ragaciû*, etc., dacă nu cum-vă stați numirile acestea în legătură cu verb. *a rage*. Cel puțin așa rezultă din cele ce ni le spune Cihac în privința acésta, și anume: *Rogaciû*, *Ragaciû*, *Rudașcă*, *Rădașcă* (pour rogașcă) *Lucanus*, cerf-volant; vsl. rogû, rogli, *cornu*, rogatû *cornutus*; russ. rogačí cerf-volant; ceh. rohač, cerf-volant; nsl. rog, rogačí, cerf-volant (2).

Cât privește numirea *Rogaciû* eû unul n'am auđit-o până acuma de la nimeni, și cu atâta mai puțin cuv. *rogașcă*.

Deci după cât mi se pare mie, Cihac a inventat anume aceste două numiri ca să pótă deduce cu atâta mai lesne și pre cele-lalte numiri românesce de la limba slavă.

Însă el o putea face acésta cu numirile dejă usitate în popor, fără ca să mai aibă trebuință de inventarea unor numiri noué, despre cari Români nici cu spatele nu știu nimica.

Laurian și Massim din contră scriu: «*Ragace* și *Ragaciû* s. m. și *Rudașcă* s. f. *Lucanus*, *Scarabeus lucanus*, *lucan*, *scarabeu* *lucan*; specie de insecte, însă dincóce de Carpați cuvîntul nu e cunoscut» (3).

(1) Op. cit., p. 137.

(2) *Dict.*, t. II, p. 317.

(3) *Glossariû*, p. 487.

Iar în alt loc: «*Rudașcă*, *Lucanus*, *Scarabeus lucanus*, un insect *lucuritoriu*, ce nu lipsesce pe nopți senine a *lucuri*; compară *rudă*, din care *Rudașcă* pare a fi un derivat» (1).

Radașcă e de bună sémă *Lucanus*, însă descrierea ce i-o dau autorii nu se potrivește de fel la *Lucanus* = *Boul lui Dumneđeũ*, ci ea se potrivește la un alt insect și anume la *Licuriciũ*, lat. *Lampyris noctiluca* L. care într'adevăr *licuresce* sau *lucuresce* nóptea, după cum se exprimă autorii.

În fine ce se atinge de numirea *Caraban*, fem. *Carabană*, cred că stă în legătură cu cuv. *cărăbuș* lat. *carabus*.

Atâta de o cam dată în privința numirilor acestui insect.

Și acuma să trecem la datinele și credințele Românilor despre dînsul.

În unele comune din *Bucovina*, precum bună-óră în Brăesci, Băieșesci și Stupca, distr. Gurei-Homorului, Tereblecea, distr. Siretului, și în orașul Storojineț, îndatinéză Români a prinde câte un *Boul lui Dumneđeũ* și a-l pune pe *vacile știre*, anume ca să se alunge și să nu sângere, cređend că vaca pe care se pune, de bună-sémă se alungă și nici când nu sângere (2).

În comuna Măzănăesci, distr. Gurei-Homorului, când află vre-un *Boul lui Dumneđeũ* perit, îl ieau, îl piséză mărunțel, îl pun în tărățe, și-l dau apoi dimpreună cu acestea vacilor mulgătoare de mâncare, anume ca să dea lapte (3).

În Vilaucea, comună peste Prut, în timpul de față mai tótă rutenisată, îl pun pe vițeii cei micți, anume ca să crească mari și să fie tari, iar *Vaca lui Dumneđeũ* o pun pe vacile cele a fêtă, anume ca să fete mai de grabă (4).

În Crasna, districtul Storojinețului, ieau ómenii séra înainte de *Sânđiene* mai mulți *Bourei* și-i aruncă în ogórele cu hrișcă, anume ca acesta să fie roditóre (5).

În Zăhăresci, districtul Sucevei, când se sperie cine-vă, prind un *Boul lui Dumneđeũ*, îl pun pe un hârb cu jăratie

(1) *Glossariũ*, p. 450.

(2) Com. de Luca Buliga și Al. Bozonc, stud. gimn. și dict. de Nic. Haraga.

(3) Com. de Ostafie Moldovan, stud. gimn.

(4) Com. de Victor Bodnarescu, stud. gimn.

(5) Com. de Victor Petrescu, stud. gimn.

il ard, și cu fumul ce iese dintr'insul afumă pre cel speriat, iar cenușa lui i-o dau ca s'o beă (1).

În fine în unele comune, precum bună oră în Todiresci și Soloneț, districtul Sucevei, Frătăuțul-vechiu, districtul Rădăuțului și Tereblecea, copilele și fetele îndătinéză a prinde câte unul saū și mai mulți *Bourei* de aceștia, a le tăia *córnele*, a le borti și a le înșiră apoi la mărgele, iară băeții a le legă la cheutorile cămeșilor, parte ca să nu se *dióche* și parte ca să nu-î musce căni, când se duc la vre-o casă unde se află căni rēi. (2)

O sémă de neveste, ale căror bărbați sunt duși de acasă și nu știu unde se află, întrebunțéză *Bourelul* saū *Boul lui Dumneđeū* ca un fel de trimis spre aducerea acestora.

Așă nevestele, carī nu știu singure unde sunt bărbații lor, prind un *Bourel* și adresându-se cătră dînsul, rostesc următorele cuvinte:

Bourelul meū,
Bourelul meū!
Rógă-te lui Dumneđeū
Să vie bărbatul meū.
De-a veni bărbatul meū
Tu ești *Boul lui Dumneđeū,*
Și de-a fi dus la răsboiū,
Să se 'ntórcă înapoi
Sănătos
Și voios.
De-a fi dus la tálhărit
Să mi-l aducă rănit

De-a fi dus la ciobănie,
Să vie
Mai tinerel
Și frumușel,
Să fiū fudulă cu el,
Să vie ca un curcan
Durăind ca-un bolovan.
Hop, hop, hop,
Bourelule 'n galop,
Cu córnele tot stringënd,
Cu-aripele sbárnăind,
Cu bărbatul meū venind!

Saū așă :

Boū, bourelul meū!
Rógă-te lui Dumneđeū
Să vie bărbatul meū.
Și de-a fi, precum vreaū eū,
Să vie bărbatul meū,
Tu ești *Boul lui Dumneđeū.*

Și de-a fi dus în răsboiū,
Să se 'ntórcă înapoi
Sănătos
Și voios.
Și de-a fi dus la hoțit
Să-l aducă prigonit,

(1) Com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(2) Auđit de autor de la mai mulți inși.

De-a fi la păcurărie,
Să vie cu voinicie,
Ca el altul să nu fie,
Să vie ca un curcan
Durăind ca-un bolovan.

Hop, țup, *bourelule*,
Hop, țup, voinicelule,
Cu córnela sfărăind,
Cu bărbatul meu venind!

Iar după ce rostesc cuvintele acestea, îi fac vînt ca să sbóre (1).

Copiil din *Transilvania* și cei din *Banat*, rumpënd córnela de *Cornac* sau *Boul lui Dumneșeu* și legëndu-le la cheutórea de la grumaz, le pórtă în credință că nu le va curge sânge din nas, și cei surđi că vor auđi mai ușor (2).

Românil din *Transilvania* măi cred și măi đic încă :

De vroí să ai pěr mare, pune tot-deauna *córne de Rădașcă* în apa cu care te speli pe cap» (3).

Dacă o fată va purtă *córne de Rădașcă* în pěr, va avé pěr frumos (4).

Aripí de Rădașcă în cosițe de va ascunde, va avé pěr frumos (5).

Rădașcă în pălărie de vei purtă, nu vei avé durere de cap (6).

Picioře de Rădașcă în buzunar de vei purtă, vei drumări bine și sănătos (7).

Cap de Rădașcă de vei uscă și măcinat il vei da la căne, hoțil la casă nu ți se vor apropià (8).

Când vroí cu cine-và să te bați, ține-ți trei đile mánile în apă fértă cu *córne de Rădașcă*, că te vei face tare (9).

Rădașcă în nóptea de *Sf. Gheorghe* în feréstră de vei aflà, e semn că ai picat în drag *strigoilor* (10).

(1) Dat. Rom. din Cămpulung, com. de George Ciupercă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Țera-Hașegului, com. de d-l Aron Densușianu; — a celor din Maidan, în Banat, com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ragla.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bucerdea.

(5) Dat. și cred. Rom. din Boziaș lângă Dicsö-Szt.-Martin.

(6) Dat. și cred. Rom. din Rodna-nouă.

(7) Dat. și cred. Rom. din Abrud.

(8) Dat. și cred. Rom. din Fărăgău.

(9) Idem.

(10) Dat. și cred. Rom. din Arcalia.

Rădasce în grajd de veî află, îŝi va muri o vită (1).

Româniî din *Moldova*, când o vacă nu se gonesce, pun pe spinarea ei, ca și cei din *Bucovina*, o *Rădașcă*, ca să o înțepe cu córnela, și cum o înțepă se crede că se va goni. Femeile pórta *córne de Rădașcă* în coșile de la cap, ca să nu li se deóche pěrul (2).

Iar dacă pre cine-vă îl dóre *ŝârloiul*, adecă fluerul picio-rului, se unge cu *cariu de stejar*, adecă cu larvă de *Boul lui Dumneđeũ*, pe locul unde-l dóre, și fiind-că acesta e unsuros, se dice că-î trece.

O sémă de Români, tot din *Moldova*, rup capul *Carabanului* și-l sug, đicând că sucule dintr'insul e dulce (3).

Româniî din *Macedonia* întrebuinteză *córnela* de *Boul lui Dumneđeũ* în contra deochiului. În acest scop se légă de amuleta, în care se pune usturoiũ și sare (4).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că numirea de *Boul lui Dumneđeũ* în vorba de tóte đilele se aplică adese-orî unui om fórte stupid saũ fórte sanguinic și mare bătăuș. Așă auđim nu odată đicându-se: «Dă-î pace, că acesta-i *Boul lui Dumneđeũ*,» adecă stupidul stupiđilor (5), saũ: «lasă-l în pace, că acesta-î *Boul lui Dumneđeũ*,» adecă: rěutăcios și bătăuș, care, ca și *Boul lui Dumneđeũ*, cum puî mâna pe dînsul, îndată te bate.

Iar o cimilitură din Lăpuș în *Transilvania*, și anume despre femeiușca *Boului lui Dumneđeũ*, sună așă :

Care vacă sbórá în aer ?

— *Rudeșca* (6).

(1) Cred. Rom. din Mociũ. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 84.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Laurian și Massim, *Dict. limbii române*, p. 242.

(6) *Șeđetőrea*, Budapesta, loc. cit.

F A U R U L.

(*Elater segetum* L.)

Atât pe semănături cât și pe fânațe se află un gândăcel lungăreț și subțire, de colóre castanie și acoperit cu păr sur care, prinđându-l și punându-l cu spinarea în jos pe pământ, sare cu un fel de frémăt drept în sus.

Acest gândăcel, ale cărui mustețe și picioare sunt cărămiđii, iar scutul gâtului în forma unei potcóve de cal, se numesce în Bucovina : *Faur*, iar în Transilvania : *Purecul dracului* (1).

Gândăcelul acesta, deși e mic, e fórte stricácios, și mai ales în stare de larvă, fiind-că róde rădăcinile cele tinere ale pânei albe și ale erbií ast-fel, că de multe ori nu se alege mai nimica din pânea în care s'a încuibat.

---

(1) Dat. Rom. din Brașfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan : «Purecul dracului» e o insectă lungărétă, de colóre negrie, care dacá o puí pe spate, sare drept în sus.»

LICURICIUL.

(*Lampyrus noctiluca* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî în decursul verii noptea, și mai ales după apusul sórelui până către miezul nopții, printr'o pădure saú pe sub pólele acesteia, pe unde se află multe tufişuri, acela trebuie numai decât să fi observat un fel de puncte lucitoare ca nisce stelute, carî zac nemişcate în érbă saú carî plutesc încet prin aer.

Aceste puncte lucitoare nu sunt nimic alta fără numai licuirea ce-o produce un gândăcel numit în cele mai multe părți locuite de Români: *Licuriciu* (1), iar în Bucovina, pe lângă *Licuriciu*, încă și *Făclieș* (2), *Fânăraș* (3), *Focul lui Dumnezeu* (4), *Gândăcel scânteios* (5), *Lumină de pădure* (6), *Scânteuță* (7) și *Steluță* (8); la Româniî din Meglenia: Li-

---

(1) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100;—Laurian și Massim, *Dicționarul limbii române*, t. II, p. 164;—Nanian, *Zoologia*, p. 135;—Ananescu, *Zoologia*, p. 214.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «Gândăcelul acesta se numește ast-fel de aceea, fiind-că lucește ca o făclie.»

(3) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, precum și în alte sate de la munte. com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(4) Usitat la Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(5) Usitat la Rom. din Brăesci, com. de Ioan Pohoată, stud. gimn.: «Gândăcelul acesta se numește de aceea așa, pentru că strălucește noptea ca o scânteie.»

(6) Usitat în Putna, dict. de Sam. Lucaciù.

(7) Usitat la Rom. din Știulbicanî, com. de Nic. Cotlarciuc, stud. gimn.

(8) Dat. Rom. din Crasna, dict. de Anisia Iliuș, țerancă.

curiciu și *Sftulică*, iar la cei din Macedonia : *Licuriciu* și *Liuliac* (1).

Licuriciul e un insect mic și ócheș din familia Lampiridelor ; are corp întins, cam de 10 mm. de lung, și móle ; antene în formă de fir ; iar în partea de dedesubt a abdomenului organe de iluminat (fosforescență). El petrece de regulă prin érbă, sbórá rar, și se află în toate țérrile locuite de Români (2).

Femeiușca *Licuriciului* se deosebesce fórté mult de bărbătușul său, și anume prin aceea că întâiú : e mai lungă decât dînsul, adecă de 15-16 mm., al doilea : că are mai multă lumină fosforică, și al treilea : că n'are de fel aripí, ci séménă mai mult unei larve. De-aici vine apoi și datina Românilor din unele părți ale *Bucovinei* de a o numi, spre deosebire de bărbătușul său, *Viermișor* (3), *Viermuș* (4), *Vierme lucitor* (5) și *Germe de putregaiú* (6).

Despre acest insect mic există la Români de pe *Câmpia Ardélului*, com. Pogăcéua, următórea legendă :

«Dice că scoborîndu-se odată bunul Dumneđeú din cer jos pe pămînt, a luat cu sine și vr'o căți-vă *îngerí* ca să le arate și lor lumea în care trăesc ómenii pămîntení.

«*Îngerii*, umblând în colo și 'n cóce prin lumea largă, cât timp vor fi umblat, le plăcură tare mult de lumea ómenilor pămîntení, și mai cu sémă unuia așa în cât la despărtenie începú a plânge cu hohot, de-í curgeaú lacrimile vale.

«După ce se depărtară de pămînt, înălțându-se în sus către cer, Dumneđeú a întreat ce aú vėđut ei mai frumos și ce le-a plăcut mai mult pe pămînt ?

«*Îngerii* răspunseră că biserici frumóse, orí călugări îmbrăcați în haine potrivite, orí codru cu frunza verde, orí

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 100.

(3) Usitat la Români din Tereblecea, com. de Paul Scripcariú, stud. gimn și la cei din Valea-Putnei, com. de Em. Antonovicí, student gimnasial.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, agricultor.

(5) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de Vas. Burduhos ; — cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9.

(6) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

florile mirositoare, numai unul nu-î răspunde nimic, fără sta trist și îngândurat.

«Mai în urmă îl întrebă Dumnezeu și pe acesta că pentru ce e atât de trist și de ce nu răspunde nimic ?

— «Mi-e frică că mă vei certă rău ! — îi răspunde îngerul.

— «Nu-ți fie teamă de nimic ! — îi duse Dumnezeu, — căci de una și aceea-și sorțe vè veți bucurà !

«Îngerul, cădând în genunchi dinaintea lui Dumnezeu, cu ochii scăldați în lacrimi îi duse :

— «Dómnè ! is trist și amărit de aceea, că ochii unei pămîtene mî-au picat așa de dragi, cât nu-î modru ca să-î mai uit vre-odată, fiind așa de frumoși cum nu mai vădusem nici odată !

— «Și ai cui erau ? — întrebă Dumnezeu.

— «Ai unei păstorite, ce păseacă oi albe pe un câmp verde !

— «Și ai grăit ce-và cu ea ? — întrebă iarăși Dumnezeu !

— «Da ! căci îmi căduse dragă, și i-am spus că mî-ași da viața mea îngerescă pentru ochii ei cei albaștri ca cerul înseninat !

«Auzind Dumnezeu cele spuse, începù a se face îngândurat, și din om cu fața senină și fruntea curată se prefăcu într'un moșneg cu fruntea tótă crețe. Și apoi, cum mergeau așa, înălțându-se cu toții incetinel către scaunul cel dumnezeesc, ajungând la marginea cerului, Dumnezeu îi opri în loc și le duse :

— «Sciù că dacă veți merge cu toții în cer și vè veți întâlni cu cei-lalți îngeri, acolo veți povesti despre lucrurile cele pămîtene, și fiind-că lucrurile acestea nu-î ertat ca să le scie și cei din cer, acum vè opresc pe toți aici !

«Și cum rosti cuvintele acestea, Dumnezeu i-a prefăcut pe toți în *stele luminóse*, lucind de fericire că ele în tótă vremea pot vedea lumea pămîtenă.

«Îngerul cel îndrăgostit, prefăcut fiind și el în stea, nu luchia de bucurie, ci mereu scăpărà, aruncând scântei de foc asupra celor-lalte stele.

«Dumnezeu, vădând că din asta aù să se întimple neînțelegeri între stele, a luat pe stéua cea plângătoare și, deslipind-o de pe cer, i-a dat drumul spre pămînt, aruncând-o așa de tare că tot în picurî de scântei a picat pe pămînt,

umplënd intreg câmpul, unde fata cea cu ochi albaștri eră cu oile.

«Scânteile acelea însă nu s'au stins, ci s'au făcut *Licurici*, pentru ca să nu-î piără urma îngerului celui îndrăgostit în fata cea pămînténă.

«De-atunci a trecut multă vreme, dar și acuma se povestesc că *Licurici* nu sunt alt ce-vă decât scânteii din stéua cea aruncată de pe cer» (1).

O altă legendă despre *Licuriciu*, tot din *Transilvania*, com. Mădăraș, sună precum urmază :

«Pe vremea slobođeniei, adecă pe când s'au fost despărțit *îngerii lui Dumneđe* de *îngerii Satanei*, se spune și se povestesc că *îngerii cei răi*, adecă ai *Dracului*, s'au dus de-a stânga, adecă în spre porțile Iadului, iar *îngerii cei buni*, adecă ai lui Dumneđe, s'au ales de-a drépta în spre ușa cerului.

«În învălmășéla cea mare, alegându-se careși pe partea sa, unul dintre *îngerii cei răi*, mai drăcos și mai prefăcut, și-a învărtit cōda colac și s'a vârit între cei de-a drépta, vrënd, veđi bine, ca să ajungă și el în cer, nici prin minte trecëndu-î că Dumneđe îi scie gândul, iar că *Sân-Petru* la ișa Raiului o să-l deă de gol.

«Și așa, după ce cu toții se despărțiră, se luară care în botro în spre locul ce i-l alese Dumneđe, după faptele făcute.

«*Îngerii Satanei* se duceau la stânga, ascundëndu-se în adâncul pămîntului, unde îi așteptău slujbași mai marelui dracilor; iar *îngerii cei buni* și drepți se înălțău cu pompă și între cântece îngeresci în sus spre cer, unde locuesc Dumneđe cu sfinții lui slujbași.

«*Îngerii Satanei* mergeău plângënd, văetându-se și rum-pëndu-și hainele și smulgëndu-și pérul de supărare și necaz, iar ai lui Dumneđe mergeău voioși, ținëndu-se de mână unul cu altul și cântând cântece sfinte și dumneđeesci.

«Și așa, în voie bună și veselie, ajunseră la ușa raiului unde *Sân-Petru*, stând cu cheile raiului la îndemână, după

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ce se uită la *rëveș*, da fie-căruia drumul în raiu, după ce-i găsiă însemnătura.

«La urmă sosese și *ingerul cel rău*, ce cu *hamnișă* voiă să se vâre în cer, și uitându-se *Sân-Petru* la el, nu i se prea *împăre-i*, că i se înroșise nasul și i se îngălbenise fața, și de aceea se apucă a-l caută semnătura pe *rëveș*. Dar când colo, ce să vadă? il găsesce între cei din partea Satanei.

«*Sân-Petru*, vedându-i *hamnișagul*, nu țice nimic, fără il iea de mână și-l aruncă jos, însă așa de tare, de tot sfărmi și bucățele s'a făcut.

«Ajungând *ingerul cel rău* jos în sfărmi și bucățele, nici mai marele dracilor n'a vrut să-l mai primescă, fără l-a lăsat de minune la lume.

«Din sfărământurile și bucățelele acelea apoi s'aũ făcut o mulțime de viermuleți, cari și acum îi vedem luminând sêra pe marginea drumurilor și la cari noi le țicem *Licurici*» (1).

A treia legendă despre *Licuriciu*, așisderea din *Transilvania*, com. Fărăgău, sună așa:

«Odată, când *Satana* aveă copii și umblă pe pământ, ca și noi ômenii de acum, se începù o sfadă mare între *Satana* și copiii lui pentru o pãrticică de pământ, căci, veđi, dóră și ei se îmulțiseră așa de tare, de nu le mai ajungeă pãmîntul.

«Feciorul cel mai mare, vedënd îndărătnicia tătâne-seũ. care nu vrea ca din a lui să deă nimic până după mórte. se luă cu dînsul la harț, că dór nu le cădeă bine ca tată-so să *aivă* prea mult, iar ei să fie peritorii de fôme pe ulițe.

«Nici una, nici alta, făr' la urma urmelor ajunseră la trântă, punënd legătură, că cine va învinge, acelaia să-i fie tótă moșia.

«Și așa, după multă sfadă, se puseră pe harț și isbindu-se și trântindu-se care-și de putere, nici unuia nu-l isbuti a-l omori pre celă-lalt.

«Feciorul, vedënd puterea tătâne-seũ, se mânie și mai tare și, *sulvucându-și* (2) mânecele, se apropie de el și-l strînse

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) În Bucovina se țice a *sufucă* și a *suflecă*; *sufucându-și* și *suflecându-și*.

cu atâta putere, de se lăși în mâinile lui, apoi învărtindu-l odată rătă îl svârli peste cap de dunga unui bolovan, de tot sfărmi s'a făcut.

«Sfărmile acelea apoi s'aũ schimbat în nisce viermuleți mici și sclipicioși, ce și ađi îi vedem nóptea pe câmp sclipind ca și nisce capete de *moșini* (1).

«Și la acești viermuleți noi le ăicem *Licurici*» (2).

A patra și ultima legendă despre *Licuriciu*, și anume din *Téra-Românească*, sună precum urmază:

«Povestea bătrânească spune, măre-leș, că în vremea veche lumea eră mai bună și pământul mai curat ca acum. D'aia și Dumneđu și sfinții umblău pe pământ. Și sfinții își aveau și ei cuprinsul lor, cum bună-óră avem și noi ađi: casă, masă, vitișóre, copilași, și de tóte câte trebue la casa omului.

«Între sfinți însă, ăl mai însemnat eră *Sfeti-Petrea*. El umblă măi mult cu bunul Dumneđu p'un drum. Dar își aveă și el, ca tot Românul, rostu lui, casa și tóte treburile în bună rânduélă, ca un sfint al lui Dumneđu, ce eră. Povestea bătrânească spune că, între alte avuturi ale sale, aveă și o herghelie însemnată de cai frumoși, tot unu și unu: negri în për ca péna corbului și iuți ca focul, de mâncaũ porí, nu alta. Mě rog d-vóstre, cai de sfint și dá-le pace!

«Și în vremurile alea, cum din păcate și acum, pe lângă sfinți — ómenií lui Dumneđu — erau și destui hoți de codru, căci și *Dracu* și-a avut și-și va avé tot deauna partea sa în lume.

«Dar mai înainte vreme hoții erau tót mai puținí și mai cu frică și rușine și ședeau prin codri neumblați decât de duhurí rele; pe când în ăiua de ađi, din păcate, hoții s'aũ immulțit atât de tare, în cât mai nu e colț unde să nu dai de ei: în sate, în orașe și pe tot locul, te fură ăiua nă-miađă mare, ba te fac de le dai cu mâna ta și tu rămăi cu o mână la inimă și cu alta scărpinându-te în cap!

«Un hoțoman de frunte, pe vremurile alea, eră și *Cucu*.

(1) *Moșini* = cătrănițe, aprinjióre, chibrituri.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«De unde și până unde că acesta află de caii lui *Sfeti-Petre* și își puse în gând să-i șterpeléscă.

«Vreme multă nu mai trecu la mijloc, de vreme ce *Sfeti-Petre* eră mai mult călător p'în lume cu *Dumneđeū*, și așa într'o nópte făcù cum făcù și-i fură caii, și cu ei la pădure, băete!

«A doua zi pică și *Sfeti Petre* din călătoriile sale. Și cum veni, întreabă de cai. Caii nicăiri! Că o fi, că o drege, că sucita, că învârtita, nu sunt caii și pace! Ei! de luat Ia luat, dar cine I-a luat și unde I-a dus?

«*Sf. Petre*, ca un sfânt al lui *Dumneđeū* ce eră, numai de cât ghici hoțul: *Cucu* I-a luat! și după el copii!

«*Sf. Petre* ceru de la *Dumneđeū* să-i deă câți-vă câni voi-nici, cu cari să plece p'în păduri după cai.

«*Dumneđeū* îi dete *lupi*, și de atunci *lupi* au rămas să fie câni lui *Sf. Petre*.

«Și plecă *Sf. Petre* cu câni după el, și răscolì tóte pădurile și tóte hududóele, de diminéța până séra și de urma cailor nu mai dete și nici de a hoțului. Îl apucă nóptea în pădure și eră o nópte d'ale de să-ți dai cu degetele în ochi de întunec, beznă nu alt ce-vă, mai întunec ca în Iad. Nu mai vedeă *Sf. Petre* în cotro să mai apuce. Atunci se rugă el la *Dumneđeū* să facă vre-o minune, ca să-i lumineze calea.

«*Dumneđeū* sfintu ascultă rugăciunea lui *Sf. Petre* și câte-ai șterge la ochi se umplù tótă pădurea de *Licurici*.

«*Sf. Petre* se înveseli și pe lumina *Licuricilor* mai căută caii tótă nóptea prin păduri, iar la ziua se întorse acasă tot fără cai.

«Atunci *Sf. Petre* blestemă pe *Cuc* ca să se prefacă în pasere négră, să fie cobe reă și singur să-și spue numele unde s'o află.

«De atunci hoțul *Cucu* a rămas pasere négră și blestemată, și când ți-a cântă în spate, pe casă sau în curte, mórte însemnézà, și el alt ce-vă nu mai dice, decât își strigă tótă ziua numele prin păduri: *Cucu! cucu!*

«Și *Cucu* are mare frică de *Licurici*. De aceea cum se ivesc *Licurici* prin păduri, el încetéză de a mai cântă, cre-

: dând că *Sf. Petre* îl caută iar să-l prindă, pentru că i-a furat caii.

• «*Licurici* sunt blagosloviți de *Sf. Petre* ca să lumineze
: calea rățăciților prin păduri: ei sunt *făcliile pădurilor*.
: Ei se ivesc tot aproape de *Sf. Petre*, adică de ziua lui *Sf. Petre*
cam prin postul lui *Sân-Petru*. Atunci și *Cucu* tace, cum
vine și vorba cântecului:

Veni Postu lui Sân-Petru,
Părăsi Cucu bugetu
Și turtureua vâlcéua
Și mândruța poticéua» (1).

Pe lângă legendele înșirate până aici, Români, și cu deosebite din *Transilvania*, mai cred și mai dic că:

Licuriciul e feciorul *Dracului* (2).

Licuriciul e puiul *Satane*, care a îndemnat pe *Iuda* ca să vîndă pe *Christos* (3).

Licuriciul e ochiul *dracului*, de aceea nu-l lua în mână că te duce (4).

Licuriciul e ochiul șerpelui din raiu (5).

Licuriciul e scânteia ce a sărit din ochii *dracului*, când s'a bătut cu arhanghel *Michail* (6).

Licuriciul e scânteia din stéua, care s'a ținut mai luminósă ca luna (7).

Licuriciul e scânteia eșită din plésna sărită din sbiciul lui *Sân-Petru* (8).

De aici vine apoi că:

Cine are *Licurici* pe lângă casă, e semn că acela e prieten *dracului* (9).

Cine găsește *Licurici* mulți, e semn că îl iubesc *dracul* (10).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Șamșud.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Magheruș.

(4) Cred. Rom. din Gurghiū și Ș.-Cristur.

(5) Cred. Rom. din Ș.-Cristur.

(6) Cred. Rom. din Runc.

(7) Cred. Rom. din Chiraleș.

(8) Cred. Rom. din Arcalia.

(9) Cred. Rom. din Fărăgău.

(10) Cred. Rom. din Teiuș.

Cine va află nóptea *Licurici* pe perină, e semn că s'a împrietenit cu diavolul (1).

Cine va află nóptea *Licurici* pe hainele pe cari s'a culcat, e semn că s'a culcat lângă *Satana* (2).

Cine pòrtă *Licurici* cu el, pòrtă ochii *Satanei* (3).

Cui îi plac *Licurici*, acelaia îi place *dracul* (4).

Cine voesce să se împrietenescă cu *Satana*, acela să strîngă *Licurici* de pe drum (5).

Din contră însă:

Cine vrea ca să nu aibă val (trébă) cu *dracul*, acela să nu calce *Licurici* de pe drum (6).

Și dacă:

Va strînge 99 de *Licurici* și rupându-le capul, îi va pune la un loc, atunci e bine (7).

Licuriciul, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată mai cu sémă a vreme bună, nici când însă a slótă (8).

După spusa Românilor din alte părți ale *Bucovinei* însă, când se vede *Licuriciul* sburând, iară femeiușca sa strălucind prin tufișuri, atunci e un semn că a doua ȓi saũ chiar în nóptea aceea are să plóie. Plóia n'are să fie vehementă, ci liniștită. Iară dacă a plouat mai multe ȓile după olaltă și *Licuriciul*, care în restimpul acesta nu se putea nicăeri observă, se arată de odată sburând prin aer saũ strălucind prin tufișuri, atunci e semn că în scurt timp după acésta are să înceteze plóia cu totul și că are să urmeze timp bun, frumos și călduros (9).

Români din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că:

(1) Cred. Rom. din Serețel.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Galați lângă Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cătina.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A Bogdan.

(8) Cred. Rom. din Carapciú, dict. de Vas. Cărciú.

(9) Com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.

Licuriciu vinet a vedé, e semn că se va schimbă vremea (1).
Licuriciu vara de timpuriu a vedé, e semn de an călduros, iar:

Licuriciu toamna târziu a vedé, e semn de toamnă lungă (2).

Tot la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, pe lângă acestea, mai există încă și următoarele credințe despre *Licuriciu*, și anume:

Licuriciu fără soție de vei vedé, e semn că are să ți se întimple ce-vă neplăcere (3).

Licuriciu cu soție de vei vedé, e semn bun, vei avé bucurie (4).

Orbul, care va află 9 *licurici*, își va căpeta vederea (5).

Licuriciu uscați și ținuți la grindă e bine (6).

Cine are durere de ochi și va purta *Licurici* la sine, acela se va însănătoșă (7).

Și în fine :

Copilul, în a căruți scaldă se va pune trup de *Licuriciu*, acela se va face luminat la minte (8).

Cel ce va prinde 7 *Licurici* și-i va scaldă în lapte dulce, acela va scăpa de *friguri* (9).

Cel ce voesce să-și scape găinile de uliū saū de *gaiță*, să așeze 4 piei de *Licurici* în patru cornuri ale grădiniī, că venind uliul se va speria de ele și va fugi (10).

Cine va prinde mai mulți *Licurici* și-i va pune pe vitele carī nu se goneș, vitele aceluia îndată se vor gonī (11).

(1) Cred. Rom. din Șamșudul-de-câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. Pogăcéua.

(4) Cred. Rom. din Pogăcéua și Măldăraș-de-câmpie.

(5) Cred. Rom. din Riciu-de-câmpie.

(6) Cred. Rom. din Craifalău.

(7) Cred. Rom. din Bozed.

(8) Cred. Rom. din Milășel.

(9) Cred. Rom. din Band.

(10) Cred. Rom. din Șieū-Odorheiū. — Tóte credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

(11) Dat. și cred. Rom. *Țera-Românescă*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel;— și a celor din *Banat*, com. de d-l Ios. Olariū : «Româncele din unele părți ale *Banatului* îndatinéză de a prinde câte un *Licuriciu* și a-l arunca pe vitele de prăsilă, în credință că acestea se alungă mai de grabă și devin producătóre.»

O sémă de Românce din *Bucovina*, creșdend că *Licuriciul* este *focul lui Dumneșeu*, și având copii mititei bolnavi de *plânsori*, adecă cari nu pot dormi și din cauza acésta plâng necontentit ziua și nóptea, se îndrêptă după ce apune sórele cu fața într'acolo, unde sciú că se află mulți *Licurici*, și cum zăresc pe vre-unul licurind, încep a roști următóarele cuvinte :

Dragul meú,
Puiușul meú !
Iea focul lui Dumneșeu,
Deci du-te
Iute
Pân'la el
Și'ncetinel
Apropie-te de el

Și-ți încălșesce
Mănușele
Și piciorușele,
Și las'acolo
Plânsorile
Și strinsorile
Și vin'apoí
La mămuca înapoí! (1)

Saú așà:

Dragul mamii puișor,
Iată colo un focșor !
Deci grăbesce
Și pornesce
De-ți încălșesce
Piciorușele
Și mănușele
Și-ți las'acolo
Plânsorile,
Strinsorile,

Durerile
Și tóte chinurile
Și neodihna.
Și-ți iea de-acolo
Odihna
Și creșcerea
Și întórce-acasă
Sănátos
Și voios! (2)

Rostind cuvintele acestea, se crede că copilul bolnav de plânsori se însănătoșeză, nu plânge mai mult și dórme liniștit.

Româncele din unele părți ale *Moldovei* aú datină de a prinde *Licurici* și a-i ferbe cu apă și cu apa acésta a se spélà apoí pentru *sperietură* (3).

În fine merită a fi amintit și aceea că *Licuriciul* saú *Gândacul strălucitor*, după cum se mai numesce acest insect în

(1) Dat. Rom. din Reusení, com. de Vas. Pop.

(2) S. Fl Marian, *Nascerea la Români*, p. 361.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

unele părți ale României, este foarte mult admirat de oameni. Feciorii mai ales strâng adese-ori mai mulți inși de acești gândaci și puindu-i prin pălării, acestea aș în interiorul nopții un aspect ca și când ar fi fermecate. Iar fetele, culegându-i, îi pun prin pahare și dimpreună cu acestea prin ferești (1).

---

(1) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

MUSCARIUL.

(*Telephorus fuscus* L.)

În apele din munții *Bucovinei* se află mai multe specii de pești și anume:

Liparul, pl. *Lipeni*;

Păstrăvul, pl. *Păstrăvi*;

Lostica, pl. *Lostici*, sau *Lostoca*, pl. *Lostoci* și *Lostucă*, pl. *Lostuci*;

Boieșteanul, pl. *Boieșteni* sau *Bòiștiul*, pl. *Bòiști* și *Bòiște*, pl. *Bòiști*; un fel de pește mic de mărimea *Grindeei*;

Grindeiul, pl. *Grindei* sau *Grindéna*, *Grindea* și *Grindéla*, pl. *Grindele* și *Grindeia* pl. *Grindeie*;

Mrénă, pl. *Mrene*, dim. *Mrenișoră*, pl. *Mrenișore* și *Mrenuță*, pl. *Mrenuțe* (1);

Sglăvocol, pl. *Sglăvoc* sau *Sglăvoca*, pl. *Sglăvóce*, numit altmintrelea și mai ales de către Români de la țară, unde asemenea se află, *Midhaiu*, pl. *Midhai*, *Mnidhaiu*, pl. *Mnidhai*, *Midhariu*, pl. *Midhari*, *Mnidhariu*, pl. *Mnidhari* și *Măntuș*, pl. *Măntuși* (2);

(1) Se ține că dacă un om, care are *gâlbănare*, va pune o *Mrénă* într'un lighian de aramă cu apă și se va uita drept în ochii ei, *Mréna* respectivă îndată pierе și după aceea devine atât de veninosă, că numai decât trebuie să se îngrope în pământ, ca să nu se atingă cineva cu mâna de dînsa, căci atingându-se, îndată se învenineză. Omul însă, care s'a uitat în ochii ei, nu mult după aceea se vindecă de *gâlbănare*.

(2) Între măruntaiele *Mnidhariului* se află un fel de untură care, după cum spun o sémă de Români, e bună de léc pentru *alunéle*, sing. *alunéa*, germ. *Sommersprossen*, și *plămâșe*, sing. *plămâșă*, germ. *Leber-*

Clénul pl. *Clenă*, dim. *Clenuș*, pl. *Clenuși*, un pesce cu solzi albi, strălucitori, care trăește mai cu sémă unde e apa mai adâncă ;

Ochianul, pl. *Ochieni* sau *Ochiana*, pl. *Ochiene*, care sémănă cu *Mréna*, dar e ce-vă mai mare decât acésta ;

Svârluga, pl. *Svârlugi* ;

Porcușul, pl. *Porcuși* sau *Porcușorul*, pl. *Porcușori*, care trăește mai mult în apă málósă ;

Beldița, pl. *Beldițe* ;

Scobaia, pl. *Scobăi*, care însă numai rar când trece de la apele de țéră la cele de munte ;

Podușul, pl. *Poduși*, care e ca un *Lipan* de mic ;

Fusariul, pl. *Fusari*, numit altmintrelea și *Pișcariu*, pl. *Pișcar* și *Chișcariu*, pl. *Chișcar*, căruia, când are să se mănânce, i se taie capul ;

Plotica, pl. *Plotici*, un fel de pescișor mic cu ochii roșii ;

Costrășul, pl. *Costrăși* ; și în fine :

Carășul, pl. *Carăși*, dim. *Cărășel*, pl. *Cărășei* (1).

Unii dintre pescii aceștia, și cu deosebire *păstrăvi*, se prind nóptea cu mâna sau cu *oâstea* (2) la lumina *fachiei* sau a *fachiului* (3), iar alții ȕiua, parte cu mâna și parte cu diferite instrumente, precum : cu *lésa* (4), cu

fleckchen. Cine are *alunéle* sau *plămâșe*, acela să ieă untura acésta și s'o anine în fața sórelui de un cuiu, iară de desubtul ei să pue un tálgeraș și apoi cu ceea ce se topesce ca untul-de-lemn să ungă *alunelele* sau *plămâșele* și apoi se vindecă de dînsele.

(1) O parte dintre aceste numiri de pesci am auđit-o eú singur de la mai mulți Români din districtul Câmpulungului și al Dornei, iar o parte mi-au comunicat-o George Vedean și George Croitoriu, stud. gimn.

(2) Sub cuv. *oâste*, pl. *oâști* sau *ostră*, pl. *ostre* și *ostrie*, pl. *ostrii* se înțelege un fel de instrument de fer în forma unei dărđi, cu care se străpung *păstrăvi*, când es nóptea la lumină.

(3) *Fachia* sau *fachiul* e un fel de făclie, care se face sau din nisce despicăturii lungi, subțirele și rășinóse de dranița, sau din scórță de mestécăn în forma unui bucium, care se unge apoi cu rėșină și care aprindėndu-se arde și luminéză așă de tare, că nici vintul cel mai mare n'o stinge. *Păstrăvi*, trágėnd la lumina *fachiei*, pescarii îi străpung în spate cu *oâstea* și-i scot apoi afară.

(4) *Lésa* este un instrument făcut din nuele de răchită, și anume la un capėt lată, iar la celălalt îndoită în forma unui gurguiú. Acésta se

vârșă (1), cu *sacul de pește* sau *crisnicul* (2), cu *răstoca* (3), și cu *unghița*.

Pescarii, cari prind pescii cu *sacul de pește* sau cu *crisnicul*, aū datinā de a-i scormoni și a-i alungā de pe sub pietre și de pe sub rădăcinii spre crisnic cu un fel de botā lungā provēdută la capētul de jos cu o măciucā, care se numește *știulbic*, de unde apoi și verb. *a știulbicā*, adecā a da cu *știulbicul* (4).

Pescarii însă cari prind pescii cu *unghița*, voind a-i ademeni, pun într'acēsta, între multe altele, fōrte adese-orī încā și un fel de insect, care se numește în Bucovina : *Muscariū*, *Ciobotāraș*, *Doftor* și *Doftoraș*, iar în Banat : *Gāndac de salcā* (5), lat. *Telephorus fuscus* L. sau *Cantharis fusca* L.

Muscariul e un insect lungāreț și mōle, are mustețe în forma unui fir de pēr și de colōre nēgrā; aripile de-asupra sau elitrele sunt negre și acoperite cu pēr scurt de colōre

pune unde curge apa repede și nu e tocmai adāncā, ridicāndu-se partea cea gurguiatā o lēcā mai în sus decāt cea-laltā, și lāsāndu-se acolo apoi mai lung timp. Pescii daū de sine într'insa.

(1) *Vârșă* este făcutā asemenea din nuele de răchitā, și anume la un capēt în forma unui calamār cu grumazul întors înăuntru, iar la celā-lalt capēt ascuțitā și legatā cu ață. La *gārliciul* ei se pune māmăligā sau alt ce-vā ce le place pescilor și apoi se aruncā acolo unde e apa mai adāncā, bunā-ōrā într'o *bulbōnā* sau *sciōlnā*. Pescii venind și intrānd înăuntru ca să mănānce ce se aflā acolo, nu pot eși mai mult afarā.

(2) *Sacul de pește* sau *crisnicul* e un fel de impletiturā de tort fōrte rarā în formā pătratā și prinsā cu cornurile de capetele a douē nuele încrucișate și semicercuale cari, la rāndul lor, de multe orī sunt prinse la încrucișaturā de vârful unei prājinii.

(3) Sub cuv. *răstocā* se înțelege *rāstocirea*, adecā strāmutarea cursului unei ape de pe o gārlā pe alta, și punerea unei *vârșe* cu gura la vale pe gārla *rāstocitā*, care prinde a secā, anume ca pescii, întorcēndu-se de la vale la dēl, să intre în *vârșā*.

(4) De la cuv. *știulbic* cred că vine și numele satului *Știulbicani* din districtul Cāmpulungului în Bucovina. Tot în legăturā cu cuv. *știulbic* cred că stā și subst. *știulbinā* = *bulbōnā* micā, usitat la Romāniī din *Biharia*. Veți despre acēsta : M. Pompiliū, *Graiul românesc din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.018.

(5) Com. de d-l Ios. Olariū : « *Gāndacul de salcā* are mare asemēnare cu *Gāndacul de frapsin*, atāta numai că e ce-vā mai mic și de colōre cafenie. »

surie. Scutul gâtului e roșu și cu o pată neagră la mijloc, iar picioarele negre.

Muscariul e un insect răpitor, care se nutrește cu felurite musculițe, de unde se vede că-l vine și numirea, însă mai cu seamă cu *Păduchi de frunze*. El petrece foarte adese-ori pe arbori și pe tufșuri, iar larva sa, care se arată une-ori chiar și érna, când e moloșag, și din care causă se numește apoi de către unii *Vierme de omăt*, stă ascunsă pe sub pietre și pe sub rădăcinile arborilor, unde se nutrește cu felurite vietăți mici.

CARIUL.

(*Anobium pertinax* L.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat ca, culcându-se séra într'o odaie în care se află multe obiecte de lemn, să audă, înainte de ce a apucat să adormă, un fel de sunet în vre-unul din péréși săú în vre-o icónă, care sémână cu tictacul unui orariú de buzunar.

Acest sunet regulat, ca și tictacul orariului de buzunar, nu e nimica alt ce-và decât sunetul ce-l produce în decursul noptii un fel de gândac mititel numit pretutindiní, în tóte țerile locuite de Români, *Cariú*, și câte odată și *Cariú mic*, spre deosebire de alte insecte ce-và mai mari, cari asemenea bortesce și rod lemnele și cari se numesc *Carí mari*.

Cariul, deși e un insect foarte mic, cu tóte acestea însă e foarte stricácios, pentru că el intrând în vre-un părete, icónă, dulap, pat, scaun, saú ce este, atâta ce-l *căresce*, adecă atâta ce-l bortesce și róde într'insul, până ce-l face mai tot făină.

Însă el nu róde în fie-care lemn, ci numai în lemnele cele uscate și moi și cu deosebire în cele ce se taie când e *lună veche* (1).

Pre lemnele din urmă atâta ce le bortesce și róde până ce le preface într'un fel de făină, numită în genere *făină* saú *făinină de cariú* (2).

---

(1) După spusa Rom din Frătăușul-vechiú, dict. de Dumitru al lui George Covașă; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — și a celor din Carapciú, dict. de Vas. Cârciú.

(2) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Moldova, dict. de C. S. Bucan; — și a celor din Țera-Románescá, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Cariul* este o insectă, care găuresce lemnul, scoțând un fel de făină de lemn, care în limbajul poporului se numesce *făină de cariú*».

Cariul, după cum am amintit mai sus, e foarte stricăcios, așa că lemnele bortite și mâncate de dînsul nu se pot întrebuința la nimica, dór numai să se arunce în foc ca să ardă. Făina sa însă o sémă de Români din *Bucovina* o întrebuințază, când aũ lipsă, parte ca léc în contra opăriturilor, precum și a altor rane, și parte spre curățenie.

Așa bună-óră, când copiii cei mici, adecă cei de țată, se opăresc, femeile sciutóre ieaũ făină de acésta și o presură pe locul opărit. Făcendu-o acésta, se dice că opăritura în scurt timp se vindecă (1).

Ba *făina de cariũ* se întrebuințază nu numai la opărituri, ci și la alte rane. Așa dacă are cine-và din te miri ce cauză vre-o rană pe trup și o presură cu făină de acésta, rana nu mult după aceea se strînge și se vindecă (2).

Însă nu fie-care *făină de cariũ* e bună la rane, ci făina, care are să se întrebuințeze spre acest scop, trebuie să fie căutată mai întăiũ de ce fel de lemn e, și abiã după aceea să se întrebuințeze, pentru că dacă lemnul e stricăcios, atunci și făina pôte să fie periculósă, și în loc să ajute, pôte mai mult să strice (3).

Pentru *curățenie* se iea numai foarte puțină *făină de cariũ*, se pune în apă și se bea. Făcend-o acésta, cel ce a bcut-o se curățesce, ca și când ar fi luat lécuri din spițerie (4).

Făina de cariũ e însă foarte posnașă.

De aceea cel ce o bea saũ o dă altuia de bcut trebuie să fie cu mare băgare de sémă, căci cum bea mai multă, de cum cere trebuința, îndată capetă nu numai un *trépéd* foarte mare, ci chiar și *vintre*, și dacă nu caută cât mai de

(1) Dat. Rom. din Drăgoesci, dict. de Zamfira Brădățan, și com. de Isae Brădățan, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Carapciũ, dict. de Vas. Cărciũ; — și a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(3) După spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dionisie Maximiuc, cant. bis.

(4) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordache Bran; — și a celor din Țera-Romănescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sătenii adună *făină de cariũ* și o daũ de bcut cu apă în loc de curățenie (purgativ) ómenilor și vitelor încuiate (constipate).»

grabă alte mijloce ca să-î înceteze *trépědul*, póte chiar să și móră (1).

Așà dacà voesce cine-và să-l facă pre altul ca să *trepede*, îi dă *făină de cariu* de bėut în vin sau în apă rece. Și apoi ómenii ce o bea, îndatà capėtă nu numai *trépěd*, ci și *vintre* (2).

Drept aceea ómenii cei rěi întrebuintěză *făina de cariu* nu atâta spre curățenie, ci mai mult ca un mijloc spre a stricà altora. Aceștia o pun de regulă în lapte de vacă și de oi și apoi o daú ómenilor ca s'o beà.

Ómenii, cariî din nesciință au bėut un ast-fel de lapte, capėtă scurt timp după acésta mai întâiú o mare *pântecare* și pe urmă *vintre*.

Mișelia acésta o fac mai cu sémă bacii și ciobanii cu ómenii, cariî se abat prea adese-orî pe la stână și de cariî sunt prea din cale afară necăjiți. Acestora li se dă de bėut *făină de cariu* amestecată de regulă cu puțin pěr de capră dumicat mărunțel în jintiță.

Ómenii, ce beaú jintiță de acésta, capėtă un *trépěd* așà de mare, că numai de abià se pot ținé pe picioare. Iar după *trépěd* capėtă în scurt timp și *vintre*.

Însă baciul și ciobanii, sciind prea bine ce fel de urmări póte să aibă o asemenea faptă din partea lor, le daú mai pe urmă chiag cu lapte de bėut și apoi tótă pântecarea și tótă durerea le încėtă (3).

Cariul, despre care ne-a fost până aici vorba, figuréză și într'o đicală fórte răspândită în sînul poporului român, și anume:

Róde'n mine, ca cariu'n lemn,

saú :

Róde'n om, ca cariu'n lemn,

(1) După spusa Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani în Moldova și de d-l Dion. Maximiuc.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, și în deosebi în Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — și în Gura-Homorului, dict. de Dion. Maximiuc.

adecă: nu-mi dă a scăpă; de o vorbă nepotrivită și nesuferită nu scap și în alta mă bagă; mă cincăesco neconținut (1); — care se dice despre ómenii cei nesuferiți, ce ne necăjesc prea tare, saũ despre dușmanii, cari caută mereũ a ne face supărare și rėũ (2).

Dar și despre o muere rea, care-și necăjesc neconținut, diua și nóptea, soțul încă se dice că:

Róde'n el, ca cariu'n lemn (3).

Iar:

A fi cărit

însemnăză: a fi găurit de *Cariũ*. Se mai dice însă și de un obiect, și cu deosebire de lemn, care este fórte vechiũ, usat și găurit de cari și de vremuri (4).

(1) Dict. de Vas. Cărciũ din Carapciũ.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran și C. S. Bucan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariũ.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

B O R Z A.

(Blaps mortisaga L.)

Borza (1) numită altmintrelea în Bucovina încă și *Góndă*(2), *Góndră* (3) și *Gândacul morților* (4), iară în Transilvania: *Gómbă*, pl. *Gómbe* (5), e un gândac negru, de la 20—25 mm. de lung, cu capul mic și lungăreț, cu scutul gâtului mai tot atât de lung ca și de lat, și cu aripile de-asupra încovăiate în jos, iar la vârf ascuțite.

Borza petrece de pe la începutul primăverii și până târziu toamna prin case și pivnițe și mai cu sémă prin cotlónenele în cari se află lemne umede și barabule ce au început a trece acuma în putrejune.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul. — În unele părți din Bucovina, precum bună-óră în Câmpulung, sub cuv. *Borză*, după cum mi s'a spus, se înțelege *Musca de casă*, iar în unele părți, din Maramureș, precum bună-óră în Oroiu de lângă Baia-mare, tot sub acest cuvînt se înțelege *Musca mare*.

(2) Dat. Rom. din Bălácénca, com. de Const. Boca, stud. gimn : « *Gónda* este un insect de mărime mijlocie și mohorit. »

(3) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Const. Cimpoeș : « *Góndră* se numesce un gândac de colóre négră. Ea are șese picioare și doue perechi de aripi. Aripile cele de desubt sunt ca la cărăbuși lucide și străvêdătoare, cele de-asupra sunt vârtóse. Cu tóte acestea nu sbórá. Se găsesce pe sub lemnele cari se află la umeđélă ; — a celor din Frătăușul-noú, dict. de Niculai Rusu : « *Góndra* e négră. »

(4) Dat. Rom. din Siretiú și a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan : « *Gómbele* ís negre și mari, se țin prin casă și put, și nu sbórá (Reghin). »

Fiind un gândac cam trândav și neubind lumina zilei, *Borza* ese de prin ascunșișurile sale mai cu sémă nóptea și numai rar când și ziua. Iar atunci, dacă o atingem cu vre-un obiect óre-și-care saú o prindem cu mâna, slobóde un fel de suc, care are un miros fórte neplăcut, puturos (1).

În vechime *Borza* erà considerată ca un sol al morții.

Credința acésta s'a păstrat în unele părți ale Bucovinei până și în ziua de astăzi.

Așa Românii din Siretú, după cum mi-a spus soția mea Leontina, care e de loc din acest oraș, cred și acuma că unde se arată gândacul acesta, trebuie numai decât să móră cine-và din easă.

Tot din cauza acésta cred că i-aú dat unii Români numirea de *Gândacul morților*, iar alții că sperie cu dinșii copii cei mici, cari fac prea multe nebunii și nu se culcă séra la timp, dicându-le :

— «Fugi de acolo, că te-a mánca *Borza*» ; saú :

— «Culcă-te mai de grabă, că de nu, vine *Borza* și te-a mánca!»

Însă cei ce o fac acésta, nu fac bine, căci de máncaț nici pre un copil nu l-a máncaț *Borza*, dar de speriat nu pre unul il sperie, ast-fel că părinții sêi sunt constrînși a alergà pe la babele sciutóre și a le pofti ca să vie și să-i descânte de *speriat*.

Și ... noroc că babele, cari sciú și tóca în cer, nu se lasă prea mult îmbiate și poftite, ci, cum sunt chemate, îndată și vin și-i descântă ast-fel :

S'o sinecat,	De cărare,
S'o mánecat	Înainte eșitu-ï-o,
N. de la casa ei,	În cale opritu-o
De la masa ei,	<i>Borză</i> îmborzată,
Grasă și frumósă,	<i>Borză</i> infocată,
Sprintenă și voiósă.	<i>Borză</i> uriciósă,
Când o fost	<i>Borză</i> fiorósă,
La mieđ de cale,	<i>Borză</i> scârindéua

(1) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de G. Onciul;—a celor din Bălácénca, com. de Const. Boca ; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș.

Cu ochii sgâiți,
 Cu dinții rînjiți,
 Din gură molfăind,
 Din ochi clipind,
 Vacu să-î scurte,
 Țilele să-î ciunte.
 Aleleî *Borză* 'nborzată,
Borză infocată,
Borză uriciósă.
Borză florósă,
 La N. nu te duce,
 Vacu nu-î scurtă,
 Țilele nu-î ciuntă,
 Ci mi te grăbesce

Și mi te pornesce
 La Marea cea mare,
 Că la Marea cea mare
 Este un pesce mare,
 Aceluia vacu scurtă-î,
 Țilele ciuntă-î!
 N. să rămăe curată,
 Luminată,
 Ca maica ce-o dat-o,
 Ca Dumneđeū ce-o lăsat-o.
 Amin, amin!
 Ca sórele 'n senin.
 De la mine descântecu,
 De la Dumneđeū lécu! (1)

Descântecul acesta se descântă în trei Țile de frupt câte de trei orî pe Ți, și anume diminęta, la amiaȚi și séra, și mai cu sémă atunci când cel speriat dórme.

Descântătórea însă, înainte de ce începe a descântă, face un *șumulteț* de pânză. Apoi aprindënd șumultețul acesta, învârtindu-l neîncetat împrejurul celui speriat și afumându-l cu dînsul, pronunță versurile de mai sus ale descântecului (2).

(1) Dacă cel speriat e un băiat, atunci versurile descântecului se schimbă și se pronunță ca pentru un băiat.

(2) S. Fl. Marian, *Descânțece pop. române*, Sucéva 1886, p. 231—233.

M O R A R I U L.

(*Tenebrio molitor* L.)

Prin mori, unde se află de regulă multă făină și *ometiță* (1), precum și prin brutăriile și cămărilor, în care se ține multă pâine coptă, provine foarte adese-ori un fel de gândac sprinten, al cărui corp de 13—15 mm. de lung e tot una de lat de la cap și până la capătul abdomenului.

Acest gândac, ale cărui aripi de de-asupra sunt negre sau brunete, lucitoare, fine și des punctate, iar partea de dedesubt și picioarele roșii-castanii, se numește în *Bucovina*, precum și în alte părți locuite de Români: *Morariu* și *Gândac de făină* (2).

Numirea de *Morariu* a acestui gândac i se trage de acolo, pentru că el trăește mai mult prin mori, iar cea de *Gândac de făină*, pentru că nutrețul său obicnuit e făina și rămășițele de pâine, care se află prin brutăriile și pităriile, și prin case și cămărilor acestora.

Larva *Morariului* se numește în unele părți *Vierme de făină*, în altele însă și mai cu seamă în Țera-Românească: *Molete*, pl. *moleți* (3), *Sfoiag*, pl. *sfoiegă* (4) și *Surdomaș*, pl. *surdomași* (5) sau *Surdumaș*, pl. *surdumași* (6).

---

(1) Sub cuv. *ometiță* se înțelege pulberea de făină, care se prinde de pereții morilor sau se așază pe podelele acestora.

(2) *Enciclopedia română*, vol. III, p. 327; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(3) La Români din Meglenia cuv. *moleti* înseamnă atâta cât *molie*. Vezi Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, București 1902, p. 95.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) *Șeșetorea*, an. VI, p. 97.

(6) *Sănătatea*, revistă bi-lunară ilustrată de medicină populară, an. II, București 1902, p. 289.

Moletele sau *Surdumaşul* este un vierme solzos, cu solzii în formă de inele tari. Colórea lui e gălbie sau cafenie luciósă. El e tare și are obiceiú de a se încovrigà, când e în primejdie. Nu se face însă nici când mai lung ca 1—2 cm. (1).

În credințele populare *Moletele* este un vierme diabolic, de óre-ce el în mod nevăđut intră în intestinele copiilor mici și prinde a-í ciupí de măruntae, din care causă apoi copiii se îmbolnăvesc de bóla numită în popor *de molefi* (2) sau *de surdumaş* (3).

Bóla acésta însă de multe ori o capătă copiii și atunci când sunt *deochiați domol*, nu pripit, și când nu se bagă de sémă (4).

Moletele are legături cu *Moroii* și *Strigoii*, căci el se năstimesce în copii din deocheturile *Strigoilor* și *Moroilor*, deocheturi domóle, cari de multe ori trec neobservate, până ce copilul cade în bóla grea.

Semnul caracteristic, după care se póte cunósce bóla *de molefi* sau *de surdumaş* este că copilul, ce-o capătă, are arsuri, vërsături, dureri de cap și urdinare, adecă eșiri dese la scaun și numai apă gólă. Mai departe că n'are mucí la nas, ci nasul îi este uscat și se frécă mereú la el (5), se svârgolesce, țipă, nu suge și nu dórme cu noptile întregi (6).

Părinții, cari voesc să scape pre copiii lor de acésta bóla, numită *de molefi* sau *surdumași*, și cu deosebire mamele, alérgă la o babă sciutóre și o chémă ca să vie și să le descânte.

Baba, care nu se dá mult poftită, vine îndată și *face de molefi* copilului bolnav în modul următor:

Caută mai întâiú și întâiú prin podurile caselor, pe sub obiecte puse pe pămînt uscat și murdar, precum și pe sub paturí, pe sub vase, până ce găsesce 9 *molefi*. Iar după ce

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel; — cf. *Sănătatea*, cit., p. 289: «*Surdumaş* = un fel de vierme galben-cafeniú, lungueț, cu picíore multe și care se face la jilávélă (umeđélá)».

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(3) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(4) *Șeđétórea*, an. IV, p. 31.

(5) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel; — cf. *Șeđétórea*, an. IV, p. 31.

(6) *Sănătatea*, cit., p. 289.

găsit, îl pune într'o țevă astupată bine, ca să nu pótă
 i dintr'insa afară. Face apoi rost de *unt prospêt* de la
 și de un peptenaș cu care se péptenă pèrul capului.
 mama își iea copilul bolnav în pólă și îl ține, așa ca să
 bine și să nu se misce nici într'o parte.

aba împărțesce după acésta untul în trei părți egale, iea
 arte cu peptenele și o pune în crescetul capului, care la
 îl este móle, din care causă îi mai dîce și *mólele ca-*
uș. Apoi iea din țevă trei *moleși* și îi pune pe unt, ca
 nu plece în vre-o parte, iar din gură începe a spune ur-
 orul *descântec al moleșilor* :

ă (cutare) pe cale,
 cărare
 e 'ntâlni cu *Moleși*,
Stoegii,
 Strigoii,
 Moroi
 u Păduroii,
 Moróicele,
 Strigóicele
 u Păduróicele.
 el se uitară,
 ia-î mîncară,
 tu și spatele-î încleștară,
 ile întinseră,
 ept și de rărunchi îl cu-
 [prinseră.

Moleșilor,
Sfoegilor,
 cânilor,
 Moroilor,
 Strigoilor,
 Păduroilor,
 Moróicelor,
 Strigóicelor,
 Păduróicelor,
 í de la (cutare)
 creerii capului,
 sgârciu nasului,
 fața obrazului,

Din baerile inimii,
 Din pept, din spate,
 Din tóte ósele încheiate,
 Cu tótă fârșéla,
 Cu tótă amețéla,
 Cu tótă năploéla,
 Că dacă n'êți eși,
 Nu v'êți potoli,
 Nu v'êți domoli,
 Eú cu untu v'oiú topi.
 Cu peptenele v'oiú sdruci,
 Cu mătura v'oiú măturà :
 Din creerii capului,
 Din sgârciu nasului,
 Din fața obrazului,
 Din baerile inimii,
 Din pept, din spate,
 Din tóte ósele încheiate,
 Din inimă v'oiú scuturà,
 Din rărunchi v'oiú sburà
 Și cutare o rêmâné
 Curat,
 Luminat,
 Ca botezu botezat,
 Ca argintu strecurat,
 Cum Maica Precistă l-a lăsat.
 Descântecu meú
 Și lécu de la Dumneđu
 Și de la sfinta și de ađi !

Cu o bucată de unt și cu alți trei *Molefi* se face *la nas*. anume pe buza de de-asupra în dreptul nasului, repețind descântecul.

Cu a treia bucată de unt și cu cei-lalți trei din urmă *Molefi* se face *la buric*, repețind pentru a treia oară descântecul de mai sus.

Dacă *Molefi* mor în timpul descântecului, e semn că copilul într'adevăr e bolnav *de Molefi*. Dacă nu mor, copilul are altă bătă.

Molefi, ast-fel descântați, se pun pe vatra focului ferbinte și se lasă până se prefac în scrum. Se ieaă apoi și se pisază până se prefac în praf mărunt, care se amestecă cu untul descântat și se unge cu această alifie copilul în creștetul capului, la nas și la buric (1).

Alte babe sciutóre, și anume cele din com. Pătulele, jud. Mehedinți, descântă *de Molefi* sau *Surdomași* ast-fel :

Adună mai mulți *Molefi*, îi pun pe capul copilașului bolnav, unde țesta e încă neimplinită, și apoi strivind *Molefi* adunați cu peptenul de peptenat capul, rostesc următoarele cuvinte de trei ori după olaltă :

Plecă (cutare) pe cale,
Pe cărare,
Se 'ntâlni cu 99 de *Surdomași*
[în cale,
Surdomași de-ai românesci,
Surdomași de-ai țigănesci,
Surdomași turcesci,
Surdomași sîrbesci,
Surdomași grecesci,
Surdomași rusesci,
Surdomași bulgăresci,
Surdomași nemțesci,
Surdomași de-ai cu nucă,
Surdomași de-ai seci,
Surdomași de-ai cu ochi,
Surdomași cu uncrop,
În cap îi săriră,
În cap îi deliră,

Inima că i-o mâncară,
Creerii îi turburară,
Și-l lăsară țipând
Și chirăind
Cu glas pân' la cer,
Cu lacrimi până 'n pămînt.
Maica sa, Sântă Măria,
Că-l auđiă,
Din cer jos la el se da :
— Ce olicăesci,
Ce te gevelesci ?
— De ce să nu mă olicăesc,
De ce să nu mă gevelesc,
Că plecai și eă pe cale,
Pe cărare
Și mă 'ntâlnii cu 99 de Surdo-
[mași în cale,
Surdomași de-ai românesci,

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel; — cf. și *Șeđetőrea*, an. IV, p. 31-32

Surdomași de-ai țigănesci (ca
[mai sus).
— Du-te la (cutare) descântă-
[torea,
Că peptenu 'n mâna dréptă
[l-o luă
Și ție ți-o descântă,
Că cu peptenele

Descâlcesce tóte vițele,
Tóte cosițele.
Așà să descâlcéscă
Surdomașii tēi
Din creerii capului,
Din năuntru trupului,
Din baerile inimii! (1)

În fine o sémă de descântătoare din *Oltenia*, cari sunt che-
mate a descântă de *Surdumaș* la căpătăiul copilului bolnav,
fși încep meștesugul în următorul mod :

Caută mai întâiū pe sub lemne, pe sub țóle, pe sub lăđi,
precum și prin alte locuri, unde cred că vor da peste vre-
un *Surdumaș*, până ce află și prinde un *Surdumaș* viū, ne-
vătémat.

Ieaū acest *Surdumaș*, împreună cu un peptene ursăresc, cu
care se péptănă copiii pe cap, și pe când cine-vă din casă
ține copilul bolnav în brațe, baba sciutóre sfarmă, sd robesce
Surdumașul în crescetul (mólele) capului, până ce ese din
Surdumaș un fel de puroiū alb, iar din capul copilului sânge.

După acésta baba, amestecând la un loc, cu peptenele,
puroiul cu sângele — ca la vaccin — în crescetul copilului,
care țipă de ți-ī mai mare mila de dīnsul, descântă ast-fel:

Surdumaș de mâncare,
Surdumaș de culcare,
Din vėrsatul zorilor,
Din cāntatul cocoșilor,
Surdumaș negru,
Surdumaș verde,
Surdumaș din deochetură . . .
Cine a deochiat
Ochiī i-a crėpat,
Cine s'a mirat,
Ochiī i-a scăđut . . .
Să periți,
Să rėspertiți .
În trupu lu (cutare)
Să nu mai fiți!

Din os,
Pe sub os,
Din piele,
Pe sub piele,
Din sgārciu nasului,
Din fața obrazului,
Din creerii capului . . .
Iar (cutare) să rėmăe
Curat,
Luminat
Ca stėua în cer,
Ca roua în cāmp,
Cum Maica Precista
L-a zimislit ! . . .

(1) *Șeđtóra*, an. IV, p. 97.

Sfârșind descântecul acesta de descântat, arde viermele, adecă *Surdumașul* pe vatra focului și apoi, sfărâmându-l și puindu-l în apă, îl dă copilului bolnav de bcut (1).

Molefi sau *Sfoegii* sunt priviți de popor ca viermii cei mai spurcați. De aceea când vede vre-unul în bucate, le lepădă.

Iar dacă găsește vre-unul în hambarul cu făină, pune în ea aghiasmă și chemă preotul de cetesce rugăciunea de curățire (2).

Păsérarii însă, cari îndatinéză a ține paséri cântătore, nu odată întrebuintéză acești *Viermi de făină* sau *Molefi* ca nutreț pentru paserile lor și în deosebi pentru privighetori, despre cari se dice că se bat foarte tare după dînșii (3).

În fine la Români din Țera-Românească există și următorele diceri, în cari figuréză cuvintul *Molete* :

A avé de *Molefi*,

a fi bolnav de bóla Moleșilor.

A face de *Molefi*,

adecă : a vindecă. Și :

A fi sfoegit,

adecă : a fi stricat, muceđit, împuțit (4).

(1) *Sănătatea*, cit., p. 289.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Usitat în unele părți din Bucovina.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CĂȚELUL FRASINILOR.

(*Cantharis viscatoria* L.)

Dacă va trece cine-vă de mai multe ori pe la sfârșitul lunii lui Mai și începutul lui Iunie, printr'un loc, unde se află mulți frasinii sau lilioci, va trebui numai decât să simțescă un fel de miros neplăcut ca de șorec. Iar dacă se va apropia de locul din cotro l-a venit mirosul acela, va observă o mulțime de gândăcei moi în trup și de colóre verde, foșcând în colo și în cöce și mâncând cu o deosebită lăcomie frunzele frasinului sau liliacului pe care s'aũ pus.

Acest gândac, de la care vine mirosul cel așa de neplăcut și a cărui mărime ajunge abiã de 17—19.5^{mm}, se numesce în Bucovina: *Cățelul frasinilor* sau *Cățel de frasin* (1), apoi *Gândac*(2), *Gândac de frasin*(3), *Gândac de turbă*(4), *Gândac verde*(5) și *Gândăcel* (6) ;

---

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Vasile Botezat, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Anton Popovici;— a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tóder Párcea; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiũ al lui Toader Socolovschi; — și a celor din Budeniș, dict. de Márióra Dutcă.

Trebue să observãm aici că partea cea mai mare a Românilor din Bucovina înțeleg sub cuv. *Gândac* numai insectul despre care ni-l acuma vorba.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;—a celor din Frătăușul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac; — și a celor din Udesci, dict. de Const Cimpoieș.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac.

(5) Dat. Rom. din Stupea, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Cârstean și Iléna Cucuircian: «Sub cuv. *gândăcel*, pl. *gândăcei* se înțeleg pe la noi numai aceia cari petrec pe frasinii, cu ale cãror frunze se hrãnesc.»

În Moldova: *Gândac*(1), *Gândac de frasin* (2), *Gândac de turbă* (3), și *Gândăcel* (4);

În Țera-Românescă: *Gândac de turbă*, *Gândac de turbal*, *Gândăcel* și *Gândăcel verde* (5);

În Transilvania: *Cățel de turbă*, *Gândac de turbare* (6) și *Gândăcel de frasin* (7);

În Banat: *Gândac de frapsin* și *Gândac de turb* (8);

Iar în Macedonia: *Bubulic di frapsin* (9), lat. *Cantharis* sau *Lytta visicatoria* L.

Numirea de *Cățelul frasinilor* sau *Bubulic*, *Gândac* și *Gândăcel de frasin* a acestui insect îi vine de acolo, pentru că el, după cum am amintit din capul locului, petrece mai mult pe *frasină* și se nutrește cu frunza acestora (10). iar

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu: «*Gândacul* trăește pe frasin și o sémă de femei fac boele albastre dintr'insul cu cari boesc mătăsuri. El pute fórte urit.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iordache Bran, pâlmaș; — a celor din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp; — com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean: «*Gândacul de turbă* e cu pânțelele aprópe drept-unghiular și de colóre verdue»;—veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 8.

(5) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335;—Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 257: «*Gândăcel* s. m., dim. din *gândac*; în special, cu sensul de Cantharide, aplicat de regulă în pl. *gândăcei*: *gândăcei trec de bun remediu contra turbării sau rabia*». Apoi nemijlocit după acesta: «*Gândac* s. m. Scarabeus, gen de insecte; în special: *Cantharide: cu gândaci se vindecă turbarea*»; — Nanian, *Zoologia*, p. 136;—Dr. Urechia, *Șăinisme*, Bucuresci 1898, p. 31: «Cantarida e incontestabil un gândac, atât de gândac în cât i se ȃice chiar *Gândac de turbă*, ba unii mai în vârstă o mângăie ȃicându-l *Gândăcel*»;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Cantaridele în limbajul poporal se numesc *Gândăcei*. Tot cu numele de *Gândăcei* însă se mai numesc și *florile arțarului*.»

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(7) Com. de d-l Teofil Frâncu.

(8) Com. de d-l Ios. Olariu.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Bubulic de frapsin=Gândăcel* ce se pune pe frasin și din care se fac *vinduze* când récesce cine-vă.»

(10) După spusă Rom. din Bucovina și în deosebi a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc; — apoi a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Gândaci de frasin* se fac mai mult pe frasinii cei vechi;»

numirea de *Cățel* și *Gândac de turbă* îi vine de acolo, pentru că Români de pretutindenă îl întrebuințază ca léc contra *turbului* (1), sau a *turbării* (2), și contra *cățelilor de turbă* (3).

Așă Români din unele părți ale *Bucovinei*, cari vor să vindece pe vre-un om sau vită mușcată de un câne turbat, caută *Luni* după *Duminica mare* sau *Rusalii*, când es și se află mai mulți gândaci de aceștia pe frasină, și prindându-i într'un număr cât se pôte de mare, îi pun într'un șipușor cu apă, și în apa aceea apoi, în care cu timpul se topesc, îi păstrează peste tot anul. Iar când se întâmplă ca un *câne turbat* să-l muște pe vre-un om, îi spală îndată, cum a fost mușcat, rana cu apă de acesta și tot odată îi dau puțină apă de bcut. Tot așă fac ei și cu vitele (4).

— apoi a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu: «*Gândacul* trăsece pe frasin»; — și com. Pașcani, dict de Iord. Bran: «*Gândacul de turbă* se nutrește mai mult cu frunză de frasin»; — a celor din *Transilvania*, dict. de T. Frâncu: «În munții Abrudului provine (*Gândăcelul de frasin* mai ales pe frasină și se nutrește mai cu sémă cu frunzele acestuia); — a celor din *Banat*, com. Măidan, com. de d-l Ios. Olariu: «*Gândacul* acesta se nutrește cu frunză de *frapsin*, în cât ciupilește arbori și *frapsini* ca și omișile prunii»; — veși și Nanian, *Zoologia*, p. 136.

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) Laurian și Massim, *Glosariu*, p. 257; — dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «Dacă-l mușcă pre cine-vă vre-o *păhae* turbată, se vindecă numai cu *Gândacul de frasin*»; — a celor din *Moldova*, com. Dumbrăveni, jud. Botoșeni, dict. de Gr. Olariu: «*Gândacul* pisat se întrebuințază contra *turbei*»; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 8: «*Gândacii de turbă* se întrebuințază la țără în contra *turbării* la vite și la omeni»; — a celor din *Transilvania*, com. Feleac, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când cine-vă *turbă*, e bine să i se deă *Gândac de turbare*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict de Iord. Bran.

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «*Gândăceii*, cari se fac și petrec pe *frasină*, sunt bunți de *turbă*. Ei se culeg numai înaintea *Duminecei mari*, căci numai atunci sunt bunți. După *Duminica mare* nu-s bunți. Se pun într'un șipușor deșert, în care staū singuri. Când aū trebuință de dinșii, atunci torn rachiū în șipușor, pun șipușorul pe horn, unde-l lasă ca să mocnescă, și apoi dau rachiū de acesta vitelor mușcate de câni turbați, și în urma acesta pier *Căței de turbă* din capul vitelor. Tot așă dau și omenilor, cari simțesc că le cură balele, că-i dóre capul, că aū *căței de*

Alți Români, tot din *Bucovina*, când mușcă un *câne turbat* pe vre-o vită, ieaū *Gândaci de frasin*, îi usucă bine, și după aceea, frecându-i până se fac praf dintr'înșii, îi pun în tărățe, și tărățele acelea le dau apoi vitei respective ca să le mănânce. Mâncând vita tărățele, se vindecă (1).

Și iarăși alții, când mușcă vre-un *câne turbat* pre vre-o vită sau și pre un alt câne, înecă *Gândaci de frasin* în borș și borșul acesta îl dau apoi atât vitelor cât și cânilor mușcați de bēut. Iar dacă nu-i pun în borș spre a se îneca, atunci îi piséză mai întâiū și după aceea, aruncând făina dintr'înșii în putina cu borș, dau borșul acesta cu tărățe cu tot vitelor și cânilor mușcați de bēut (2). Sau prind *Gândaci de turbă*, îi pun într'un șip, în care se află *borș de tărățe*, după aceea dumatică *mături de grădină* și ferbēndu-le cu borșul de *gândaci*, dau borș de acesta vitelor mușcate ca să-l bea. Făcēnd acēsta, se dice că vitele nu turbă (3).

Românii din unele părți ale *Banatului*, prinđēnd *Gândaci de turbă* și omorīndu-i cu un ban de argint, îi dau vitelor mușcate de un câne turbat ca să-i mănânce, și anume: cânilor în pâne sau în carne, iar vitelor cornute în lături sau în pâne (4).

În unele părți din *Moldova*, când sosese timpul *Gândacilor de turbă*, se culeg, se pun pe o rogojină ca să se usuce bine, și așa se păstréză apoi peste tot anul. Iar când un

---

turbă;» — a celor din Igești, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi: «Dacă prinde cine-vă 9 *Gândaci*, îi pune în rachiū de se topesc, și rachiul acesta se bea, acela, dacă e mușcat de vre-un *câne turbat*, nu turbă, căci rachiul acesta îl opresce de-a turbă»; — a celor din Budeniș, dict. de Măr. Datcă: «*Gândacul* se prinde, se usucă, se piséză bine și apoi se pune în apă sau în vin ca să mocnescă. În apa aceea se rade și se pune și puțin lemn de *tisă* ca să mocnescă. După ce a mocnit, se dă omului sau vitei mușcate de cânele turbat ca s'o bea, și apoi îi trece.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei* an. V, No. 17, p. 1.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Com. de d-l Ios. Olariū, în două rânduri: «Românii din *Banat* taie cu un ban de argint capul *Gândacului de frapsin* și apoi, sdrumecat bine și amestecat cu altă mâncare, se dă animalului mușcat de atare câne sau alt animal turbat.»

câne turbat mușcă vre-o vită, se piséză bine, se pun în tărațe sau făină, se mestecă bine cu acesta, și așa se dau apoi vitei mușcate de mâncat (1).

În alte părți, tot din *Moldova*, se strâng mulți gândaci de aceștia, se piséză cu sare și se fac dintr'înșii o zémă apósă care se dă apoi de băut ori i se tórnă în gât animalului turbat (2).

Și iarăși în alte părți, asemenea din *Moldova*, dacă e vre-un om sau vită mușcată de vre-un câne turbat, se afumă cu *Gândaci de turbă* ori se beaș pisați cu apă sau cu vin alb. Băutura însă se dă de regulă pe feréstră de un român din sat, care nu are același nume cu bolnavul (3).

Turbăciunea la vite se mai lecușce, dacă li se dă să bea apă în care aș fert 5—6 *Gândaci*, cireșe amare de pădure și *mătură de grădină* (4).

Dacă are cine-vă *căței de turbă*, numiți în Macedonia: *cățeluși* (5), adecă un fel de bubulițe sau beșicuțe, cari se fac sub limba ómenilor celor mușcați de vre-un câne turbat sau și celor ce numai aș respirat aerul ce a eșit din gura unui câne turbat, atunci o sémă de Români sau Românce, atât din *Bucovina* cât și din *Moldova*, cari se pricep, îi frig cu vârful unui ac înferbîntat, și urmele lor se frécă cu sare pisată. Și asta o fac ei tot-deauna până ce nu apucă a cresce căței marî. Dacă aș crescut marî sbórá în cap, și atunci omul, ce i-a avut, turbă și apoi e peste puțină de scăpat (6).

Neafându-se nimeni, care s'ar pricepe la frigerea *căteilor de turbă*, atunci se ieau mai mulți *Gândaci de turbă*, se pun în *borș*, și după ce s'aș topit, se frécă cu borșul acesta atât

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Com. de d-l S. Teodorescu-Chirilean.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 9;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*, p. 286.

(6) Dat. și cred. Rom. din Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran;—Per. Papahagi, op., cit. p. 285—286 :•Să ieî o bucată de pâne cu care să ștergî rana, unde te-a mușcat *cănele turbat*, apoi să o dai să o mânânce cănele acela și să-l omorî, că-ți trece Dacă nu faci acesta, îți es căței micî (*cățeluși*) sub limbă, după care fapt turbezi și începi a lătră ca un câne turbat.

căteii cât și capul omului ce-l are, și în urma acésta căteii se trec, iar durerea și amețela de cap îi încetéză (1).

Afară de acésta, *Gândaci de turbă* se mai întrebuintéză încă și contra *nebunelei*, *a durerii de cap*, *a durerii de măsele*, *a bēșiceii celei rele*, *a bólei lumesci*, *a scurgerii de sânge*, *a pecingeneii* și pentru *sculament*.

Așă pentru ómenii cei ce nebunesc se ieaú mai mulți gândaci de aceștia, se sfarmă bine în apă și apa acésta se dá apoi celor nebuni de bēut (2).

Pentru cei ce aú *durere de cap*, se ieaú *Gândaci de turbare* și, punēndu-se pe frunte, durerea încetéză (3).

Cel ce are *durere de măsele* prinde un *Cățel de turbă* și apoi omorīndu-l se frēcă cu dīnsul pe obraz în dreptul măselei ce-l dóre (4).

Pentru *bēșica cea rea* se prinde un *Gāndac verde*, se pune în apă ferbinte ca să piéră, și se ieaú apoi *musteșele* și *piciorole*, se pun în făină prăjită, și făina acésta puīndu-se apoi la bēșică, bēșica se mută dintr'un loc în altul și se perde (5).

Pentru *bēșica cea rea* la cap se ieaú trei *Gāndaci de turbă*, se pun într'o bucățică de māmăliguță, se descāntă purtāndu-i īmprejurul obrazului bolnavului, apoi îi légă la mână unde se face o bēșică, iar durerea de cap încetéză.

În com. Frunțișani, jud. Tutova, se piséză *Gāndaci de turbă*, se amestecă cu făină de grāu, se face un fel de cocă din care se face o turtiță și se légă la mână sau picior pe pielea sǎnătósă spre a trage *bēșica cea rea* de la față, gură, cap, orī din altă parte delicată a corpului (6).

(1) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc.

(3) Dat. Rom. din Transilvania, com. Beclean, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gāndac de turbare*, uscat și pus pe frunze, folosește în contra *durerii de cap*.»

(4) Dat. Rom. din Bārgău, în Transilvania, com. de d-l Paul Beșă, preot și învățator.

(5) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dum. Logigan; — a celor din Ilișesci, com. de Vas. Botezat; — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «Dacă se iea un *gāndac* de cei ce petrec pe frasinii și se unge *bēșica cea rea* cu dīnsul, bēșica se mută și se trece.»

(6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Pentru *bóla luméscă* (sifilis) se strîng mai mulți *Gândăcei*, se usucă și apoi, pisându-se și amestecându-se cu miere de fagure și cu apă, se dau celui bolnav de bătut (1).

Saŭ : se rup capetele la 9 *Gândaci*, iar trupurile se pun în o litră de rachiŭ cu unt-de-lémn, se lasă 2—3 zile și se iea de 3 ori pe zi, dar în timpul acesta să nu se mănânce acrituri (2).

Coji de ouă pisate, cu rachiŭ și alte burueni, în care se pun și *Gândaci de turbă*, sunt bune de dat femeilor, ce au scurgere de sânge (3).

Arși, pisați și amestecați cu unt alb, se face o alifie pentru *pecingină*.

Pentru *pecingină* se mai strînge cu mîna *Gândacul* de mijloc, până ce ese din el zémă, cu care se unge.

Plămădiți în rachiŭ și oțet cu *sânge de nouă frați*, rădăcină de pir, rădăcină de boz și *ochi de rac*, se beau pentru sculament (4).

Fetele cele mari din unele părți ale *Transilvaniei* întrebuințază *Căței de turbă* sau *Gândaci de turbare* nu numai ca léc în contra *turbării* sau a altor bóle, ci mai ales spre a-și face cu dînșii *pe dragoste*. Așa se dice că, dacă o fată mare va luă *Gândaci de turbare* și, mestecându-și cu vin-ars, prune uscate, mintă crêță și potrocă, și-și va da apoi drăguțului seŭ de bătut, acela de bună-sémă va luă-o de soție. Înainte de acésta însă trebuie să ție câte trei Vineri și trei Mercuri în trei luni, numărând în vremea aceea tóte paserile câte le va vedé. Iar séra, când drăguțul ei va veni la dînsa, după ce se va întorce a casă, să dice :

Gândac, gândăcel,
Mic, mititel,
Frumos, frumușel,
Urit, uriteț!
Dă-mi vrăji,
Dă-mi soroci

Și pe badea,
Că țî-oiŭ da
Carne móle
Să nu te dóră la fóle,
Carne călduță,
Móle, molcuță,

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

(3) *Șeșetórea*, an. VII, Fálticeni 1902, p. 116.

(4) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

Bună, bună
De găină
Fără splină,
De rață
Créță,
De cocoș
Roș.

Pui,
Pui,
Gândac
Drag,
Să fii cu noroc,
Cu soroc,
Că de nu te pui pe foc!

Fata, pe când rostesc de trei ori după olaltă versurile acestea, ține un *Gândac* în mână. Iar după ce a gătit versurile de rostit, dă drumul *Gândacului* să meargă după dragutul ei (1).

O sémă de femei rele însă, sau mai bine zis o sémă de vrăjitoare, nu se mulțumesc numai cu atâta, ci fac cu *Gândacii de turbă* încă și de dușmănie între bărbat și femeie. Îi îngropă adecă împreună cu *faptele* sau făcăturile lor sub prag și, trecând după acesta bărbatul sau femeia peste pragul sub care s'au pus, zizania se vâra între ei, și atâta ce se certă până se despart (2).

În fine, ce se atinge de cauza mirosului celui neplăcut al acestui gândăcel, o legendă din *Transilvania*, orașul *Bistrița*, ne spune următoarele :

«După ce prinseră Jidovii pe Is. Christos și-l răstigniră. *Sf. Maria Magdalena* mergea în totă ziua la mormîntul Domnului Christos, unde plângând îi ducea tot felul de olăie mirositoare și-i stropia mormîntul cu ele, căci dór îi eră drag ca sufletul.

«În totă séra și totă diminéța îl stropia ea cu olăie mirositoare, că așa eră datina și credința pe vremea aceea. Dar par'că eră făcătură, că oloiul numai până atuncia sta pe mormînt, până sta și dînsa la mormînt, iar după aceea venia nisce musculițe vinete la aripă cari, plăcându-le mirosul cel frumos, mergeau și sugeau tot oloiul și-și ungeau aripile cu el, ca să mirósă și ele.

«Aflând *Sf. Maria Magdalena* despre cele ce se întimplase, cădu în ghenunchi la mormîntul Domnului și, plângând de-ți

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 9; Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 93.

rupeà inima s'o fi ascultat, a început a blestemà pre acele musculițe, dicând :

— «Dumnezeu vè pedepsescă, cum va sci el mai rău, că mare batjocură ați făcut de mormintul fiului său, mirósele cele frumoșe ce le-ați furat voi schimbe-se în duhóre, și trupul vostru din frumos ce a mirosit până acuma imputescă-se, de nimeni să nu vè mai pótă suferi!

«Și blestemul ei s'a legat, căci trupul cel plin cu parfum și frumos mirositor al musculițelor celor vinete la aripă, pe cari noi în timpul de față le numim *Căței de turbă*, astăzi este imputit și nime nu-l pótă suferi» (1).

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

MAMORNICUL.

(*Meloe proscarabaeus* L.)

E pe la începutul primăverii.

Prin érba înverđită de pe marginea unui drum, ce duce în câmp, se mișcă alene încolo și în cóce un gândac gros și bolocănos, de colóre albăstrie-négră și ca de 13—32 mm. de lung.

Acest gândac trândav și móle în trup, ale cărui elite sunt așa de scurte că numai de abiã ajung până la jumátatea abdomenului, și care, când îl atingi cu ce-vã saú pu mâna pe dînsul, îndată slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben și puturos, se numesce în Bucovina: *Jidov* saú *Jidan* (1); în Moldova: *Clăbuc* (2), *Gândac negru* și *Gândac puturos* (3); în Țéra-Románescă: *Mamornic*, pl. *mamornici* (4); iar în Banat: *Gringóșă puturósă* (5).

Numirea de *Gândac puturos* saú *Gringóșă puturósă* a acestui insect îi vine de acolo fiind-că el, după cum am amintit mai sus, slobóde de la încheieturile piciórelor sale un fel de suc galben saú și alb, care pute fórte urit; *Clăbuc*, pentru

---

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Jidovul* saú *Jidanul* e un gândac negru, ghibos, móle și puturos, care se arată primăvara, și trăesce numai prin érbă, și care, când îl prinđi în mână, slobóde un suc galben».

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 7.

(4) Idem de eadem, p. 7.

(5) Com. de d-l Ios. Olariu: «*Gringóșă puturósă* e ce-vã mai mică decât *Gringóșă verde* și petrece numai prin érbă.»

că sucul, ce-l slobóde el, e nu numai puturos, ci tot odată și oloios și clăbucos, adecă cleios și lipicios ca nisce *clăbuci*; iar *Jidov* sau *Jidan*, din cauză că, după cum spun o sémă de Români din Bucovina, e negru, ghibos și puturos ca și un jidan rufundos și cotrenșos (1).

Sucul său zéma cea oloiósă și puturósă a acestui gândac o întrebuințază o sémă de Români spre vindecarea *bubelor rele*, cari se capătă din rēutate (2), iar alții o întrebuințază spre vindecarea *pecingenii* (3).

Cei ce voesc a se vindecă de *pecingeni* caută și prind un *Gândac puturos*, lasă să le picure în palmă sudórea cea galbenă ce o slobóde el, cum pun mâna pe dînsul, și apoi cu sudóre de acésta ung *pecingenea* (4).

Întreg gândacul se mai întrebuințază încă și contra *turbării*. Se prinde, se uscă, și apoi pisându-se se dă vitelor mușcate de atare *câne turbat* în tărățe de mâncare (5).

(1) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Umeđéla*, ce o slobóde *Clăbucul* dintr'însul, o întrebuințază ómenii pentru *bube rele* căpătate din rēutate.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8: «El lasă de la încheieturile piciórelor un fel de zémă cleiósă, puturósă, care e bună de uns pentru *pecingeni*.»

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 8; — și dict. de C. S. Bucan.

MĂZERARIUL.

(*Bruchus pisi* L.)

Sunt unii ani, în cari cea mai mare parte de mazere e bortită și mâncată de un gândăcel din seminția *gândacilor cu rit*, ast-fel că nu rămâne mai numai cója dintr'insa.

Acest gândăcel fórte mititel și de colóre négră-castanie, al cărui cap se sfârșese într'un bot său rit lung și lat și ale cărui aripă sunt mai scurte decât corpul, iar șoldurile piciorilor de dinapoî gróse, se numesce în Bucovina: *Măzerariu* (1) și *Gârgăriță de mazere*; în Moldova: *Gârgăriță* și *Gârgălișă de mazere* (2); în Țera-Românescă: *Gârgărișă de mazere* (3) și *Gândacul mazerei* (4); iar în Transilvania: *Gómbă de câmp* (5).

Femeiușca acestui gândăcel își depune oușle sale în păstăile de mazere. Din aceste ouș es un fel de larve gróse, albe și fără de picioré, cari se vâră apoî în firele de mazere, și atâta ce le scobesc și mănâncă până ce nu rămâne numai cojile dintr'insele.

Un alt-fel de gândăcel, care se ține asemenea de familia

---

(1) Cf. și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 230.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Gârgărița* face stricăciune la grâu, mazere și bob»; - tot de acolo, dict. de Iordache Bran: «*Gârgărița* e de patru feluri, și anume: *Gârgărița de grâu*, de păpușoiu, de mazere și de bob. Cea mai rea și mai molipsitoare e cea de păpușoiu.»

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) *Gazeta săténului*, an III, p. 185.

(5) Dat. Rom. din Craifalău, Oenița și Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Gómbele de câmp* se sporesc în mazerea cea bună de câmp, sunt negre și sbórá.»

Măzerariului și care e tot atât de stricacios ca și acesta, mai ales bobului, e *Gârgărița de bob* sau *Gârgălița de bob*, numită altmintrelea și *Gârgărița neagră* sau *Gârgălița neagră* (1), lat. *Bruchus rufimanus*.

Unii Români din *Bucovina* cred și spun că atât *Măzerariul* cât și *Gârgărița de bob* se fac din *colțul* mazerei și al bobului, când acestea se învechesc prea tare și stău prea mult în unul și același loc (2).

Ce se atinge de stârpirea acestor doi gândăcei foarte stricacioși, e de observat că se întrebuițeză contra lor aceleași mijloce ca și pentru stârpirea *Gârgăriței de pâne*.

---

(1) Dat Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și în deosebi a celor din *Vicovul-de-sus*, dict. de Tóder Ionesi: «Sunt două feluri de *gârgărițe*, și anume: *Gârgărița de pâne* și *Gârgărița de bob*;— a celor din *Vicovul-de-jos*, dict. de Sidor Calancea: «Tot *Gârgăriță* se numesce și gândacul, care mănâncă bobul»;—a celor din *Igesci*, dict. de Pinteleiū al lui T. Socolovschi: «*Gârgăriță* se numesce atât gândacul care mănâncă grâul, cât și cel ce mănâncă bobul, mazerea și păpușoiul»; —și a celor din *Moldova*, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cred. Rom din *Udesci*, dict. de Lazar Rotariū.

PRUNARIUL.

(*Rhynchites cupreus* L.)

Sunt unele veri, în cari partea cea mai mare de prune și perje, nemijlocit după ce a prins a se desvoltă simburele într'insele și a ajunge mărimea unei alune, încep a se îngălbeni și a se sbârçi, a li se subțîia și uscă cõda și apoi a cãdã una după alta jos, ast-fel cã în câte-vã țile mai tot pãmîntul de sub prunii și perjiî, din cari aũ cãdũt, e galben de dînsele.

Causa îngălbenirii și a cãderii acestor põme înainte de ce le-a sosit timpul, precum și a cireșelor, cari adese-orî aũ aceeași sõrte, e un insect mititel, de colõre cafenie și acoperit cu puțînî perî surii, care se numesce în Bucovina: *Prunariũ*; în Banat *Burghiaș* sau *Burghieș* (1); iar în unele pãrți din Ungaria: *Firesariũ* (2), și iatã de ce:

Femeiușca acestuî insect are datinã de a *burghia*, adecã a sflederî, a împunge prunele, perjele și cireșele cele tinere și a depune apoi în fie-care borticicã cãte un ou, iar după ce și-a depus oul a rõde pãnã cam pe la jumãtate și cõda põmelor respective.

---

(1) Com. de d-l Ios. Olariũ, invetãtor în Maidan: «Sub cuv. *Burghiaș*, pl. *burghiași* și *Burghieș*, pl. *burghieși*, care vine de la verb. a *burghia*, a împunge, se înțelege un fel de *gringõșã* sau *grãngõșã* sau *gãrgõșã*, *gõngã*, adecã o insectã care împunge primãvara prunele și cireșele.» Cf. S. Fl. Marian, *Serbãtorile la Romãni*, vol. II, p. 1. Nota 1. și Al. Viciu, *Glosariũ de cuvinte dialectale*, p. 22.

(2) Teodor Botariũ, *Inimiciũ pomilor și mijlõce în contra acelorã*, publ. în *Amicul poporului*, an I, 1867, p. 104.

Nu mult după acesta, eșind larva din oul depus și prindând a mânca din carnea pomei în care se află, acesta începe a se îngălbeni, coda a i se uscă, și când larva dintr'însa e acuma deplin dezvoltată, atunci cade și ea jos. După ce a căzut poma jos, larva ese dintr'însa, se vâra în pământ, și în primăvara următoare se preface în insect (1).

Un alt insect care se ține de aceeași familie și care e tot atâta de stricacios ca și *Prunariul*, însă nu pomilor, ci viilor, e *Viarul* sau *Forfecelul*, pl. *forfecii* (2), lat. *Rhynchites beetlei* Fabr.

Femeiușca acestui insect *fórfecă* (taie) coștile frunzelor de vie și apoi, depunând mai multe oue pe partea lor cea deasupra, le învălătucesce. În urma acesta frunzele se usucă și cad jos spre stricăciunea strugurilor, cari nu se pot dezvoltă fără de frunze.

Românii din *Banat* cred și spun că *Burghiașii* împung prunele și cireșele și prin acesta le fac să îngălbenescă și să cadă jos, din cauză că muerile din casă, la care se întâmplă acesta, au împuns — au lucrat cu acul — în *Ajunul născerii* și a *Botezului*, în *Joia* din *Săptămâna albă* și în *diua de Joii marele*, *Joia mare* (3).

Deci Românii și cu deosebire Românele din această țară, voind ca *Burghiașii* și *Forfecii*, precum și un alt insect a- nume *Forfecariul*, lat. *Lethrus cephalotes* Fabr. (4), să nu strice pomilor și viilor, serbeză *Diua burghiașilor* și a *forfecarilor*, care cade în *Lunia* primă din *Paresimii* sau *Postul mare* prin abținere de la orî-și-ce cusătură sau impun-sătură (5).

(1) Cf. T. Rotariu, loc. cit.

(2) Numirea acesta e din Moldova și mi-a dict. Pinteleiū a lui Tóder Socolovschi din com. Igesci, care a petrecut un timp mai îndelungat în Moldova.

(3) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1.

(4) *Revista viticolă și horticolă*, an. II, București 1897, p. 249 și 250.

(5) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 1.

ȚIGAIUL.

(*Hylobius abietis* L.)

Dacă vom desface scórța de pe trupina câtor vâ brađi sau pini bătrâni, tăiați, căduți sau dați de vînt de un timp mai îndelungat la pămînt, și dacă vom căuță cu luare de sémă între scórța și trupina unuia dintre dînșii, vom observă nisce borticele rotunde și lungărețe.

Și dacă vom cercetă mai cu de-amăruntul, ne vom convinge că borticelele acestea nu sunt întimplătóre, ci ele sunt făcute de un gândac cu rit, numit în unele părți din Transilvania: *Țigăiū* și *Țigăinat* (1), lat *Hylobius abietis* L. și *Hylobius* sau *Curculio pini* Ratz.

Țigăiul sau *Țigăinatul* e unul dintre gândacii cei mai stricăcioși pădurilor și în deosebî celor de brad și de pin.

Colórea principală a acestuî gândac lungăreț, tare și acoperit cu păr ruginiū, e întunecat-castanie, bătënd une-orî în roșu. Rítul sěū, cam gros și strîmbat în jos, e mai tot așă de lung ca și scutul cel rotund al gâtuluî, iar aripele deasupra îi sunt împestrițate cu puî galbeni.

Țigăiul e de aceea așă de stricăcios, pentru că el nu se mulțumescă numai cu bortirea și róderea copacilor celor căduți sau dați la pămînt, ci se apucă și de cei sănătoși, rođându-le și acestora nu numai trunchiurile, ci și rădăcinele, ramurile și mugurii.

Larva sa însă nu e așă de stricăciosă ca dînsul, pentru

---

(1) Dat. Rom. din Șermaș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

că ea nu se atinge de copacii cei sănătoși, ci trăesce mai mult prin *ciungii* și *hăscii*.

Ce se atinge de originea acestui gândac foarte stricacios, o legendă din *Transilvania*, și anume din Șermaș, unde-i sunt usitate și numirile, ne spune următoarele:

«Duce că *Sân-Petru* avea datină de a duhăni ca și cei mai mulți oameni din țiu de ațl, însă nu din țigară, ci din *pipă*, pentru că pe vremea aceea țigările nu erau încă cunoscute.

«Într'o zi, astupându-i-se pipa și voind a o destupa cu *sulhacul*, ori și câtă silință și-a dat, n'a putut-o de fel destupa.

«Vedând el acesta, se făcu foc și pară de mânie, și apoi, aruncând *sulhacul* cine scie unde, dise:

— «Atunci să te ved, când mi-oiu vedé céfa! Atunci și nici atunci!

«Din *sulhacul Sf. Petru* s'a făcut apoi un gândac cu capul mic, cu un rît lung, foarte ascuțit și încârligat tocmai ca și un sulhac, care se numesce *Țigăiū* sau *Țigăinat*, și care de frică s'a ascuns într'o bortă de copac.

«Și de atunci tot prin borții de copaci, pre cari și le face el singur, trăesce el și până în țiu de ațl» (1).

---

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

G Â R G Ă R I Ț A.

(*Calandra granaria* L.)

Pretutindenî, unde se ține *pâne albă*, dar mai cu sémă prin magazinele și grânarele prea puțin luminate și aeri-site, adese-orî se încuibéză un gândăcel care, nedepărtându-se de cu bună vreme din locul unde s'a încuibat, nimicesce în scurt timp tóte *bucatele* câte se află într'însul.

Acest gândăcel fórte stricácios bucatelor, și în deosebi grâului, secării și păpușoiului, se numesce în Bucovina: *Gârgăriță*, *Gârgăliță*, *Gârgăriță de pâne* și *Gârgăliță de pâne*;

În Transilvania: *Gârgără* (1), *Gârgăriță*, *Gârgăriță*, *Gârgăliță de bucate* și *Gârgăliță neșră* (2);

În Moldova: *Gârgăriță* (3) și *Gârgăliță* (4);

Iar în Țera-Românescă: *Gârgăriță* (5), *Curculeț* (6) și *Curculez* (7), lat. *Calandra granaria* L., *Sitophilus granarius*.

(1) Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, București 1866, pag. 319; — cf. Fr. Damé, *Nouveau Dict. roum.-fr.* vol. II, pag. 56.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LIX, Brașov 1896, No. 237, pag. 6; — *Foaea Poporului*, an. I, Sibiiu 1893, pag. 308.

(3) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani.

(4) Dict. de Iord. Bran din Pașcani.

(5) *Gazeta săténului*, an. III, R.-Sărat, pag. 185;—com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Gârgărița* este insecta care străpunge grăunțele de cereale, cum: grăul, porumbul și leguminósele, cum: fasolea, mazérea, bobul, etc.»

(6) *Enciclopedia română*, tom. I, pag. 665.

(7) Fr. Damé, op. cit., vol. I, pag. 323; — Cihac, *Dict.*, t. I, pag. 71.

Gărgărița se ține de ordinea Coleopternelor, adică a gândacilor cu rît; are 3.75 mm. în lungime, 1.5 în lățimea spatelui, și e de coloro roșietică-cafenie. Rîtul ei e subțirel, ce-vă încovăiat și cam de lungimea scutului de-asupra grumazului.

Despre acest gândăcel forțe dăunăcios, o legendă din *Țera-Românească* ne spune următoarele :

«Erà odată un om putred de bogat, așa de bogat, în cât rânià baniî cu lopata, și magariile lui pline cu bucate erau așa de mari, cât ar fi putut îndestulà un colț de țeră.

«Pe cât erà însă omul acesta de bogat, cu dece părți erà el mai sgârcit, așa de sgârcit, că nu-î scăpà din mână nici măcar o bucățică de mămăligă mucedă la un sărac. Căci așa aũ fost și sunt până și în ziua de ađi bogațiî; lor le este necontenit frică că or săraci, dacă or milui un sărac cu o *bucătură* cât de mică.

«Și în țera aia, unde erà bogatul ăsta, se întimplă într'o vreme o fómete mare, cum nu s'a pomenit în lume, că muriaũ ómeniî și stârpiaũ muerile de fóme. Mâncaũ biețiî creștiniî érbă și frunze ca vitele și nici érbă și frunze nu mai erau, căci erà o secetă mare, de s'aprindeà pămîntul. Biețiî ómeniî rodeaũ cojile copacilor și mâncaũ pămînt sărat, căci nimenî, nimenî nu aveà o bóbă de grău saũ de porumb în țera aia. Numai magariile bogatului ăsta nemilostiv gemeaũ de bucate, și el niméruî nu da o fărâmă. Și cu cât năvăliaũ ómeniî și cereaũ bucate, cu atâta el încuia magariile cu verigi de fier și lacăte și puneà străjuiri, ca nimenia să nu se apropie. Și celui ce cereà bucate, îi răspundeà ca să-î aducă aur și argint, și apoi îi va da. Dar de unde erà să-î aducă biețiî săraci aur și argint? Și așa muriaũ ómeniî pe un cap de fóme pe lângă magariile pline cu bucate ale bogatului nemilostiv.

«De la o vreme însă Dumneđeũ sfintul, vėdėnd atâta împietrire de inimă la bogatul ăsta nemilostiv, își întórse mila și începũ a plouà și rodirá câmpiile din belșug, în cât ședeà acuma bucatele grămeđi pe câmpuri. Iar în magariile bogatului nemilostiv trimise atâtea *Gărgărițe*, câte bóbe erau acolo, și în puțină vreme tóte bucatele nũ mai rămaseră decât nisce coji, cari nu mai erau bune de nimic.

«Bogatul, de mare ciudă, se îmbolnăvi și atât de mult zăcù, în cât îl mâncară viermi de viu.

«Și de atunci a rămas de mănâncă *Gărgărițele* bucatele de prin magasiile ómenilor bogați, căci ei țin grămadă bucatele prin magasi și de multe-ori săracii rabdă fόμε.» (1)

Și dacă în timpul veriî nu se scóte *pânea albă* de prin gránare afară la sóre, ca să se soréscă și svínteze, ci se lasă ca să umeđescă (2), și dacă în același timp nu se svintéză și gránarele, atunci *Gărgărițele*, cari petrec peste érnă prin crepăturile gránarelor și ale coșurilor, eșind primăvara de prin ascunđiturile lor, prefac tóte bucatele, în cari s'au încuibat, în tărâțe.

Femeiușca acestui insect, fiind fórte productivă, depune de la 188—200 de oué în grăunțele pânei, în care s'a încuibat, și anume în fie-care grăunte câte un ou. Nu mult după acésta es din ouéle depuse larvele, numite în unele părți locuite de Români *Strepeđi*, cari prind apoi a róde făina cuprinsă în grăunțe și cari, după un timp óre-care, prefăcându-se în gândăcei, adecă *Gărgărițe*, încep și acestea să ródă mieđul din grăunțe, până ce rămâne numai cója. Ne mai avênd ce róde, atunci părăsesc gránariul, și sbóră grămadă cu remășițele tărâtoșe cu tot (3).

Însă fie-care econom bun nu așteptă nici odată până ce se vor duce *Gărgărițele* singure din gránariul séu, ci el caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și mai de grabă depártă, indată cum a observat că s'au încuibat în bucatele sale.

Timpul cel mai potrivit pentru depártarea *Gărgărițelor* și stârpirea lor se đice că e pe la sfârșitul luniî lui Iulie, când e *cânepa* și *haldanul* plin de suc. Atunci se taie plantele acestea de la rădăcină, se usucă la umbră într'un pod sau într'o șură, ast-fel ca să nu fie atinse de sóre, căci în

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea: «Când stă pânea albă mult de se umeđesce, atunci se bagă *Gărgărița* într'insa. mai ales în grău și popușoiu, o bortesce și-i mănâncă tot mieđul.»

(3) *Ședétórea*, an. VI, Budapesta 1880, pag. 22; — *Fóea poporului*, an. I, Sibiiú 1893, pag. 308.

casul acesta li se slăbesce sucul. După ce s'au uscat, și anume înainte de a se pune pânea albă în magazin sau grânariu, se așeză mai întâiu la fund un rând de cânepă sau de haldană, și de-asupra se tórnă apoi grăul. La jumătatea magazinului său grânariului se pune iar un rând de cânepă și apoi, după ce s'a așezat acuma tótă pânea, se mai pune și de-asupra un rând ca înveliș. Făcându-se acésta, pânea e scutită de acest dușman neîmpăcat al său.

Se pot însă pune și haldană verđi în grâne, fiind aceștia și mai bunți (1).

O sémă de Români însă pun tómnă mánunchiuri de cânepă topită, de al cărei miros încă se ȓice că fug.

Alții din contră, voind a scăpă de *Gărgărițe*, aduc și pun, în apropierea bucatelor năpăstuite, *furnicari*, și anume în nisce vase (2).

Români din unele părți ale *Bucovinei* ieaă lână, ast-fel după cum s'a tuns de pe oi, fără ca s'o spele și să se ducă *usucul* de pe dinsa, o pun câte o lécă ici colea în nisce hărburi lângă pânea din hambar său unde se află, și apoi fi daū foc ca să ardă.

În urma acésta *Gărgărițele*, neputënd suferi mirosul ce ese din lână, fug în tóte părțile (3).

O sémă de Români din *Moldova* aștern, unde sciū că se află *Gărgărițe*, *Boziū verde*, lat. *Sambucus ebulus* L., pe jos. *Gărgărița* trage la dînsul ca să-l mánânce, dar fiind-că *Boziul* e fórte amar și ea nu póte suferi amărăla acésta, sau piere sau fuge (4).

Mulți inși însă sunt de părere că *Gărgărițele* se pot depărtă de prin hambare nu numai prin mijlócele până aici arătate, ci și prin anumite descântece.

Așă Români din *Transilvania*, com. Bărgău, cred și ȓic că dacă, avënd *Gărgărițe* în hambar, veți prinde 9, le veți afumă la fum de bălegar și veți rostii următórea descântecă:

(1) *Șeșetórea*, cit., p. 22.

(2) *Gazeta Transilvaniei*, cit., p. 6.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

Gârgăriță!
De ești,
De nu ești,
Până mâni să nu mai fii
Pe la casa mea,

Prin pivnița mea,
Prin hambariul meu,
Pe la grâul meu,
Că de-î fi
Capu ți l-oiu suci!

atunci toate *Gârgărițele* vor fugi de la casă.

Iar dacă se află *Gârgărițe* în vecini și voesci să nu se apropie de casa ta, atunci e bine să ȳci:

Gârgărița, fata popei,
Du-te la *Mama pădurii*
Și te jĂcă cu ea
Și te sfădesce cu ea
Și te sĂrută cu ea
Și te împacă cu ea,
Da la mine nu veni,
Că eĂ bine nu ți-oiĂ face,
FĂr'în temniți te-oiĂ bĂgĂ
Și'n lanțuri te-oiĂ legĂ

Și în lĂcĂți te-oiĂ încuiĂ.
FugĂ de la mine,
De la casa mea,
De la vatra mea,
De la șopru meu,
De la hambarul meu;
FugĂ de aici,
Peri-ți-ar vița
Și parodița!

AcĂstĂ descĂntecĂ se ȳce înconjurĂnd grĂdina de trei ori și apoi afumĂnd o *GârgărițĂ*, s'o arunci în vecini (1).

MaĂ departe, tot în *Transilvania*, se maĂ aflĂ încă și urmĂtĂtoarele credințe cu privire la depĂrtarea *GârgĂrițelor*:

GârgĂrițĂ în hambar cĂnd vei vedĂ, fĂ-ți cuce și ȳci: «*ptiĂ fata popei!*» cĂ vor fugi (2).

GârgĂrițe la casĂ cĂnd vei vedĂ, astupĂ-ți ochii și scuipĂ peste ele de 9 ori, cĂ tĂte vor orbi (3).

GârgĂrița e așĂ de vĂrtĂsĂ cĂ, dacĂ este dusĂ dimpreunĂ cu atari grĂunțe la mĂrĂ și este turnatĂ cu acestea în coș, trece pe sub piĂtra morii și nu se sfarmĂ.

Din cauza acĂsta apoi ĂmeniĂ se fĂresc de a duce grĂunțe de mĂcinat la o mĂrĂ, unde sciĂ cĂ se aflĂ *GârgĂrițe*, siguri fiind cĂ, dacĂ ar mĂcinĂ la o asemenea mĂrĂ, fĂrte lesne s'ar putĂ înturnĂ cu *GârgĂrițe* acasĂ (4).

(1) Com. de d-l. Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din BistriciĂra, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din OdorheiĂ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) DupĂ spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. BerariĂ, și a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

În fine merită a fi amintit și faptul că ómenii cei fórte lacomí se compară cu *Gârgăra* sau *Gârgărița* (1).

Iar ómenii cei ce se bat fórte tare după mâncare, cari se amestecă și lingăresc prin óle, se numesc în Bucovina: *gârgariți* și *gârgaliți*, sing. *gârgariț* și *gârgaliț*. D. ex.: omul acesta e un *gârgariț*, saù: omul acesta e *gârgariț*.

Iar pânea, în care s'aù încuibat *Gârgărițele*, e *gârgărițósă*; grâul e *gârgărițos* sau *gârgălițos*, adecă: plin de *Gârgărițe*; și *îngârgărițat*, adecă: *îngdurit* de *Gârgărițe* (2).

---

(1) V. Alecsandri, op. cit., p. 319.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

CARIUL DE PĂDURE.

(*Bostrychus typographus* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî printr'o pădure de brađi și de moliđi, acela de bună sémă că va fi observat într'insa nu numai o mulțime de *hăscă* (1), ci și de *ciungă* (2). Iar dacă curiositatea îl va fi împins ca să jupescă vre-o bucățică de scórță de pe vre una din aceste *hăscă* sau de pe un *ciung*, orî și de pe un alt copac peste care va fi dat în atare *cădătură* (3), acela e mai mult decât sigur, că va fi aflat între scórța jupită și între lemnul de pe care s'a jupit o mulțime de cărărușe pline de un fel de făină și de un fel de viermișori.

Causa uscării acestor *hăscă* și *ciungă* e, în cele mai multe casuri, un fel de gândac mic, numit în Bucovina: *Cariu de pădure*, *Cariu mare* și *Cariu de scórță* (4); în alte părți: *Gândac de scórță* (5), iar cea a cărărușelor sau borticelelor e larva sa, numită în Bucovina: *Cariu* (6) și *Vierme* sau *Germe de cariū* (7).

(1) Sub cuv. *hașcă*, pl. *hăscă* înțeleg Românii din Bucovina un brad sau molid uscat și rupt de vârf.

(2) Sub cuv. *ciung*, pl. *ciungă* se înțelege un brad sau molid uscat însă necăduț la pămînt.

(3) Sub cuv. *cădătură* se înțelege locul unde se află mai mulți copaci căduți la pămînt.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Cariu mare* se numește gândacul, care merge pe sub scórța bradului.»

(5) Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Cari* se numesc viermi ce se află între scórța bradului și între lemnul acestuia și cariī bortesc lemnul;» — a celor din Brașca, dict. de Anton Popovici: «*Viermele*, care se face pe sub scórța copacilor celor bătrâni și a ciungilor, se numește *Cariū*.»

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

Cariul de pădure e un gândac de colóre *castanie*, rotund, și numai de 5—5.5^{mm} de lung, cu capul mic, ascuns cu totul sub scutul gâtului, care e mare și încovăiat, iar mustețele scurte și în formă de ic.

Cu toate acestea însă că *Cariul de pădure* e așa de mic, totuși el este foarte stricacios, căci nu odată a nimicit pădurii întregi de brazi și moliți, pre cari i-a börtit și ros dimpreună cu larva sa, care e tot atât de stricaciosă ca și dînsul.

Pe la începutul său pe la mijlocul lunii lui Maiu, *Cariul* acesta roesce ca și albinele.

În restimpul roirii sale, mai ales dacă atunci e secetă mare, nu odată ese din pădure afară, prinde a jucă la sóre și apoi a sbură ca un roiu la țără și aici a se pune pe pomi și pe răchiși. După acesta se întorce iarăși înapoi, intră în pădurea din care a eșit, și aici prinde a face börti în scórța molișilor celor verdi și femeiușca sa a se ouă prin börticelele acestea (1).

Atât din cauza börticelelor făcute de cariul acesta cât și din cauza larvei sale, care róde scórța în drepta și în stânga, brazi și moliți, în cari s'a încuibat, încep apoi pe încetul a se îngălbeni și pe urmă a se uscă cu desăvârșire.

Noroc numai că nu mult după ce se înmulțesc și se dezvoltă larvele sale, adevă *Viermii de cariü*, dând *ciocănilorile* de dînsule, scóțându-le cu ciocul lor cel tare și ascuțit de pe sub scórță și mâncându-le, le mai nimicesc.

De n'ar fi *ciocănilorile* ca să stărpescă la timp *Cariü* aceștia, atunci nu știu, dău, ce s'ar alege din întréga pădure (2).

Ce se atinge de *făină* sau *făinină de cariü*, adevă de rugumeturile și excrementele ce le produc cariü aceștia, amintim aici numai atâta că ea se întrebuințază de către Români din Bucovina spre același scop ca și cea a *Cariuluü mic* (3).

(1) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Veđi artic. despre acesta.

STRĂLUCUL.

(*Cerambyx moschatus* L.)

Strălucul, pl. *străluci* (1), numit în unele părți și *Gândac mirositor* (2), lat. *Cerambyx moschatus* L. sau *Aromia moschata* Serv., e un insect, care se ține de *gândacii cu corn*, lat. *Longicornia* sau *Capricornia*. Corpul său, de coloră metalică-verde sau roșie ca bronzul, e îngust și de 15-34 mm. de lung. Aripile cele de-asupra sunt albastre sau verzi sau, după cum spune poporul, în coloră păunului (3) și foarte fin punctate.

Córnele bărbătușului sunt mai lungi decât corpul, ca niște perii vârtoși și cu închieturi, și steclesc ca pana păunului.

Strălucul petrece mai cu seamă pe *răchii*, pe *lișian*, lat. *Lycium barbarum* L. și pe *sdrăvăț* (4), și când îi prinzi răspândește un fel de miros ca de *mosc*, lat. *Moschus moschiferus*.

Un alt insect, care se ține asemenea de familia *Strălucului*, și care trăește atât pe stejarii cei bătrâni cât și pe cei de curând tăiați, e *Croitorul* (5) sau *Gornicul* (6), lat. *Cerambyx cerdo* L. sau *Cerambyx heros* Scop.

(1) Dat. Rom. din Stroesci, dict. de I. Crițan, și a celor din Stupea, dict. de I. Savu.

(2) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latînd din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 335.

(3) După spusa lui Ioan Savu.

(4) *Sdrăvățul* e un fel de răchită mică, tufosă, cu frunza lungăreț și mai mică decât la cele-lalte răchii. Din nuelele sale, cari sunt foarte mlădiöse, se fac coșărci și coșărcuțe.

(5) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) *Enciclopedia română*, t. II, p. 51 și 583.

Córnele, adecă antenele acestuï insect sunt lungi, și fiind-că ele dimpreună cu capul și fălcile aũ forma unor fórfeçi de croitor, de aceea poporul ã-a pus numele de *Croitoriũ*.

Când se ivesc vara mulți *Croitori* de aceștia, se ñice că va merge bine vitelor lánóse, adecă oilor și caprelor.

Iar o ñicere sună :

Și Croitorul are fórfeçi, dar nu
croesce nimic cu ele,

care se ñice de cel ce se laudă că are instrumente bune
dar nu scie a le întrebuiñă (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

SCRIPCARIUL.

(*Saperda carcharias* L.)

Intre toate *Bórzele* (1) sau *Gândaci* cu *córne*, cel mai răspândit și mai bine cunoscut Românilor după nume e *Scricariul* (2), numit altmintrelea, și mai cu seamă în Bucovina, și *Scricariu negru* (3), *Cobzariu* (4), *Țigănaș* (5) și *Plopăriu* (6).

Insectul acesta se numește *Scricariu* și *Cobzariu* de aceea, fiind-că el, după cum spun Românii din Bucovina și cei din Moldova, când îl prind în mână și-l puie la ureche, produce un fel de *gomēt* sau *fițuit*, ca și când ar cânta cine-vă dintr'o *scripcuță* sau *cobză* (7).

(1) Românii din Tereblecea, distr. Siretului, și cei din Valea-Putnei, distr. Câmpulungului, în Bucovina, înțeleg sub cuv. *bórsă*, pl. *bórze* pe toți gândacii cu *córne* lungi, lat. *Longicornia*.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Scricariul* e un gândac negru cu mustețe lungi pe cari le ridică în sus»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Udesei, dict. de Lazăr Rotariu; — a celor din Frătăușul-noi, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iord. Bran, și din com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariu.

(3) Dat. Rom. din Opișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-noi, dict. de Nic. Rusu: «*Scricariul* se numește pe la noi și *Cobzariu*.»

(5) Dat. Rom. din unele părți ale Bucovinei și Moldovei.

(6) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei;— cf. și *Enciclopedia română*, t. II, p. 51.

(7) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Opișeni, dict. de Iac. Popovici: «Atât *Scricariul negru* cât și cel *galben*, când îi prind în mână, cântă ca și când ar cânta cine-vă dintr'o

Și de óre-ce *gométul* saú *fiíitul* acesta face multora și mai ales băeților o deosebită plăcere, de aceea cum daú peste vre-un *Scripcariü*, îndată îl prind, îl stupesc între ochi și apoi, ducéndu-l la ureche, îl fac ca să cânte (1).

Scripcariü negru și *Țigănaș* se numesce de aceea, pentru că el nu numai că cântă ca un scripcariü, ci e tot-odată și negru ca un țigan; iar *Plopariü*, pentru că petrece mai cu sémă pe plopí.

Un alt insect, care se ține tot de familia Scripcariului, însă care e ce-và mai mic decât acesta și acoperit cu perí gálbii, e *Scripcariul galben*, numit ca și cel dintăiü și *Plopariü* (2), lat. *Saperda populnea* L.

---

scripcuță» ; — a celor din Moldova, com. Pașcaní, dict. de C. S. Bucan: «*Scripcariul*, dacá-l puí la ureche, face *gomét*, adecá *țârfiesce*, de aceea îi spun ómenii *Scripcariü*»; -- tot de-acolo, dict. de Iord. Bran: «*Scripcariul* are mustețe lungí și încrestate; dacá-l prinđi și-l puí la ureche *fiíiesce*, de aceea se numesce *Scripcariü*»; — și a celor din Dumbrăveni jud. Botoșani, dict. de Grig. Olariü: «*Scripcariul* e curat negru, are mustețe lungí. Când îl prind băeții, îl stupesc și atunci cântă. De aceea îi dic ómenii *Scripcariü*.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariü: «*Scripcariul*, când îl prind băeții, îl stupesc și-l pun la ureche ca să cânte; atunci el *cârțiesce*, cântă din gură, de aceea se numesce *Scripcariü*»; — a celor din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «Băeții prind *Scripcariul*, îl stupesc și spun ca să cânte. El începe atunci a cântă: *scârța. scârța*, și tot așa *cârție* până ce-l daú drumul; — a celor din Udescí, dict. de Lazăr Rotariü: «Ómenii prind *Scripcariul*, îl stupesc, după cum spun ei, în gură, adecá între mustețe, iar după aceea îl duc la ureche spre a-l auđi cum cântă»; — a celor din Pașcaní, dict. de Iord. Bran: «Ómenii și mai ales băeții pun *Scripcariul* la ureche ca să-l audă cum cântă.»

(2) Dict. de Iacob Popovici.

PURICELE DE GRADINĂ.

(*Haltica oleracea* L.)

Nu e nici o singură primăvară, în care legumele și cu deosebire *resadul de curechiu* sau *varză* să nu fie atacat de un gândăcel ce-vă mai mare decât un *Purice de casă*, însă care are datină de a sări în colo și în cöce întocmai ca și acesta.

Acest gândăcel, de colöre albastră ca oțelul sau verde ca metalul, cu cap mic care ese förte puțin de sub scutul gätului, și cu antene subțirele în forma unui fir de păr, se numesce atât în Bucovina cât și în cele-lalte țeri locuite de Români: *Purice de grădină*, *Purice de curechiu*, *Purice de resad*, *Purice de pămînt*, *Purice de câmp* și *Purice verde* (1).

Cum a prins sëmînta de curechiu a rësări și a se desvoltă, îndată se și vöd pe *resad* o mulțime de purici de aceștia, cari încep a-i găuri și a-i mânca frunzișöarele, ast-fel că dacă nu se ieaü din cu bună vreme töte măsurile spre a se stârpi,

---

(1) Dat. Rom. din Frätăuțul-vechiü, dict. de George Onciul; — a celor din Șcheia, dict. de Marghiöla Donuț;—a celor din Igesel, dict. de Pint al lui T. Socolovschî: «*Puricele verde* petrece mai cu sëmă prin grădini și mănăncă *resadul de curechiu*»;—a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Mai este încă un fel de purice numit *Purice de câmp*, *Purice de grădină* și *Purice de curechiu*, care se hrănesce mai mult cu frunță de curechiü, de ridiche și de alte legume»;—tot de acolo, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de câmp* se face numai prin iarbă, sare ca și cel de casă și e verde; — veđi și *Föia poporului* an. I. Sibiu 1898, p. 296 și an. VII. Sibiu 1899, p. 162.

förte lesne se pöte întimplä ca în câte-vä ñile tot resadul sä piärä (1).

Nu în fle-care an însä și nu tot-deauna mänăncä purecii aceștia räsadul de curechiü de o potrivä, ci ei, dupä cum spun unele Romănce din *Bucovina*, îl mänăncä mai tare când e secetä mare și cu deosebire în *Postul Sän-Petrului*, când a crescut acuma märișor, dar n'a apucat a se învirtoșä, ci e încă crud (2).

Mijlöcele pe cari le întrebuiñezä Romăncele din *Bucovina*, precum și cele din *Moldova*, spre stärpirea acestui gândäcel förte stricäcios legumelor și cu deosebire resadului de curechiü și rädichî (3) sunt urmätöarele:

Leäu cenușä din Ajunul Cräciunului și al Bobotezei și cu cenușä de acësta presarä apoî în ñile de sec, adecä Miercuria și Vineria, melegariul pe care se aflä resadul de curechiü, säu tot în aceste douë ñile stropesc resadul de curechiü cu aghiasmä din ñiua *Sf. Trif*, säu cu möre veche de curechiü (4).

Unii Romăni, și mai ales din *Moldova*, fac anume aghiasmä în ñiua de *Sf. Trif* pentru alungarea și nimicirea puricilor acestora. Și cu aghiasmä de acësta, care o strîng și o päströzä peste an, stropesc apoî nu numai resadul de curechiü, ci și töte cele-lalte legume, cari sunt atacate de acest gândäcel stricäcios (5).

(1) Cf. *Föia poporului*, an. VII, p. 162;—idem, an. I, p. 296: «*Puricii de pämint*, numiși *Puricii de resad* säu *de grädinä* adese cäsunözä legumelor mai multä stricäciune decät apröpe töte cele-lalte insecte împreună. Micile larve se ivesc prin Maiü, särind cu repeciune și ciuruind mai ales *resadul de varzä* (curechiü), calarabe, brojbe, cum și foile de rädichî, hrean, etc.»

(2) Dict. de Marghiöla Donuț.

(3) Dupä spusa Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Colancea: «*Puricii de curechiü* mänăncä curechiul și rädichile.»

(4) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Mär. Donuț;—a celor din Galanesci, dict. de George Cärstean: «Când începe *Puricele de curechiü* a mänäcä curechiul, îl stropesc pe acesta cu *möre veche de curechiü*» — a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «Romăncele, cari voesc sä alunge *Puricii de câmp*, strîng aghiasmä de la *Sf. Trif* și cu aghiasmä de acësta stropesc apoî locul unde s'äü arätat puricii aceștia, și dupä acësta puricii fug.»

(5) Dict. de Iord. Bran și Nic. Const. Carp.

O sémă de Românce din *Bucovina*, pe lângă aghiasmă din ȕiua de *Sf. Trif*, întrebuițeză spre același scop și apă din ȕiua de *Dochia*. Strîng adecă în ȕiua acésta o cantitate anumită de omēt, îl topesc, și apa acésta de omēt o păstréză apoi pînă sosesc timpul resadului, și atunci dacă se arată *Puricii de curechiu*, stropesc curechiul cu dînsa. Dacă plouă în ȕiua de *Dochia*, atunci strîng și întrebuițeză apă de acésta la stropirea resadului (1).

Dacă presurarea cu cenușă din Ajunul Crăciunului și a Bobotezei și stropirea cu aghiasmă din ȕiua *Sf. Trif* sau cu apă din ȕiua de *Dochia* nu ajută, atunci voind ca să fugărească puricii de pe resad, ieaă crenguțe de *pelin* și cu acestea ating vârful resadului ca și când ar vré să-l măture de purici. Făcend acésta toți *puricii* fug, pentru că nu pot suferi amărăla pelinului. Măturarea acésta însă trebuie să se facă mai adese-orî (2).

Tot așa fac și o sémă de Românce din *Moldova*, cu acea deosebire numai că acestea întrebuițeză, în loc de crenguțe de *pelin*, frunze de *mestécăn*, care se ȕice că sunt tot atât de amărăcióse (3).

Româncele din munții Abrudului în *Transilvania* adună totă cenușa, câtă se face în ȕiua de *Patru-deci de Sfinți*, pe vatră, și cu cenușă de acésta presură straturile cu legumele și cu resadul de curechiu pe care s'aũ ivit *Puricii de câmp* (4).

Româncele din alte părți ale *Transilvaniei*, precum bună-órá cele din comuna Reteag, voind ca *Puricii de pămînt* să nu le mănânce curechiul și resadele în *resadnișă* (pat cald, melegariu) merg Marți dimineța și, închidend ochii, scutură un sac fărinos pe resadnișă, în credință că făcend ast-fel resadele vor fi scutite de purici.

O sémă de Românce însă, tot din acéstă comună, după ce aũ resădit curechiul, vedend că *puricii* aũ început a-l mănca, îl udă cu móre de curechiu ce a rămas din erna trecută (5).

(1) Dat. Rom. din Hudenit, dict. de Măr. Dutcă.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp.

(4) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 154.

(5) Din manuscrisul d-lui I. Pop-Reteganul, aflător la Academia Română.

Voind ca *Puricii de grădină* să nu mănânce resadul de curechiu, o sémă de Românce din *Bucovina* îl sémână de regulă la *lună veche*, în credință că atunci crește mai scurt și căpățina e mai îndesată și mai bună, și că tot odată nu-l mănâncă. *Puricii de curechiu* așa de tare. Pe când din contră, dacă-l sémână la *lună nouă*, crește în sus, căpăținele sunt mai mici și mai înfoiate, și *puricii* nu odată îl potopesc, așa de tare îl mănâncă (1).

Cele mai multe Românce din *Bucovina* însă au datină de a-l sémână în ziua de *Patru-deci de Sfinți*, creșdend că tôte legumele sémenate în acéstă zi, și cu deosebire cépa și curechiul, nu le mănâncă viermi, omiđile, *Puricii de grădină*, precum și alte insecte stricăcióse (2).

Un alt purice, care se ține tot de familia *Puricului de grădină*, însă care e ce-vă mai mic decât acesta și de colóre neđră, e *Puricele negru*, numit altmintrelea și *Purice de câmp* (3), *Purice de in* (4), *Purice de pămînt* sau *Puricele pămîntului* (5), lat. *Haltica nemorum* L.

Puricele acesta e tot atât de stricăcios ca și cel de grădină. El mănâncă, mai ales când e secetă mare, inul, trifoiul și curechiul, ast-fel că de multe ori nu rămâne mai nimica din aceste plante de dînsul (6).

Inul mai ales, după cum spun Români din *Bucovina*, n'are altă bôlă și dușman mai mare decât puricele acesta (7).

(1) Dat. și cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(2) S. Fl. Marian, *Sérbătorile la Români*, vol. II, p. 152.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «*Puricele de câmp* e așa de mare ca și cel mai mare *purice de casă*, însă e ce-vă mai negru decât cel de casă și cu capul despărțit de trup.»

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Puricele de in* sare ca și *Puricele de casă*. El e negru, are picioare lunguțe și trup rotungior.»

(5) *Téra nouă*, t. III, Bucuresci 1887, p. 400.

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;— și a celor din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(7) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul.

BUBURUZA.

(*Coccinella septempunctata* L.)

De cum se desprimăvereză și până spre sfârșitul toamnei, vedem pretutindeni, mai ales însă prin livezi, sburând sau alergând în cöce și în colo un insect mititel, al cărui corp e rotund și bulbucă, picioröle scurte, iară aripile de-asupra, adecă elitrele, roșii și cu șapte *pui* sau puncte negre pe dîsele.

Acest insect drăgălaș și vioiu, care are datină, când îl prinzi, de a-și îndoi piciorușele sub corp și a scöte un fel de suc gălbui și neplăcut la miros, și care se ține de ordinea Gândacilor, și anume a celor cu trei închieturi la piciorö, se numesce în Bucovina: *Buburuză*, dim. *Buburugiöră*, *Buburuză roșie*, *Buburuz*, *Măria popei*, *Măriuță*, *Măriuța popei*, *Găinușă*, *Găinușa lunii*, *Găina lui Dumnezeu*, *Vaca lui Dumnezeu*, *Cucușor* și *Vrăjitöre*;

În Moldova: *Buburuz*, *Buburuză* (1) și *Vaca Domnului* (2);

În Țera-Românească: *Gărgăriță* (3), *Gărgăriță-mărgăriță* (4), *Margarită*, *Margarintă*, *Boul popei* (5), *Boul Dom-*

(1) Com. de Melchisedec, fost episcop de Roman și membru al Academiei Române;—N. A. Bogdan, *Cântecelö copiiilor țărani* (culegere de prin jurul Iașului), publ. în *Gazeta sätenui*, an. II, R-Sărat 1885, p. 279.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*Vaca Domnului* e mică, rotundă, roșie, și câte cu unul sau mai multe puncte negre pe dînsa».

(3) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Români și la diferite popöre*, publ. în *Țera nouă*, an. II, Bucuresci 1895, p. 226;—*Convorbiri literare*, an. XXX. vol. II, Bucuresci 1896, p. 102—103.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I partea I, Bucuresci 1900, p. 510.

(5) Com. de Episcop. Melchisedec.

nului (1), *Boul lui Dumneșeu* (2) și *Vaca lui Dumneșeu* (3);

În Transilvania: *Buburuză*, *Buburușă* (4), *Măriușă*, *Măriușă popii* (5), *Mămărușă* (6), *Mumurușă* (7) și *Păpărușe* (8);

În Banat: *Paparue*, *Păpărușe*, *Paparugă* (9);

În Ungaria: *Buburuză*, *Păpăluză*, *Păpăruză* (10), *Măriușă* și *Paparugă* (11);

La Români din Meglenia: *Vaca Domnului* (12);

Iar la cei din Macedonia: *Păscălișă* și *Pulișă aroș* (13).

Dintre toate numirile, câte i le dau Români din Bucovina acestui insect, cea mai răspândită și mai usitată este numirea *Buburuză* și *Măriușă*.

Buburuze, sing. *buburuză* numesc Români din Bucovina de regulă și un fel de *bubușe* rotunde și înfoiate, cari se fac pe corpul omenesc. Mai departe îndatinéză ei a numi

(1) Fr. Damé, *Nou Dict.*, p. 153.

(2) E. Ananescu, *Zoologia*, p. 218;— Tocilescu, op. cit., p. 510;— com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Cocinelă* în graiul poporului se numesc *Boul lui Dumneșeu*.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 137.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Buburuza*, *Buburușă* sau *Mumurușă* este o insectă mică, roșie și cu puncte negre pe spate.»

(5) Com. de d-l Domeșiu Dogariu, învățător în Satulung lângă Brașov: «Numiri de insecte pe aici nu prea sunt. De o singură insectă am auzit vorbindu-se, și anume de *Măriușă* sau *Măriușă popii* = *Cocinelă*»

(6) Com. de d-l T. Frâncu: «*Măriușă* în Munții Apuseni se numesc *Mămărușă*»;— *Enciclopedia română*, vol. I, p. 870 și vol. III, p. 183;— G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină*, publ. în *Convorbiri lit. cit.*, p. 338;— Sextil Pușcariu, *Diminușia în limba românească*, publ. în *Noua Revistă Română*, vol. I, București 1900, p. 376—377.

(7) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Paul Oltean;— *Revista critică literară*, an. III, Iași 1895, p. 164.

(9) Com. de d-l Aur. Iana și Ios. Olariu: «*Păpărușă* e o insectă roșie rotundă, cu *pupi* negri pe ea»;— *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479.

(10) Com. de d-l El. Pop, învăț. în Șomcuta-mare.

(11) Veși despre aceste două numiri poeziile pop. reproduse mai la vale. Iar cât despre numirea *Măriușă*, veși și Cihac, *Dict.*, t. II, p. 186.

(12) Com. de d-l Per. Papahagi.

(13) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 191;— com. de d-l Chr. Geagea: «*Păscălișă* = *buburuză*.»

buburuze încă și ridicăturile său globurilele cele rotunde, ce se fac pe cója unor bostanî, cari din cauza acésta se și numesc apoi *bostanî buburuzoși*.

Avënd corpul insectului acestuia forma unei bubuțe rotunde și mai ales sēmēnând el în cât-vă cu globurilele de pe cója bostanilor, de aceea, cred eũ, s'aũ îndatinat Români din Bucovina și cei din Moldova a-l numi *Buburuz* și *Buburuză*.

Buburuza, după cum am spus și mai sus, e un insect frumușel, curățel și sprintenel. Decî numirile de *Măria popei* și mai ales *Măriuță* cred că sunt numiri de desmerdare, cari i s'aũ dat din aceeași cauză, din care l-aũ numit și Germanii *Marienkäfer*. Probabil că tot din acésta cauză s'a numit el de către Români din Țera-Românescă *Margarită* și *Margarintă*.

Găinușă, *Găinușă luniș* și *Găinușă lui Dumneșeu* se numesce de aceea, pentru că, după cum spun Români din unele părți ale Bucovinei, precum bună-óră cei din comuna Stupea, districtul Gura-Homorului, și cei din Buninți, districtul Sucevei, are *șapte puș* (puncte) pe aripile sale tocmai ca și *găinușă* (germ. Siebengestirn), ce se arată séra pe cer și care are asemenea *șapte puș*, adecă șapte stele.

Vrăjitoare se numesce de aceea, pentru că ea, după cum ne vom încredința mai apoi, se întrebuinteză de către Români de pretutindenî, și mai ales de către feciori și fete, ca prevestitóra locului în care parte se vor însurá saũ măritá, precum și a timpului cum are să fie acesta în viitor.

Păpărugă și *Păpărușe* se numesce probabil din acea cauză, fiind-că colórea elitrelor sale este roșiatică tocmai ca și colórea *macului roș* saũ, după cum se numesce planta acésta în unele părți locuite de Români, *paparună* și *paparóne*, lat. *Papaver Rhoëas* L. (1)

Din care cauză însă se va fi numind *Boul popei*, *Boul lui*

(1) Dr. D. Brândză, *Prodromul florei române*, Bucuresci 1879—1883, p. 116. — D-l P. Oltean îmi scrie că Români din Transilvania o numesc de aceea *Păpărușe*, fiind-că colórea aripelor sale sēmână cu colórea plantei numită *păpărușe*. De e însă planta *păpărușe* sinonimă cu *macul roș*, până acuma n'am putut aflá.

Dumneđeũ, Vaca luĩ Dumneđeũ, Cucușor, Mămăruță și Mururuță, până acuma nu mi-a fost cu puțință a află.

Am ȓis mai sus că *Buburuza* servește Românilor de pre-tutindenĩ ca un mijloc spre cunoșcerea timpului, cum are să fie în viitor, și mai ales a locului din care parte va fi *ur-sita* saũ *ursitul*.

Drept aceea feciorĩ din Bucovina, cum prind o buburuză, fndată o și pun în palmă și ȓic :

Buburuză
Uză,
În cotro-i sburà,
Acolo m'oiũ însurà ! (1)

saũ :

Buburuză
Ruză,
În cotro-i sburà
Acolo m'oiũ însurà ! (2)

saũ așã :

Buburuză,
Buburuză,
În cotro-i sburà
Într'acolo m'oiũ însurà ! (3)

Rostind cuvintele acestea, cred cã în cotro sbórá Bubu-ruza, într'acolo le va fi partea și norocul, adecã într'acolo se vor însurà.

Iar dacã Buburuza nu voesce să sbóre, dacã-și sgârcesce piciórele și le ascunde sub sine, dacã stă locului, ca și când ar fi mórtã, și la urma urmelor se rostogolesce și picã jos, atunci e semn rěũ, cãci cel ce i-a rostit cuvintele de mai sus în scurt timp trebuie să mórá (4).

Unĩ feciorĩ, precum bunã-órá cei din orașul Cãmpulung și de prin împrejurimea acestuia, cred cã dacã vor prinde un *Buburuz*, îl vor luã în mână și-l vor lãsã să umble pe

(1) Din Buninți și Mihovenĩ, com. de St. Goraș.

(2) Din Brãesci și Ilișesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Din Marginea, sat în distr. Rãdãușului.

(4) Cred. Rom. din Ilișesci.

unde va voi el, atunci *Buburuzul*, umblând în colo și în căca, are de la un timp numai decât să sbóre într'acolo, unde le va fi partea și norocul, unde se vor însurà. Iar dacă nu voesce de fel să sbóre, atunci e un semn că nu se vor însurà de grabă, că vor rămâne un timp mai îndelungat *holtei*, *feciori tomnateci* sau chiar *burlaci*, adecă pentru totdeauna neînsurați.

În restimpul acela însă, pe când *Buburuzul* se preumblă în drépta și în stânga, rostesc următoarele cuvinte :

<p>Buburuz Tuz, În cotro vei sburà Acolo m'oiu însurà La resărit de-i sburà, Acolo m'oiu însurà. La apus de vei sburà, Acolo m'oiu căută</p>	<p>Mie soție, Numai să fie Tinereà Și frumuseà, Ca și-o floriceà, Și după ce voiu află-o, În brațe că voiu luà-o Și 'n guriț'oiu sărută-o! (1).</p>
--	---

Și precum fac feciorii, tot așa fac și fetele. Acestea încă, cum prind vre-o *Buburuză*, îndată o pun pe palmă și dic:

Buburuză,
Buburuză,
Unde-i sburà
Acolo m'oiu mărită! (2)

saū :

Buburuză burburà,
În cotro vei sburà,
Într'acolo m'oiu mărită! (3)

saū :

Ruză,
Buburuză,
În cotro-i sburà,
Într'acolo m'oiu mărită! (4)

saū :

(1) Com. de Vas. Burduhos și George Ciupercă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Știulbicanî, com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Bréza, distr. Câmpulungului, com. de Eusebie Prelici, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă.

Buburuză
Ruză,
În cotro-î sburà
Într'acolo m'oiu mărità! (1)

saù așà :

Măriuță,
Măriuță,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu mărità! (2)

Rostind cuvintele acestea, fetele așteptă până ce sboră Buburuza. Și în cotro sboră, într'acea parte de țără cred ele că se vor mărità.

Aceeași datină și credință, care există la Români din Bucovina în privința acestui insect, o aflăm și la Români din *Moldova*.

Feciorii și fetele, une-orî chiar și băeții și copilele din această țără, cum prind vre-o *Buburuză*, o pun pe degetul arătător de la mâna stângă și ȓic:

Buburuz,		De-î sburà la răsărit,
Buburuz,		Bărbatu mi-a fi zărghit,
În cotro-î sburà,		De-î sburà către apus,
Într'acolo m'oiu mărità!		Bărbatu mi-a fi supus! (3)

saù :

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu mărità!

saù :

Buburuz,
Buburuz,
În cotro-î sburà,
Într'acolo m'oiu însurà!

(1) Dat. Rom. din Tereblecea.

(2) Dat. Rom. din Marginea, distr. Rădăuțului, și a celor din Crasna, distr. Storojinețului, com. de Vict. Petrescu.

(3) N. A. Bogdan, *Cântecul copiilor țărani*, publ. în ȓiar. cit.

Și rostind cuvintele acestea așteptă până ce sbóră. Iar Buburuza, ajungând la vârful degetului, trebuie să sbóre într'o parte ori alta (1).

În privința datinei și a credinței Românilor din *Téra-Românescă* despre acest insect, d-l T. G. Djuvara scrie următoarele :

«Cunósceți obiceiul fetelor și al băeților, când prind o *Gărgăriță*, de a o pune pe palmă, fără a-i face nici un rău, și a-i dice:

Gărgăriță
Mărgăriță,
În cotro vei sbură,
Acolo m'oiu însură !

«Rostindu-se aceste cuvinte, se crede că *Gărgărița* se duce să pórte veste acolo, unde o trimitem, și că *e păcat s'o omorim*» (2).

Iară într'o nuvelă, tot din *Téra-Românescă*, cetim următoarele:

«S'a stricat hora. Stanca iea de mână pe nea Chivu.

— «Ia vino 'n coa să-ți găcesc norocul. — Și nea Chivu tremură, par' c'ar fi bolnav de friguri, și merge ca un copil.

— «Aidi, aidi. Uite, veți? Am prins o *Gărgăriță*.

«Stanca se pune jos pe érbă. Tóte fetele și flăcăii se fac rótă împrejurul ei. Și ea, ca o țigancă cu ghiocu, începe :

— «Uite-te bine la *Gărgăriță*, nea Chivule !

«Stanca o iea în vârful degetelor și i-o arată.

— «Na, aci e gura ; uite-te piciorușele ce mici sunt, ce subțirele. Are aripóre mici, mititeluțe și pe de-asupra petele ale negrele, le veți? nu-î așa că sunt multe de tot ?

«În vremea asta nea Chivu ar fi putut spune petele din ochii Stancăi, pe care le vedeă mai bine decât pe ale *Gărgăriței*.

— «Petele astea sunt satele, în care póte să se însóre un flăcău, după cum vrea *Gărgărița*, să veți!

«Stanca așeză pe dosul palmei și începe :

(1) Com. de Episc. Melchisedec.

(2) Superstițiunii populare la Români și la diferite popóre, publ. în *Tára nouă*, an. II, Bucuresci 1886, p. 226.

Gărgăriță,
Mărgăriță,
În cotro-îsbură,
Într'acolo m'oiu însură.

«Și dice așa de trei ori, și *Gărgărița* sbóră, iar fetele și băieții bat din palme.

— «Ei vedeți, spre satu nostru, de aici o să ieși fata, aici o să te 'nsori. Să știi că ea nu minte. Așa s'a întâmplat și cu Mitu al Voicăi și cu Radu al Négăi. Eū le-am găcit.

«Nea Chivu dór atâta a făcut :

— «De una-î bine, cá o să fie din sat.

— «Ei, cum Stanco, *Gărgărițele* nu mint nici odată ?

— «Nu, dēū ; uite, în cotro sbóră ele, e știut, par'că e voia lui Dumneșeu» (1).

Datina și credința Românilor din *Țera-Românescă*, după cum prea lesne se pōte cunoșce din aceste două citate, e aceeași ca și cea a Românilor din Bucovina și Moldova.

Una însă nu-mi vine la socotélă! Să se refere óre versurile de mai sus la insectul *Gărgăriță*, numită altmintrelea în unele locuri și *Curculez*, lat. *Calandra granaria* L., sau să se numescă *Buburuza* în *Țera-Românescă* întru adevăr și *Gărgăriță* ?

Nici una nici alta nu-mi vine a crede. Și asta din mai multe puncte de privire.

Mai întâiu *Gărgărița* petrece, după cum știe orî-și-cine, mai mult ascunsă la umbră prin magazinele și grânarele de pâne decât afară la lumină, pe când *Buburuzei* îi place mai mult lumina și aerul curat.

Al doilea *Gărgărița*, după cum e cunoscut tuturor Românilor, prin urmare și celor din *Țera-Românescă*, e un insect foarte stricacios, fiind-că nimicesce adese-orî grânare întregi de pâne (2), pe când din contră *Buburuza* e foarte folositóre, pentru că atât ea, cât și larva ei se nutresc cu sucii *Păduchilor de pom*, numiți altmintrelea și *Păduchi de frunze* (3),

(1) *Convorbiri literare*, an. XXX, vol. II, București 1896. p. 102-103.

(2) Nanian, op. cit., p. 136 ; — Ananescu, op. cit., p. 217.

(3) Nanian, op. cit., p. 137.

lat. *Aphis rosae* L., *Aphis sorbi* Klt., cari sunt foarte stricaciosi, și mai ales pomilor roditori.

În fine al treilea, după cât imi este mie până acuma cunoscut, Românii de pretutindenii cred și spun că numai acele vietății nu e bine, e păcat să le omori, cari sunt folosite, pe când toate celelalte, despre cari sunt ei convinși că-s stricacioase, nu le prea cruță, ci ori când le dă mâna, caută să le nimicéscă și să se cotoroséscă de ele.

Prin urmare fiind *Gărgărița* stricaciosă, Românilor nu pôte să le placă, și de aceea fie-care caută toate chipurile și mijlocele cum ar puté-o mai lesne și mai de grabă depărtă din magazinele și grânarele lor și a o nimicî. Iar cât despre purtat pe palmă și de desmierdat și jucat cu dînsa nici vorbă!

Din contră, despre *Buburuză*, fiind folosite, cred și spun Românii din *Bucovina*, precum și cei din *Moldova*, că e păcat s'o omóre (1). Iar când îi întrebî: de ce nu e bine, de ce e păcat s'o omori? nu sciū să-ți spună folosul ce ni-l aduce, ci numai atâta că așa le-aū spus și lor bătrânii, și că de ce s'o omorîm, dacă nu ne face nici o stricaciune, nici un rău!

Stând ast-fel lucrul, cred că cuvîntul *Gărgăriță* s'a pus în fruntea versurilor de sus mai mult din nesciință sau greșelă, și nici de cum că aceste versuri s'ar referi la insectul cu acest nume.

Deci în locul cuvîntului *Gărgăriță* ar fi trebuit, după părerea mea, să se pue *Mărgăriță*, căci așa cred eu că se va mai fi numind *Buburuza* în unele părți din Țera-Românescă.

Și cum că într'adevăr se va fi numind sau cel puțin se va fi numit când-vă așa, avem dovadă numirile *Margarita* și *Margarintă*, cari i se dau acestui insect în alte părți tot din Țera-Românescă.

În fine copiii din Diosci, jud. Romanați, când prind primăvara o *Buburuză*, care de către dînșii se numesce *Boul lui Dumneđeū*, ca și în alte părți ale Țerii-Românesce, încă dic:

(1) În *Șeșetorea*, an. I, Fălticeni 1892, p. 192, se află următoarea superstițiune din Moldova: «Să nu omori *Vaca Domnului*. De se referă credința acésta la *Buburuză* nu sciū.

Gărgăriță,
Mărgăriță,
În cotro-i sbură,
Într'acolo m'oiu însură! (1)

Și ore de ce fac ei acesta? De ce nu ȳic: *Boul lui Dumneșeu*, după cum numesc ei *Buburuza* în vorba de tôte ȳilele? Probabil din cauză că ore-când versurile acestea se vor fi rostite:

Mărgăriță,
Gărgăriță,
În cotro-i sbură,
Într'acolo m'oiu însură,

ceea ce nu e tot una cu:

Gărgăriță,
Mărgăriță.

Dar să lăsăm acuma pe Munteni în pace și să trecem la Români din *Transilvania*.

Băeții din unele părți-ale Transilvaniei, precum bună-ora cei din Hațeg, comitatul Hunedorei, când prind o *Buburuza* sau *Păpăruie*, după cum o numesc ei, o pun pe mână și ȳic:

Păpăruie rue,
Sue-mă 'n căruie (2),
Că de mă-i sui,
Eū țl-oiu spune
Unde-i mumă-ta
Și tată-tău.
Muma ta e 'n furci,
Tatăl tău e 'n Turci!

Și tot așa-i descântă ei, până ce sbórá (3).

Iar fetele, când o află, o prind și puind-o pe degete o lasă să sbóre ȳicând:

Buburuță
Ruță,

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 510.

(2) *Căruie* = căruță cu două róte.

(3) Com. de d-l Paul Oltean.

În cotro îi sbură,
Într'acolo m'oiu mărită ! (1)

Tot așa fac și fetele din munții apusei ai Transilvaniei.
Acestea dic :

Măriuță,
Măriuță,
În cătrău veî sbură,
Într'acolo mă voiu mărită ! (2)

În fine tot în Transilvania, și anume în com. Fărăgău de lângă Reghinul săsesc, se află și următoarea legendă despre *Buburuză* :

«Duce că *Împăratu roșu* a avut o fată și un fecior.

«Amândoi frații aceștia erau frumoși de nu aveau pereche, și erau buni și drăgălași până erau mici. După ce crescură însă mai mari s'aun făcut răi și blestemați din cale afară.

«Împăratul s'a supărat rău, și în supărarea sa l-a lovit guta și a murit.

«Rămânând împărăția fără cap, începură cei doi frați la sfadă, că nu sciaū care are mai mult drept la împărat. Fata dicea că ea are mai mult drept, că dór ea eră mai bătrână. Iar feciorul dicea că el are mai mult drept, că dór numai feciorul pôte să fie împărat.

«Și așa se sfădiră ei cât se sfădiră, până odată feciorul venind beat acasă, s'a năpustit asupra surorii sale ca s'o alunge din împărăție.

«Fata însă, coala vânjósă și voinică, nu-î purtă frica. Și, nepăsându-î de el nici cât de un puiū de cióră, l-a luat într'o di de cefă și l-a dat afară din împărăție.

«Feciorul, la rândul său, neputând răbdă rușinea, s'a întors înapoi, unde, omorîndu-și sora, s'a suit pe tron și a împărățit multă vreme.

«Dumnezeū însă a făcut din trupul fetei omorite, drept pomenire, o gujulie mică și roșie pe spate numind-o *Buburuză*, care trăesece și adî și o vedem și noi» (3).

(1) Dat. Rom. din Fărăgău, de lângă Reghinul săsesc, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l Domețiū Dogariū.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

ieții din *Ungaria*, când prind o *Măriuță*, și o pun pe
 ă, ȳic:

Măriuță, Măriuță,
 Sue-mi-te în căruță,
 Că iată vin Turcii
 Și-ți mănâncă toți prunci!

ții însă, tot din *Ungaria*, prindend-o și puind-o pe o
 ă, o lasă mai întâiu să mērgă puțin în colo și în cōce, și
 ȳic:

Buburuză
 Ruză,
 În cotro-ī sburā,
 Acolo m'oiū însurā!

r fetele ȳic:

Buburuză
 Ruză!

Păpăruză
 Ruză,
 În contro-ī sburā,
 Acolo m'oiū măritā! (1)

măniț din *Banat*, mai ales însă flăcăii și fetele, aū datinā
 ȳind vara la câmp și aflând vre-o *Păpăruē* sau *Paparugă*,
 i cum o mai numesc ei, o ieaū în mână și ȳic:

Paparue
 Rue,
 În cotro veī sburā,
 'N acolo m'oiū însurā,

Paparue
 Rue,
 În cotro veī sburā,
 'N acolo m'oiū măritā! (2)

Com. d-l El. Pop.

Aurel Iana, *Din credințele pōporului român*, publ. în *Familia*, an
 , p. 479.

saŭ așà :

Rugă, rugă,
Paparugă,
În cotro tu vei sbură,
În colo m'oiŭ însurà ! (1)

Făcând acésta, cred că în care parte sbóră *Paparug* aceea parte de sat saŭ jur se vor însurà orî mărità (2)

Dacă nu sbóră *Păpăruia*, atunci e semn că anul acei ciorul saŭ fata, ce a pus-o, nu se va mai căsători (3).

Ce spun Româniî din *Ungaria* asupra acestui insect, îl prind, am văduț mai sus, ce cred însă despre dînsu sciŭ alta nimic, decât numai aceea ce se pôte cetî în u tórea poesie poporală din Satmar :

Frunză verde de cicóre,
Pier feciorii în prinsóre.

Merg părinții

Cu florinții

Și fetița

Cu groșița

Să-î pótă răscumpərə,

Dar nu-î lasă a scăpà.

Merge și o feciorită

Cu năframa de credință :

— Jupâne, cinstit birăŭ,

Lasă-mi pe bădițul meu,

Că m'oiŭ face rugă,

Rugă, *păpărugă*,

Păpărugă face-m'oiŭ

Pe rostee pune-m'oiŭ !..

Domniî rēŭ s'aŭ speri:

Pe bădița l-aŭ lăsat,

Căci drăguța cu dreptate

Te-a scóte și de la mórt

Și drăguța cu credință

Scóte-te-a și din tēmnită

În fine băeții de Român din *Macedonia*, la cari e asemenea credința că'n cotro va sbură *Buburuza*, din parte își vor luà soțiile, când prind o *Buburuză*, dîc :

Ncalți-ti,

Mbalți-ti,

Că-ți fuđiră soații

Dihuva s-Mirihuva

C'un birbiliŭ di viin

Ș-cu nă mnatã di sari.

Încalță-te,

Îmbalță-te,

Că ți fugiră sóțele

La Dihuva și la Mirihu

Cu un pahar de vin

Și c'o mână de sare.

(1) *Familia*, an. IV, Pesta 1868, p. 327.

(2) Aurel Iana, loc. cit.

(3) Com. de d-l Ios. Olariŭ.

(4) Paulina Pelle, *Doine și hore pop. din Satu-mare în Ungaria*, în *Familia*, an. VIII, Pesta 1872, p. 461.

saŭ :

Puliu, puliu aroș
Zamă, zamă di gugoș,
Spuni-ni calea oilor,
A oilor și-a boilor,
Că ti taliu cu córda
Cu córda-l Dumniđeŭ.

Puiŭ, puiŭ roș,
Zamă, zamă de gugoș,
Spune-mi calea oilor,
Oilor și a boilor,
Că te taiŭ cu sabia,
Cu sabia lui Dumneđeŭ.

saŭ :

Păscăliță liță,
Adă-ni pipuță,
Pipuță noauă,
Si-ni ti bag tra Paști
Cu ouli aroși.

Păscăliță liță,
Ada-mi păpuçi,
Păpuçi noi,
Să-i încalț la Pasci
Cu oule roși (1).

Ce se atinge de prevestirea timpului, Români din *Bucovina* spun că dacă *Măriuța* sbóră de pe mână, când o ții pe acésta, are să fie vreme bună, iar dacă nu vrea să sbóre, are să fie vreme rea (2).

Când își lasă aripile cele de desubt afară, are să fie o cumpenă fórte mare.

Iar când se bagă în casă, are să fie frig (3).

Români din *Transilvania* însă cred și ȃic:

Când veđi o *Buburuză* sburând spre răsărit, e semn că are să plouě (4).

Când veđi o *Buburuză* sburând spre aměđă-đi, e semn că are să se rěcorěscă vremea (5).

Când prinđi o *Buburuză* primăvara de timpuriŭ, e semn de vreme bună și căldurósă (6).

Afară de acésta mai cred Români din *Transilvania* că:

A vedé la cine-vă o *Buburuză* pe umeri, e semn că o să-i vină vre-o greutate (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromănilor*, p. 191-192.

(2) Cred. Rom. din Valea-Putnei.

(3) Cred. Rom. din Udesh.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(6) Cred. Rom. din Șomfalău.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

Iar când afli *Buburuze* mórte, e semn că te va ajunge vre-un necaz (1).

Dar de óre ce *Buburuza*, după credința unora, e făcută din *sângele lui Avel* (2), și ca atare e prietina *Maicii Domnului* (3) și *nepóta dragostei* (4), de aceea :

Când veđi la cine-vă o *Buburuză* pe pălărie, e semn că o să-ı pice dragă cine-vă (5).

Iar *Buburuza roșie* la fete pe năframă a vedé, e semn că sunt îndrăgostite (6).

Și tot din cauza acésta, că *Buburuza e nepóta dragostei*, unele fete o și întrebuintéză spre a-și face *pe dragoste* cu dinsa.

Așa dacă o fată vrea să fie frumoasă ca să placă feciorilor, prinde o *Buburuză* și spélându-se cu apă de pe dinsa în ajunul Pascilor, se đice că se face roșie ca o flóre (7).

Fata, care voesce să fie iubită de atare fecior, dacă va luá mai multe *Buburuze* uscate și bine mărunțite, le-a pune într'o plăcintă umplută cu urdă și cu mărar, și le va da apoi feciorului respectiv ca să le mănânce, acela va iubi-o (8).

Iar avénd o fată drăguț, și acela nu vrea ca s'o mai iubéscă, dacă-ı va da vin-ars cu *Buburuze*, drăguțul seú din nou va îndrăgi-o (9).

Dar nu numai atáta, ci :

Buburuza uscată la fum e bună și în contra petelor pe trup (10).

Iar aripile de *Buburușă* sunt bune în contra pecinginei (11).

În fine trebuie să mai amintim și aceea că de familia

(1) Cred. Rom. din Reghin.

(2) Cred. Rom. din Bistrița.

(3) Cred. Rom. din Madaraș.

(4) Cred. Rom. din Cluș.

(5) Cred. Rom. din Bistrița.

(6) Cred. Rom. din Téca.

(7) Dat. și cred. Rom. din Borsec.

(8) Dat. și cred. Rom. din Cluș.

(9) Dat. și cred. Rom. din Felfalăú.

(10) Dat. și cred. Rom. din Dumbrava.

(11) Dat. și cred. Rom. din Prislop. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a com. d-l Th. A. Bogdan.

Buburuzei se mai ține încă și *Buburugióra* sau *Buburuza mică*, lat. *Coccinella dispar* Schneid, sau *Coccinella bipunctata* L., care e ce-vă mai mică decât *Buburuza*, despre care ne-a fost până acuma vorba, și care are de regulă pe fie-care elitră numai câte un singur puiú sau punct negru, apoi *Buburuza galbenă*, lat. *Coccinella impustulata* L., ale cărei elitre sunt turbure-gálbií și cu mai multe puncte negre pe dînsele.

Afară de aceste *Buburuze* mai sunt, după cum spun o sémă de Români, încă și *Buburuze negre, albăstrii, verđi și cafeniu* ca sumanul de șiiac.

Mai tóte *Buburuzele* acestea, precum și cele amintite mai sus, sunt pe pántece negre și cu dungí pe cóste ca solzii de pesce, iar pe aripile de-asupra aú *buburuze*, adecă punctișóre sau puiuí negri. La unele *Buburuze*, punctele acestea sunt cu soț, la altele însă fără soț. Mai rari sunt însă cele cu soț, și tocmai pre acelea le întrebuițeză vrăjitórele la diferite descántece și vrăjí (1).

---

(1) Dict. de Vasile Vácárean din Putna.

A L B I N A.

(*Apis mellifica* L.)

Albina e răspândită mai peste totă fața pământului și ca atare nu numai că e cunoscută de toți oamenii, ci ea, pentru facultatea ei de a culege miere și a produce faguri din cari se face céra, a fost domesticită, îmbunătățită și întrebuințată din timpurile cele mai vechi spre folosul omenirii.

De aici vine apoi că și Românii nu numai că au cunoscut-o și cultivat-o chiar de la începutul existenței lor ca Români, ci tot-odată că au despre dînsa și o mulțime de legende, datine și credințe.

Cari sunt legendele, datinele și credințele acelea și ce mai spun Românii despre dînsa, se va vedé din șirele ce urmeză. Vom începe deci mai întâiu cu reproducerea legendelor, și în special cu cele cosmogonice, din cauză că *Albina* jôcă în cosmogonia poporană română un rol foarte interesant.

Prima legendă cosmogonică, și anume din *Bucovina*, com. Cireș-Opaiț, e acesta :

•Dice că înainte de facerea lumii nu eră pământ, sóre, lună și stele, nici ómeni și vietăți, ca în ziua de astăzi, ci numai o apă ori în cotro te-ai fi întors și te-ai fi uitat. Iar pe de-asupra acestei ape nemărginit de mare umblă în colo și în cóce *Dumnezeu* și cu *Dracul*, unicele ființe pe atunci.

•De la o vreme însă, săturându-se *Dumnezeu* de atâta umblătură în drépta și în stînga și voind să aibă macar o bucățică de loc, unde să se așeze și să se odihnescă, se hotărî să facă *pământul*. Și cum se hotărî, trimise pe *Dracul*

în fundul mării ca să ieă de acolo *sămînță de pămînt* în numele lui și să i-o aducă de-asupra apei.

«*Dracul* nu se puse de pricină, ci cum îi porunci *Dumnezeu*, de-auna se și cufundă în apă. Dar când a ajuns în fundul mării, nu luă *sămînță de pămînt* în numele lui *Dumnezeu*, după cum i s'a spus, ci în numele său. De aceea, încuviințându-i-se a-și lua sămînța trebuincioasă și eșind cu dînsa afară, până ce a ajuns de-asupra apei, unde sta și-l așteptă *Dumnezeu*, nu i-a rămas nimica în mână.

«*Dumnezeu*, cum l-a vădut c'a eșit de-asupra apei, l-a și întrebat: adus'a sămînță ori nu?

«*Dracul*, deschidënd mânil și vădënd că nu i-a rămas nici un fir de *sămînță de pămînt* în palmă, nu răspuse nimica, ci se cufundă a doua oră în mare, dar luând și de astă dată sămînță în numele său, și nu într'al lui *Dumnezeu*, păți ca și întăia oră, cu tôte că de astă dată a ținut *sămînța de pămînt* cu mult mai bine în mână decăt mai nainte.

«Cufundându-se a treia oră a luat acuma *sămînță de pămînt* atăt în numele său, căt și al lui *Dumnezeu*. Și fiind-c'a luat în numele amândurora, de aceea, când a sosit de-asupra apei, i-a rămas puțin pămînt sub unghi, iar cea-laltă sămînță, deși a luat căt a voit, s'a spelat printre degete și s'a pierdut ca și mai nainte.

«Însă *Dumnezeu* s'a bucurat și de acēsta, a scos pămîntul, căt a mai rămas sub unghiile *Dracului*, a făcut din el o *turtiță*, și pe turtița aceea s'a pus apoi ca să ațipescă măcar căt de puțin.

«*Dracul*, vădëndu-l că se culcă, ce-î plesnesce prin minte?... se gândește să-l rēstörne în apă ca să se înece, și apoi să se facă el stăpân peste pămînt. Și cum s'a gândit, așa a și făcut. Când cugetă el că *Dumnezeu* a adormit acuma dus, se puse să-l rēstörne în apă. Însă cum începù a-l rostogoli, de-auna începù și pămîntul a c. esce în partea aceea, în care l-a rostogolit.

«*Dracul*, vădënd că în loc să se rēstörne *Dumnezeu* în apă, începe pămîntul de sub dînsul să crească, se gândește ca să se pue pe pămîntul care a crescut, și așa, avënd unde sta, îi va fi mai ușor a-l rēsturnă. Dar ce folos! căci cum

s'a încercat de astă dată să-l răstórne, pămîntul a crescut în acea parte mai tare.

«Acuma și-a gândit *Dracul* alta. Vêdênd adecă că *Dumneđeũ* stă pe pămînt ca pe o scândură, s'a pus să-l împingă într'o lature, dar pămîntul a crescut iarăși, și anume tocmai în partea aceea în care l-a împins.

«Vêdênd acêsta *Dracul*, l-a venit acuma, pentru cea de pe urma óră, un gând și mai potrivit cum să-l răstórne pe *Dumneđeũ*. Și-a gândit adecă că pămîntul a crescut din trei părți, decí are acuma destul loc unde a se împroțăpî ca să-l pótă răsturnă pe *Dumneđeũ* în apă. Dar în zadar, că și de astă dată n'a reușit, de óre-ce când a voit el să-l răstórne pe *Dumneđeũ* în apă, pămîntul a crescut și în acêstă parte.

«Și acuma, după ce *Dracul* l-a rostogolit pe *Dumneđeũ* în patru părți, pămîntul cuprindeà atâta, în cât apa nu mai aveà loc unde să încapă.

«Sculându-se după acêsta *Dumneđeũ* și vêdênd că pămîntul e așà de mare, că apa nu are mai nici un pic de loc unde să steà, a picat pe gândurí: ce să începă și să facă ca și apa să aibă loc? Dar de géba, căci orí și cât a gândit, n'a putut-o scóte la capét. În urmă își trase pe sémă: să întrebe vietățile, pe carí le făcuse în răstimpul acesta pe pămînt, că póte acestea l-or sci spune.

«Pe atuncia însă cel mai deștept și mai ajuns de cap dintre tóte vietățile erà *Ariciul*. De aceea trimise el pe *Albină* ca să mérgă la *Ariciũ* și să-l întrebe pe acesta ce să facă.

«*Albina*, ducêndu-se la *Ariciũ*, îi spuse la ce a trimis-o *Dumneđeũ*.

«*Ariciul* însă n'a voit să-í spună, ci îi đise numai atâta:

—«*Dumneđeũ* e dóră a-tot-sciutor. El scie prea bine ce să facă, ce mă mai întrebă pe mine, un biet nemernic!

«*Albina*, vêdênd că *Ariciul* nu voesce să-í spue, eși afară, dar nu s'a întors așiși îndată cum a eșit, ci s'a pus pe usciorul ușei din afară a locuinței *Ariciului*, anume ca să audă ce va đice mai pe urmă acesta.

«Și întru adevêr că nemijlocit după ce a eșit de la dînsul, *Ariciul* a și început a vorbi și a đice:

—«Ce ?.. pare că *Dumneđeũ* nu scie să facă délurí și munți,

văi și vâgăunî și atunci de bună sémă că și apa va avé destul loc!

«*Albina*, auđind acésta, bucuria ei!.. de-auna și sbórá de unde erà ascunsă și se duce țintă la *Dumneđeű* ca să-ı spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, vėđėnd că *Albina* l-a înșelat și l-a ascultat ce a vorbit, a blestemat-o đicėnd că, de óre-ce délurile și munții sunt de trebuință spre folosul ómenilor, de aceea aceștia să-ı mănânce *scârna*.

«Însă *Dumneđeű*, pentru binele ce i l-a făcut *Albina*, n'a lăsat să fie așa cum a voit *Ariciul*, ci a binecuvintat-o ca *scârna* saű baliga ei să nu fie spurcată, ci bună de mánat și aceea e *mierea*» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Bucovina*, și anume din com. Fundul-Sadovei, sună precum urmėză :

«Đice că *Dumneđeű*, după ce a făcut lumea, n'ar fi sciut cum să facă munții și văile.

«Acésta o scià numai *Ariciul*, însă el nu voià să spue lui *Dumneđeű* cum să le facă.

«*Dumneđeű*, auđind, acuma de la cine și prin cine va fi auđit, că *Ariciul* ar sci taina ce lui îi erà necunoscută, a trimis pre *Albină* să asculte pe *Ariciű*, când acesta va vorbi cu *Aricióica*, ca să vadă ce va spue.

«*Albina*, harnică cum e din firea ei, nu stete mult pe gánduri, ci cum îi spuse *Dumneđeű* să se ducă, îndată se și duse, și cum ajunse la locuința *Ariciului* se puse într'un ungheriű și trase cu urechia să audă ce va vorbi *Ariciul* cu *Aricióica*.

«*Ariciul*, nici visând măcar că s'ar află cine-và ascuns prin apropiere și l-ar ascultă ce vorbesce, a început a spue *Aricióicei* cum s'ar puté face munții și văile.

«*Albina*, cum auđi ceea ce spuse el nevestei sale, *sbárn* de unde erà ascunsă și sbórá țintă la *Dumneđeű*, ca să-ı împărtășescă ceea ce a auđit de la *Ariciű*.

«*Ariciul*, vėđėnd că l-a pândit și l'a iscodit, s'a mániat pe đinsa și a blestemat-o đicėnd ca ea, cât va fi și va trăi, să-ı mănânce baliga.

(1) Com. de Constantin Dugan, stud. gimn.

Însă *Dumnezeu*, fiind că *Albina* i-a spus ceea ce a auzit de la *Ariciul*, a binecuvîntat-o ca nu numai ea singură, ci și ómenii să-i mănânce baliga, și... aceea e *mierea*» (1).

A doua variantă a acestei legende, și anume din *Țera-Românească*, sună precum urmază :

«Când a voit *Dumnezeu* să facă pămîntul, a luat un ghem de ață și l-a dat *Ariciului* să mergă înainte și să slobodă ața ca să măsure, să nu fie pămîntul mai mare decât cerul.

«*Ariciul* însă, plăcîndu-și să aibă mai mult pămînt, a sloboțit mai multă ață decât a fost de trebuință.

«Și așa, când s'a trezit *Dumnezeu*, pămîntul eră cu mult mai mare decât să-l pótă acoperi ceriul.

«Ce să facă acuma *Dumnezeu*?... Cum să-l micșoreze?.. Se ciudese cum să-l facă mai mic, iar *Ariciul* se duce la cuibul său, unde-i erau puii într'o gaură de pămînt, și cum ajunge, începe a rîde așa de tare că se ținea de pîntece.

«Puii, cum îl vîd că rîde așa de tare, îl întrebă plini de mirare :

— «Ce este?... ce s'a întîmplat de rîdeți așa de tare?

«Însă *Ariciul* rîde mai departe, fără să le răspundă.

«*Albina*, care fusese la *Dumnezeu* și-l vîdă cît e de supărat, pentru că a făcut pămîntul mai mare de cum a voit și neputîndu-l acuma micșora, a țis :

— «Las', Dómnă, că mă duc eu la *Ariciul* și îndată voi ști ce și cum e tréba!

«Și după ce rostí cuvintele acestea, se duse la *Ariciul*, se ascunse acolo într'o flóre și ascultă tot ce spuse el puilor săi, și anume că *Dumnezeu* se ciudese cum să facă pămîntul mai mic. Însă el n'are alta ce să facă decât să ieă pămîntul în brațe, să-l strîngă odată și bine, ast-fel ca să se facă pe din-sul délurî și văi, și apoi va fi mai mic.

«*Albina*, cum auđi acésta, făcú odată *sbárrr* și sbură către *Dumnezeu* ca să-i spue ceea ce a auđit.

«*Ariciul*, când vîdú pe *Albină* că sbóră și prinse de veste că l-a pândit și l-a ascultat tot ce a vorbit cu puil săi, se făcú foc și pară de mánie pe dinsa și de aceea îl țise :

(1) Dict. de Gafița Crăciunaș, și com. de Tóder Lunčan, stud. gimn.

«Măncă-ți-ar ceea ce nu se mănâncă acela care te-a trimis ca să mă ascuți ce-oiu vorbi eū cu puii mei!

«*Albina* însă nu-î băgă blestemul în sémă, ci sbură mai departe, și cum ajunsse la *Dumneđeū*, îi spuse tot ce a auđit de la *Ariciū*.

«*Dumneđeū* a luat atunci pămîntul în brațe și strîngendu-l, s'aū făcut văi și délurî dintr'însul, și așa l-a făcut el mai mic. Iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca, din ąiua aceea începînd înainte, baliga ei să fie dulce și bună de mîncare.

«Și de atunci *Albina* face *miere*, pentru că așa a binecuvîntat-o *Dumneđeū* în ciuda *Ariciului*» (1).

A treia variantă, tot din *Țera-Românescă*, și anume din com. Nisipiū, jud. Vâlcea, sună așa :

«La început când a zidit *Dumneđeū* lumea, a făcut mai întăiū cerul și pe urmă pămîntul. Dar când a făcut pămîntul a avut de ajutor pe *Ariciū*. *Dumneđeū* a desfășurat după un ghem ață cât eră ąancu cerului și pe urmă a dat ghemul *Ariciului*.

«*Ariciul* șiret, vrînd să facă pe *Dumneđeū* să greșescă, când vedeă că *Dumneđeū* se apropie de el cu zidirea pămîntului desfășură câte puțin ață după ghem ; așa că tocmai la urmă, când *Dumneđeū* a vedut că pămîntul este mai mare decăt cerul, a priceput că *Ariciul* i-a stricat ąancu.

«Atunci *Ariciul* a fugit și s'a pitulat în érbă.

«*Dumneđeū*, după ce s'a gîndit și rîsgîndit și n'a aflat nici un mijloc ca să facă pămîntul să nu fie mai mare decăt cerul, a trimis *Albina* ca să caute pe *Ariciū* și să-l întrebe.

«*Albina*, găsind pe *Ariciū*, l-a întrebat, dar el a ąis că scie și nu vrea să spună.

«*Albina*, și ea șirétă, s'a prefăcut că plécă. Ea însă, depărtându-se puțin, s'a ascuns într'o flóre.

«*Ariciul*, credînd că e singur, a ąis :

— «Hei! nu se pricepe *Dumneđeū* atăta lucru! Să ieă pămîntul în mănî de marginî, să-l strîngă, și așa o să se facă munți, văi și délurî.

«Cum aude *Albina* lucrul, sbóră din flóre.

«Și *Ariciul*, auđind-o, i-a ąis :

---

(1) Com. de d-l B. P. Hasdeū.

— «Ei!... aci ai fost, hóto! mánca-ți-ar ce nu se mánacă cin'te-a trimis!

«Și de atunci *Albina* face *miere* în loc de alt ce-và!» (1).

A patra variantă, asemenea din *Țera-Românescă*, și a nume din comuna Căineni, jud. Gorj, sună așa:

«*Dumnețeu* a început pămîntul *Marția*. Dar neputîndu-l face cum se cuvine, fiind-că nu scià ce formă să-l deà, a mánat pre *Albină* la casa *Ariciului* ca să asculte și să vadă ce vorbesce acesta cu nevasta sa.

«*Albina*, mergînd și ascultînd, a auđit pre *Ariciú* vorbind și đicînd nevastei sale că *Dumnețeu* nu scie cum tre-bue să facă pămîntul.

— «Și óre de ce nu e bună forma ce o are acuma pămîntul? — îl întrébă nevasta sa.

— «De aceea! — rîspunse *Ariciul* — pentru că nu are délurî și vâi!..., însă când ar face délurî și vâi, atunci ar avé o formă mai bună!

«*Albina*, cum auđi acésta, sbură de unde erà ascunsă și se duse la *Dumnețeu* ca să-l spue ceea ce a auđit de la *Ariciú*.

«*Ariciul*, simțind că l-a ascultat ce a vorbit el cu nevasta sa, a eșit afară supérat și a đis:

— «Ai! mánca-ți-ar ceea ce nu se mánacă cel ce te-a trimis ca să mă ascuți!

«*Dumnețeu*, cum a sosit *Albina* la dînsul, a și întrebato ce a auđit la casa *Ariciului*?

«*Albina* de o cam dată s'a rușinat de a spune ce a auđit la casa *Ariciului*, dar mai pe urmă tot l-a spus.

«*Dumnețeu*, vėđend că acest plan este bun, a întocmit pămîntul așa, iar pe *Albină* a binecuvîntat-o ca baliga ei să nu fie spurcată, ci bună de mánca, și aceea e *mierea*» (2).

«A cincia variantă, așisderea din *Țera-Românescă*, și anume din comuna Bogdănesci, jud. Vâlcea, e acésta:

«După ce a urzit *Dumnețeu* pămîntul, l-a mai rămas o țarișóră de pămînt și nu scià ce să mai facă cu el, nu scià unde să-l mai pue. Atunci *Dumnețeu* a trimis pe *Albină*

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 746.

(2) Din rîspunsurile la Cestionarul d-lui Nic. Densușianu.

la *Ariciū* să-l întrebe, să vadă nu l-o tăia pe el capu, ce să facă cu pământul ăl de-î mai rămăsese?

«*Albina* s'a dus și l-a găsit într'un bordeiū și l-a întrebat.

«Da *Ariciul* a ȃis că nici el nu scie.

«Da *Albina* îl scia că este șiret, și în loc să plece, s'a pus pe coșul bordeiului, să vadă nu cum-và o mai ȃice ce-và *Ariciul*.

«Când a socotit *Ariciul* că *Albina* s'a dus departe, a început a vorbi singur :

— «Ce om și *Dumneȃeu* ăsta, el mai puternic decât mine și mă întrébă tot el pe mine, un păcătos : ce să facă cu pământul ăl de l-a rămas, par'că el nu scie să facă munți și deluri din el !

«*Albinei* atâta l-a fost și *sbârnn* după coș drept la *Dumneȃeu* de-î spuse ce a auȃit de la *Ariciū*.

«*Dumneȃeu* atâta a așteptat, și a făcut din tot pământul ce-î rămăsese tot munți și deluri. Și pentru slujba d'o făcuse, *Dumneȃeu* a blagoslovit pe *Albină să fie sfintă* în lume și din sângele ei să se arănescă o lume.

«Și după aia l-a dat voie *Dumneȃeu* să cêră de la el ce-o vrea, că el îi dă.

«Da *Albina*, cu minte, dar obrasnică, ȃise de colo :

— «Să-mi dai putere, ca p'ăl de l-oiū mușcă eū, să móră !

«Da *Dumneȃeu*, ca să-î taie nasul, îi rêsponse :

— «Ba mai bine să mori tu !

«Și *Albina* de atunci și până în ȃiua de aȃi a rămas să fie pedepsită pentru c'a fost obrasnică, și când mușcă pe cine-và îi rămâne *acul* cu maȃele târăș în carnea Romănului și ea móre.

«Și *Ariciul* mic, mic, da înfundat al ciórelor, cât e de ghemuit, da scie multe, bată-l pãrdalnicu, da nu i le póte află nimeni că e *sanchiū* de tot» (1).

A șesea și ultima variantă, și acésta tot din *Țera-Romănescă*, sună precum urméză :

«Întâiū și întâiū, când *Dumneȃeu* sfintu a urzit lumea de sub sóre, a făcut pământu și l-a așezat de-asupra apelor. Dar

(1) T. Bălășel, *Legende populare*, publ. în *Șeȃetórea*, an. III, Fálticeni 1894, p. 26.

cum făcuse, cum dresese Milostivul, că făcuse pământ mai mult decât îi trebuia și cu ăl de-î mai rămăsese nu scia ce să facă.

«Atunci *Dumnezeu* și-aduse aminte că *Moș-Ariciū* e înfundat al ciórelor și are multă pricepere la cap. Trimite deci numai decât pe *Albină* la el să-l întrebe: ce-l învață să facă cu pământul ăl de i-a rămas de *pristos*?

«*Albina* numai decât: *sbârnn!* fu la bordeiul lui *Moș-Ariciū*

«*Moș-Ariciū* sta ghemuit pe vatră. Cum vădù pe *Albină*, o întreabă supărat:

— «Ce cați aici, fă șiréto!

— «Ce să cauți—răspunse *Albina*—iacă viū de *Dumnezeu* mă trimise să-ți spuī că de la clădirea pământului i-a mai rămas o țărișoră de pământ de *pristos* și nu scie ce să facă cu el și te întreabă pe tine ce să facă cu el?

— «Ei, ași!... asta fu vorbă de clacă! Da eū de unde să sciū?... Dacă nu-î dă lui în gând, că e *Dumnezeu*, dar eū un prăpădit de unde ași sci!... Haidi, cară-te de aci și mă lasă în pace!

«*Albina* tăcū și plecă. Plecă, da nu plecă. Cum eși afară se puse pe coșul bordeiului și trase cu urechea să vadă nu o da vre-o vorbă din *Ariciū*, ca să aibă ce spune lui *Dumnezeu*.

«Așa și fu. Cum plecă *Albina*, *Ariciul* începū a vorbi singur pe vatră:

— «Ce om și *Dumnezeu* ăsta! cum nu i-o fi dând și lui în gând, să facă délurī și munți din pământul, care i-a rămas.

«*Albina* atâta așteptă și... *sbârnn!* se duse și spuse lui *Dumnezeu* ce aușise de la *Ariciū*.

«*Ariciul* înțelese șiretenia *Albinei* și de ciudă îi duse:

— «D'alea mī-ai fost, șiréto?... mână-ți-ar ce nu se mânăncă cine te-a învățat!

«*Dumnezeu* sfintu făcū délurī și munți, iar pe *Albină* o blagoslovī să fie sfintă, iar scârna ei să se facă *miere* mai dulce ca orī-ce din lume» (1).

A doua legendă, asemenea cosmogonică, și anume din

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Banat, care ne spune tot odată și aceea de ce *Albina* se numește *Albină*, și cum de vine că corpul ei la mijloc e așa de subțire, ca și când ar fi curmată, sună precum urmază:

«Când a voit *Dumnezeu* să facă lumea, a trimis pre *Albină* la *Dracul* ca să-l întrebe pe acesta de sfat: cum ar fi mai bine, să facă numai un singur *Sóre* orî mai mulți?

«*Albina* se duse, îl întreabă pre *Dracul* de sfat, și apoi se puse pe nesimțite pe capul lui.

«*Ducă-se-pe-pusti* începù a se sfătui cu sine cum ar pute mai înțelepțesce răspunde la întrebarea acesta și a dice:

— «Dacă vor fi mai mulți *Sorî*, nu va fi bine, pentru că arșița lor ar pute să întrécă văpaia iadului, și atunci ómenii n'ar avé nici o frică de dînsul!

— «N'ar fi bine — dîse el mai departe, — dacă ar fi mai mulți *Sorî* și de aceea, pentru că ar pute să prefacă nóptea în dî, și atunci faptele întunericului ar avé un capăt!

«După acestea *Dracul* își dete părerea sa dîcînd:

— «E mai bine dacă va fi numai un singur *Sóre*!

«Sburînd acuma *Albina* ca să ducă Domnului răspunsul acesta și prîndînd a sbîrnăi, *Stăpînul noptii* cunoscù că ea ședù pe capul lui și că a ascultat ceea ce a vorbit el la sine. Decî înverșunat fiind pentru acesta, o lovi cu un biciù peste spate.

«Din pricina acestei lovituri *Albina* se făcù tótă négră. Și tot de la dînsa i se trage și curmătura ce o are acuma la mijlocul trupului său.

«Mai înainte însă de ce a fost ea ast-fel bătută de către *Diavolul*, aveà colóre albă, și de aceea se și numește ea până în dîua de astădî *Albină*.

«Și că avem noi acuma numai un singur *Sóre* pe cer, numai *Albine* avem să-i mulțumim» (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Banat*, sună ast-fel:

«O fost înainte de ce o venit *Domnu Christos* pre pămînt.

«Într'o diminéță *Tatăl-de-sus* căută din cer spre pămînt și iacă vede pe *Diavolu* cum umblă *hotîcăind* pre o cărare *lăturință* dus pe gânduri.

(1) Schott, *Walachische Märchen*, Stuttgart und Tübingen 1845, p. 283—284.

— «Iar o clocit vre o blestemăție *Necuratu*, iar o adus vre-o urgie pe capul bieților ómenī de pre pămīnt, — ȓise Dumneȓeȓ, ĩndelung răbdătorul.

«*Diavolul* adecă n'are altă slujbă, fără numai să *izofle* și să născocescă la *snȓbe*; pre cât face *Dumneȓeȓ* bine, el să facă rău. Și atâtea rele a sēmēnat printre ómenī și atâtea osândī a pus pe bieții de ei, cât *poede*..., de se ĩngrozise și *Dumneȓeȓ* sfintul.

«Și făcū *Dumneȓeȓ* ochī rótă prin raiū: pre cine să-și alégă bună iscódă, ca s'o trimétă pre pămīnt, să ĩspitescă gândurile și planurile nouē ale *Spurcatului*. Și dete cu ochi de *Albină*, cum sburà prin raiū de la flóre la flóre, ĩncărcându-și pântecele de *miere*, și cum sburà ea, sunet n'auȓia, că ea-și căutà de lucru și nu bázâia ca *Bărdăuni* și ca muscele ale fără de trébă. Și cum se puneà pe florī ușurică, florile par'că nieī nu simȓiaū greutatea trupșorului ei, ci-și deschideau cu drag potirașele lor pline de rouă dulce și ea sugeà, sugeà cu nesat.

«Se gândi *Dumneȓeȓ*: *Albina* o fi bună pentru taina asta.

«Grăi dară *Albinei* și-ī dete poruncă să se gate de drum să sbóre de grabă pre pămīnt, și arătându-ī locul, pre unde făcea *Dracu* târcóle, o ĩnvěță cum să se apropie pe nesimȓite de *Necuratu*, să ciulescă și să afle ce rău o mai fi născocit, și apoi să-ī aducă veste.

«*Albina* cuminte fără ĩmpotrivire ascultă porunca, se duse la un părău, ce curgeà limpede prin liveȓile daurite ale raiului, se spělă pe piciorușe, luă câte-vă gurī de apă rēcoritóre. eși pe pórta raiului, ĩntinse aripiórele și ca săȓeȓa se repeȓi ĩn jos din *vĩnătări*. Sburà, sburà ca vĩntul, și când erà sórele *nanpror* (prânzul mic), ajunsse la locul, unde tocmai ședeà *Diavolu* cu códa colac pe o buturugă și cu piciorul ál fără de genunche rezimat pre o bróscă ĩn mijlocul unui buciniș și ĩconjurat de papură și trestie ĩnaltă — ȓice că el ĩși face corábii din trestie,—și ĩncet pe dinapoi se puse *Albina* la *Sotea* taman pre comănac.

«El n'o simȓise.

«*Albina* stete málcom și dete ureche.

«*Nestrete*a mormăia:

— «O să se supere foc *Al-de-sus* și o să trimétă pre *lie*

cu fulgere după mine, când o află că și pentru legea a mai tare, ce a croit el spre binele ómenilor, pentru *buna înfelegere* între ómeni, când ei se însoțesc cu puteri înmulțite ca să facă vre-o ispravă . . . , am găsit eú cârlig.

«Cu bună înfelegere s'ar mai poté stăpâni lumea și ómenii s'ar mai ținé la *olantă* (oláltă) și s'ar întări la primejdii, ar mai fi să fie în chipul și aseménarea lui — cum se dice, — dar las' că n'o să mai samene lui, — acuș n'o să le mai dică *ómeni* ci *draci*. Că orí-ce *năsărímbe* ȳ-am învățat eú, ei tóte le-áu primit de grabă și mi le implinesc. de nu mai *ajuesc* popii și *dascării* cu predicele și învățăturile, să-ı aducă la *brézdă* după voia lui. . . Câte păcate ȳs oprite în ale dece porunci, ei tóte le fac, ba le pun și vârř, — nici că le pasă de *Savaot* . . . Am isbutit să smulg și rădăcina de credință și dragoste către de aprópele, către frați și către părinți. . . Ei se dușmánesc și se urésc ca draci și se máncă unii pre alții ca lupii. Cresce lăcomia draga'n de ea bugeac între ei. Fie-care numai când póte să-ı facă rěú, orí să-ı vorbescă de rěú.

«Ómenii, dragii mei, școlarii mei ascultători, o duc bezmeteci și fără frică și fără gând la Dumneđeú, — numai de mine mai ăú câtă rěcóre și de cazanu cu smóla fierbinte din iad.

«Cu îndemnurile mele fac ei minunate lucruri în lume. Adevérat că nimic din ce face unul orí altul nu trece până la al treilea genunche. Dar ce fac doi și mai mulți în *bună înfelegere* — eú să nu stric óre? . . . Las' c'om vedé!

«Ce fac doi ómeni numai copiii lor pot să strice — sună legea, — și el crede că copiii nu pot stricà ce orí fi făcut părinții lor, teméndu-se de blestem. Veđi bine că nu, dacă nu mi-ăși vârř eú codița printre ei. . . El cu *bună înfelegerea* lui a blăjinà, eú cu *vrajba*, cu *pisma* și cu *ura*, trei *zmeóne* cu dinți de oțel, ne-om lovì în capete. . .

«Đise *Diavolu* și sáring în sus de bucurie, că a mai făcut un pocinog lui *Dumneđeú* dragul, scóse un hohot, de clocoțiaú váile; pasérile sburaú și jivinile tremuraú de spaimă, iar un păstor ațipit la umbra unei sálciı din *ostru* sári ars în sus și-și făcú cruce.

«Al *Bată-l crucea*, isbit de puterea sfinteı cruci ca de trăs-

net, dete să se arunce în balta din apropiere și să se cufunde în iad, iar *Albina* înspăimântată în clipita aceea îi înțepă acu în cap prin comănacul de pipirig, și . . . *sfâr* se avîntă în văsduh.

«Atunci *Diavolu* răcnî de durere. Smulse turbat sbiciu de la brâu și o plesni preste spate, de îi mai curmă mijlocul bieteii *Albine*, iară *Întunecatu* miră-te că atunci a rămas cu al doilea corn în frunte și-și dete de-a cufundișilea ciobălc în lac și eșiau bulbucl din apă, cum se coboriă în iad.

«*Albinióra* schilăvită cu mare chin și trudă își urmă sboru mai departe, până ce în de séră ajunse la *Dumneđeū*. — Îi povesti din vorbă în vorbă și din fir în pěr tot ce a auđit și a păđit.

«*Dumneđeū* sfintu se turbură fórte, dar nu lăsă pre biata *Albină* necăjîtă, ci punënd degetul pre rană, o vindecă într'o clipă.

«Și de-atunci rămase *Albinița* drăgălașă cu mijlocul subțirei ca o coconiță; și i-a mai dat *Dumneđeū* *Albinei* darul că ce descarcă ea, să se facă *miere* dulce de gustare ómenilor, și ce asudă ea *céră* galbenă ca aurul de luminări în biserică, ca să se îndepărteze *Necuratu* și *Întunecatu* dintre noi.

«Și se socotiă *Dumneđeū* cum să pună capăt la atâtea blestemăđii, ce o născocit și tot născocesce și le aruncă — *Beda* — între ómenî.

«Și atunci a hotărît *Tatăl* să trimetă pre *Fiul* pre pămînt, ca să întărască *dragostea* între ómenî, că numai *dragostea* ține lumea în țâțâni, — și apoi copiii n'o să mai strice ce au făcut părinđii și înaintașii lor cu *bună înțelegere*» (1).

După o altă legendă, așijderea din *Banat*, să aibă *Albina* făptura ei cea curmată, precum și colórea sa cea négră de la biciul cel de foc al cerului, adecă de la *fulger*, cu care o lovi *Sînt-Ilie*, în mânia sa, pentru că ea, fiind neascultătóre, s'a certat cu părinđii săi (2).

A treia legendă, care asemenea ne spune că *Albina* a fost dintru început fată și abiă mai pe urmă s'a prefăcut în *Albină*, însă nu din causă că póte ar fi fost neascultătóre

(1) *Calendarul Săténului* pe anul 1901, Sibiiú, p. 37—39.

(2) Schott, op. cit., p. 284.

i s'ar fi certat cu părinții săi, ci din contră pentru că aubit mai ales pre maica sa foarte mult, sună precum urmază:

«Eră odată o femeie și aveă doi copii, un băiat și o fată.

«Copiii aū plecat amândoi în lume să-și caute de lucru, pentru că mama lor n'aveă putere să-î ție.

«Băiatul a intrat învățăcel la un țesător de pânză, iară fata cără pietre pentru zidarii cari făceaū case.

«După câtă-vă vreme mama lor s'a îmbolnăvit de mórte și a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor.

«Omul, după mult umblet prin lume, a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul eră tocmai la răsboiul de țesut, și când i-a pus omul de ce a venit, băiatul răspunse:

— «Eū ce să-î fac! Las' să móră, că e bătrână și i-a sosit césul. Eū nu pot să plec, că prea am mult de lucru.

«Și a rămas băiatul tot la răsboiū, și a țesut mai departe și n'a plecat.

«Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în póla ainei. Și când i-a spus omul de ce a venit, fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într'un suflet pre casă.

«Mamă-sa, când a văđut-o, s'a ridicat din pat, și de multă dururie i s'a limpedit sufletul, dar s'a făcut négră de supărare, când i-a spus că băiatul n'a vrut să vie. A luat capul stei între mână și a sărutat-o pe frunte și a đis:

— «Măcar că el a uitat de mine tocmai în césul morții mele, eū vă iubesc de o potrivă pe amândoi. Îl iubesc și îl ert și dacă a făcut el cu asta vre-un păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata lui e fără greșelă.

«Așă a đis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătăiū și a închis ochii și a murit.

«Și în clipa aceea fata s'a făcut *Albină*, iar băiatul *Păiangen*.

«Și de atunci *Păiangenul* trăesce singur, vecinic singur, fără frați și surori și fără părinți. El fuge de lumină și vecinic și țese pânza prin locuri întunecóse, și e tot posomorit și supărat, iar ómenii îl urgisesc, și orî unde îl află îi strică pânza și pe el îl fugăresc și-l omóră.

«Dar *Albina* de atunci e veselă și tótă điua sbóră de pe

o flóre pe alta, și trãesce cu pãrinții ei și cu frații, și cu surorile la un loc. Iar ómenii o iubesc și o vëd cu drag, cãci ea cu toți împãrtesce ceea ce adunã și tuturor le dã din *mierea* ei. Iar casa ei e *fagurul* cel galben ca sórele; și din *céra* albinelor fac creștinii lumínãrile pre carí le aprind in eésul morții și le pun sã lumineze sub icóna Maicii Domnului (1).

O variantã a acestei legende, și anume auđitã de la un Român din *Albania*, com. Ohrida, sunã așã:

«*Pangul cõ-Alghïina* era hïili di-una mumã. Nã quã, aclo iu țiseã *Pangul* tõ-arizboiu, viniãrã di-lí adusirã urita știri, cã mã-sa trađi trã mórti și cã caftã si-ș vëdã tumelia ninca nã órã.

«*Pangul*, n-loc si se-astragã tu órã, s-õ-agíungã cu graitu n-gurã, ni z-bitu dit arizboiu, ma lí u turnã așilor țe li-adusirã știrea țea uritã:

— «Am cum, móri mu-mea di cári ști! s-ní alás io arizboiulu și țisítura trã nisã. Nu pot s-mi duc.

«Tut atumțea líi vini urita aestã hîrbari ș-a *Alghïiniliei*, țe cât dëdi de-avđi, líi și multã perlu din cap; ș-alisã le-crili baltã și zghîlinda, dipirînda, ș-u dëdi alaga tu un suflit tra si-ș agíungã mã-sa cu gurã.

«Cât u viđu mã-sa, s-turnã di u bișeã pri frîmti și-li urt cu graiu di mórti:

— «Cât trađi arina ș-amarea, ahîntã se-agíungã fara ta; cât va s-eși din casã, acumtiulu a tãu s-hibã lilicîa țea mușatã a Maíluí ș-a primavérãliei și putë s nu ti tórni a casã-ți ni mãncatã, ni sãturatã și nincãrcatã. *Niari* si scoți, și dulțemea lîei țiva si nu õ-antrécã, și lumel cându si gustã di nisã, sã s-andulțescã; și țera țe s-ardã lumea la Hristolu și n-graíu mari. Dumniđëlu cu dóuli mãni s-ti vluisescã. Cât trã *Pangu*: *Cob* se-armãnã; đua tutã ș-anlu tut si țesã și hîiri putë si nu vëdã!»

Daco-romãnesce:

«*Pãianjenul* cu *Albina* eraũ fiice de o mamã. Într'o đi, acolo unde țeseã *pãianjenul* în rãsboiũ, aũ venit (solí) și i-aũ

(1) Publ. de G. Coșbuc, in *Fóia popularã*, an. I, Bucuresci 1898, No. 4, pag. 2.

adus urîta scire, că mamă-sa trage de mórte și că cere să-și vadă familia încă odată.

«*Păianjenul*, în loc să se repedă la moment, ca s'o ajungă trăind (lit. cu vorba în gură), nici nu s'a mișcat din răsboiū, ci răspunse acelora cari aduseră scirea cea urită :

— «D'apoi cum să nu! móre mama de mare pagubă (lit. de cine scie), să-mi las eū răsboiul și țesătura pentru dînsa. Nu pot să mă duc.

«Tot atunci a sosit acéstă urită scire și *Albinei*, care îndată ce auđi, i se rădică pěrul de pe cap; își lăsă treburile baltă și văitându-se și smulgându-și pěrul, a alergat într'o singură rësufare spre a-și ajunge pe mamă-sa trăind.

«Cum o vedđu mamă-sa, o sărută pe frunte și-î ură cu graiū de mórte :

— «Cătă este frunza, cât trage nisipul și marea, atâta să ajungă némul tēu : îndată ce vei eși din casă, rēzimul tēu să fie flórea cea frumósă din luna lui Maiū și din primăvară și nici odată să nu te întorci la casa ta nemâncată, nesăturată și neincărcată. *Miere* să produci și dulcēta ei să nu o întrécă nimic și lumea când să guste, dînsa să se îndulcēscă, și *céra* pe care să o arđă lumea la Christos la a doua înviere. Dumneđeū cu cele douē mâni să te binecuvinteze. În ce privesce pre *Păianjen* : cuc să rămăe, diua tótă și anul tot să țesă și noroc nici odată să nu vadă!» (1)

A patra legendă, și anume din *Țara-Românescă*, care ne arată de la cine și când a căpētat *Albina* darul de a adună *mierea*, sună ast-fel :

«După ce bunu *Dumneđeū* a făcut tóte lighiónele și tóte jivinele ce se mișcă pe pămînt, le-a chemat pe tóte înaintea lui, ca să-î arate fie-care sporul și munca lor și să le dea blagoslovenie.

«Fie-care lighiônă veniă cu câte ce-vă înaintea *Milostivului* : una aduceă un vînat, alta altul, o pasere cîntă frumos, alta veniă în cioc cu o omidă; óia cu ugerul plin de lapte, boul cu jugul de cēfă; în sfârșit tóte veniău de-și arătaū vrednicia lor și-și luaū blagoslovenia de la *Dumneđeū*.

(1) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 772.

«*Albina* veni și ea ostenită și plină de nădușeli de multă muncă și alergătură, cu trupul sgâriat și plin de sânge tot alergând p'în spinii și mărăcinii după hrană.

«Bunului *Dumnezeu* îi plăcù vrednicia ei și o blagoslovi ca sudorea și sângele ei să se prefacă în *miere și cêra*, să-i fie destulă hrană ei și altora și *cêra* să se ardă în sfintele biserici.

«Și de atunci a rămas sfântă *Albina* și tótă strădania ei» (1).

A cincia legendă, din *Bucovina*, com. Mahala, care ne spune, pe lângă multe altele, și aceea de când e *Albina* cu *ghimpe* sau mai bine zis cu *ac*, și de ce piere ea când împunge pe cine-vă cu *acul* său, sună precum urmază :

«Zice că *Dumnezeu*, după ce a făcut lumea și tóte vietățile câte se află într'însa, a chemat într'o zi pre tóte vietățile la sine, anume ca să-i dea fie-căreia câte o ocupațiune.

«Adunându-se tóte vietățile, *Dumnezeu*, pe lângă munca de tóte zilele, i-a mai dat fie-căreia pe de-asupra încă și aceea ca să-l slujescă pe om cum va puté și cu cât va puté.

«Ce i-a fi spus fie-căreia în deosebi, nu sciù, atâta sciù numai că *Albinei* i-a zis să sbóre din flóre în flóre când va fi arșița cea mai mare și să stringă *miere și cêră* atât pentru dînsa, cât și pentru ómenii.

«*Albina*, vedënd că lucrul, ce i l-a dat ei *Dumnezeu*, adecă de a sburà tótă ziua și încă când e arșița cea mai mare din flóre în flóre și a culege *miere și cêră* nu numai pentru sine, ci și pentru ómenii, e un lucru fórte anevoios și ostenicios, s'a supêrat și de aceea zise către *Dumnezeu*:

«Dómne! greù lucru mi-ai dat, dar ca una ce sunt supusă și neîmpotrivotóre, trebuie să te ascult și să mă mulțumesc cu sórtea mea! . . Eù voiù strînge până și la o vadră de *miere*, de una însă te rog, și anume ca tótă *mierea* ce voiù strînge-o eù să fie a mea. Pe lângă acêsta să-mi mai dai și un *ghimpe*, ca în cas când ómenii ar îndrăsnii a-mi răpi *mierea*, să-i pot împunge cu dînsul, și *ghimpele* acela să fie așa de puternic, că pe cine îl voiù împunge cu dînsul, pe loc să și móră. Dacă îmi vei da așa un *ghimpe*, pe lângă *miere*, voiù mai strînge încă și *cêră* de ajuns!

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— «Nu!—dise *Dumnezeu*—asta-îprea mare și prea cutezată vorbă de la tine! . . . Așa cum vrăi tu nu se pôte! . . . Despre mine, eă îți dau bucuros *ghimpele*, ce-l doresci, și chiar să-l și ai de acuma înainte, dar tu strînge mai bine mai puțină miere și dă și omului dintr'însa, iar de înghimpat să nu-l înghimpă și numai să-l sperii cu dînsul. În cas însă să calci acéstă hoțărîre a mea și să-l înghimpă, atunci să nu móră el, ci să mori tu!

«De atunci *Albina* are *ghimpe* saă *ac*, și tot de atunci, când înghimpă cu dînsul pe vre-un om, nu móre omul, ci lin potrivă móre ea, eșindu-î dimpreună cu *ghimpele* și *nafele*» (1).

O variantă a acesteî legende, tot din *Bucovina*, com. *Toleresci*, sună așa :

«Dice că după ce a făcut *Dumnezeu* lumea și tóte vietățile câte se află într'însa, s'a dus într'o țî *Albina* la el și a cerut să-î deă voie și putere ca atât ea cât și surorile ei să pótă umblă în tot locul și fie-care să pótă strînge câte o vadră de miere pe an. Iară când vre-un om nu le-ar da pace și vre-una dintre dînsele l-ar mușcă, omul acela să móră.

«Însă *Dumnezeu* nu l-a împlinit cererea acéstă, ci el a hoțărît ast fel: să aibă voie a umblă și a strînge miere din tot locul, dar când vre-una dintre dînsele ar mușcă pe om, să nu móră omul mușcat, ci să móră ele; și nu una, ci tóte câte vor fi într'un *știubeiă*, să pótă strînge o vadră de miere.

«Și de atunci fie-care *Albină*, când mușcă pe om, móre, și tóte la un loc, fie orî și cât de multe ar fi și orî cât de sâr-guincioase, câte sunt într'un *știubeiă*, abiă pot strînge o vadră de miere pe an» (2).

A doua variantă, așîșderea din *Bucovina*, com. *Bălăcena*, e acéstă :

«Odinióră ceră *Albina* de la *Dumnezeu* ca ea, cu împun-sătura acului săă, să fie în stare a-l omorî pe om.

«A-tot-înțeleptul *Dumnezeu* îi jură că-î va împlini ruga, însă numai cu adausul dacă va strînge într'o vară douăspre-ce ocă de miere. Iar dacă nu va împlini acest lucru,

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Nic. Rădășan, stud. gimn.

atunci când va împunge cu acul său, să nu móră omul, ci ea să móră.

«De aceea *Albina* e aşà de sârguincioasă tótă vara. Însă pe lângă tótă sârguinţa ei, nu pôte să strîngă atâta miere, câtă i-a spus *Dumnezeu*. De aceea când *slobóde acul*, trebuie şi ea numai decât să móră» (1).

A treia variantă, tot din *Bucovina*, şi anume din com. Costişa, sună ast-fel :

«Duce că odată se duse *Albina* la *Dumnezeu* şi i se rugă ca să-i deă atâta putere asupra omului, care nu-i lasă hrana în pace, ci i-o iea cu de-asila, ca atunci când îl va împunge, să móră de veninul ei.

«*Dumnezeu*, voind să-i împlinescă dorinţa, îi răspunse dicând :

— «Când vei strînge tu o vadră de miere pe an, să-ţi fie dorul împlinit. Iar până atuncia să mori tu, de vei da omului cu acul !

De atunci *Albina* lucră neîncetat, dóră va strînge o vadră de miere într'un an, ca să-i fie dorul împlinit. Însă de órece nu e în stare s'o facă acésta, de aceea de câte ori împunge cu acul său pe cine-vă, móre ea» (2).

A patra variantă, asemenea din *Bucovina*, com. Ciudeiú, sună aşà :

«Dintru început fie-care *Albină* umblă şapte hotare pe şi şi aduceă câte o vadră de miere pe an. Dar pe atunci, când muşcă pe vre-un om, omul acela îndată murià.

«*Dumnezeu*, vèdènd acésta, a făcut ca fie-care albină să umble nu numai pe şapte hotare într'o şi, ci şi pe mai multe, şi nu numai odată, ci şi mai de multe ori, dar să aducă mai puţină miere, iar când va muşcă pe vre-un om, nu omul, ci ea să móră.

«Şi de atunci fie-care *Albină*, când muşcă pe vre-un om, îndată móre» (3).

A cincia variantă, din *Ţera-Românescă*, sună precum urmèzã :

(1) Com. de M. Jemna, stud. gimn.

(2) Com. de Sofroniú Cernoschi, stud. gimn.

(3) Dict. de M. Popescu, dăscălişã.

«Omul, fiind tot-deauna lacom, precum este și în ziua de azi, de nu mai are saț pe lume, strică mereu rostul *Albinei* și îi fură *cera* și *mierea*. Azi așa, mâine așa, până când nu mai putu răbdă săraca de ea și se duse de se jelu la *Dumnezeu* de faptele omului nesățios.

«*Dumnezeu* o întrebă:

— «Ei, și ce vrei tu să-î fac eu?»

«*Albina* răspunse supărată:

— «Dă-mne! să moră tot omul pe care l-oiu înțepă eu!»

«*Dumnezeu*, fiindu-î milă de om și vădând și pe *Albina* sam obrasnică, îi răspunse:

— «Ba, mai bine să mori tu decât omul!»

«Și așa a rămas până azi; *Albina* mōre pe loc, cum o mușcă un om! (1)

În fine a șésea și ultima variantă a acestei legende, și inume din *Transilvania*, com. Voila, ținutul Făgărașului, sună precum urméză:

«Când a făcut *Dumnezeu* tōte vietățile, a întreat pe ie-care ce putere voesce să aibă.

«*Albina* a răspuns:

«Pre cine voiū împunge cu acul meu să și moră.

«Atunci *Dumnezeu* a đis:

«Mai bine să mori tu!»

«Și așa se vede până în đia de astăzi, că îndată ce înghimpă cu acul său *Albina* pre cine-vă, mōre ea însăși» (2).

A șésea legendă, din *Bucovina*, com. Toderesci, care ne spune de când au început ómenii a ținé *Albine* pe lângă locuințele lor și a le mână *mierea*, sună așa:

«Đice că în vremile de demult eră un om fōrte sumeț și rēu, de nu mai aveă pōreche în lume.

«Omul acela și-a făcut o casă, și-a închis-o din tōte părțile ca să nu intre într'insa nimeni, nici măcar o *gâză*.

«Și după ce a sfârșit el casa de făcut, a eșit afară să vadă ce ședere și înfățisare are și cât îi de frumósă.

«Și după ce s'a uitat la đinsa din tōte părțile și a văđut că-î tocma așa, după cum a dorit el să fie, s'a întors plin

(1) Com. de S. Sa păr T. Bălășel.

(2) B. P. Hasdeu, *Etyrn. Magn.*, I, p. 114.

de mulțumire în casă, și cum a intrat înăuntru a închis iute ușa după dînsul, ca să nu mai intre nimeni altul.

«Dar când dete el să intre înăuntru i se puse o *Albină* pe cap, și după ce a intrat înăuntru, *Albina* i-a sburat de pe cap și a început a *sbârnâi* în colo și în cōce prin casă.

«Sumețul și răutăciosul om, cum dete cu ochii de *Albină*, se făcù foc și pară de mânie pe dînsa și-î dise:

— «Fiind-că ai fost atît de viclénă și de îndrăsnéță de ai intrat în casa mea cea atît de bine închisă, de aceea să-ți mănânce óamenii ceea ce nu se mănâncă!

«*Dumnezeu*, care le scie și le vede tóte, auđind blestemul omului acestuia, a dat ca din ąiua aceea *Albina* să facă *miere* în loc de alt ce-vă, și omul cel dintăiú, care îi va mănca-o, să fie tocmai acela care a blestat-o.

«Mergênd după un timp óreși-care omul acela în țerină, a aflat acolo o mulțime de *Albine*, iar între dînsele un *fagur* galben ca aurul și plin de *miere*.

«Vêđênd el acésta, s'a apropiat și a gustat să vadă ce-i aceea. Și gustând a aflat că-î dulce.

«Vêđênd el acésta, a luat *Albinele* și *fagurul* și le-a dus la sine a casă. Și de atunci țin ómenii *Albine* pe lângă casele lor și le mănâncă *baliga*, adecă *mierea*.

«Și cel dintăiú om, care le-a mănecat *baliga*, a fost tocmai omul ce a blestat *Albina*» (1).

A șéptea și tot-odată ultima legendă a *Albinei*, asemenea din *Bucovina*, com. Volovăț, e acésta:

«Dice că *Fariseii*, când aú voit să-l prindă pre Domnul nostru Is. Chr., s'aú adunat într'o casă și acolo, cu ușile încuete și cu ferestrele astupate, aú început ei a se sfătui cum să-l prindă și ce să facă după aceea cu dînsul.

«Domnul nostru Is. Chr. auđind despre acésta, trimise pre *Albină* ca să asculte la ușa ce vorbesc *Fariseii* și apoi să vie și să-î deă de scire.

«*Albina* făcù așa, după cum îi spuse, se duse, și după ce ascultă și auđi tóte cele ce le-aú pus *Fariseii* la cale, se ridică bázâind de unde s'a fost pus și se întórse la Is. ca să-î spue ceea ce a auđit.

(1) Com. de Nic. Rădășan.

«Auđind unul dintre *Farisei* bázăitul *Albinei* și pricepându-se că i-a ascultat ce vorbesc, a blestemat-o ȃicând.

— «De ađi înainte nu tu, ci ómeni! să-ți mánănce hrana ta și să-ți ardă munca ta, și tu nemica să nu le poți face!

«De atunci mánăncă ómeni! cu atâta gust *mierea Albinei* și-și fac luminări! din *cera* strinsă de dinsa» (1).

Acestea sunt tóte legendele *Albinei* câte le-am putut eú până acuma aduná. Din ele se vede, după credința și ȃisa poporului, când a început *Albina* prima óră a aduná *miere*, de ce se numesce ea *Albină*, și din care cauză e curmată pe la mijloc, la ce ocaziune a cǎpétat *acul* și ce pǎtesce dacǎ împunge pe cine-vá cu dînsul, și în urmă: când și de cine anume a fost prima óră ímblândită și domesticită, cine mai cu sémá îi mánăncă «ceea ce nu se mánăncă», adecǎ *mierea* și-í întrebuițezǎ *cera*.

Acuma ínsá să vedem mai de aprópe cam în ce chip a fost ea ímblândită și domesticită.

Iată ce ne spune în privința acésta I. Créngá în povestea lui *Harap-alb* :

«Și mai merge el cât merge, și numai iacǎ se aude o bázăiturá nădușită. Se uitá el în drépta, nu vede nimica; se uitá în stânga, nici atâta; și când se uitá în sus, ce să vadǎ? Un *roiú de albine* se ínvártiá în sbor pe de-asupra capului seú și umbláú besmetice de colo până colo, neavénd loc unde să se așeze.

•*Harap-alb*, vėđéndu-le așa, i se face milá de dînsule și, luându-și pǎlăria din cap, o pune pe érbá la pámînt, cu gura în sus, și apoi el se dá într'o parte.

«Atunci bucuria albinelor; se lasá jos cu tótele și se aduná *ciotcá* în pǎlărie.

•*Harap-alb*, aflându-se cu pǎrere de bine despre asta, alérgá în drépta și în stânga și nu se lasá până ce gásesce un buștihan putregáios, îl scobesce cu ce póte și îi face *urđiniș*; după aceea așezá nisce țepuși într'ínsul, îl frécá pe din năuntru cu *cátușnicá*, cu *sulciná*, *mătăciune*, cu *Póla-Sántei-Măriei* și cu alte burueni mirositóre și prielnice albinelor, și apoi, luându-l pe umér, se duce la *roiú*, réstórná albinele frumușel din pǎlărie în buștihan, îl íntórcce binișor cu gura în jos, îi pune de-asupra nisce *cǎptálani* ca să nu resbatá sórele și plóia în láuntru, și apoi lásáúdu-l a-

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

colo pe câmp între flori, își căută de drum. Și cum mergea el, mulțumit în sine pentru această facere de bine, numai iaca i se înfățișează înaintea *crăiasa albinelor*» (1).

Din acest pasagiū se vede deĵă cā creșcerea albinelor are în popor o bogată terminologie proprie, care cāte odată se deosebesce după localităȳi, așā:

Albina în genere se chēmă *Muscă*, și cānd sporesce bine se ȳice: are multă *muscā*; în Banat: *Biză* sau *Bāză* (2); iar în Bucovina: *Gāză*, dim. *Gāzuȳă*, *Gāză de miere* și *Gāză folositōre*, spre deosebire de alte *gāze*, carī nu fac miere, și dintre carī cele mai multe nu sunt folositōre, ci din contri nefolositōre (3).

Albina femeie: *Matcā*, pl. *mātcī*, pe alocurea, precum bunā orā în jud. Brāila din Țēra-Romānescā: *Albinā lucrōe*; în jud. Mehedinȳi: *Īmpērātēsă* (4); în jud. Vâlcea: *Matcā*, *Mumă*, pl. *nume*, și *Mumină*, pl. *muminī* sau *mumine* (5); la Romāniī din Meglenia: *Anpirātiȳă* (6), *Matcā*, *Matifă* și *Mumă*; la cei din Macedonia: *Mumă* (7); iar în alte părȳi locuite de Romāni: *Albinā împērātēsă* (8).

Albina bărbat: *Trāntor* sau *Trāntore* (9), dim. *Trāntoraș* (10); la Romāniī din Meglenia: *Bumbar* și *Bumbār* (11); iar figurat: *Lăutar*, fiind-că nu face altă trēbă decăt băzāe, cāntă și jōcă (12).

Vasul sau butucul găurit în care se adăpostesc albinele:

(1) *Opere complete*, vol. I, p. 238.

(2) B. P. Hasdeū, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743.

(3) În cele mai multe părȳi din Bucovina, cu deosebire însă în distr. Rādăușului.

(4) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(5) Com. de S. Sa pār. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi;—veȳi de același: *Romāniī din Meglenia*, publ. în *Revista „Ținerimea Romānă”*, Noua serie, vol. V, p. 26.

(7) Com. de d-l Per. Papahagi.

(8) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(9) Idem de eadem;—com. de S. Sa pār. T. Bălășel: «Partea bărbătēsă (de la *Albină*) se numesce: „*Trāntor*” sau „*Trāntore*”, pl. „*trāntori*”.

(10) N. A. Bogdan, *Povești și anecdote din popor*, Iași, p. 102.

(11) Com. de d-l Per. Papahagi;—veȳi de același și Romāniī din Meglenia, publ. în op. cit., p. 259.

(12) Hasdeū, op. cit., p. 743.

leiū, *stup*, *ștubeiū* sau *știubeiū*, *matcă* (1), *coșnișă* sau *ușnișă* (2).

Borticica în stup pe unde intră și es albinele: *ochiū*, *rdiniș*, *urdiniș*, pl. *urdinișuri* și *urghiniș* (3) și *vrană*, pl. *rane* și *vrănî* (4).

Ceea ce se pune pe stup ca să-l apere de plóie sau arșiță: *îptar*, *căptan* și *căptălan*.

Stratele unde se așeză mierea și din cari se face cêra: *ıgur*, *fagor*, dim. *făguraș* și *făgurel*, la Coresi 1577, Ps., XVII: *stredia* (5).

Chilórele în cari se reproduc albinele și trântoriū: *chiliră* și *chiliușă*, *găóce*, pl. *găóci*, *gaură*, pl. *găuri* și *căsuică*, l. *căsuici*; iar cele în cari se reproduc mătcele: *botcă*, pl. *otce* și *țăță*, pl. *țățe* (6).

Țepușele de lemn prin cari se susțin faguriū: *Prétcă*, pl. *retce* și *precî* și *trépcă*, pl. *trepce* (7).

Locul unde se țin stupiū vara: *stupină* sau *stuchină*, i *prisacă*, pl. *prisăci* (8), care cuvînt provine și într'un cânece din Țera-Românescă, și anume:

(1) Sub cuv. *matcă* înțeleg Româniū din Bucovina mai mult stupul, care a roit de mai multe ori; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Casa în care locuiesc albinele și strîng miere și cêră p'aici se numesce *uleiū*; — com. de d-l El. Pop: «Matca dimpreună cu tóte *albinele* lucrátóre (muncióre) și cu *trântoriū* se numesc *stup*; — tot așa și în Bucovina.

(2) Hasdeū, op. cit., p. 743.

(3) N. Densușian, *Glosariū din comitatul Solnoc-Dobăca în Transilvania*, publ. în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 87: «*Urdiniș* s. *Urghiniș*, strunga sau gaura pe care es albinele»; Hasdeū, op. cit., p. 743.

(4) În Bucovina și Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Hasdeū, op. cit., p. 743, și în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Bucovina; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop; — și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Celulele faguriū se numesc *găuri*, sing. *gaură* și *căsuici*, sing. *căsuică*, iar celula în care se desvóltă *matca* se numesce *țăță*, pl. *țățe*».

(7) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Vergelele cari se înfig pe perețiū uleelor și pe cari se fixéză faguriū se numesc *pretce*, sing. *prétcă*»; — veđi și Hasdeū, op. cit., p. 743.

(8) Hasdeū, op. cit., p. 743.

Ia-auđi, lele, piđgoiu,
 Lasă la naiba răsboiu
 Și hai să'nfundăm zăvoiu.
 Ia-auđi, lele, pitpalaca,
 Ia lasă la naiba natra
 Și hai să'nfundăm prisaca! (1)

iară érna : *temnic* sau *tevnic*.

Păzitorul albinelor : *stupar* sau *prisăcar*.

Scóterea miereí saú a cereí din stup : *retezare* saú *retez*
 și *tuns* (2).

Exterminarea trântorilor : *trântorit* saú *bătut*.

Instrumentul cu care «se retéză» stupii : *custură*.

Înmulțirea albinelor eșind pentru a căută un nou loca
roire, roiă, eșirea muscei, ese musca (3).

Stupul vechiú cu albine : *matcă, stup* saú *pârvac*; cel n
 căpétat din cel vechiú : *roiú*; iar cel ce se capétă din ro
 în aceeași vară : *paroiú*, de unde apoi și verbele : *roesce*
paroesce saú *roescesce* (4).

Stupul care nu roesce : *buhaiú*.

Stupușorul saú știubeieșul purtăreț, în care se prind r
 și paroii : *roiniță*.

Un roiú mic : *sfârlac*.

Oul saú puiul de albină : *puiú* saú *cățel*, iar producer
 lui : *cățelit, cătelesce* (5).

Materia vâscóșă din care se nutrește cățelul : *păsturá*

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeú, op. cit., p. 743; — și com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Hasdeú, op. cit., p. 743 și în Bucovina.

(4) Idem, p. 744.

(5) Hasdeú, op. cit., p. 744; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Lar
 albinelor se numesc *căței*, sing. *cățel*». — Și d-l El. Pop, învătător în
 cuta-mare, în Ungaria : «Din ouele puse în *găurile* (celulele) fagu
 prin *matcă* se prefac *puii*, numiți și *căței*. Unii numesc așa puii,
 din unele cauze nu se desvoltă în *albine*, ci rămân morți în gauri
 gurilor.»

(6) Hasdeú, op. cit., p. 744; — *Șeđetőrea*, an. III, Fálticeni, p. 84:
turá, materia cea négră și amară din faguri; — Ar. Densușianu:
sariú din Țera-Hațegului, publ. în *Revista critică-literară*, an. I
 164: «*Păsturá*, máncaarea trântorilor în stup.»

eria din care se formeză cățelul: *plămadă* (1).

urul fiert care s'a stors și din care s'a scos cêra:

ă (2), *hoștină*, *jintiță* și *băbaș*.

i amestecată cu miere: *mursă* (3).

u cu care se spală vasele, în cari s'a scurs mierea:

de miere și *lapte de miere* (4).

mursa de miere, care se lasă se férbă ca și mustul

omă de vie și din care se face apoi un fel de băutură

: *mied*, *mñied*, *ñied*, *mïid* și *ñïid* (5).

pre sonul, pre care-l scôte albina, generalmente se țice:

, uneorî: *bombănesce* sau *bombăesce* orî *bombănéză*,

văjăesce și *sbârnăe* (6).

riile, cari cad tot-deauna la 17 Martie, e ția în care,

credința și spusa poporului român de pretutindenî, se

orțesc, se mișcă și es tôte insectele, amfibiile și repti-

e prin culcușurile și ascunđișurile lor de peste érnă

lele cele luminóse și călduróse ale sórelui de primă-

(7).

î în acéstă ți, precum și în ția de *Bunavestire*, în-

iză cei mai mulți Români din *Bucovina* a-și scôte și

cu albinele de la *iernatic* și a-i așeză prin *prisăci* (8).

Hasdeu, op. cit., p. 744.

Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Hasdeu, op. cit., p. 744.

Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

în Bucovina și la Hasdeu, op. cit., p. 744.

Hasdeu, op. cit., p. 744.

Fl. Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

Mat. Rom. din Șcheia, dict. de Pinteleiú Maerean și com. de d-l

țiu Prelipcean, învățator superior: «În ția de *Alexie*, omul lui

țeú, se scot albinele de unde au ernat și se pun pe locul unde

văreze;—a celor din Buninți, com. de Vesp. Corvin, stud gimn:

ele se scot afară în ția de *Alexiú*;—a celor din Tereblecea, dict.

a Bulbuc și Tôder Epure și com. de Pavel Scripcariú: «*Albinele*

od din stupi în ția de *Alexie*;—a celor din Stănesci, dict. de

irtună și com. de Dim. Furtună: «*Albinele* se scot tot-deauna în

Alexiú, Omul lui Dumneđeú»;—a celor din Broscăuțul-vechiú,

Ilince Bahriú și com. de George Palamarcu, student gimn:

ele se scot de obiceiú afară când îi ția de *Alexiú*, omul lui Dum-

care pică după *Patru-đeci de sfinți* cu o sêptémână și o ți»;

Marian, *Sêrbătorile la Români*, vol. II, p. 224: «Tot în acéstă

O sémă de Români însă, tot din *Bucovina*, sunt de părere ca *albinele*, când se scot de peste érnă, să se scótă numai într'o ȓi de *Joï* până la umplutul luneï, căci atunci le merge bine. După ce se pișcă luna nu e bine de scos, căci în cazul acesta multe rele pôte să li se întimple în decursul anului. De aceea, dacă *Alexiele* sau *Buna-vestire* nu cade într'o ȓi înainte de umplutul luneï, e bine să se mai aștepte (1).

Nemijlocit înainte de a le scóte, se ȓice că e bine să umbă un copil mic în pielea gólă cu o lumină din ȓiua de Paș împrejurul lor, anume ca să le mérgă bine (2).

După acésta proprietarul, respective prisăcarul, care are să le scótă, le afumă cu tãmăe sfințită (3), le stropesce cu aghiasmă (4), și apoi luându-le pe rând și scotându-le afară le duce și le așéză în *prisacă* sau, dacă nu sunt mulți stup și prin urmare nu e o prisacă anumită pentru dînșii, în loc acela unde s'aũ menit ca să stea peste vară.

ȓi—adecă în ȓiua de *Buna-vestire*—se scot și stupii, cari nu s'aũ scos în ȓiua de *Alexii*.;—Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi, și com. de Darie Cosmiuc: «*Albinele* se scot afară la *Patru-ȓeci de sfinți, Alexii și la Blagoveștenii*.; — a celor din Bosanci, com. de Sim. Ștefan: «În ȓiua de *Blagoveștenie* se scot stupii»;—a celor din Udesci, dict. de Vasile Cimpoieș: «Ómenii scot *albinele* mai ales la *Blagoveștenie*, și ȓice că-l bine să se scótă în ȓi de fruct; și *mierea* încă se scóte în ȓi de fruct.»;—a celor din Măzănăesci, com. de Vasile Zaprațan: «În ȓiua de *Buna-vestire* se obicinuesce a se da *albinelor* de mâncare (zahar) și le scóte afară de unde aũ stat érna întrégă»; — a celor din Bălăești, com. de G. Boca: «Ómenii scot *albinele* afară mai ales în ȓiua de *Blagoveștenie*.»;—a celor din Toderesci, com. de Nic. Rădășan: «Ómenii scot *albinele* afară pe la *Blagoveștenie*.»;—a celor din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga: «*Albinele* se scot primăvara în ȓiua de *Buna-vestire*.»; a celor din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor: «*Albinele* le scot în ȓi de *Buna-vestire*.»;—și a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie: «Stupii se scot de regulă în ȓiua de *Buna-vestire*.»

(1) Dat. și cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga. — celor din Creș-Opaț, com. de Const. Popescu: «Ómenii spun că *albinele* se scot după *Buna-vestire*.»

(2) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 224.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de Nimegean: «Când se scot *albinele* din locul lor afară, atunci se afumă și tiubeele cu tãmăe sfințită.»

(4) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Diana Furtună.

Unii prisăcari, voind ca albinele lor să fie peste vară foarte
 muf, harnice și puternice, înfig o cósă cu *costia* în pămînt
 și când scot știubeele afară, le scot pe sub cósă acésta, atin-
 dînd în același timp fie-care știubeiú de ascuțișul cóséi (1).
 Alți prisăcari însă, când scot albinele afară din casă sau
 de unde s'aú ernet, la aer prósplet pentru vară, le petrec
 este un *foc viú*, care se face de regulă prin frecarea a două
 lemne uscate de brad între olaltă și care se ațată la intrarea
 în prisacă, anume ca să fie iuți ca para focului. Pe de-asupra
 acestui *foc viú* avîntă adecă pe fie-care stup sau știubeiú.
 Iar după acésta avîntare trece stupul peste o cósă, care se
 țale cu ascuțișul în sus (2).

După ce s'aú scos și s'aú așezat acuma tóte știubeele, unde
 s'au să văreze, se înfige cósă, ce s'a întrebuințat la scóterea
 focului, sau și o altă cósă părăsită, însă fără *costie* sau *cosie*,
 în pămînt dinaintea stupilor, ast-fel ca să vie muchia cóséi
 sărtoarsă către stupi, iar ascuțișul ei în direcțiunea contrarie,
 apoi se înconjură prisaca cu o luminare aprinsă în mână
 de trei ori, dîcîndu-se:

«Să fie albinele mele iuți ca cósă și pe străini să-î dóră
 și să-î dóră și-î dóră când se frig cu foc. Și cum
 eu se apropie nimeni de tăișul cóséi și de para focului, așa
 eu nu se apropie nici un dușman de prisaca mea!»

După rostirea acestor cuvinte, lumînarea se stinge, se rupe
 și se taie în trei bucăți tot una de mari, și tustrele bucățile
 se înfig apoi în pămînt dinaintea știubeelor în formă de
 «iunghiú» (3).

O sémă de prisăcari, pe lînga cósă cea părăsită, mai pun
 între știubeele încă și un *briciú*, asemenea părăsit, anume ca
 albinele lor să taie ca cu cósă și ca briciul în toți dușmanii

(1) Dat. Rom. din Buniți, dict. de George Tanasie și com. de Vas.
 trachină, stud. gimn. și a celor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin:
 Scoțînd știubeele afară, le atinge de ascuțișul cóséi, cu acésta cred ei
 că albinele vor fi harnice și iuți peste întreg anul.»

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-joz, com. de fostul meu coleg de
 școlă d-l Petru Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maorean, com. de d-l Pancr. Pre-
 lipcean.

și albinele cele străine, cari s'ar încumetă să vie și să le ia mierea (1).

Sfârșind-o și acésta de făcut, ieaū o cósă mai bună și pe ind-o de-asupra urdinișului fie-cărui stup cu tăișul în jos și cu varga în sus, încep a da drumul albinelor pe dînsa (2). Alții însă pun cósă la urdiniș, ast-fel ca albinele, eșind din știubeiū, să se pótă scobori pe dînsa, și în același timp, când prind a eși albinele, dic:

«Să fiți iuți ca cósă și să aveți spor, precum are cósă în câmp!» (3)

O sémă de Românce din *Bucovina* fac în *Ajunul Crăciunului*, când coc colăcei pentru colindători, cel dintăiū colăcel pentru *albine*. Acest colăcel îl țin apoi până în ziua de *Sf. Alexie*. În ziua de *Sf. Alexie*, când aū să slobodă albinele, pun colăcelul acesta la urdinișul știubeiului și o cósă prin borta colăcelului cu ascuțișul în sus și cu vârful în știubeiū și dic:

Când vor veni albine străine la știubeiul vostru ca să vă ieā mierea, să vă rotiți ca colacul și să tăieți ca cósă!

După rostirea acestor cuvinte lasă cósă și colăcelul totă ziua la știubeiū unde le-aū pus, în credință că făcând acésta, albinele vor fi peste vară iuți ca cósă și că vor alungi pe tóte albinele străine, cari vin ca să le ieā mierea. Iar colăcelul se pune încă și pentru aceea ca albinele să fie cu mană (4).

În alte părți din *Bucovina* este datină să se facă în ziua de *Boboteză* o lumină de céră curată și să se lipescă de vasul în care sfințesc preotul apa și acolo să se lase apoi

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean și com. de P. Nimegean.

(2) Dat. Rom. din Mihoveni, com. de Nic. Popenciuc, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Stănesci, dict. de Ana Furtună și com. de Dim. Furtună; — a celor din Băncesci, com. de Dim. Băncescul: «*Albinele* când se scot afară, se pune cósă la *urdinișul* pe care es ele afară, ca să se scobore pe cósă, că atunci se fac mai iuți;» — a celor din Igesci, com. de Ioan Zilinschi, stud. gimn.: «Acela, ai cărui stupi sunt atacați de *albine* străine, trebuie să le trecă pe ale sale diminéța într'o zi de sec peste o cósă ascuțită, căci ast-fel pot albinele sale invinge pre cele străine și a se apără de ele.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc și de Const. Scripcariū, și com. de P. Scripcariū.

Aprinsă până ce sfârșese preotul de făcut aghiasma. După
ce s'a sfârșit aghiasma, se iea de acolo și se păstrază până
la ziua în care aș să se scótă albinele de la ernatic. Atunci
stăpânul, care are să scótă albinele, o aprinde și așa aprinsă
duce în prisacă și acolo o lipesce de un stâlp sau de un
alt obiect. După ce aș făcut acésta, scóte pe rând toți stupii
și îi bagă în prisacă. Iea apoi aghiasmă tot din ziua de Bo-
stéză și o crenguță de *susaiu* și, muind-o în aghiasmă,
vine a stropi stupii cu dinsa și a dice:

Vă stropesc
Și vă 'ntăresc
Cu puterea Tatălui
Și voința Fiului
Și cu a Duhului cel sfint,
Dar și puternic cuvint,
Ca voi harnice să fiți,
În zori ca să vă treziți,

Diminéța să vă sculați,
În câmp să alergați,
Miere și céră s'adunați;
Să huiți
Orî să nu huiți,
Da de trei orî să-mi roiți;
Pân' aici aveți
Stiubeiul să mi-l umpleți (1)!

Sau :

Harnici să fiți,
Diminéța să vă treziți,
Să vă duceți și să vă hrăniți,
Câmpii să-i alergați,

Averea să v'o câștigați
Din mana cerului
Și din grăsimea pământului,
S'aduceți folos stăpânului!(2)

Iar dacă stropesc numai pe un singur stup, dice :

Harnic să-mi fi,
Diminéța să te scoli,
Să huesci orî să nu huesci,
Da de trei orî să roesci,
Pân'aice ai să umpli !

Când rostesc cuvintele din urmă, arată cu un briciu până
unde are să se umple stupul de miere.

După ce aș scos toți stupii și i-aș așezat unde aș avut
să-i așeze, ieaș nouă ace nouă, adecă neîntrebuințate și așe-
ându-le cu urechile în *ochiul* (urdinișul) celui dintâiu stup

(1) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Toderesci, com. de Nic. Rădășan.

pe care îl destupă și din care voesce să dea albinelor drumul, dic:

Vê daŭ armele Turcului
Și ale Némțului
Și ale Muscalului,
Să nu vê pôță strică
Alte albine
Străine.
Da nici voi să nu cățați
Pe altele să stricați!

De pământ să vê prindeți,
Grămăgióră să ședeți,
Cum stă tot poporul
În ȕiua de Bobotéză
Pe lângă preotul
Care stă și cetesce
Și apa o sfințesce!

Iar când rostesc cuvintele :

De pământ să vê prindeți,
Grămăgióră să ședeți,

atunci se prinde cu mânilor de érbă.

După ce a făcut și acesta, scóte acele și le pune în ochiul altui știubeiŭ, și tot așa, pe rând, până ce a slobođit tóte știubeele. Iar când a sfârșit acuma de slobođit pe cel din urmă știubeiŭ, lasă acele, briciul și susaiul să rămăne acolo până a doua ȕi diminéța (1).

În multe locuri din *Bucovina* mai este încă și acea datină, ca în ajunul Crăciunului, după ce a eșit preotul cu icóna din casă, să se ieă o lingură din grăul fiert și îndulcit cu miere, care se află pe masă, și să se arunce de trei ori în pod, iar cel ce pică să se prindă și să se păstreze până în ȕiua când se scot albinele. Atunci se ieă grăul acela și se pune sub știubee cu cuvintele :

• Așa să fiți de roditóre și de cinstite, precum este grăul. (2).

(1) Dat. Rom. din Ciudeiŭ, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Buniți, dict., de G. Tanasie și com. de Vas. Strachină; — a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scripcariŭ : • În ȕiua de Ajunul Crăciunului, după ce a eșit preotul cu icóna din casă, se ieă întâi lingură de grău și se asvârle în podélă sus, pentru ca și roiŭ să se prindă, precum se prinde grăul de pod; — a celor din Volcineț, com. de Al. Jijie: • Dacă voesce cine-vă să scie ori de va avé noroc la albine și mai cu sémă la roiŭ, să arunce în séra Ajunului de Crăciun, când va întinge întâiași dată în strachina cu grău, vre-o câte-vă fire de grău în pod, și dacă se va prinde (lipi) grăul de pod, va puté prinde la vari roiuri de albine; — a celor din Bilca, com. de George Tofan: • Altă de-

În fine mai e de observat încă și aceea că o sémă de prisăcări din *Bucovina*, voind ca albinele lor să roiéscă mai de multe ori peste vară și să adună miere multă, îndatinéză îndată după ce au scos stupii de la ernatic de a frige o țarcă și a o pune sub stupi (1).

O sémă de Români din *Ungaria* însă au datină, când slobod întâiași dată primăvara *albinele*, să pue la *ușița* coșniței, adecă la *urdișiș*, *busuioc*, *tămăde*, o bucată de pâne muiată în vin și o *galiță* ori o *pasere* friptă bine în unsóre (2).

Sunt însă o sémă de ómeni și mai ales prisăcări, cari nu se mulțumesc numai cu atâta ca albinele lor să fie iuți, harnice și spornice în adunarea mierii și a cerei de pe florii, precum și a roirii, ci ei voesc ca ele să fure miere și de la albinele străine. Spre scopul acesta apoi, când scot primăvara știubeele și le așeză în prisăci, le dau drumul printr'o *piele* (3), sau printr'un *gâtlan de lup* (4), dicând :

---

tină este că îndată ce preotul a eșit în Ajunul Crăciunului din casă, incuie ușa ca să nu fugă albinele, și tot pentru acest scop, când se pun la masă, nu mănâncă stând în picioare, ci numai ședând ; Dim. Dan. *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1896, No. 2, p. 2: «În ziua de Ajunul Crăciunului, înainte de a gustă din grăul pregătit cu miere, se iea din el o lingură și se aruncă în podélă, creșându-se că apoi norocul se va ține de casă, după alții că *albinele*, când vor roi, să se prindă bine.»

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 30 și 37, p. 2.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Liuđi, com. de Emilian Teutul : «La noi când se scot primăvara *albinele*, se pune înaintea urdișișului o *piele de lup*, parte ca eșind printr'acéstă *piele*, să fie răpitoare ca lupii, și parte când vor roi, să nu fugă ; — a celor din Bălăcéna, com. de George Boca : «Prisăcarul scóte *albinele* mai ales printr'o *piele de lup*.»

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 19: «Spre a avé multă miere de la *albine*, este bine a le lăsa să eșă afară în ziua de *Buna-vestire* printr'un *gâtlan de lup* și apoi ele devin fórte rele,ucid pe albinele vecinilor și le fură mierea ; — Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean și com. de Pancr. Prelipcean : «Dacă prisăcarul voesc ca albinele sale să prade pe alte albine străine, pune atunci când le scóte întâia órá primăvara un *gâtlan de lup* înaintea urdișișului, așa ca albinele, eșind din știubei, să sbóre prin

Cum sfârtecă lupul oile,
Așa să cătați
Și voi să sfârtecați
Pre toate
Cele-lalte
Albine
Străine!(1)

saū:

Cum umblă și alérgă lupul
După pradă și stricăciune,
Așa și voi să umblați
Și să alergați
După mierea altor albine!(2)

saū:

gâtlanul cel de lup»; — a celor din Volovéț, com. de Ioan Buliga: «Pentru ca albinele să fie tari și răpitoare și pentru ca să nu dea mierea și altor albine străine, ci din contră s'o răpescă de la acestea, pun Românii la gura urdinișului un *gâtlan de lup*, prin care au să éasă albinele primăvara afară»; — a celor din Frătăușul-nou, com. de Iul. Sidor: «Când scot albinele afară, le dau prin un *os de lup*, ca să pótă mănca pre alte albine ca lupul oile; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga: «Albinele se scot pe *gâtlan de lup*, ca să umble ca lupul după mănecare, saū pe ascuțit de cósă. ca să umble ca cósă»; — a celor din Igesel, com. de I. Zilinschi: «Spre a trimite albinele ca să prade alți stupi, se pune diminéța într'o ți de sec un *gâtlan de lup* inaintea borții, prin care es albinele, și pe când trec albinele prin acest *gâtlan*, se trimiț la stupi străini ca să le fure mierea»; — a celor din Ciudeiū, dict. de M. Popescu: «Cel ce voesc ca albinele lor să fure miere de la alte albine, le slobod primăvara prin un *gâtlan de lup* și apoi fură grozar la miere»; — a celor din Siretiū, dict. de Ruxanda Ienachievic: «O sémă de ómenū când scot primăvara albinele lor, dacă voesc să aibă multă miere, le dau drumul printr'un *gâtlan de lup*; — a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tataréu, și com. de G. Banilevic, stud. gimn.: «Cel ce are stupi și voesc ca să fure miere de stupi străini, iea un *gâtlan de lup*, il pune la urdinișul stupilor, așa ca albinele eșind să tréca prin gâtley»; — și a celor din Fundul-Sadovei, com. de Leon Latuș, stud. gimn.: «Dacă au doi ómeni albine, și dacă unul lasă să tréca albinele lui printr'un *gâtlan de lup*, atunci se duc albinele lui la albinele vecinului și omorindu-le pre toate, le ieaū mierea și o duc la stăpánul lor.»

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Irina Cămpaa.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Paatr. Prelipsean.

Duceți-vă și fiți
 Ca lupii de răpitoare,
 Ca cósă de tăietóre,
 Să năzuiți
 Și să răpiți
 De la alte albine miere.
 Să nu steà alte albine

Nici când înaintea vóstră,
 Cum nu staü oile
 Și cu caprele
 Înaintea lupului,
 Și érba câmpului
 Înaintea cósei! (1).

Tot prin *gâtlan* sau *gârgălojiu de lup* îndatinéză a da drumul albinelor și o sémă de Români din *Transilvania* (2) și *Ungaria* (3), și se dice că albinele ce es prin *gâtlan de lup* nu se prea ostenesc a adunà miere de pe flori, ci ele mai de grabă se duc și fură miere de pe la albinele altor ómení (4).

Albinele prădate, la rândul lor, voind a-și luà mierea înapoi, merg după albinele prădátóre și intră în știubeele acestora. Aici se nasce apoi o luptă fórte înverșunată între dînsele, care duréză adeseorí mai multe ñile și care de regulă se sfârșesce cu aceea că cele prădate, fiind învinse, multe dintre dînsele pier, iar restul se unesce cu albinele furátóre sau cu alte albine, și așa se forméză apoi un stup mai mare și tot de odată și mai bun (5).

Omul sau prisăcarul însă, care voesce ca albinele sale să nu pătímescă de pradă din partea albinelor răpítóre străine, pune o *verigă de fier* înaintea urdinișului, așa că sburând albinele din stup, să trecă prin veriga acésta, iară când trec ñice:

(1) Dat. Rom. din Todiresci, dict. de Nic. Rádășan.

(2) Dat. Rom. din Hațeg, com. de d-l Paul Oltean: «In ñiua de *Sânși*, cine-și lasă albinele să éså din coșniță pe *gârgălojiu de lup*, le dá pu. tere, în cât că bat albinele altor ómení și le fură mierea.»

(3) Dat. Rom. din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: «Poporul mai crede că sunt ómení carí le slobod prima dată prin *gâtlan de lup*, adecă ce-và os de lup, în formă de *tilincă*. Are poporul și ce-và descântece cu acea ocasiune, dar nu le-am putut aflà, de óre-ce cel ce le scie nu voesce nici cu un preț a le spune altora.»

(4) Cred. Rom. din Siretiú, dict. de Ruc. Ienachievicí, și a celor din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tataréu.

(5) După spusa lui Pant. Tataréu din Capul-câmpului.

«Cum nu se p^ote ușor stric^ă fierul, aș^ă să nu-mⁱ p^oti stric^ă nimenⁱ prisaca!» (1)

Iar dac^ă cu t^ote acestea totuși vin albine str^ăine la prisaca sa și o prad^ă, atunci întrebuiț^ăz^ă alte mijl^oce, ca s^ă se m^ăntu^es^că de dinsele. Aș^ă dac^ă da^u de asemenea albine r^ăpit^ore, pun un știubei^u deșert în calea lor și apoi, ori c^ă le prind în acesta și le om^or^ă, ori c^ă, dup^ă ce s'^au v^ărit în știubei^u, le îns^emn^ă, adec^ă le stropesc aripile cu var stins sau le presur^ă cu f^ăin^ă de gr^ău, și dup^ă aceea, d^ăndu-le drumul, se duce în urma lor p^ăn^ă la st^ăp^ânul lor cu care se înțelege în privința del^ătur^ării furtului (2).

În cas când nu se pot înțelege între olalt^ă, când adec^ă st^ăp^ânul albinelor r^ăpit^ore nu voesce nimica s^ă scie și s^ă fac^ă ca albinele sale s^ă nu r^ăp^es^că mai mult, atunci dac^ă și p^ăgubașul scie atare vr^ăji, mare nepl^ăcere p^ote s^ă se nasc^e între dⁱnșii. Drept dovad^ă despre ac^esta ne p^ote servi urm^ăt^orea întimplare, care se đice c^ă ar fi adev^erat^ă:

«A^u fost odat^ă doi pris^ăcarⁱ, carⁱ scia^u f^orte bine vr^ăji. Unul dintre ac^eștia a slobođit albinele sale printr'un *g^ăllan de lup*, anume ca s^ă fure mierea de la albinele celui-lalt. Și albinele a^u și început a fur^ă.

Cela-lalt pris^ăcar îns^ă a f^ăcut ce a f^ăcut, a b^ătut un st^ălp în mijlocul pris^ăcii sale și t^ote albinele fur^ăt^ore s'^au prins de st^ălp.

Proprietarul albinelor fur^ăt^ore, prind^end de veste c^ă i s'^au prins albinele, s'a dus la cel ce i le-a prins și i s'a rugat s^ă le de^ă drumul, c^ă el nu le-a l^ăs^ă mai mult s^ă fure.

P^ăgubașul a đis c^ă le-a da drumul, dar s^ă alerge de grab^ă înainte, c^ă de nu va alerg^ă, albinele a^u s^ă-l ajungⁱ și ajung^endu-l il vor om^ori.

Proprietarul albinelor r^ăpit^ore, sciind ce însemn^ăz^ă cuvintele acestea, a alergat c^ăt a alergat, dar cu t^ote acestea,

(1) Dat. Rom. din Scheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean; — și a celor din Ungaria, com. Șomeuta-mare (Chior), comitat. Satmarului, com. de d-l El. Pop: Mai pun la urdiniș și ce-v^ă fier, adec^ă o *potc^ov^ă* de cal ori un *prisen^e* de la r^ota carului.

(2) Dat. Rom. din Ilișeșii; — a celor din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, stud. gimn.—și a celor din Siret^u, dict. de Ruc. Ienachievic.

albinele infuriate l-au ajuns și atâta ce l-au mușcat până ce l-au omorît» (1).

De ôre ce însă nu fie-care prisăcar și cu atâtamaî puțin un om, care are numai vre-o câțî-vă stupî, se pricepe la asemenea vrăjî, de aceea cei mai mulți inși întrebuinteză alte mijloce spre a se apără de albinele răpitoare.

Așă unî, când vîd că vin albine străine și fură mierea de la albinele lor, ieau și frămîntă făină de grâu, pun aluatul acesta într'o strachină și-l ung apoi pe de-asupra cu miere. Ieau după acesta strachina cu aluatul ast-fel uns și o pun în prisacă. Albinele răpitoare, venind și adurmecând mierea de la strachina cu aluatul, prind a culege mierea de pe de-asupra. Dar cum se pun pe aluat, îndată se și împlântă în acesta și mai mult nu se pot urni din loc. Și așă omul cu paguba le prinde și le omoră.

Neajutând acest mijloc, ung un știubeiî deșert cu miere pe din năuntru, scot fundul cel de lemn afară și pun altul de sticlă și ast-fel pregătît îl așeză apoi în locul stupului la care s'au nădit albinele răpitoare.

Sosind acuma albinele răpitoare și vărându-se în năuntru, când dau să ăsă afară, nu es pe unde au intrat, ci se grămădesc neconținut spre fund. În chipul acesta apoi păgubașul le prinde pe tôte și le omoră (2).

Sau astupă de cu séră toți stupii și pun înaintea lor un tálgeraș cu miere amestecată cu drojdii. Venind dimineța albinele răpitoare și neputînd intră în știubee ca să fure mierea dintr'insele, se duc și fură tótă mierea din tálgeraș și apoi, întorcîndu-se îndărăt, o pun în știubeele lor. Prin acest furt însă se învenineză și pier, căci mierea amestecată cu drojdii e pentru dînsele venin (3).

După ce s'au scos acuma toți stupii și după ce s'au slobođit tôte albinele în chipul cum s'a arătat în șirele de mai sus, prisăcarul sau omul ce le-a slobođit, nemijlocit după ce a slobođit pe cel din urmă stup, se prinde de un pom sau

(1) Cred. Rom. din Ciudeiü, dict. de M. Popescu.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Vasile Cimpoieș, și com. de Emanoil Cimpoieș, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de St. Turturean.

de pământ saŭ și de alt obiect și așa prins stă el ca la jumătate de oră, anume ca albinele, când vor roi, să nu fugă de la gospodăria sa (1).

Alții, când scot și așază stupii la locul lor, pun pe fundul fie-cărui stup câte o mână de țernă, anume ca să fie grași și grei ca pământul. Iar după ce au scos și sloboșit acuma și pe cel din urmă stup, înconșoră de trei ori un pom și apoi se așază jos lângă dînsul și stă puțin acolo. Iar după ce se scólă, nu se depărtază nicăiri de-acasă, anume ca să nu fugă roiș, ci să se prindă de pom (2).

Tot așa fac și femeile. Acestea asemenea nu se depărtază de casă, ci lucră sârguincios, anume ca și albinele să lucre peste vară cu sârguință (3).

Și iarăși alții spun că după ce s'au scos toți stupii și s'au așezat în prisacă, nu numai că nu e bine să se depărteze de casă, ci din contră să ședă totă ziua în prisacă și să bucine din când în când în pumni, anume ca albinele să se adune la un loc, să nu se pirdă (4).

Afară de cele înșirate până aici, mai sunt încă și următoarele de observat.

În ziua în care se scot albinele, nu e bine de a da nimerrui nimica din casă, nici măcar foc în luleă, creșându-se că dacă s'ar da ce-vă, ar da și *mana albinelor* (5), și roiș ar fugi (6).

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Tóder Epure, și com. de P. Scripcariu.

(2) Dat. Rom. din Buniș, com. de Vas. Strachină ; — a celor din Broșcăușul-vechiu, dict. de Irina Bahriu, și com. de G. Palamarcuic : «Când se scot albinele afară, atunci nu se cade să se depărteze de casă acela care le scóte, pentru că dacă s'ar depărtă, atunci fug roiș și nu-i póte prinde.»

(3) Dat. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu ; — și a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga.

(4) Dat. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu.

(5) Dat. și cred. Rom. din Ciudeiú, dict. de M. Popescu ; — a celor din Stănescii-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună ; — S. Theodorescu-Chirilean, *Credinșe pop. asupra gospodăriei*, publ. în *Gazeta Săténului*, an. XIV, R.-S. 1897 și 1898, p. 506 : «Când scoși vitele primăvara la păscut și când scoși albinele în grădină, să nu dai nimic de pomană saŭ să faci bine cui-vă, că le dai *mana vitelor și albinelor.*»

(6) Dat. și cred. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. Prelipcean : «Când se scot știubeele afară de unde au ernat,

Tot din cauza acésta nu e bine de a se da în ȕi de sec, și mai ales Lunia, nimica din partea *Albinelor*, precum miero, *cérã* sau alt ce-và (1).

Și dacã cu tóte acestea ar fi necesitate sã se deã ce-và **din casã**, bunã-órã dacã vine cine-và sã împrumute *aluat de plãmãdit*, atunci sã se împrumute cu totul, sã nu se des-pãrțescã.

Asemenea nu e bine ca cel ce scóte albinele sã se uite la sóre sau sã caute în sus, pentru cã în casul acesta roiï s'ar sul prea sus și nu i-ar puté prinde (2), ci trebuie sã caute numai în jos, în pãmînt, cãci apoi și roiï se prind de pãmînt (3).

Romãniï din *Têra-Romãnescã*, și cu deosebire cei din jud. Vâlcea, cari aũ stupi, se scólã în ȕiua de *Sfînȕi 40 de Mucenicï*, la 9 Martie, de nópte, aprind o cãrpã curatã, merg cu ea la *stupinã* și afumã toȕi stupiï, ocolind cu cãrpa aprinsã de trei orï pe fie-care stup, în credinȕã cã fãcend-o acésta le va merge bine peste an, vor fi feriȕi de tot felul de lighióne și *Gãrgãuniï*, cari-l vatëmã.

Romãncele aũ preparaȕi pentru acésta ȕi 40 de colãceï fãcuȕi din fãinã de grãu în forma unei *albine*: cu picióre, aripi și cap. Pe acești colãceï îi ung cu *miere de fagure* și i împart apoi la vecini, creȕend cã Dumneȕeu va da spor la stupi preste an.

Dacã nu pot face acești colãceï, cel puȕin fac tot atâtea azime, sau cumpërã pãnï din târg, le fac 40 de bucãȕi și, ungendu-le cu miere, le împart sã fie pentru sporul stupilor.

Bãrbaȕiï cercetézã toȕi stupiï în parte, ca sã vadã cari trãesc și cari aũ murit. Iar dupã ce i-aũ cercetat pe toȕi

---

Înr'acea ȕi se cade ca prisãcarul sã nu mERGã nicãiri de-acasã, la ȕin contrã-i fug roiï; — a celor din Volovët, com. de I. Buliga: «În ȕiua în care se scot albinele primãvara afarã, sã nu se deã nimica din casã, pentru ca sã nu fugã roiï peste varã»; — a celor din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu: «Nu e bine de a da nimëruï nimica din casã, pentru cã apoi fug roiï și nu se pot prinde.»

(1) Dat. Rom. din Buninȕi, com. de Vas. Strachinã.

(2) Dat. Rom. din Broscãuȕul-vechiũ, dict. de Ilinca Bahriũ, și com. de G. Palamarciuc.

(3) Dat. și cred. Rom. din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu.

de-arândul, ieau din ceî vil câte puțin, căci așa este bine, și apoi îi așeză la locul unde trebuie să stea peste vară.

Din mierea ce au luat-o de astă dată de la stupi, trebuie să dea pe la vecini, dar nu le trimit acasă, ci-î chêmă pe ei și le-o dau să o mănânce lângă prisacă.

Cine are țuică, acela îndulcesce țuica cu miere și o împarte, anume ca să fie spor la albine pe vara ce vine.

Mierea, luată în acéstă ȓi din stupi, este cea mai bună pentru tot felul de lécuri, farmece și vrăji.

Cel ce primesce din colăceii-albine sau mănâncă miere sau bea țuică cu miere trebuie să ureze :

«Să vă trăescă stupii și să se prăsescă ca *furnicile!*»

Atât cel ce retéză stupii în acéstă ȓi, cât și femeia care face colăceii și-î împarte, trebuie să fie curați, ca și când ar merge la biserică.

În ȓiua de Florii, după ce s'au întors de la biserică, ieau *richiți de salcie* din cele slujite la biserică de preot și încing fie-care stup cu câte o nuelușă de acestea, făcută în formă de cerc, care trebuie să stea pe stup până iar la anul la Florii, când le preschimbă.

Acest cerc are darul de a apèra stupul de tôte relele peste tot anul (1).

În unele părți din *Bucovina*, precum bună-óră în Șcheia, este datină ca în *Ajunul Crăciunului* familia prisăcarului să ședă, după ce s'a dus preotul sau dascălul cu icóna, la masă, să mănânce, și să nu se scóle de la dinsa până ce nu s'a săturat. Înainte însa de a se pune la masă, se caută ca tôte cele necesare să fie dindemână, adecă să nu trebuésca a se sculă vre-o persónă de la masă ca să mérgă să aducă bună-óră : sare, piper, lingura, ș. a. Când s'a sfârșit masa se scólă întréga familie de odată de la masă și în același timp își face cruce și mulțumesce lui Dumneđeú. După acésta gospodina de casă, de sunt mai multe, cea mai bătrână, strînge tôte lingurile și furculițele și, de sunt mai multe, le légă mănunchiú, se duce cu dînsele în mână unde petrec albinele peste vară sau în apropierea locului respectiv și.

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

Surprindând un pom de pe care ar fi îndemână de scuturat
în roiă, dice :

«Cum cuprind eu pomul acesta, așa să-l cuprindă *roiă
mei și matcele* vara (1), și precum nu mă duc eu cu lingu-
rile și furculițele mele prin alte grădini și pomete, așa să
nu mergă nici *roiă* mei și *matcele* mele în alte grădini, fără
numai la mine!»

Iar după ce a rostit cuvintele acestea, se întorce cu lingu-
rile și cu furculițele în casă.

Când umblă preotul său dascălul în *Ajunul Bobotezei* cu
crucea și cu apă sfințită pe la case, iea cu lingura din grăul
fierț, care se află pe masă în blid, și aruncă spre podăua
podului dicând :

«Să-ți roiască albinele la vară!»

Dacă grăul aruncat se lipesce de grindă sau podelele po-
dului, vor roi albinele, de nu, nu.

De uită preotul său dascălul s'o facă acesta, o face gos-
podarul de casă, iar în lipsa acestuia vecinul, care a pe-
trecurt sf. Cruce cu lumina aprinsă, sau și gospodina de
casă (2).

Albina, după credința și spusa Românilor din cele mai
multe părți, calcă într'o zi șapte hotare, de aceea mierea
ei e așa de dulce și de bună pentru toate lécurile, fiind-că
e foarte de pe multe flori și de prin multe părți adunată.

Însă fiind-că primăvara, când se scot stupii de la ernatic,
albinele cele mai multe sunt de regulă slabe, și pe lângă
acesta nefiind încă multe flori înflorite ca să aibă de unde
culege miere de ajuns, de aceea urdinișul stupilor se strim-
téză întru atâta ca să pótă intră numai câte o singură al-
bină printr'insul, și acesta o fac parte ca să nu pótă sbură
prea departe, și parte ca să nu se prade unele pe altele.

Peste vară însă, când toate florile sunt înflorite și prin ur-
mare au de unde culege miere, atunci urdinișul se lărgesce.
Iar spre toamnă din nou se strimtéză (3).

(1) De voesce să vină roiă vecinului, respective ai altui sătean, dice :
«*Roiă* și *matcele* lui N. N.»

(2) Dict. de Pint. Maerean și com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(3) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Tóder Vicol, stud. gimn.

Când primăvara și vara e bună și mănósă în flori, atunci se zăresc albinele lucră foarte bine, culeg miere și cêră de ajun.

De la acêstă împrejurare atârnă apoi, mult sau puțin, *roitul albinelor*, care se întimplă, după cum spun unii, de regulă cam pe acea vreme când s'aũ scos stupii de la natic (1).

Unii ómenii spun că *albinele roiesc* de la *Duminea mare* și până la *Sân-Petru*, iară dacă timpul este mai întârziat de la *Sân-Petru* și până la *Sânt-Ilie*. Iar o sémă spun că roiesc pe *vremea prășitului*, ceea ce este egal cu restimpul dintre *Duminea mare* și *Sân-Petru* (2).

Deci dacă voesc să scie în care și anume din acest interval are una sau altă *matcă* să roiéscă, se duc în fiecare séră în prisacă și ascultă cu urechea la fiecare stup să audă orî de nu *fiție matca*. Și dacă în vre-un stup *fiție matca*, e semn că a doua și are să roiéscă (3).

Prin urmare fie-care prisăcar respective proprietar de albine, se pregătesce cu cele trebuincióse pentru prinderea roilor, în deosebi însă pentru *știubee* sau *coșnițe*, cari la câ mai mulți Români din *Bucovina*, chiar și în timpul de față, sunt făcute din trupine scorbóse de *teiũ*, fiind-că acestea, după spusa lor, sunt mai trainice și mai bune.

Fie-care *roiũ*, când ese din *știubeiũ*, prinde mai întâi și *jucă* dinaintea acestuia, apoi pe încetșorul a se depărtă și a se ridică în sus, căutând în același timp un loc potrivit unde să se așeze.

Dacă în apropierea prisăcii sau stupinei se află straturi cu flori sau pomi, atunci cei mai mulți se prind sau de vre-o flóre, sau de vre-o ramură de pom.

Drept aceea prisăcarul caută din cu bună vreme să nu-lase a se înălțá prea sus, căci în cazul acesta, neaflând un loc plăcut unde să se așeze, lesne póte să fugă.

Deci cum vede că roiul ese din *știubeiũ* și prinde a *juca* înaintea acestuia, se pune mai întâiũ jos, anume ca și roiul

(1) După spusa Rom. din Ciudeiũ, dict. de M. Popescu.

(2) După spusa Rom. din Cireș-Opaif, com. de Const. Popescu, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

se așeze alt-fel (1), iea apoi unul dintre știubeele preparate pentru așezarea roilor într'insele, îl unge pe dinăuntru una dintre florile sau plantele, cari le plac și la cari trag tare albinele, precum: *Mătăcină*, *Mătăciune*, *Matocină*, *Sa stupilor*, *Érba roilor*, *Érba stupului*, *Flórea stupilor*, *Roiniță*, lat. *Melissa officinalis* L. (2), *Busuioc*, lat. *Ocimum silicium* L., *Smeurică*, lat. *Reseda odorata* L., *Sulcină*, lat. *Nilotus officinalis* Desr. (3), și după ce l-a uns, îl pune și-l umezește cu gura în sus dinaintea roiului, fluerându-le și ținându-le:

Puișorii mei!
 Băgați-vă în știubeiū,
 Intrați în a vóstră casă,
 Că-î grijită și frumósă!
 Puișorii mei! (4)

Și albinele, plăcându-le mirosul florilor cu cari au fost uns știubeiul, se apropie de acesta, încep a jucă împrejurul lui și nu ce în ce tot mai tare, și dacă le place și știubeiul, atunci vâra într'insul, și anume mai întâiū matca și după dînsa reg roiul.

Se dice însă că e bine să prindă roii numai un om curat, bărbat bătrân și evlavios, pentru că la acesta trag mai ușor albinele decât la altul, și dacă le prinde, nu pier. Un om însă, care trăesce în fără-de-lege, necurațenie și neavie, nu-î bine nici măcar să se apropie de stupi, da încă

) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de d-l Pancr. lipcean.

) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*, și în deosebi din Ilîșesci, și a celor din Tereblecea, dict. de Paraschiva Scrip-țu: «Când se dau albinele într'un știubeiū, se unge mai întâiū cu *roiniță*, al cărei miros place albinelor»; — idem: «Știubeiul, în care se țin albinele, se unge cu *roiniță*, și se așeză în locul acela, unde se învârt albinele mai mult»; — a celor din *Transilvania*, com. Hașeg, com. de Paul Oltean, veđi și I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, 6 și 57;—și a celor din *Țera-Românescă*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Știubeiul, în care vrei să bagi roiul, trebuie să-l freci pe dinăuntru cu *mătăcină* (melisă), apă și sare, căci alt-fel nu stă roiul.»

) Dat. Rom. din Bucovina și Moldova.

) Dat. Rom. din *Transilvania*, com. Hașeg, com. de d-l Paul Oltean.

să și prindă *roi*, pentru că *roi* se țin de popor de *sfinți* ca și fle-care *albină* în deosebire (2).

Asemenea nu e bine să umble pe lângă albine și cu mai puțin să prindă roiul cel ce a mâncat *usturoi* sau e pentru că albinele, nesuferind mirosul acestor plante, în să intre în știubei și să se prindă, încep a-l fugări și mușcă pe dînsul, și dacă nu caută din cu bună vreme fugă și să se ascundă dinaintea lor, foarte lesne i se trage și mórtea din cauza împunsăturii lor (3).

Ba, nu numai cel ce mănâncă *usturoi* sau *cépa*, ci și ómenii cei bolnavi sau nervoși, precum și cei răi la inimă nu e bine să se apropie de dînsule, căci se ȳice că nici ceștia nu-ı suferă. Ba se ȳice că ele cunosc chiar și caracteromul, precum și pe cel mánios și pe cel blánd și blînd la inimă. Iar dintre animale nu suferă mai ales pe cai, contră cum intră vre-un cal în prisacă, tóte albine mușcă (4).

Dacă prisăcarul n'a prins de veste, când a eșit roiul început a jucă, dacă roiul s'a înălțat acuma hăt sus și urmare nu póte să-l prindă mai mult cu știubeiul, atur o *roinișă*, adecă un știubeiaș mic, care e făcut anum mai pentru prinderea roilor, o unge pe acésta cu unele plantele sus amintite, și apoi luând un țápoiaș sau țápoi, și vărînd un corn de al acestuia în urdinișul roiului ridică și o ține cu gura în sus acolo unde jócă roiul mai

(1) Cred. Rom. din Măzănăesci, com. de Vas. Zaprațan; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mergi la albine, să fii curat, ca mergi la biserică.»

(2) Cred. Rom. din Țera-Románescă, jud. Vâlcea, com. de S. T. Bălășel: «*Albina e sfîntă*, căci numai céra ei póte arde în și la icóne.»

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinene*, an. V, No. 5, p. 2: «Se crede că cel ce umblă pe lângă albine mănâncă *usturoi*, că apoi ele îl mușcă, fiind-că ele nu suferă *usturoiului*»; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când mănâncă *usturoi*, nu te duci în stupină, căci albinele vor năvăli la tine și te vor mușca.»

(4) Cred. Rom. din Capul-câmpului, dict. de Pant. Tatarău, și G. Banilevică; — a celor din Țera-Románescă, jud. Vâlcea, com. de S. T. Bălășel: «Ómenii răi la inimă, când merg în stupină, albinele i se năvălesc la ei de-ı mușcă.»

cas însă când nici acesta n'a apucat a o face, când l s'a prins de vre-un ram de pom, atunci ține roinița sub l prins de ram, scutură puțin ramul, ast-fel ca roiul, des- cîndu-se de acesta, să pótă cădé în roiniță. Iar dacă » în stare să scuture ramul, atunci iea o petică aprinsă 1 petica acésta afumă apoi albinele, anume ca să se des- dă. Albinele, neputênd suferi fumul de petică, se desfac ram său de unde aũ fost prinse și se vără în roiniță. După acésta se scobóră roinița pe încetișorul în jos, se e țepoiul dintr'insa, se pune cu gura în jos lângă pomul în locul unde s'a prins roiul, se pun pe fundul ei mai lte frunze de *brustur* sau de *bostan*, și acolo se lasă apoi ă ce inseréză.

Cum a prins a se îngâna ȕiua cu nóptea, se iea roinița acolo, se duce în prisacă și aici întorcêndu-se cu gura în , se stropesc albinele dintr'insa cu puțină *mursă* și apoi, orcêndu-se iarăși cu gura în jos, se răstórnă într'un știu- ũ deșert, ast-fel ca tóte să cadă în știubeiũ. Iar știubeiul întórnă apoi repede cu gura în jos și se așeză pe locul le are să stea peste vară.

Albinele dintru început se cam burzulesc, mai pe urmă ă, fiind afară acuma întuneric, încep a se liniști și a se ză în știubeiũ (1).

1 unele părți din *Țera-Românescă* este datină ca, roind nele și nevrênd a se prinde de grabă de un copac sau alt ce-vă, cel ce voesce să le prindă, să se așeze îndată să se prindă cu mânilor de érbă și să ȕică:

Cum m'am prins eũ cu mânilor de érbă, așa să se prindă lbinele de copac!» (2)

Isă cel ce voesce să le prindă, nu e bine ca în ȕiua aceea, 1 roiesc ele, să mănânce din grădină legume ori fructe,

Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Idem, *Credințe pop. asupra odăriei*, publ. în *Gazeta sãteanului*, an. XIV, p. 505: «Când roiesc ele și nu se prind de grabă de un copac, ori de alt ce-vă, îndată : așezi jos, să te prinȕi cu mânilor de érbă și să ȕici:

Cum m'am prins eũ cu mânilor de érbă, așa să se prindă și albinele e-vă!»

fiind-că albinele nu se folosesc de legume și fructe, nici nu dea ce-vă din casă.

Iar dacă este cine-vă străin de față, când *roiesc albinele*, străinul trebuie să-și lase o haină la plecare, că de nu, atunci fug albinele cari au roit. Haina, care a lăsat-o, se lăgă apoi de știubei.

Asemenea nu e bine, când ai mâncat *usturoi*, ori ai bătut *rachi*, sau ești mănios, să umbli printre albine, c'apoi ești te mușcă (1).

Românii din unele părți ale *Ungariei*, precum bună-ori cei din Șomcuta-mare, comitat. Satmarului, când vor să prindă vre-un roi, ung *coșnița* cu *Mintă* sau *Mîintă piperată*, lat. *Mentha piperita* L. și o stropesce cu aghiasmă, adică cu apă sfințită.

Iar când prind a eși albinele din coșniță și a roi, fluieră cu gura în formă cum *cântă matca*, apoi se pun jos — *pup* — și înodă érba, buruenile, sau orî-ce plantă găsesc înainte-le. dicend:

Roiu, roiutul meu,
Dat de Dumneđeu,
De-î sbură pe sus,
Mă tem că ești dus,
De-î sbură pe jos,
Prinde-te-oiu frumos! (2)

Se întimplă însă foarte adese-ori că prindend-se roiul de vre-un copac și voind prisăcarul a-l luă de acolo, sau când a apucă a se înălța foarte sus, roiul nu voesce mai mult să intre în roiniță, ci dă să fugă.

În cazul acesta se întrebuinteză mai multe mijlôce spre a-l împedica de a fugi.

Așă unii încep a svârli asupra lui țernă și a-l stropi cu apă, alții încep a zăngăni cu topórele sau cu alte fiére (3).

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Jemna: «Când roiesc albinele și roiul fuge, să se arunce cu țernă înainte lui; — a celor din Liudî, com. de Em. Teutul: «Dacă roiul vrea să fugă, se iea o doniță cu apă și se începe a se stropi asupra lui, atunci albinele se pun pe un arbore;»

ară dacă cel ce voește a-l prinde e femeie, asvârle cârpa și mănștergura în sus (1).

Neajutând nici acesta, își ieaș refugiul la alte mijlôce. Așă: Ieaș un fluture, care a fost vêđut pentru prima ôră primăvara, prins și omorit și se asvârle spre dinsul.

Sașu ieaș un cușit, fac cu ascușitul sêșu cruce în pâmînt și apoi îl bagă cu vârful la mijlocul crucii făcute (2).

Ieaș patru albine, se înflige fie-care cu acul în câte o aripă și se împlântă apoi câte una în fie-care hortă de la o vârtelnișă pe care se depênă bumbac, și anume acolo unde se bagă fofezele, se pune apoi vârtelnișă într'un pom în prisacă și acolo, în vârful pomului, se învârtesc îndărăt și se đice:

Pe unde-așî vrut să vê duceșî,
Pe acolo să vê și întôrceșî,
Înapoi să vê înturnașî
Și'n știubeișu să vê băgașî,
Să vê puneșî să lucrașî!

Și tot așă de mai multe ôrî, și albinele se întorc înapoi (3).

Se desbracă în pielea gôlă, se pune jos, iea trei fire de ărbă și înodându-le înaintea roiului, care s'a pornit să fugă, iea apoi trei fire de la brășu și făcênd și din acestea un nod, đice:

Te leg să stai locului,
Cum stă ărbă câmpului
Și-acest nod al brășului!

Făcênd acesta, cred și spun că roiul îndată se întôrne înapoi (4).

a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean, și com. de P. Nimegean: «Când roiesc albinele, atunci încep sașu a se așeză într'un loc apropiat sașu fug. Spre a le reșinê ca să nu fugă, se aruncă înaintea lor cu apă sașu cu țernă»;—a celor din Igeșci, com. de I. Zilinschi: «Dacă vre-un roișu voește să fugă, se aruncă spre el apă și țernă.»

(1) Dat. Rom. din Bilca, com. de G. Tofan: «Când fuge roiul, femeia asvîrle cârpa și mănștergura în sus, iar o sêmă de bărbașî zingănesc cu topôrele, alșîi asvârlă cu țernă și cu apă.»

(2) Dat. Rom. din Igeșci, com. de I. Zilinschi.

(3) Dat. Rom. din Udeshi, dict. de Vas. Cimpoies și de Zamfira Niculi.

(4) Dat. Rom. din Stănesci-de-jos, dict. de Ana Furtună, și com. de Dim. Furtună; — a celor din Bălăcena, com. de M. Jemna.

După ce s'a prins acuma roiul și s'a așezat în știubei, se pune pe fundul lui o mână plină de pământ din locul acela de unde s'a prins roiul, și se dice :

«Să fii gras și greș ca pământul!» (1)

Și într'adevăr că nu într'un an și nu odată, mai ales când timpul e frumos și călduros, când sunt multe plante înflorite, atât *matcele* cât și *roiș* se fac grași și greși ca pământul, din cauză că sunt în stare a adună o mulțime de miere.

De aici vine apoi că, precum oamenii și vitele, așa și roi, respective toți stupii, cari au lucrat și lucră bine peste vară, cari au strâns multă miere, se pot foarte lesne *deochia*.

Dar ca să nu-ți *deoche* cine-vă stupii, e bine să-i legi cu un brâu roș (2).

Sau se strînge în tustrele țilele Crăciunului apa, în care se spală blidele, într'un vas mare, se fierbe bine apa aceea, se pune apoi de o parte ca să se așeze sfărăturile, cari se află în ea, și dacă apa nu e limpede cum se cade, se scurge și se pune de a doua oră ca să fierbă. După ce a fiert de ajuns se pune de o parte ca să se facă limpede ca lacrima și apoi se strînge într'un șip și se păstrează până la primăvară. Primăvara, când se scot albinele afară, se înconjură cu apa această stupii și se stropesc, anume ca să nu-i pôtă nime deochia (3).

În cas însă că s'au deochiat, e bine ca să se stropescă cu *Susaiu*, lat. *Sonchus oleraceus* L., pentru că *Susaiul* încă e bun de deochiat (4).

Am ȳis mai sus că *Albinele roiesc* de la *Duminica mare* și până la *Sân-Petru*, iar când primăvara e ce-vă mai târzie, până la *Sânt-Ilie*. De la *Sânt-Ilie* însă începând înainte, încetă de a mai roi.

Deci în țiuva de *Sânt-Ilie* sau și în țiuva *Macaveilor* (1 August), cari se consideră ca țilele cele mai bune și mai potri-

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Pint. Maerean, și com. de Pauc. Prelipcean.

(2) S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe pop. asupra gospodăriei*, publ. în țiar, cit., p. 505.

(3) Dat. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(4) Dat. Rom. din Ciudei, dict. de M. Popescu.

Rețete, e datină din moși-strămoși de a se *reteză stupii*(1). Iar **retezatul** său, după cum se mai dice în unele locuri din țera-Românească, *Tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

În dimineața zilei hotărâte pentru *Rețezatul stupilor*, care e o adevărată sărbătoare în casa omului ce are stupi, însă care nu se poate nici când face Lunia, Mercuria și Vineria, căci fiind acestea zile de post, le va merge rău stupilor, vor necă, asemenea și Dumineca, pentru că e ziua Domnului, toți dintr-o casă trebuie să fie cât se poate de curați și primeniți.

Femeia, care trebuie să fie curată, gătesce bucate mai multe și mai alese, căci în această zi vor avea vizita vecinilor, a rudelor și a cunoscuților, chemați într'adins pentru această zi, ca să se *ospeteze* aici cu mere, cu băuturi îndulcite cu miere, și alte bucate.

Casa este așternută și împodobită ca în zi de sărbătoare. Bărbatul, care asemenea trebuie să se păstreze curat, se scoldă cât se poate mai de dimineață, se spală, se primenesce și, luându-și uneltele necesare pentru rețezat și vasele pentru pus fagurii, merge în grădină la stupină și începe *Rețezatul stupilor*, cum a apucat din moși: afumă mai întâiu stupul, punându-l cu gura pe un *fumegaiu* de cârpă curată, care amețesc albinele și le gonesc spre fundul știubeiului. Apoi cu un cuțit, făcut ca o scobă, începe a tăia sau a *reteza* fagurii cam pe a treia parte de la gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl ia și-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Și așa îi rețeză el pe toți fagurii de o potrivă și apoi așază uleiul la locul său. Iea apoi altul, și tot așa face cu toți.

La această operațiune este ajutat de un copil al său, de vre-o rudă sau vecin cunoscător sau chiar și de femeia sa.

Nu e însă liber ori și cine a merge la stupină, mai cu seamă acum, căci foarte lesne se poate întâmpla vre-unul, care să *deochie* stupii, și atunci albinele se întărită rău și mușcă cu furie pe toți câți vor fi acolo, și nu se mai poate continua rețezatul.

De la fie-care stup trebuie să ia în așa măsură ca să-l ră-

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel : «Ca să le mērgă bine stupilor preste an, trebuie să-i rețezi la *Sânt-Ilie* sau la *Macavei* și în ziua de *Mocenici*.»

măe de ajuns pentru hrana lui de érnă. Stupii slabi sunt lăsați în pace pentru altă dată.

După ce a isprăvit cu retezatul stupilor și așezatul acestora la locul lor, se iaă vasele cu faguri și se bagă într-o magasie. Acii fagurii sunt storși de miere cu mâna saă cu un tésc, anume spre acest scop făcut.

Fagurii cei mai frumoși și plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate și se daă celor chemați, ca să mănânce.

De obiceiă se chemă în acéstă și vecinii, cunoscuții și rudele, cređându-se că ești obligat a-i chemă și a le împărți miere din stupii ce-i ai, căci de aceea ți-a făcut Dumnezeu parte de ei, și dacă n'ai da și altuia, atunci lesne ți se pot prăpădi stupii. Dacă nu chemi vecinii, se póte întâmplă să blesteme vre-unul stupii tăi și atunci se prăpădesc.

Nu e însă bine de a chemă în acéstă și pe cei ce știu face vrăji și farmece, căci aceștia vor căută să-ți fure măcar un pic de miere, cu care mai pe urmă vor vrăji saă fermecă și atunci stupii tăi se vor prăpădi toți, căci Dumnezeu nu va răbdă să se întrebuinteze *sfinta miere* la ast-fel de blestemăți.

Și vrăjitorii și fermecătorii știu că tocmai *mierea furată* la aceste zile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Fórto rar se obiceiuesce a se trimite faguri de miere la altă casă. Prea rar se trimite la persoane de încredere și de distinsă considerațiune, precum : preotului, primarului, învățătorului, proprietarului și la rudele cele mai de aproape.

După ce aă gustat invitații din miere, se pune masa, se mănâncă și se bea *juică îndulcită cu miere*.

Masa acésta, la cei mai cu dare de mână, se ține până séra târziu, saă chiar și până a doua și, transformându-se uneori în petreceri sgomotose cu beții, cântece de lăutari și jocuri. Și toate acestea pentru ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere și uneltele ce aă servit la retezat și stors mierea, se spală cu apă curată și apa acésta îndulcită se numesce *mursa de miere saă lapte de miere*, și se dá copiilor ca s'o beă prospătă.

De la acéstă *mursă* vine apoi și dicala:

«A fi dulce ca mursa de miere», care se țice despre o mâncare sau o băutură prea dulce (1).

În Bucovina e datină ca mursa acesta să se férbă și apoi, puindu-se într'un vas de lemn, balercă sau holobocel, după cum e și de multă, se face dintr'insa un fel de băutură spirtosă numită *mied*, *mîied* sau *ñied*.

Fagurii se ferb într'o căldare și apoi se tórnă într'un *săculeț* de pânză rară și de aicia curge într'un vas mai măricel, în care se află puțină apă. *Céra* se alege de-asupra vasului, și după ce se răcesce se alege.

Apa rămasă sub *céra* se numesce *zémă de boștină*, și se țice că este bună de mai multe feluri de bóle, mai cu *sémă* însă pentru *friguri*, dacă cel bolnav de friguri se scaldă într'insa; iar resturile de faguri, rămase în *săculeț*, se numesc *boștină*, în Bucovina și Moldova: *hoștină*.

Săculețul se pune pe o blană, care cu un capăt se pune în vasul unde are să curgă *céra* cu *zéma de boștină* și pe *săculeț* se apasă cu un *făcăleț*, ca să se stórcă bine *céra*.

Céra alésă se mai topesce încă odată în *cratițe* sau căldări și se strecórá prin fuióre de cânepă în vase curate, de unde răcindu-se se scóte apoi sub forma de *sloii de céră* (2).

Cei mai mulți Rómâni, respective prisăcarii, din Bucovina, îndatinéză de a *retezà stupii* pe la *Probaje*, adecă la *Schim-barea la față a Domnului*, 6 (19) August (3).

Deci omul, ce-î *retéză*, face bine dacă dá mai întâiú cui vá să guste din faguri, și abià după aceea mánâncă el singur dintrînșii, căci făcend așa va avé tot-deauna faguri plini (4).

Retezatul sau tunsul *stupilor* e un lucru fórte natural, căci printrînsul nu se face nimica alta, fără se iea numai atâta din fie-care stup, cât se crede că e de întrecut.

Uciful stupilor însă, care se face pe la sfârșitul tómnului în momentul când *stupii* aú să se așeze la ernat, e una dintre cele mai barbare operațiuni făcute de sătenií noștri asupra *stupilor*.

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancr. Prelipcean.

(4) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 37, p. 2.

Stăpânul stupilor adecă, înainte de a aşeză stupii la ernat, cercetéză pe fie-care stup în deosebii să vadă dacă are miere din destul pentru érnă. Acesta o constată el prin greutatea uleiului. Pe cei greii îi aşeză la ernat, iar pe cei mai slabi îi *ucide* aşă : întórce uleiul cu gura în sus şi tórni apă în el. Clătesce puţin uleiul, ca să pătrundă apă în tóte părţile, apoi întórce iar uleiul cu gura în jos şi scutură apa şi albinele parte mórte, parte ameţite, şi după acesta recolteză toţi fagurii din uleiü, iar uleiul gol îl păstrează pentru roiü din vara viitoare (1).

Românii din *Bucovina* din contră îiucid ast-fel : ieau un petic sau o cârpă, topesc puciosă, o înting în puciosă topită şi apoi, aprindënd-o şi punënd-o să ardă sub fie-care stup slab, tóte albinele dintr'insul, înăduşindu-se de mirosul pucioşei şi al fumului ce ese din petică, pier şi cad mórte una după alta jos (2).

După ce s'aü ucis acuma toţi stupii cei slabi, cei tari se pun la ernat în bordeie într'adins făcute, sau în *temnice* zidite din cărămiđi sau încheiate din lemne şi acoperite cu stuf.

Uleele în bordee sau temnice se aşeză în rând, şi se pun cu gura pe turte făcute din măciucii de scaeţi, lipite unele de altele, ast-fel ca şórecii să nu pótă pătrunde în năuntru. Sau se pun pe blăni curate şi pe lângă gura uleiului se pune cenuşă, tot ca să nu pótă pătrunde şórecii înăuntru. Şi iarăşi ca să nu pótă pătrunde şórecii în năuntru uleiului, i se astupă şi *vrana* cu o códă de dovléc, aşă că şi aerul póte pătrunde şi nici şórecii nu încap, fiind códa în dungii (3).

Albina e considerată şi ținută de către toţi Românii din tóte părţile de *sfintă* şi ca atare de cea mai curată fiinţă de pe faţa pământului, una pentru că ea este făcută, după credinţa Românilor din *Moldova*, din *lacrimile Maicii Domnului* (4), iar după a Românilor din *Transilvania*, pentru

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(2) Dat. Rom. din cele mai multe părţi ale Bucovinei.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălăşel.

(4) B. P. Hasdeü, *Etyrn. Magn.*, t. I, p, 749.

că ea e *slujnica Maicii preacurate* (1), al doilea pentru că ea nu are *abur* într'însa ca cele-lalte musce, ci *are suflet*, și de aceea nici nu móre érna, ci stă vie și are trebuință de mâncare (2), și al treilea pentru că adună *miere, mîiere saũ ñiere*, care e bună nu numai de mâncat și mai ales în ȃile însemnate, ca *Ajunul Crăciunului* și al *Bobotezei*, apoi la *immormîntarea* celor repausați și în *Sămbetele morților*, când se face *grău cu miere și colivă*, ci și pentru o mulțime de *lécuri*, precum și pentru îndulcirea țuiceii saũ a rachiului cu ȃinsa la ȃile mari, la nunți, la botezurii saũ cumetrii și la colăcimii, căci Românul nostru consideră țuica saũ rachiul îndulcit cu miere ca una dintre cele mai deliciose bęuturi, după cum se pôte vedé acésta și din următórea doină din *Țera-Romănescă* :

Du-te, neică, ducu-ți doru,
Cum duce vîntu pârjolu ;
Du-te, neică, ducu-ți mila,
Cum duce uliul găina ;
Du-te, neică, vino lică,
C'o să-ți daũ rachiũ din stielă ;
Du-te, neică, vino lele,
C'o să-ți daũ *rachiũ cu miere*

Și-o să-ți ferb vre-o două pere ;
Du-te, neică, și să vii
Colea 'ntre Sântă-Mării,
Când se cóce córna'n vii
Și struguri în *hăbădi*
Și porumbii staũ grămeđi,
Să vii, neică, să mă veđi ! (3).

Mai departe pentru că ea adună și *céră*, care asemenea se întrebuintéază la o mulțime de *lécuri*, precum și pentru *lumînări* de dus la biserică, de aprins și de ținut la încredințarea pruncilor și cununia mirilor, precum și când rēposéază vre-un creștin. Ba ce este încă și mai mult, cu lumina de *céră* curată se deschid chiar și ușile raiului (4), căci iată ce ne spune în privința acésta o rugăciune poporană din *Banat* :

Țânta Vinerii a avut un fecior
Ca un mândru domnișor ;
Din ochi lacrămi îi mergea,
Din inimă sânge îi cură,

Nime'n lume nu sciă,
Făr'de Lina
Magdalena
Și surorile lui Lazăr,

(1) Cred. Rom. din Madaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

(4) Com. de d-l Ios. Olariũ.

Carî se duseră pe câmpul lui [Iordan, Culegînd flori de amin Şi deteră cu picioru'n spin; Ci acela nu fu spin,	Ci fu <i>albin</i> , Din <i>albinî</i> se făcû <i>miere</i> Mierea făcû <i>cêră</i> , <i>Cêra s'a aprins</i> <i>Raiul s'a deschis</i> . . . (1)
--	---

O variantă a acestei rugăciuni, tot din *Banat*, sună cum urmează:

Mă suiî pe-o scânduruşă,
 Mă'ntâlniî c'o *albinîşă*,
Albinuşa face mierea,
 Mierea face *cêra*,
Cêra se aprinde,
Raiul se deschide . . . (2).

A doua variantă, aşişderea din *Banat*:

Mă suiî pe o scârură, Mă'ntâlniî c'o <i>albinuşă</i> , <i>Albinuşa</i> face mierea, Mierea face <i>cêra</i> , <i>Cêra se aprinde</i> , <i>Raiul se deschide</i> . . .	Cruce'n cer şi pe pămîi De la Dumneşeu cel sfîi Cruce'n casă Şi pre masă. Îngeri'n prejur de casă, Dumneşeu cu noi la ma
--	---

A treia variantă, din *Transilvania*:

Am plecat pe-o căliceă, Mă'ntâlniî c'o <i>alghineă</i> , <i>Alghina</i> a făcut <i>cêră</i> , <i>Cêra s'a făcut lumină</i> , <i>Lumina s'a aprins</i>	<i>Raiul s'a deschis</i> , Pomete Înflorete, Dumneşeu sânt să ne erte
---	--

A patra variantă, din *Bucovina*:

<i>Albinişa</i> Face <i>mierişa</i> , Din <i>mierişa</i> Se face <i>cerişa</i> , Din <i>cerişa</i> Luminişa.	<i>Luminişa s'a aprins</i> , <i>Raiul lumî s'a deschis</i> , Raiul, grădină dulce, Eû din tine nu m'aşî du De mirosul florilor, De cântul păsêrilor! . . . (3)
---	---

(1) B. P. Hasdeû, *Ety. Magn.*, t. I, p. 748.

(2) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Hasdeû, *Ety. Magn.*, t. I, 748.

(5) Dat. Rom. din Plăvălariu, com. de Vas. Zăprăţan.

A cincia și ultima variantă, din *Dobrogea* :

Albina face miere,
Mierea se face céră,
Céră se face făclie,
Făclia s'aprinde,
Raiul se deschide,
Maica Domnului pe toți
În brațe ne cuprinde.. (1).

De óre-ce însă *céra* e menită mai mult spre facerea lumina-
rărilor de dus la biserică și ca un mijloc spre vindecarea
sămenilor de o mulțime de bóle, de aceea după credința po-
porului, e păcat a o întrebuința la ceruitul podelelor, după
cum fac o sémă de boerî (2), orî a o înjură saú a o da dra-
cului. Cel ce o face acésta, acela ca *céra* se va topi, căci ea
e *sfintă* ca și *albina*, care o produce (3).

Iar când dai *céră* de pomană, e bine s'o săruți, căci fă-
când acésta, pe cea-laltă lume o ai (4).

Mai departe se crede că fiind *albina* ființa cea mai curată
și mai sfintă de pe fața pământului și tot de odată și cea mai
binefăcătoare, și ca atare fórte plăcută lui Dumnezeu, de
aceea e fórte mare păcat a o înjură saú a o da dracului (5),
orî a dice că ea *piere*, ci numai că *móre* (6).

Asemenea și când îl mușcă pe cine-vă încă nu e bine să
e supere pe dinsa și cu atâta mai puțin să îndrăsnescă a
suduî (7).

(1) Hasdeu, *Etyrn Magn.*, t. I, p. 748.

(2) B. P. Hasdeu, *Etyrn Magn.*, t. I, p. 748.

(3) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Céra de fagure este sfintă, căci
in ea se fac luminări. cari ard în biserici și la tóte slujbele sfinte.
E păcat mare să injurî orî să dai dracului *céra*, căci te vei topi ca ea.*»

(4) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta sâtenului*, an. XV, R.-
iărat 1898, p. 58.

(5) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Albina e blagoslovită de Dum-
neđeú, de aceea e păcat mare s'o injurî, s'o dai dracului, și să-î dici cu-
rinte urite.*»

(6) Cred. Rom. din Volcineț, com. de Al. Jijie.

(7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Albina e considerată de
șeranî ca musca cea mai binefăcătoare, de aceea unii crescători, când
sunt mușcași nu numai că nu se supără pe ea, dar să mai îndrăsnescă
s'o sudue! Ar fi mare păcat, căci o consideră ca o muscă sfintă.*»

Tot din cauza acésta că albina e sfintă, *Dracul* se pôte face în orî-ce fiéră sau dobitoc, în *óie* însă și în *albină* nid odată (1).

Chiar și în vis *albinele* însémnă *duhuri curate* (2). De aceea se și crede că dacă visézá vre-un om bătrân *albina* sburând, îi va merge fórte bine (3).

Tótă mierea, fără deosebire, e dulce, bună de mîncare și de léc pentru tóte bólele, pentru că ea este făcută din tóte florile.

Mierea de roiú însă e cu mult mai curată, mai frumósă și tot odată mai bună decât cea de *matcă*, adecă decât cea de la stupii cei mai bătrâni, din causă că partea cea mai mare a fagurilor acestora e mai veche.

Drept dovadă despre acésta ne pôte servi întru cât-vă și următórea poesie poporală din *Transilvania*, ținutul Sălîștei :

Scii tu, bade, scii tu scii,
Când eram tineri copii
Și 'ncepeam dragostea 'ntâiú,
Și veniaí séra la noi
Și mîncam *miere de roiú*
Și ne iubiam amândoi (4).

Și dacă *mierea de roiú* e mai bună decât cea de *matcă*, atunci de sigur că cea de *paroiú* e și mai bună. Tot așa și fagurii acestuia.

Din cauza acésta apoi Româncele, cari aú trebuință de miere și de cêrá spre prepararea unor medicamente, folosesc mai cu sémă *mierea* și *cêra* cea de *paroiú*. Așa cu *cêra de paroiú* se afumă cei ce aú *durere de cap*; iar cu *găocí de fagur de paroiú* se vindecă cei ce aú *orbali*. Se strecórá adecă apă ne începută prin *găocile fagurilor* acest-

(1) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. I, p. 747;—com. de S. Sa pár. T. Bălășel: *Dracul* nu se pôte face *stup cu albine*, căci nu-l pôte numérá *albinele*.

(2) Cred. Rom. din Volcineț, com. de d-l Al. Jijie.

(3) Dim. Dan, *Cred. pop. Bucovinene* publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V. Cernăuți 1894, No. 99.

(4) Com. de d-l B. B. Iosof.

ora și, după ce s'a strecurat, se dă apoi celui ce are *oral* ca să bea (1).

Paroi însă se produc de regulă numai în verile cele mai frumoase și mai mănoase. Din cauza acésta apoi se întrebuințează la lécuri mai cu sémă mierea și céra de *roi*. Și numai lipsa acestora cea de *matcă*.

Fiind-că *Albina* se pituléză atât de încetișor într'o flóre și apoi sbórá bázâind numai după ce o supse bine, de aceea ea caracteriséză adese-orî în legendele poporane pe *scóda*.

Drept dovadă despre acésta, pe lângă legendele repropuse în fruntea acestui articol, mai cităm încă și următorul asagiú dintr'un basm din *Térra-Românescă*, intitulat *Tugulea*:

«*Tugulea* priponi caii, apoi dându-se de trei orî peste cap și făcú o *albină*, și plecá spre miază-nópte încotro ședeá *meóica pámîntului*.

«După ce ajunsé acolo, sbárn! în sus, sbárn! în jos, intrá în casa *Smeóice* și ascultá ce vorbiá cu *Smei*, ginerii sêi, cu *Smeóicele*, fetele sale» (2).

Pe lângă numele sêu de *iscódă*, *albina* mai are și pe acela de o *gângonă réutációsă*, și anume din causá că *albinele cele lucrátore* înghimpá fórte dureros cu așa *nutitul ac*, pe care îl are și *matca*, deși ea nu-l întrebuințează *ici* odatá, ast-fel că poporul crede că dînsa nu-l are (3).

Albina lucrátore și *trántori*, *mierea* și *céra* le întâlnim *arte* adese-orî și în proverbe, în locuțiuni proverbiale, și în *cimilituri*.

Iată și proverbele, respective locuțiunile proverbiale în *trî* figuréză *Albina*:

Albina și de ne mușcă, dar cu mierea ne 'ndópă—

și *dice* despre stăpânií ceí buní, *ci de ne mustrezá, dar și vult ne miluesce*.

Albina în gurá ține mierea cea mai dulce, și în códá acul cel mai otrávitó.

(1) Dat. Rom. din Mázánăesci, com. de Vas. Zaprațan.

(2) P. Ispirescu, *Legende sau basmele Românilor*, Bucuresci 1882, p. 315.

(3) Hasdeú, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 747.

Saŭ :

*C'albina, în gură cu miere
Și 'n coddă ac și fiere —*

arată năravul celor fățarnici.

*Albina din ori-ce flóre strînge mustul cel mai bun
miere îl preface.*

Saŭ :

*Albina vrednică însă
D'or ce flóre face strînsă,*

adecă cel înțelept la învățatură alege pe cele mai bune
ele se împodobesc. Nu e lucru din care să nu poți
vre-un folos.

*Albina cu cât mai mult sbârnde cu acul asupra
atât rodul cel mai dulce nouă ne aduce —*

se ȳice pentru stăpâniî cel bunî.

Albina de viespe, cât cerul de pămînt,

adecă cel roditor de cel sterp.

*Care a furat stupul,
Deși și-a scuturat trupul,
Dar albina din căciulă
E de dovadă destulă —*

se ȳice despre cel vinovat, a căruî greșelă se vedesc
ore-ce semne.

*Nici o tovărășie între albină și între trântor, unul
cesce și altul mănâncă d'a gata,*

adecă între muncitor și leneș.

L-a mușcat albina de limbă —

se ȳice despre unul care nu vorbesce, care stă tăcut,
tatec.

*Harnic ca albina.
Vine încarcat acasă ca o albină —*

se ȳice despre omul muncitor, care îngrijesce bine de
niciî sêî, îndestulându-î de nu le lipsesce nimic.

Ca albina la roiul sêî petrece,

adecă foarte bine (1).

Ca albinele la fag se adună,

adecă unde e bine saŭ ce-và de câștigat.

Vine binele

Ca albinele.

Albina vine încercatã de cãrã și miere pe piciorã, pe spate, pe burtã —

se dice despre un om strîngãtor.

Aduce ca o albinã.

saŭ :

Încercat ca o albinã —

se dice de omul care îngrijesce bine de casnicii sãi, cãutãnd sã nu le lipsescã nimica.

Harnic ca o albinã, strîngãtor ca o furnicã —

se dice despre cei harnici și strîngãtori (2).

Fã înțelept ca șerpele, muncitor ca albina și doritor ca turturica (3).

*Albina împunge aprig, dar tot ei își stricã mãi rãu (4).
A fi ca albina la casã,*

adecã a fi foarte harnic, foarte strîngãtor. D. ex. preotul este ca albina la casã, cãci el din tãte pãrțile aduce.

A vorbi ca albina,

adecã a vorbi foarte ușor, foarte plãcut și delicat.

A albinã —

se dice cu douã înțelesuri :

a) Cu înțelesul de a arãtã o mișcare, o acțiune ; de ex. *N. albinãzã*, adecã alãrgã în tãte pãrțile dupã cele ce-i trebuie.

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Romãnilor*, vol. I, Bucuresci 1895, p. 312—314.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 745.

(3) *Dicãtãrea din Selagiã*, publ. în *Ședãtãrea*, an. IV, Budapesta 1878, p. 56.

(4) *Ședãtãrea*, an. III, Budapesta 1877, p. 41.

b) Cu înțeles de a arăta ivirea unei lumini, și cu de
bire ivirea Țilei: *se albinéză de Țiuă* (1).

Despre *Roiu*:

*Ceea ce la roiu nici un tolos aduce, nici albinei îi
adecă ceea ce nu ne folosese nici o plăcere nu ne ad*

*Umblă ca să prință roiul,
Să-și întorcă înapoiul —*

se Țice despre cel prost.

A umblă ca un roiu fără matcă,

adecă de colo până colo, zăpăcit, fără scop.

Roiul fără matcă îndată se prăpădesce,

adecă norodul fără stăpân.

Miron Costin: «Ce tocmelă să hie la o 6ste ce eră ca
roiu fără matcă» (2).

Ce umbli, mă, ca un roiu fără matcă? —

se Țice unui om ce umblă de colo în colo (3).

A roi,

adecă: a muri. Când m6re cine-vă, se Țice că a *roi* stu
popei. În datinele poporului, mai ales din *Țera-române*
intră ca dacă ai stupi, să dai preotului unul ca să-Ți f
un sărindar. Acesta este mai bine primit înaintea lui D
neȚeū, ca cel făcut pe banii săū alt ce-vă (4).

Despre *Trântor*Ți:

Ale trântorilor urlate ale albinelor sunete astupă.

Cei leneși și bunȚi de nimica fac mai multă larmă în lu
decăt cei cari muncesc și produc.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanne. *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 640—641.

(3) Hasdeū, *Etym. Magn.* t. I, p. 745.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Trântorul d'a gata mănâncă.

Saŭ :

Mănâncă ca trântorul d'a gata —

Se dice despre cei ce fără nici o muncă vor să mănânce de-a gata.

Veî să ai miere indestulă și bună? curăță mai întâiî stupul de trântorii ce mănâncă mierea d'a gata și în zadar, adecă de cei ce nu muncesc și ei mai mult se folosesc, ca să lobândesci rod bun și spornic de la slujbași.

A trăi ca un trântor —

Se dice de omul leneș, care se folosesc de munca altora.

Dac'ar face toți copaci florî, dac'ar face și muscele miere, dac'ar face și trântorii roiî —

Se înțelege pe din afară că am avé mare îmbelșugare, și se iese pentru cei leneși ce nu muncesc, și pentru cei ce nu sunt destoinici de nimic, ce nu ne dau nici un folos (1).

Unde sunt trântorii mulți, acolo e puțină miere (2).

A fi trântore,

fi om leneș, puturos, care mănâncă pe de-a gata munca altuia. «*Mă trântore, ce nu te apuci de trebă?*»

A se trântori,

se transformă din ce-vă activ în sedentar (3).

Despre stupi :

A fi stup de bogat.

Saŭ:

E ca un stup nerețezat —

Se dice despre un om bogat, care are de toate cu belșug.

A se face stup de bani,

adecă cu avere.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 149 și 672—673.

(2) Din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

La stup de miere, roiū de musce,
la lucrul bun și plăcut, mulți se grămădesc (1).

*Cine-a furat stupu :
Dumnezeū să-î ușureze trupu ;
Mierea
S'o mănânce cu muerea
Și céra
S'o arđă séra —*

se ȃice în glumă celui care spune că i s'ar fi furat vre-un st
Originea acestei ȃiceri stă în următórea poveste :

«Odată un *Stupar*, furându-i-se un stup, și din multe
veđi sciind cine este hoțul, l-a dat judecătíř.

«La judecată mergênd și hoțul și păgubașul, hoțul a
găduit că a furat stupul.

«Păgubașul a cerut judecătóruľi să pue să-l jure.

«Hoțul, ca hoțul, fiind om șiret din fire, închinându-
sărutând sf. cruce a jurat așa :

— Domnule judecătóř!
Cine a furat stupu :
Dumnezeū să-ř ușureze trupu ;
Mierea
S'o mănânce cu muerea,
Și céra
S'o arđă séra,
Așa să-mř ajute mie Dumnezeū!

«Păgubașul, fiind cam prosticel din fire, auđind așa
mínt, i s'a sburlit pěrul în cap și a început a strigă :

— «Destul, destul! opresce-l, Domnule judecătóř, c
bagă sufletu 'n foc!» (2).

Despre *Miere*:

*A mánecat astă vară prea multă miere
Și acuma are la inimă durere—*

se ȃice despre femeile însărcinate; și are același înțeles
«plânge rísul d'astă vară.»

A ascunde ac în miere —

(1) Zanne. *Proverbele Románilor*, vol. I, p. 289—290 și 665.

(2) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

— dice despre cel fățarnic, cari ascund un gând rău în un sfat dat cu blândețe.

*Jocă bine, moș Martine,
Să-ți dau miere de albine,*

— cuvinte cu cari se ieaă în ris acei cari fac un lucru vrând, vrând și mai mult de silă (1).

*În buze miere,
Și 'n inimă fiere.*

*Pre buze miere,
În inimă fiere —*

— rată cugetul celui fățarnic și viclén.

A lins la miere de pe degete până ce și le-a mâncat —
— prea mare lăcomie își face de cap.

Fata la vremea ei, ca mierea în fagul ei,
— iecă dulce și plăcută.

*În față miere,
În dos fiere —*

— dice despre cel fățarnic, care-l:

*Calbina 'n gură cu miere
Și în coddă cu ac și fiere.*

Din gură miere, iar din inimă otravă.

Sau:

Cei mai mulți cu mierea 'n gură și cu fierea 'n inimă —

— dice pentru cel fățarnic, arătând năravul lor, adecă diu ată s'arată că te iubesc și pe din dos te sapă.

A unge la inimă cu miere,

— spune cui-vă vorbe plăcute, cuvinte de laudă, o veste dorită.

*Limba e dulce ca mierea
Și amară ca fierea,*

— adecă vorba aduce și mângâere și supărare, laudă și defaimă.

A fi cu limba fagur de miere,

— a fi dulce la cuvânt.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 85, 309 și 677.

*Undă vede o muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesci cu miere.*

*Orî unde vede muere,
Par'că îl lipesce cu miere.*

se ȳice despre berbanȳi.

*Din ochi miere,
Din gură fiere —*

se ȳice despre cel fătarnic și viclén.

*Tăcerea
E ca mierea.*

*Tăcerea
E dulce ca mierea —*

se ȳice celui ce a vorbit în afară de vreme, și pentru guba lui.

Fagurî de miere sunt vorbele plăcute —

cine vorbește frumos e tot-deauna folosit (1).

ȳicând numai miere, gura nu se face dulce,
adecă nu e destul să ȳici, ci trebuie să și faci, dacă vi
profiȳi ce-vă.

A fi mai dulce decât mierea,
adecă fôrte dulce. Se ȳice și de un om prea blajin ș
bod la inimă.

A fi dulce ca mierea —

se ȳice de orî-ce mâncare sau bătură dulce.

Miere după tobă,

adecă nimic, ce-vă închipuit, fictiv :

Am să-ȳi dau miere după tobă.

A bȳgă mânile în miere și a nu te linge nu se pôte,
a nu căută să profiȳi, și cam pe sub mână, nu se pót

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 25, 112, 131, 135, 1
223, 229, 285, 330, 764 și 811.

A fi gros ca mierea —

dice de un lichid de bună calitate, d. e. vinul este gros mierea.

Să fie și miere,

fie orî și ce fel de mâncare sau băutură bună, și nu mai țîmesc (1).

Despre *Céră*:

Ca turta de céră.

A îngălbenit ca turta de céră.

I se face fața ca turta de céră.

S'a făcut galben ca turta de céră,

≡ frică, de spaimă (2).

S'a făcut ca céra de galben.

E galben ca céra,

≡ frică, de spaimă, e bolnav (3).

A avé nas de céră.

A fi nas de céră.

Nas de céră,

se supără pentru tótă nimica (4).

A fi galben ca céra,

fi slab, pipernicit, fără fire, fără vlagă.

A fi ca un fagure,

fi frumos, plăcut la vedere (5).

Iată acuma și vr'o câte-vă *cimilituri*, și anume mai în-ii despre *Albină*:

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 139—140.

(3) Usitate în Bucovina.

(4) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 307;—usitate și în Bucovina.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Măciucuța glava
Încunjură dumbrava.

Măciucuța graba
Încunjură dumbrava.

Măciucuța grava
Împrejură dumbrava.

Ulcicuța grava
Încunjură dumbrava.

Măciucuța vlada
Încunjură dumbrava.

Măciucuța grabnică
Încunjură dumbravnică.

Harnica draga
Încunjură dumbrava.

Măricuța graba,
Încunjură dumbrava
De-a află
Bortă unde-vă,
S'a băgă,
De nu, ba.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădind cheile,
Încunjurând țerile.

Albinuța gava
Încunjură dumbrava,
De are unde, se bagă,
De nu, șede și rabdă.

Șede mōșa pe știubeiū
Și culege petrinjei.

Măricuța graba
Încunjură dumbrava,
Prăpădesce cheile,
Încunjură țerile.

Merică,
Perică

Merge la biserică
Și se'nchină,
Vine-acasă
Cântă, se frēcă,
Și plēcă.

Eligă,
Meligă
Merge la biserică,
Închină-se,
Miră-se,
Vine-acasă vaită-se,
De cap trage-se.

Feligă,
Meligă
Merge la biserică
Și se'nchină și se rōgi
Și venind acasă se va

Butucaș de teiū,
Limbă de coteiū,
Pe la Blagovištenie
Pornesc omeni'n bejei

Baba jediță
Cu dinții de cârțiță
Face feciori și nepoți
Și le pune nume: hoț

Mucenica graba
Încunjură dumbrava,
Ciuști! în fund la Sa

Măiculița glava
Încunjură dumbrava,
Ciuști! în fund la Sa

Cimilica grava
Încunjură dumbrava,
Se bagă'n gură la Sa

Din mine ese miere,
Din mine ese venin,
Eū sunt de mângâere
Eu sunt și de suspin.

rava
dumbrava
tî! în nas la Sava (1).

e
unge,
ă;
lecât bou
e decât *purecele* (2).

ea'n piciorușe.
glava
dumbrava.

Se duce la biserică
Și se'nchină și se rîgă
Se'ntôrce și se baligă (3).

Țuță mândră,
Scrisă'n grindă
Și-mî grăesce
Unguresce
Și mușcă de prăpădesce (4)

Am o vacă și-o mulg séra
Și cu dînsa satur țera (5).

Ună nîlîi di călugri
Tu un cufal udunaț.

Divarligalui di cuțur
Ambitațlii cuscri cântă (6).

Stupî :

rotunjórá,
cî în ea se miară (7).

Am un năpârstoc
Șéde 'n c . . la foc
Și-aruncă cu săgețile
În tóte părțile (8).

în picioruș
cu săgețile
rțile.

Am un moș
Șéde jos

imiliturile acestea sunt adunate de mine din *Bucovina*; cf. și
și, *Cimiliturile Românilor*, p. 8—9.

iri din Ardel, publ. în *Șečetórea*, an. V, Budapesta 1879, p. 95.
orovei, op. cit, p. 10.

le S. Sa păr. T. Bălășel.

1 *„Tinerimea Română*», Noua serie, Vol V, București 1900,

oahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 349. :

șe călugări, într'un butuc strînși. »

bușténului, cuscri, îmbétați cântă. »

lecțiunea mea.

Jescu-Ciocănel, *Basme, snóve și ghicitorî*, Floesci 1898, p.

Și dă cu săgețile
În toate părțile.

Petrișor
Șede 'n curișor
Și dă cu săgețile
În toate părțile (1).

Despre *Cără* :

Am o rochiță, o spël în foc
Și-o usuc în apă.

M'a trimis Dómna de sus
La cea de jos
Să-i spël iia în apă caldă
Și s'o usuc în apă rece.

A trimis Dómna de sus
La Dómna de jos
Să-i deă batista spëlată
În apă caldă

Sub përete
Ciuciulete
Cu mustăți
În toate părți.

Butucel de teiü,
Limbă de coteiü (2).

Și uscată
În apă rece.

M'a trimis Dómna de
La cea de sus
Să-mi spele un zăbra
În apă rece (3).

M'a trimis Dómna de
La cea de jos
Să-i spël rochia 'n foc
Și să i-o usuc în apă

Albina pređice și timpul.

Așa dacă *albinele* mâneacă disdimineță să-și culég
și nu sbóră departe, ci îndată se întorc, e semn de

Dacă *huesc albinele* ăia și nóptea la prisacă, în
cum că timpul cel frumos se va schimbă în po
ploios și furtunos (6).

Dacă *albinele* se depărtéză puțin de stup, sau
grămada înăuntru mai nainte de a se inseră, a
nunță furtună și plóie (7).

Când *albinele* se fac rele, când năvălesc la om să-
e semn că se va strică vremea, va plouă.

Când *albinele* vin cu grămada de pe câmp și a
mai plécă, e semn că plóia e gata.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 9 și 360.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 68.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) S. Fl. Marian, *Sërbătorile la Români*, vol. I, p. 118.

(6) Idem de eadem, p. 119.

(7) *Ședëtórea*, an. VII, Oradea-mare 1881, p. 158-159.

Când *albinele* astupă tómnă urdinişul stupului, e semn că
 ra va fi grea şi timpurie (1).

Trântorii când umblă pe dinaintea coşniţei, e semn de
 Sie (2).

Afară de cele înşirate până aici, mai există atât despre
bine şi *trântori*, cât şi despre *stupi*, *miere* şi *cără* încă
 următoarele datine şi credinţe :

Când visezi *roiū de albine*, va plouă.

Albinele cari se pun pe şerpă devin veni nate şi când te-ar
 uşcă, se va umflă mai rău carnea şi te va ustură cumplit (3).

Fetele, cari voesc să fie jucate, ieau o crenguţă de la po-
 ul pe care s'a prins vre-un *roiū* şi o pórtă la sine şi cred
 apoi dorinţa li se va împlini (4).

Trântorul e feciorul cel leneş al *Satanei*.

Când slobodi *albinele* primăvara, suflă de trei oră poste
 şniţă, că apoi nu vei avé mulţi *trântori* peste an.

Când ai mulţi *trântori* în stupină, e semn de an bun.

Trântorii de la o coşniţă de-î vei strînge, şi-î vei ţine
 pte săptămâni, aú să şi se sporéscă roi de şapte oră mai
 ilt ca de altă dată.

Dacă vei spânzură *nouă trântori* de-asupra coşniţei, vei
 é miere mai multă ca în alţi ani (5).

Când ziua *Mucenicilor* (sf. 40 de Mucenici) va căde Vi-
 ria şi Miercuria, în acel an nu va merge bine *stupilor*.

Când va bate vînt în ziua *Mucenicilor*, nu va merge bine
epilor peste an.

Când va plouă în ziua de *Mucenici*, va merge bine *stu-
 lor* peste an.

După ce aú înflorit merii, *stupii* nu mai mor.

Nu e bine să ţii *stupi cu albine* lângă rázórele cu *ustu-
 iú* şi cǎpă, căci nu se prăsesc.

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălăşel.

(2) Cred. Rom. din *Filpis*, în Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de S. S. pár. T. Bălăşel.

(4) Dim. Dan, *Credinţe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*,
 I. V, No. 40, p. 2.

(5) Cred. Rom. din Transilvania, şi anume din Felfalău, Madaraş,
 redat, Fărăgău, Ludoş şi Ardan, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Copiii mici, cari aũ nisce cocolõse în pãr, e semn cã vor
avé parte de *stupi*.

Când Ți-a furã cine-vã din *stupi* măcar unul, nu vei mai
avé parte de ei de aci încolo.

Cel mai mare păcat este *sã furĩ stupi*, este așã de păcat
ca și când ai furã ce-vã din bisericã.

Dacã ai *stupi* e bine sã dãruiesci unul și finului tãu, cã
Ți tunđi moțul.

Dacã ai *stupi* e bine sã dai unul preotului, ca sã-Ți facã
un sãrindar, cãci acest sãrindar este mai bine primit înaintea
lui Dumnezeu, ca cel fãcut pe bani sau alt ce-vã.

Nu e bine sã vinđi *stupi*, cãci nu vei mai avé parte de el.
Stupii cari fac fagurii în curmezișul uleiului se numã
stupi stãngaci.

Mierea albineĩ este *sfintã*, de aceea nu e bine s'o înjurã.
Cine înjurã de *miere* și de *cera*, care e asemenea *sfintei*
nu are parte de *stupi*.

Pe *mierea* care o dai pentru lécuri este păcat a luã banii
sau pe care o dai unui bolnav de poftã (1).

De la cuv. *Albinã*, rostit în *Bucovina* încã și *albinã*, *al-*
ghinã și *alghinã*; la *Moși* sau la Românii din Munții *Apu-*
seni ai *Transilvaniei* și la cei din *Istria*: *Albirã*, pl. *albirã* (2);
la cei din *Ungaria*: *Aldinã*, pl. *aldine* (3); iar la cei din
Macedonia: *Alghinã* (4), ca și în unele părți din *Bucovina*
s'aũ format în decursul timpului un augmentativ: *albi-*
nóicã (5), precum și mai multe diminutive, și anume: *albinã*,
pl. *albinele*, *albinicã*, *albinicã*, *albinicã*, *albinicã*, *albinicã*,
și *albirușã* (6).

O poezie poporanã din *Transilvania*, în care figurãzã domni
dintre diminutivele din urmã, sunã precum urmãzã:

Albinușã, unde sborĩ,
Orĩ te ducĩ tu printre florĩ ?

(1) Com. de S. Sa pãr. T. Bãlãșel.

(2) Frãncu, *Romãniĩ din Munții Apuseni* (Moși), București 1888, p.
85; — I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, București 1900, p. 92.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromãnilor*, p. 349.

(5) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 591.

(6) Frãncu, p. 85; — cf. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 751.

Să culegi suc de pe ele,
 Să depui în făgurele.
 Sböră, scumpă *albinică*,
 Sböră 'n sat la mândra mea,
 Spune-î, scumpă *albinică*,
 Căci mult sufer pentru ea (1).

Apoi colectivul: *albinet* și *albinărie*, o mulțime de albine, ruia-î corespunde *albinică*.

Cel ce trăește din creșterea albinelor: *albinar*, iar însăși leletnicirea *albinărie* sau mai bine zis *albinărit*.

Maî multe localități în *România* se chēmă *Albină*: un nte în Argeș, un sat în Tutova, și vre-o trei insule în năre. Satul *Albinescă* în Argeș presupune un nume personal *Albina*. Numele cătunului *Albinari* în Buzău ne spune locuitorii lui vor fi fost dedați óre-când cu creșterea *alinelor* (2).

De la cuv. *Trântor*, pe lângă dim. *trântoraș*, s'aú mai forț încă și adj. *trântur* = leneș, fem. *trântură* = leneșă: omul sta e *trântur* = e leneș; femeia acésta e fórte *trântură* = órte leneșă (3).

În fine mai e de observat încă și aceea că Românii cred în că tóte insectele încep a se ascunde pe la *Diua Crucii*. Ei și *albinele* se bagă pe érnă în *Diua Crucii*, cređându-se mai departe va fi frig (4).

Ar după ce s'aú băgat acuma la ernatic, se caută ca în cursul întregii erni să nu le fie prea frig, nici prea cald, numai de mijloc, pentru că dacă li-î prea cald, li se înăsece mierea și apoi mănăcând-o pier, iar dacă e prea frig, se pier (5).

1) *Tribuna*, an. 1893. Luna Maiú.

2) Hasdeú, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 751-752.

3) Dat. Rom. din Bucovina, com. Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

4) Dat. Rom. din Frătăuțul nou, com. de Iul. Sidor.

5) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei.

B O N Z A R I U L .

(*Bombus terrestris* L.)

Sub numirea *Bonzariu* sau *Bondariu* înțeleg Românii Bucovina mai multe feluri de insecte, cari se țin de ur aceeaași specie și familie, precum :

Bonzariul (1), *Bonzariu de miere* (2), *Bonzariu de căm* *Bonzăroi* (4), *Albină* sau *Albină mare* și *Albină d* *dure* (5), *Albină de pământ* (6), *Bondariu* și *Bondari*

---

(1) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;—a celor din nesci, dict. de G. Cârstean;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horo a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Isidor Calancea: «*Bonzariul* : miere ca și albinele. El își face cuibul său în vre-o urmă de v într'o gropiță în pământ pe loc costos din bugiac (mușchiu);— din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bonzariu se numesce ace* face cuibul său în pământ și stringe miere»;—a celor din Putn de Sam. Lucaci»;—și a celor din Budeniț, dict. de Mărióra Dut

(2) Dat. Rom. din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu.

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de Dionisie Maximiac, ca

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan: «*Bonzăro* face cuibul său în pământ și anume în mușchiu»;—și a celor din dict. de Chir. Florodnic: «*Bonzariu* sau *Bonzăroi* sunt aceia ca fac cuibul lor în pământ și string în faguri miere.»

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaci și Ioan Pusdrea *bina mare* sau *Albina de pădure* e neagră și pe pânțele cu vârș bene și una albă.»

(6) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: «Se numes *bina de pământ* de aceea, pentru că-și face cuibul său în pămî într'însul nisce făgurași, în cari stringe miere ca și albinele.»

âmp (1); în Moldova: *Bondariu* (2); în Țera-Românească: *Bândariu*, *Bărzăun*, *Bărzăune*, *Bombariu*, *Bondariu* și *Muscoiu* (3); în Transilvania: *Bărzăun* (4), *Bumbariu*, *Bundariu* și *Bundariu* (5); în Banat: *Bărnăuz* (6); în Ungaria: *Bongariu*, *Bon-*

(1) Dat. Rom. din Ilieșci;—a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungu-
ean și G. Cârstean: «*Bondariu* și *Bondariul de câmp* e tot una cu
Bonsariul;—precum și în mai multe alte comune din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Dumbrăvești, jud. Botoșani, dict. de Anton San-
trască;—I. Creangă, *Amintiri din copilărie*, Iași 1892, p. 4: «Și cum află
trăncina, începe a ne pofti pe fie-care la Bălan și a ne mângâia cu Sf.
Ierarh Nicolae pentru durerile cuvióselor *musce* și ale cuvióșilor *Bon-*
dar;—Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, p. 211: «*Bon-*
dar, pop. *bondariu* sm. Mold. *bombar*; Hummel f. (Bombus), z. B. Al.
P. 383 (că acasă te-î întorce. . . când *Bondariu* a face miere).—Gr.
Bongar Tr. CL. XVII, 186; *bonzariu*, *bunzariu* B.—Dem. *Bondăraș*
PP. 146—Et. Anscheinend Nebenform v. *bombar* wozu auch a *bon-*
dari (s. d.)—a *bombăni* stimmt. Immerhin möge auch an russ. *bondari*
ms. bodnari) «Bötcher» erinnert werden; der dicke gestreifte Leib der
Hummel hat mit einem bereiften Fasse Aehnlichkeit.»

(3) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 743: «*Albină sălbatică*, *Bân-*
dar (Covurluiu) sau *Bărzăun* (Buzău);—Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211:
Bombar pop. *Bombariu* sm. Munt. Hummel f. (Bombus) Qu.—Mold.
Băfür *bondar*.—Gr. *bumbariu* B. Et. Vgl. gr. βόμβος, lat. bombus «Sum-
men», nlat. bombus «Hummel». Vgl. auch *bondar* Et.—Com. de S. Sa păr.
P. Bălășel: «*Bombariu* și pe unele locuri *Bondariu* sunt niște musce ce-vă
mai mari ca *albina* cam ca un *trântore*, scurte și gróse, și corpul lor
argat și acoperit cu perișori, în forma unei catifele. Înțepă ca *viespea*,
însă nu mor ca *albina*. Ei produc miere așa de dulce ca și cea de al-
pine, însă cu mult mai subțire, mai lichidă. Ei își fac căsuicile lor prin
paie, prin strășinile *oleaburilor* acoperite cu paie, și chiar prin găuni
în pământ, pe cari le umplu mai întâiu cu paie. Căsuicile lor sunt ro-
tunde, făcute din materii ceróse. În aceste căsuici *Bombariu* se prăsece
și-și depun mierea.»—*Gazeta săténului*, an. XIV., R. Sărat, 1897—98, p.
102: «*Bondar* în Muntenia se ȓice *Bărzăune* și *Muscoiu*.»

(4) Com. de d-l T. Frâncu; «*Bărzăun*, *Bondariu*, usitat în Muntenia
și Transilvania, com. Brașov.»

(5) Com. de d-l T. Frâncu: «*Bombariu*, *Bondariu*, usitat în Munții
apusenl ai Transilvaniei; veȓi și *Gazeta Transilvaniei*, an. LX, Brașov
1897, No. 67: «Fluturi, albinele și *Bumbaru* sburau de pe o flóre pe
altă flóre spre a le suga nectarul.»

(6) Com. de d-l Jos. Olariu: «*Bărnăuz* se numesce un insect ce-vă
mai mare decât *albina*, ba chiar și decât *trântoriu* de la albine, cu
corpul pestriț și cam peros.»

goiū, *Bozgoiū* și *Albină țigănescă* sau *Albina țiganului* (1); la Români din Meglenia: *Bumbăr* (2); iar la cei din Macedonia: *Bumbunar* și *Agru-cumban* (3), lat. *Bombus terrestris* L.

Bonzariul sau *Bondariul de grădină*, lat. *Bombus hortorum* L.

Bonzariul sau *Bondariul de mușchiu*, lat. *Bombus muscorum* L. și

Bonzariul sau *Bondariul negru*, numit în Transilvania și Ungaria: *Bânzoiu* și *Viespe țigănescă* (4), lat. *Bombus lapidarius* L.

Afară de aceste patru feluri de *Bonzari* mari se mai află încă și alte feluri mai mici, cari se numesc *Bonzărași* și *Bondărași* (5).

Toți *Bonzariii*, fără deosebire, produc, când sbóră, un fel de sbárnăitură sau *bonzăitură*, care se datorește unor corzi situate în orificiile organelor de respirațiune (6), și care se exprimă prin verbul *a bânzăi*, *a bonzăi* sau *a bombăni* și *humbăni*.

De aici vine apoi că mai toate numirile insectelor, cari s'au înșirat mai sus, sunt onomatopeice (7).

Sunt însă și alte insecte, cari nu se țin de specia și fa-

(1) Com. de d-l El. Pop;— vezi și M. Pompiliu, *Gratul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, București 1887, p. 1.005.

(2) Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, publ. în revista «*Tinerimea română*». Noua scriere, vol. II, p. 259: «*Bumbăr* s. trântor (la albine); cărăbuș negru, care produce sunetul buum! (Etyim. onomatop. buu!)».

(3) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Agru-Cumban*, sêlbatec-cumban.»

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Românii din Munții Apuseni* (Moșii), București 1888, p. 98: «*Bânzoiu*, o viespe mare neagră»;— *Foșpora pentru răspândirea cunoștințelor folositoare și iubirii de carte între popor*, al. I, Sibiu 1886, p. 76: «*Bânzoiu*, viespe mare neagră, *Viespe țigănescă*,— *bânzoesc*, *bânzoitorii*»;— com. de d-l El. Pop.

(5) În Bucovina;— Cihac, *Dieț.*, t. II, p. 21;— *Semănătorul*, an. I, București 1902, No. 16, p. 252: «E băietaș . . . În plânsul ciudoz și neimpăcat, mișcă în aer mânuțele și picioruțele slăbuțe, de par'că ar fi un *Bondăraș* resturnat pe spate și care se luptă de-a scăpare.»

(6) *Enciclopedia română*, t. I, p. 528.

(7) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 211;— cf. Per. Papahagi, *Românii din Meglenia*, loc. cit.

familia *Bonzarilor*, dar cari asemenea *bonzădesc* când sbóră, precum e bună-óră *Gârgăunul*, *Strochia* și *Tăunul*.

Prin urmare Româniî din unele părți îndatinéză de a da numele dintre numirile *Bonzarilor* și acestor insecte, mai ales în *insă Gârgăunului*.

Așă Laurian și Massim scriu: «*Bombariu* . . , muscă mare, *Vespa* mare cu ac fórte înțepos și veninos, lat. *Crabro*, în acest înțeles cuvîntul se aude pe alocurea cu formă mai mult sau mai puțin modificată: a) prin strămutarea lui *b* în *z*: *Bundariu* sau *Bondariu*, b) prin strămutarea lui *i* din *ultima* în penultima: *Bondiariu* sau *Bundiariu* (1).»

G. Crăiniceanu scrie: «*Bombar*, *Bondar*, *Vespa Crabro*, *V. Viespe Găun* (2).

D-l Ios. Olariu îmi scrie: «*Bárnăuzii* sunt de mai multe feluri în mărime și în colorile de pe corp. Ceî mai micî fac faguri prin érbă, iar ceî mari fac faguri fără miere prin scorburile arborilor și pe acoperemintele caselor.»

În fine d-l El. Pop îmi scrie: «*Bongariu*, *Bongoiu* și *Bânzoii* sunt de mai multe soiuri, și anume:

«*Găunul*, cel mai mare între *Bânzoii*.

«*Furișorul*... e cât o albină muncitoare, dar mai subțire. Aceștia fac faguri prin scorburile arborilor și prin podurile caselor.

«*Albina țiganului*... este un *Bânzoiu* gros, rotund și vîrgat cu negru-alb-gălbui, care își face faguri în pămînt învîliți cu érbă și cu mușchiu. Acesta strînge în faguri și miere dulce, bună de mâncat, pe când ceî doi sêlbaticî de mai sus nu știu să strîngă miere.»

Din tuspaturu citatele acestea rezultă că o sémă de Româniî dau una și aceeași numire atât *Bonzariului* și mai ales *Bonzariului de câmp*, lat. *Bombus terrestris*, care se ține de familia *albinelor*, cât și *Gârgăunului*, lat. *Vespa Crabro*, care se ține de familia *Viespilor*.

De óre-ce însă *Bonzariu* sau *Bondariu* sunt aceia cari *bânzăesc* sau *bonzăesc* mai tare când sbóră și de óre-ce chiar și Germaniî numesc acéstă specie de insecte «*Brummer*,»

(1) *Dict.*, I, p. 222.

(2) *Nomenclatura română latină*, publ. în op. cit., p. 328.

după sunetul său bonzăitura care o produc, de aceea, cred eu, că numirile înșirate mai sus li se cuvin numai *Bonzarilor*, și asta cu atâta mai mult cu cât că poporul de pretutindenă are pentru cele-lalte insecte numiri speciale, cari nici când nu le dă vre-unui *Bondariu*, ci numai insectelor respective.

Toți *Bondariu*, dar mai ales cel de câmp, cel de grădină și cel de mușchiu, fac un fel de fâgurași în pământ, pe cari îi învâlesc și acoperă cu erbă și cu mușchiu și în *botcele*(1) cărora strâng apoi miere ca și albinele, cu acea deosebire numai că mierea lor nu e așa de multă și de bună ca cea de albină. Din cauza acésta apoi se și numără ei la familia albinelor.

Mierea de Bondariu, după care umblă foarte tare vulpile și urșii (2), o mănâncă cu mare plăcere și băeții, cari umblă cu vitele la păscut, dacă fâgurașii, în cari se află ea, nu conțin mulți *căfeți*, sing. *căfel*, adică larve (3), iar Româncele din *Bucovina* o întrebuintează adese-ori ca léc contra morbului *de dînsele*, a *albeței* atât la ómeni cât și la vite, a *unghisórei* și a *durerii de ochi*.

Așa cei ce au *de dînsele* ieaú *miere de Bondariu* și bumbac roșu și, după ce descântă amândouă obiectele acestor împreună, înting bumbacul în miere și ung pe locul unde-i dóre (4).

Tot spre vindecarea morbului *de dînsele* o sémă de inș prind unul său mai mulți *Bondari* și puindu-î să-î musce.

(1) Dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pașcani;— *Botcă*, pl. *botce*, chi-liuță.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Bondariul* face miere, dar nu așa de bună ca cea de albină. După miere de *Bondariu* umblă vulpile și chiar urșii.»

(3) Dat. Rom. din mai multe părți ale Bucovinei, în deosebi a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc: «Dacă fagurii de *Bonzarii* nu-s cu *căfeți*, atunci foarte mulți sug mierea dintr'înșii»;—com. de S.Șa păr. T. Bălășel: «De multe ori păstorii de vite și lucrătorii câmpurilor găsesc coloniile de acești *Bombarii*. În general însă coloniile lor sunt mici: ele nu trec de câte-vă sute la coloniile cele mai numeróse. Iară dacă găsesc o ast-fel de colonie de *Bombarii*, îi sug mierea și pun căsuicile la loc, iar *Bombarii* le umplu la loc în câte-vă zile.»

(4) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

pun că în urma mușcăturii acesteia, durerea le-ar mai trece (1).
 Celor ce au *albață*, li se unge *lumina ochilor* cu miere de acésta, care e ce-vă mai albinéță și mai rară decât a albinelor de casă și care mănâncă apoi *albața* (2).

Unghișóra e un fel de ciolan môle, care se face în cõda ochilor la vite și care acopere și mănâncă apoi lumina ochilor. Cel ce voesc să vindece *unghișóra* acésta, o ung cu *miere de Bonzariũ* sau o străpung cu un ac subțirel în care e prinsă ață și cu ața acésta o scot apoi afară și o taie (3).

Cel ce au *durere de ochi*, precum și cel ce voesc să fie frumoși, se ung cu *miere de Bondariũ* pe la ochi și pe tõtă fața, spunând că făcând-o acésta, durerea de ochi le încetăză și fața li se face frumoasă (4).

Făgurașii de Bondariũ sau *hoștina* acestora Româncele din *Bucovina* o întrebuițéază spre vindecarea *durerii de urechi*. Se strîng făgurașii când cosesc ómenii ovezele, se păstrează peste tot anul, iar când unul sau altul capetă vreo bõlá la urechi, și din cauza acésta nu aude, fiind-că i s'au astupat, i se afumă urechile cu făguraș de aceștia și apoi îi trece (5).

Româncele din *Moldova* din contră o întrebuițéază spre vindecarea *uimei*. O mõiie adecă bine în apă calduță, fac într'insa un fel de alifie, și alifia acésta o pun apoi pe *uimă*, în urma căreia uima se mõiie, se sparge și se vindecă (6).

Unele Românce din *Bucovina* întrebuițéază *céra de Bondariũ* sau *Bonzariũ*, ca și cea de albine, spre împestrerea ouëlora de Paști (7).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de Const. Vasilovicî, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețãu: «*Mierea de Bonzariũ* este bunã de *albață*. Cum se scõte curatã din fagurî, așã se unge cu dînsa ochiul cel vătẽmat cu *albață*.»

(3) Dat. Rom. din Gura-Homorului, dict. de d-l Dion. Maximiuc.

(4) Dat. și cred. Rom. din Straja, com. de Nic. Cotoz;—a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mierea de Bonzariũ*, fiind-cã se strînge din tõte florile, se întrebuițéază ca léc pentru *durere de ochi*. Se ung la ochi cu dînsa.»

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârsteian.

(6) Dict. de Iordachi Bran.

(7) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

Alte Românce, tot din *Bucovina*, atât din *céra* cât și din *mierea de Bonzariu* fac și un fel de alifie numită *iruri*, și anume în următorul chip:

Leaă miere de acésta, apoi un pic de *chiclaz* și un pic de *pietă vinetă*, amândouă acestea foarte bine arse în foc și pisate, *rășină curată de brad, unt-de-lemn, seú* próspt de óie, și pe tóte acestea le pun într'o tigaie la foc ca să fiérbă bine până se închégă. Alifia acésta, numită *iruri*, unsă foarte puțin pe o pânzetură curată și subțire, lipindu-se pe diferite rane, mai ales însă pe bubóie, scóte tótă răutatea dintr'insele afară. Însă dacă pânzătura se unge prea tare, atunci, avénd *irurile* o influență prea mare, dor foarte tare (1).

Când fac *Bondariu* multă miere, atunci se đice că anul acela are să fie mănos (2).

În fine e de însemnat și aceea că toți *Bondariu* au ochi mari, înholbați, corp scurt, gros și cam bolocănos. De aici vine apoi că Româniî din unele părți ale *Banatului* au datină de a spune ómenilor neproporționați și cam proști *Bărnaúzi* (3).

În *Ungaria* însă este datină de a se đice *Bânzoiu* unui om, care are o căutătură înholbată și fiorósă, care vorbește arțăgos, îndesat și nesimpatic. De aici apoi și đicala:

Uite cum stă modoroii,
Gândesci că e un *Bânzoiu*!

Tot în *Ungaria* e datină, când cine-vă aude vre-o cântare, care nu-î convine, de a đice:

Cântă ca un *Bânzoiu*! (4).

În *Bucovina* se đice *Bondariu* sau *Bonzariu* unui om, care nu numai că vorbește iute și îndesat, ci tot-odată și bálbă

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú. — *Irurile* sunt foarte usitate în *Bucovina*. Cele mai multe Românce însă întrebuițéază la facerea lor, în loc de miere și céra de *Bonzariu*, *miere și céra curată de albine*.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(3) Com. de d-l Ios. Olariú.

(4) Com. de d-l El. Pop.

Esce, ast-fel că numai cu mare greu se p^ote pricepe ce spune.

Iar în *Țera-Românească* omul ce vorbește singur și încet **se** ȑice că *bombănesce*, și :

A fi bomb sau *bombă*

se ȑice celui ce vorbește singur cu sine însuși, bătându-și **joc** de alții (1).

---

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

G Â R G Ă U N U L.

(*Vespa crabro* L.)

Cel mai mare și tot de odată cel mai stricăcios, mai rău-tăcios și mai periculos dintre toți *viespi*, cunoscuți Românilor după nume, este *Gârgăunul* sau *Gărgăunul*, numit în Bucovina încă și *Agespe*, pl. *agespă*, *agespă* și *ageschi*, *Agespe rău*, *Agespari*, *Agespari rău* (1), *Gespari* și *Gespari rău* (2);

În Moldova: *Gărgăun* și *Gărgăun*, fem. *Gărgăună* (3);
În Țera-Românească: *Gărgăun* (4); *Gărgăune* (5); *Băr-*

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău și Roman Șorodoc: «*Agespele* sau *Agespariul* este galben. El își face cuibul săi ca o beșică mare sub acoperemintul său în podul casei. Când îl zidăresc este foarte rău, mușcă grozav.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tôder Pârcea;—a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; -- a celor din Galanesci, dict. de Ilie Cârsteian;— a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan: » *Gespariul* este foarte rău, se iea, când e zidărit, după omeni și-l mușcă amarnic.»

(3) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14;—S. Mihăilescu, *Proverbe și dicăle*, publ. în *Șeștorea*, an. I, Fălticeni, p. 219.

(4) B. Nanian, *Zoologia*, p. 142.

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel;—I. C. Fundescu, *Basme*, ed. II, București 1870, p. 133.

ăun (1), *Băzgăun* (2), *Băzdlău* (3), *Albina țiganului* (4), *Viespe* *ondărăscă* (5) și *Viespe gărgăune* (6);

În Transilvania: *Barzaon*, pl. *barzaoni* (7), *Gărgăun* (8) și *Ăăun* (9);

În Banat: *Bândaon* (10), *Bărnăuz* (11) și *Albina țiganului* (12);

Iar în Biharia: *Găun* (13) și *Găunoiu* (14).

Gărgăunul e de 22—26 mm. de lung, are aripă galbini, pe burtă inele galbene, iar celelalte părți ale corpului sunt de o coloră ruginie.

Cuibul său, care și-l face dintr'o materie lemnosă de coloră cafenie pe rămurile și prin scorburile arborilor, prin găurile zidurilor și podurile caselor, și numai rar când în pământ, e de regulă rotund și de multe ori mai mare chiar și decât o pătrare sau baniță.

Stricăciunea lui constă mai cu seamă într'aceea că rode scorța arborilor și cu deosebire a stejarilor spre a-și face

(1) B. P. Hasdeu, *Etyrn. Magn.*, t. I, p. 749;—Grigore Predescu, *Dușmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1893, p. 396: «*Viespile și Bărzăunii sunt primejdioși, mai ales Bărzăunii, cari răpesc și albinele.*»

(2) Dat. Rom. din Turnu-Măgurele, dict. de d-l Vart. Stănescu, teolog la Facultatea din București.

(3) Dr. H. Tiktin, op. cit., p. 195.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, t. I, p. 211.

(6) D. Ananescu, *Curs elementar de istorie naturală*, t. III, p. 226.

(7) Domeștiu Dogariu, *Moș Toma Badiceanu*, Gherla 1898, p. 5 și urm.

(8) I. Pop-Reteganul, *Minte de muere și pace*, publ. în *Noua Revistă Română*, an. I, vol. II, p. 143.

(9) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27; — com. de d-l T. Frâncu: «În Munții Apuseni ai Transilvaniei *Gărgăunul* se numește *Găun.*»

(10) George Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 106: «Ei nevastă, să-ți spun eu unde e puterea mea? .. În pădure este un miștreș; în miștreș este o rață; în rață este un ou; în ou este un *Bândaon* și acolo e puterea mea!»

(11) Com. de d-l Aurel Iana, preot în Maidan: «*Viespea cea mai mare se numește Bărnăuz.*»

(12) Com. de d-l Ios. Olariu.

(13) Com. de d-l El Pop.

(14) M. Pompiliu, *Gratul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XX, p. 1.010. «*Găunoiu, viespe mare, tăun.*»

cuibul dintr'însa (1), iar când se află în apropierea vreunei prisăci cu albine, ei pradă mierea acestora și nu odată răpesc și nimicesc chiar și albinele (2).

Iar răutatea lui constă întru aceea că, zădărit fiind, îndată se burzuluesce și mușcă pe cel ce l-a zădărit așa de cumplit, în cât că și mórtea i se póte trage dintr'o ast-fel de mușcătură, de óre-ce împunsăturile sau înțepăturile sale sunt fórte veninoase (3).

De aicia vine apoi și credința Românilor din cele mai multe părți că, *dacă te vor mușcă 7, 9 sau 12 Gărgăuni*, trebuie numai decât să mori, pentru că mușcătura lor e mai tot așa de veninosă și umflătoare ca și a unui șerpe (4).

Dintru început dice că *Gărgăunul* eră al Românilor, iar *Albina* a Țiganilor. Mai pe urmă însă Români, vedând că *Gărgăunul* nu numai că nu le aduce nici un folos, ci e încă și fórte periculos, l-au înșelat pe Țiganii, dându-le *Gărgă-*

(1) *Enciclopedia română*, t. I, p. 508.

(2) *Albina*, an. II, București 1898, p. 396 : « *Viespele și Bărzăunii* sunt primejdioși stupilor, mai ales *Bărzăunii*, cari răpesc și albinele; — D. Ananescu, op. cit., p. 226 : « *Viespea gărgăune* așeză cuibul său în gurile zidurilor sau arborilor bătrâni și nu-i dă destulă tărie, nici nu compune dintr'un mare număr de faguri. Astă specie distruge pe celelalte insecte și mai cu seamă pe albine, cărora le fură și mierea. — I. Costin, op. cit., p. 27 : « *Găunul* (*Vespa Crabro*)... adese-orî intră în coșniță și fură mierea, ba câte odată prinde și albinele dinaintea urdinișului.

(3) B. Nanian, op. cit., p. 142 : « Înțepătura sau mușcătura acestor insecte (adecă a viespilor) și mai ales a unei specii mai mari, numită *Gărgăuni*, este fórte veninosă. — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14 : « *Gărgăunii* însă sunt cei mai primejdioși (*Vespa Crabro*). Ei dau năvală pe om, îl împung și din cauza veninului mult cu care te înțepăte umfli și poți muri chiar.»

(4) După spusa Rom. din Ilîșesci, dict. de Vas. Ungurean : « *Dacă 7 Gărgăuni vor mușcă pe om, móre*; — a celor din Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn. : « *Gărgăunul* trăește mai ales pe meri și pe mîlini și-și face cuibul său prin borți. Iar dacă te-or mușcă 9 *Gărgăuni*, atunci, dic ómenii, că mori; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran, pâlmaș : « *Gărgăunii* sunt fórte veninoși. Dacă te mușcă 12, trebuie numai decât să mori, pentru că te umfli, ca și când te-ar mușca un șerpe; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa pâr. T. Bălășel : « Când te-ar mușca 9 *Gărgăuni*, mori.

și cei arătoși și galbeni ca aurul în schimb pentru *Albinele* cele mici și prizărite (1).

Iată și legenda, care ne arată cum și în ce fel s'a făcut schimbul acesta :

« Spun, măre, bătrânii că în vremea când a făcut *Dumnezeu* toate jivinele cari mișcă pe lumea cu lumină, a făcut **mai întâiu Albina**.

« *Țiganul* însă, obraznic și lacom, cum este el până în ziua **le** aji, șterpeli *Albina* din mâna lui *Dumnezeu*, zicând :

« Dă-mi-o mie, Dómné, să mănânc și eu cu dănciucii mei **nierea**, iar céra am s'o fac făclii să ți-o aprind la biserică !

« *Dumnezeu* numise nimic, ci tăcù, dar se uită rău la *Țigan* și, fiind-că nu-î plăcù obrăznicia lui, își puse în gând să-l pedepséscă. Drept aceea se puse numai decât și făcù un *Gărgăune* mare și, după ce l-a făcut, îl dete *Românului* zicând :

« Nu! *Albina* asta era rânduită pentru *Țigan*, dar el își luă partea !

« *Românul* luă *Gărgăunele*, mulțumì lui *Dumnezeu* și apoi plecă.

« Peste cât-vă timp după acésta, *Țiganul* se întâlni cu *Românul* și-l întrebă dacă *Albina* lui i-a adus multă miere.

« *Românul*, șiret, îi răspunse că *Albina* lui i-a umplut **mai multe** buți cu miere, fiind că albina lui cară mierea cu **dă-sagi**, de vreme ce este mare la trup și virtósă la fire.

« Haoleo! mână-ți-ași! — răspunse cíora de *Țigan*, — cum **văd** eu m'am păcălit al *Dracului*! *Albina* mea nu m'i-a umplut nici un mosor cu miere, și dănciucii mei nici buzele nu și le-aș uns cu miere! . . . Ha! să schimbăm cu albinele, *Românico*, deșu așa. . . mână-ți-ași. . .

— « Ce-mi mai dai? — întrebă *Românul*.

— « Ce să-ți mai dau, de? deșu n'am ce! . . . póte ți-oiú face **vre-un** topor cu fierul de la mine !

— « Bine! așa să fie ! adă știubeiul cu albinele tale 'ncoa

(1) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 749: « Poporul dice că la început *Albina* a fost a *Țiganilor* și ómenii au făcut schimb cu dînșii, dându-le înloc nisce *bărzăuni* mari, cari trăesc sălbatici, și de cari s'au bucurat *Țiganii*, crezându-se căștigași, căci *Albina* e mult mai mică (*Buzeu*, com. *Bozoriul*). »

și hai să-ți dau și eu p'ale mele! — Țise acuma Românul.

— «Hai să ți le dau, Românico, mănca-ți-ași! . . .

«Și Țiganul se duse cu Românul la bordeiul lui și-i dăde stupul cu albinele.

«Românul îl luă și-l duse frumușel acasă la el, și apoi plecă cu Țiganul în pădure. Ajunși în pădure, îi arătă un copaciū mare, gros ca butia și înalt până în slăvile cerului, unde își băgase mai înainte de acésta Românul *Gărgăunii*, și unde se prăsiseră *puedie*.

— «Uite, mă Țigane! aici sunt albinele în copaciul ăsta scorburos. Scorbora lui e plină de miere; . . . ai miere să să vă săturați tot némul vostru al țigănesc, ba o să vă și mai rămăe!

— «Bogdaproste, Românico, să te trăescă Dumneđealea!

«După acésta Românul plecă acasă să-și stăpănescă albinele frumușel; iar Țiganul își strinse tot némul lui al țigănesc, luară căldări, scară lungă și plecară la copaciul cu *Gărgăunii*, ca să mănânce și să-și umple burduhanele cu miere.

«Ajungând acolo, puseră scara la copaciū, tocmai la gaura pe unde intraū și eșiau *Gărgăunii*.

«Țiganul, voinicos al dracului, cum e el din firea lui, luă o căldare în mână, în care să pue mierea, și se sul pe scară drept sus la *Gărgăunii*. Cum ajunse însă acolo, un *Gărgăunii* țuști! înfipse ciocul în Țigan; altul iar țuști! își vârî ciocul drept în nasul Țiganului. Și apoi veni altul și altul și iar altul.

«Țiganul nu mai vedeă acuma înaintea ochilor de durere și de aceea începū a *crăoni* sus în copaciū de urlă pădurea.

— «Hauuu! hauuu! haooleooo! m'a luat dracul! — făcă Țiganul în copaciū.

«Uită și miere și tot și începū să strige:

Ține scara!

Na căldarea!

Iacată-mă și eu!

«Și cum rostī cuvintele acestea *buf!* . . . căđū tocmai din vârful copaciului.

«Cât o fi zăcut Țiganul după acésta de óse rupte, nu pot sci cu *abănat*, dar de miere sciū bine că s'a săturat, de n'o mai Țice el *dor-mier*, cât o fi lumea și Ardélul!

«Și de atunci a rămas Românul cu *Albinele*, iar Țiganul cu *Gărgăuni*, cari până în ziua de azi se numesc în graiul poporului și *Albinele țiganului*» (1).

O altă legendă, și anume din *Banat*, care asemenea ne arată cum și în ce fel s'a făcut schimbul albinelor între Români și Țigani, sună precum urmază :

«Duce că pe când erau și *Țigani* oameni ca oamenii, pe când aveau și ei pământurile lor, casele lor și prășiau vite, se duse unul dintre dinșii într'o țară în codru ca să caute prin scorburile copacilor *Albine* și, aflând vre-un roi, să-l aducă acasă și să-l prăsească și pe acesta.

«Ajungând și umblând el în colț și în colț prin codru, cât timp va fi umblat, etă că de la o vreme dă de un copaci înalt, gros și scorbuos, în care se află un *stup de Albine*. Și după ce a dat el de copacul acela, face ce face, scote albinele dintr'insul afară, le pune într'o coșniță și se întorce apoi cu coșnița acasă.

«Sosit acasă, nu să-și ție ciocul, să tacă și să-și caute de trebă! . . nu! ci începe a se lăuda întregii lumi că nimeni n'are albine, numai el. Și azi așa, mâni așa, și poimâni tot așa, cu cine se întâlnește, numai de albinele sale și de mierea lor îi vorbește.

«Un prefăcut de Român, vădând că Țiganul neconținut se laudă cu albinele sale, ce-i trăsnesce prin cap? . . să se ducă și el în codru după albine. Se scolară deci într'o bună dimineață și hai la drum! . . Ajuns în codru, caută și el în dreapta și în stânga, dar în loc de albine, dă de un copaci înalt printre ramurile căruia se află un cuib de *Bârăuzi*, adică *Viespi de cele mari*.

— «Las-că-s bune și acestea!—dise Românul, vădând peste ce soi ales și bun de albine a dat. Și apoi, ne mai putând căuta mai departe, fiind-că începuse acuma a înseră, își pune palaria pe o ureche și se pornesce spre casă.

«Ajungând și intrând în sat, nu se duce drept acasă, ci se abate pe la Țiganul cel cu albinele și aflându-l din întâmplare afară stând și căutând cum se întorc albinele încărcate cu ceară din câmp, îi dă «*bună seara*» și apoi îi dice:

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

— «Da ce mai diregi și ce mai faci, mă Danciule? ... Te laudă mereu, că numai tu ai albine, și nime altul, nu-î așa?...»

«Și apoi, voind a-l înșelă, unde nu începe a se lăuda și a-î dice că și el are un stup de albine, însă albinele lui nu sunt așa de mici și de prizărîte ca ale Țiganului, ci cu mult mai mari și cu trupul galben ca aurul. Dar de óre-ce albinele sale produc numai aur, de aceea el nu le ține acasă, ci între ramurile unui copac înalt din pădure, unde le-a acuns, anume ca să producă mai mult aur și să nu le poți nimeni fură.

«Țiganul, lacom din fire, cum sunt mai toți Țiganii, auzind celo ce i le spuse Românul, se puse pe lângă dinsul și-î imbiă ca să schimbe stupii pěr pe pěr.

«Românul însă, prefăcut cum eră, duse că stupul lui nu este de schimbat, pentru că albine ca ale sale :

Așa de frumoase
Și de arătóse
Nu se pot află
Orî unde-ai cătă.

«Țiganul, vėdėnd că Românul nu se dă cu una cu douė înduplecat, îi spuse că-î mai dă și un galben ca adaus numai să schimbe stupul cu al sėu.

«Românul, după multe vorbe și prefaceri, se dă în urmă înduplecat, primesce galbenul de la Țigan și apoi, spuindu-î în ce loc să se ducă, să caute și să afle albinele cele galbene ca aurul și mari, iea stupul acestuia în spate și pe ici încolo ții drumul.

«Țiganul, cugetând în mintea lui cea țigănescă că l-a înceluit pe Român, începe a sări în sus de bucurie și a jucă ca un nebun prin curte. Intră apoi în casă și spune purdeilor și horhunei lor cum a înceluit pe Român.

«După acėsta se iea cu horhuna și cu purdeii sėi, cari până atuncia stătuse cu gurile căscate, ascultând ceea ce le spuse dada, și se duc cu toții în codru după stupul cel cu albinele de aur.

«Ajungėnd în codru și dând de copacul, unde le spuse Românul că se află stupul, când vėdură cuibul cel de Băr-

năuzi, să fi prins pe Dumnezeu de un picior și nu s'ar fi bucurat așa de tare.

«Dar cum să scobore ei acuma stupul, după ce acesta nu trără jos ca să-l pótă lesne luà și duce acasă, ci sus, mai la umătatea copacului?»

«Staū ei ce staū pe gânduri și apoi, după multe planuri și sfaturi, încep a se acătără unul după altul pe copac, și nume: întâiū dada, apoi horhuna, și după dinșii purdeii e rând.

«Însă n'a apucat bine Țiganul a ajunge la cuibul *Bâr-năuzilor*, și iată că aceștia prind de veste că cine-vă se aropie, încep a eși din cuib și a năvăli asupra lui, a horhunei și a purdeilor, și unde nu mi ți-i împung și întepă și cu nisce țepe de fer.

«Purdeii rabdă cât rabdă înțepăturile *Bâr-năuzilor*, iar de o vreme ne mai putându-le suferi și întunecându-li-se vederile, dau să plece în jos. Dar în graba lor plecară unul peste altul:

Tot de-a hupa
Și de-a țupa;
Iar când ajunseră jos,
Toți erau culcați pe spate
Și cu gurile căscate,
Cu ochii boldiți
Și cu dinții rânjiți.

«Numai dada cel bătrân, care căduse mai pe urmă aproape de rădăcina copacului:

Nu știu ce-a făcut
Și cum a cădut,
Că el n'a murit,
Ci numai s'a amețit.

«De aceea, când s'a trezit din amețela ce-l cuprinsese și eșdū pe toți purdeii săi trântiți la pământ alătura cu muma or, cu gurile căscate și cu dinții rânjiți, prinse a le trage câte un pumn peste fălcă și a le dice:

Voi rideți de-abinele
Că mă 'mpunse-albinele,

Iar eü erà mai să mor
De 'mpunsăturile lor!

«Și de atunci, de când și-a schimbat Țiganul stupul său de albine pe albinele Românului, Țiganii nu mai au albine, ci albinele lor sunt *Viespile cele mari*, adică *Bârnăuzii* (1).

Însă *Bârnăuzii* nu produc miere ca albinele. De aceea și Țiganii, vedându-se înșelați, ori de câte ori au avut mai pe urmă trebuință de miere s'au dus la Români să cerșesc. Dar îndesându-li-se prea tare cerșirea, deveniră de la un timp nesuferiți, și din cauza acesta și legenda de mai sus își schimbă cu timpul forma, prefăcându-se în păcălitură și ca atare răspândindu-se apoi în toate părțile locuite de Români.

Iată și păcălitura din cestiune :

«Un țigan merse odată la un Român, care-l erà cumétru, și începù a se lăudà, că are un stup așa de frumos, cum n'a mai avut nimeni altul.

«Românul, care scià de mai înainte, cât cumpenesc cuvintele țiganului, voind a-l vindecà de bóla lăudăroșiei, dișe :

— «Eü încă am un stup în pădure, dar cu mult mai mare și mai gros, de cum spuî că e al d-tale, și cu albine cu mult mai agere și mai frumoșe... Albinele d-tale sunt prizărite și hâde, pentru că-s mititele și negre ca tăciunele, pe când ale mele sunt mari și galbene ca aurul, de numai de-a dragul să cauți la dînsele.

Țiganul, auđind acestea și voind a înșelà pe cumétru-său, îl rugă să schimbe acesta stupul cu al său.

«Românul dintâiu a început a se codi și a se preface și nu voesce, dar după aceea se învoi și se duse cu țiganul în pădure ca să-l arate stupul. Ajungând ei la un ciung mare și scorbuos, în care se aflaü o mulțime de *Gărgăuni*, dișe Românul :

— «Iacă, cumetre! acesta este stupul meu!

«Țiganul, vedând *Gărgăuni* că sunt așa de încălați, galbeni și frumoși, nu scià ce să mai facă de bucurie. Și cum îi vedü, nu mai așteptă mult, ci se întorse de grabă acasă și luând o căldare mare, o scară, o secure și pe un copil

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

nic cu sine, ca acesta să lingă gura borții de la copac după ce va scóte mierea și albinele din scorbura, se porni iarăși să fugă spre pădure.

«Cum ajunse, rēzimă scara de copac și suindu-se pe dinsa începui a curmă cu securea jur împrejurul borții.

«Copilul sēu, anume *Lingău*, încă s'a suit după dīnsul pe scara ca, după ce va scóte tatăl sēu albinele și mierea din scorbura, să-l bage pe dīnsul înăuntru ca să lingă rēmașițele.

«Ciocārtind Țiganul în ciung, tot eșiă câte un *Gărgăun* și-l mușcă. El dīcea :

Fugī mușcă la Dumneșeu,
Să nu-ți dīc ce-vă de rēu!

«În urmă însă, zădārind el prea mult pre *Gărgăuni*, eșiă o mulțime de acești și-l mușcară cumplit.

«Țiganul, vēdēnd că s'a trecut de șagă și ne mai putēnd să scāpă de durere și usturime, a început a strigă :

Sai Lingău,
Să sar și eū!
Na căldarea...
Comāndarea
Nānașului tēu!

«Și cum rostī cuvintele acestea, asvārli căldarea în capul lui *Lingău*, care se ameți și pică ca un broscoiu la pāmīnt, recēndu-i tot dorul de a mai linge miere, iar tatăl sēu o urmă la fugă și nu se oprī până acasă.

«Ast-fel s'a desbārat, prin schimbarea stupilor, Romānul le Țigan!» (1)

O variantă din *Transilvania* a acestei pācăliturī sună precum urmēzā :

«Un țigan se duse cu nașul sēu în pădure ca să caute stupi saū, cum se dīce, *la bercuit*. Ajungēnd în pădure, el se despārțiră unul de altul, și unul începui a căutā într-o parte, iar cel-lalt în altă parte. Nu trecui mult și Țiganul găsi un stup frumos de *albine*, pe când nașul — care, am uitat să vē spuiū, erā un hoț de Romān — nu găsi alt ce-vă decât numai un cuib de *Viespi*.

(1) Auđitā de la un Romān din Udesci, distr. Sucevei.

«Țiganul, cum dete de stup, îndată și strigă pe nașul său, să vie și să vadă ce a găsit.

— «Vezi, nașule! — grăi el plin de bucurie, — cât de norocos sunt eu la stupi! De abia ne despărțirăm unul de altul și țup! stupul înaintea mea.

— «Ai și tu un pic de noroc, nu-î vorbă — răspunse hoțul de Român, — dar tot sunt eu cu mult mai norocos decât tu. Eu, finule, am găsit un stup, care plătesce o țără întreagă.

— «Cum așa? — întreabă Țiganul plin de mirare.

— «Așa, că în stupul meu sunt albine cu totul tot de aur, cu mult mai mari ca ale tale,

Și frumușele
Și sprintenele,
De-ți fug ochii după ele.

«Țiganul la început nu prea vrea să creadă, dar după ce nașul îl duse la copaciul, unde erau *Viespi*, și vădă că în adevăr albinele nașului sunt mai mari și frumoșe, îl rugă să facă schimb unul cu altul.

«Românul la început se făcù că se împotrivesce, și numai după ce cioroiul îl rugă mai de multe ori și-î făgădui că-î va da și ce-vă pe de-asupra, se făcù că se învoește și vorbi ast-fel :

— «Fiind-că mi-ești fin, haida-de, mă învoesc să-ți las stupul meu pentru al tău!... Numai să fi cu ochii în patru, când vei voi să bagi albinele *cele de aur* în coșniță, căci dacă nu-î umblă cu frumușelul, se pot speria și poți rămâne de pagubă.

— «Dar cum să fac, Românico, să nu se sperie drăguțele dadei și să nu mă lase cu buzele drâmboiate?

— «Iată cum: să te sui încetinel pe copaci în sus până la ele, să bagi frumușel mâna în scorbura din care vezi că es, și să le daci cu binișorul să poftescă afară. Eu voi rămâne pe aicia, și când îmi vei spune că au eșit toate, îți voi da coșnița ca să le bagi în ea.

— «Bine, alduescă-te Dumneșeu, nașule; tocmai așa voi face!...

«Și îndată Faraonul se și apucă să se sue în copaci. Copaciul însă nu aveă ramuri până mai aproape de vârf.

Țiganul vedând că merge cam greu cu suitul, o tulă în grabă către bordeiul său și nu peste mult se întorse cu o scară, nu e vorbă, și mai cu cue și mai fără cue, dar tocmai bună ca să se urce până aproape de scorbura în care se află *Viespi*.

«După ce finul ajunse la *Viespi* și se apucă de cracă, hoțul de naș pune mâna pe scară și o trage la o parte, dicând că albinele cele de aur se pot speria de ea și nu vor voi să iasă afară.

«Țiganul se propti, cum putu el mai bine, de craca deasupra *Viespilor* și apoi băgă mâna în scorbura, ca să-și scoată comora. El începù a le cânta albinelor, cum scia el mai frumușel și mai drăgălaș :

Suiți în sus la moșu,
Că vă așteptă coșu ;
Vai, și ce coș aurit,
Cu aramă 'mpodobit !
Suiți la Dumneșeu
Să nu vă dic de rău !

«De abia isprăvi însă Faraonul cântecul, și unde nu mi se scormoniră *Viespi* cu toții și eșind din scorbura, începură să-l înțepe, de-l ustură și inima din el.

«Țiganul răbdă, cât răbdă, până când în sfârșit vedând că pluma se îngroșă prea tare, începù să strige pe nașul din șputeri :

Pune, nașule, scara,
Vedé-ți-ași ingroparea,
Măncă-ți-ași comândarea,
Că m'omór 'albinele,
Uită-mi-te-ar binele !

«Da nașul al dracului ! ... Se depărtase cât colo de copaci și se făcea că n'aude.

«Atunci bietul Țigan, vedând că n'are în cotroă, își luă inima în dinți și se lăsă jos din copaci, deși de la scorbura până jos o fi fost așa vre-o trei stâneni și mai bine.

Husdup,
Fire-ar al dracului stup!» (1)

Gărgăunul, după cum am amintit și mai sus, e un viespe foarte neastîmpărat, îndrăsneț, lacom, răpitor, răutacios și periculos. De aceea figurază el foarte adese-orî în vorba de toate ȕilele a Românilor din cele mai multe părți ca un prototip de îndrăsnélă, lăcomie și răutate.

Așà când cine-và cere de la altul o *desdăunare* prea mare pentru un ôre-și care lucru de nimica, se ȕice:

Mê! nu fi Gărgăun, ce-mî cerî atâta!

saű :

Vrei să ieî și pielea de pe mine, ca un Gărgăun?

Iar când are cine-và mulți copii, cari sunt din cale afară rēi și mîncăciosi, se ȕice :

N. are o mulțime de Gărgăuni, cari îi fac vieța amară (2).

Când e un sgomot de vorbe multe; când un concert e prost executat, dar mai cu sémă când preoții și cântăreții bisericesci, cari n'aű nici o sciința musicală, urlă prin biserid, așà cum se pricep, se ȕice că:

Urlă ca Gărgăunii.

Când voesce cine-và să indegeteze primăvara ȕice:

Când o începe a bâzâi Gărgăunii (3).

Când cine-và începe a nu și mai vedé de treburi și a umblă fără rost, se ȕice că:

Î-aű intrat Gărgăuni în cap,

saű :

Are Gărgăuni în cap,

saű :

(1) Sandu Pungă-gólă, *Din traista lui Moș Stoica*, Brașov 1890, p. 62—65.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de P. Scripcariű.

(3) Dat. Rom. din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

E cu Gărgăuni în cap,
orî :

Umblă tot cu Gărgăuni în cap (1).

Gărgăuni aŭ însă mai ales tinerii și tinerele, cari sunt **morezați** cam fără voia celor în drept. Ba *Gărgăuni* se **lice** că aŭ și bătrânii, cari — cum spune un poet, — după **ecoli** de amorțire vor să fie tineri (2).

Ómenilor cari sunt capricioși sau tonatici, cari umblă **le-**a, precum și celor ce se ocupă mai mult cu lucrături de **imica**, li se **ține** asemenea că :

Umblă cu Gărgăuni în cap (3).

Tot așa se **ține** și celor ce sunt cuprinși de gânduri rele, **saŭ** cari vreaŭ să facă cui-vă vre-o daună sau neplăcere, în-**lemnați** fiind la acésta de către alții mai ajunși de cap, mai **șireți** și mai vicleni decât dinși (4).

Însă precum sunt unii, cari *bagă* sau *vără* altora *Gărgă-**uni** în cap*, tot așa sunt și alții cari nu numai se fălesc că *e-or scóte Gărgăunii din cap*, ci tot odată îi și scot.

De aici apoi și locuțiunile amenințătoare :

I-oiu scutură eŭ Gărgăunii din ureche! (5)

saŭ :

(1) În Bucovina și la I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 179; — Th. D. Speranția, *Vorba de acasă*, publ. în *Revista nouă*, an. V, Bucuresei 1893, p. 428; — S. Mihăilescu, *Proverbe și dicționari*, publ. în *Șe-**létórea***, cit., p. 219; — Laurian și Massim, *Glossariu*, p. 259 : « *Gărgăun* s. m. Crabro ; insect, muscă mare, *Bondariu* ; metaforice : *acest om are nari gărgăuni în cap* ; *nu-î poți scóte gărgăunii din cap* ; veđi și *Găun* în Dicționariu. »

(2) Th. D. Speranția, loc. cit.

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(4) I. Pop-Retegănuș, *Minte de muere, și pace!* publ. în *Noua Revistă română*, cit., p. 143 : « Fiu-so Niculae numai rar abăteă pe la ea, și atuncî nu ședeă mult. că Pavel filerul *le băgase Gărgăunii în cap*, că de aceea abate Niculae pe la ei, ca să-î facă parte din moșie, dar nu i se cade, că moșia a fost numai a lelei Ana, deci se cădeă s'o lase tótă fetei, că așa **ține** legile țării, ce-î al tatălui să fie al feciorilor, și ce-î al mamei să fie al fetelor. »

(5) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 480.

I-oiu scote eu Gărgăuniu din cap! (1)

saū:

Lasă-l pe mine, că-î scot eu Gărgăuniu din cap!

Iar după ce *î-aū scos Gărgăuniu din cap*, adecă după ce l-a abătut de la fapta cea rea ce aveā de gând să o faci, ori de pe calea cea rătăcită pe care apucase:

Dă-î pace, că î-am scos Gărgăuniu din cap!

saū:

Lasă-l acum în pace, că î-am scos eu Gărgăuniu din cap!

În fine Români din *Bucovina* precum și cei din *Transilvania* numesc pre Țiganii pentru prea marea lor îndrăgnelă cu care umblă la cerșit: *Gărgăuni*, fem. *Gărgăună* (2), iar cei din *Banat* numesc *Bărnăuzi* pre omeniū cei nătântoci, cari *umblă* de capul lor și caută să facă tot lucruri rele (3).

Cu toate însă că *Gărgăunul* e așa de rău și de periculos, după cum s'a văduț din cele ce s'aū amintit până aici despre dînsul, totuși Români se folosesc, dacă nu de alta, măcar de cuibul său, pre care îl numesc, ca și pre cel de viespe, *Viespariū* și *Gespariū* sau *Gespariū mare*, și pre care îl întrebuinteză la felurite rane, mai ales însă la *tăieturi*, la *beșica cea rea* și la *păr*.

Așa cei ce voesc să vindece *tăieturile* sau alte rane cu

(1) I. Creangă, *Amintiri*, p. 79: «De șei-deci și mai bine de ani, de când slujesc preoția, voi aveți să mă învățați tipicul. pui de năpârca ce sunteți! Ia stați colea *să vă scot eu Gărgăuniu din cap!*... Și svrrr. cu pravila cea mare după călugăr.»

(2) Domețiū Dogariū, op. cit., p. 5: «Moș Toma Badiceanu eră veselă Românilor și spaima Țiganilor, căci dînsul, ori și unde îi întâlnești pe Țiganii, se atingeā îndată de dînsii, batjocorindu-i și poreclindu-i cu tot felul de ponose, ca d. e. Faraon, *Barzaon*, balaur, cioroiū, pițigoii, cîripoiū, babă necurată, și câte și mai câte altele, din care causă s'ermanii Țiganii, când îl zăriaū, îl ocoliaū de departe.»

(3) Com. de d-l Aurel Iana.

Alinsul, îl usucă bine și apoi, sfărâmându-l și pulverisându-l, îl pun amestecat cu apă pe tăieturi sau alte rane (1).

Pentru cei ce au *bășica cea rea* se măie în *uncropel* (apă calduță) și apoi se lipesc pe bășică, anume ca acesta să nu *se înfrupte*, udecă să nu se facă mai rea. Bășica, în urma *acesta*, dacă nu a apucat a se face totă, se întorce și se vindecă.

Tot așa se face și cu *părul* (2).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Tănase Ghețău.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

VIESPELE.

(*Vespa vulgaris* L.)

Românii din *Bucovina* cunosc mai multe specii de insecte sub numirea de *Viespe* sau *Gespe*, *Zespe* și *Zěspe*, pl. *Viespi*, *Gespi*, *Gespci* și *Zěspci*.

Unii dintre acești *Viespi* sunt mai mari, iar alții mai mici. Cel mai mare se numesc în genere *Viespi*, iar cel mai mic *Viespișori*, *Viespușori*, *Gespișori*, *Gespușori*, *Zespișori*, și *Zěspcișori*, sing. *Viespișor*, *Viespușor*, *Gespișor*, *Gespușor*, *Zespișor* și *Zěspcișor*.

Noi, în șirele următoare, vom vorbi numai despre cel ce se ține de familia *Viespelui comun*.

Iar viespiii, cunoscuți Românilor după nume, care se țin de această familie, sunt:

Viespoiul (1), fem. *Viespăică* (2) sau *Gărgăunul*, lat. *Vespa Crabro* L.

Viespele, fem. *Viespea* pl. artic. *Viespii*, fem. *Viespile*, numită în *Bucovina* încă și *Viespă*, *Giasp*, fem. *Giaspă* (3), *Gespe*, pl.

---

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariu; — I. Slavici, *Băiat sărac*, poveste publ. în *Convorbiri literare*, an. XV, Iași 1882, p. 465: «Când eră să ăasă din codru de al șesele, trecând pe lângă un pârîu cu apă limpede, el vędę un *Viespoiü* bătęndu-se în valurile apę și i se făcę milă de biata gānganie. El luă dar o creangă uscată și o ținü cu un capët în dreptul *Viespoiului*, ca să se pună pe ea și să se ridice pe aripę. *Viespoiul* ăsta eră chiar matca viespilor din codri acia»

(2) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, București 1900, p. 591.

(3) Dat. Rom. din Carapeiu, dict. de Vas. Cărciu.

Gespî, *Gespî* și *Geschî*, fem. *Gespă* (1), *Zespe* și *Zěspe*, pl. *Zespi*, *Zespi*, *Zeschî* și *Zěspi*, *Zěspî* și *Zěschî* (2); *Viespe de casă*, *Viespe de câmp* și *Viespe de pămînt* (3); în Moldova: *Viespe* și *Zěspe*, pl. *Zěschî* (4); în Țera-Românescă: *Viespe* de gen. fem. (5); în Banat: *Viespe*, *Věpsă* (6) și *Băzoniū* (7); în Biharia: *Furișor* (8); la Români din Meglenia: *Gîaspi*; iar la cei din Macedonia: *Viaspe* (9), lat. *Vespa vulgaris* L. și:

Viespele de pădure (10), lat. *Vespa silvestris* Scop. sau *Vespa holsatica* F.

De ore-ce însă despre *Viespoiū* sau *Gărgăun* am vorbit deja în articolul premergător, de aceea îl vom trece aici cu vederea și vom vorbi numai despre cele-lalte două specii amintite în șirele de mai sus.

Viespele sau *Viespea*, care e ce-vă mai lungăreț și mai subțire decât o *Albină*, își face cuibul sēu, numit pretutindeni, în toate țările locuite de Români, și *Viespariū* sau *Gespariū* (11), *Viespariță* sau *Ghespariță* (12), dintr'o materie

(1) Dat. Rom. din Liteni, distr. Sucevei; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Toader Pârcea; — a celor din Budeniț, dict. de Mărióra Dutcă. — Cuv. *Viespe* de gen. fem. se întrebuintează mai cu sēmă la țēră, iar la munte se întrebuintează mai mult numai cel de gen. masc.

(2) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârstean; — a celor din Budeniț, dict. de Măr. Dutcă.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de G. Onciul; — a celor din Oprișeni, dict. de Iacob Popovici; — a celor din Putna, dict. de Ioan Pusdrea; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucēva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Zěschî* sunt ca albinele de mari.»

(5) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Com. de d-l Ios. Olariū.

(7) Dict. de d-l Vasile Loichiță, stud. teol. la facultatea teol. din Cernăuși.

(8) Com. de d-l El. Pop.

(9) Com. de d-l Per. Papahagi.

(10) Dict. de I. Pusdrea și Iac. Popovici.

(11) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran; — a celor din Banat, com. Jebel, comitat. Timiș, dict. de d-l Vas. Loichiță; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Laurian și Massim, *Dict.*, t. II, p. 1.577; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 225.

(12) Rădulescu-Codin, *O sēmă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 33.

subțire și uscăciósă asemenea hârtiei pe sub streșinele și prin podurile caselor, din care cauză se numesce el apoi și *Viespe de casă*, precum și prin grădini și câmpii, și anume în aceste din urmă în pământ, din care cauză se numesce el apoi și *Viespe de câmp* sau *Viespe de pământ* (1).

Viespele de pădure, care e ce-vă mai negricios decât cel de casă, își face cuibul său în forma unui ou de găină sau a unui măr printre crengile arborilor și ale tufarilor sau și numai de-asupra pământului întărit de vre-un obiect óreși-care.

Iar de când și din care cauză își fac aceste specii de viespi cuibul lor dintr'o materie subțire și uscăciósă, asemenea hârtiei, ne-o spune următoarea legendă din *Tétra-Românească* :

«După ce bunul Dumnezeu a făcut pământul cu toate erburile și copacií după el, a făcut apoi și tot felul de dobitoce, de jigănií, jiviní și toate felurile de gângănií, cari mișcă pe fața de pământ.

«După ce a isprăvit de făcut pământul cu toate erburile și copacií, cu apele și cu toate ce mișcă pe el și sbóră în vâdud, cu pescii și jivinele, ce înótă în apă; după ce a isprăvit cerul cu sórele, luna și stelele, apoi s'a așezat pe un scaun și a dat *porâncă*, ca toate făpturile sale : dobitoc mare ori mic, jivină, pasere, pesce și gânganie, copaciú și erburí, și toate, toate, câte sunt în lume, să vie la scaunul său, ca să le blagoslovéscă și să le deă orândă fie-care ce are să facă în lume.

«Fie-care vení, aducând bunului Dumnezeu câte un dar după puterea sa, și Dumnezeu după apucătura fie-căruia íl rânduia.

«*Óia* aduse lână și lapte, și Dumnezeu o blagosloví să îmbrace casa Rumânului cu lâna ei, iar cu laptele să sature copilașii; *Albina* aduse în dar lui Dumnezeu miere dulce și cêrá cu miros de flori, și Dumnezeu o blagosloví ca cu mierea ei să îndulcéscă masa omului, iar cu cêra să lumineze bisericile la sf. slujbă. Și așa că totă făptura luă blagoslovenie după strădania ei.

«Vení și rândul *Viespei*.

(1) Dict. de G. Onciul.

« *Viespea*, din firea ei leneșă și învățată să trăească mai mult din furțișaguri, pe unde pôte, ce erà să aducă ca dar al Dumneșeului? Dar și cu mânilor góle iar cum să vie înăptea șcaunului celui prea înălțat? Luă din fugă și ea un peticel de *hârtie de mucavă* și veni la Dumneșeului.

« Dumneșeului pricepù îndată șiretenia *Viespei* și cât e de mneșă și de aceea o blestemă ca tótă munca ei să se preacă în petice de mucavă și ea să se arănească numai din urat. Locuința ei să fie mai mult prin podurile afumate de ómenilor și toți să-i strice cuibul ei.

« Și de atunci și până în ziua de azi așa a și rămas: că cuicile ei sunt făcute par'că din mucavă și șed atárnate prin podurile caselor, par c'ar fi într'adins puse la afumat. Iar *arana* ei este mai mult din furat de unde pôte, și măncă orî-ce găsesce, până și mortăciuni, și toți îi strică cuibul ei». (1)

Toți *Viespiți*, despre cari ne-a fost până aici vorba, sunt órte rēi și mai cu sémă când sunt zădăriți. Atunci nu se asă în ruptul capului, până ce nu mușcă pe cel ce i-a zălărit.

Causa însă de când și de ce anume sunt ei așa de rēi, ne-o arată următórea legendă din *Transilvania*, com. Fărgău, care ne spune tot odată și de la cine li se trage și originea:

« Se dice că o strănepótă de a lui *Cain* ar fi avut mai mulți copii, cari de cari mai rēi, mai neînțelegetóri și mai neascultători. Când cine-vă îi mână după un lucru, ei aduceau în batjocură altul, așa cât nu erà modru ca omul să se pótă folosi de ei.

« Mama lor, care nu erà alta decât o pajură învăpăiată și rēutăciósă, ziua și nóptea nu făcea alt ce-vă, decât că blestemă, suduiă și bătea, de-ți erà mai mare scărba când o vedea.

« Copilul cel mai mic, care erà pârjol, pârjol de blestemat și neastimpērat, aflând odată pe mama sa în dușurī rele, s'a luat la cėrtă cu dinsa, de sună nu un sat, fără un cap

(1) Com. de S. Sa pâr. T. Bălășel.

de țără, de-ți eră mai mare gróza să-ı ascultı. Mai pe u
ajunseră chiar și la păruélă.

«Mama însă, voinică cum eră, nu se prea lăsă. La u
însă, mușcând-o băiatul de gât, ı-a supt tot sângele, ı
când a murit.

«Mama, trăgênd de mórte, ı-a blestemat ca ném din n
lúi nimic să nu se alégă, și viță de viță de a lúi să u
lumea, dar între ómenı să nu aibă loc, fără numai în
țile lemnelor găunóse (scorburóse). Din om, ce e, ném
ném de al lúi să se prefacă în musce cu ghimpı veni
iar sângele ei numai în venin să se prefacă în trupu
și al urmașilor lúi.

«El, auđind blestemul mameı sale, a alergat în spre c
și pe cât alergă mai tare și mai repede, pe atâta i se
că se face mai ușor și mai mic, până ce în urmă s'a t
într'o diminéță într'un *Bunzar* cu trupul galben, ci
ómenii ıı đic *Viespe*» (1).

Și de óre-ce *Viespiı* sunt așa de răı, de aceea cel ce
esce ca să nu fie mușcat, trebuie să se feréscă de dıng

E adevêrat că mușcătura lor nu produce o umflătură
de mare ca cea de *Albină*, ci numai un fel de pată c
ban de mare și roșiatică. Dar pentru aceea, fiind fórt
ninósă, nu numai că ustură grozav de tare, ci e în ac
timp și fórt periculósă.

Drept aceea cel ce a fost mușcat de vre-un *Viespe*, v
a se vindecă, trebuie numai decăt, nemijlocit după ce a
mușcat, să stupéscă în palmă și să se frece cu stup
acesta pe locul mușcat (2), saũ să puie pe dınsul o buc
de fier, și atunci usturimea îndată încetéză, umflătura se
umflă și mușcătura se vindecă (3).

O sémă de Románce însă, mai ales din *Transilva*
rostesc în același timp încă și următórea descântecă,
đic ele:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovici.

(3) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de P. Scripcariu.

spe rău,
 rău,
 spe blestemat
 ie-astîmpărat,
 venit
 Î găsit
 N. N. numit.
 acu tîu
 î împuns,
 î străpuns,
 sînge-o curs.
 -ai întepat,
 sînge-o dat,
 e-ai blestemat.
 spe rău,
 rî pe părău,
 -ți nému tîu,
 ești din ném rău,
 ești venin
 primejdios.
 ire-ai ca fumu,
 colbu,

Ca ceta,
 Ca negura.
 Iată vin
 Cu piele din pielea ta,
 Cu dar de la Precista;
 Cu sînge din sîngele tîu,
 Cu dar de la Dumneđu,
 Ca să te scot
 Din ăst loc
 Cu soroc
 Pentru tine fără noroc.
 Fugi viespe veninos
 Și anevoios,
 Și primejdios,
 Că de nu-î vrea
 De te-oiu apucă,
 Vaî de pielea ta!
 Fugi de tot
 Cu venin cu tot.
 Scutură-te de venin
 Și lasă sănătos deplin
 Pe N. N. Amin!

scântătorea sau descântătorul, în timp ce rostesc ace-
 vintă, ține un *viespe mort* într'o *motoșcă*, în care are
 ârf de cuțit scos pe jumătate afară, cu care apasă me-
 până dice *descânteca* de nouă ori, apoi unge rana cu
vat și, aruncând viespele și cuțitul în apă, dice:

Pe când le-a căută,
 Atunci să mai aibi bóla asta (1).

se atinge de *viespariú*, apoi acesta servește Români-
 parte ca léc spre vindecarea mai multor bóle, precum
rerii de urechi, a *orbăfului*, *bubóielor órbe*, a *bólei celei*
 (epilepsia), a *spériatului*, a *brâncei*, și parte spre fa-
 a *căfelanilor* (2) ca să fie răi, precum și spre cunoscerea
 viitóre.

Dat. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.
Căfelan, căfel de vre-o câte-vă luni.

Așa cel ce are *durere de urechi*, caută un *viespariū* de acoștia și aprindându-l se afumă cu dînsul la urechi (1).

Pentru *orbaliș* se ia un cuib de viespe, se amestecă cu hoține de faguri de albină, se fierb bine la un loc, și apoi scurgându-se, se spală cu apa ce a rămas pe locul orbălit (2).

Pentru *bubóiele órbe* se ieaū frunzișóre de viespariū, se móie în apă calduță și apoi se pun pe bubóie. Făcându-se acésta, buboiul în scurt timp se sparge, se scurge și se vindecă (3).

Pentru *bóla cea rea* se ia un viespariū, se fierbe și apoi în care s'a fiert se dá celui bolnav de bėut (4).

Pentru *spėriat* se afumă cu *cuib de zespe*, mai ales copăi, și anume Sămbătă séra și Duminecă séra, când e lună veche (5).

Pentru *brâncă* se fierb *căsuicile de viespi* sau *cășiile* (6) Lunia în apă, și apa în care s'aū fiert se dá apoi celui bolnav de brâncă, de se spală cu dînsa pe cap. Așa se face acésta în trei luni de-a rândul (7).

Cel mai bine e însă când cel ce află vre-un *viespariū*, îl risipesce și nimicesce, căci atunci se risipesc și toate rėntățile dimpreună cu dînsul (8).

Cel ce voesce să aibă câni rėi pe lângă casa sa, caută un viespar, îl dumerică mărunțel și apoi, punėndu-l în măn-care, îl dá dimpreună cu acésta cășeilor sau cățelanilor de mănecat, qicėnd:

„Cum e *zespea* de iute și de nesuferită, așa să fii și tu de iute și de nesuferit. Și, afară de mine și de cei de casă, pre altul nimeni să nu-l suferi!

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de I. Pusdrea;—a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cărstean;—tot de acolo, dict. de G. Galan: „Cuibul de zespe se întrebuinteză la afumat *de spėriat* și pentru umflături.

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: „*Căsuicile viespilor* în graiul popular se numesc și *Cășiile*.”

(7) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(8) Dr. N. Leon, op. cit., p. 14.

Cățelul, ce a mâncat o astfel de mâncare, se ține că se face rău ca un viespe (1).

Dacă află cine-vă vre-un viespar în *sterina* (2) secării și păsce să scie cum va fi érna viitoare, atunci măsură înălțimea lui de la pământ, și dacă acesta e până la genunchii lui sus sau și mai sus, atunci se crede și se ține că atâta de sus, adevărat gros, sau de înalt va fi și omătul în érna viitoare.

Tot așa fac o sémă de Români și atunci când găsesc vreun cuib de zespă asupra tómnii în pământ; scobesc în lănturu și caută cât de adânc e făcut cuibul în pământ. Și dacă tare adâncit în pământ, atunci se crede și se ține nu numai că va fi mult omăt, ci tot odată că și érnă va fi frigurósă. Iară dacă nu-i tare adânc făcut cuibul, atunci se crede și se ține că érna nu va fi frigurósă, ci mai mult moloșag lécăt ger (3).

Mai departe se ține că dacă *Viespile* își fac cuiburile lor adânc în pământ, atunci nu numai că va veni érna de grabă și va dura lung timp, ci va fi tot odată și mare ger. Iar dacă și fac cuiburile pe de-asupra pământului, atunci se crede contrariul (4).

Alții iarăși ține că atunci când își fac *Viespi* cuib în pământ, are să fie érna ușóră, iar când își fac cuibul prin fag, prin brađi sau prin alți arbori înalți, atunci are să fie érna grea (5).

(1) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis;—a celor din Igesci, dict. de Ioan Danilescu: «Dacă se va lua un cuib de *Zespe*, pl. *zesptei* și se va da unui cățelan (cățel) de mâncat, se ține că cățelul acela va fi rău ca un zespe»;—a celor din Budeniș, dict. de Már. Dutcă: «Dacă se dá un *cuib de gespe*, și mai ales când se află într'insul mulți *căței de gespi*, amestecat cu *chiperiu*, unui cățel de mâncat, atunci cățelul respectiv se face foarte rău.»

(2) Sub cuv. *sterină* înțeleg o sémă de Români din Bucovina, precum bună órá cei din Vicovul-de-sus, paiele de secară sau de grâu, cari rămân în pământ, după ce s'a secerat déjà secara sau grâul.»

(3) Dat. și cred Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(4) Dat. și cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon Latiș, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Dorotea, dict. de d-l Ilie Brádățan.

În fine se mai dice încă că, când vara sunt viespi în țărna va fi mare (1).

Iar când umblă *Viespi* rătă în jurul stupinelor, e că are să vie o țărnă grea (2).

Se întâmplă foarte adese-ori că *Viespi* umblă pe lângă pine, mai ales toamna, nu numai când are să fie țărna ci și de altă dată și, intrând în știubeie sau coșnițe, pe *albinele*, simțind frigul, se retrag către vârful coșnițelor, mierea din acestea (3).

Deci cei ce voesc ca să nu se întâmple această prădă fac o motoșcă de urzică de sub nouă garduri și, pe la m noaptea, îmbrăcați ca niște buduhale, se duc lângă st și dic :

Motoșcă, motoșcută !
 Cu greu te-am cătat,
 Cu greu te-am aflat,
 Cu greu te-am legat
 De sub gard,
 De lângă gard,
 La măturat
 Și la aruncat
 De viespi răi,
 De viespi blestemați
 Și destrăbălați
 Și înveninați ;
 De viespi veninoși
 Și primejdioși,
 Și obraznici
 Ca niște pu de draci,
 Vină,
 Alină
 Durerile la *albină*.
 Că ei or venit
 Și mi-o jăfuit

Miere din fag,
 Cără din prag,
 Miere, mierișoră
 De prin făgușore
 Și le-o lăsat gôle.
 Hai urzică,
 Hai voinică,
 Și-i alungă,
 Și-i fugăresce,
 Și-i scorbăcesce,
 Că-s tâlhari,
 Că-s hoțomanî.
 Haidați urzică
 Mici și voinici,
 Pe ei alungați
 Afară din stupină,
 Afară din grădină,
 Afară din ogradă,
 Afară din livadă,
 Ca urma să li se pėrdă

(1) M. Lupescu, *Superstiții*, publ. în *Gazeta săténului*, an. XV, R. S. 1898, p. 58.

(2) Cred. Rom. de pe *Câmpia Ardélului*, com. Fărăgău, com. de Th. A. Bogdan.

(3) I. Costin, *Manual de stupărit*, p. 27.

ul descântător, când rostesce descânteca acésta, mătură
 tenit cu motoșca de urzičí pe dinaintea coșnițelor. Apoi
 d acésta descântecă de trei ori, motoșca o pune pe stu-
 ca să păzescă albinele, iar el se duce până la pórta
 ând și suflând de trei ori peste pórta (1).

spre viespi și cu deosebire despre Viespele de casă,
 și unele proverbe și locuțiuni.

ă vre-o câte-vă și dintre acestea :

Viespea încă ar pofti
 Cât de multă miere,
 Dar numai *albina*
 O adună 'n coșniță (2).

Viespea miere după ce nu face,
 Sare și te 'mpunge cu ace (3).

Viespea după ce miere nu face,
 apoi și împunge.

te proverbele acestea se ȃic despre acei ómení, cari nu
 ă că nu aduc nici un folos, dar te și vatămă.

A fi ca o *Viespe*,

A fi ca *Viespea*,

ecă : iute, rău peste fire. Se ȃice mai mult femeilor.

A cântă ca *Viespea*,

ecă : a cântă înțepat, cu glas ascuțit.

A fi *Viespar*

ce de o casă unde toți sunt răi, gâlcevitori. De aceea
 unul e mai bun între ei se ȃice că :

Trăesce în *Viespar*.
 A fi *Viespărie*,

Dat. Rom. din Bistra de lângă Abrud, dict. de un stupar de acolo
 i. de d-l Th. A. Bogdan.

Ședětórea, an. III, Buda-Pesta 1877, p. 41.

Anton Pann, *Prov.*, II, p. 112.

adecă : a fi adunătură de ómenĭ rēi, gálcevitori.

A înțepă ca o Viespe,

A înțepă cu vorba, a fi rău de gură. (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că o mulțime mare
viespi se exprimă prin cuv. *Viespărie*.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Țera-Románescă, con
S Sa păr. T. Bălășel.

DRĂGHICIUL.

(*Crabro cephalotes Sh.*)

Drăghiciul, e un fel de viespișor, care sémână în priința corpului întru cât-vă cu *Furnica aripată* (1) saŭ cu *Bărnăuzii mici* (2).

El se ține prin găurile făcute de *Carî* prin lemne precum și prin ziduri, unde, după cum spun o sémă de Români, prinde *Carii* și-i omórá și unde-și depune tot odată și oușle sale.

Vara, și mai vârtos la adunatul fânului, *Drăghiciul* supără șrte tare pre ómeni, pișcându-i fórte simșitor, ast-fel că aceștia resărind cu spaimă de pișcăturile sale, nu se pot răbdă de a u-l blestemă și a dice:

— Cine ți-a pus nume *Drăghiciu* din *drag*, n'a nimerit-o, i mai bine eră să-ți fi pus nume *Drăchiciu* din *drac*, pentru că al dracului mai pișcă, fire-ai al dracului să fi! (3)

Drăghiciul e de diferite mărimi și póte că și de diferite oiuri, mari și mici. Înșă numai cei mai mici pișcă.

Drăghiciu își caută nutrimintul lor pe florî. Când se înore din câmp sunt plini de polen, pre care îl depun în găurile de *Carî* (4).

---

(1) După spusa Rom. din Banat, com Maidan, com. de d-l S. Liuba, ivěțător.

(2) Tot de acolo, com. de d-l Ios. Olariu: «*Drăghiciul* are multă aseienare cu *Bărnăuzii mici*.»

(3) Com. de d-l S. Liuba și de d-l Ios. Olariu: «*Drăghiciul* nu produce nici un folos ómenilor, dar peste vară supără omenirea cu pișcatul ău cel simșitor.»

(4) Com. de d-l S. Liuba.

FURIȘORUL.

(*Pompilus viaticus* Latr.)

Este un fel de viespișor negricios, care-și face cuibul său de regulă pe drumuri și pe cărări, și care nu odată, când e zădărit saū când îi stă cine-vă în cale, îl mușcă foarte tare.

Acest viespișor se numește în Bucovina: *Zespe măfițică* (1), iar în Transilvania: *Furișor* (2), *Furieș* (3), *Lene* (4), *Tibocă*, pl. *Tibóce* (5) și *Tibocuță*, pl. *Tibocuțe* (6).

Un alt-fel de viespișor, asemenea negricios, care-și face cuibul său mai mult prin borți și scorburi de copaci și care se ține tot de familia *Furișorului*, se numește atât în Bucovina cât și în Transilvania: *Viespe negru*, fem. *Viespe négră* (7), lat. *Pompilus niger* Fabr.

Despre acești viespișori saū muscuțe, după cum le mai dic unii (8), există la Români următoarele credințe și datine:

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Zespea măfițică* e négră și la trup ca furnica. Ea bortesce și-și face cuibul drept în pământ. Mușcă foarte rău, mai ales când arde sórele, și ustură de Dómne feresce »

(2) Dat. Rom. din Șomfalău.

(3) Dat. Rom. din Bistrița.

(4) Dat. Rom. din Fărăgău.

(5) Dat. Rom. din Bistrița și Beșineu.

(6) Dat, Rom. din Șieū-Măgeruș; — a celor din Caila, Sfintu și Arcalia. — Tóte numirile acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(7) Dat. Rom. din Udesci, com. de d-l Darie Cosmiuc, jurist, și a celor din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(8) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Tibocuța* este o muscuță mică, ce-și face moșinóie pe cărări și pișcă foarte tare.»

Furișorul e sfloderul dracului, că umblă tot în calea omului (1).

Furișorul, e pismașul somnului (2).

Furișorul de te va mușcă când dormi în vremea fânului, e semn să te scoli că are să-ți plóie fânul (3).

Muerea guralivă e din némul *Furișorilor*.

Femeii limbute dă-î 99 de *Furișori* în 99 de zile, că va nuți (4).

Tibócele sunt copilele cele țipate din cer (5).

Tibócele sunt fetele Satanei (6).

Tibócele sunt spaima ingerilor (7).

Tibocuțele, când umblă tare, e semn de vreme bună (8).

De nu doresci să ai copii guralivi și răutăcioși, feresco-î le *Tibóce* (9).

Când te mușcă *Tibocuțele*, și următórea descântecă și udă ocul mușcat cu scuipat:

Tibocută!

Fata temniței,

Fata Sătanei,

A Dulumanei,

A primejdiei!

Unde m'ai mușcat,

Lasă locul curat,

Că de nu-î vra

Și de nu-î lăsă,

Unde te-ajung,

Te străpung!

Ptiü! n'ai mai fi,

N'ai mai trăi,

De nu m'a trece-acî! (10)

Lenele când umblă, e semn de vreme grea (11).

Viespiî negri sunt copiii dracului (12).

Viespele negru e feciorul dracului, decî dați-î pace, de nu vreți să aveți de lucru cu tată-so (13).

(1) Cred. Rom. din Șomfalău.

(2) Cred. Rom. din Herina.

(3) Cred. Rom. din Șomfalău.

(4) Cred. Rom. din Arcalia.

(5) Cred. Rom. din Ragla.

(6) Cred. Rom. din Bistrița și Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistrița.

(8) Cred. Rom. din Șieü-Cristur.

(9) Cred. Rom. din Bistrița.

(10) Cred. Rom. din Șieü-Cristur.

(11) Cred. Rom. din Fărăgău și Socol.

(12) Cred. Rom. din Ercea.

(13) Cred. Rom. din Țag.

Viespi negri sunt copiii cei răi ai *Mamei pădurii* pe care blestemându-i mama sa s'au prefăcut în viespi veninoși (1).

Maî mulți *Viespi negri*, de te vor mușcă, vei muri (2).

De vei omori însă 99 de *Viespi negri*, vei scăpa un picătos din iad (3).

Căci când cine-vă omoră un *Viespe negru*, Dumnezeu se bucură (4).

Iar când găsești un viespe mort, acopere-l cu pământ, că de nu, *Dracul* îți face vrajbă (5).

---

(1) Cred. Rom. din Cosma.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Șermașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Țagul mare. — Tóte credințele și datinele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

FURNICA.

(Formica nigra Latr.)

Românii cunosc mai multe feluri de furnică, și anume:

Furnica mare, numită și *Furnică de pădure*, *Furnică sălbatică* (1) și *Furnicar*, pl. *Furnicari* (2), lat. Formica rufa L.

Furnicarul roșu (3) sau *Furnica de copaci* (4), la Românii din Macedonia *Fur* (5), lat. Formica sanguinea Latr.

---

(1) Pretutindenii în Bucovina; — com. de d-l El. Pop: «Furnica e de mai multe feluri: *de casă* și *sălbatică*, care și mușcă. Acestea fac și mușinoiul din sdroburii de crenguțe;» — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XXIII, p. 334; — Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.673: «Furnicile sunt de trei feluri: *furnică mare*, *furnică neagră* sau *mică* și *furnică aripă*, care are aripi» (G. Dobrin, Transilvania, Făgăraș, com. Voila).

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnicarii* sunt cu mult mai mari decât furnicile de rând. Ei își fac mușuróiele din cetină, paie, bețișóre și alte bucățele mărișóre, chiar și petricele. De multe ori, când se află pe un copac, adesea brad ori mestécán, și sunt atacați de om, se ridică pe piciórele cele din urmă drept în sus și stupesc un fel de acid acrișor. Printre dinșii se află și *furnici cu aripi*, dar mai puținele;» — dict. de Iordache Bran, pâlmaș în Pășcani: «Subt *Furnicar* se înțelege furnica aceea, care-și face *furnicariul* său pe sub copaci din cetină, bucățele de frunză și din felurite bețișóre.»

(3) Com. de Ionică al lui Iordache Isac: «Eü cunosc trei feluri de furnici: *Furnici de câmp*, cari is micí și negre, apoi un fel de *Furnici galbene* și nu prea mari, și în urmă un fel de furnici mari și roșii de pădure numite *Furnicari*;» — dict. de Toader Ionesi din Vicovul-de-sus: «*Furnicarul* e de două feluri: unul negru și altul roșu.»

(4) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

Furnica, dim. *Furnicuță*, masc. *Furnic*, pl. *Furnici*, art. *Furnicii* (1), *Furnică de casă*, *Furnică mică*, *Furnică neagră*, *Furnică de fânaș* și *Furnică de câmp* (2); la Români din Meglenia și la cei din Macedonia: *Furnigă*, pl. *Furnizi* (3); iar la cei din Istria: *Furnică* și *Furnigă*, pl. *Furnige* (4), lat. *Formica nigra* Latr.

Furnica galbenă sau *Furnica gălbie* (5), lat. *Formica flava* L. și

Furnica roșă sau *Furnică de grădină* (6), lat. *Myrmica levinodis*, M. *rubra* Latr.

Furnica mare trăește numai prin păduri, de aceea se numește ea și *Furnică de pădure*.

Tot prin păduri trăește și *Furnicarul roșu* sau *Furnică roșie*.
Furnica neagră trăește mai mult la câmp, și mai ales unde e locul arat, negru și gras.

Iar *Furnica roșie* trăește mai mult unde e locul bănos,

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(2) Pretutindenii în Bucovina; — apoi în Moldova, dict. de Iord. Bran și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Furnicile sunt de mai multe feluri: *Furnici negre*, mici, care nu mușcă veninos și nu-și fac mușunoiu mare. Ele adese-orî își fac mușunoiu din pământ lutos sau nisip și de multe orî chiar și în straturi»; — com. de d-l El. Pop: «*Furnicile de casă* își fac movilițe din pământ»; — Hasdeu, *Etyrn. Maga.* t. I p. 730.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi; — veđi de același: *Megleno-Românii*. Partea II, p. 81; — Gustav Weigand, *Die Aromunen*, II Bd., Leipzig 1894 p. 50 și 305; — Idem: *Vlacho-Meglen*, eine ethnographisch-philologische Untersuchung, Leipzig 1892, p. 23: «*Furnigă*, pl. *furnis*, nr. *Furnigă*, pl. *furnits*.»

(4) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*. Ed. II, București 1900, p. 106.

(5) În Bucovina, com. de mai mulți inși, în deosebii de Ionică al lui Iord. Isac și G. Onciul din Frătăuțul-vechiu: «*Furnica galbenă* de bahnă mușcă primejdios ca și albina, și când te mușcă multe, poți și te primejduesci.»

(6) Pretutindenii în Bucovina și Moldova, dict. de Iord. Bran; — com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Furnici roși*, de mărimea celor negre, dar cari sunt vestite prin mușcăturile lor, chiar te îngrozesc»; — com. de El. Pop; — com. de d-l Ios. Olariu: «Sunt mai multe feluri de furnici: mari și mici, negre și roși.»

pe fânațe și prilóge. Se află însă fórté adese-orí și prin grădiní (1).

Furnica mare sau *Furnicarul* e cea mai mare, iar *Furnica roșie* e cea mai mică dintre tóte furnicile câte s'aú înfírat mai sus. Acésta este tot odată și fórté iute și rea, de óre-că când te mușcă, te umfli (2).

Tóte furnicile trăesc, ca și albinele, în societate, une-orí câte mai multe sute de mií. Și fie-care societate se împărțesce în femeusce, bărbătuși și furnici lucrátóre.

Femeuscele și bărbătușii aú într'un anumit timp de peste an și aripí, iar cele lucrátóre sunt tot-deauna fără de aripí. Decí pe cele dintâi poporul le numesce și *furnicî sburátóre*, *furnicî cu árpî* (3) sau aripí și *furnicî aripite* (4), iară pe cele din urmă, adecă pe cele lucrátóre sau fără de aripí, *fete*, sing. *fată* (5).

Larvele de furnică se numesc *puí*, sing. *puiú*, iar nimfele sau coconii se numesc în cele mai multe părți atât din Bucovina, cât și din Moldova : *sacî*, sing. *sac* sau *săcușorî*, sing. *săcușor*, pentru că ele, când sunt deplin desvoltate, aú forma unor săcușorí (6). În unele părți însă se numesc *bărbînțe*,

(1) Dict. de Toader Ionesi.

(2) Dict. de Iord Bran ; — com. de d-l El. Pop : «Sunt un fel de furnicî fórté micuțe și roșî, cari mușcă rěu.

(3) *Árpă*, pl. *árpî* = aripă, usitat în unele părți din Bucovina, precum bună-órá în Vicovul-de-sus.

(4) Hasdeú, *Etyrn. Magn.*, t. II, p. 1.673.

(5) Usitat în Bucovina.

(6) Dat. Rom. din Câmpulung, dict. de Nic Casian și com. de Ioan Casian, stud. gimn : «Poporul de la munte numesce nimfele furnicilor *sacî* ; — a celor din Tereblecea, com. de Luca Buliga, stud. gimn. : «La noi în Tereblecea nimfele furnicilor se numesc *sacî*, și cred că din aceia se nutresc ele ; — a celor din Tișeuț, com. de repausatul Const. Sorocean, fost stud. gimn. : «Nimfele furnicilor se numesc în satul Tișeuț *sacî* ; » — a celor din Moldova, com. Pașcaní, dict. de Iord. Bran ; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59 : «Pe la rădácina și umbra erbei și a florilor, cete întregi de furnicî nu-și pot da rând strîngěndu-și nutrețul necesar pentru susținerea vieții, iar altele tărâind după sine câte un *săcușor* albineș spre a-l așeză într'un loc mai bun și mai sigur de cum a fost mai nainte.»

sing. *bărbînță*, fiind-că sémână unei *berbincióre* (1), apoi și *ouă de furnică* (2).

În unii din acești *saci* sau *bărbînțe* se dice că au furnicile *pui*, iar în altele de mâncare, precum au bună-ori și albinele în unele chiliuțe *căței*, iară în altele *păstură* (3).

De aici apoi și dicala Românilor că furnicile își *duc saci cu mâncare* în spate, când ved că acestea își mută nimfele dintr'un loc într'altul.

Și de ore ce o samă de saci de aceștia sunt cu mult mai mari decât furnicile cari îi duc, de aceea se crede și se dice că nimeni nu e așa de voinic și de tare ca furnica, și în deosebi ca *Furnica mare*, pentru că nici omul și nici o altă vietate de pe fața pământului nu e în stare să ducă o bucată de fier cât corpul ei do mare, însă *Furnica mare* sau *Furnicarul* o duce (4).

Tot despre *Furnica mare* există la Români din *Bucovina* și următórea legendă:

«Dice că eră odată o femeie. Și femeia aceea eră vădan și aveă numai o copilă, unica ei mângâiere, și o turmă de oi, singura ei avere.

«După ce a crescut copila și s'a făcut aprópe fată mare, maica sa, fiind-că nu aveă pe nimeni altul, o trimise pe dina cu oile să le pască. Îi spuse însă tot odată, înainte de a o trimite, ca să se îmbrace barbătesce și, întâlnindu-se cu cine-vă, să nu vorbescă femeesce, anume ca, fiind voinică și fórté frumósă, să nu atragă privirea niméruia asupra ei.

(1) Com. de d-l Em. Antonovici, stud. gimn.: «Nimfele de furnică se numesc la țeră *saci*, iar la munte *bărbînțe*.»

(2) Dat. Rom. din Stulpicani, com. de N. Cotlarciuc, stud. gimn.: «Nimfele furnicilor se numesc în satul Știulbicanî *ouă de furnică*; — *Enciclopedia rom.*, t. II, p. 485: «Larvele viermiforme țin în general un cocon de mătăsă, în interiorul căruia se transformă în nimfe; aceste coconuri sunt cunoscute vulgar sub numele de *ouă de furnică*.»; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «Larvele de furnică se numesc *ouă de furnică*; cu ele se hrănesc în colivii privighetorile și alte păsérelé.»

(3) Com. de Luca Buliga, și dict. de Iord. Bran.

(4) Com. de d-l Ionică al lui Iord. Isac; — și G. Onciul din Frățitul-vechiu. «*Furnicarul* e cea mai tare leghióe de pe lume, pentru că duc de trei ori mai mare greutate decât dînsul.»

«Copila ascultă de maica sa, se îmbracă bărbătesce și apoi, uând turma, se duse cu dînsa la păscuț, și așa o păscuț ea în timp mai îndelungat.

«Iată însă că într'o ȃi, trecînd ea cu turma sa printr'o pădure, se întălnesce cu un fecior, care păsceă asemenea o turmă de oi.

«Feciorul acela însă nu eră fecior din ómenî, ca toți feciorii, ci el eră feciorul unei *Smeóice*.

«Însă de unde și de la cine s'o scie ea acésta? Și chiar iacă ar fi sciut-o, ce i-ar fi ajutat, dacă nu scia ce e *Smeóicó* și ce e *Smeú*? Și așa, nesciind cine-î și al cui e, și vîdîndu-l numai că e fecior și cioban, ca și dînsa, s'a dat cu al în vorbă și tótă ȃiua aceea umblară împreună cu oile la păscuț.

«Pe la inserate, despărțindu-se și ducîndu-se feciorul *smeóicei* acasă, ȃise cătră maica sa:

— «Mamă! mie mi se pare că tovarășul meú cu care am păscuț eú aȃi oile, nu e fecior, după cum îl arată îmbracă-mîntea, ci fată, atăta numai că n'are glas femeesc, ci bărbătesc. Óre n'ar fi bine s'o aduc eú într'o séră la noi și s'o vedî și d-ta și apoi să-mî spuî: bărbat e ori femeie, cū de s'ar întîmplă să fie femeie, eú fórte bucuros așî luă-o de soție, pentru că cătă lume am umblat, un chip mai frumos și mai drăgălaș ca acesta n'am aflat.

— «Bine! — rîspunse *Smeóica* — adă-l și vom vedé, și de va fi bărbat, se va întórce iarășî sánătos de unde a venit, iar de va fi femeie, a ta să fie!

«A doua ȃi, mergînd feciorul *smeóicei* cu oile la păscuț și întălnindu-se cu fata văduvei, păscură oile iarășî împreună, iară coela de către sară, când eră să se despărțescă și să se ducă fie-care acasă la dînsul, ȃise fetel ca să mérgă nóp-tea aceea la dînșî de mas.

«Fata, nebănuind nimica și fiind cam departe de casa mîni-sale, nu stete mult pe gîndurî, ci ȃise că va merge și mersc.

«Ce face însă *Smeóica*, când a vîdú-o că vine? Íî eșî înainte și vorbesce ce vorbesce cu dînsa, și apoi începe a vorbî și cu feciorul sîú, însă nu în limba fetei, ci într'o limbă cu totul străină, spuindu-î că după ce se va culcă tova-

rășul său, să-i puie o flóre sub căpătâiũ, și dacã peste nõ se va veșteji flórea, e de bunã-sémã femeie, iar de nu, atã e bãrbat.

«Și dupã ce-i dete sfatul acesta, fiind acuma târziu, luará *nópte bunã* unul de la altul și se culcarã cu toți

«Fata, trãgând cu urechea și vedând cã mai mult șop decât vorbesc, și încã într'o limbã cu totul strãinã, in s'a priceput cã trebuie sã fie vorba despre dinsa. Decĩ mult dupã ce s'a culcat, începũ a sforãi, ca și când : cuprins-o un somn fórte mare. Însã ea nu dormia, c numai cu ochii închiși și sforãia așã în vînt, ca sã ce se va întîmplã.

Ospetariũ, adecã Smeóica și feciorul său, care aser nu dormiaũ, auđind cã óspele lor sforãesc și cugetã dórme acum dus, se scularã încet, eșirã pe vãrfurile def afarã, se duserã în grãdinã, aduserã o garófã înflo i-o puserã sub căpătâiũ, apoi se culcarã iarãși și ast dormirã duși.

«Fata însã, cum simți cã i s'a pus ce-vã sub căpãtã datã se pricepũ cã trebuie sã fie vre-o apucãturã sau cru necurat la mijloc. Decĩ se sculã de grabã de un culcatã, își cãutã tașca cea ciobãnescã și scóse dintr' oglindã fermecatã, anume ca prin mijlocirea acesteia întîmpine fãcãturile sau vrãjirile ospetariilor.

«N'a apucat însã bine a-și scóte oglinda și étã ci óica, trezindu-se, se repede la căpătâiũ și scoțend garó spre cea mai mare bucurie a ei și a feciorului său, ca menea se trezise, cã acésta este tótã veștejitã. Un se óspele lor nu erã bãrbat, ci femeie.

«Ce erã acuma sã facã fata? Sã dicã cã nu este c este? Asta nu se puteã, pentru cã Smeóica o dete c Și apoi chiar dacã ar și fi dis. ce folos ar fi avut, menĩ n'ar fi cređut-o! Decĩ neavend ce face, își schiml tul și glasul, și de aici înainte începũ a și vorbi fe ca tóte femeile.

«Însã feciorul Smeóicei nu se mulțumĩ numai cu ci el o țineã una și bunã, dupã cum îi spusese mãne ieã de soție.

«Fata dintr'un început nici nu voi sã audã desp

Maî pe urmă însă, vădënd că n'are încotro, se în-
și ea, și *Smeul* o luă de soție. Dar ea se jură că din
aceea înainte nu va maî vorbi cu dînsul, nici nu se
lăsă s'o sărute.

Însă *Smeul*, când auđi ceea ce-î spuse fata, începù a rîde
apoi, cuprîndënd-o în brațe, o strînse cam în șagă, cam
tr'adins, ast-fel că maî eră să-î ăasă ochii din cap, și așa
sărută. Dar ce fel de sărutat, că i se umflară obrajii ca
nile.

Fata, vădënd ce a făcut *Smeul* cu dînsa, s'a supërat de
forte, s'a prefăcut de grabă într'o gujulie, și așa dete să
gă pe sub temelia casei.

Smeul însă, vădënd-o că fuge, a luat de grabă un cuțit.
Cuțit și, repeđindu-se după dînsa, o tăie de pe la mijloc
drept în două. Noroc că i-a maî rămas o lécă de carne
at un fir de ață, care ținù partea dinapoi de cea dinainte,
asa, tărâindu-se cu mare greú, eși afară și se făcù nevăđută.
«Și de atunci gujulie a rămas ea până în ăiua de astăđi.

Si gujulia aceea e *Furnica*» (1).

Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* însă spun că
Furnica a fost *socăđica lui Sânt-Ilie*, pe când eră acesta
în pustie, și că ea, după a doua venire, are să fie dómna
mare, că așa i-a făgăduit *Sânt-Ilie*, pentru că s'a purtat
bine (2).

Alți Români, tot din *Transilvania*, din contră spun că *Fur-*
nica e *nepóta lui Dumneđeú* (3) și slujnica *Precistei*. De aceea
se cuvine s'o lăsăm să lucre în pace, că de nu, câte furnici
omorim, de atâtea ori suspină *Maica Precista* (4).

Iar *Furnica roșie* e din *lacrima vërsată de Maica Pre-*
cista pe mormintul Domnului nostru Is. Chr. (5)

Furnica de câmp se încuibă fórte adese-ori în movilițele de
ternă, ce le scot *cărțițele* pe suprafața pămîntului, și anume

(1) Dict. de George Marmeliuc, agricultor în Liteni, și com. de frate-
sëu Dimitrie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Șermaș.

(3) Cred. Rom. din Pintie.

(4) Cred. Rom. din Aldorf lângă Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Ragla. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat
d-l Th. A. Bogdan.

după ce acestea s'au mai învechit și a început a cresce erva pe dinsele.

Aceste movilițe de țernă se numesc *moșinóie*, *moșiróie*, *moșunóie*, *moșuróie*, *mușinóie*, *mușiróie*, *mușunóie* și *mușuróie*.

De aici vine apoi că și cuiburile de furnică, făcute în aceste movilițe de țernă, se numesc asemenea *mușunóie*, sing. *mușunoiu*, însă tot-deauna în combinațiune cu cuv. *furnică*, d. e. am dat peste un *mușunoiu de furnică*. Când e vorba însă numai despre *mușunoiu*, fără să adăugăm cuv. *furnică*, atunci trebuie să ne gândim numai la *cârliță*, care l-a făcut.

Furnica de pădure, după cum e prea bine cunoscut, își face cuibul său singură în forma unei căpicioare, ba uneori chiar și cât o căpiță de mare, din diferite bețișore, crenguțele, surceluțe, sfărământuri de frunză și cetină de brad și de molid, amestecate toate la un loc cu țernă și cu nisip.

Acest cuib se numește de regulă *furnicariu* pl. *furnicari*, la Români din Meglenia: *Furnigar* (1) și numai rar când *mușinoiu* sau *mușunoiu*.

Deci când e vorba despre vre-un *furnicariu*, trebuie să ne gândim mai întâiu la cuibul *Furnicii de pădure*, furnicia celei mari, și apoi la cuiburile celor-lalte furnică mai mici.

Fie-care furnică, cu deosebire însă *Furnica de pădure*, are în partea de dinapoi a corpului său o beșicuță, în care se află un fel de fluiditate acrie, pe care poporul din unele părți o numește *borș* (2), din cauză că e mai tot așa de acrică și borșul.

Știind-o acesta băeții, cari umblă cu vitele la păscut, nu odată, când dau peste vre-un *furnicariu*, iea un rămurel de răchită, când acesta e în mășgă, îl jupesc de cójă, și astfel îl bagă apoi în furnicariu și încep a-l scormoni și a hărăși furnicile cu dînsul, zicînd :

(1) Per. Papahagi, *Megleno-Români*. Partea II, p. 81.

(2) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.: «Acri-meă că o slobod furnicile se numește borș;» — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean: «Furnicile slobod un fel de zémă (umeđelă) acrică, căreia băeții îi dic *borș*.»

Furnicilor ! dați-mi borș,
C'o tăiat mam'un cocoș,
Că voi borș de nu mi-ți da,
Eū bordeiul v'oiū strică ! (1)

Saū :

M'o trimes mama după borș,
C'o tăiat un cocoș !
Că de nu mi-ți da,
Casa v'oiū strică ! (2)

Saū :

Luați-vă, furnici, séma,
Că m'o mânat mama
Să-mi dați un pic de borș,
C'o tăiat un cocoș ! (3)

Furnicile, zidărite fiind, încep a umbla încolo și încocoșate turbate, a se sul pe rămurele și a slobođi pe acésta o mulțime de năcrélă.

Băeți, scoțând după un restimp rămurelul, îl ling saū numai îl ating cu vârful limbii și vedënd că măsga de pe dînsul e acuma acrie, spun că aū căpétat borșul cerut.

O séma de băeți însă, neavënd rămurele de răchită la îndemână saū trecëndu-i acesteia timpul măsgei, ieaū orî și ce alt bețișor, care le vine dîndemână și, udându-l puțin cu limba, îl pun asemenea în furnicariū, đicënd :

M'o mânat moșu
Ca să-mi dai borșu,
C'o tăiat cocoșu ! (4)

Saū :

M'o trimis mama
Să vă dați séma
C'un budăieș de borș,
C'a tăiat un cocoș ! (5)

Saū :

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V Greciuc.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiū, com. de Justinian Costinean.

(3) Dat. Rom. din Părhăuș, com. de Const. Bădăluță.

(4) Dat. Rom. din Bălăcena, com. de Grigore Rusu, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Ilișesci, auzită pe când eram băiat mic.

Dă-mi borș, dă-mi borș,
C'a tăiat mam'un cocoș! (1)

Sau:

Am venit să-mi dați borș,
C'am tăiat un cocoș.
Că voi borș de nu mi-ți da
Eū căsuța v'oiū strică! (2)

Se ȃice înșă că e păcat de *scormonit* și de stricat furnicarele, căci furnicile le fac cu multă trudă (3). Apoi și de aceea nu e bine de stricat, pentru că fapta acésta provócă plóie (4).

Drept aceea ómenii, când vėd pre fiii lor *scormonind* vre un furnicariū și mai ales pe timpul cositului, îi muștră și alungū ca nu cum-vă lăsându-i să-l scormonéscă, să vie plóie și să le strice (putredéscă) pologul (5).

O sémă de Romăni înșă din contră cred că dacā se *scormonesce* vre un mușinoiū de furnici, furnicile respective pier, iar vitele bāeșilor ce le scormonesc strechie (6).

Înșă furnicile nu numai că provócă plóia, când li se scormonesc mușinóiele, ci ele aū, dupā spusa poporului, tot odată și darul de a prevesti plóia cu vre-o câte-vă ore săi chiar ȃile mai nainte.

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Băeșesci, com. de Alexandru Vasilovici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Ungaria, com. de d-l El. Pop: «Ómenii spun că e păcat a strică căsuța (mușinoiul) furnicilor pre care o gātesc ele cu multă trudă.»

(4) Cred. Rom. din Boian, com. de Ionică al lui Iordachi Isac: «Când risipesc bāeșii mușinóiele furnicilor ȃic: hai să risipim mușinóiele ca să plóie;—a celor din Vicovul-de-sus, com. de George Nistor, stud. gimn.: Dacā se *scormolesce* mușinoiul de furnici, se crede că are să se schimbe vremea, are să plóie;—a celor din Cāmpulung, com. de Ioan Casian: «Se ȃice că dacā se rėscolesce un mușinoiū de furnici, atunci aro să plóie;— veđi și I. Pop-Reteganel, *Din copilărie*, publ. în *Revista ilustrată*, an I, Bistrița 1898, p. 190: «Când plecarām de la *furnicare* să ne vedem de oi, îmi ȃise *Bunzarul*:—Nițule! cât îi trāi, nu sgāndări în *furnicare*, că atunci plouă. Cu multă trudă își fac bieteles furnici curșile și palateles lor, apoi omul să le strice!»

(5) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petrea Prelipcean.

(6) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, com. de G. Nistor.

Aşa se crede că dacă furnicile es din cuiburile lor și cară țernă, de bună-sémă va plouă (1).

Când es și umblă o mulțime de furnici pe afară, atunci încă e semn că va plouă (2).

Când umblă multe furnici pe mușinoiū, atunci însémnă asemenea că are să plóie (3).

Când umblă furnicile pe drum, atunci iarășī are să plóie (4).

Când es furnicile afară și se adună sute și miī într'un loc, ne putem aștepta la plóie (5).

Când tóte furnicile es din mușinoiū afară, atunci aū să fie ploī multe (6).

Când es furnici multe dintr'o crepătură, are să fie plóie de grabă (7).

Când sbóră furnicile pe sus, are să fie plóie (8).

Când furnicile es prin casă, are să vremuésă (9).

Când es furnicile de-asupra mușinoiului și umblă, va fi vreme bună; când se ascund, deși-ī vreme bună afară, e un semn că va fi plóie; iar când își fac mușinóie mari și fnalte, ceea ce se vede mai ales prin érbă, e semn că anul acela va fi ploios, și ele de aceea își fac mușunóie nalte, ca să scape de înecăciune (10).

Afară de acésta se mai crede și se mai dice încă :

Când își fac furnicile tótna mușinóie mari, atunci are să fie érna grea (11).

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894. No. 79.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Leon Roșca.

(4) T. D. Ionescu, *Credințe din Dolhasca*, jud. Suceva, publ. în *Ședětórea*, an. IV, p. 120.

(5) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 118.

(6) Cred. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu, stud. gimn.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, com. de G. Onciul.

(9) *Ședětórea*, an. I, Fălticeni, p. 192.

(10) Cred. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(11) Cred. Rom. din Câmpulung, com. de I. Casian; — și a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Când furnicile își fac *mușuróiele* sus pe paiele de érbă, érna viitóre va fi geróasă (1).

De faci casă pe *furnicariú*, nu mai ai rėgaz de óspeș (2).

Când se ivesc furnici prin casă, e semn de belșug (3).

Când vei vedé furnici cu aripí prin casă, e semn de mórté, íșí va muri cine-và din casă (4).

Când se arată furnicile cu aripí, cred unií, că predic avúție, iar alții nenorocire (5).

Dacă mánáncă furnicile din laptele unei femei, íí va perútița (6).

Ín fine se đice că noi ómenii de ađi suntem ínalți și mari cât talpa *Uriășilor*, ce aú fost mai ínainte de noi, dar are să vie o vreme când ómenii aú să fie așa de micí . . . câte furnică (7).

Atát *furnicile*, și cu deosebire cele de pădure, cât și *furnicarele*, se íntrebuíțéză nu odată și ca léc contra mai multor bóle, precum: pentru *rosurí* saú *rosăturí de picioáre*, pentru *durerea máselelor*, pentru *sohote*, pentru *albafă*, pentru *de dínsele*, pentru *furniceí*, precum și pentru multe altele.

Dacă are cine-và *rosurí*, adecă dacă i s'aú umflat picioárele și-l dor ciolanele, iea un pumn de furnici dímpreună ca lutul din care e compus furnicariul acestora, íl pune íntr'o ólá cu apă să fiérbă, și după ce a fiert, se unge pe picioáre și se frécă bine pe locul unde-l dóre (8).

(1) S. Theodorescu-Chirilean, *Credínțe relativ la prevederea timpului*, publ. ín *Gazeta săténului*, an. XIV, R.-Sárat 1897, p. 442.

(2) G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurluiú*, publ. ín *Șeđélórea*, an. I, p. 276.

(3) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiunile poporului român*, Buzéú 1888, p. 63.

(4) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Macedonia, com. de d-l Per. Papahagi.

(6) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune*, p. 66.

(7) Cred. Rom. din Moldova, com. Brosceni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(8) Dat. Rom. din Udesci, com. de Const. Jescu; — a celor din Párháuți, com. de Const. Bádáluță; — a celor din Moldova, com. Pașcani. dict. de Iordachi Bran: *Furnicariul* furnicií de pădure, care e fiéut díin diferite sfármáturí de frunze, cetiná și gáteje, se íntrebuíțéză la

Alții, tot pentru *rosuri* sau dureri de picioare, iea un șip, pun într'insul zahăr pisat, și apoi ast-fel cu zahăr cu tot îl pun pe un *mușinoiū de cei mari*, adecă pe un *furnicariū*, unde-l lasă să stea până ce se umple de furnici; după ce s'a amplut, îl aduc cu furnici cu tot acasă, tórnă într'insul spirt, îl astupă, și așa îl lasă un timp mai îndelungat până ce se copesce zahărul și ese tótă puterea, mai ales însă tótă acréla din furnici. Cu acest *spirt de furnici* își ung apoi picioarele și spun că durerea le trece (1).

Dacă are cine-vă *durere de măsele*, e bine să iea un pumn de furnici cu mușuroiū cu tot și să-l puie într'o ulcică sau într'o ólá cu apă curată la foc ca să fiérbă. După ce a fiert să-l strecore printr'o pânzătură curată și apoi zéma ce a eșit dintr'insul s'o ție în gură, că apoi durerea fi încetéază (2).

Dacă un băiét sau o copilă este bolnavă de *sohote*, se vindecă ast-fel: desdiminéță până a nu răsări sórele, se scólă gospodina de casă și, dacă are o copilă bolnavă de *sohote*, iea un băiét cu dinsa, iar dacă are un băiét slab, iea o copilă și se duc amândoi până unde sciū că se află un furnicariū de furnici. În calea lor spre furnicariū trebuie să trecă trei rîuri, să nu grăéscă cu nimeni nimica, nici să nu se uite înapoi. După ce în chipul acesta aū ajuns la furnicariū, ieaū furnicariul cu furnicile și cu *saciī* acestora cu tot într'o ólá, le aduc acasă asemenea nevorbind cu nimeni și neuitându-se înapoi, le pun la foc să fiérbă și, după ce-aū fiert, scaldă în apa acésta pruncul său prunca slabă. Și dacă se face așa de trei ori, în trei zile după olaltă, pruncul său prunca slabă se întăresce și se ingrașă (3).

---

rosături de picioare. Se aduce ori și când, se pune în spirt, și apoi se unge cu dînsele pe locul unde-l dóre; — a celor din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Furnica* e bună de léc, dacă vei ține-o la grindă 33 de zile;» — și a celor din Buduș: «*Furnica* cu tripl e bună de léc în contra durerii de picioare.»

(1) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l P. Prelepcean.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Vas. Greciuc.

(3) Dat. Rom. din Câmpulung, com. de G. Ciupercă, stud. gimn.; — veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Când copilul intră în *socote*, adecă slăbesce și se usucă, fără să-l dórá ce-vă, i se face scaldătóre cu apă, în care aū fost fierte furnici.»

Pentru *albață* de multă vreme, se caută furnici de cele mari de copaci, li se ieaū *oučle*, se bagă într'o sticlă de 50 de dramuri și se umple și se astupă bine la gură. Se bagă apoi într'o pită mare crudă și pita aceea se bagă în cupor să se coccă bine. Scoțend pita, să se desfacă și să se iea stich și ce va rămâne în sticlă să se lase să se răcescă și apoi să se pice în ochi câte o picătură diminetta și séra, până-i va trece, măcar să fie veche și do 50 de ani (1).

Cei ce aū *de dînsele* se vindecă ast-fel :

Merge într'o ȃi unul saū mai mulți inși la un *moșiroi* cu *furnicari* și-și însamnă bine locul ca, viind a doua ȃi de nópte, să nu-l rătăcescă. A doua ȃi desdininetta, până a nu răsări sórele, același om iea un hărleț și un sac saū o traistă deșertă și, nevorbind cu nimenia, nici căutând înapoi tot drumul, se duce până la mușinoiul însemnat, sapă mușinoiul așa cum este cu furnici și cu bețișóre cu tot și-l pune în sac saū traistă. Întorcendu-se cu dînsul înapoi, asemenea neuitându-se îndărăt nici vorbind cu nimenia, cum ajunge acasă îl pune într'o olă nouă, însă nu tot, ci numai cam a treia parte, și tórnă apă peste dînsul și apoi îl pune la foc să fiérbă. Făcend ast-fel dintr'însul un fel de scăldătóre, pătmașul *de dînsele* se scaldă în scăldătórea acésta, care e pusă într'un ciubër. Scăldătórea acésta însă se păstréză undevă până ce se face scăldătóre și din rămășiță în două rânduri așa că dacă se scaldă de trei ori, tótă scăldătórea se împreună la un loc într'un vas și se tórnă pe o apă curgétóre, mai ales pe un părău, anume ca tot réul bolnavului să se ducă cu apa și, în cas să mai aibă chef a se întórc. apoi să se întórcă, când se va întórcce apa cu cursul seū la dél.

Tótă procedura acésta cu *furnicarul* se numesce a lui *noï*, și se ȃice a lui *noï de dînsele* (2).

Tot cam în chipul acesta se vindecă *de dînsele* (reumatism) și Româniî din unele părți ale *Moldovei*, căci iată ce-mi scrie în privința acésta d-l S. Theodorescu-Chirilean :

(1) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 730.

(2) Dat. Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac;—și a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

«Din furnici se face scaldătore pentru cei bolnavi de reumatism ast-fel:

«Pornesci de acasă cu o doniță și cu puțină sare într'o legătură și te duci la un *moșuroiū de furnicari*.

«Ajuns acolo, arunci sarea pe mușuroiū și dici:

Eū vė daū din sarea mea,
Iar voi să-mi dați lécul vostru!

«După acėsta umpli donița cu furnicari, cu pămint și cu cetină cu totul, legi donița pe la gură cu o cārpă ca să nu iese furnicari și te întorci repede acasă.

«Ajuns acasă, puī furnicariī într'un ciau saū cāldare la fierț și pe urmă apa, când o puī în vană (balie), o strecori ca să nu fie cu gunoie.

«Cel bolnav se scaldă în apa acėsta, iar când ese din scaldătore, il iea unul sănătos la frecat—după ce a fost mai întâi uns cu unt pe piciore,—începēnd de la degete în sus, nu de sus în jos, și-l frēcă așa hăt multișor. Apoi bolnavul se culcă și bea așa culcat un pahar de lapte fierbincior, căci se încāldește și asudând i se face bine.

«A doua di, când se scólă, par'că n'are piciore, așa-ī de sprinten și de ușor» (1).

Sunt unii ómenī, căroră le ese tótă rėutatea pe trup, par'că ar fi furnici (2). Acėstă «bólă de piele», numită *furniceī* (3), se vindecă, dacă se spală cu apă fiertă, cu *leuștean* și cu furnici (4).

(1) Veđi și Dr. N. Leon, op. cit., p. 13: «Spirtul de furnici e bun să se frece cu el pentru durerea de șele saū de ciolan (reumatism)»;—Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 89: «Pentru reumatism se frēcă la locul dureros cu spirit de furnici; saū se iea un furnicariū, se opăresce într'o apă care a fierț în clocote, apoi se înfășoră cu el partea bolnavă (Giurgiū); saū se face următoreă scaldătore: se scólă baba la mieđul noptii, se duce în pădure și iea un furnicariū mare cu cuib cu tot, il aduce acasă fară să vorbescă, aduce apă tot fară să vorbescă, fierbe furnicariul cu acėstă apă și scaldă pe cel bolnav, apoi duce furnicariul la loc tot nóptea. Așa face de trei ori în trei luni, și «lucru curios, un om olog de reumatism și cu mánile sgārcite s'a vindecat cu acest léc.»

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

(3) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 256.

(4) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

Când te dor *șelele* orî picîorele, orî când simți că ai prin trup un fel de micî înțepături dureroșe, par'că ar fi mușcături de furnică, e bine să te duci la un *mușuroiū de furnică* și să ieși într'un vas din mușuroiū: furnică, cu paie, pămînt, ouă de furnică, tóte amestecate și, aducēndu-le acasă, să le fierbi cu apă, și apă de aceea să bei și să te scaldî cu ea, și apoi îți trece (1).

Când se *splinéză* o vită, adecă când mănâncă prea mult și i se umflă splina, se fierbe un furnicariū și i se pune cald pe spinare (2).

Când un copil e *leneș*, se dice că e bine să-I dai *aripi de furnică*, și atunci se va face iute și sprinten ca furnica (3).

Asemenea e bine să îți o *furnică* legată la patul unde dorm copiii, că apoi și se vor face harnici ca furnica (4).

În fine o sémă de Români, când vęd întâiași dată primăvara *furnică*, le prind, le frécă în palme și apoi se ung cu sucul acela pe mână, anume ca să fie iuți ca furnicile (5).

Pe lângă datinele și credințele înșirate până aici, mai sū Români de pretutindenî încă și o mulțime de *cimilituri* atât despre *furnică*, cât și despre *mușuróiele* saū *furnicarele* în cari petrec furnicile.

Iată vre-o câte-vă și de acestea, și anume întâiū: despre o unică furnică:

Rasca	La dos dic,
Parasca	La mijloc fiu, fiu, fiu.
S'ar sui în cer, dóră	La cap măciucă,
Să aibă o scară (6).	La códă măciucă,
La cap nod,	La mijloc nemică.
Dinapoī nod,	La cap dic,
La mijloc șft.	Dinapoī madic,
La cap dic,	La mijloc nemic.

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Dr. N. Leon, op. cit., p. 13; — Idem, *Istoria nat. medic.*, p. 91.

(3) Cred. Rom. din Transilvania, com. Buduș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. și dat. Rom. din Transilvania, com. Dumitrea-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de d-l George Forgaciū, învătător.

(6) *Ungaria*, an. V, Cluș 1896, p. 187.

La cap hop,
La cǎdă șop,
La mijloc nu-î nemică.

La cap hup,
La cǎdă șup,
La mijloc nu-î.

La cap nod,
La dos nod,
La mijloc
Șobârnoĝ.

La cap dup,
La c . . hup,
La mijloc hus.

La cap țap,
La cǎdă hap,
La mijloc nemic.

Despre mai multe furnicî:

La vecina sub pǎrete
Miî de fete
Cucuete (2).

Pe drumul lui Scarlat
Tot meiu vĕrsat.

D'aci pǎnă la voi
Tot tobe de meiu.

De aci pǎnă la munte
Tot zale mǎrunte.

De la munte
Pǎnă la munte
Tot zale mǎrunte.

De la baltă pǎnă la munte
Tot zale mǎrunte.

La cap hurtutu,
La dos hurtutu,
La mijloc ferfeniță.

La cap
Țap,
La mijloc pepene,
Dinapoî secere.

La cap modilcă,
La șeđut modilcă,
La mijloc nemică.

La cap botică,
La dos botică,
Iar la mijloc mai nemică.

La cap grósă,
Dinapoî grósă,
Iar la mijloc subțire (1).

Cât îi de aici pǎnă la munte,
Tot zale mǎrunte.

De la mine
Pǎn'la tine
Tot zale
Și parale.

De la noi
Pǎnă la voi
Tot mǎrgele
Mǎrunțele,

De fuge mâța de ele.

Pe la noi sub pǎrete
Îs plin de puice pupuetă.

De aici și pǎnă la munte
Tot fete și mătușe (3).

(1) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, București 1898, p. 162—164.

(2) Com. de d-l Ios. Olariu.

(3) Art. Gorovei, op. cit., p. 164—166.

Despre *furnicare* sau *mușunóiele de furnică*.

De aici până la mare
Tot căldări în cale (1).

Într'un vârf de munte 'nalt
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe-un dél mare și rotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe délul cel măturat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe délul cel gurguțat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Într'un vârf de dél rotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Într'un munte 'nflăcárat
Fierbe-o ólá cu păsát.

În délul gurguiotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

În cel vârf încoronat
Fierbe-o ólá cu păsát.

După délul rostopat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Pe deluțul înrotat
Fierbe-o ólá cu păsát.

După délul restocat
Fierbe-o ólá cu păsát.

Într'un vârf de munte
Fierbe-o ólá cu linte.

Într'un vârf de moviliță
Fierbe-o ólá cu chisáliță

Într'o vâlcicuță
Fierbe-o ólá cu chisáliță

Afară de cimiliturí mai aú Românií despre furnică
și o mulțime de *proverbe, dicale și locuțiuni*, precum:

Merge, cum merge furnica cu sacu'n spinare (3).

Saú:

Pare că e o_ufurnică
Cu sacul său în-spinare —

se dice despre un om mic de statură, care duce o greu
mare în spate (4).

Furnica își stringe hrană
De cu vară pentru érnă.

Proverbul acesta ne învață a fi prevădători.

Furnica cât de mică,
Și ea te pișcă când o calcí.

(1) Com. de S. Sa T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, op. cit., p. 166—167 și din colecțiunea mea.

(3) Din Frătăuțul-vechiu, dict. de G. Onciul.

(4) Dict. de Iordache Bran.

rnica, cât e de mică și dacă o calcî pe picior, se întorce
să te musce.

Furnica, cât de mică, și tot dacă o calcî,
capul își ridică și te pișcă —

i: și cel mai mic ne pôte vătămă, când îl vom supără.

Și furnica, cât de mică,
Face-o răsplătire mică —

i și cel mai mic te pôte răsplăti.

Și furnica, de-î furnică,
Tot are mânie cât de mică —

i: om fără de mânie nu se pôte.

Furnică cu furnică,
Fie cât de mică,
Face mare mușuroi —

i cei mai mici, mulți împreunându-se, fac mare zarvă,
turburare; precum și unirea și munca celor mici pôte
ice rezultate însemnate.

Di furnîga funico (1) —

ă ispravă.

Di furniga hicat nu se scôte (2) —

i un lucru mic nu e bun la orî-ce.

Aũ tăbărit ca furnicile la stejar

o mare îngrămădire, îmbulzélă la un lucru său la
oc.

A umblă furnici prin mânilor său
prin piciorolele cui-vă.

ce despre cei ce n'au astîmpăr, doriți fiind de a află
nă, un ce necunoscut pentru dînșii (3).

Mă furnică prin tot trupul —

Măcel de furnică.

Nu se scôte ficat din furnică.

I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 462—464.

adecă simțesc așa ce vâ ca și când mî-ar umblă nisce fu prin trup (1).

A fi harnic ca o furnică —

adecă a fi fôrte muncitor.

A mâncă ca o furnică —

adecă a mâncă fôrte puțin.

A face slova ca piciorul de furnică —

se ȃice de cel ce scrie frumos, mărunt.

A fi ca un furnicariu —

adecă a fi o mulțime multă, nenumărată.

A se prăsi ca furnicile —

adecă a se immulți iute și în mare număr (2).

În *Țera-Românescă*, afară de cele ce s'aũ înșirat aici, mai există încă și un joc de copii numit: *de-a furnica* care se face precum urmază:

Doi copii staũ jos unul în fața altuia. Întind mânilor către altul și tôte patru mânilor se apucă unele pe alte *degetele* de din dosul palmelor, formând ast-fel un ș patru mâni tôte cu fețele în jos. Acest șir apoi, în mdențat, este când lăsat în jos, când săltat în sus și în timp amândoi copiii de odată rostesc: *Ciupi-ganca! ganca! ciupi-ganca!* și îndată apoi desfac mânilor și mestică unele cu altele, frecându-le iute unele de altele când fie-care pe întrecere: *furnici! furnici! furnici!*

Tôte furnicile, fără deosebire, sunt mai mult saũ mai stricăciose. Așa unele strică la pomii, altele intră pri și fac stricăciuni la miere și zahăr, și iarășii altele, și cele de pădure se ȃice că ieau mana de la oi și de la v

(1) Usitat în Bucovina.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-C. *Furnicariu mari* în trup, când îi uciđi, ese dintr'inșii o mate. Acea se ȃice că-i laptele și untul mâncat de pe la stâni și vâ

cei Români, spre a se mântui de dinsele, întrebuintează felul de mijloce.

cel mai bun și mai sigur mijloc însă este acela dacă se răză țiuia lor, care cade tot-deauna în Joia din săptămâna i saŭ săptămâna brânzei, și care se numesce *Joia furnicilor!*

1 această ții fle-care Român, cu deosebire însă cei din *Țera-nânescă*, com. Râjlețu, plasa Oltul-Vedea, jud Olt, aŭ grijă a se sculă foarte de dimineță și a face o turtă de mălaiu de făină cu câte ce-vă brânză saŭ unt pe ea și a o duce în pe câmp, unde o pun pe un *mușuroiŭ de furnică* saŭ pădure pe un arbore (1).

2 alte părți, tot din *Țera-Românescă*, fac sătencele în a din săptămâna brânzei, care se numesce tot-deauna *z furnicilor*, o turtiță de făină de porumb și merg de o la un *mușuroiŭ de furnică* (furnicariŭ), creșând că pe a furnicile nu vor intră prin casele lor. Mai cu sémă cele resc *viermi de mătase* țin grozav acest obiceiŭ, ca să vie furnicile pe vară la *viermi de mătase* (2).

3 creșând-o acesta se crede că sunt scutiți în tot decursul ui de orî și ce daună din partea furnicilor.

4 timplându-se însă cu tóte acestea să facă vre-o strică-e, atunci caută felurite alte mijloce spre a se apără de ele.

5 și dacă furnicile saŭ unele femeii ieaŭ orî opresc mana lor, pentru ca acestora să le vie iarăși lapte, o sémă de lănce bagă un boț de sare într'un *furnicariŭ*, îl lasă să treii țile acolo, apoi îl scot și-l daŭ vacilor ca să-l lingă vacile lingându-l capătă laptele iarăși înapoi (3).

6 și fine merită a fi amintit și aceea că de la cuv. *furnică* format în decursul timpului și alte cuvinte, precum: *furnicărie*, pl. *furnicări* = o mulțime mare de furnică.

---

7 și îni chiar se și véd o mulțime de aceștia. De aceea ciobani, când d, se supără pe dișii și-i omóră, creșând că sunt trimiși de cei aŭ mana vitelor.

S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 256.

Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Dr. N. Leon, op. cit., p. 13.

A furnică = a umblă o mulțime de oameni în colo
câte ca și furnicile.

A furnică = a umblă ce-vă prin corpul omului ca furn
d. e. *mă furnică* sau *îl furnică* prin tot corpul.

Furnicare = acțiunea umblării ca furnicile.

Furnicătură = acțiunea împlinită a umblării ca furn

Furniceî = bătă de piele, despre care s'a vorbit
mai sus.

VIESPEA DE STEJAR.

(*Cynips quercus* L.)

Cine va trece pe lângă un stejar și mai ales printr'o pădure de stejari și se va uita cu luare de sémă la frunzele acestora, acela va trebui numai decât să observe că o sémă din frunze aș pe partea cea din jos un fel de bobite rotunde de coloré gălbuie-verde sau cafenie-galbenă și de mărimea unei cireșe sau a unei vișine.

Aceste bobite, numite de popor *gugóșe* sau *gugoși* (1) și *merișóre* (2), sunt produse în urma împunsăturilor unei viespi mici, care își depune ouăle sale în frunzele stejarilor și care se numește *Viespe de stejar*.

O altă specie de viespe, care se ține de aceeași familie, care se numără *Viespea de stejar*, însă care-și depune ouăle sale pe rămurelele cele tinere ale *Rugului* sau *Căcășului*, lat. *Rosa canina* L., se numește *Viespea de rug*, lat. *Cynips rosae* sau *Rhodites rosae* L.

Gugóșele, cari se produc în urma împunsăturilor acestei viespi, nu sunt așa de rotunde ca *merișórele de stejar*, ci sînt mai încolțorate, iar pe de-asupra sunt flocoase ca și când ar fi acoperite cu un fel de mușchiu.

Atât la mijlocul merișórelor de stejar, cât și la mijlocul gugóșelor de rug, se află larvele viespișorilor amintiți mai sus, rîndu-se din ouăle depuse în frunze și rămurele cresc de-

---

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14.

(2) Usitat mai cu sémă în Bucovina.

odată cu formarea și creșterea merișoarelor și cari se numesc
de către popor *Viermișor* pl. *viermișori*, (1), sau *Viermuși*
pl. *Viermuși* (2).

Privitor la merișorele produse de *Viespea de stejar*,
mâni din *Bucovina* au următoarea credință :

Dacă în aceste merișore sau gogóșe se află în decem-
tómnei un fel de viermușor alb, adecă larvele *Viespea*
de stejar, atunci anul viitor are să fie mănos, va fi greu
mîntul de pâne atâta ce are să se facă în anul acela
dacă se află într'insele un fel de păingăniș, atunci are
să fie fómete și bólă în ómeni (3).

Maí departe ȓic o sémă de Románi, tot din *Bucovina*,
dacă voesci să scii cum va fi anul următor: bun ori
ploios ori uscat sau secetos, să ieí în ȓiua de *Ciuda*
Archangel, 6 Septemvrie, merișore de stejar, să le tai
în doué, și de veí gási într'insele painjen, va fi anul
de veí gási muscă, va fi anul de mijloc, de veí gási viermușor
va fi bun, iar de nu veí gási nemică, să te temi de *Ciuda*

Și iarăși: dacă merișorele sau gogóșele vor fi multe
vremea lor, să scii că érna se va începe de vreme, și
zăpadă înainte de vreme va cădé, și la urmă frig de aju
va fi; de vor fi merișorele de stejar la mijloc bune, și
următoare va fi bună și róde în tóte seménaturile; iar
vor fi merișorele acestea la mijloc ude, și vara următoare
va fi ploiosă, și în urmă de vor fi uscate și vara va fi
cetósă (4).

Dacă un bolnav de epilepsie se duce unde este un rug
sau trandafir sálbatec, se despică tulpina acestuia de jos în
sus atâta de tare, cât să póta încápe bolnavul prin ea și
trece de noué ori, și de fie-care dată íngropă câte un co

(1) Dat. Rom. din Brașca, com. de Zaharie Roșca, stud. gimn. și
celor din Pátrăuț pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Idem: *Istoria nat. medicală*
p. 110: «Aceste larve sunt cunoscute în jud. Sucéva sub numele de *Vier-
mușori de cacadár*, și femeile, cari vor să facă copii, îi pun în apă
și-i beau.»

(3) Cred. Rom. din Pátrăuți pe Sucéva, dict. de Roman Uriciuc. și
celor din Brașca, com. de Zah. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Udesci, com. de Darie Cosmiuc, stud. gimn.

o luminare și un pitac, și apoi îi dă să bea apă cu muși din gogóșă, atunci bolnavul se vindecă.

Dacă rugul, în urma acésta, crește frumos, atunci bolnavul se vindecă; însă dacă până peste o lună sau două se usucă, atunci bolnavul nu are léc (1).

Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 14; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. 1887, p. 318 : «Bolnavii de epilepsie se vindecă, dacă se duc la un rug (sau la un afir), despică tulpina de jos în sus atât de tare, cât să pótă în-
tr-un loc în ea, și îl trec de nouă ori. De fie-care dată bolnavul îngrópă
în covrig, o luminare și un pitac, și apoi bea apă cu *Viermuși*,
și se găsesc în gogóșă de rug. Dacă rugul crește frumos, bolnavul
se vindecă; dacă într'o lună sau două rugul se usucă, bolnavul nu are
léc (d. Prahova).

VIESPOIUL

(*Sirex gigas* L.)

Prin *brădete* (1) sau *brădinişuri*, adică prin pădurile care sunt împănate mai cu seamă cu *brazi* şi *moliţi*, foarte adeseori se poate observa în decursul verii un fel de viespe mare sburând împrejurul unui sau altui copac, ca şi când ar căuta ce-vă.

Acest soi de viespe se numeşte în Bucovina: *Viespoi* fem. *Viespoe* şi *Viespóicã*, *Viespéroiu* sau *Gespéroiu*, fem. *Vepëróie* şi *Gespëróie* sau *Viespëróica* şi *Ghiespëróica* (2).

Viespoiul e un fel de viespe mare care, după cum am spus, trăeşte mai ales prin *brădeturi* sau *brădinişuri*. Corpul său e rotund şi de 15—40 mm. de lung, iar abdomenul roşu şi provădit la capăt cu un ghimpe lung. Femeiuşa însă, pe lângă acest ghimpe, mai are încă şi un ac negru anume pentru ouat. Cu toate însă că atât bărbătuşul cât şi femeiuşa au câte un ghimpe, nu înghimpă nici unul nici altul. Cele două închieturi sau inele dintâi, precum şi cele trei din urmă ale abdomenului femeiuşei sunt galbene, iar cele patru de la mijloc negre.

Femeiuşa acestui soi de viespe, adică *Viespóia* sau *Vepëróia*, se ouă în borţile ce le face în scórţa braşilor şi molişilor cu ajutorul acului său cel lung.

---

(1) *Brădet*, pl. *brădete* şi *brădeturi* = pădure de brazi şi moliţi.

(2) Dat. Rom. din Ilişesti şi a celor din Bilca, dict. de Chirilă H. rodnic: «*Gespéroiu*, fem. *Gespăróe* şi *Gespăróicã*, e un fel de viespe lung în trup, pe pânţecă cu dungi galbene şi negre, şi cu codă lung. El trăeşte mai ales la pădure.»

Larva, care e fără picioré și care, ca tóte larvele ce petrec prin lemne, se numesce *Cariú*, intră adânc în lemn și face borți largi printr'însul în forma unei pene de găscă.

S'a întâmplat însă fórte adese-orí că larva ácésta s'a dezvoltat în viespe deplin abià dupá ce s'a adus lemnul, în care a fost ea, acasă, și s'a făcut dintr'însul diferite obiecte precum : grindí, láiți, scaune, paturí, dulapurí, blidare și alte de asemenea.

De aicia vine apoi că *Viespoiul* adese-orí se póte observá nu numai prin pădurí, ci și prin unele sate de la țérá.

ALBILIȚA.

(*Pontia brassicae* sau *Pieris brassicae* L.)

Albilița e un fluture de ȝi și se numește în Bucovina încă și *Fluture alb*, *Fluture de curechiu* și *Curechiță* pl. *Curechiți* (1), iar în alte părți locuite de Români: *Albilița*, *Fluture alb* și *Fluture de varză* (2).

Antenele, adică pipăitóarele fluturului acestuia au forma unei măciuci; aripele-î sunt albe, iar cele de dinainte ca vârful negru. Femeiușca are două pete negre, mai la o parte de mijlocul aripilor de dinainte, iar aripile dindărăt sunt de desubt galbene și puțin acoperite cu un păr negricios.

Larva acestui fluture, numită pretutindenî de către Români din Dacia traiană: *omidă*, pl. *omiți* sau *Oñidă*, pl. *oñiți*, iar de către cei din Macedonia: *luñidă* și *uñidă* (3), trăește de regulă pe curechiu sau varză, din care causă se numește el apoi și *Curechiță*, *Fluture de curechiu* sau *Fluture de varză*.

Un alt fluture, care se ține de familia *Albiliței*, e *Nalbariul* (4), lat. *Pontia* sau *Pieris crataegi* L.

Fluturile acesta are aripî albe și cu vine negre pe dinsele. El se arată mai cu sémă în luna lui Iulie și petrece cu miile pe *Trifoiu alb* și *roș*, precum și pe marginea bălților.

(1) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vasile Pop, stud. gimn.

(2) Dict. de Iordache Bran din Pașcanî în Moldova; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 83. — B. Nanian, *Zoologia*, p. 144.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Teod. Rotariu, *Inimici pomilor și mijlóce în contra acelor*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 97.

În același timp femeiușca depune de la 1—200 de ouă pe frunzele *Păducelului*, lat. *Crataegus oxyacantha* L.; a *Mălinului*, lat. *Prunus padus* L.; a *Porumbrelului*, lat. *Prunus spinosa* L.; a *Perjului*, lat. *Prunus domestica* L.; a *Pêrului*, lat. *Pyrus communis* L. și a *Mêrului*, lat. *Pyrus malus* L.

În August es din ouăle acestea larvele, carî asemenea se numesc *omiđi*, ca și cele ale *Albiliței*, și-și fac un cuib comun, din care, eșind apoi afară, rod frunzele pomului pe care se află, până târđiũ tómnă. Iar după ce dă rēcéla, se retrag îndărăt și fac peste cuib un învăliș în forma pânzei de paingen și se așeză la ernat (1).

Atât omiđile fluturelui acestuia cât și cele ale *Albiliței* sunt așa de mândăcioșe și de stricăcioșe că, dacă nu se caută din cu bună vreme ca să se stărpescă, sunt în stare să devasteze tóte *curechiștile* (2) și pometele în carî s'aũ încuibat.

Drept aceea Româniî de pretutindenî caută tóte chipurile și mijlócele cum le-ar puté mai lesne și cât mai de grabă nimici.

Așă, contra omiđilor de *Albiliță* întrebunțeză ei, între multe altele și cele următóre:

Pun, mai ales femeile, în ajunul Bobotezei, când umblă preotul cu crucea și cu aghiasmă pe la case, ca să le binecuvinteze și să le stropescă cu apă sfințită, o legăturică cu sémînță de curechiũ, ca să ședă preotul măcar cât de puțin pe dinsa, în credință că curechiul ce va eși dintr'o asemenea sémînță nu-l va mândă *omida* (3).

Crescând curechiul mare, îl stropesc cu móre de curechiũ (4) și cu aghiasmă din *Điua omiđilor*, adecă din điua sfintului *Trif*, patronul omiđilor, gândacilor, și al *tuturor gujuliilor* celor stricăcioșe (5).

Neajutând aceste două mijlóce, precum nici altele asemenea acestora, Româniî carî locuesc în apropierea pădurilor,

(1) Cf. Teod. Rotariũ, op. cit., p. 97.

(2) *Curechiștele*, sing. *curechiște*, ogorul pe care se sémână curechiul.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(5) Dat. Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran. — Mai pe larg însă să se vadă Sim. Fl. Marian, *Sêrbătórite la Români*, vol. I, p. 245.

vădând că s'aă făcut prea multe omiđi, aduc un furnicariu întreg de *Furnică de pădure* și-l pun în curechiște.

Furnicile aduse, cum se văd scăpate, încep îndată a alerga în colo și încóce prin curechiște și dând de omiđi încep o luptă amarnică cu dinsele și nu se lasă până ce nu le curătesc pre tóte de pe frunze și ducându-le în furnicariu le stărpesc.

Cum aă sfârșit însă furnicile de stărpit omiđile, trebuie să se ieă iarăși furnicariul și să se ducă înapoi de unde s'a adus, căci nefăcându-se acésta, e drept că te mântuesci de omiđi, dar mai pe urmă nu poți scăpa de furnică, pentru că ele se înmulțesc apoi prin grădină (1).

Contra omiđilor de *Nalbariu*, precum și a altor omiđi, cari asemenea rod frunzele pomilor, Românii din *Bucovina* întrebuințéază în prima linie următorul mijloc.

Adună în ajunul *Alexiilor*, adecă în ziua premergétóre Sf. Alexie, omul lui Dumneđeă, care cade la 17 Martie, tóte gunóiele și frunzele câte se află prin pomete și, făcând dintr'insele mai multe grămăgióre printre pomi, le dau a doua di des de diminéță foc și afumă cu dinsele toți pomii.

Făcându-se acésta se crede că nu numai *omiđile*, ci și tóte *gujuliile* și *gângăniile*, tóte *jivinile* și *gândaci*, precum și alte vietăți mărunțele, stricăcióse atât pometelor, cât și semănăturilor, se împedică de a se apropiă și înmulți pe lângă casele, acareturile și prin pometele omenesci (2).

Tot spre scopul acesta se stropesc pomii și cu apă sfințită în ziua de St. Trif (3).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă, cari vreaă ca în decursul anului să nu aibă mulți fluturi pe lângă casă, afumă în séra spre *Joă mare* grădinile cu busuioc de nouă ani (4).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi ; — Dim. P. Lușcu, *Medicina Babelor*, București 1890, p. 75 : «Să iei două sau trei cuiburi de *furnicari* vechi cu totul într'un sac și să presari peste locul cu curechiu și nici o omidă nu va mai rămâne.»

(2) Sim. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. II, p. 208.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 245—246.

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Omiđile, după cum îi este fie-căruia prea bine cunoscut, sunt aproape mai tot atât de stricăcióse ca și *Lăcustele*.

De aici vine apoi că Românii asemănă pre toți străinii lacomii de munca și averea lor cu *omiđile*.

Poetul M. Eminescu, care în tinerețele sale a petrecut scurt timp și în Bucovina, se plânge că:

Din Boian la vatra Dornii
A umplut *omida* cornii,
Și străinul te tot pasce,
De nu te mai poți cunoșce (1).

Iar poporul român din *Transilvania* și *Ungaria*, plin de amărăciune și înverșunare pre străinii cari îl storc de măduvă, cântă:

Frunză verde pălămidă,
Plină-î țera de *omidă*,
De *omidă* unгурescă
Și de *gărgără* săsescă! (2).

Mai departe, tot despre *omiđi* există la Românii din *Transilvania* încă și următoarele credințe:

Omida e făcută din lacrimile *Dracului* (3).

Omiđile s'aũ făcut din lacrimile *Dracilor*, făcuți din femeile cele necredincioșe (4).

Omiđile s'aũ făcut din nẽmul lui *Iuda*, pe care l-a blestemat Dumnezeu pentru că a vândut pe Domnul Is. Chr. în omiđi netrebnice și grețóse (5).

Omida e mâna cea nenorocóșă a lui *Iuda* (6).

Omida e mâna stângă a *Satanei* (7).

Omidă a vedé umblând pe la mijlocul ernii, e semn de un an sărac (8).

(1) *Poesii*, București 1884, p. 177.

(2) Vas. Alecsandri, *Poesii pop. ale Românilor*, București 1866, p. 219.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Budatelec.

(5) Cred. Rom. din Oroiu de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(7) Idem.

(8) Cred. Rom. din Ercea.

Omiđi multe, an sărac(1).

Omidă a vedé în casă pe părete, e semn că vei avé scârbă(2).

Omidă pe ferești a vedé, e semn că are să-ți vie vre-un rău din afară(3).

Omiđi pe casă de-ți vor umblă, e semn a sărăcie(4).

Omiđi multe de se vor sui pe tine, în drumul cel vei face, nu vei avé noroc(5).

Omiđi negre în jurul casei tale de vei vedé, e semn că are să móră cine-vă la casă(6).

Când veđi *omiđi* multe pe la grajd, e semn rău(7).

Când îți vine un străin în casă cu o *omidă* pe spate, scóte-l pe ușă afară, că de nu. din el are să-ți vie sărăcia(8).

Când găsești *omiđi* multe, omórá-le, că de nu, nu vei scăpă de sărăcie(9).

Pe o femeie necredincióasă, de vrei să o îndrepti, pune-i în tóte ăilele sub perină câte o *omidă* învélită în zahăr alb, că se va îndreptă(10).

Româniî din *Țera-Românescă* din contră cred și dic că *omiđile* sunt pedépsă de la Dumneđeș pentru păcatele nóstre cele multe. Iar la vremea cea de apoi vor eși atâtea *omiđi* pe fața de pămînt, în cât nu se vor mai găsi frunze prin pomî, căci ele vor mîncă până și frunzele viilor, pe care acuma le cruță, și viile din rădăcină se vor uscă, în cât nici vin de Sf. liturghie nu se va mai găsi.

Și de óre-ce *omiđile* sunt pedépsă lui Dumneđeș, de aceea nu e bine să le omóri. Iar cel ce omórá *omiđi* are vise urite, și pe ceea lume se vor pune pe el de-l vor mîncă.

(1) Cred. Rom. din Mádăraș.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

(3) Cred. Rom. din Socol.

(4) Cred. Rom. din Filpiș.

(5) Cred. Rom. din Feleac.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Feleac.

(8) Cred. Rom. din Bistrița.

(9) Cred. Rom. din Oenița.

(10) Cred. Rom. din Răciú.—Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Cel ce culege semințele de omiđi de prin pomi, să le dea pe ape, să nu le pună pe foc să ardă, că făcând-o acésta, bine nu-ı va merge pe lumea acésta și pe ceea-laltă va arde și el în foc.

Omul, orı cât ar culege omiđile, tot nu va avé să le stărpească, căci acestea sunt mânia dumnezească. Prin urmare numai când milostivul Dumnezeu le va porunci, vor plecă.

Când sunt omiđi multe, anul acela va fi bogat în vin și grău.

În fine tot la Româniı din *Țera-Românească* există și următoarele ȓicale:

A mână ca omiđile,

adecă: a mână mult și fără saț. D. e. de copii se ȓice că mână ca omiđile. De aceea este și ȓicerea poporală:

Copilul e omidă la casa omului.

Și în urmă:

A fi mâncat de omiđi,

adecă: a fi găurit, ciuruit peste tot(1).

Și de ore-ce fluturiı, despre cari mi-a fost până aici vorba, produc nisce omiđi atât de stricăciose ca acelea pe cari le-am amintit mai sus, de aceea poporul ıi consideră și pe dınșii, deși ei singuri nu fac nici o stricăciune, de nisce auguri răi.

Așa se crede și se ȓice că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture alb*, acela tótă vara va fi alb, adecă palid la față, slab. Pe când, din contră, cel ce vede întâiași dată un *Fluture roș*, acela va fi roș la față, adecă tare (2).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciü; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean: «Dacă ved un *Fluture alb*, spun că vor fi slabi peste vară, iar dacă ved unul roș, spun că vor fi tari»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos, stud. gimn.: «Se crede că ce fel de fluturi veđi primăvara întâiu, așa vei fi tot anul, adecă: dacă veđi un *Fluture, roș* vei fi roș și tare; dacă veđi unul *alb*, vei fi alb și slab, iar dacă veđi unul *galben*, vei fi palid»; — I. N. Constantinescu, *Superstiții din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Șeșetórea*, an. III, p. 46: «*Fluture alb* când vei vedé întâiu, vei fi sănătos întregul an.»

Maî departe se đice că dacđ se aratđ un *Fluture alb* fńrte timpuriũ primđvara, atunci are sđ maî ningđ (1), iar dacđ ninge ĩn đũa de *Patru-đeci de sfinđi*, atunci aũ sđ fie peste varđ fńrte mulđ *Fluturi albi* Ńi fiind de aceŃtia, n'are sđ fie curechiũ de fel.

Iar cđnd fluturiĩ umblđ ĩn cete mari, atunci đic ómeni cđ are sđ fie mare scumpete ĩn tńte pđnile (2).

(1) Cred. Rom. din Galanescĩ, dict. de Iléna Cđrstean.

(2) Cred. Rom. din Gura-Sadovei, com. de Leon LatiŃ, stud. gima.

FLUTURUL ROȘU.

(*Vanessa urticae* L.)

Unul dintre cei dintâi fluturi, cari se arată primăvara, și anume nemijlocit după ce s'a luat omătul, ba une-orî chiar și înainte de a se duce acesta de pretutindenî, și care sbóră, după cum spune poporul, în fața sórelui, este *Fluturul roș* sau *Fluturile roșu*.

Omidă acestui fluture, care e de colóre negrie și cu dungi palide-verđii, se numesce de către Româniî din Bucovina: *Urzicariü*, fiind-că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzica creșă*, lat. *Urtica urens* și pe *Urzica mare* (1), lat. *Urtica dioica* L.

Româniî, când vöd prima órá fluturile acesta, se bucură cređând și đicënd că de la arătarea lui începënd înainte n'are să ningă mai mult, ci are din ce în ce tot mai tare să se încăldéscă și să se desprimăvereze (2).

Mai departe, atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țera-Românescă, cred și spun că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture roș*, acela tótă vara va fi roș, adecă sănătos (3), pe când din contră dacă vede un *Fluture*

---

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de G. Cârstean;—și a celor din Buniñi, dict. de George Dârja.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiü, dict. de G. Onciul.

(3) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciü: «Cine vede primăvara întâia órá un *Fluture roșu*, acela crede că tótă vara va fi roșu, sănătos»; — a celor din Buniñi, dict. de G. Dârja: «*Fluturul roșu* ese

galben, lat. *Gonopteryx rhami* L. va fi t^otă vara bolnav și galben la față (1).

În fine cred și spun o s^emă de Români din Bucovina, că cel ce vede întâiași dată primăvara un *Flutur roș* și prind^u-l, îl va c^ose într'o pânzătură la brău și ast-fel îl va purtă apoi tot anul la sine, acela va prinde peste vară roi (2) sa^u, av^und *stupi*, dacă va prinde un *Fluture roșu*, atunci nu i s'or duce, adecă nu i-or fugi roi (3).

De familia *Fluturelui roșu*, despre care ne-a fost până aci vorba, se mai țin încă și mulți alți fluturi. Dintre toți fluturii aceștia însă Românil mai cunosc după nume încă numai pe doi, și aceia sunt:

Ochiul păunului de Ți (4), lat. *Vanessa Io* L.

Despre fluturile acesta se crede și se Țice, ca și despre cel roșu, că cine-l va prinde când se arată pentru întâiași dată, acela va prinde peste vară un *roi^u de albine* (5).

f^orte de timpuriu cam pe la Alexii. Am v^eȚut un *Flutur roș*, am sⁱ fi peste an roșu, adecă s^anătos»; — M. Lupescu, *SuperstiȚiuni*, publ. în *ȘeȚet^orea*, an. I, p. 127: «Când veȚi primăvara pentru prima o^ri *Fluture roșu*, e semn că veți fi s^anătos și roș.»

(1) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — a celor din Straja, com. de N. Cotos: «Cel ce vede întâiași dată primăvara un *Fluture galben*, acela tot anul va fi bolnăvicios și palid la față»; — a celor din BudeniȚi, dict. de Mari^ora Dutcă: «Cine vede întâiași dată primăvara un *Fluture galb^un*, acela e peste t^otă vara bolnav, acela tot zace.» — M. Lupescu, *SuperstiȚiuni*, publ. în *ȘeȚet^orea*, an. I, p. 127: «De veȚi *Fluture galben*, t^otă vara veți fi bolnăvicios»; — I. N. Constantinescu, *SuperstiȚiuni din CiulniȚa*, jud. IalomiȚa, publ. în *ȘeȚet^orea*, an. III, p. 46: «*Fluture galben* dacă veți ved^e întâi^u primăvara, tot anul veți fi bolnav și galben la față.»

(2) Cred. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac; — a celor din Frătăușul-no^u, dict. de Nic. Rusu: «Dacă cine-vă vede întâiași dată primăvara un *Fluture roșu* și-l prinde, acela de bună s^emă că va prinde un *roi^u* care fuge de la alt om.»

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de G. Cârstean: «Cine are *stupi* și va prinde, când vede întâia o^ra un *Fluture roșu*, acelaia nu i s'or duce roi.»

(4) Nicolae Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, p. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscută e păs^eruica numită *Ochiul boulu* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*»

(5) Cred. Rom. din Bosancⁱ, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

Omida acestui fluture, de colóre négră cu puncte albe și acoperite cu perli lungi și negri, se numesce de către Români în Bucovina asemenea *Urzicariu*, ca și cea a *Fluturelui roșu*, din cauză că ea tótă vara petrece în societate pe *Urzicaria mare* (1).

Fluturile peatricior sau *Fluturile picățel*, pl. *Fluturi picăței*, lat. *Vanessa polychloros* L.

Când se arată acest fluture, care sémână întru cât-vă cu al roșu, însă care e ce-vă mai mare decât acela, atunci e un semn că vine primăvara (2).

În fine merită a fi amintit aici și aceea, că copiii din *Térra-Românescă*, când véd vre-un fluture, dic:

Fluture,
Fluture,
Flutură pe buture,
Flutură pe flóre,
Flutură sub flóre!

Fluture,
Fluture,

Fluture pune-te,
Pune-te pe punte,
Pune-te sub punte!

Fluture,
Fluture,
Flutură pe fóie,
Flutură sub fóie!

Cuvintele acestea se crede că ar avé asupra fluturilor în-uență de a-í face să se așeze pe florí sau pe érbă (3).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul: «*Urzicariul e omidă prisne négră și pěrósă, care trăesce numai pe urzică.*»

(2) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean.

(3) G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Bucuresci 1885 p. 190.

S T R I G A.

(*Acherontia Atropos* L.)

Cel mai mare în privința grosimii corpului dintre toturi, câți se află nu numai în țările locuite de Români în întreaga Europă, e *Striga*, numită în Bucovina în *Striga nopții*, *Strigă de nopțe*, *Buha ciumei* și *Capu Adam* (1); în Moldova: *Strigă de nopțe* (2); în Țera-Rnescă: *Strigă*, *Cap de mort*, *Cap de mörte*, *Capul morii* și *Suflet de Strigoii* (3); în Transilvania: *Fluturul Morții*; în Ungaria: *Cap de mort* (5); la Români din Meglen: *Frigurii*, iar la cei din Macedonia: *Hăvră* (6).

Numirea de *Strigă* a fluturelui acestuia să-și vie de acolo

---

(1) După spusa Rom. din Bosanci, com. de Octavian Bărgăuan, gimn.; — a celor din Tișeut, com. de Olvian Sorocean, stud. gimn. celor din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu; — a celor din I. dict. de Sam. Lucaciü.

(2) Dict. de Iordache Bran, palmas în Pașcani.

(3) Com. de S. Sa. Pär. T. Bălășel; — I. N. Constantinescu, *Supra din Ciulnița*, jud. Ialomița, publ. în *Șeșetorea*, an. III, Făltice 44; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 229; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 1 Fréd. Damé, *Nouveau Dictionnaire roumain-français*, vol. I, Buc 1894, p. 194.

(4) I. Costin, *Manual de stupărit*, Gherla 1886, p. 27: «Acherontia atropos. Acesta este unul dintre cei mai mari fluturi de nopțe. Pe chiuă poartă figura crucii, de unde poporul îl numește *Fluturul morții*».

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24.

(6) Com. de d-l Per. Papahagi; — Idem, *Români din Meglenia*. În revista «*Tinerimea română*». Noua serie, vol. V, p. 269: «*Frigurii* numește așa o insectă mare, care la Aromâni se numește *Hăvră*».

—u că el, după credința unor Români din *Bucovina* și *Țeratomânescă*, s'a născut din corpul său sufletul unei *Strige* **ău** *Strigoii* (1). După părerea altor Români însă, și anume **în** *Bucovina*, să-î vie de acolo, pentru că el e unicul între **oși** fluturii, câți ni-s cunoscuți, care, când îl hărățesci său l prindî în mână, produce un fel de *strigăt*, un fel de *șiiit* **ău** *șirăit* ascuțit și șuerător; iar cea de *Striga nopții* său *șuha ciumei* se vede că-î vine de acolo, pentru că sboră **uma** pe la înserate ca *Strigele* și *Buhele*;

Cea de *Friguri* său *Hăvră*, pentru că el, după credința **l**omânilor din Meglenia și Macedonia, aduce friguri și tot **dată** și vindecă pe cei ce suferă de friguri (2).

În fine numirile de *Capul lui Adam*, *Cap de mort*, *Cap e mörte*, *Capul morșilor* și *Fluturul Morșii*, le-a căpătat **e** la pata cea întunecat-galbenă de pe spatele său, care are *orma unei* scăfărlii de om mort său mai bine **dis** care **uce** foarte mult cu capul *Morșii*.

Însă mie îmi vine a crede că numirile din urmă nu sunt **dev**erat populare, ci numai nisce simple traduceri din limba **rancesă** și mai ales din cea germană; cari **ău** început a se **ntroduce** în popor abia în timpul din urmă prin mijlocirea **elor** ce-ău învățat la școlă.

Omida acestui fluture se numește în unele părți din *Țeratomânescă* *Fapt*, pl. *Fapți* (3).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic; — a celor din *Țeratomânescă*, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Poporul crede că fluturile **umit** *Cap de mort* său *Cap de mörte* e un suflet de *Strigoii*, de **ăea** i-a și pus numele de *Strigă*.»

(2) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*. Partea II, p. 80: «*Friguri* sn. l. = friguri; insectă din ordinul crepuscularelor, numită, dacă nu **mă** **șel**, sfinx, cap de mörte. Arom. *Hăvră*. Se crede că cine este apucat de **riguri**, spre a se scăpa, este bine să prindă această insectă și să-î scuipe **a** **gură**, după care fapt frigurile îl vor părăsi; — com. de d-l Chr. Geagea: *Hăvră* în dialectul macedo-român însemnăză *friguri*. Și fluturile **a** **esta** se chēmă *Hăvră* de aceea, pentru că el, dacă îl prinde cine-vă **u** **mânile**, lasă pe degete un fel de praf și din cauza acesta respectivul **ap**ătă *friguri*.»

(3) Dintr'un manuscript intitulat «*Botanica popor. română*», supus **l**cademiei Române spre censurare și premiare; — Rădulescu-Codin, *l* *sēmă de cuvinte din Muscel*, Câmpulung 1901, p. 31: «*Fapt*, vierme **lescântat**, ce se trimite de vrăjitoare pe capul altuia.»

Atât despre fluturele acesta, cât și despre omida lui, adică despre *Fapt*, există la Români mai multe datine și credințe.

Așa Români din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-ora la cei din Pârtescii-de-sus, distr. Gura-Homorului, cred și spun că *Striga*, când cercă să intre în vre-o casă, *cercă bôla*, adică caută să aducă bôla. Și dacă a intrat în casă, atunci nu e bine, căci nu mult după aceea vine și bôla în urma ei.

Dar ca bôla să nu apuce a veni după dînsa, cum a intrat în casă, e bine să n'o suferi nici un pic, ci îndată s'o prinzi și să o dai afară, căci dacă o dai afară și te rogi lui Dumnezeu, bôla nu intră, iar dacă o suferi atunci intră.

De omorît însă nu e bine s'o omorî, ci numai de dat afară (1).

Alți Români însă, tot din *Bucovina*, cred că dacă o *Strigă* de acestea atinge cu aripile sale pe cine-vă pe la ochi, îi frige ochii ca și cu foc, iar dacă pe cine-vă îl mușcă, nu mai are lec.

Din cauza acésta apoi cei mai mulți inși se tem foarte tare de dînsa și, cum o vîd, se feresc de ea ca și de para focului ca nu cum-vă să-i atingă cu aripile la ochi sau să-i mușce (2).

Români din unele părți ale Țării-Românești însă, precum bună-ora cei din Ciulnița, jud. Ialomița, spun că de aceea nu e bine s'o omorî, pentru că ea duce apă morților (3).

Alți Români din contră, tot din *Țera-Românească*, cred și spun că unde se încuibeză acest fluture, care poartă pe spatetele său un desemn, ce are asemănare cu o *hârcă de om*, nu e a bine, ci e semn de mörte, că va muri cine-vă și mai cu sémă din copii (4).

Tot așa cred și Români din *Ungaria* că *Striga* aduce nu numai nenorocire, ci chiar și mörte (5).

(1) Dict. de Domnica Baranaiü.

(2) Cred. și dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic, și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciü.

(3) I. N. Constantinescu, *Superstiții*, publ. în țiar. cit., p. 44: «Cap de mort de vei vedé, să nu-l omorî, căci el duce apă morților.»

(4) Com. de S. Sa pär. T. Bălășel.

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 24: «Cap de mort, lat. Acherontia atropos, are făcătatea de a produce un sunet ascuțit, căruia superstiținea populară îi atribuie o semnificațiune sinistră, semn de nenorocire și mörte.»

O sémă de Români din *Téra-Românescă* însă cred și dic că *Striga* sau *Sufletul de Strigoiu* în mod drăcesc și nevădit se furișează în inima ómenilor și mai cu sémă a copiilor mici și le sugă inima de sânge, până ce-l omórá.

Drept aceea, când vei vedé un copil că țipă tare și se sgârcesce de la inimă, să scii că *Striga* sau *Sufletul de Strigoiu* îi sugă sângele din inimă, căci ea nu are altă hrană decât sângele ce-l sugă din inimile ómenilor.

Une-orí însă *Striga* sugă prea mult sânge și de aceea o parte dintr'insul îl varsă afară în anumite locuri și cu deosebire pe lemne putrede.

Versătura acésta se numesce *Borítură de Strigă* și e de olóre roșie ca sângele.

Acéstă *Borítură de Strigă* jócă un rol fórte mare în spíria babelor de pe la sate. Ea e unul din lécurile cele mai rare și mai scumpe și cu fórte multă scumpétate pástrat la loc sigur.

Când pe vre-un om sau copil îl dóre la inimă și se sgârcesce așa, de pare că l-ar ciupí cine-vá drept de inimă, atunci e semn că *Striga* îl sugă de sânge, și alt léc mai sigur ca *Borítura de Strigă* nu póte fi. Și atunci baba, care posedă acest léc infalibil, este numai decât chemată.

Baba, la rândul sěú, își iea o lecuță din lécul ei cel așa e minunat și în grabă alérgă la casa bolnavului. Ací ainsă, descopere încetinel buricul bolnavului și-l unge cu *Borítura de Strigă*, rostind în același timp vre-un descântec de *Strigoii și Moroi*.

Dacă bolnavul nu móre, atunci negreșit acésta se datosce numai și numai minunatului léc al babei, adecă *Boríturii de Strigă* (1); dacă din contră bolnavul móre de conșipáție sau de bólele cauzate de viermii intestinali, înseméază că *Strigoii*, ce l-a supt de inimă, a fost prea flámând și n'a vrut cu nici un chip să iea în băgare de sémă lécul babei, care rămâne — cu tóte acestea — tot léc mare și minunat.

(1) *Borítura de Strigă*, după cum imi scrie S. Sa pár. T. Bălășel, nu óte fi alt ce-vá decât o ciupercă roșcată, care la început, fiind tînéră, ste móle ca laptele covásit și de o colóre roșie. Ea nu se póte găsi decât pe lemne putrede sau báligaruri vechi.

Având *Striga* deprinderea descrisă în șirele de mai sus, sătenii, cari o sciū acésta, cum dau cu ochii de dinsa, îi lasă lucrul și alérgă cum mai tare și mai tare ca să o prindă și să o omóre, ca ast-fel să nu mai pótă suge sângele din inimile ómenilor (1).

În fine Româniî din *Meglenia* și cei din *Macedonia* cred că dacă cine-vă este apucat de friguri și, prinđând o *Hiam* îi va scuipe în gură, frigurile îl vor părăsi (2).

Faptul, adecă omida *Strigei*, e cea mai mare dintre toate omiđile. În stare normală suprafața corpului său, care constă din 4—11 inele, e de colóre verde-gálbie; fie-care inel are pe de amândouă laturile câte o dungă horțişă de colóre albastră, cari se unesc de-asupra spinării într'un unghi, de desubtul acestora altele două ce-vă mai late, și de colóre negrie, și anume una pe o lature și alta pe cea-laltă latură, iar punctele de pe inele, din cari es nisce perișori, sunt albastre.

Faptul acesta, după credința Românilor din unele părți ale *Tării-Românescei*, precum bună-órá a celor de la *Curtea de Argeș*, dacă se vrăjesc de atare vrăjitoare, iea *argint* său în punctele de pe corpul său și ducându-l la persoanele sorocite său destinate de vrăjitoare, îl varsă în vadra (cofa), cu apă său în fântâna de unde scóte apă de bėut. Și persoană, pe al cărui nume e vrăjit, bėnd din nesciință apă de acésta, capótă bóla numită de asemenea *Fapt* (3).

Bóla însă, numită *Fapt*, e de două feluri: una internă și alta externă.

Sub *Faptul extern* se înțeleg un fel de pete roșii, cari se aruncă pe corpul ómenilor și se prefac apoi în nisce bube

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, publ. în op. cit., p. 269.— Idem, *Megleno-Româniî*. Partea II, p. 80.

(3) Din ms. cit.; — cf. Rădulescu-Codin, op. și loc cit.; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Sub numele de *Gândăcei* înțeleg poporul nisce omiđi mari împeștritate, cari se hrănesc cu frunzele *Porumbarilor*. Din aceste omiđi se nasc *Fapții*, și iată cum! Dacă ai vre-o pismă pre cine-vă și vrei să-ți résbunî pe el, adunî *gânieți* de al gândacilor acestora și îi dai în bėutură său în mâncare vrășmașului tėu, și din acei *gânieți* se nasc în pântecel omului *Fapții*»

fôrte rele. Petele dintru început ustură fôrte tare, iar după ce se prefac în bube dor grozav.

Faptul acesta, crede poporul, că nu se capătă ca alte bôle, ci că i se aruncă omului în cale de către dușmani cu o ôlă spartă saũ hârbuită saũ cu nisce bulendre pline de tot felul de necurățeni. Cine calcă pe acestea îndată se umple de *Fapt* și se chinuesce fôrte tare (1).

Sub *Faptul intern* însă, după credința Românilor din *Têra-Românescă*, se înțelege un fel de vietate, un fel de omidă, asemenea omiđii numită *Fapt*, care se face în stomachul omului din argintul cel viũ ce l-a adus omida-fapt și pe care omul respectiv l-a bcut pe nesciute și pe nevrute.

Acest *Fapt*, îndată ce s'a format în om, începe a-l róde icații și măruntaiele, și dacă omul ce-l are nu caută din cu o ună vreme a se mântui de dînsul, trebuie numai decât să nóră (2).

Mijlocul cel mai bun și mai ușor pentru vindecarea și curățirea *faptului extern*, după spusa și credința poporului din *Bucovina*, este ca acel bolnav să se ducă la o móră, să se scalde în stropii și spumele ce sar de pe roțile morii și să se spele printre degete câte de trei ori. Dacă însă în apropiere nu se află nici o móră, atunci cel bolnav de acest fapt se póte scaldă și în undele unui riũ curgător (3).

Faptul intern însă se vindecă numai cu *Buruiena faptului*, numită altmintrelea *Faptnic* și *Roibie*, care sémănă întru cât-vă la colóre cu omida *Fapt*, și care se fierbe în apă și se dá apoi de bcut celui ce bolesce de *Fapt* (4).

Adese-orĩ însă se întrebuinteză contra amânduror acestor *Fapți* și diferite descântece, prin cari se crede că asemenea se pot vindecă.

(1) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 120.

(2) Din ms. cit.

(3) S. Fl. Marian, *Descântece*, p. 121.

(4) Din ms. cit.

RĂCHITARIUL.

(*Cossus ligniperda* Fabr.)

Răchitariul (1) e un fluture de noapte din familia Cosidelor de mărime mijlocie și de colorare brumărie.

Omida *Răchitariului*, numită de către Români din Basarabia: *Sfredelușul lemnului* (2), iar de către cei din Bucovina: *Sfredeluș* și *Sfredelul lemnului* (3), este mare, până la 9 cm. de lungă, goală și de colorare trandafirie. Ea bortește în toate părțile tulpinile diferiților arbori, precum ale pomilor, plopilor, arinilor, stejarilor, teilor, și mai cu seamă ale răchișilor celor bătrâne, și din cauza aceasta e foarte stricăcioasă. După ce și-a ajuns mărimea obișnuită, se preface în nimfă într'o țesătură amestecată cu țândurele mici de lemn, astfel că abia după 2—3 ani se preface în fluture.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina ; — vezi și *Enciclopedia română*, vol. III, p. 715.

(2) Z. C. Arbure, *Basarabia*, Bucuresci 1898, p. 85.

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú.

OCHIUL PĂUNULUI.

(*Saturnia pyri* Borkh. și *Saturnia carpinii* Borkh.)

Între fluturii de noapte se află doi, unul mai mare și altul mai mic, cari au pe tuspatru aripile câte un ochi asemenea ochiului de pe penele din coda păunului.

Pe amândoi fluturii aceștia îi numesc Români din Bucovina și cei din Transilvania: *Ochiul păunului* (1), cei din Țera-Românească: *Păun de noapte* (2), iar cei din Meglenia: *Samuvilă* (3).

Larvele sau omișile amânduror fluturilor acestora se numesc atât în Bucovina cât și în Moldova: *Cănele babei* (4).

Tot *Cănele babei* numesc Români din țările sus amintite nu numai omișile acestor doi fluturi de noapte, ci și pe multe altele și mai ales pe cele pârtoase (5), precum și pe a *Po-*

---

(1) Nic. Sulică, *Antropomorfisme și anti-antropomorfisme în limba română*, Brașov 1900, pag. 43: «Din regnul zoologic mai cunoscută e păsăruica numită *Ochiul bouului* (Aușel, Sfredeluș) și fluturașul numit *Ochiul păunului*.»

(2) Nanian, *Zoologia*, p. 145.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Dr. H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, vol. I, p. 257: «*Cănele babei*, Mold. Raupe f. des grossen Nachtpfaunages, (*Saturnia pyri*).»

(5) Dat. Rom. din Carapeiș, dict. de Vas. Cărciș: «*Cănele babii* e de două feluri: unul negru flocos și altul roșu asemenea flocos. Unul dintre dinșii stă mai cu sémă pe răchișele cele bătrâne și putregăioșe; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cănele babei* e o omidă foarte pârtoasă»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciș: «*Cănele babei* e de mai multe feluri: vinet, negru și roșu. Destul că *Cănele babei* se numesc toate omișile cele pârtoase»; — tot de acolo, dict. de Ioan Vișan:

rumbacului (1), lat. *Sphinx euphorbiae* L. (2), care se arată în luna lui Iulie și August, și trăește de regulă numai pe *Laptele cânelui*, lat. *Euphorbia Gyparissias* L. (3).

La Români din *Macedonia* însă omida fluturelui din urmă,

«*Cânele babei* îi un viermușor flocos. Jur împrejur îi vrăstat negru ca roșu. Lungimea lui este felurită. El ese primăvara și pornesce prin egore la păscut érbă» ; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Cânele babei* e un germe flocos și cam roșietic» ; — a celor din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean: «*Cânele babei* e pestriț» ; — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean: «*Cânele babei* e flocoșel» ; — a celor din Frătăuțu-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Cânele babei* e pėros, pe pantece vine alb și roșu ; petrece mai cu sėmă pe cārări și pe haturı» ; — a celor din Frătăuțu-vechiú, dict. de G. Onciul : «*Cânele babei* é pėros și pestriț cu roș, vınėt și negru» ; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădăruș: «*Cânele babei* e pėros» ; — a celor din *Moldova*, și anume din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Olariú : «*Cânele babei* sunt negri, albaștri, cu puf pe dinșii și cu labe multe» ; — a celor din Oprișeni, jud. Suceva, de G. Iacob: «Nu toți *Cânii babei* sunt tot una, é unii sunt pestriți, alții vineți, toți însă sunt flocoși» ; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Cânele babei* e flocos» ; — și în fine com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Cânele babei* é o omidă pestriță și fôrte pėrosă, cu perı castanii.»

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciú, și Vas. Văcărean: «*Rumbacul* e un fluture ale cărui aripı de dinainte sunt măslini-verđi și cu dungı deschise-gálbiı, iară cele din dărăt negre și pe margini cu dungı trandafirı. Sboră mai ales în luna lui Iunie și Iulie.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gerasim Roșca: «*Cânele babei* se numesce omida fluturelui care trăește pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Frătăuțu-vechiú, dict. de G. Onciul: «*Cânele babei* se numesce și omida, care se face numai pe *Laptele cânelui* și trăește numai din suc al acestuia» ; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Din *Cânele babei*, care e o omidă pestriță, cu dungı și cu puiúți galbeni albi și roșii, se face un fluture frumos. El se află mai mult pe toloci și anume pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Cânele babei* e verde și gol, el merge încet, și trăește pe *Laptele cânelui*» ; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Cânele babei* e o omidă mare, fôrte flocósă, cu perı negri și lungı, de-alungul trupului cu dungı verđi ca puiúții de la păstrăvi. O sėmă de *Cânii babei* aú dungı galbene tot de-alungul trupului. *Cânele babei* se mai numesce încă și o altă omidă, cu mult mai mare decât cele două de mai înainte, care are trup roșu, pėrul tot negru, și dungile sunt negre și de-acurmezıșul trupului, nu de-alungul, ca la cele de mai sus. El se suie și trăește pe *Laptele cânelui*.»

care e de colóre întunecat-verde, pe spinare c'o dungă roșie, pe de laturî câte c'o dungă galbenă și pătată cu roșu, iar printre acestea cu puî galbenî, și la capătul de dinapoî al corpului cu un cornișor, se numesce *Câne di la oi* (1).

O sémă de Români din *Moldova* însă, precum bună-óră cei din jud. Némțu, com. Bistricióra, înțeleg sub *Cânele babei* nu numai omiđile, despre cari ne-a fost până aci vorba, ci și un fel de Isopodă, numită lat. *Oniscus asellus* L. (2), adecă ceea ce numesc Români din Bucovina *Molie*.

E mult, puțin cunoscut că dacă vre-o omidă pėrosă ți se suie pe vre-o mână sau pe grumaz și te înghimpă cu perii săi, te ustură și ți se bėșică pelea, ca și când ai fi fost urzicat.

De aici se vede că vine apoî și credința Românilor, că *Cânele babei* mușcă și că, mușcându-te, nu numai că ustură főrte tare (3), ci de multe ori omul mușcat, și mai ales de *Cânele babei* cel vinėt, care e cel mai rėu, n'are lėc (4).

Tot din cauză că *Cânele babei* e flocos ca un câne și mușcă, iar mușcătura lui ustură tare, să-i vie, după credința Românilor din unele părți ale *Moldovei*, și numirea acėsta (5).

În fine mai e de amintit și aceea că băeții de Român din *Macedonia*, când prind o omidă, numită de dînșii *Câne di la oi*, o așeză pe un bėț și apoî îi cãntă:

Oi, oi, di la oi	Maî, maî, de la oi
Cu ciumaga dinapoî.	Cu ciomagul înapoî.

Saũ:

Câni, <i>Câni di la oi</i>	Câne, câne de la oi
Cu ciumaga dinapoî.	Cu ciomagul înapoî (6).

Iar ce s'atinge în genere despre *Fluturiî de nópte*, la Ro-

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Hasdeu, *Magn. Etym.*, t. III, p. 2.276: «În Zoologia poporană, *Cânele babei* este un fel de vierme pėros, anume *Oniscus asellus* «Cloporte.»

(3) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu.

(4) Cred. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

(5) După spusa Românilor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu.

(6) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 192.

mâniî din Meglenia: *Piperugă di nópte*, iar la cei din Macedonia: *Pirpirună di nópte*, *Fliture* și *Fluture di nópte* (1). Românii din unele părți ale Transilvaniei cred și spun că dacă sunt mulți *Fluturi de nópte*, e semn de vară frumoasă (2), iar când sunt mulți *Fluturi de zi*, e semn de vară călduros (3).

---

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Christea Geagea, Români din Macedonia și de present stud. fil. la Universitatea din Cernăuți. Cf. Dr. G. Weigand, *Vlacho-Meglen, eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig 1892, p. 50.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FLUTURUL DE MĂTASE.

(*Bombyx mori* L.)

Românii din Dacia Traiană s'a-au ocupat până acuma numai foarte puțin cu crescerea și cultivarea *Fluturului de mătase*. De aici vine apoi că la acești Români nu se află mai nimic sau numai foarte puține datine și credințe despre acest fluture.

La Românii din *Macedonia* însă, unde se vede că i s'a dat mai mare atențiune, și cultura de mătase e cu mult mai răspândită, se află următorea legendă despre larva saă mai bine dis *omidă* acestui *Flutur* saă *Fluture de mătase*, numită în unele părți *Gândac* saă *Vierme de mătase* (1) la Românii din *Macedonia*: *Viermul de mătase* (2), iar în alte părți: *Bondrete* (3), *Bubă* (4) și *Bubiță*, pl. *Bubițe* (5):

---

(1) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 334, 335 și 346; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 528: «*Gândac de mătase*. Fluturele a cărui larvă (omidă) produce mătase, cunoscut sub numele de *Vierme de mătase* saă *Gândac de mătase*;» — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Viermele de mătase* în limbajul poporului de peaci se numesce *Gândac*, pl. *gândaci*.»

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Gr. Crețu, *Lexicon slavo-românesc*, București 1900, p. 329.

(4) Dat. Rom. din Meglenia, com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Sim. Manguica, *Cinci-șeci de etimologii*, publ. în *Familia* an. XX, Oradea-mare 1884, p. 79: «*Bubiță*, *Bubițe*. Cuvîntul *Bubiță* însemnă ver la soie fr., *Seidenwurm* germ., d. e. *Bubițele* nu au avut noroc anul acesta, căci au crăpat foarte multe. Petru a crescut anul trecut *Bubiți*

«*Stămăria*, mari ș-luțită cât iasti, — s-nu-lî hibă cu cărteari, — li-fu ca lăani nă quă, s-nîlargă, si-mpartă tră hîlîu la fi-ciorlii din hoară.

«Acși, ișindalul dă-acasă cu pânea di mpărțiri sum soari da di broască: «Bună-ți oara» una, «ghîini vinișî, hîlîie!» alanta. «Nu ti pilicîrsescu, tetă», dîți *Stămăria*, fați zah-metea si mparți tră suflit la ficiorî pânea aestă?»

«Țe mari lucru, hîlîie», dîsi broasca; și cu pânea sumsoari, troară țupu-țupu, agîumsi la ficiorî.

«Nu z-dipărtă multu broasca, cari ști cumu-lî vinî ali Stămărie, că-lî păru arău, tră țe s-nu mpartă cu mâna a lîe, și niți ună, niți doauă o-adună și z-duți ș-nîsă la scutie.

Aoă țe s-veadă? Teta broască și mutrea lucrulu. Trița di ficior-ficior și-lî dădea cumata și trîș tu soni, cându agîumsi la brusconlîu a lîeî, scoati și-lî da culaclu ațel cama mușatî.

«Nu ti ntreb», lî-fați Stămăria, cum di-l ținuși culaclu trîștrî tu soni?

«Am țe s-hîibă, hîlîie? dîțeam, să-l daū a cama mușatî di ficior, ma di câți viđuî, vîrnă nu-nî si păru ma mușat di a mel. Vedî-l țe primtu și țe livendu î.

Mulți avea avdîță Stămăria până atumțea, ma cându avdî și aestă nu putu să-și țină arîslu. Arisi acsi di cara și tră născândă oară lîi tricu arîslu și s-mitunîusi, că țe s'aridă acșiți în cot și fira minduiri. Și 'ntribă inima-lî di mamă și află, că nu-î tră mumă ma mușat di cât fumealîa-lî. Si nvirină atumțea luțita-lî față și tra s-nu se-acăță arîslu-lî, ascuchîe și ascuchiatlu-lî fu *Viermu di mêtasi*.

«Stămăria l-vluisi și-lî dîsi: «frândî s-mățî, sirmă si scoți. Traestă nu-i ghîini să scoți zbor urît tră *Viermul di mêtasi* necă z-dai di niș ș-cându el fați mêtasi, nu prindi si zburăști, că moari troară.»

Daco-romănesce:

și a câștigat la ele 200 fl. Etimologia este de la latinescul *bombyr-cu* care asemenea înseamnă fr. ver à soie, germ. Seidenwurm. Cuvîntul *Bubiță* a trecut de la Românî în limba sêrbescă, în care *bubiță* ar fi diminutiv de la *bubă*, care înseamnă fr. vermine, germ. Ungeziefer, după spusa lui Karadzich, dar acéstă părere nu pôte fi adevêrată, precum documenteză și sêrb. *bubar*, neguțător de *bubițe*, qui bombices vendit.

«*Sântă Măria*, mare și strălucită cât este, — să nu-î fie cu uperare, — îi fu cam lene într'o ȃi să mérgă, să împărțescă entru fiul său (adecă să facă pomană pentru fiul său) la băeții din sat.

«Așă, eșind din casă cu pânea de împărțit (ad. de pomană) *ubsuórá*, întâlnește *brósca ȃstósă*: «Bună ȃiua (lit. óra)» *ina*, «bine veniși flică» cea-laltă, «te-ași rugă, mătușă», ȃice *Sântă-Măria* «ȃți dai ostenéla, să împărțesci pentru suflet la băeții pânea acésta.

«Ce mare trébă, flică, — ȃice *brósca ȃstósă* — și cu pânea *ubsuórá ȃupu, ȃupu*, ajunse la băeții.

«Nu s'a depărtat mult *brósca*, cine scie cum îi veni *Sântă-Măriei*, că i-a părut réu, de ce să nu împărțescă cu mâna sa, și nici una, nici doué (adecă: fără să stea la îndoiélă) a ȃornit și s'a dus și dinsa la școlă.

«Ací ce să vadă? Țața *brósca* își căută de trébă. Treceă le la băét la băét și-i dádeà bucata și tocmai la sfârșit, când a ajuns la broscoiul ei, scóte și-i dá colacul cel mai frumos.

— «Te-ași întrebă, — îi ȃise *Sântă-Măria* — cum se face de l-aî ȃinut colacul tocmai până la sfârșit?

— «Da ce să fie, flică (ad. dragă, maică)? gândiam (lit. ȃiceam) să-l daū la cel mai frumos băét, dar din câți am văȃut, nici unul nu mi s'a părut mai frumos decăt al meū. Veȃi-l cât de mândru și cât de levent este.

«Multe auȃise *Sântă-Măria* până atunci, dar când auȃi și pe acésta, n'a putut să-și ȃie risul. Ríse decí și după cât-vă timp i-a trecut risul și s'a căit, de ce să ríȃă așă în zădar și fără cuvint (lit. fără gândire). Și-a întreat inima ei de mamă și a aflat, că pe drept a grăit biéta *brósca*, căci nu este pentru mamă mai frumos (alta) decăt familia (ad. copíi). S'a întristat atunci strălucita ei față și ca să nu se prindă risul ei, a scuipat și scuipatul i-a fost *Viermele de mătase*.

«*Sântă-Măria* îl binecuvintă și-i ȃise: «Frunză să mănânci, mătase să scoȃi.» Pentru acésta nu e bine să pronunȃi (lit. să scoȃi) cuvint urít (prost) pentru *Viermele de mătase*, nici

să dai (ad. să-l atingi) de dinsul și când el face mătase, nu trebuie să vorbesci, căci morie la moment (1).

O variantă a acestei legende, tot din *Macedonia*, și anume din satul Pisuderi, sună precum urmază :

«Cându *Isus Hristolu* eara adus la Golgota (si-l bagă pe cruci), *Stămăria*, mumă-sa, nîrdea după nis, plângînda și dimînda. Calea, viđu, că și nă broască nîiardea după lumi, ațea țe o feați s-arîdă.

«Ghini-ma tr'oră li-ampîru arău, di țe s'arîdă; si blătîma și đisi: Gură bună tră arucari la viermi.» Puțin după aastă ascuchie și țe s-veđi? Vierniil avea eșită din gură-li.

«Aești vierni fură *Viernili de mătasă*, cari sunt și până astândi.»

Daco-romănesce:

«Pe când *Isus Christos* eră condus la Golgota, *Fecióra Maria*, maica-sa, mergea în urma lui plângînd și gemînd

«În drum vëđu că și *brósca festósă* mergea după convoiu, ceea ce o făcù să riđă:

«Îndată însă îi părù rău, de ce să riđă, se blestemă pe sine și đise: «Gură bună pentru viermi.» Puțin după acesta a scuiat și ce să veđi? Viermi eșiră din gură.

«Acești viermi aű fost *Viermi de mătase*, cari sunt și până astăđi» (2).

Românii din *Țera-Românescă*, jud. Vâlcea, cred că tinerii în primul an de căsătorie nu e bine să crească gîndaci pentru mătase, căci este rău de mörte (3).

Cei din jud. Ilfov, tot *Țera-Românescă*, aű datină de a aruncă gunoiul de *Gîndaci de mătase* în drum, cređînd că, călcîndu-l ómenii, firele de mătasă se fac cât drumul de lungi (4).

Cei din jud. Buzău cred și spun că *Gîndaci de mătase*

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor* p. 770—771.

(2) Per. Papahagi, op. cit., p. 772.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) M. Timuș, *Superstiții*, publ. în *Șeđetórea*, an. I, Fălticeni, p. 154: «Se aruncă gunoiul de *Gîndaci de mătase* în drum ca, călcîndu-l ómenii, să se facă firele lungi cât drumul.»

nu e bine a se lăsa ca să-î vadă ómenii, că apoi se deóiche și mor (1).

Iar cei din jud. Vâlcea cred și spun că atunci, când cresc **Gândacii de mătase**, ca să nu se deóiche, e bine să puî în mijlocul patului lor un ou roșu de la Pașci (2).

---

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile pop. rom.*, Buzău 1888, p. 83 : *Gândacii de mătase* să se ascundă de vederea ómenilor, *săci se deóiche și mor.*

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

INELARIUL.

(*Gastropacha neustria* L.)

Inelariul sau *Fluturul inelat* (1) e un fluture micuț, scurțuț și grosuț, de coloră galbenă și câte cu o dungă întunecată cafenie de-acurmezișul aripilor de dinainte.

Despre acest fluture, care se arată în luna lui Iulie și se află pretutindeni în Europa, există la Români din *Transilvania*, com. Band, următoarea legendă:

«Duce că pe vremea *St. Ane* se strînse într'un sat din Palestina o mare mulțime de popor, ca a minune, la un fecior despre care se dicea că scie face minuni mai alt cum ca Domnul Christos.

«*Sfânta Ana*, auzind de vestea acésta, s'a dus și ea ca să vadă pe feciorul făcător de minuni. Ajungând la el la casă, și-a spălat picioarele înainte de a intra în casă, după cum eră datina pe acolo, și cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă dintr'un rug uscat unul verde și înflorit.

Feciorul acela însă, nesciind face nici o minune, s'a mânia pe *St. Ana* și a dat-o pe ușă afară, batjocorind-o înaintea tuturor celor ce se aflau acolo.

«*St. Ana* însă nu a ținut nimica, fără ingenunchind înaintea casei, unde locuia el, a început a-l blestemă. Și pe când își împreună mâinile spre a le înălța în sus către Dumnezeu,

---

(1) Dat. Rom. din Transilvania, com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Inelariul* sau *Fluturul inelat* se numește ast-fel, fiind-că el își învélue ouele într'un tort în formă de inel în vârful *surceilor* tineri de la pomi, de unde es apoi primăvara tot atâtea omiți, cari rod frunzele pomilor.»

vede că-î lipsesce inelul ce l-a fost moștenit de la scumpă **maica-sa**.

«Atunci s'a priceput *St. Ană*, că ea n'a avut de lucru cu un făcător de minuni, ci cu un mare meșter de tâlhării, **că** ea, numai după ce a vădut că-î lipsesce inelul, a băgat **de** sémă, că numai el, luând-o de mână și scoțând-o cu **puterea** pe ușă afară, l-a scos inelul din deget.

«Supărată de acéstă pățanie, a început a se ruga lui **Dumneđeū**, să-l prefacă, spre pedépsă, *în inel*, ca să se sature **de** a mai face tâlhării, precum a făcut mai înainte.

«Rugăciunea *St. Ane* se auđi la cer, că pe când își sfârși ea rugăciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se **făcuse** nevėdut, *prefăcēndu-se într'un inel mic* și sgrăbunțos, **care** s'a înfășurat în jurul unei crenguțe de pe un pomișor **ce** eră înaintea casei lui.

«Din acest inel aū eșit apoi mai târđiū o mulțime de *omidă* și din fie-care omidă câte un fluturaș micuț, spre mirarea și minunarea tuturor celor de față.

«Iar *St Ana*, vădēnd minunea și puterea lui **Dumneđeū**, **le-a** đis :

— «Nici odată să nu vă lăudați că sciți face mai mult ca **Dumneđeū**, căci **Dumneđeū** în o minută pe toți vă pōte **pre-**face în cele mai nemernice vietăți!

«Și de atunci se crede că se trage *Inelariul* său *Fluturul inelat*» (1).

Femeiușca acestui fluture lipesce ouăle sale în luna lui **Iulie** în forma unui inel său a unei veriguțe în prejurul **tin-**erilor rămurele ale pomilor și arborilor, cari se țin apoi **peste** tōtă érna viitóre așa de tare de rămurelele, unde sunt **prinse**, încât că nici néua nici plōia nu le pōte deslipi și **nimici**.

Inelele său veriguța acésta de ouă ale *Inelariului* o numesce **poporul** român din Bucovina în genere *Stupitul cucului*. În unele comune din Bucovina însă, precum de **exem-**plu în Budeniț, distr. Storojinețului, și în Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, se mai numesce încă și *Mărgica cucului* (2),

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dict. de Marióra Dutcă și Sidor Calancea.

iar în Calafindesci, distr. Siretului: *Glasul cucului*(1), în Moldova: *Stupitul cucului*(2), iar în Țera-Românească: *Soma* și *Somnișor*(3).

Despre acest mic inel său veriguță de ouă, ascunsă de ochii lumii printre frunzele pomilor și ale arborilor, ori cât de neînsemnată și nebăgată în seamă ni s'ar părea nouă, există la poporul român un șir de datine și credințe foarte caracteristice, pe cari numai un ignorant ar pute să le treacă cu vederea.

Iacă ce crede și ce ne istorisesc poporul nostru despre această veriguță:

Când începe a înspica orzul, atunci apucă *Cucul* câte un grăunte, două de orz și le mănâncă. După aceasta, puindu-se pe o crângă și începând a cânta i se face rău, și nu apucă a sfârși de cântat și îndată varsă. *Versătura* acesta, care se prinde apoi de rămușorul pe care a cântat cucul, se numește *Stupitul cucului*.

Și fiind-că amăsurat credinței populare, după ce varsă cucul, îndată răgușesc și i se lăgă limba, de nu poate mai mult cânta, se mai numește acest stupit său *versătură inel* și *Glasul cucului*(4).

Alții iarăși spun că pe crângă, unde cântă cucul, tot-deauna stupesce și din stupitul acesta se face apoi o veriguță, care se numește *Stupitul cucului*. Unde nu cântă cucul, acolo nu se face acest stupit(5).

(1) Dict. de George Șerban, agricultor.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13: «*Stupitul cucului* (Moldova) se numesc ouăle de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*.»

(3) Idem de eadem, p. 13: «În județul Prahova se mai numesc *Soma*:— S. P. Radinan, *Insecte vătămătoare arborilor roditori*, publ. în *Agrarul*, an. I, București 1900, No. 12, p. 145;—com. de S. Sa T. Bălășel: «Unele omiți își depun sămînța în formă de inel în jurul ramurilor. Aceste inele se numesc *Somnișori*, sing. *Somnișor*. Acești *Somnișori* sătenii îi poartă legați la cheotorea cămășii, ca să nu le vie somn ziua, când au zor de muncă:» — Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «*Stupitul cucului*, *Glasul cucului* se numesc ouăle de *Gastropacha neustria* și *Bombyx neustria*; în jud. Prahova se numesc *Soma*.»

(4) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de G. Șerban.

(5) Cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l Petru Ursul; — și a celor din Siret;—cf. Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109: «Când stupesce cucul pe ramuri, se sleesc un inel peștriț.»

Și iarăși alții dic că cuculuț, când începe întâia oră a **șantă** primăvara, îl ese o mărgică din gură, și mărgica **iceea** se prinde apoi de rămurelele pomilor în formă de **verigă**, care se numesce apoi *Mărgica cuculuț* (1).

Ce se atinge, în fine, de numirea *Somn* sau *Somnișor* să **rie** de acolo, că oușele *Inelariuluț*, cari s'aũ depus în luna **uț** Iulie în formă de inel pe rămurelele cele tinere de pom, **stau** peste totă vara și erna până la începutul primăverii **viitoare** într'un fel de amortelă sau somn, și abia după ce **se desprimăvărăză**, încep a se cloci și a eși omișile din-**r'insele** (2).

Cu *Stupitul cuculuț* fac Româncele din Bucovina și cele **lin Țera-Românescă pe dragoste**. Însă mai ales fetele cele **nari** se duc și caută stupitul acesta printre rămurelele unde **stau** vędut că a cântat cucul și după ce-l află, îl strîng și **șumpărând** apoi *argint-viũ*, pun argintul și cu stupitul într'o **penișă** de găscă sau și de găină, astupă bine penișă cu cęră **și** apoi așa îl pörtă în brău, anume ca să fie iubite și cău-**tate**, cum iubesc și caută fie-care om ca să audă cucul cân-**tând**, ca să fie și ele iubite de toți, precum e cucul și cum **nu stă** *argintul-cel-viũ* într'un loc, așa și feciorii să nu-și **aflę** stare și alinare umblând după dînsele (3).

Unele fete îl inșiră printre mărgele și-l pörtă apoi la gru-**maz** sau și în brău, așa cum l-aũ luat de pe rămurica unde **l-aũ** aflat. Iar când întîmpină pe aleșii lor, pe feciorii cari **le sunt** dragi, suflă prin *Stupitul cuculuț* asupra lor și dic:

— «Cum e cucul drag la totă lumea și se bucură când îl **aude** cântând și-l vede sburând, așa să-ți fiũ și eũ dragă

(1) Cred. Rom. din Budeniș, dict. de Marióra Duceă.

(2) S. P. Radian, *Insecte vâlmătore arborilor roditori*, publ. în diar. **cit.**, p. 145: «Fluturile numit lat. *Bombyx neustria*—sbóra vara, în Iulie și August, pretutindenı, cu deosebire în liveșile de pomı. Femeia fluturului depune oușele în jurul ramurilor subșiri, într'un mod cunoscut, **adecă** în formă de inele, pe cari sâtenii noștri le numesc *Somni* sau *Somnișori*, diu causă că în acestă stare ele stau adormite până în primă-**vară**, când se clocesc;—și pe p. 146: «Să se culęgă *Somnișorii* (brâșă-**rile** de oué de pe ramuri), să se sdrobescă și să se ardă.»

(3) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de Sofia Frâncu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 109.

ție și așa să te bucuri și tu când mă vei vedé pe mine, iar fără mine să fii tot supărat și dus pe gânduri! »(1).

O sémă de fete însă, aflând *Stupitul* său *Mărgica cucului*, îl înșiră lângă crucița de la mărgelele său și îl légă de acésta și așa îl pórta apoi tot-deauna, fiind-că, după cum cred și spun ele, e bun de léc în contra *diochiului*, căci cine îl pórta acela nici odată *nu se dióche* (2).

Într'o peniță la un loc cu *argint-viú* îl pórta pe lângă sine nu numai fetele cele mari, ci și o sémă de bărbați, mai ales aceia, cari voesc să ajungă la o cinste mai mare, cari doresc cu tot de-adinsul să fie aleși între *bătrâni satului*, să fie vornici sau să ajungă la o stare și cinste și mai mare (3).

Iarăși se dice că dacă vei căută *Stupitul cucului* și-l vei rupe cu rămurică cu tot, și cu rămurica acésta vei mână apoi vitele ce voesci să le vinđi, la târg, atunci mare noroc și mult câștig vei avé în ele; le vei vinde cu preț foarte bun. Drept aceea mulți neguțători de vite caută rămurele de acestea cu *Stupitul cucului* și mână cu dinsele vitele la târguri (4).

Când cine-vă pune în légănul unui copil un copil străin, atunci cred și spun Români din *Țera-Românescă*, jud. Prhova că copilul fură somnul celui dintâiu. Deci, ca să-l revie somnul și să dórma, i se pune sub perină, la gât sau în fașă, *Somn*, adecă *Stupitul cucului* (5).

(1) Dat. și cred. Rom. din ținutul Dornei, com. de d-l P. Ursul; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu: «Fetele pun *Stupitul cucului* la mărgelele și-l pórta la gât;» — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de I. Ionesi: «Fetele pórta *Stupitul cucului*, care se face din *Stupitul cucului*, la mărgelele ca un semn frumos. Nu fie-cine însă îl găsește. De aceea se dice că fata sau copila, care îl află, e cu noroc. Unele fete îl légă cu crenguță cu tot la mărgele;» — Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, Cernăuți 1895, No. 23, p. I: «Fetele pórta între mărgele la grumaz și *Stupitul cucului* și cred că el le va face ca ele să placă și să jóce.»

(2) Dat. și cred. Rom. din Budeniș, dict. de Marióra Dutcă.

(3) Cred. Rom. din Calafindesci, dict. de S. Frâncu.

(4) Cred. Rom. din Siret.

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 13; — Idem, *Câte-vă observațiuni asupra medicinei poporului român*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXXV, București 1901, p. 318.

Tot așa cred și Româniî din unele părți ale *Transilvaniei*.
tă ce dic aceștia:

«Inelul *Fluturelui inelat* primăvara pe crengile pomilor
veî află, pune-l la grumaziî copilului ce nu pôte dormi.
va dormi de aici în colo(1), și mai ales dacă i se va face
inelul acesta de trei ori cruce la cap și i se va descântă
următorul chip:

Copilul (cutare),
Când s'o născut,
O fost mic,
O fost voinic,
O fost bun
Ca nime-alt cum,
O fost ascultător,
Tăcător.
Ađi o plâns,

Mâne iar a plânge,
De nu i-oiŭ aduce
Měr inelat.
Dar ađi i-am adus
Un měr cu frunza în sus,
Pe ea un inel pus,
Inel gros,
Să fie (cutare) mai somno-
[ros (2).

Afară de acésta mai există la Româniî din *Transilvania*
ică și următoarele credințe despre *Stupitul cucului*.

Inelul *Fluturelui inelat* de-l veî găsi, dă-l la o mamă ce
re copil rėu, că i se va face bun, dacă îl va legă la mână(3).

Inel de *Fluture inelat* cu soție pe una și aceeași créngă
e veî află, veî fi om fără somn în întreg anul acela(4).

Inel de *Fluture inelat* în Postul-mare de veî află, e semn
un (5).

Inel de *Fluture inelat* în Vineria mare de veî află, e semn
șŭ (6).

Dumineca de veî găsi inel de *Fluture inelat*, nu-l luă,
ș nu e bine (7).

Inel de *Fluture inelat* fără soție de veî află, dă-l la un
opil mic, că de nu, te veî face somnoros (8).

Pune inel de *Fluture inelat*, legat cu trei ațe, la mâna

(1) Cred. Rom. din Stupiniî și Fărăgăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. și cred. Rom. din Bărgăŭ, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Mădaraș.

(4) Cred. Rom. din Veza lângă Blaj.

(5) Cred. Rom. din Fărăgăŭ.

(6) Cred. Rom. din Coșocna.

(7) Cred. Rom. din Reghin.

(8) Cred. Rom. din Samsud.

dréptă a copilului, căci nici când nu va fură, ci va fi drej

De-î legă la mâna stângă inel de *Fluture inelat*, e se va face hoț (2).

De găseci un inel de *Fluture inelat*, numără toate și de vor fi cu soție, e semn că peste an vei fi sănătu de vor fi fără soț, vei fi nesănătos (3).

Când găseci inel de *Fluture inelat* pe o créngă dir miadă-nópte a pomului, e semn că are să fie érnă m

Și în fine:

Când veđi *Fluture inelat*, e semn că are să fie vreme și secetósă (5).

(1) Cred. Rom. din Brețc.

(2) Cred. Rom. din Filpiș.

(3) Cred. Rom. din Bataș.

(4) Cred. Rom. din Fărăgău.

(5) Cred. Rom. din Socol. — Tóte credințele acestea mi le-a cor d-î Th. A. Bogdan.

BOHOCIUL.

(*Mamestra brassicae* L.)

Bohociul, pl. *Bohocî*, numit și *Buhă de curechiu*, e un fluturaș de noapte de mărime mijlocie, cu ochii scoși ce-vă afară din cap, trupul acoperit cu perișori lungi și deși, cu spinarea ridicată în sus, cu aripile de dinainte întunecaturii și împetrițate cu roșu, iar cele de dinapoi tulburii-sure, pe cari, când stă locului, le lasă în jos, ast-fel că sémână unui acoperământ.

Fluturașul acesta se arată în lunile Maiu, Iunie și August de pe la înserate și până cam către miezul nopții, și nu odată când e lumină în casă și fereștile sunt deschise, intră și prin case, unde prinde apoi a sbură în colo și în cõe în prejurul luminii și a lampei(1).

Românii din unele părți ale *Bucovinei* însă cred și dic că *Bohociul* nu e un fluture ca toți fluturii de noapte, ci el e sufletul morților de curând repausați. De aceea se mai numesce el apoi încă și *Suflet*, *Sufletul mortului* și *Sufletul morților*.

Și fiind-că el e sufletul celor de curând repausați, de aceea nici nu e bine de prins și de omorît(2).

Poporul român din *Téra-Românescă* din contră crede că toate sufletele curate, și cu deosebire ale copiilor mici, fără păcate, se prefac în *fluturi* pe cea lume. De aici vine apoi

---

(1) După descrierea Rom. din Putna, dict. de Vasile Văcărean, și a celor din Igești, dict. de I. Danilescu.

(2) Dat. Rom. din Igești, dict. de I. Danilescu.

și o dicere relativă la sufletele copiilor morți : « *Asta e un fluture pe lumea aî-lallà.* » Iar între multe alte vorbe de mângâiere, ce se adresază părinților celor ce-și plâng copiii morți, e și acésta : « *Taci N. nu mai plânge, că copilul d-tale e fluture pe ceea lume!* » (1).

Larva acestui fluturaș, rotundă și de colóre verde, trăește pe diferite legume și cu deosebire pe curechiu și se numește de Români din Banat : *Verdeț* (2), iar în alte părți *Verdete* (3).

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 763 : « Dintre viermii, poporul de aci cunoște : rîma, *moletele*, un vierme mic galben ; *verdețul*, care se ascunde în pămînt lângă rădăcina curechiului și-l ródé ; *albul* care trăește din sucul lemnelor tăiate și al legumelor și strică crumpii. »

(3) Idem de eadem, loc. cit. ; — cf. și G. P. Salvin, *Superstiții din jud. Covurluiă*, publ. în *Șeșetórea*, an. II, Fálticeni 1892, p. 195. « Când îi vedé vr'un *fluturaș* prin casă, să nu-l omori, că-i sufletul vre-unui copil ce ți-a murit ; » — iar d-l Th. A. Bogdan îmi împărtășește : « *Fluturii* sunt născuți din lacrimile Precistei. Cine omórá *fluturii*, înveselește inima Maicei Precistei. Când veți *fluturii* cu soție, e semn bun (Bistrița). »

STRIGOIEȘUL.

(*Botys margaritalis* Tr.)

Sub numirea *Strigoieș* înțeleg Românii din *Bucovina* mai pe toți *fluturașii* sau *flutureii* cei mici de noapte, cari se string în prejurul luminilor sau al lampelor și, învârtindu-se pe lângă dînsele, nu odată le sting (1). În deosebi însă înțeleg ei sub *Strigoieș* fluturașul numit lat. *Botys margaritalis* Tr. sau *Orobena extimalis* Sc.

Ce se atinge de originea *Strigoieșului*, se crede că el e făcut din ómenii cei repausați, cari au fost și au murit ca *strigoii* sau *strigóice*. Cu alte cuvinte că *Strigoieșii* sunt sufletele strigoilor prefăcute în chip de fluturași, și ca atari sbórá apoi nóptea nu numai pe afară, ci și prin casele ómenilor, căutând a le face acestora, după împrejurări, bine sau rău (2).

Așa dacă un *Strigoieș*, intrând în vre-o casă, sbórá în prejurul unei lumini sau lampe, fără ca să o stingă, e semn a bine (3), iar când o stinge e semn a rău, a pagubă (4).

De multe ori însă *Strigoieșul* nu se mulțumesc numai cu atâta că sbórá prin casele ómenilor, ci el nu odată năzues-

---

(1) După spusa Rom. din Reusenii, com. de Vas. Pop.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți, 1894, No. 99, p. 2: «Se crede că dacă sbórá séra nisce *fluturași* în prejurul luminii, este semn a bine.»

(4) Cred. Rom. din Litenii, com. de Dim. Marmeliuc, stud. gimn.: «Se crede că dacă un *Fluture de lumină* stinge lumina, se apropie o pagubă.»

ce neconținut și la ochii acestora ca să-și atingă cu aripile și a-și face prin aceasta ca să-și piardă vederile (1).

Și oamenii, cari nu sunt destul de precauți, cari nu se știu feri de atingerea *Strigoieșilor*, sau chiar se încumetă de a prinde atare *Strigoieș* sau și alt fluture cu mâna și apoi a da cu acesta pe la ochi, acela trebuie mai de vreme sau mai târziu să chiorască sau chiar să orbescă (2).

Românii din unele părți ale *Moldovei* spun că fluturii, cari se adună în jurul luminii, vin să fure focul. Cu fluturii aceștia fac babele de dragoste fetelor, cari nu le ieaș nimenia la horă: li se dă adecă să bea *scamă* (solzi) de fluturi de aceștia în rachiū, fără ca să știe (3).

Strigoieșii se arată de cum inserază și până cam către miezul nopții sau, mai bine zis, până la *Cântători*. După miezul nopții însă sau după ce au cântat cocoșii întâia oară nu se arată mai mult, ci ei se fac atunci neveduți ca și adeverații *Strigoii*, ast-fel că numai ce te trezesci că nu-ți veș mai mult (4).

În fine trebuie să mai amintesc și aceea că *Strigoieșul* se mai numește în unele părți din *Bucovina* încă și *Fluture de lumină* (5) și *Cură în foc* (6), și se crede că el ar fi trimis de către atari oameni răi, anume ca să facă altora rău (7).

(1) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(2) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic; — Dim. Dan. *Cred. pop. Bucovinene*, publ. în țiar cit., No. 30, p. 2: «Se crede că nu e bine a luă fluturi în mână, căci intrând colbul aripilor lor cui-vă în ochi, acela va chiori.

(3) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 88.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Chir. Horodnic.

(5) Dat. Rom. din Liteni, com. de Dim. Marmeliuc: «*Fluturașul cel mic, care umblă noștea prin casă, se chēmă Fluture de lumină.*»

(6) Dat. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și Michaiū Frunțaș, agricultori.

(7) Cred. Rom. din Putna, dict. de El. Bicu și M. Frunțaș.

GĂSELNIȚA.

(*Achronia alveolaria* sau *Galleria melonella* L.)

Precum fie-care vietate, așa și *Albinele* au o mulțime de dușmani, dintre cari unii sunt mai mari, mai tari și mai periculoși, iar alții mai mici, mai slabi, și prin urmare și mai puțin periculoși.

Unul din mulțimea acestor dușmani e și *Găselnița*, pl. *Găselniță* (1), numită încă și *Molia albinelor* sau *Molia de albine*.

Găselnița e un fluturel mic de noapte care, de cum se desprimăvăreză și până târziu toamna, sboră numai seara prin stupine sau prisăci, unde face foarte multă neplăcere atât albinelor, cât și prisăcarilor, iar ziua stă lipit de pereții din afară ai stupilor sau de-asupra acestora.

Femeiușca acestui fluturel, care e ce-vă mai mare și mai grosă decât bărbătușul și mai închisă la coloră decât acesta, își depune oușele sale prin crăpăturile și cotiturile știubeilor sau ale coșnițelor.

Din oușele acestea, cari se clocesc în trei zile, după nouă zile es larvele, numite în unele părți din Țera-Românescă *Careți* (2), iar după zece zile fluturi. După ce au eșit Ca-

---

(1) La Români din Meglenia, după cum îmi scrie d-l Per. Papahagi, cuv. *Găselniță* e sinonim cu cuv. *omidă*. Veđi de același, *Megleno-Români*, p. 82.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: *Caretele*, pl. *Careți*, este un vierme, care tócă fagurii și îi umple cu un fel de mătase a lor. Din el se nasce un fel de fluture mic și alb, care se împrăștie prin stup și depunân-

reși din ouă, îndată se și furișează în năuntrul știubeielor, și acolo se încuibază apoi în sfărăturile de sub părți știubeielor. Mai târziu se suie la faguri și prind a-i rode și pe aceștia și a face printre dînșii un fel de gogoși asemenea cu ale *Gândacilor de mătase* și țesături întocmai ca cele de paingân, prin cari prind apoi albinele ce voesc să scotă afară.

Albinele, vedând că nu-i pot da afară nici a ține curtenie, părăsesc stupul și, sau se duc în alți stupi, sau se pierd.

Prisăcarii sau stuparii, dând de fluturașii aceștia și de *Careșii* lor și voind să se mântuască de dînșii până ce nu e încă târziu, căci ei se înmulțesc foarte tare și devin din ce în ce tot mai periculoși, trebuie să fie în tot-deauna stupii puternici și cu regine tinere și să-i curățescă tot din două săptămâni spre a-i pute nimicî cât se poate mai repede.

Găselnițele sunt periculoase mai mult primăvara până în Aprilie, și apoi în August și Septemvrie (1).

du-și ouele acolo, în scurt timp stupul este invadat de *Careși* și *albinele* nu mai pot lupta contra lor, se descuragază și pier, iar stupul este cu totul tot nimicît de acești *Careși*, cari se înmulțesc într'un mod îngrozitor.

(1) Cf. Grigore Predescu, *Dușmani albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, București 1898, p. 394; — *Amicul progresului român*, an. X, București 1903, No. 33 (159), p. 33; — și I. Costin, *Manual de stupărit*, Ghera 1886, p. 28.

MOLIA MERELOR.

(*Carpocapsa pomonella* L.)

Molia merelor e un fluturaș mic și frumuseț. Aripile de dinaintea-și sunt albastrii-sure, de-acurmezișul cu mai multe dungii subțirele și de colóre cafenie, iar spre capete cu câte o pată mare în forma ochiului și strălucitoare ca aurul. Aripile dindărăt sunt mai tot atât de mari și au numai o singură colóre roșiatică-castanie.

Femeiușca acestui fluturaș, care sbórá în luna lui Maiú, își depune oușele sale pe fructele cele tinere ale merilor și ale perilor.

Omidușele, cari es după 8—10 zile din aceste oușe, fac o bortică fórt mică în mărul său para pe care se află, intră după aceea printr'insa în interiorul fructului ast-fel bortit și acolo trăesc apoi până tómnă. Sosind tómnă, es din merele său perele, în cari au petrecut până atunci și pe cari le-au mâncat, mai cu sémă în prejurul simburilor, și se prefac în nimfe într'o țesătură albie printre crépăturile scórței pomilor său și în cãmările în cari se păstréză pómele.

Adese-orí însă metamorfosa acésta se sfârșesce încă vara și atunci se nasce un al doilea rând de fluturii, ale căror larve strică apoi și merelor și perelor celor mari.

Despre aceste larve fórt stricăcióse, numite pretutindenii *Viermii de mere* sing. *Vierme de mere*, există la Români din Transilvania, com. Felfaláú, următórea legendă :

«Înainte de a veni *Dumneșeú* pe pămînt, erau o mulțime de ómenii, cari de cari mai isteșii, prefácându-se prin ajutorul *Diavolului*, sub a cărui ocârmuire tráiaú.

«Acești ómenI puneau rămăşag, că se vor preface in m ş sau c ne, ŝi a ş  ŝi făceau, căcI *Dracul* le ajut , pl c ndu-I f rte mult de ómenii lui cei iscusii.

«Cei ce-I vedeau, credeau că ei is *Dumne u* ŝi li se inchinau lor, aduc ndu-le c te ŝi mai c te daruri.

«*Diavolul*, v d ndu-le t te acestea, er  c t pe aici să-ş sară din piele, cre nd că t te popórele vor uita de *Dumne u* ŝi se vor inchina ómenilor s i.

«Ŝi a ş  er  să se ŝi intimple.

«*Dumne u* ins , care le vede  t te ŝarlataniile. p n  la o vreme a stat ŝi s'a uitat la ei, ca să vadă slăbiciunea ómenilor. Dar mai pe urmă s'a hot rit ca să se scob re jos la ei, căcI a v d t că,  e ! să stai numai cu m nile in sin nu e bine.

«DecI scoborindu-se jos intre cei-lalţi muritorI, umblă ŝi El al torea cu ei, de la un iscusit la altul, ca să le vadă faptele.

«După ce umblă el pe r nd pe la toţi, le  ise in urmă să se str ng  cu toţi la un loc ŝi să facă minuni pe intrecute, că celuia ce I-a face minunea cea mai mare, I-a da un sac de aur.

«Au ind *iscusi ii* de făgăduinţa ac sta, s'a  adunat a minune intr'o ŝur  mare, care er  de jur imprejur inconjurat  cu tot felul de merI.

«*Dumne u*, care incă sosise in mijlocul lor, d ndu-le de scire că pot să-ş inc p  lucrurile, ei incepur  a face, după cum le er  obiceiul, c te ŝi mai c te.

«După ce au făcut acuma t te c te le-au sciut, a  is *Dumne u* ca să-I facă ŝi un măr de cele de pe merI.

«Ei ins  nu au putut.

«Pentru ac sta *Dumne u* a slobo it un trăsnet in mijlocul lor.

«Ei atunci, de frică, cu toţi s'a  ascuns in merele de pe merii din prejurul ŝurei, in carI se afla , ŝi acolo au rămas p n  in  iua de a I, prefăcuţi in *Viermi de mere*, ŝi de atunci o s m  de mere sunt *viern nose*.»

Afară de legenda ac sta mai există, tot la Românii din *Transilvania*, incă ŝi urm t rele credinţe ŝi datine despre *Viermi de mere*.

Viermii de mere sunt blestemul lui Dumnezeu (1).

Cine găsește *Vierme de mere* și, scuipând peste el, îl aruncă, acela scuipsește pe *Dracul* între ochi (2).

Vierme de mere pe crengi de veii găsi, e semn că mărul acela o să se usuce (3).

Cine vrea ca să nu aibă *Viermii de mere* în merele din grădina sa, acela să ieă pucioasă și s'o aprindă în mijlocul grădinei în ziua de Paști (4).

Cine găsește *Viermii de mere* și-i aruncă în foc, acela a aruncat pe *sluga diavolului* (5).

În fine cine vrea să nu aibă *Viermii de mere* în grădina sa, acela, când înfloresc merii, să dică :

O plecat huia
Handrahuia
Și-o găsit pe huiu
Handrahuiu.
Eū încă am pornit
Și l-am găsit,
Și încă am plecat
Și l-am aflat
În vârful de măr,
În vârful de păr (6),
Pe un măr suit
Tot lucrând,

Tot piscuind
Și mere mâncând,
Mere sflederind.
Eū rău m'am supărat,
De cōdă l-am luat,
Așă, așă,
Și'n foc l-am țipat
Ca să peie,
Să răspeie
Ca fumu
Cu care îl afumu! (7)

Pe când rostesc cuvintele acestea ale descântecului, afumă un măr viermănos și în același timp îl sdrobesce, de nici urmă nu-î mai rămâne. Iar când dică «*așă, așă*», atunci ieă câte o bucățică și o *țipă* (aruncă) în foc (8).

Românii din *Țera-Românească*, voind a scăpa nu numai de *Viermii de mere* și *pere*, ci și de alți viermi, cari strică po-

(1) Cred. Rom. din Gurghiū.

(2) Cred. Rom. din Hodac.

(3) Cred. Rom. din Fărăgău.

(4) Cred. Rom. din Felfalău.

(5) Cred. Rom. din Ibănesci.

(6) Descântecul acesta se pōte descântă și la *Viermii de pere*.

(7) Dat. Rom. din Ibănesci.

(8) Atât legenda, cât și tōte credințele și datinele din acest articol mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

metelor, legumelor și pâinei celei albe, aș dătină de a *Diua Viermilor* sau *Marția Viermilor*, care cade tot-de în Marția din săptămâna întâia a Postului-mare.

În această zi, după credința lor, nu e bine să lucrezi în casă sau în grădină, de orice-ce, dacă vei lucra, peste vei avea viermi prin casă și prin grădină, cari îți vor amări stricăciunii la pomi și la legume. Din contră, în această zi, e bine să dai de pomană o turtă și alte bucate, ca să *Viermilor*. Dacă faci așa, apoi peste vară n'ai habar de vi nu-ți vor face nici o vătămă.

Mai departe, spun Românii din *Țera-Românească*, că vrei să aperi grădinele și țerinele de viermi, e bine să iei în mijlocul lor o furcă și un fus de tors, sau să îngrozi mijlocul lor un ou roșu, cu care ai fost la biserică în ziua de Paști (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

M O L I A.

(*Tinea pellionella* L.)

Sub numirea *Molie*, la Româniî din Meglenia: *Moletî* (1), iară la cei din Macedonia: *Moljă*, *Muljiță* și *Mulțică* (2), înțeleg Româniî de pretutindenî mai multe speciî de fluturași mici, cari se țin de una și aceeași familie și ale căror larve, numite asemenea *Molii*, rod blănurile, covórele, măturiile de lână și de păr, penele și animalele împăiate (3).

Pe lângă numirea generică de *Molie* însă, ce li se dă tuturor fluturașilor acestora, poporul le mai dă încă și câte o numire specială, parte după făptura corpului său colórea trupilor și parte după obiectele în cari petrec și din cari se nutresc larvele lor, și anume :

Molia subțirică, *Molia de straiie*, *Molia straielor*, *Molia de lână*, *Molia de cojóce* și *Molia de piele* (4), lat. *Tinea pellionella* L.

Molia vînătă (5), lat. *Tinea tapetiella* L.

---

(1) Per. Papahagi, *Meglenu-Româniî*, p. 95.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cf. Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, in *Enciclopedia română*, vol. III, p. 315; și in *Calendarul Minervei* pe an. 1899, București p. 122; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel : «*Molia* e o insectă, care se încubéză prin lăđile cu haine și róde tóte hainele, dacá nu se bagă de sémă»; — și de d-l El. Pop: «*Molia* strică hainele.»

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de d-l T. Ionesi; — și a celor din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul.

(5) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul.

Molia de pene, Molia de pěr (1), lat. Tinea sau Tineola biseliella Zll. și crinella Tr.

Afară de aceste trei specii de fluturași, ale căror larve, numite *Molii*, se nutresc din materiile amintite mai sus, mai este încă unul cam de aceeași mărime, care se ține asemenea de familia celui de mai sus, și care se numește: *Molie de pâne, Molie de bucate, Molia lucatelor, Gărgărița și Gărgărița de bucate* (2), lat. Tinea granella L.

Larva acestui fluturaș, numită *Gărgărița și Gărgărița albă*, spre deosebire de *Gărgărița neagră*, lat. Calandra granaria L., se nutrește numai cu grăunțe de grâu și de secară pe care, intrând în ele prin nisce borticele făcute de dinsa, le adună pe încetul la un loc și apoi, înconjurând grămăgișoara de grăunțe adunată cu un fel de țesătură sau păingăniș, o mănâncă (3).

Fiind larvele tuturor fluturașilor acestora foarte stricătioase și dăunătoare, de aceea Românii de pretutindenii întrebunțază spre depărtarea și stărpirea lor felurite mijloce.

(1) Usitat în mai multe comune din Bucovina.

(2) *Cărțile săténului român*, an. XI, cartea X, Blaj 1886, p. 157: «*Gărgărița* este o insectă de némul fluturilor de nópte și adecă de felul fluturilor mici, cu aripile dinainte înguste și lungi, de colóre sure mohorite și negriciose, iar aripile dindărát sunt simple mohorite. Pe ea este de mică această *Molie*, pe atât de stricătioasă este grânarelor. Fluturile sbóră în Maiu, Iunie și Iulie și femeiușca își așeză ouele pe grăunțele de secară și grâu. Omiduțele tinere, cari es din oué, intră în grăunțe prin borticele ce înse-și le fac, adună pe încet mai multe grăunțe la olaltă cu țesătura lor într'un grunz și le mănâncă»; — *Fóia poporului*, an. I, Sibiiu 1893, p. 308.

(3) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latindă*, publ. în op. cit. p. 335: «*Gărgărița* = Calandra granaria; Tinea granella, v. *Curculer*; — *Fóia poporului*, an. I, p. 308: «Prin Maiu sau Iunie se ivesc fluturii *Gărgărițelor albe*. Ei se împerechéză cât ce s'aú ivit și apoi bărbătușii mor, iar femeiușele oué în curs de două săptămâni, mai ales în grăunțele de secară. Din oué es nisce omiđi mici, cari ciuruesc grăunțele cruciș și curmeziș. Peste nópte omiđile se urcă de-asupra grăunțelor, unde torc un fel de păingăniș alcătuit din numeróse firicele surii-albe. Pe la sfârșitul lui August aceste omiđi părăsesc grăunțele și ernéz în crăpăturile bănelor și ale altor lemne. Primăvara, în ajunul căldurii, ele se preschimbă în păpuși și apoi în fluturii. Lăsate fiind în grăpșorții, *Gărgărițele negre și albe* pustiesc grânare întregi de bucată.»

Aşa Români din *Bucovina* contra celor trei specii dintâi pun printre haine perinute umplute cu *Sulcină galbenă*, lat. *Melilotus officinalis* Desr. sau frunze de *Hamei*, lat. *Humulus lupulus* L. și de *Tutun*, lat. *Nicotiana tabacum* L., căciulii de *Usturoi*, lat. *Alium sativum* L., precum și rămurele de *Pelin*, lat. *Artemisia Absinthium* L., în credință că *Moliile*, neputând suferi mirosul cel iute și neplăcut al acestor plante, fug de dînsul, iar nefugind pier (1).

Tot cam așa fac și Români din *Moldova*, precum și cei din *Țera-Românească*.

«Ca să ferim lucrurile de *Moli*—scrie d-l Dr. N. Leon,—se fac perinute de flóre de *Sulcină* și se pun între straie, sau frunze de *Tutun*; *Moliile* fug de mirosul lor» (2).

Iar S. Sa păr. T. Bălășel, cu privire la Români din *Țera-Românească*, îmi scrie :

«Ca să gonești *Moliile* de prin lăđi, puî într'insele *Sulcină* luată din ȝiua de *Sânziene*, sau foî de *Nuc*, luate de la biserică în ȝiua de *Rusalii*, sau *Busuioc* din ȝiua de *Sânt-Ilie*.»

Iar Români din *Macedonia*, voind a depărtă *Moliile* de prin haine, pun într'insele frunze de *Tutun* și de *Iboj* sau, după cum îi spun Bucovinenii, *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. și camfură (3).

Pe lângă aceste mijlóce, cele mai multe Românce, voind a împiedecă fluturașii sus amintiți de a-și depune oușele lor în haine, le scot pe acestea mai adese-orî în decursul anului afară, le întind la sóre ca să se soréscă și să se svînteze și apoi, scuturându-le și periindu-le bine, le așézá iarășî la locul lor, de unde le-au luat (4).

Și mai cu sémă o fac ele acésta în ajunul *Sânzienelor*,

(1) Dat. și cred. Rom. din cele mai multe comune din *Bucovina*.

(2) *Zoologia medicală*, p. 12—13.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi. Cf. de același, *Din Literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(4) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale *Bucovinei*;—Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312: «Ca hainele să nu fie mâncate de *Moli*, să le scuturi, să le expui la aer din sêptémână în sêptémână sau să le învêlescî în pânză de *bumbac*, fiind-că *Molia* nu atacă *bumbacul*.»

24 Iunie, când și fluturașii din cestiune es și sbóră mai tare în toate părțile. Iar după ce le-aū scos și svintat de ajuns, când le așeză iarăși la locul lor, pun printre dînsele *dumbravnic*, lat. *Melitis melissophyllum* L., care se face la loc curat și care *añinósă* (amirósă) frumos, anume ca și ele să añinóse frumos și tot de-odată ca *Moliile* să fugă de mirosul acestei plante (1).

Ce se atinge de fluturașul din urmă și de larva lui, se întrebunțeză aceleași mijlóce, cari se întrebunțeză și contra *Gărgăriței*, lat. *Calandra granaria*.

În fine mai amintesc și aceea că Româniī din *Bucovina*, când le plac glumele sau nebuniile cuī-vă, dic: *Măncă-lea moliile, că posnaș sau ajuns de cap mai ești!*

Iar un proverb, în care figuréză cuvintul *Molie*, sună precum urméză:

L-a băgat mumă-sa în ladă și l-aū mâncat Moliile—

și se aplică celor urfți și ciupiți de vėrsat, precum și celor ce de micī aū fost corcoliți sau alintați de părințiī lor (2). Și:

A fi ros de Molī,

adecă a fi stricat, găurit, a fi stricat de vėrsat (3).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Zanne, *Proverbele Romānilor*, vol. I, p. 555.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

S T R E L I C I U L.

Streliciu, pl. *Strelică*, e un fluturaș micuț de séră, cu muștețele învărtite, plin de puf și de colóre vinětă care, cum vede că e lumină în vre-o casă, îndată intră în năuntru și prinde a sburà ca un vârtej în prejurul luminii.

Dacă îl prindă cu mânilé lasă un fel de pulbere pe degete. Și dacă puî degetele cu pulberea acésta la ochi, astfel că pôte să intre într'înșii, atunci, după cum cred și spun cei mai mulți Români din *Bucovina*, mai de vreme saũ mai târziu orbesc. Iar dacă puî pulberea de pe dînsul pe piele, atunci pielea se umflă, se roșesce, și se fac pe dînsa un fel de petițe ca *blânda*, cari se numesc, ca și fluturașul a cărui pulbere le-a produs, *strelică* (1) saũ și *sterlică* (2).

Strelicii saũ *Sterlicii*, adecă petițele acestea, cari se fac mai cu sémă pe mâni și pe piclóre, sunt dintru început de colóre roșie, iar mai pe urmă se învinețesc.

Petițele numite *Strelică*, le capătă mai cu sémă ómenii cei fórte greu bolnavi, cari se află în agonia morții, și dacă aũ început a se învineți, atunci se dice că bolnavul respectiv a *capătat strelică de mórte*, fiind-că *strelicii* sunt semnul cel mai sigur de mórte (3).

Din cauza acésta apoi fie-care Român, prindënd vre-un *Streliciu*, se feresce ca de para focului să nu atingă cu pulberea de pe dînsul ochii saũ pielea de pe mâni oră piclóre, ca nu cum-vă, atingënd ochii, să orbescă, iar mânilé și piclórele atingëndu-le *să capete strelică de mórte* (4).

(1) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean.

(2) Dat. Rom. din Siret, com. de soția mea Leontina.

(3) După credința și spusa Rom. din Putna, dict. de V. Văcărean; — cf. S. Fl. Marian, *Immormintarea la Români*, p. 3.

(4) Dict. de V. Văcărean.

C O T A R I U L.

Cotariul este un fel de viermuș sau mai bine zis o omidă lunguleță și suptire, de coloră cenușie. El are picioare numai la cele două extremități ale corpului, adică la cap și la codă. De aceea el nu umblă târîndu-se ca cele-lalte omiđi, ci își îndoesce corpul în sus și aduce codă lângă cap și imediat după acésta capul face un salt înainte și codă iar alt salt lângă cap, așa că mersul lui sémănă pare că ar da cu pasul său cu cotul, pare că ar tot măsurà ce-và, din care cauză poporul l-a și pus apoi numele *Cotariu*.

De la mersul acestei omiđi s'a născut cu timpul și următórea đicere:

A merge ca un Cotariu.

Se đice despre cel ce merge pășind rar și gánditor, pare că ar merge măsurând pămîntul (1).

---

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel

ARIPA GÂSCEI.

(*Pterophorus pentadactylus* L.)

Pe lângă fluturii și fluturașii, ale căror aripi sunt compacte, se mai află încă un fel de fluturași mici, ale căror aripi sunt despicate în mai multe părți în forma unor penişore de găscă.

Unul dintre acești fluturași, cari se numără la *Molii*, e și *Aripa găscei*, numit ast-fel pentru că aripile sale sémănă penelor unei găsce (1).

Aripa găscei e un fluturaș frumușel și alb ca omătul, care se arată mai ales în decursul lunii lui Iunie și Iulie. Aripile sale cele de dinainte sunt despicate în două, iar cele dindărăt în trei părți în forma unor penițe de găscă.

Larva saă omida acestui fluturaș trăesce pe *Holbură*, lat. *Convolvulus arvensis* L. și pe *Cupa-vaci*, lat. *Convolvulus sepium* L., precum și pe alte plante.

---

(1) Dat. Rom, din Salcea, jud. Botoșani, în Moldova.

ȚĂNȚARUL.

(*Culex pipiens* L.)

Sub cuv. *Țânțar* înțeleg Românii mai multe familii de insecte din ordinea Dipterelor, adică a celor câte cu o pereche de aripi, al căror corp și picioare sunt foarte lungi și subțiri, aripile înguste și străveșii, iar fliscul său ratul cu care sug nu numai sucuri de plante, ci foarte adese-ori înghimpă cu dînsul atât pe animale, cât și pe oameni, sugându-le cu o deosebită lăcomie și sângele acestora, e foarte lung și subțire.

Speciile și varietățile acestor familii de insecte sugătoare de sânge cunoscute Românilor după nume, sunt, pe cât am putut eu până acuma afla, următoarele:

Arșița, lat. *Culex annulatus* Fabr., un fel de țânțar, care mușcă pe oameni vara când se scaldă, și a căruia mușcătură după cum spun Românii din *Transilvania*, unde e mai cu seamă usitată această numire, e foarte durerosă, adică arde tare (1).

După spusa Românilor din *Bucovina* însă, să-î vie numirea această de acolo, pentru că această specie de țânțar sboră mai ales ziua, când e cea mai mare arșiță, adică când arde sau frige sorele mai tare. Și de ore-ce sboră și jocă cu mare plăcere pe de-asupra apei, de aceea și mușcă ea pe oameni

(1) Hasdeu, *Magn. Etym.*, t. II, p. 1.747; — Idem de eadem, p. 1.748: «*Arșița*, insectă sburătoare din ordinea Dipterelor. Cuvîntul se întrebuițeză în Ardél.» — «Un fel de muscă, care mușcă pe om vara când se scaldă, se cheamă *Arșiță*»; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 272: «*Arșița*, în Ardél, un insect (muscă) care pișcă pe om când se scaldă»; — com. de d-l Andr. Bârsan, prof. în Brașov: «*Arșițele*, după împărțirea școlii I. Maftău din Paloș, lângă Cohalm, sunt niște musculițe, cari se adună vara pe căldură de-asupra oamenilor.»

carî se scaldă. Mușcă ea, ce mușcă pe ómenî, în urma urmelor însă o pășesce, căci sburând fórte aprópe de apă, pescii se aruncă după dînsa, o prind și o mánâncă.

Acest soiú de tîntar e așa de răú, de lacom și nesuferit că, puindu-se pe om și începênd a-î suge sângele, nu se dá de fel urnit din loc, până ce nu se satură. Din cauza acésta apoi, când voesci, atunci poți să-l omorî (1).

Și tot din cauza acésta se vede că Româniî din *Transilvania*, când vor să arate răutatea unei femeî, dic că *e rea ca o arșiță* (2).

Tîntarul, fem, *Tîntăróică* (3); la Româniî din Meglenia: *Tîntar* (4), iar la cei din Macedonia: *Mășcoñiú* și *Mușcoñiú* (5), lat. *Culex pipiens* L.

Larva acestuí tîntar, precum și a *Arșiței*, se numesce de Româniî din munții Bucovinei și ai Moldoveî, jud. Sucéva, *Carabêș* și *Carabete*, pl. *Carabefi* (6), iar nimfa *Lătăuș* (7) și *Lăturaș* (8).

(1) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăușul-vechiú.

(2) Hasdeú, *Etym. Magn.*, t. II, p. 1.748.

(3) Sex. Til, *Snóve*, Brașov 1897, p. 17: «Nea Trifu scóte atunci pipa din buzunar, o întorse cu fundul în sus și o lovî de câte-vă orî de palma-î crepată de frig. Apoi aruncând scrumul din mână, chiori ódată în pipă, suflă de câte-vă orî în ea și umplênd-o cu tabac, puse un tăciune pe ea. Rotogóle de fum începurá să se învârte prin aer, cari alungarâ obrasnicele *Tîntăróice*, cari făcurá și mânilé numai de bêsicî.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Româniî*, p. 125.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312;— com. de d-l Chr. Geagea.

(6) *Șeđétórea*, an. V, Fálticeni 1899, p. 54: «*Carabêș* = viermî mari ce se fac mai ales în nasul cârlanilor slabi, și în apă clocitá.»

(7) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățean: «*Lătăușul* trăesce mai mult unde e apă stătută saú zăcutá. Forma trupului sêu e încárligatá, iar *mersura* sa e cá dá ódatá saú mai de multe orî în sus, și apoi se lasá iaráși în jos în apă».—a celor din Udesci, com. de George Paraničí, stud. gimn.: «*Lătăușul* e o găzuță, care umblá prin apă».—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi;— și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de Const. S. Bucan: «*Lătăușul* se aflá prin topliți și prin pârăuțele fântanelor. El e de colóre gri-deschisá saú *bălănuță*, cu picíórele *covrigite* pe de-o parte. și când ínótá, ínótá pe o lature, din care *causá* se și numesce apoi *Lătăuș*.»

(8) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Lăturașul* e un fel de *gázóbá* de apă, care trăesce mai mult la isvórele cu apă rece. Se aflá

Românii din Bucovina, prindând mai mulți *Carabeți* de aceștia și puindu-î în unghițe, ca pe râme, prind pesci ca dinșii.

Tot așa fac ei și cu *Lătăușii* sau *Lăturașii* (1). Se ferece înză foarte tare de a bé apă, mai ales séra și nóptea, din locurile acelea, unde sciú că se află de aceștia, temându-se că dacă vor bé vre-unul, vor face gușă (2). Ba unii sunt de părere că chiar și atunci, când cine-vă bea apă dintr'o cofă, în care se află vre-un *Lătăuș*, acela încă capătă gușă (3).

Țânțarul de stuhărie, un fel de țânțar care trăește numai prin stuhării și care e cu mult mai mare și mai rău decât țânțarul de rând (4).

Țânțarul de pădure, lat. *Anopheles bifurcatus* L., care e mai mic ce-vă decât *Țânțarul de stuhărie*, dar și acesta sugă sânge atât de la vite, cât și de la ómenii, până ce-î bé-șică (5).

Țânțarul de baltă (6), lat. *Corethra plumicornis* Fabr.

Bâțan, pl. *Bâțani* (7), *Bânțan* pl. *Bânțani* (8) și *Sgriburicii* fem. *Sgriburice* (9), lat. *Chironomus leucopogon* Meig., un fel de țânțar mic, care tremură din picioare când stă loculii.

Bârsac, pl. *Bârsaci*, numit ast-fel pe Jiú în Tansilvania iar în alte părți, tot din Transilvania : *Bârzac* pl. *Bârzaci* (10).

une-orî însă și prin o sémă de fântâni. El umblă prin apă numai *lături*, de-aceea se numește *Lăturaș*.

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : « *Carabeții* sunt mai mari, iar *Lătăușii* mai mici. Cu *Carabeții* se prind mai multe feluri de pesci, iar *mrenele* și *cleni* se prind numai cu *Lătăuși* ».

(2) Cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(3) Cred. Rom. din Părhăuți, com. de Const. Bădăluță, stud. gimn.

(4) Dat Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iordachi Bran.

(5) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Iord. Bran.

(6) Dat. Rom. din Moldova, dict. de Ioan P. Climescu, primar în Burdujeni.

(7) Alexiu Viciú, *Glosariú*, p. 20 ;—*Șeștóra*, an. II, Fálticeni, p. 149.

(8) Com. de d-l Andr. Bârsan : « *Bâțan* se dice în Vaida-Recea, ținutul Făgărașului, la *Țânțar*. În Boița, lângă Sibiú, se pronunță *Bânțani*. În Viștea inferióră, com. Făgărașului, după spusa școlarului I. Șandru, se dice *Bâțani* la nisce musce mari, roșiaticice, cari se așeză pe cai ».

(9) Com. de d-l Th. A. Bogdan : « *Sgriburiciul* e o insectă mică care, când stă în loc, tremură ».

(10) Com. de d-l Paul Oltean.

Țânțar mic (1), *Țânțar mânântel* (2), *Țânțăraș* (3), *Țânțărel* (4), *Nouraș* și *Nourel* (5), lat. *Chironomus stercorarius* de Geer.

Numirea de *Țânțăraș* și *Țânțărel* a acestui soi de Țânțar să-i vie deacolo pentru că el e unul dintre cei mai mici Țânțari, câți li-s cunoscuți Românilor, e așa de mic că mai nu-l veți (6). Iar cel de *Nouraș* și *Nourel* îi vine de acolo pentru că nu odată se strîng cu miliónele, mai ales sêra, la olaltă și, formând un fel de sul, cușmă sau stog, sbórá ca un nouraș pe de-asupra capului (7).

Țânțar de câmp (8).

Țóbă, pl. *Țóbe* (9), *Țóbac*, pl. *Țóbaci* (10), fem. *Țóbacă*, pl. *Țóbăce* (11), numit ast-fel în Bucovina; în Moldova: *Țóbă* și *Țăbuc*, pl. *Țăbuci* (12), în Transilvania: *Țóbă*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul: «*Țânțarii mici* se strîng în formă de stog pe de-asupra capului, și se bagă chiar în ochi, și une-orî te mușcă amarnic.»

(2) Dat. Rom. din Carapciú, dict. de Vas. Cărciú.

(3) Numirea acêsta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebi însă în Brașca, Badeuș și Carapciú.

(4) Numirea acêsta e usitată în Udesci și Vicovul-de-sus.

(5) Numirea acêsta e usitată în Stupca.

(6) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici.

(7) După spusa Rom. din Stupca.

(8) Com. de Vas. Pop, stud. gimn. și d-l I. P. Climescu.

(9) Numirea acêsta e usitată mai ales în satele Ilișesci, Bălăcena și Arbure.

(10) Dat. Rom. din Ilișesci și Brașca, dict. de Ger. Roșca: «*Țóbacul* e cel mai mic Țânțar, dar și cel mai veninos. Altul mai mic decât dînsul nu se află. El trăesece orî pe unde, dar mai ales pe răchiși și pe sub pomi. Când îl prinđi, nu se alege nimica dintr'însul. Cu tóte acestea însă, când te mușcă, te frige, nu alta; — tot de acolo, dict. de Anton Popovici: «*Țóbac*, pl. *Țóbaci*, se numesce Țânțarul cel de tot mic, care mai că nici nu-l veți de mic ce-l, și care sbórá mai ales pe la înserate și petrece mai cu sémă la lunci și prin păduri.»

(11) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Paul Scripcariú: «*Țóbăca* este o specie de Țânțar, care trăesece prin câmp, mai ales prin bahne, și este fórte supêraciósă, fiind-că indată cum începe a înseră, mușcă necontentit pe ómenî, și mușcătura ei ustură fórte tare.»

(12) *Șeđetorea*, an. III, Fálticeni, p. 90 și 91;— com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Țóbele* sunt nisce musculițe mici, cari es numai când îi rēcóre, umbră, și mai ales sêra; umblă însă și nóptea. Ele sunt

Tóbe (1) și *Cibuc*, pl. *Cibuci* (2); iară în Ungaria: *Ciobac* pl. *Ciobăci* (3).

Acest soiū de țânțar, după cum se pōte vedé din notele subliniare, este fōrte mic, însă tot odată și fōrte supērăcios, din cauza mușcăturilor sale.

Mornișariul (4), fem. *Mornișă* (5), lat. *Ceratopogon puli-*

grōza celor ce mulg vacile, căci umblă mult și pe lângă animale; sunt grōza ciobanilor, a vinătorilor, și cu atât sunt mai supērăciose, cu cât se bagă în părul omului și se încălesc, căci atunci gădelă (mușcă) tare.

(1) Com. de d-l Paul Beșă, învățător în Bârgău: «*Tóba*, pl. *Tóbele*, sunt nisce musculițe mici, cari fac omului multă neliniște, mușcându-l vara la lucrul câmpului, cu deosebire sēra și dimineața.»

(2) Al. Viciū, op. cit, p. 25: «*Cibuci*, țânțarii mici (Gurghiu).

(3) Com. de d-l El. Pop: «Sunt țânțarii mari, numiți *Ciobăci*, și țânțarii mai mici. Aceștia trāese în societate cu mīle la olaltă, și necăjese fōrte mult nu numai animalele, ci și pe ómeni, mai ales nōptea.»

(4) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(5) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Mornișă* se numesce un fel de țânțar fōrte mic, care se arată cu miliónele mai ales sēra și, puindu-se pe om, mușcă fōrte rău. Ea se află prin păduri pe lângă burueni și pe lângă grajduri unde e gunoiū; — tot de acolo, dict. de Ioan Pusdrea: «*Mornișă* e mănâncică, adecă mică ca pusderia, mușcă fōrte tare, și când se pune pe om nici nu se vede. Ea se bagă, mai ales sēra, pe timpul cositului, chiar și în ochi și pișcă rău; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Țânțarii* sunt cei mari, cari cântă și-i auđi, iar *Mornișele* sunt mititele și nu se aud cântând; — tot de acolo, com. de d-l Ioan Nistor, cant. bis.: «Sub *Mornișă* înțeleg Români de pe la noi un fel de țânțari mici, cari jōcă prin aer peste ți, dar mai ales sēra înainte de apunerea sórelui; — a celor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Mornișă* e țânțarul cel mai mic;» — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Mornișele* s̄s mănâncelufe și pișcă fōrte tare, când are să fie plóie;» — a celor din Galanesci, dict. de George Galan: «*Țânțarii* cei mici, cari sbōră pe de-asupra capului ómenilor, și pe unde se duc ómenii, pe acolo se duc și ei, se numesc *Mornișe*. *Mornișele* pișcă hāt binișor;» — tot de acolo, dict. de Ioan Ungurean și George Cârstean: «*Mornișă* pișcă fōrte rău, mai ales sēra și anume pe timpul cositului;» — a celor din Frătăuțul-noū, dict. de Nic. Rusu: «Unde se pune *Mornișă* se face bēșică ca de urzică, așa pișcă de tare;» — a celor din Frătăuțul-vechiū, dict. de G. Onciul: «*Țânțarii*, cari se string sēra stolori și mușcă vitele, însă mai ales pe ómeni, se numesc în unele părți din Bucovina *țânțarii*, iară în altele *Mornișe*. — Tot *Mornișă* se mai numesce țânțarul acesta și în alte sate din Bucovina, precum în Straja, Crasna, Liteni, Udesci și Budeniț.

arius L., este asemenea un țânțar foarte mic, care mușcă rău. El se numește ast-fel pentru că, după cum spun unii, *mornăesce* tare, adecă *bănăe*, produce un fel de sunet *bânnn!* care se aude ce-vă mai tare decât cel de *albină* (1).

După alții însă se numește *Mornișariu* și *Morniță* de aceea, pentru că deși este foarte mic, mușcă foarte tare și rău băgându-se chiar și prin straie (2), și atâta ce-l supără pe om, că acesta nu mai scie ce să facă și cum să se apere de dînsul.

De aceea apoi și zicala: «*Picăt pe om ca Mornița*», care se aplică unui om, ce molestază din cale afară, și de care nu te poți cu una cu două mîntul ca și de *Morniță* (3).

Despre toți acești țânțari sugători de sânge, câți s'au înșirat până aici, și mai ales despre *Țânțarul vulgar*, lat. *Culex pipiens*, care e mai răspândit și ca atare mai bine cunoscut, pe când pe cel-lalți poporul foarte adese-ori îi confundă unii cu alții, există la Români din *Transilvania*, com. *Bistrița-cetate*, următoarea legendă:

«Duce că odată Maica Precista povestea cu *Sórele* despre păcatele lumii acesteia și, între multe altele, povestiră ei și despre fără-de-legile lui *Pic-împărat*, căruia îi eşise vestea pentru nemiloșia lui.

«*Sórele* spuse tot ce veduse, iar *Maica sfîntă*, cântărindu-î păcatele, îl judecă că nu ar fi bun numai de țipat într'o apă fără fund, ca să i se pîrdă urma pentru vecii vecilor.

«Dar nu gătiseră cu judecata, când colo iată că vine și *Pic-împărat* și haid să ieă pe *Maica Precista* de pîr, că dór el eră împărat și nu aveă de cine să se témă, și injurând câte îi veniau în gură, se luă la sfadă și cu *Sórele*.

«Vrînd *Maica sfîntă* să-i spuie ce-vă cuvinte pentru în-lreptare, nu apucă, căci *Pic-împărat* îi astupă gura cu o palmă, pentru ca să nu pótă nimic grăi.

«*Sórele*, vedînd acéstă purtare neomenósă din partea lui, se făcù foc și pară de mânia, îl luă de gât și aruncându-l

(1) După spusa Românilor din Frătăușul-vechiu, dict. de C. Onciul.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(3) Dict. de T. Ionesi din Vicovul-de-sus.

într'o fântână, se înecă, fără a pute dice alta decât: *zi, zi, zi, zi, zi!*

«*Maica sfintă*, fiindu-i milă de el, a vrut să-l scôtă afară, dar când colo, în loc de *Pic-împărat*, află numai un *Țânțar* sgriburind de frig sub grinda fântânei. Se vede că Dumneșeu îl pedepsise pentru obrăznicia lui.

«Și *Țânțarul* n'a eșit din ascunzișul lui, decât după ce s'a dus *Sórele*, căci îi eră frică, și . . .-i frică și acum, despre ce ne putem convinge și noi, că *Țânțarii* nu umblă decât numai nóptea, când nu-i vede *Sórele*, cântând și acuma pe de-asupra fântânelor: *zi, zi, zi, zi!*» (1)

O altă legendă despre *Țânțar*, și anume din *Bucovina*, sună precum urmază :

«Dice că *Dumneșeu*, după ce a făcut toate vietățile câte se află în lume, le-a chemat într'o ți la sine ca să le spuie ce are fie-care să lucreze în decursul vieții sale și cu ce fel de nutreț are să se nutrască.

«Toate vietățile, cum au prins de veste că *Dumneșeu* le chemă, îndată au și alergat din toate părțile la dînsul ca să vadă ce le va spune.

«Și *Dumneșeu*, cum s'au adunat, fie-căreia i-a spus ce are să lucre și cu ce are să se nutrască și apoi, binecuvîntându-le, le-a dat drumul să se întorcă de unde au venit.

«*Țânțarul* însă, pe unde va fi umblat și ce va fi făcut în restimpul acesta, nu știu, destul atâta că el nu s'a înfițoșat înaintea lui *Dumneșeu* când s'au înfițoșat cele-lalte vietăți, ci cu mult mai târziu.

«Da tu, pe unde mi-ai umblat și ce mi-ai făcut până acuma, de mi-ai venit așa de târziu? — îl întrebă *Dumneșeu* cam răstit, când îl vădù c'a venit așa de târziu.

«*Țânțarul* începù a legă teie de curmeie, ba că-i una, ba că-i alta, dar în zadar, căci nu i se încapù nici de cum desvinovățirea.

«Ei, și ce vrei acuma? — îl întrebă *Dumneșeu* mai departe, spune-mi de grabă, că n'am când sta mult de vorbă cu tine!

«Apoi dă! — începù a gângăvi *Țânțarul* — am venit să-mi dai și mie óreși-care dar, precum ai dat și celor-lalte vietăți.

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Dar vreî—dise atunci Dumneđeū—*darul suptului* să-l ai! Acésta să-ți fie nutrețul!

«Și rostind cuvintele acestea îi făcū semn cu mâna să se întorcă înapoi de a unde a venit.

«*Țânțarul* ce eră să facă? . . se întorse supărat înapoi și, voinđ a trăi și el în rând cu cele-lalte vietăți, a început a suga sucul din o sémă de burueni și copaci și a trăi cu acesta.

«*Țânțăróicei* însă nu-î veni nici de cum la socotélă hrana acésta. De aceea a și început ea de la un timp a cincăi pe bărbatul ei și a-î dice să mérgă din nou la Dumneđeū și să cêră altă hrană.

«Nu veđi—dicea ea—cât de pițigăiat, prizărit, amărit și slab te-ai făcut cu hrana ce-ai căpătat-o. Încă numai vre-o câte-vă săptămăni să te mai hrănesci cu de acéstă hrană, și apoi poți dice lumii: sănătate bună!

«Însă *Țânțarul* nu voi s'o asculte, ci-î dise:—Dacă nu-ți place hrana acésta, apoi despre mine. . . mergi și cere tu alta, că eū nu te opresc. Mie unuia însă dă-mi bună pace!

«*Țânțăróica* însă nu, că dacă nu se duce el, că e bărbat, atunci se duce ea, un cap de muere, și o să vadă că Dumneđeū i-a împlini dorința!

«Apoi dă!—dise mai departe *Țânțarul*,—dacă ești așa de încređuță în tine, de ce nu te duci singură, ce-mi bați capul atâta!

«*Țânțăróica*, foc și pară, că bărbatul ei nu vrea s-o asculte, se pornesce și se duce țintă la Dumneđeū, și cum ajunge începe a i se plânge și a dice că ea nu e în stare să trăescă din sucul copacilor, și de aceea îl rógă să-î deă altă hrană mai bună.

«*Dumneđeū* se uită lung la dînsa și apoi o întrébă:

«Dar bărbatul tēū ce dice la acésta?

«Ce să dică? . . el nu dice nimica, măcar că de când a început a se nutri numai cu suc de burueni și de copaci, s'a făcut așa de pițigăiat și de prizărit, că numai umbra a rămas dintr'însul!

«Dacă-î așa tréba, atunci tu de ađi înainte să sugi sânge de vite și de om și cu de acesta să te nutresci, iar când

nu-î mai avé de unde să sugî sânge, atunci să pieri. Bărbatul tēu să se nutrēscă și cu una și cu alta.

«Și de atunci de când a hotărît Dumneđeū acēsta, *Țânțarul* se nutresce atât cu suc de erburî și de copaci cât și cu sânge de vite și de om. *Țânțărōica* însă numai cu sânge. Iar când n'are de unde sugē sânge, atunci trebuie să pieri, căci n'are alta cu ce să se nutrēscă » (1).

A treia legendă, din Țēra-Romānescă, care ne arată cam de când se ivesce *Țânțarul* și până când trāesce, sună ast-fel:

«În vremea de demult, pe când umblau sfinții pe pămînt, ședeă odată, sub pōlele unei pădurî la umbră, *Sf. Petru* de vorbă cu *Sf. Dumitru*.

«*Țânțarul*: bāzzzz! bāzzzz! pe lângă *Sân-Petru*.

«*Sân-Petru* îl întrēbă:

«Ce-mî tot dai tārcole și mă tot bāzāi p'aci, mă *Țânțarule!*

«Pāi ađi țe đia, *Sf. Petre*, și veniî să-ți fac un cāntec, pōte-mî dai vre-un bacșiș! — rēspunse *Țânțarul*.

«*Sf. Dumitru* luă vorba din gura sfintului *Petru* și đise *Țânțarului*.

«Apoi dacā ești meșter lăutar, să vii și la đia mea să-mi cānți!

«*Țânțarul* muie glasul și rēspunse sfintului *Dumitru*:

«E he! *Sfinte Dumitre*, de đia ta mî se mōie cōrdele!

«Și de atunci a rēmas vorba din bătrāni: *A i se muia cōrdele* » (2).

Țânțarul este un sugētor de sânge fōrte îndrāsneț, ne-suferit și lacom. Ba une-orî, dacā sunt mulți la număr, pot să devie chiar și periculoși.

S'aū întîmplat chiar casurî că, dānd cāte un roiū de țânțarî peste ómenî, carî n'aū fost în stare să se apere de dinșul, le-aū supt tot sângele, ast-fel că n'aū rēmas dintr'înșil numai pielea și ciolanele.

Înfiorătōre și durerōsă mōrte trebuie să fie acēsta! De aici se vede că vine apoi și blestemul Romānilor exprimat în următōrea doină ostășescă:

(1) Din Stupea, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Frunză verde spic de orz,
Cine-a stârnit: hai la sorț,
Putredăscă-i carnea'n gros,
Si ciolanele pe jos,
Și picioarele 'n butuci
Și mânil în cătuși,
Sângele pe la *țânțari*
Și ochii pe la *bondari*,
Iar pielea la tăbăcari! (1).

Cu toate însă că partea cea mai mare de *țânțari* sunt sugătorii de sânge, nu tot-deauna sunt ei asemenea de îndrăzneți și nesuferiți, ci numai în anumite timpuri.

Așa, bună-ora, *Țobăci* și *Mornițele* umblă foarte tare pe la apusul soarelui și până cam către miezul nopții și te mușcă foarte rău, mai cu seamă când are să plouă, adecă înaintea unei ploii (2), precum și după o ploie când dă o căldură mare, când soarele strălucеște și frige, și când nu mult după acesta iarăși se înoreză (3).

Drept aceea când umblă *țânțarii* mai tare și mușcă mai rău, de nu putem răbdă mușcăturile lor, atunci e semn de ploie (4), sau după cum spun unii, când are să fie vara ploie, atunci umblă *Mornițele* (*țânțarii*) séra cu drăia, adecă în o

(1) *Noua Revistă Română*, vol. II, p. 293.

(2) După spusa Rom. din Brașca, dict. de Iacob Popovici: «*Țobăcul* umblă foarte tare până spre miezul nopții, când e a ploie, când are să plouă, atunci *sbârnădesc* el pe la urechi, străbate prin' straiе și mușcă foarte rău»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Mornița* pișcă foarte tare mai ales a ploie»; — a celor din Bilca, dict. de Chir. Horodnic: «Când se arată multe *Mornițe*, se arată a ploie»; — a celor din Vicozul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Mornițele* te frig, așa te mușcă de rău, mai ales pe la apusul soarelui și înainte de o ploie. Ele au ac lung, pe care îl bagă în piele și atâta ce sug la sânge, până ce se satură.»

(3) După spusa Rom. din Stupca, dict. de Ioan Savu: «*Țobăci* sunt un fel de *țânțari* mici, cari mușcă mai cu seamă înaintea unei ploii precum și după o ploie când dă o căldură mare, adică când strălucеște soarele după o ploie și în curînd iarăși se înoreză; și în urmă pe la inserate. Ei trăesc mai ales pe lângă păduri și lunci.»

(4) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul și M. St. Coniac, și a celor din Mahala, com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

mulțime mare, și mușcă pe ómení și animale, sugându-le ne-
 contenit sângele din locul unde apucă a se pune (1).

Orí «când *țânțarii* mușcă fórte tare omul, așa, în cât abă
 se póte apërà, se đice că are să plouë în scurt timp» (2).

Și în fine: «Când umblă multe *Țóbe* pe lângă foc, atunci
 se strică vremea» (3).

Din cauza acésta apoi și datina Românilor din unele părți
 ale *Bucovinei*, când aud pe timpul adunării fanului *bănăin*
Mornișele, de a se sfărma lucrând și a đice unii către alții:

«Haí să ne silim cu adunatul și căpițitul fanului, căci iată
 ne-a venit scire prin *Mornișe* că în curând are să plouë și
 atunci tot fanul ni se va udă și strică!» (4)

Când sbórá tare *Arșița*, atunci e semn de secetă, de ar-
 șiță. Iar când se ivesc și se stríng mai mulți *Țânțari* sau
Mornișe la un loc și jócă pe de-asupra capului și nu mușcă,
 atunci e semn că n'are să plouë (5), ci are să fie vreme bună,
 adecă frumos și cald (6).

Credința în arătarea schimbării timpului prin *Țânțari*
 există nu numai la Români din *Bucovina*, ci ea este răs-
 pândită și la cei din *Transilvania*.

Iată ce ne împărtășesce în privința acésta d-l Th. A. Bogdan:

Țânțari a vedé điua, e semn că are să se schimbe vre-
 mea (7).

Roiú de Țânțari de-asupra fântânelor a vedé, e semn că
 va fi đi înourată (8).

Țânțari mulți a vedé pe de-asupra capului, e semn de
 plóie (9).

Țânțarii nóptea dacă te vor pișcă, e semn că are să plouë (10).

(1) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, t. I, p. 118, 119.

(2) Cred. Rom. din Cireș-Opaiț, com. de Tóder Burla, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(4) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, com. de d-l I. Nistor.

(5) După spusa Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de G. Onciul.

(6) După spusa Rom. din Mahala, com. de Ionică al lui Iord. Isac.

(7) Cred. Rom. din Fărăgău.

(8) Cred. Rom. din Răciú.

(9) Cred. Rom. din Craifalău.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău.

Cântec de Țânțari a auđi, e semn că se va răci vremea (1).

Luptă de Țânțari a vedé, e semn că are să fie vifor mare (2).

Roiu de Țânțari a se înălță drept în sus, până a-i perde
a vederea, e semn că va urmà timp călduros (3).

Țânțari în ȝiua de Pasci de veđ vedé prin casă, e semn
ă anul întreg va fi ploios (4).

În fine:

Când se află multe *Țobe* pe de asupra unui loc băltos ori de
supra pădurii, cât mai curând va veni plóie cu tempestate (5).

Afară de cele înșirate până aici, mai există la Români
în *Transilvania* încă și următóarele credințe despre *Țânțari*:

Țânțarii sunt robii diavolului (6).

Țânțarii sunt slugile cele netrebnice ale Satanei (7).

Țânțarii sunt făcuți din fumul eșit din pipa Diavolului,
le aceea nici nu le place fumul (8).

Țânțarii sunt vrășmașii ingerilor celor buni (9).

Unde sunt *Țânțari* mulți, acolo is departe ingerii, căci de
rică ca să nu-i pisce nu se apropie de ei (10).

Unde umblă *Țânțari* mulți, afumă locul cu tămâe, că de
u, ingerul casei plânge de se topesce (11).

Roiu de Țânțari asupra capului tđu de veđ vedé, e semn
ă te veđ întâlni cu ómeni rei (12).

Roiu de Țânțari de-asupra casei de veđ vedé, e semn că
să și se fure ce-vă de la casă (13).

Țânțari în nóptea de *Joi-mare* în biserică de veđ vedé

(1) Cred. Rom. din Reghinul săsesc.

(2) Cred. Rom. din Toplița.

(3) Cred. Rom. din Borgo-Mureșeni.

(4) Cred. Rom. din Neș. — Până aici com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Borgo-Prund, com. de d-l Paul Beșa.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Cluj.

(8) Cred. Rom. din Reghin.

(9) Cred. Rom. din Parva și Măgura.

(10) Cred. Rom. din Măgura.

(11) Cred. Rom. din Măgura, Ilva și Bistrița.

(12) Cred. Rom. din Tóca.

(13) Cred. Rom. din Fărăgău.

orî audî, e semn că are să se întimple vre-o primejdie în sat (1).

Țânțar în grópă de mort de veî ascunde, și acela mușcă pe cine-vă, respectivul va muri (2).

Nu ședé séra pe morminte, că de te mușcă *Țânțar* să morî (3).

În casa, unde este mort, nu lăsă *Țânțariî* să intre, stârnî bóle în sat (4).

Omul morbos trebuie apërat de *Țânțariî*, că de nu, m

În nóptea de *Sân-George* de te vor mușcă *Țânțar* în slujba Satanei, ai să te faci *strigoiu* (6).

În nóptea de *Sân-George* de veî vedé *Țânțariî* prin dul vacilor, omórá-î că-s *strigoî*, ce vreaû să le ie tele (7).

O sută de *capete de Țânțar* în un coș de veî p te veî mărită după cine veî vré, dacă mestecate c benuş de oû le veî da să le mănânce acela pe care îl v

O sută de *aripi de Țânțar* de veî uscă și le veî r și apoi, mestecându-le cu vin-ars, le veî bé până le veî fi ușórá ca *Țânțarul* (9).

Dacă în ziua de Pascî veî prinde o sută de *Țânțar* să trăesci o sută de anî (10).

Mușcătura Țânțarilor nu numai că e nesuferită, ci odată și fórte durerósă, ba une-orî și periculósă, fi produce o usturime și o mănćarime fórte mare, ast-omul mușcat de dînșii trebuie necontenit să se scarpine, ce se face bęșici.

Din cauza acésta apoi partea cea mai mare a óm

(1) Cred. Rom. din Beșineu.

(2) Cred. Rom. din Aldorf.

(3) Cred. Rom. din Aldorf-Dumitrița.

(4) Cred. Rom. din Dumitrița.

(5) Cred. Rom. din Pintic.

(6) Cred. Rom. din Bistrița.

(7) Cred. Rom. din Beșineu.

(8) Cred. Rom. din Vărăria de lângă Năséud.

(9) Cred. Rom. din Ghiriș de lângă Turda.

(10) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a nicasat d-l Th. A. Bogdan.

carî se află în câmp sau în pădure la lucru și carî voesc a scăpa măcar întru cât-vă de mușcăturile lor cele nesufărîte, fac foc din baligă de cal și de vacă (1), din gunoi, precum și din felurite alte gunoie și putregaiuri, anume ca să ăasă mult fum dintr'însul. Și de ore-ce fumul acesta e greoiu, de aceea țânțarii, neputându-l suferi, fug de dînsul, lăsându-l pe omeni în pace (2).

Sau să afumî odaia ori cămara de dormit cu tămăe (3).

Sau să fumezi ori să te ungi pe frunte cu *terpentin* (unt de naft), că apoi nu te supără mult (4).

Sau să te speli cu apă sărată de mare și să nu te ștergi, ci să dormi așa cum te-ai spălat. Iar dacă n'ai apă sărată de mare să întrebuițezi oțet «*pușcă*» (5)

Când te mușcă însă *Țânțarii*, se dice că nu e bine să te șarpini pe partea unde ai fost mușcat și ai mâncărime, ci să rabdi o di, două, suferind toate înțepăturile, și apoi ori cât te vor mai înțepa, nu-ți va mai pessa, fiind-că te vei îndatină.

Iar dacă nu-ți convine acesta, atunci e bine să puî, îndată ce te-a mușcat un țânțar, pămînt umed și să-l lași acolo mai mult timp, că apoi îți va trece (6).

Mai departe e bine să ieî frunză de *Boz verde* și pe atâta *Rută*; să le pizezi în piuliță, să scoți zema din ele, să o amesteci cu oțet și cu două dramuri de *suramura* fiertă, să te ungi cu această zemă și apoi îți trece (7).

Baliga de vacă însă e cea mai bună. Se cere însă ca acesta să fie cu totul prospătă.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă dic că de

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: «De țânțari se afumă cu baligă de cal sau de vacă, iar când te înțepă, te ungi cu spirt de sare.»

(2) Dat. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Brașca, dict. de Iac. Popovici; — și a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

(4) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi.

(6) Per Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

(7) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 82;—cf. Dr. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

te vor mușcă *Tânțari*, e bine să scui pi peste mușcături și să ȳic:

Ptiũ, cal blestemat,
Precum m'ai mușcat
Tu pre mine,
Așã și pre tine
Sã te musce *furnicile*
Și tôte gujuliile!

cã apoi iți va trece (1).

Iar dacã auđi *Tânțari* de-asupra ta, sã scuipesci pe cap și sã ȳic:

Turmã strinsã din lume
Sã fii de minune!

cã atunci nici unul nu te va mai mușcă (2).

Tânțarul nu numai cã e un insect fõrte îndrãsneț și ne-suferit din cauza împunsãturilor sale celor dureroșe, ci el e tot de odatã și fõrte pițigãiat, prizãrit și mic cã mai nu-l veđi.

Din cauza acestor însușiri ale sale, figurãzã el adeseori și în proverbele și ȳicalele Romãnilor de pretutindenã.

Iatã vre-o cãte-vã și dintre acestea:

Tânțarul, cãt de mic, c'o mușcãturã micã și pe leũ i biruesce—

adecã omul cãt de mic põte rãsplãti, supãrã și pe cel mai mare (3).

Originea acestui proverb cred cã zace în urmãtõrea fabulã:

«ȳice cã odatã s'a fost pus *leul* sub un copac și așteptã cu mare nerãbdare, dõrã trece cine-vã pe acolo ca sã-l mãnãnce.

«Iatã insã cã nu mult dupã acãsta, de unde și pãnã unde sbõrã o *Tõbãcã* pe de-asupra capului sãu și zãrindu-l prinde a *bãnãi* și a i se pune pe nas.

«*Leul* dã odatã cu laba ca sã o prindã, dar nu o põte prinde, dã a doua õrã, dar de gãba, cãci *Tõbãca* sburãnd

(1) Dat și cred. Rom. din Șamșud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Zanne, *Proverbele Romãnilor*, vol. I, p. 670.

le pe nas i se pune pe o ureche, apoi pe alta, și *bânăe* mai leparte.

«În urmă *leul*, vădând că nu o poate prinde, se mânie și întreabă:

— «Cine ești tu, atât de mititică, și faci posne așa de mari, ai totuși nimeni nu te poate prinde?»

— «Eü sunt *Tobăca!* — răspunse acesta, — și din cine vreaü din acela sug sânge, și nimica nu poate să-mi facă!

— «Veï fi sugând tu din cine vei fi sugând, dar din mine știü că nu vei suge, pentru că eü sunt mai tare decât tine! — *șise leul.*

— «Dacă cređi tu că eü nu pot suge sânge și din tine, atunci hai să ne apucăm rêmășag și vom vedé cine e mai tare: tu ori eü! — *șise Tobăca* mai departe.

— «Despre mine—*șise leul*—și se apucară în rêmășag.

«Atunci *Tobăca*, nici una nici douș, i se pune pe nas, îi infige râțul într'însul și prinde a suge la sânge, fără ca *leul* să-ï potă face ce-vă. Iar după ce s'a săturat de supt, întreabă pe leü:

— «Ei! ce spuï acuma?... Așă-ï că te-am rêmăș?... Acum arată-mï și tu ce putere ai!

— «Eü am așă o putere, — răspunse leul, — că întimplându-se să vie un om pe aicia îndată l-așï mânca!

«Nu apucă însă bine a rostï cuvintele acestea și iată că din întimplare trece tocmai atunci un băiét pe acolo.

«*Leul*, cum îl vede, se și repede spre dînsul ca să-l mănânce.

— «Stăi! — *șice Tobăca*, — că acesta nu e încă om, ci are să fie de-abia de acuma înainte!

«*Leul* se rușinează și-l lasă în pace.

«Ce-vă mai târđiü se ivesce un moșnég.

— «Acuma vine un om! — *șice leul.*

— «Ba nu! — răspunde *Tobăca*, — acesta a fost om, dar acuma nu mai e, acuma-ï moșnég; dă-ï bună pace că numai țï-ï rupe dințïi într'însul!

«Leul l-a lăsat și pe acesta.

«Mai așteptând pușin, iată că vine un husar călare.

— «Póte nici acesta nu-ï om? — întreabă leul.

— «Ba tocmai acesta-ï om! — răspunde *Tobăca.*

«Atunci *leul* țup! la dînsul în drum, cu gîndul ca să-l nînce.

«*Husarul* însă, cum vede că *leul* se repede la dînsul, de grabă sabia și cât ai clipi din ochi îi croesce vr'o că peste cap.

«*Leul*, vîdînd că nu e șagă, dă dos la față și pe i colo țî-e drumul.

«*Tobăca* după dînsul și, puindu-i-se pe o ureche, îl întu cum îi aflarea?

«*Leul*, amețit de cap, îi răspunde:

—«Omul cel cu mintea próstă
Nu sciú de-unde-o scos o cóstă
Și pe unde mă croiă
Tot bucățele săriă,
Și dacă n'ași fi fugit
Tot m'ar fi bucățelit!» (1)

Maî departe:

Și țânțarul este mic,
Dar pe taur rău l-a rînit,
Cînd în nas l-a sărutat.

Se ȓice pentru cei mici, arătînd că și ei, cît de mic pot supără pe cei mari.

Țânțarul cu cîntări te sărută.

Adecă cel viclén. Se ȓice maî cu sémă despre femeî.

Pe țânțar
L-a făcut armăsar.

Se ȓice cînd ne întrebuiñăm la slujbe cu ómenî triviți, cum cu un cismar la jimble, și cu un jimblar la c

Țânțarul
Cu armăsarul.

Se ȓice pentru cele nepotrivite.

---

(1) Din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, și com. de Paul Scrip

Face din țânțar
Armăsar.

Face din țânțar
Harmăsar.

Din țânțari
Armăsari (1).

S'apucă țânțarul
Cu armăsarul (2).

Adecă se apucă la vitejie un om sărac, nevoiaș, cu un bogat
vârtos.

Din țânțar
Se face armăsar (3).

Dintr'un țânțar
Face un armăsar (4).

Încoronéză țânțarul
De țî-l face cât măgarul.

De multe ori din țânțar
Lumea face armăsar.

Gura reă și un bivol
Dintr'un țânțar îți face.

Mincinosul încoronéză țânțarul
Și-l măresce cât măgarul (5).

Se dice despre cei mincinoși, cari pentru un lucru de ni-
mic fac sfóră în țeră.

S'a făcut dintr'un țânțar
Un armăsar.

Se dice când cine-vă o veste óre-care o măresce cu mult
mai tare de cum a fost saũ e întru adevèr (6).

Țânțarul se face armăsar.

Din țânțar
Se face armăsar.

Se dice mai cu sémă când o mică cauză are urmări în-
semnate.

Strecură țânțarul
Și inghite armăsarul.

Strecură țânțarul
Înghite armăsarul.

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 670—671.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) S. Mihăilescu, *Proverbe și dicționari*, publ. în *Șeșătórea*, an. I, Făl-
ticești p. 219.

(4) Usitat în Bucovina.

(5) Zanne, op. cit, p. 671.

(6) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

Adecă cei ce lasă cele mari și cercetăză cele mici și de nimica (1).

Nici o frică
De furnică,
De țânțar
Nici habar (2).

Se dice despre ómenii cei lăudăroși, însă neputincioși, cui se laudă că cine scie ce ne-or face, însă din cauza neînsemnătății lor, nu pot nimic să ne strice.

Țânțar trăsmit,

adecă minciună gólă, lucru cu neputință.

A se unge cu untură de țânțar trăsmit se dice în glumă celui ce se vaită de vre-o bólă ușóră. Adesea se aude în popor: «Apoi dacă te dóre rău: *unge-te cu untură de țânțar trăsmit*, cu untură de *muscă văduvă* netrecută drumul; și dacă i vedé că nu-ți trece, să puí la buba, care te dóre, nițeluș *scăpău* de fată mare și *screm* de mătușă bătrână, și apoi și-a trece» (3).

Când o fată mare e așa de leneșă, că numai cu mare greú se apucă de lucru, atunci feciorii nu odată o ieaú în bațocură chiuindu-i în joc, că ea, biéta, bucurósă ar lucrà, dar nu póte din cauza mușcăturii țânțarilor.

Iată și o chiuitură de acestea:

Am o mândră ca și-o cruce
Și la lucru n'o pot duce,
Diminéța-i rouă mare
Și se udă pe picióre,
Când apune sfintul sóre
Stău țânțarii s'o omóre.
Peste ți se prea 'ncălđesce
Și ea, biéta, se negresce! (4)

Alta:

(1) Zanne, op. cit., p. 671.

(2) Usitat în Bucovina.

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(4) Din Brașca, com. de Anton Roșca, stud. gimn.

Am o mândră ca și-o cruce
 Și la lucru n'o pot duce.
 Dimineța-î roua rece,
 Peste ți se prea 'ncăldește.
 Când ți coala la ojină,
 Țânțari-o pișcă de mână! (1)

În fine merită a fi amintit și aceea că Româniî din cele mai multe părți ale *Bucovinei* poreclesc pre ómenii, și mai cu sémă pre copiii, cari sunt prea îndrăsneți și nesuferiți, *Țobăci* (2).

Româniî din *Banat* însă numesc pre copiii săritori și iuți de fire *Țânțari* (3).

Iară cei din *Moldova* poreclesc nu odată pre femeile im-morale, precum și pre cele bețive și lingușitoare, cari se țin grăpiș de om ca și *Țóbele*, *Țóbe* (4).

În *Bucovina* se află chiar și familiî, cari se chémă *Țobác* (5), precum și un joc care se numește *Tânțar* (6).

(1) Din Frătăuțul-noû, com. de Iulian Sidor, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Com. de S. Theodorescu-Chirilean.

(5) În Frătăuțul-vechiu.

(6) Usitat în Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

ȚÂNȚĂROIUL.

(*Tipula oleracea* L.)

Țânțăroiul, fem. *țânțăroică* (1), numit altmintrelea și *Țânțariu lăbănat*, *Țânțar mare* și *Țânțar mășcat* (2), e un fel de țânțar mare, care nu mușcă nici nu *bănăește*, adică nu cântă când sbóră, ci produce numai un fel de *sfărăit* din aripă.

Țânțăroiul trăește, începând din luna lui Iulie și până în luna lui Octomvrie atât pe fânațe, cât și prin grădini. De aceea nu odată îl vedem intrând și sfărăind în sborul său chiar și prin case; dar neputând mușca, nu se atinge nici de vite, nici de ómeni.

Țânțăroiul, după credința și spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, se arată și sbóră mai cu sémă înaintea unei ploii, și une-oră într'un număr așa de mare, ca și când ar fi o cétă de lăcuste.

De aceea ómenii, cari sunt ocupați cu lucrul câmpului, când vęd mulți țânțari de aceștia sburând încolo și încóce, se grăbesc cu lucrul, siguri fiind că în curând are să plouă (3).

În fine mai e de observat și aceea că ómenii, cari sunt fórte lungi și subțiri, atât în corp, cât și în picioare, se porelesc adese-oră de către cei-lalți consăteni *Țânțăroi*.

(1) Dat. Rom. din Voitinel, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — a celor din Carapciu, dict. de Vas. Cărciu.

(3) După spusa Rom. din Brașca.

Drept dovadă despre acésta avem și următórea chiuitură:

Hopa, țupa, *Țânțaroii*,
Că desér' am să te moiū
Într'o ólă cu oloiū!
— Ba-ī mai muiă și pe dracu,
Mai de grabă eū, săracu,
Te-oiū face ca și bumbacu!

P O Ş G A N I A .

(Sciara militaris Now.)

Cuv. *Poşganie* e un nume colectiv, prin care se înţeleg larvele insectului numit lat. *Sciara militaris Now.*

Poşgania, germ. Heerwurm, după cât imi este mie până acuma cunoscut, provine numai în munţi, unde se arată de regulă pe la începutul lunii lui Iulie şi până către mijlocul lunii lui August într'un chip şi într'un număr aşă de mare, că vădând-o mişcându-se dintr'un loc într'altul şi căutându-şi hrana, care constă din frunze de fag şi din cetină putregăioasă, şi se pare la prima privire că ar fi un fel de şerpe sur ca la 376 cm. de lung şi cam de o palmă de lat, care se târâe a lene încolo şi încóce pe pământ.

Românii din *Bucovina*, districtul Câmpulungului, şi cu deosebire cei din comuna Dorotea, când dau peste o dróie de aceste larve sau viermuşi, numiţi *Poşganie*, n'o lasă în pace, ci o prind, o duc acasă şi păstrând-o peste an, o întrebuinţază ca léc pentru vacile şi oile, cari se *sburătăcesc*, adecă cărora li se umflă pulpa şi din cauza acéstă dau dintru început lapte puţin şi scopt, iar mai pe urmă stârpesc cu totul precum şi pentru celea ce au *nejit*, adecă a caror pulpă sau uger nu numai că se umflă, ci tot odată şi crapă şi din cauza acésta apoi după 8—10 zile nu dau mai mult de fel lapte.

Iar când ved că atare vacă sau óie s'a *sburătăcit*, adecă a căpétat bóla numită *sburatic*, sau s'a *nejit*, adecă a căpétat bóla numită *nejit*, ieau *Poşganie* de acésta, o pun într'o ólá sau alt vas la foc, o fierb bine şi cu zéma ei oblojesc şi spală apoi vita *sburătăcită* sau *nejită* la pulpă.

Făcând acésta se dăce că vita sburătăcită în puține zile se vindecă și iarăși prinde a da pe încetul lapte ca și mai înainte (1).

Vacile saū oile însă, carī aū *nejit*, nu se pot vindecă așa de lesne și iute, ca acelea ce aū *sburatic*. De aceea contra *nejitului* se întrebuintează adese-orī și un fel de *descântec de nejit*, care se face precum urmază:

O copilă brudie, care nu e mai înaintată în vârstă de 12 ani, se duce la vaca saū oia, care e bolnavă de *nejit*, și apropiindu-se de dînsa dăce:

Fugī nejite
Pricăjite,
Că te-ajunge 'n astă vară
Călcăiū de fată feciōră,
Cum te-ajunge
Cum te arde!

Și cum rostese cuvintele acestea, îndată pălesce pulpa vacii saū a oii cu călcăiul îndărăt, adecă întorcându-se cu spatele spre vacă și pālind apoi în pulpă cu călcăiul.

Cuvintele descântecului acestuia le pōte rostī orī și ce femeie, cu călcăiul însă n'ō pōte pālī, numai o copilă care nu e prihănită.

În fine e de notat și aceea că vaca, care nu e bună de lapte, *nu se nejesce* nicī odată, ci numai *acelea ce dau* mult lapte (2).

(1) Cred. și dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(2) Dat. Rom. din Ciudeiū, din distr. Storojinețului, dict. de M. Popescu, dăscăliță.

MUSCARE A.

(*Stimulia Columbaeschensis* Fabr.)

Dacă va face cine-vă primăvara cam prin luna Aprilie și Maiu o preumblare în părțile de prin prejurul Vârciorovă, Severinului, Cladovei și Orșovei, va observă de sigur că aprópe jumătate din Oltenia, o parte din Temișana și Serbia, este bântuită de un fel de musculiță care, în formă de nor negru, se năpustesc asupra animalelor, ce trăesc prin acele părți (1), vârindu-li-se în nas, urechi și gură spre a le suge sângele, și a le împunge cu râtul ei cel fôrte veninos așa de cumplit, în cât le causéză și mórtea (2).

Acéstă musculiță, care se ține de familia *Țânțarului*, însă care sémănă mai mult unei musce de rând decât unui țânțar, se numesc de popor: *Muscă rea* (3), *Muscă năprasnică* (4) și *Muscă veninósă* (5), iar de către cei învățați

(1) *Tribuna poporului*, an. III, Arad 1899, No. 49, p. 2.

(2) Brehm, *Tierleben—Insekten*, Leipzig und Wien 1892, p. 488. — Vezi și *Albina*, an. I, Bucuresci 1898, No. 37, p. 1.175: «*Musca columbae*. Acéstă muscă, Țisă de popor *Musca rea*, apare în fie-care primăvară de la 15 Aprilie până la 15 Iunie. Singura parte a țării nóstre, care e expusă acestei musce, sunt județele: Mehedinți, Gorj, Râmnicu-Vâlcea și Dolj. Ele vin în grupuri mari și sunt fôrte periculóse pentru vitele domestice, căci acul cu care se servesc a înțepă, fiind otrăvitor, animalul este expus a muri.»

(3) *Albina*, an. I, loc. cit. — At. M. Marienescu, *Musca columbae* și *Strechia*, publ. în *Familia*, an. XXIX, Oradea-mare 1893, p. 582, «Muscele, numite *columbace*, la poporul românesc se numesc *Musce rele*».

(4) Com. de d-l El. Pop, învățător în Șomcuta-mare: «*Musca rea* sau *Musca năprasnică*, din cauza căreia vitele *băzdóră* în luna lui Cuptor, adecă alérgă cu códa ridicată în sus, fără a avé stare, teméndu-se peste măsură de dinsa, pentru că, fiind ea fôrte veninósă, cum le mușcă, îndată și pier.»

(5) Com. de d-l Iosif Olariu.

și mai ales de către naturaliști: *Muscă columbacă* sau *columbace*.

Acastă muscă foarte veninösă începe cu deosebire după plöie să ősă în roiuri foarte mari din locurile cele stuföse, unde se ascunde de picăturile de apă, ca să atace animalele.

Un söre frumos și un timp călduros după o plöie îndelungată sunt cele mai bune momente când această insectă pöte să-și ajungă scopul.

Dacă în acest timp vitele se află pe câmp, atunci puține scapă neînveninate de această musculiță, care în roiuri negre străbate câmpiile, văile și délurile, aducënd supërare chiar și ómenilor (1), căroră li se vără mai cu sémă în ochi (2).

Animalele, cari sunt mai mult expuse, sunt cele cu përul alb. E de ajuns ca un roiü de aceste musculițe să se așeze bine pe o vită, ca acesta în timp de 24 de ore să se învenineze, să se umfle bute și apoi să piéră.

Din cauza acesta vitele, căroră instinctul le anunță nenocirea ce le așteptă, staü în decursul timpului, când se arată aceste musculițe periculöse, mai mult ascunse prin coșare, și în părțile muntöse chiar prin peșteri. Iar țëranii, când încep să are câmpiile, avënd trebuință de munca vitelor, fac focuri pe brazde, anume ca fumul lor cel negru și greoiü să le alunge, ceea ce într'adevër se și întâmplă, căci ele, neputënd suferi fumul, sböră în alte părți.

Poporul din alte părți, unde se arată această musculiță foarte veninösă și dăunaciösă, nesciind cum și de unde apare ea în nisce roiuri așa de mari, a creat în închipuirea sa diferite legende despre dînsa. Cea mai cunoscută și mai răspândită dintre töte legendele acestea e cea următöre:

«Se ȓice că în timpurile cele mai vechi s'ar fi aflat prin părțile de peste *Olt* un *mare șërpe*; că ar fi avut șëpte capete, și că ajunsese spaima satelor pe unde locuia. El eră așa de mare, că pe unde treceä lăsä în urmă-ï o dărăitură destul de adâncă. Ochii lui erau așa de luminoși, că în a-

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.; — *Albina*, an. I, No. cit., p. 1.175: «Nu numai animalele suferă de înțepăturile acestor insecte, dar s'aü vedut casuri când chiar omul a căđut victimă înțepăturilor lor.»

(2) Brehm, *Tierleben*, cit., p. 487.

propierea culcuşului, unde dormia noaptea, era ca și ziua în amiazi. Nu sta numai într'un loc, ci mergea unde-i plăcea, fără să aibă vre-o frică, fiind-că nimenia nu îndrăsnia să sta în cale. Dar după cum se spune, locul unde petrecea mai mult era în apropiere de *Craiova*, pentru că pe acolo putea să aibă și să găsească mâncare mai cu înlesnire. Hrană lui erau animalele și oamenii pe cari îi prindea în cale. Toți erau cuprinși de o mare groză, când aușiau puternicul lui fluerat și căuta să fugă în locurile cele mai ascunse. Nimenia nu avea curagiul să i se împotrivescă.

«Într'una din zile, se dice că vre-o 15—20 de voinici, călări și înarmați cu puști, se luară după el; însă șerpele cum îi zări încep să pocnescă din cădă; caii se speriară și o luară la fugă îndărăt, iar alicele pe cari ei le aruncase asupra lui nu prinseră de loc în pielea cea grosă.

«Câte rugăciuni pe la biserică și mănăstiri nu făceau popii, ca Dumnezeu să depărteze această fiară din mijlocul lor! Dar toate erau de giaba. Toți perduseră ori-ce nădejde de a fi scăpați și așteptau din când în când să fie înghițiți de șerpe.

«Tot pe atunci era în acele părți un voinic, anume *Iovan Iorgovan*. Acesta era vestit pentru curagiul său și multe isprăvi făcuse. El avea și un cal foarte iute, care săria munții fără nici o greutate, care când necheză se aușia de trei poște.

«Vedând descuragiarea, la care ajunsese lumea, *Iovan* spuse tuturor că va eși să se lupte cu fiara. Într'o bună dimineață puse șeua pe cal și, după ce-și luă ziua bună de la toți cari îl impresurau și nu mai aveau nădejde de a-l mai vedea, se urcă pe cal și cu un mare iatagan în mână porni după șerpe. El merse mai întâiu la culcușul lui; aci nu-l găsi, dar dându-i peste dărâitura corpului, o luă după el. După o gonă de vre-o jumătate de poștă, îl ajunse într'o vale unde *Vărcolacii* mâncau o pradă prinsă. Când îl zări, deto pinteni calului și mai tare, ca să pôtă atacă șerpele înainte de a se scula.

«*Șerpele*, observând că vine ce-vă spre el și că pôte avea o nouă pradă, încep să se descolăci spre *Iorgovan*.

«*Iorgovan* detea doua órá pintení calului care, ca un smeú, se aruncá spre șérpe.

«Aci, în acea vale pe *Jiú*, mai sus de *Craiova*, se încinse o luptá între șérpe și *Iorgovan*.

«*Șerpele* îndárjit pocniá din códá, de urlá vaea și cu cele șapte capete cáută să înghiță pe cal și pe *Iorgovan*.

«Cu iataganul bine ascuțit, *Iorgovan* tăia trei capete fiérei, care în sbieretul cel mai asurđitor porní spre munte, rezémându-se în capete și în códá.

«*Iorgovan* tot după el.

«Ajunși în munte, șérpele cáută a se ascunde prin păduri, dar în zadar, căci *Iorgovan* gásindu-l îi mai tăia două capete.

«Atunci începú să fugá în spre *Dunăre* de-alungul munților, sáring din munte în munte.

«*Iorgovan* mereú după el. Când îl ajunse la colina numită *Capul șerpelui*, *Iorgovan* îl perdú din vedere, dar vėđénd că o peșterá stá deschisá înaintea sa, numai decát își închipul cá trebuie să fi intrat acolo. În asta nu se înșelá, căci ajungénd la gura peșterii, îi vėđú urma prin țériná. Atunci *Iorgovan* descálicá de pe cal și îl băgá înáuntru ca să scóta șérpele. Când șérpele eși, îi mai tăia un cap, ast-fel cá rămase numai cu unul.

«*Șerpele*, plin de mânie și sbierând înfiorátor, o luá înainte.

«În urmă, după o góná de vre-o două ȓile prin munți, se apropiará de *Dunăre*.

«Înainte de a sári în apă, se ȓice cá șérpele s'ar fi întors spre *Iorgovan* și ar fi voit să-l sugrume, dar slábindu-i-se puterile, s'ar fi afundat în *Dunăre*, scoțénd urmátórele cuvinte :

«*Iorgovane ! Iorgovane !* tu cu calul tėú m'ái perdut viéta, și scii de acuma înainte, cá ce va eși din acest loc, unde eú mă înec, va fi pericol pentru calul tėú, și pentru toți caii de acum în colo; iar tu vei crėpá de necaz vėđéndu-ți calul tėú perind din cauza mea !

«Și aceea ce ese din acel loc în timpul primáverii este *Musca rea*. Și este adevérat cá ea atacá mai mult caii decát pe cele-alte animale» (1).

(1) *Tribuna poporului*, No. cit.

O variantă a acestei legende, din *Banat*, sună precum următoarea:

«A fost o dată
Ca nici odată,
Când eră lumea curată
Și cu codri împănată

Și codri erau pustii
Și satele pe câmpii,
De puține ce erau,
Ca de dor mi se vedeau..

«A fost odată către *Dunăre* pe valea *Cernei*: o peșteră. Și în peștera aceea trăia un vitéz cu numele *Iovan Iorgovan*. Și vitézul acela eră atât de tare, că se luptă cu urși și cu lei numai cu mâinile goale.

«Într'o zi, primblându-se *Iovan Iorgovan* călare pe calul său, pe valea *Cernei* în sus, vede în calea sa un *Balaur* cu două-spre-zece capete. Și cum îl vede, nu se sperie de dînsul, ci din potrivă se repede asupra lui și începe cu buzduganul său cel de nouă măji de oțel a-l zdrobi la capete, până ce-l culcă mort la pămînt.

«*Iléna Cosînzana*, care se perduse mai înainte de aceste de surorile sale și se rătăcise prin aceste locuri, vădînd asemenea pe *Balaur* mai tot atunci când a dat *Iovan Iorgovan* cu ochii de dînsul, se pitulă de frica lui într'o tufă de alun și acolo stete ea, fără a se mișcă, un timp mai îndelungat, ca nu cum-vă *Balaurul* să dea de dînsa. Iar când vădî acumă că *Iovan Iorgovan* l-a culcat la pămînt și nu este mai mult tîmă că-i va face ce-vă, de bucurie mare, precum și de dragul vitézului nostru, eși din tufă, alergă tot într'o fugă până la *Iovan Iorgovan* și îmbrătoșându-l prinse a-l sărută.

«*Iovan Iorgovan*, vădînd pe *Iléna Cosînzana*

Atât de frumósă
Și de drăgăstósă,
Că la sóre
A-i fi putut cătă

Iar la dînsa ba,
Prinse și el
A o îmbrățișă
Și a o sărută.

«Dar până ce sărută el pe *Iléna Cosînzana*, uită ca pămîntul de al două-spre-zecelea cap al *Balaurului*, pe care nu apucase a-l zdrobi cu buzduganul său, ca și pe cele-lalte unspre-zece capete.

«Într'aceea însă capul cel nesdrobit, ridicându-se de unde

eră, pornise, el scie cum, a fugi până la *Dunăre*, și aicia apoi se băgă el și se ascunse într'o peșteră, unde se vede că mai pe urmă a și perit.

«Din acest *cap* al *Balaurului*, pe care l-a omorît *Iovan Iorgovan*, ese și roesce în fie-care primăvară *Musca veninosă* care, răspândindu-se apoi prin împrejurime, prăpădesce o mulțime de vite din *Banat*» (1).

A doua variantă a acestei legende, din *Țera-Românească*, sună ast-fel :

«Un împărat aveă un băét și trei fete.

«Băétul merge la vânătoare, iar fetele trec *Dunărea* secată, sărind peste stâncile *Porții de fier*, și merg în sus pe riul *Cerna*.

«În un punct, unde apa eră limpede, se oglindiră acolo și vedură că cea mai mică e mai frumoasă și hotărîră a o perde.

«Pe când cea mai mică dormiă, cele-lalte o lasă și vor să trecă *Dunărea*, dar se înecă.

«Băétul le caută și găsesce numai pe cea mai mică înco-lăcită de un *Balaur* uriaș.

«Lupta începe între feciorul de împărat și între *Balaur*, și feciorul taie pe *Balaur* în bucăți, dar capul, cu o bucată de corp rămasă la capul *Balaurului*, fuge pe *Cerna* la vale, intră în *Dunăre*, se urcă în sus până la *Columbaria*, suie delul și se ascunde într'o peșteră.

«Din capul *Balaurului* în putrețire a eșit *Musca veninosă*, care apare în fie-care primăvară» (2).

A treia variantă a acestei legende, și anume în versuri, sună ast-fel :

Plecat'or plecat
Din cutare sat
Treî surorî la florî
În vërsat de zorî;
Ele că-mî plecară
Și pe câmp pășiră
A rupe 'ncepură

Iederă și mură.
Pășir' mai departe.
Eată că s'arată:
O hală cumplită
Jos încârlogită.
Acel șërpe mare
Sare în sus tare

(1) Com. de d-l Ios. Olariu.

(2) *Gazeta săteanului*, an. XI, R.-Sărat, 1894—95, pag. 12 și 14.

După fete cure
 Pe dél, pe pădure.
 Sora cea mai mică
 Și mai frumușică,
Ana Ghiordănel,
 Nume frumușel,
 De frică țipă,
 Codrul răsună.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El se preumblă
 Și se prepurtă
La vadul Dunărei
La podul Rășăveii.
 Și el c'auđiă
 Codrul cum sună,
 Nu puteă alege
 Nicî înțelege,
 Că-i glas mueresc,
 Orî glas voinicesc.
 El se întorceă
 Și *Cernei* grăiă:
 — Încétă, Cerno, 'ncétă,
 Apa mea lăudată,
 Că eü te-oiü cinsti
 Și te-oiü dărui
 C'o furc' argințită,
 Cu fuior învilită,
 Singură s'o tórce
 Și se va destórce!
Cerna-l auđiă,
 Dar nu vrea să steă:
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Iar se întorceă
 Și *Cernei* grăiă:
 — Încétă, Cerno, 'ncétă,
 Apa mea lăudată,
 Că eü te-oiü cinsti
 Și te-oiü dărui
 C'o știucă de aur
 Cu ochi de balaur.

Cerna-l ascultă
 Și pe loc imî sta.
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 El puteă alege,
 Puteă înțelege
 Că-i glas mueresc,
 Dar nu-i voinicesc.
 Calu 'ncălecă,
 Munții că treceă,
 La șérpe ajungeă.
 Șérpele-l vedeă
 Și din graiü grăiă:
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Vinî tu-acum la mine?
 Aü dóră gândesci
 Să mă prăpădesci,
 Că de-oiü muri eü
 Va fi și mai rēü:
 Căpēțina mea
 Se va despica,
Musc' oiü slobodî,
 Care 'n véc va fi;
 Boii de la jug,
 Caii de la plug
 Se vor otrăvi,
De musc'or muri.
 Dar și calul tēü,
 Care-i ca și-un smeü,
 Și el s'o otrăvi,
 De musc'o muri!
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Sabia scoteă
 Și din graiü grăiă:
 — Ticălóse șérpe
 Cu cuvinte sterpe!
 Țér'oiü invēța
 Eü cu mintea mea
 Ca *fumariü să faci*

de muscă scapă,
 lălu mî-a trăi,
 ir tu mort vei fi!
 Cu sabia da,
 upu-î sdrumică,
 ir capul fugiã

În Dunăre-și da,
 Dunărea-l primia
 Și il ascundeã,
Muscã sloboqi
Care'n véc va fi (1).

Patra variantã, din *Țera-Românescã*, jud. Dolj, com.
 e acésta:

le de-o mălură,
 vârf de măgurã,
 reî dîle-mî curã
 și cu burã
 u se rësibunã.
 le-o ismã crețã,
 le diminetã,
 ouã, pe cétã,
 mánecat
 patru surorî
 adune florî,
 npartã la verî.
 I cá-și adunã,
 verî împãrțîã.
n Iorgovan
 urel pe cal,
 șelul lui
 l leului,
 ța lui
 a smeului,
 gulița lui
 nãpârcele,
 óde 'nvrãjbite,
 șa cal chitite,
 așul lui
 i smeului,
 lețul lui
 bãlãurei,
 uri inceleștați,
 e oblãnc dați,

El s'a mánecat
 Cu roua'n picióre,
 Cu cétã'n spinare.
 Haideți, neică, haida,
 Cu ogari în provaz
 Merge de miraz,
 Cu șoimeî pe mână
 Merge de minune,
 Cu *vãzla* (2) 'nainte
 Mult mergeã de frunte.
 Cétã c'o 'ntãlnia
 Și el o'ntrebã :
 — Céțo, soru-mea!
 Dar tu n'ai vėđut
 Pe-aicia trecend
 Surióra nóstrã ?
 Cétã-î rėspundeã:
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane!
 Și de-oiũ fi vėđut-o,
 Cređi, n'am cunoscut-o!
 Iovan rėspundeã :
 — Céțo, soru-mea,
 Lesne-î de-a cunosce-o :
 Cosicióra ei
 Doi bãlãurei
 De gurî inceleștați,
 Pe spate lãsați.
 Atãt cá vorbiã,
 Iovan cá plecã,

Abt. de Maria Drãgan, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Brașov
 o. 52, p. 3

Și *vijla*, cânele de vãnat.

Nainte mergea,
 La *Cern'*ajungea
 Și iar că strigă :
 — *Cerno*, soru-mea,
 Încetă-ți taluzu
 Și tot urletu
 Să-mi trec cu murgu
 În *munții Sfranțului*.
 Și-ai *Sfranciogului*
 Eū să-mi invânez
 Cerbi și căprioare,
 Paseri galbioare,
 Ce-s dulci la mâncare,
 Scumpe la vindare !
Cerna că'ncetă,
 Vadu și-l secă,
Iovan că trecea
 Și din munți strigă :
 — *Mofoiū, Mofoiaș*,
Domn din Făgăraș,
 Sărută-mi-te-ași
 În față și obraz :
Mofoiū, Mofoicl,
Domn din Făgărel,
 De nu e ca el :
 — *Iovane, Iovane*,
Frate Iorgovane,
 Tu ce-ai căutat
 În munții *Sfranțului*
 Și-ai *Sfranciogului* ?
 Tu te prăpădesci !
 — Ce, n'ai audīt
 De-o hală de șerpe,
 Dumnedeū s'o bată,
 Șerpe incolăcit.
 El când flămândește,
 Capu că-l coboră
 Iară jos la țeră,
 Ia câte-o vâișoră,
 Cinéză 'ntr'o séră.
 — *Mofoiū, Mofoiaș*,
Domn din Făgăraș,

De când maica m'a fă
 Tóte halele-am bătut
 Și-am să-mi taiū și șei
 Să-mi scot tóte vitele !
 Atât *Iorgovan* grăia
 Apoi imi plecă
 În târg în *Sibiiū*
 Și mi-și tîrguia
 Paloș de *Mischiū*.
 Atunci că-mi venia
 Și el că pândia,
 La gaură sta
 Trei zile de vară,
 Trei de primăvară,
 Iar cu ți cu nópte,
 Cari fac douē-spre-dec
 I sta inima rece
 Pe șerpe să-l *sece* ;
 Șerpe flămândia,
 Capul că-l scotea,
 Mai tot că-mi eșiă.
Iovan că-l vedeă,
 Buza și-o mușcă,
 Îndărăt se trăgea,
 Din gură grăia :
 — Ce mai fu asta ?
 Asta ne-o mîncă.
 În sóre se dă,
 Cu paloș trăgea,
 Bucăți că-l făcea,
 Capu-i reteză.
 Șerpe ce făcea ?
 Fuga'n *Cerna* da.
Iovan ce lucră ?
 După el se luă
Iovan chiotind,
 La *Cerna* mergea
 Și iar se rugă :
 — *Cernă Cernișoră* !
 Cum ești urlătore,
 Să-mi fii vorbitore,
 Încetă-ți tălazu

Și tot urletu
 Și să-ți seci vadu,
 Ca eū să-mi aud
 Copoū alătrând,
 Șérpe tot fugind!
 Cerna-î răspundeà :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Tu de mi-ēi aduce
 De-o *cigă păstrună*
 Și în mine s'aruncī,
 Eū să-mi prăsesc
 Ca ale-lalte bălți,
 Și de vrei tu poți!
Iovan de audià
 Vitéz că erà,
 Repede-aduceà,
 În *Cern'* aruncà,
 Cerna că 'nctà,
 Vadu și-l secà,
Iovan isbutià.
 Șérpe că eșià,
Iovan că-l gonià.
 Șérpe ce făceà ?
 În gaură intrà
 Și 'ncepeà, vorbià :
 — *Iovane, Iovane,*
 Rēū ai făcut,
 De m'ai tăiat,
 Că rēū am făcut
 Pe lumea asta,
 Da mai rēū pe aia-laltă.
 Eū, dēū, voiū zăcé
Mușiță-oiū făceà
Și voiū trimiteà,
Vite-oiū venind,
Voī le-ați afumà

Și nu le-o treceà!
 Atât că vorbià
 Și *Iovan* plecà,
 Calu 'ncălecà.
 El mi-și întâlnià
 O fată sălbatecă,
 Mare, *năprasnică,*
 Ce cum îl vedeà,
 Ea îi și strigà
 Cu un glas duios
 Pe Dunăre'n jos :
 — *Iovane, Iovane,*
Frate Iorgovane,
 Chémă-ți ogarii
 Și toți șoimeii,
 C'ogarii mă pișcă
 Fețișóra-mi strică,
 De nu i-oiu chemà,
 Rēū te-oiu blestemà,
 Mai bine n'oiu dice :
 Când *Cerna* vei trece,
 Să te-ajungă 'ndată
 Blestemul de fată,
 Să mi te faci piétră.
Iovan își ascultà,
 De drum își vedeà,
 Fata-l blestemà.
 Măi ! îl ajunse 'ndată
 Blestemul de fată,
 De fată curată,
 Că se făcū piétră,
 Pe ăl mijloc de apă.
 Și acu se cunósce
 Copita de cal,
 Ghiară de ogar,
 Picioraș de om
 Gheruță de șoim (1).

În fine a cincia și ultima variantă a acestei legende, ase-

(1) *Revista critică-literară*, an. V, p. 23 - 29

menea în versuri, care e răspândită mai cu seamă printre
Românii din *Banat*, sună precum urmază :

Sus la codru verde
Ore ce se vede ?
Sus la codrul *Cernei*,
La vadul Roșavei
Plecat-aū plecat
Din ore-care sat
Des-de-diminéță
Prin rouă și cétă
Vr'o trei sorióre,
Fete frumúșóre.
Sora cea mai mare
Drésă'n sărutare,
Mândra *Garafină*
Se 'ntreceă c'o đină,
De-I cați albul sîn
Și pèrul de crin.
Sora mijlocie,
Lelița *Marie*
Plină-i de trufie
Cu a sale gene,
Ochișori, sprincene,
Și de-I cați în ochi
Morî ca de deochi.
Sora cea mai mică,
Ca și-o porumbică,
Ana Girozana,
Ca și *Sânziana*,
Le 'ntreceă pe tóte.
Ea e stea de nópte,
Lucéfèr de zori,
Flórea florilor.
Ele petreceaū
Și florî culegeaū,
Cunune făceaū,
Învártind, cãntând,
Codrul rèsunând.
Și-apoi mai umblă
Pân' se debelă,
P'urmă odihnă.
Mica adormiã.

Cele doué mari,
Ce-s surori primari,
Când fu de cu sérã
Cãtre cas' plecarã.
Pe mica o lãsã
Și ea tot dormiã,
Pân' zori rèveřsã,
Și apoi le strigã,
Dar nu le-auđiã,
Fãr' pe cucul mic,
Mãndru și voinic,
Prin arbori sburãnd
Și din glas cãntãnd.
— Cucule, cucule,
Auđi, voinicule !
Scóte-mé la țérã
La drumul de carã,
Sã daū de sorî iarã,
Cã țî-oiū fi eū varã !
— Nu sciū, dulcea mea
Scóte-te-oiū ori ba ?
C'am eū vere multe !
Cãte florî pe munte !
— Cucule, cucule !
Auđi, voinicule !
Scóte-mé la țérã
La drumul de carã,
Țî-oiū fi suriórã !
Cucul îi grãii :
— Ba eū, fatã, ba !
Cã eū am surori
Cãte 'n varã florî !
— Cucule, cucule,
Auđi voinicule !
Scóte-mé la țérã
Sã daū de sorî iarã,
Cã țî-oiū fi soție,
Pãnã voiū fi vie !
— Ba, cã nu-s fecior,
Sã pot sã mè 'nsor,

o păsăruță,
 știu de drăguță!
 noi de pe-o stâncă,
 snică, cumplită,
 'ncolăcită,
 se vede
 ima cea mai rea;
 șerpe venind,
 ă ea fugind,
 'ea tăbăria,
 vele-o apucă,
 a 'ncolăciă,
 brâu și-o-adună,
 ea se 'ngroziă,
 ă-mi țiuia,
 rul răsună.
 pe Cerna 'n sus
 și voinici s'aū dus
 oți s'aū repus,
 a mai rămas
 român vitez,
Iovan Iorgovan,
 ț de buzdugan,
 un călușel
 și-un vulturel,
 câni mititei
 te sprintenei,
 e preambulă
 e fasoliă,
 pe Cerna 'n sus,
 și pe sub ascuns,
 îl sēu jucând,
 îi sumuțând,
 ța strujind.
 îl auđiă,
 nu pricepeă,
 cât mai ciuliă:
 las bărbătesc
 glas femeesc?
 i Cerna mugiă,
 rul răsună,
 i se'ntorceă

Cernei de-î diceă:
 — Încetă, încetă,
 Cerna mea curată,
 Că-ți voiū aruncă
 În albia ta,
 Și-ți voiū da eu ție
 Mrénă argintie
 Și-un fuior de aur
 Cu ochi de balaur,
 Singur se va tórce,
 Singur s'a destórce!
 Cerna-l auđiă,
 Pe loc încetă.

Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan,
 Glasul pricepeă
 Și îl cunoseă
 Că nu-î bărbătesc,
 Ci e femeesc.
 Apoi se mânia,
 Calu-și pintiniă,
 Cumplit îl loviă,
 De ca leū răcniă,
 Aerul frângeă...
 Șerpele-l vedeă,
 De spaimă fugiă,
 Dar el îl goniă,
 Cerna mi-o săriă
 Și îl ajungeă.
 Șerpele-așteptă
 Și îl întreba:
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Cu ce fel de bine
 Viī tu ađi la mine?
 Dórá socotesci
 Să mă prăpădesci?
 Te rog viū mă lasă
 Și re'ntórn'acasă.
 Jur pe capul meū
 Mort voiū fi mai rău!
De me-î omorī,

Capu-mî s'a'mpuși,
Viermî s'or mulți,
Musce-or sloboși,
Calul ți-a mușcă,
De loc va crepă,
Boul s'a otrăvi,
Plugul s'a opri!
 — Șerpe—afurisite!
 Încă porți cuvinte?
Tar'oiu înveșă
Și ea m'ascultă
Fumuri ca să facă
Și-apoi musca crapă...
 Calu-mî n'a perî,
 Dar tu mort vei fi!
 Căci am auzit
 Pân' ai prăpădit
 Ființă femească
 Cu falca-ți hoțescă!
Iovan Iorgovan,
 Braț de buzdugan!
 Când am auzit,
 Că tu te-ai ivit
 Calul tropotind,
 Ca un smeș răcnind,
 Fata-o-am lăsat
 Și nu-o-am vătēmat!
 Te rog viu mă lasă
 Și re'ntōrn'acasă,
 Jur pe capul meu,
 Mort voi fi mai rău!
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Sabia și-o 'nvărtiă
 Pe șerpe-l loviă,
 Trupul îi sdrobiă,
 Tot îl mărunțiă.

Fata se uită
 Până-l duminică,
 Apoi s'arătă
 Și din graiū grăiă:
 — *Iovan Iorgovan,*
 Braț de buzdugan,
 Scōte-mē la țēră
 La drumul de cară
 Să dau de sorî iară,
 Căci ți-oiū fi soție
 Până voiū fi vie!
 El când o vedeă
 Minunî îl prindeă
 De a oî mândrētă
 Și de tinerētă.
 — Alei lelișōră,
 Ca și-o zinișōră!
 Să-mî fii dar soție
 Până vei fi vie!
 Și se 'mbrățișă
 Pân' o sārută.
 El se uită
 În bucăți să crepe
Capul cel de șerpe.
Capul că fugiă,
Cern' o sângeră,
Dunărea-î vedeă
Până se-ascundeă
În peșterea reă.
Aici se'mpușiă,
Viermî se 'mulțiă
Muscă sloboșiă
Și'n veci nu pieriă.
Musca că eșiă,
Caî ū mușcă,
Boi-î otrăviă,
Plugurile opriă! (1)

Acēsta e originea *Muscei rele* după credința poporî exprimată în legendele reproduse.

(1) At. M. Marienescu, *Poesie populară. Balade*, Viena 1867, p. 9

Să vedem acum de unde-î vine numirea de *Muscă columbace*, lat. *Simulia Columbacschensis*, care i-a dat-o naturalistii?

Pe malul drept al Dunărei de pe teritoriul Serbiei se află ruinele unui vechi castel, care s'a numit de către Romani *Columbaria*, iar în timpul present se numesce *Columbaciū*.

Intrarea în acest castel s'a făcut pe apă, de óre-ce chiar și astăzi este imposibil a intra în el prin cele-lalte părți, fiind incunjurat cu zid.

Peste drum, pe malul stâng al Dunărei, și anume pe teritoriul Banatului, se află asemenea un zid vechi, înalt până la 9 m., ceea ce face a admite părerea că acest zid a fost împreunat prin lanțuri de fer cu castelul *Columbaciū*.

După felul construcțiunii, se vede că acest castel e de pe timpul Romanilor, iar tradițiunea poporală spune că l-a făcut o regină, anume *Irena*, ca loc de refugiū în cas dacă ar fi fost învinsă în războiul ce l-a avut cu o soră a ei.

Până nu de mult s'a cređut că subteranele acestor ruine ar fi focarul *Muscei rele*. De aici vine deci că naturalistii i-a dat muscei acesteia numirea de *Muscă columbacă* (1).

Și lucru de mirare și neexplicabil că :

1. Nici într'un loc al Europei nu se află soiul acesta de musce veninóse, decât numai în împrejurimea peșterei, unde ne spune legenda că s'a băgat capul șerpelui prigonit de *Iovan Iorgovan*. De aici es ele primăvara și se susțin mai tótă vara într'o periferie de vre-o 18 mile în jurul numitei peștere. Și dacă ómenii nu prind de veste ca să-și a-

---

(1) *Albina*, an. I, p. 1.176. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit., p. 22. — Schott, *Walachische Märchen*, p. 284 — 285. — Dr. Al. Popovici, *Ioan Iorgovan și șerpele*, tradițiunea pop., publ. în *Familia*, an. X, Budapesta 1874, p. 423: «*Iorgovan* nu ascultă de cuvintele lui, ci dând cu sabia în el, apa se umplu de sânge întru atâta, în cât vėđend șerpele dete fuga pe *Cerna* la vale. *Iorgovan* gonindu-l cât ajungea, atâta tăia, până rămase numai capul, care se ascunse în marginea Dunărei într'o peșteră față cu vechea cetate *Columbaria*, ale căreia ruine se vėđ și acuma spre Serbia între Roșava și Baziaș. Aci ھیse capul de șerpe, că din el se va nasce o *muscă veninósă*, ce va înveninã vitele ; și poporul crede că muscele acelea, ce le numim noi aici *Musce columbace*, carii își trag numele de la cetatea *Columbaria*, ar eși din capul aceluși șerpe.»

pere vitele cu lécuri și fumuri, apoi pier în tot anul sume însemnate de vite.

Guvernul austro-ungar a luat mai de multe ori măsură ca să se astupe răsufierea cavernei (peșterei) de la Columbaria, spre a oprî eșirea muscelor, dar de giaba, căci stânca se despică pe alte locuri și muscele tot es.

2. Cam la jumătatea drumului între Roșava și Mehadia și anume câți-vă pași din sus de podul satului Topleț, este în mijlocul Cernei o stâncă mare de marmoră, în care se vîd fórte bine două urme de om desculț, șése de copită de cal și patru de căne.

Aicia se đice că, sárind *Iorgovan* pe stânca acésta cu calul și cu câni sêi, s'ar fi coborit un moment de pe cal, și aicia ar fi fost lupta cu șérpele. Urmele sus amintite se vîd întru adevér așa de bine, în cât îți vine a presupune că un sculptor-artist le-ar fi sfârșit de curând. Dar ele nu sunt produse de artă, ci naturale.

Din întîmplare nici din sus și nici din jos de stânca acésta nu se află pietre mari, prin urmare nici murmurul Cernei în jurul și în apropierea stâncii nu se aude. Aicia s'ar găsi pescele de aur, care l-ar fi lăsat Iorgovan în Cerna, și poporul îi place să credă, că prinđend din întîmplare pescarii de pe Cerna pescele acela, rîul ar luă dimensiuni atît de mari, încât ar înecă satul; și așa bieți pescari se vîd siliți, de câte ori l-ar prinde, să-ı dea iarăși drumul. Un om din satul Topleț sau Toplescî, după cum îl spun unii, să-l fi furat odată, dar ploând din cauza acésta opt luni, omul a trebuit să-l arunce iarăși în Cerna, și pe urmă a încetat plóia (1).

(1) Dr. Al. Popovici, op. cit., p. 423. — At. M. Marienescu, *Balade*, cit. p. 16, 19 și 22.

TĂUNUL.

(*Tabanus bovinus* L.)

Cine a călătorit mai adese-orî într'o trăsură cu cai în decursul verii, și anume cam de pe la începutul lunii lui Iulie înainte, când e căldura și nădușela cea mai mare, sau va fi petrecut vre-odată, tot pe acest timp, pe câmp în apropierea vitelor cornute ce se află la păscătoare, acela trebuie numai decât să fi observat un fel de muscă sburând ca fulgerul împrejurul vitelor și căutând neconținut cum s'ar pute pune pe dinsele ca să le sugă sângele.

Acest soi de muscă de colorie cafenie-negă, cu ochi foarte mari și verzi, iar la mijlocul inelelor de pe abdomen cu un rând de pete galbene triunghiulare, se numește în Bucovina: *Tăun*, pl. *Tăuni*, *Bânzariu*, *Bonzariu* (1), *Bonzdlău*, pl. *Bonzăldăi* (2), *Căputa calului* și *Găză de vite* (3);

---

(1) Dat Rom. din Igești, dict. de I. Danilescu: «În Igești *Tăunul* se numește *Bânzariu*»; — a celor din Frătăuțul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac: «În satul nostru *Tăunul* se numește *Bonzariu*»; — a celor din Storojineț, dict. de I. Haraga: «Musca, care scote sângele din vite dar vitele nu se sperie de dinsa așa de tare ca de *Strechie*, se numește în părțile noastre *Bânzariu*»; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Bânzariul* sau *Bonzariul* e un fel de găză mare, care se pune pe vite și le sugă sângele. Ochii săi sunt foarte mari și albiu-verzi, dar mai mult verzi. O sémă ȳic *Bânzariu* și *Bonzariu* și *Strechiei*, însă *Bânzariul* nu sémână de fel cu *Strechia*.»

(2) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Gherasim Roșca: «*Bonzăldăi*, când li-i luna lor, frig vitele cu mușcatul.»

(3) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaci.

În Moldova: *Tăun* (1), *Bondariu* (2), *Bondrăș*, *Bonzdlău* (3), *Streche* (4), *Sclept* și *Sclept mare* (5).

În Transilvania: *Tăun*, *Dăun* (6), și *Dăune*, pl. *Dăuni* (7);

În Banat: *Tăun* și *Dăun* (8);

În Țera-Românească: *Tăun*, *Tăune* și *Strechie* (9); la Români din Meglenia: *Tăun*, pl. *tăuni* (10); și în fine la cel din Macedonia: *Tăun* (11), *Dăvan*, *Dăvăn* și *Tavan* (12);

Pe lângă *Tăunul* acesta se mai află în țerile locuite de Români încă și alte varietăți de *Tăuni*, cari li-s Românilor asemenea cunoscuți, și anume:

(1) Dict. de Iordache Bran din Pașcani: «*Tăunul* se pune atât pe vite cât și pe ômenî. El e ce-vă mai mare decât *Strechia*. Cu tôte acestea însă vitele fug mai tare de *Strechie* decât de dînsul.»

(2) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani: «Sunt *Bondari* cari se tot pun pe vite și le mănâncă. Aceștia sunt mai mari decât *Sclepeții* sau *Sclepiții*; ei vin ca *Carabeșii*, sing. *Carabete*, de știubee.»

(3) *Șeșetórea*, an. II, Fălticeni 1893, p. 150: «*Bondrășii*, un fel de *Tăuni* ce înțepă rău vitele. *Bonzdlăii*, v. *Bondrășii*.»

(4) G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 345.

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Scleptul* (*tăunul*) îi grăia animalelor, mai ales cel mai mare.»

(6) Com. de d-l Paul Oltean, învățător în Hațeg: «*Dăuni*, insecte cari mușcă caii.»

(7) Al. Viciu, *Glosarii*, p. 29: «*Dăunele*, o muscă sură (*Strechia*) care pișcă vitele și pe ômenî. *Tăunul* (*Merișori*).»

(8) Com. de d-l Aur. Iana, preot, și de d-l Ios. Olariu, învățător în Maidan.

(9) D. Ananescu, *Zoologia*, p. 235; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 146; — *Gazeta săteanului*, an. V, R.-Sărat 1888, p. 229 și 235; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Tăun*, pl. *tăuni*, se mai ȳice la sing. și *Tăune* art. *Tăunele*. *Tăunele* este o muscă mai mare ca cele ordinare și trage mai mult la vite, în pielea cărora își înfige ciocul și le suge sângele.»

(10) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*. Noua serie, vol. V, p. 290.

(11) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., Leipzig 1894, p. 52 și 333.

(12) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312: «*Tăunul* se numesce *Davan* și *Tavan*. *Tăuni* se găsec mulți pe câmpia Salonicului și când dorm *cărvănarii* și cei-lalți în timpul verii prin partea locului de aci, suferă foarte mult din partea lor. Ei pătrund chiar prin haine cu înțepăturile; -- Idem, *Români din Meglenia*, loc. cit.: — com. de d-l Chr. Geagea: «*Davan* e un fel de muscă, care se pune pe cai în timpul verii și înțepă așa de tare vitele, că le scóte sânge.»

Tăunul sau *Tăunele de toamnă*, lat. *Tabanus autumnalis*;

Tăunul sau *Tăunele albiu*, lat. *Tabanus albipes* și

Tăunul sau *Tăunele negru*, lat. *Tabanus Morio* (1).

După spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei*, până la *Sânt-Ilie Tăunii* petrec mai cu seamă prin păduri. De la *Sânt-Ilie* însă înainte părăsesc pădurile și se retrag la țară, unde mușcă apoi foarte tare vitele cornute și caii (2).

După spusa altor Români însă, tot din *Bucovina*, ei nu se pun în același timp pe toate animalele ca să le sugă sângele, ci în luna lui Iunie și Iulie se pun mai mult pe vitele cornute, iar în August și Septemvrie pe cai. Pe la sfârșitul lui Septemvrie însă se ascund și nu se mai arată până la începutul verii anului viitor (3).

Iar când le succede a se pune pe vre-o vită, așa de tare o înțepă, că din locul unde a fost înțepată, îndată începe sângele a țâșni și a curge șiroi.

Cu toate acestea însă vitele nu fug așa de tare și cu atâta spaimă de dinșii, ca de *Strechie* (4), ci numai se ascund prin tufișe sau prin ape și se apără, cum pot, cu capul, cu picioarele și cu coda.

Ba unii dintre dinșii sunt așa de lacomi și de îndrăsneți, că nu se mulțumesc numai cu sângele vitelor, ci adese-ori se pun chiar pe oameni și cât ai bate în palme îi înțepă și pe aceștia și prind a le suga sângele.

De aici se vede că vine apoi și blestemul Românilor din *Bucovina* și *Moldova*:

Bè-te-ar tăunii!

ori:

Mânca-te-ar tăunii! (5) —

(1) În *Bucovina* și *Țera-Românescă*;—cf. *Gazeta săteanului*, an. V, p. 235.

(2) După spusa Rom. din *Stupca*, dict. de Ioan Savu; — a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(3) După spusa Rom. din *Vicovul-de-sus*, dict. de T. Ionesi; — și a celor din *Frătăușul-vechiu*, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) După spusa Rom. din *Putna*, dict. de Sam. Lucaci;—a celor din *Dorotea*, dict. de Ilie Brădățan: «*De Tăun* nu fuge vita așa de tare, cum fuge de *Strechie*. Ori și cât de mole să fie vita, când aude *Strechia*, se duce pe lume»;—și a celor din *Storojineț*, dict. de I. Haraga.

(5) Dat. Rom. din *Oprîșeni*, dict. de Iacob Popovici.

care se aplică unui om foarte lacom, ce caută a trăi mai mult din munca și sudoarea altora.

Apoi:

Duce-te-ai ca tăunul! —

adecă: umblă-o-ai, cum umblă *Tăunul* după hrană, și:

Se duce ca tăunul! —

adecă: umblă pribég, nesciind unde și cu ce s'ar pute hrăni(1).

Fiind înțepăturile *Tăunilor* nu numai foarte usturătoare și nesuferite, ci tot odată și foarte periculoase, de ôre-ce *Tăunii* foarte lesne pot străplânta diferite bôle de la animalele, cărora le-au supt mai nainte sângele, de aceea ômenii trebuie tot-deauna, pe cât le este cu putință, să se ferescă de înțepăturile lor(2).

Spre scopul acesta, după spusa Românilor din unele părți ale *Bucovinei* e bine de a afumă vitele, cari se află la pășcătore, cu fum de gunoiu, iar pe cele de la trăsuri, fie boi sau cai, de a le spêla cu zémă de frunze de nuc, pentru că în casul dintâiu *Tăunii* fug de fum, iar într'al doilea, fiind zéma de nuc foarte amară, *Tăunii* sau *Bonzăldii* nu pot suferi și din cauza acésta apoi nu se apropie nici de vite și nici de ômeriile ce se află în apropierea acestora(3).

Iar dacă cu toate acestea a fost vre-un om înțepat de vre-un *Tăun*, ca să nu i se întimple nimica, se dice că e bine să se ungă pe locul înțepat cu pămînt sau cu oțet(4).

Un cântec de nuntă, usitat mai cu sémă în *Moldova*, sună precum urméză:

Frunză verde lăcrămióră,
Lado, Lado, surióră!
Du-te 'n haine de mirésă
La bărbatu-têu acasă.

Lasă mamă, lasă tată,
Că de-acum ești măritată,
Lasă frați, lasă surori,
Lasă grădina cu flori,

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Cf. *Gazeta sateanului*, an. V, p. 235.

(3) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca; — și a celor din Galnesci, dict. de George Cârstea: «Ca să fugă *Bonzariii* li se dă fum de nuc de surcele, de fân muceșit sau și de alte cele, și apoi fug.»

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 312.

Ca tu singură să fii
 O grădină de copii.
 Lado, Lado, nu mai plânge
 Mijlocelul nu-ți mai frânge,
 Că acasă te-î întorce
 Când pe strat inul s'a tórce,

Și la maica ta te-î duce
 Chiar atunci și nici atunci,
 Când *bondariu*-a face miere,
 Când a face plopul pere
 Și răchita vișinele,
 Să-ți alini pofta cu ele! (1).

Sub cuv. *Bondariu* atât Românii din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, înțeleg două specii de insecte, cari nu aparțin uneia și aceleiași familii, ci sunt cu totul deosebite una de alta, și anume:

a) *Bombus terrestris* F., care se ține de familia albinelor și face miere, și

b) *Tabanus bovinus* L., care se ține de familia muscelor, și ca atare nu face miere.

Deci sub *Bondariul* din doina acesta e, după părerea mea, de a se înțelege numai *Tăunul*, lat. *Tabanus bovinus* L. și nici de cum *Bondariul*, lat. *Bombus terrestris* F.

Causa însă de ce atât cel dintâiu cât și acesta se numesc de popor *Bonzariu* și *Bondariu* e că amândouă speciile acestea de insecte, când sbóră, *bonzăesc*, adică produc un fel de sunet răsunător, care se aude ca *bânzz*, *bonzz* sau *bondz*.

Spre fine mai amintesc încă și aceea că Românii de pre-utindenii, cari nu se prea împacă cu sócrele lor, când voesc a le lua pre acestea peste picior, dic că de dragi, ce le sunt, e țin cu *untură* sau cu *mațe de Tânțar* și cu *căpășină le Tăun*.

Dovadă despre această iubire mult, puțin generală, ce o a-ată ginerii față de sócrele lor, avem, între multe altele, și următoarea doină din Țera-Românescă:

Frunzuliță de arțar,
 Mă dusei la măcelar,
 Luați mațe de Tânțar,
 Căpășină de Tăune,
 Făcui sócră-mi legume,
 Pusei masa pe-o nuiă
 Și cinstii pe sócra mea

(1) V. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, București 1866, p. 383.

Sócră mea s'a bucurat
Și-a mâncat pân' a crépat (1).

În fine o sémă de băeți, cari umblă cu vitele la păscut, când vëd că *Tăuni* supără prea din cale afară vitele, aú datină de a-î prinde și a băgà în abdomenul fie-căruia pe care l-aú prins câte un paiú și a-î da apoi drumul să sbóre.

Tăunul, vëdându-se scăpat, se duce cu paiul după dinsul ca împușcat.

De aici a rămas apoi și vorba:

Fuge ca tăunul cu paiul,

saú:

S'a dus ca tăunul cu paiul în c . . . ,

adecă: n'a isbutit în tréba ce a avut să facă (2);
și:

A rămas cu degetu în gură
Ca tăunul cu paiul în c . . . ,

adecă: păcălit, prost (3).

Tăuni de regulă nu trăesc în societate.

Deci când năvălesc *Tăuni* la vite într'un număr mai mare și le pișcă rěu, e semn că va plouà curând. Iar :

A fi ca tăuni

însémnă : a fi fórte rari, colea, colea câte unul. Și :

A început a-î da tăuni,

adecă : a început a-î da fire rari de barbă. Adesea se aude în popor : «a început a-î da și lui câte un *tăune*», cu înțeles de : «a început a i se ivi fire de barbă». Acéstă đicere este cu același înțeles ca și đicerea : «a început a-î da tullele» (4).

(1) *Revista poporului*, an. VII., București 1898, p. 59.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—cf. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 668.

(3) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. II, p. 107.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

STRECHIA.

(*Hypoderma bovis* De Geer.)

Nu unuia și nu odată cred că i se va fi întâmplat să vadă în decursul veri și cu deosebire în zilele cele mai călduroase din luna lui Iulie și August, cum o sémă de vite cornute își ridică de odată cõda pe spinare și apoi cu cõda și cu capul ridicat în sus prind a fugi mâncând pãmîntul în cotro le duc ochii și piciõrele.

Causa acestei fugi neobicnuite în decursul celor-lalte luni de peste an nu e nimic alta, fără numai spaima și grõza cea mare ce o aũ vitele cornute, și anume bovinele, de o insectă din familia Estridelor, anume: *Strechea*, pl. *Strechî*, sau *Strechia*, pl. *Strechii*, numită altmintrelea în Bucovina și *Strechiiu*, *Strechitul vitelor* (1), *Bõnză*, pl. *Bõnze*, *Bonzariu* (2), *Sclept*, pl. *Scleptî* și *Sclept mic* (3); în Moldova: *Strechie* (4), *Sclept* și *Sclepi* (5); în Transvania: *Scleps*, pl. *Sclepsi* (6) și *Scleț*, pl.

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Mich. St. Coniac, precum și a altor Români din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-nou, dict. de Nic. Rusu; — a celor din Galanesci, dict. de George Cârstean și Ioan Ungurean; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(4) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Strechia* e mai mică decât *Bondariul*, care *bonzãesce* tare și care mușcă vitele; — a celor din Oprișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Strechia* e pestriță și numai ca o muscă de mijloc de mare. De *Strechie* fug vitele mai tare decât de ori-ce, și nu numai când le mușcă, ci și numai când trece pe dinaintea lor.»

(5) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Sclepișii* îs mânânteii și vërgați, cu *pãtãturi* cenușii și galbii. Ei mușcă fõrte tare vitele;»—cf. *Șeșetõrea*, an. III, Fãlticeni 1894, p. 87.

(6) *Gazeta Transilvaniei*, an LXI, Brașov 1898, No. 234, p. 5.

Sclefă (1); în Țera-Românească: *Strechie* (2); la Românii din Meglenia: *Strecliă*; iar la cei din Macedonia: *Striglă* (3).

Strechia adică, și mai ales femeiușca, fiind o insectă foarte lacomă de sânge și tot odată foarte îndrăsnită, chiar obraznică, cum dă cu ochii de vitele cornute, sboră împrejurul lor, le urmărește bâzâind în toate părțile, și nu se lasă până ce nu se pune pe dinsele. Iară după ce a apucat odată a se pune, prinde a le înțepa adânc în piele, mai ales dealungul spinării, și apoi a le suga cu o nespasă lăcomie sângele, până ce se satură și le încruntă totă spinarea, cauzându-le prin această foarte mare durere și usturime.

De aci vine apoi că vitele, cum aud bâzâitul acestui inverșunat și supărăcios dușman al lor, se sperie și, pline de frică și de grăză, ca să nu le căsuneze durere prin înțeparea și sugerea sângelui, prind a *strechia*, adică a fugi în ruptul capului în cotro le duc ochii și picioarele, sărind peste garduri și dând busta, ca niște apucate, peste tot ce le stă în cale. Ba, ce este încă și mai mult, spaima, grăză, și fuga lor e une-orî așa de mare, că nici nu mai știu în cotro alergă și ce fac, din care cauză apoi nu una și nu odată, cădând în vre-o gropă sau prăpastie, se primejduiesc, adică își frânge vre-un picior sau își rupe chiar și capul.

Se dice însă că dintru început nu *boii* nici *vacile* erau acelea, cari *strechia*, cum *strechie* în ziua de astăzi, ci *oile*. Iată ce ne spune în privința acesta o legendă din *Bacovina*:

«Dice că pe când umblă *Dumnezeu* și cu *Sân-Petru* pe pământ, mergeau din sat în sat și din oraș în oraș și după ce sfârșiau și se săturau de vedut toate câte voiau să le vadă, porniau mai departe pe unde vedeau cu ochii.

«Ast-fel într'o zi ajunseră ei într'un codru, cât e lumea de bătrân și, vârîndu-se în codrul acela, se vedură de odată rătăciți. Umblă ei, cât umblă, în colo și în cocolo, dar nu dau

(1) G. Crăniceanu, *Nomenclatura română-latină din istoria naturală*, publ. în op. cit., p. 343—345.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Strechia* e o insectă de care fug vitele cu grăză și furie foarte mare, par'că ar fi nebune. Și acesta în timpul verii, când insecta s'a dezvoltat pe deplin.»

(3) Com. de d-l Per. Papahagi.

nicî de un semn sau măcar de vre-o cărare, ca să aibă pe unde eși la lume.

«Acuma supărați și amăriți până în suflet, că nu sciați ce să începă și să facă, étă că li se deschide de odată dinaintea ochilor o poiană mare cu fel de fel de erburi și flori. Aici îndată dau peste un păcurariu, care păsceă o cirédă de vite. Vitele, deși erau în dricul verii, și o arșiță ca aceea de te cocea, păsceau în liniște locul, iar păcurariul dormia dus la umbra unui făgan, căci vitele până atunci nu aveau obicei de a strechiă.

«Dumnezeu și Sân-Petru, când deteră cu ochii de păcurariu, bucuria lor!.. se apropiară de dînsul și-l deșteptară din somn, creșdend că el îi va da la drum și le va arătă calea pe unde să éșă din codru.

«Dar păcurariul, întreat fiind de Dumnezeu sfîntul: în care parte să apuce, ca să deă mai curând de lumea cu ómenii, nicî n'a ridicat capul, spre a le da un răspuns omnesc, ci cum sta lungit pe érbă, a întins numai piciorul drept și arătând cu dînsul somnoros cum eră, dișe:

— «Dacă vreți să eșiți la lumea cu ómenii, apoi ian mergeți în colo că veți éși! — și după ce rostî cuvintele acestea, se întórse pe altă parte și se puse iarăși pe somn.

«Dumnezeu și cu Sân-Petru, tovarășul său, vędend omenia păcurariului, dișe:

— «Așă mi ți-i tréba, eî lasă că de astădi înainte nu vei mai avé tu când dormi așă de liniștit și fară de nicî o grijă, ca până acuma, că vitele tale nu vor mai pasce așă de liniștite, ci vor strechiă și se vor duce în cotro le vor duce ochii și picioarele!

«Și într'adevăr, că din acel minut, cum a rostit Dumnezeu cuvintele acestea, a și dat Strechia în vite și vitele aș și început a strechiă și a fugi ca nisce turbate în tóte părțile, și tot așă strechie ele, când dă Strechia între dînsele, și în diua de astădi.

«Păcurariul, când a vędut că vitele prind a fugi ca nisce turbate cu códa ridicată pe spinare, a sărit ca fript de jos și a început a alergă după dînsele, dóră le-a întórce îndărăt. Dar de unde? După ce vitele, cât ai scăpără dintr'un amnar, se făcură nevędute, intrând într'o silhă din apropiere.

«*Dumneđeũ* și *Sân-Petru* însă, după ce-l blagosloviră astfel pre pëcurariũ, se porniră mai departe fără de a sci unde vor ajunge pe calea apucată. Iată însă, că după mai multă cale făcută prin codrul acela, trecënd prin mai multe *silke* sau *sihle*, *sehelbĩ* și smide, daũ de odată peste o altă *poiană*, în care un *cioban* își páscea *oile* sale. Însă cum le páscea! că oile fugiaũ de nu li se vedeaũ piciórele, când într'o parte, când în alta, iar ciobanul după dınsele, când incolo, când în cóce, dóră le póte strńge la un loc, dar pare că eră ficutură nu alta, căci oile fugiaũ de-și scoteaũ ochiũ.

«Și pe când ciobanului îi curgeaũ sudorile ca bobul pe față de atâta alergătură și nu se mai putea ține pe picióre de obosit ce eră, tocmai atunci se apropie și *Dumneđeũ* cu *Sân-Petru* de dínsul și-l întrébă : în care parte să apuce, ca si se póta întórce iarășĩ la lume ?

«*Ciobanul*, cu tóte că eră necăjit până în suflet, pentru că-ĩ fugiaũ oile, se opresce locului, își șterge sudorile cu máneca cãmășii, și apoi ȓice:

«Poftim, apucați în colo, că dacă veți apucă în partea aceea fórte lesne și de grabă o să dați de capëtul codrului acestuia!

«Și apucënd ei acea cale, n'a trecut mult timp la mijloc și aũ eșit la lume. Iar după ce aũ eșit, unde le-a fost dorința să ésa, ȓise *Dumneđeũ* către prietenul sêũ :

«De aȓi înainte oile ciobanului acestuia, pentru sfatul lui cel prietenos și bun ce ni l-a dat, nu vor fugi mai mult, ca nisce sãlbaticie, ci numai când vor fi ploĩ și vinturĩ, iar de *streichiat* nici când nu vor mai *streichiã*, ci vor pasce liniștite locului, și el va avé timp nu numai să se pue jos, ca să se odihnescă, ci să și cante din fluer.

«Și dintr'acea vreme *oile* pasc frumos, iară *pëcurariũ*, adecă *bouariũ* și *văcariũ*, când dă *Streichia* în vite, stau necontentit în picióre, căci dacă n'ar sta, vitele lumea în cap ar luã, pentru că din ȓiua, în care a hotărĩt *Dumneđeũ* ca nu *oile*, ci numai *vitele*, adecă *boiĩ* și *vacile* să *streichie* de atunci numai acestea *streichie*» (1).

(1) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac din Mahala.

O variantă a acestei legende, și anume din *Macedonia*, sună precum urmază :

«Era veara, nă duă duguroasă ș-caldă, de-ardea soarli naloară ca tu ciireap.

«Dumniđălu tu eta tea imnă pri padi, adiat ca auș și videate-î ș-țe nu-î. Căndu videa viră strimbătati, mutrea cum di cum si-ndreagă și carî s-nu putea, ca vaî de omłu strimbu.

«Acșiti nă duă lă-acitșă căldura tu câmpu, di-lî cura asudorli pri față, că dîțeaî, «duși aușlu aestu, s-tuchli di căldură.»

«Ș-nă seati, un foc țe-l eara, și țe-lî avea uscată grumazlu, li dîțeaî, că «torea creapă tră semnu ș-nișani mari.»

«Aclò, îu z-dirina mîratlu dă-auș, si-lî plânđi niila, na îu installi un vâcar.

«Aestu ăara agunîisit, că-l fuđi un boŭ și mutrea s-lă-gîungă și s-lă aducă, s-lu bagă tu vâcâreađă, îu se-aumora ș-alanți boî și vați.

«Dumniđălu li-păru ghîini, că deadi di nis și-lî dîsi :

«Aođi ncoa re ! Nu-nî daî nă chiic de-apă, că va crep di seati ?

«Crechî s-nu crechî li-u turnă vâcarlu, nu veđi, că-nî fuđi boulu ? S-alas îo boulu, s-ț-aduc ațea apă ?

«Și nu vru, ne s-li da apă, ne s-lî-aspună, îu poati s-află.

«Dumniđău ș-căftă di cali. Nîarsi cât nîarsi și da di un picurar, te-aligă asudat ș-curmat, și cu caplu discufut.

«Aođi ncoa», li dîți Dumniđălu, nu poî si-nî daî nă chiic de-apă, că cripai di seati ?

«Si-ți daŭ, îli dîți picurarlu, ma-nî fuđiră oîli, di nu știŭ cum va le-adun tuti d-adun.

«Și picurarlu dusi ma nelo după nă măgulă, îu ștea, că sură nă fântână, lo apă tu căciulă și-lî deadi aușluî di biŭ și di-și astimsi seatea.

«Atunțea s turnă Dumniđălu, li vluisi oîli și li dimândă, s hîibă pravda Dumniđăluî. Tu căloari viră oară s-nu s-ari-spândască și s-nô-ariească.

«Apoea ș-adusi aminti di vâcar și-l blăstimă și-lî dîse :

«Totna musca si-lî liî adună boîlii și căndu vaî hîibă căloari și dugoari mari, tra să alagă vâcarlu cu limba scoasă, ca acățat di naloară.

«Di aestă oîli imnă tuti dadŭn, ună ningă alantă și veara,

cându-î căldură ș-foc, eali se dună sun aumbrată tō-amiriđă până frânđi căloarea.

«Tut tr-acși a boilor lî da veara musca, di-și lîa peru ș fug, fug, canda sunt acâțați di țiva drați și mârâtlu di vîcar alagă-alagă, ca lafu ș-corbu, s-li-apreadună tu vîia a căloarillei și creapă di seati, ca el țe nu va.

«De aestă tu câmpu Dumniđălu, nō-alăsă di cât mași în doauă fântâni.»

Daco-romănesce :

«Eră în timpul veriî, o đî dogoritōre și caldă, de arde sōrele afară ca în cuptor.

«Dumneđeū în vremea aceea umblă pe pămînt, transformat în bătrân și vedeă ce-î și ce nu-î. Când vedeă vrestrimbătate, căută în tot chipul să o drégă și dacă nu puteă, vai de omul strîmb (nedrept).

«Ast-fel, într'o đî îl prinse căldura în câmpie (Tesalia), del curgeaū sudorile pe față, că diceaî «se sfârși (lit. duse) a moșul acesta, se topî de căldură.»

«Și o sete, un foc ce-î eră și ce-î uscasc gătlejul, de diceaî că «acuși crapă, spre minune !»

«Pe când se chinuia sārmanul de bătrân, ca să-î plângi de milă, iacă întimpină pe un vîcar.

«Acesta eră grăbit, fiind-că îi fugî un boū și cătă să-l ajungă și să-l aducă ca să-l bage în *văcăréză* (1), unde țedeău la umbră și ceî-lalți boî și vaci.

«Luî Dumneđeū îi părū bine că dete de el și-î đise :

— «Măi ascultă în cōce ! Poți să-mî dai un pic de apă, că (mi-e) să crēp de sete ?

— «Crēpi și (saū) nu crēpi, — îi rēspunse vîcarul, — nu veđi coleă, că-mî fugî boul ? să las eū boul, să-ți aduc ție apă ?

«Și nu vroî să-î deă apă, nici să-î spue (arate) unde pōte găsi.

«Dumneđeū își căută de drum. Merse ce merse și întălnesce (lit. dă) pe un păstor, care alergă asudat și obosit și cu capul descoperit.

(1) *Văcăréză* este staulul boilor și vacilor. — În Bucovina locul saū ocolul, unde petrec vacile peste vară, se numesce *văcărie*, iar cela unde petrec boii *bourie*. Păstorul vacilor *vîcar*, iar cel al boilor *bour*.

«Ian ascultă în cöce! — îi duse Dumneđeü — nu poți să-mi dai un pic de apă, căci crăpai (adecă : crăp) de sete?

«Să-ți dau — îi duse păstorul, — dar îmi fugiră oile, în cât nu știu cum le voiü adunä pe töte la un loc.

«Și păstorul se duse mai încolo după o măgură, unde sciä că isvoröscö o fântänă, luă apă în căciulă și-l dete bătrânului de bëu și de-și stinse setea.

«Atunci se întörsö Dumneđeü, binecuvîntă oile și le ordonă, să fie vita lui Dumneđeü. În cărare nici odată să nu se risipöscă și să nu se răspändöscă.

«Apöi își aduse aminte de văcar și-l blestemă și-l duse:

«În tot-deauna *musca* să-l adune (ad. gonöscă) boii vara, când va arde sórele și când va fi căróre și dogóre mare, ea să alerge văcarul cu limba scósă, ca un posedat.

«De asta oile umblă töte împreună, una lângă alta și vara când e cald și foc, ele se string subt umbră în *amiriđ* (1), până se potolesce cărórea.

«Tot pentru asta pe boi îi gonesce *musca* în timpul verii, de-și ieaü lumea în cap, și fug, fug, par'că sunt posedatî de ce-vä draci și sărmanul de văcar alérgă, alérgă ca un nenorocit (lit. negru și corb) să-l adune în mieđul cărórei și crapă (sufere) de sete, așa cum nu doresce.

«De asta în șes (în Tesalia) Dumneđeü nu lasă decât numai câte-vä fântâni» (2).

De óre-ce însä dintru început, după cum ne spune legenda, oile erau acelea cari *strechiaü*, Dumneđeü n'a stărpit *Strechia*, care le făceä să strechie, ci a lăsat-o și mai departe să trăöscă, atâta numai că i-a luat puterea ce o aveä mai înainte și i-a dat-o celei de vite (3).

Și *strechia* acésta se numescö *Strechia oilor*, lat. *Oestrus ovis* L. säu *Cephalomya ovis*.

Strechia de vite are mărimea unei albine. Corpul ei e përos și sticlitor-negru, capul lätăreț, spatele vërgat, aripile castanii, piciórele gălbii-roșietice, inelele din urmă ale abdomenului negricióse, iar vârful acestuia galben säu alb

(1) *Amiriđ* e locul unde se odihnesc vitele pe la mieđul țilei.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromănilor*, p. 809—811.

(3) Com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isac.

orî suriū. Femeiuşca are corp ce-và mai subţire şi mai întins decât bărbătuşul, iar în partea dinapoî are o ţeve, cu ajutorul căreia îşi vără ea ouăle în decursul veriî sub pielea de pe spinarea vitelor.

Din ouăle acestea, cari sunt lungăreţe, albe, şi numai la un capăt aū punct negricios, se desvóltă peste érnă larvele numite de popor *Coş*, pl. *Coşi* (1), adecă nisce viermuleţi de colóre albă-surie şi cu capul negru.

Coşi aceştia, după ce s'aū desvóltat de ajuns, sunt cam de 2 cm. de lungi şi aū o gură fórte ageră, cu ajutorul căreia sug sucul din spinarea vitei aşă, că în cele din urmă vita slăbesce vędând cu ochi.

Dacă *Coşi* se lasă pe spinarea vitelor neatinşi, ei se desvóltă şi cresc până în luna Maiū sau Iunie. Atunci es a-fară şi, căđând jos de pe spinarea vitei, se îmbracă într'o scórtă mai grósă, adecă se prefac în *coconi* (nimfe) şi în stare acésta staū câte patru septămâni. Din nimfele acestea se desvóltă apoi viitoarele *Strech* sau *Strechii*: bărbătuşi şi femeiusce, cari din nou încep în decursul veriî a-şi depune ouăle pe spinarea vitelor (2).

Iar când începe *Strechia* a sbură mai tare şi a da mai mare năvală asupra vitelor, atunci ea, după spusa Românilor din *Bucovina*, đice:

Dă cuţitul şi covata,
Că'ntr'un buc tótă-mi eşti gata!

saū:

Cuţitul şi covata,
Că maţele ţi-s gata! (3)

După spusa Românilor din *Banat*, ea ar đice:

Cu furchiţele
Scot jigăriţele

(1) Pretutindenî în *Bucovina*, precum şi în *Ţera-Románescă*, com. de S. Sa. păr. T. Bălăşel: «*Strechia* vitelor bovine, sub numele popular de *Coşi*. Căci insecta acésta îşi depune ouăle pe pielea vitelor, din care eşind viermuşii, pătrund în pielea lor.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LXI, No. şi p. cit.

(3) Cred. Rom. din Straja, com. de I. Pasailă, stud. gimn.

Și în ciuvane
Pun eū târbane (1)!

Iară după spusa celor din *Țera-Românescă*, ea, apropiindu-se de vite, s'ar lăudă și ar dice în limba ei:

Adă iataganu
Ca să-î vërs borhanu (2)!

Și vitele, auđind cuvintele acestea, se bagă în tóte rēcole, și de aceea fug ele așa de tare, ca și când ar fi dat *Țeigă-l-crucea* peste dînsele, cu códa ridicată pe spinare, un semn că le prigonesce *Strechia* (3).

Pe lângă acéstă credință, copiii din *Țera-Românescă*, cari pasc vitele vara, mai aū încă și următórea datină, și anume:

Când vëd ei că a dat *Strechia* în vite, voind ca să le lomolēscă, reciteză neincetat următóarele versurī:

Strechia,
Urechia,
Balegă de óie
Códa să se móie!

Iar când voesc să facă pre vite ca să deă *Strechia* într'insele, atunci reciteză mereū aceste versurī:

Strechia,
Urechia,
Balegă de mánz,
Códa să se ție'n sus (4).

Strechia oilor e cu mult mai mică decât *Strechia vitelor*.

Ea are corp mohorit, mai peste tot gol, numai vârful abdomenului acoperit cu puțin pufușor móle, iar fruntea și spatele cu nisce petițe negre. Ea se arată în luna lui August și Septemvrie, mai cu sémă pe locurile acelea unde pasc oile.

(1) Com. de d-l Ios. Olariū din Maidan: *furchițe*=furculițe; *jigărițe*=plămăiū sau plămăele; *ciuvane*=troci sau coveți mari, *ciuvane* pentru plamada pânei; *târbane*=burta vitelor cornute.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) În Bucovina și Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Și vitele, înțelegēnd limba ei și fiindu-le frică că le vor vërsă *borhanu*, ridică códa în sus și fug de se prăpădesc».

(4) Com de Sa păr. T. Bălășel.

Și de ore-ce *Strechia oilor* are datină de a-și depune ouăle de regulă în nările oilor, de aceea oile, cum simțesc se apropie de dinsele, se strâng la un loc, își bagă capul una sub alta și-l plăcă cât se poate de tare spre pământ ca să nu pătă ajunge la nasul lor. Dar cu toate acestea *Strechia* totuși ajunge și-și depune ouăle sale în nările oilor.

Din ouăle acestea în scurt timp ies larvele, cari se numesc în limba poporului *Carabeți*, sing. *Carabăț* și *Carabete* și cari se acatare apoi până lângă frunte unde petrec apoi nouă luni. După aceea lăsându-se a fi strănutate jos, se scutur în pământ și aici se prefac apoi după 7—8 săptămâni în insecte depline.

În fine trebuie să amintesc și aceea că *Strechia* a dat naștere încă și următoarelor dicale:

A da strechia,

adecă: a fugi de *Streche*. Se dice însă și de cine-vă, care a plecat de unde-vă, fără să spue unde se duce.

A fugi ca de streche,

adecă: a fugi iute.

A o strechiă,

a fugi iute, a pleca de unde-vă.

Strechia e mică și fug vacile de ea,

adecă: se poate întâmpla ca unul mai mic să birue pe cel cu mult mai mare ca el și să-l facă a-î sci frica.

Te strechiez,

adecă: te fac să fugi ca de *Streche* (2).

(1) *Șeșetorea*, an. V. Fălticeni 1899, No. 4, p. 54: «*Carabeți* = vacile mari, ce se fac mai ales în nasul cărlanilor slabi și în apă clocită. *Carabete*.»

(2) Com. de S. Sa păr. Bălășel.

MUSCA CALULUI

(*Gastrophilus equi* Fabr.)

Cel ce va fi fost mai adese-orî în decursul veriî, când sórele arde mai tare și căldura e mai mare, pe vre-un imaș saú colóacă, unde se află mai mulți cai la páscut, saú și în alt loc unde se află cai la páscétóre, acela cred că trebue numai decât să fi observat cum une-orî caii aceștia daú necontentit din cap, sar cu piciórele de dinainte în sus și se mușcă cu gura de genunchi, saú se pun doi câte doi față în față și, stând ast-fel cu capurile încrucișate unul peste grumazul celui-lalt, daú mereú din códá în drépta și stânga.

Causa acestei necontentite dări din cap și din códá e o muscă de care se apără ca să nu-i musce și care se numesce în Bucovina: *Musca calului*, *Muscă de cal* (1), *Gâza calului* (2), *Strechia cailor* (3) și *Trântor de cai* (4);

În Moldova: *Musca calului* și *Strechia calului* (5); în Țera-Românescă: *Muscă de cal* (6) și *Musca cailor* (7).

(1) Dat. Rom. din cele mai multe părți ale Bucovinei, în deosebî însă a celor din Frătăușul-noú, dict. de Nic. Rusu: «*Musca calului* e aceea de care strechie caii, daú mereú din cap, din códá și sar în sus»; — a acelor din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Musca calului* e un fel de muscă galbenă, care trăesce la pădure. Ea este altmintrea decât *musca vitelor*. Când bate *Musca calului* la cai, cea a vitelor nu bate la vite.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Mich. St. Coniac: «*Trântorul de cai* se face în gunoiul cailor și după ce capătă aripi sbórá și se pune pe botul cailor și-i mușcă.»

(5) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariú.

(6) *Gazeta sáteanului*, an. V, R.-Sárat 1888—89, p. 150.

(7) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel: «*Musca cailor* este aceea care șéde mai mult pe la ochii și părțile de dinainte ale cailor.»

La Români din Macedonia și cei din Meglenia: *Muscă di cal* (1);

Iar la cei din Istria: *Bumbar* (2);

Lat. *Gastrophilus equi* Fabr., *Gastrus equi* și *Aestrus equi*.

Musca acésta obicînuése a-și depune ouéle sale pe partea dinainte a cailor, și anume pe genunchi, pe șolduri, pe gât și pe cómă.

Din ouéle acestea, cari aú colóre albă-cenușie, es în decurs de vre-o trei săptămîni larvele, cari se numesc de către Români din Bucovina și cei din Moldova: *Trânzi*, sing. *Trânz* și *Trânji*, (3), iar de către cei din Macedonia: *Shăfi* (4), și cari se acată apoi de piele.

Caii, simțind gâdilătura ce o causéază *Trânjii*, se scarpină cu dinții și se ling, și prin acésta, fără să scie și să vrea, îi înghit.

După ce i-aú înghițit și aú pătruns acuma în stomach, *Trânjii* se lipesc de acesta și aici trăesc ei apoi prin sugerea sucului din membranele stomachului aprópe un an, iar după aceea, eșind singuri sau dați fiind afară, se prefac prin grăméjile de gunoiú, în pămînt, sau printre grindile grajdurilor în nimfe și apoi în insecte depline.

Români din Moldova scapă caii de *Trânjii*, cari la eșirea lor din stomach se țin prin un timp óreși-care de găóza acestora, prin aceea că-i curățesc cu mâna, sau le dau să mănânce secară prăjită în ovés (5).

Români din Macedonia îi curățesc asemenea cu mâna sau spală găóza cailor prin mai multe óile de-a rândul cu apă căldicică și cu săpun (6).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: *„Musca di cal = musca ce trăesc pe cai și catări (Oestrus equi)”; — Idem, Megleno-români, studiu etnografico-filologic. Partea II, Bucuresci 1902, p. 97.*

(2) Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig, Leipzig 1898, p. 305.*

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală, p. 11; — Șeđetőrea, an. IV, Fálticeni, p. 121: „Trânji sunt nisce parasiți, ce trăesc în partea intestinului gros, numită rectum, și produc calului o fórte mare mánărăime. Poporul crede că numai caii ce nu ling sare fac Tránji.”*

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor, p. 333.*

(5) *Șeđetőrea, an. IV, Fálticeni, p. 121.*

(6) Per. Papahagi, *Din literatura poporandă a Aromânilor, p. 333.*

Tot la Români din *Macedonia*, și anume la cei din *Epir*, mai există și credința că dacă *Musca di cal* se pune pe om, acesta trebuie să o prinďă și să-ı rupă capul, fiind-că alt-fel se întorc înstrăinați din drum iarăși în străinătate (1).

Sau: «dacă *Musca di cal*, lat. *Oestrus equi*, vine la tine, să o prinďi și să-ı tai capul, fiind-că dinsa te vestese că o rudă sau óspete îți vine din depărtare, și dacă nu-ı tai capul, ea se duce și-l întórcce din drum» (2).

Afară de musca, despre care ne-a fost până aicia vorba, mai există încă una, care asemenea se numese *Musca calului* și *Găză de cai* (3), lat. *Gastrophilus haemorrhoidalis* L.

Femeiușca acestei musce își depune ouele sale sub códa calului, și chiar în nările și gura acestuia. Cu tóte acestea însă ea nu aduce atâta rău calului ca cea descrisă mai sus (4).

În fine a treia specie de muscă, care se ține tot de familia *Muscei calului* și se arată mai ales în luna *Strechiei* (5), însă care nu supără numai pe cai, ci și vitele cornute, este *Musca vitelor*, numită altmintrelea în Bucovina și *Bânzariu* (6), *Bânzariu de câmp* (7), *Bonzariu* (8), *Bonzariu de vite* (9); în Moldova: *Bondariu* (10), *Bondariu de câmp* și *Bondariu de pădure* (11); iar în Țera-Românească: *Musca vitelor* (12), lat. *Gastrophilus pecorum* Fabr.

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, p. 312.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Cf. *Gazeta săteanului*, an. V, p. 151.

(5) Dict. de Mărióra Ducea din Budeniș.

(6) Dat. Rom. din Budeniș, dict. de Már. Ducea: «*Bânzariu* se numese musca, care mușcă vitele.»

(7) Dat. Rom. din Igesci, dict. de Ioan Danilescu.

(8) Dat. Rom. din Carapciú, dict. de Vasile Cârciú.

(9) Dat. Rom. din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic: «*Bonzariu de vite* se numese musca, care mușcă vitele.»

(10) Dat. Rom. din Bogdănesci, jud. Sucéva, dict. de Nic. Const. Carp: «*Bondariu* se numese musca, care face mare sgomot când sbórá, iar când se pune pe vite le mușcă. *Bondariul* e mai mare ca *Strechia*.»

(11) Dat. Rom. din Moldova, com. Oprișeni, jud. Sucéva, dict. de George Iacob: «*De Bondariu* nu fug vitele așa de tare ca de *Strechie*, ci numai se apără cu capul și cu códa.»

(12) Com. de S. Să pár. T. Bălășel.

MUSCA.

(*Musca domestica* L.)

Sub cuv. *Muscă*, dim. *muscuță* și *musculiță*, înțeleg Românii de pretudindenii mai multe specii de insecte din diferite familii.

Noi însă în articolul de față, vom vorbi numai de acele *Musce*, cari se țin de specia *Muscei de casă*.

Iar *Muscele*, cunoscute Românilor după nume, cari se țin de această specie, sunt următoarele :

Musca mare, *Muscă albastră*, *Muscă de carne*, *Muscă năsdăvană*, *Gâză de carne* și *Bónză*, ast-fel în Bucovina; în Transilvania însă : *Muscă mare* și *Bórnă* (1); în Moldova și Țera-Românească : *Muscă albastră*, *Muscă de carne*. *Musca hoiturilor*, *Musca stârvurilor*, *Muscă mare* și *Muscoiu* (2); iar la Românii din Meglenia : *Muscă di carni* (3).
lat. *Musca vomitoria* L.

(1) Com. de d-l Paul Oltean, învățător în Hațeg; — d-l Andr. Bârsan profesor în Brașov, îmi scrie cu privire la numirea *Bórnă* următoarele: «*Bórnă*, pl. *Bórne*, după împărțirea școlarului I. Șandru din Viștea inferioară, se numește o musculiță cu picior lungărețe, care umblă mai ales noptea.»

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10; — *Gazeta săteanului*, an. V, p. 229; — Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, partea I. Bucuresci 1900, p. 512, 513, 516 și 591; — com. de S. S. păr. T. Bălășel: «Mai este o muscă mai mare ca cea ordinară și de color *verde-albastră*. Acesta este *Musca hoiturilor* sau *Musca stârvurilor* mörte, căreia îi place să mănânce cărnuri, pe cari își depune ouele în foarte scurt timp.»

(3) Per. N. Papahagi, *Megleno-Românii*, p. 97.

ca această se numește *Muscă mare* și *Muscoiu*, de
 pentru că este cea mai mare între toate muscele din
 ția ei; *Muscă albastră*, pentru că abdomenul ei e stră-
 r-albastru; *Muscă* sau *Găză de carne* și *Musca hoitu-*
 pentru că are datină de a-și depune ouăle sale atât
 rnea cea prospătă cât și pe cea stătută precum și pe
 vitelor, când vre-o vită e sgâriată (1); *Muscă nă-*
ană, pentru că dacă trece mai de multe ori pe dinain-
 lui om, acela trebuie numai decât să pățescă ce-vă (2);
 imirea de *Bónză* și *Bórnă* îi vine de la sunetele *bónzz*
rnn, cari le produce când sbórá și cari se exprimă
 verbul *a bonzái* și *a bornái*, pentru că ea *bonzáesce*
árnăesce cu mult mai tare și mai gros decât *Musca*
să, precum și prin substantivul *bonzáire* și *bonzáitură*,
ire și *bornáitură*.

nirea de *Muscă mare* a acestei varietăți de muscă o
 im, afară de vorba de toate țilele, încă și în următo-
intec de copii din Țera-Românească, jud. Vâlcea, com.
 :

óie, rapână,
 ă'n c . . și dapână,
 e rógă rugului
 e'nchină cucului :
 uculeț, Măria ta,
 îi pân' la dumné-ta,
 nă dai ál cal porumbac
 nă duc pân' la Novac,
 n auđit
 făcut
 feți
 ofeți,
 l a murit
 ul a perit ;
 'n munte s'a suit ;
 utele s'a surpat ;
 le s'aú turburat

Peste-un gros
Furnigos,
 Țăști un epure flocos.
 Mă dusei la *Musca mare* ;
Musca mare treeră,
 Cu fetița lângă ea,
 Cu fetița cu chitie
 De spanghie,
 Cu pană de ciocârlie.
 — Dă-mi, fetiță cheile !
 — Nu-s la mine ;
 Vaí de mine,
 Sunt la badea'n Bucuresci,
 Sus la curțile domnesci.
 Mă dusei la *Alburuș* (3).
Alburuș céra s'aprindeă,
 Raiul se deschideă ;

după spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.
 red. Rom. din Ilișesci, dict. de Vasile Ungureanu, agricultor.
 ub *Alburuș* cred că e a se înțelege aici *albina*.

Crucea'n casă, Crucea'n masă, Dumneđeũ cu noi la masă.	Iomete, Înflorete, Dumneđeũ să ne erte (1).
--	---

Precum și în următoarea variantă, tot din *Țera-Românească*, jud. Olt, com. Drăgănesci :

Óie, óie rapână. Șéde jos și dapână Și se rógă rugului Și se 'nehină cucului. — Cucule, Măria ta, Dă-mi un cal porumbac Să mă duc la sora mea, C'am auđit C'a făcut Trei feți Logofeți. Unu a murit, Unu a pierit,	Unu'n munte s'a suit. Tiri, tiri tangarana, Încălecaĩ pe peatricióra, Mě duseĩ la <i>Musca mare</i> . <i>Musca mare</i> trieră Și-a mai mică vintură, <i>Păduchele</i> premeteă, <i>Puricele</i> măsură. . . — Eșĩ, Voichiță la porțiță, Că te chémă Talion, Talion fecior de domn, Cu tichie de frânghie, Cu pană de ciocărlie! (2).
--	---

Larva muscei acesteia, care ese din ouăle ce le depune ea pe carne saũ în ranele vitelor și carĩ, cum prinde a se desvoltă, se nutresce din acestea, se numesce în unele părți din Bucovina : *Mușiță*, *Moșiniță* (3) și *Mușiniță* (4), în altele însă, precum bună-órá în Pătrăuț pe Siret : *Căciță*, pl. *căcițe* (5); în Moldova : *Mușățã* (6) și *Mușiță* (7); iară în Țera-Românească : *Mușiță* se numesc numai ouăle acestei musce

(1) Gr. G. Tocilescu, op. cit., p. 512.

(2) Idem de eadem, p. 513;—cf. și p. 516: *Cântecul cucului*.

(3) Numirea acésta e usitată mai ales în Șcheia, distr. Suceva, dia. de Gavr. Berariu: « *Viermușorii* din ranele vitelor, carĩ se fac din ouăle *Muscelor mari*, se numesc *Moșiniță*. »

(4) Dat. Rom. din Brașca, distr. Suceva, dict. de Ger. Roșca. — În Bucovina, și anume în apropierea orașului Siret, se află o comună românească, care asemenea se numesce *Mușiniță*.

(5) Dict. de T. Ionesi.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11: « Larvele de *Muscoid*, la *Musca vomitoria*, se numesc în special *Mușiță*. »

(7) Dict. de Iordachi Bran, pălmaș în Pașcani, și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: *Musca de carne* e mare și când sbórá sbárnăe ure. Ea depune fórte multe ouă, și atât ouăle acestea cât și larvele, ce es dintr'insele, se numesc *Mușiță*. »

47-

lepuse în grămăgiore, pe când viermi, adecă larvele, cari
s din *Mușița* acésta, și cari se vęd într'un număr mare pe
ărnurile imputite și pe stărvurile animalelor aruncate pe
ămpuri, cari aũ un miros greũ, puturos și nesuferit, se nu-
nesc în graiul poporului cu numele generic de *Careți*, sing.
Carete.

Drept dovadă despre acésta ne póte servi încă și urmă-
ărea satiră poporană, tot din *Țera-Românescă*:

În vale, țigane'n vale,
C'a murit o épă mare,
Să vii să-ți daũ din ea carne,
Ocaua patru parale.
A murit d'o săptămână,
Este-așã, e fórte bună,
Cu Careții ca pe mânã (1).

Musca verde (2), *Muscă de gunoiũ* și *Muscă de baligă* (3),
ar în Ungaria: *Muscă de băligariũ* (4), lat. *Musca Caesar* L.

Cu musca acésta, puindu-se în undiță, dic pescarii că se
prind fórte bine păstrăvi (5).

Musca, *Muscă de casă* și *Găzã*, numită ast-fel în Bucovina;
în Moldova însă: *Muscă*, *Băzã*, *Găzã* (6); în Țera-Românescă:
Muscă și *Muscă de casă* (7); în Transilvania: *Muscă* și *Băzã* (8);
iar la Români din Meglenia: *Muscă di casă* (9), lat. *Musca*
domestica L.

Numirea de *Băzã* a acestei musce cred că-ĩ vine de la
sunetul *bâzzz*, pe care-l produce ea când sbórá și mai ales

(1) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(2) În Bucovina și în Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean:
•*Musca verde* e singuratică pe câmpii și déluri și adese-orĩ se găsește
pe baligă de cal și de vacă.›

(3) În Bucovina.

(4) Com. de d-l El Popp: •Mai este încă un fel de muscă, care trăește
în băligariul vitelor și are nisce aripi tari, vârtóse. Ea e de colóre verde
argintie.›

(5) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(6) *Șeșetórea*, an. II, Fálticeni, p. 149.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 146.

(8) Alexiũ Viciũ, *Glosariũ*, p. 20.

(9) Per. N. Papahagi, *Meglenu-Români*, p. 97.

când cade jos pe spate sau când dă în vre-o pânză de paingân și nu poate scăpa dintr'însa. Tot de la acest sunet vine și verbul a *bâzâi*, *bâzâi*, *bâzăesce*, precum și subst. *bâzâin* și *bâzâitură*.

Muscuță, *Muscuță mânăncică*, *Muscă neagră* și *Muscă cenușie*, lat. *Musca corvina* L.

Musca acésta se numesce *Muscuță* și *Muscă mânăncică*, de aceea pentru că ea e numai ca sēmînța de cănepi de mare, iar *Muscă neagră* și *Muscă cenușie*, pentru că bărbătușul e negru ca corbul, iar femeiușca cenușie.

Acest soiū de muscă petrece mai ales la câmp, și când vitele sunt tare asudate, se pun cu sutele și sug sudorea de pe ele mai ales în dricul veriī, când e căldura cea mai mare, și prin acésta devin foarte supărăciōse și nesuferite (1).

Tōte muscele, câte s'au înșirat până aci, au mult puțin ochi mari. Poporul însă despre ochii nici uneia nu scie și ne spună, ca despre a celei de casă, de ce sunt ei așa de boldiți și inholbați. Despre mărimea și roșeța ochilor *Musci de casă* însă o legendă din Bucovina ne spune următoarele:

«Dice că odată s'a întâlnit *Musca* cu *Purecele* și fiindcă nu se veduse de un timp îndelungat, îl întrebă dicēnd:

— «Ia spune-mi, voinice, de ce ești tu așa de *ghibos*, căci după cât imi aduc eu aminte, mai înainte nu erai așa?»

— «D'apoi cum păcatele mele să nu fiū *ghibos*—răspunse *Purecele*, — după ce eu, cât ți-i nopticica de mare nu fac nimica alta, fără numai rostogolesc și ridic neconținut la butucī!

«Prin răspunsul acesta *Purecele* a voit adecă să dică că el în fie-care nopte se vără pe sub ómenī și mușcându-i, aceștia nu numai că se întórnă în colo și încóce, nu numai că se rostogolesc, ci adese-orī sar ca și fripti din pat. Și de aceea are el *ghibă* în spate.

— «Dar tu, *Muscă* — întrebă acuma *Purecele*, — de ce ești așa de inholbată, căci după cât te cunosc eu, când erai mai tînără, pare că aveai nisce ochi mai micī și mai galiși, nu însă așa de mari, de roși și de boldiți ca acuma?»

(1) Dict. de C. S. Bucan din Pașcani.

— «Dacă voești numai decât să scii de ce mi-s ochii așa de mari—răspunse *Musca*,—apoi ascultă. Năravul meu de o bucată de vreme în cöce e de a mă pune nu odată pe nasul și pe obrazul ómenilor și a-î pișcă. Ómenii, nesuferind pișcătura mea și voind să mă omóre, în loc să mă lovéscă pe mine, se pálmuesc pe dinșii, făcî eü, cum vöd că ridică palma asupra mea, îndată sbor și mă nun de o parte. Și acolo apoi, vödându-î cum se burzuluesc și-și trag palme de géba, mă pun pe rís, și ríd, și ríd, și atâta ce ríd până ce mi se umflă ochii și mi se roșesc de rís. Iată, dacă ai voit numai decât să scii, de ce mi-s ochii așa de mari sau înholbași, după cum ți-a plăcut să-î numesci tu!» (1)

O variantă a acestei legende, și anume din *Ungaria*, sună precum urméză :

«Întâlnindu-se odată *Musca* cu *Purecele*, îi díse:

— «Mă *Purece!* de câte orî mă întâlnesc cu tine tot mă mir și mă ciudesc pentru ce ești tu așa de ímbulzit, ghebos?

— «Scii ce, surată—răspunse *Purecele*,—eü sunt ímbulzit pentru ridicăturile cele multe ce le am!

«Cu aceste cuvinte a voit adecă *Purecele* să dícă că el pișcă pe ómeni și aceștia sar în sus ca arși de foc.

— «Dar ian spune-mî acuma și tu — díse mai departe *Purecele* către *Muscă*, — pentru ce ești așa de ínholbată?

— «Pricina e — răspunse *Musca*, — că eü mă pun la ómeni pe nas orî pe obraz, iar omul lovesce cu palma, când eü sbor de acolea și, vödend că, în loc să mă lovéscă pe mine, se lovesce pe sine, ríd de mă prăpădesc, până ce mi se umflă ochii. Iacă de ce sunt așa de ínholbată!» (2)

A doua variantă a acestei legende, în care, în locul *Pureceluî*, figuréză *Țânțarul*, sună așa :

«Dice că odată, luându-se *Musca* la vorbă cu *Țânțarul*, îl întrebă dícându-î:

— «Ia spune-mî, fártate, de ce ești tu așa de pițigăiat și

(1) Com. de Ilie Buliga, stud. gimn., de loc din Volovët; — dict. de I. Ionesi din Vicovul-de-sus: «De aceea are *Musca* ochi mari și roșii, pentru că omul vrea să o omóre și nu póte, iar ea ride atâta până ce i se fac ochii mari și roșii.»

(2) Com. de d-l El. Pop.

de prizărit, ca și când n'ai mai mâncă nimica, ci ai trăi numai cu răbdări prăjite și ciuline fripte ?

— «Eū sunt ast-fel ... răspunse *Țânțarul*, — pentru că așa mi-î firea. Când a făcut Dumnezeu lumea, a împărțit tuturor vietăților câte un lucru, numai mie nu mi-a dat nimica. Eū atunci m'am dus la Dumnezeu și m'am plâns, și el, vedând-o acésta, mi-a poruncit să mă nutresc numai cu supțul. Poruncindu-mi așa, ce eră să fac, m'am întors înapoi și am început a suga din toate lemnele și pietrele, până ce am rămas așa de pițigăiat și de slab, după cum mă veți. Dar în urma urmelor am aflat și eū hrana mea în pielea dobitoceilor și de atunci în coce sug sângele lor și n'am nevoie. Dar acum ian spune-mi și tu : de ce ți-î capul așa de umflat și roșu și ochii așa de boldiți ?

— «De aceea — răspunse *Musca* — că eū mă pun nu odată pe fața omului și-l zădăresc, și când acesta plin de minie se răstesece la mine cu palma ca să mă lovească, eū fug iute și el își trage sie-și palma. Atunci eū mă dau de o parte și rid până ce mi se umflă capul și ochii. Și de aceea mi ochii așa de boldiți !

— «Fii bună și vină cu mine — țise mai departe *Țânțarul*, — să ved și eū cum e acésta !

«*Musca* nu se puse de pricină, se duse cu *Țânțarul* și se puse pe obrazul unui om și începū a-l pișcă.

· Omul însă, ce face ce drege, destul atât că-î arde o palmă bună de-o umplū borșul, și mai mult mōrtă decât vie căci la pămînt.

Țânțarul, vedând-o cum se svârcolesce și *băzâesce*, îi țise

— «Ce mai faci atâta *bâzz! bâzz!* tu mi-ai spus că de ris ți se umflă capul și ochii. Iar mie mi se pare că nu de ris, ci mai de grabă de plâns !» (1)

O subvariantă a variantei reproduse în șirele de mai sus și anume din *Țera-Românească*, sună precum urmēză :

Musca vara sbârânăind
Și pe *Țânțar* întâlnind,
Oprindu-se l-a 'ntrebat :
De ce e el cocoșat ?

Țânțarul l'acest cuvînt
I-a țis : iacă de ce sunt :
Eū, când mân boii la plug.
Fac și pe cōstă de fug.

(1) Din Bucovina, com. Stupca, com. de Dumitru Logigan, stud. gimn

Că ne, ne, ne le strig,
 Și botu'n ei când infig,
 Din putere opintesc,
 Până când mă cocoșesc.
 Și din acest meșteșug
 Am rămas cu beteșug.
 Dar tu cu ce capu-ți bați,
 De ești cu ochii umflați?
 Eū — a ȕis *Musca* pe loc —
 Nu lucrez decât mă joc.
 Îmī place tot să glumesc
 Și pe om să năcăjesc.
 Când voiū mai multsă fac haz,
 Merg și-l gădel pe obraz.
 El atunci, năcăjit foc,
 Iși trage palme pe loc,
 Iar eū îndată sburând

Și de parte de el stând,
 Riȕ, riȕ, cu ochii lăcrămați,
 Până când rămān umflați.
 Și de vrei să te încreȕi,
 Uită-te acum să veȕi!
 ȕicēnd acestea s'a dus
 Și'n fruntea unū s'a pus.
 Dar el cum o pălmū,
 Îndată o ghemū.
ȕânȕarul, privind la ea
 Pe jos cum se tăvăliā,
 I-a ȕis: ce strigi, bāzi, bāzi,
 [bāzi?
 Cum ȕiceai de ce nu riȕi?
 O ce nārāvire rea,
 Așā glumā n'ași mai vrē!(1)

În fine a treia variantă a acestei legende, în care, în loc de *Purece* sau *ȕânȕar*, figurēzā *Păduchele de lemn* sau *Ploșniȕa*, sună ast-fel:

«Se întâlnește odată pe o cerceveā de ferēstrā un *Păduche de lemn* și o *Muscă*.

«Nu se vȕduserā ei de cānd îi făptuise Dumnezeu pe lume, de pe cānd erā *Musca* cu ochii mai frumoși decât ai tuturor făpturilor, și el mai drept ca lumīnarea.

«*Musca*, cānd îl vȕȕū, își umbrī ochii cu picīoarele de dinainte, ca să vadā mai lāmurit, și dupā ce se'ncredinȕā că-i prietenul cu care se cunoscuse bine pe vremuri pānā a nu sburā ea prin vāzduhuri și pānā a nu se ascunde el ca pusnic prin paturile ómenilor, orī prin privazurile și cercevelele ușilor și ale ferestrelor, ȕise:

— «Ei, bunā vremea, vere *Păduche*!

«Se uitā și el bine să vadā cine-i ȕice bunā vremea, și cunoscēnd-o și el:

— «Bine ne-am găsit, *Musculiȕā*! . . Ce mai veste poveste?

— «Iacā bine, slavā Domnului!

«Și începurā a și spune mai una, mai alta, ca omul.

(1) Anton Pann, *Fabule și istorióre auȕite și versificate*. Cartea I. Tipārirea a doua, Bucuresci 1847, p. 8—10.

«Mai la urmă se uită *Musca* bine la *Păduche* și-l întreabă:
— «Fie, *Păduche*, că îmbătrânirăm de când nu ne-am mai văzut . . . Tu te-ai cocoșat de tot! . . .»

— «Ce să nu te cocoșezi, soro, că totă nopticica, câte de mare, ridic și sucesc la bușteni. . . Dar tu ești bolnavă de ce-vă, de-ți sunt ochii boboșați așa?»

— «Ba nu, mulțumim lui Dumnezeu, de sănătate n'am să mă plâng, sunt ca tunul, dar am obiceiul de mă plimb pe obrazele ómenilor și, orî îi gâdil orî ce dracul, nu știu, dar ei, vrînd să mă omóre, își trag, vere, nisce palme de li se roșesc obrații, — iar eu sburînd pîna nu mă ating eu palma, rid și rid pîna îmi es ochii din cap.» (1)

Atîta despre mîrimea și roșeța ochilor!

Ce se atinge însă de împrejurarea că pe la sate și cu deosebire pe la cele de la munte se află cu mult mai multe *Musce de casă* decât prin orașe, o legendă din *Moldova* ne spune următoarele:

«Dice c'odată *Muscele* se hrîniseră de târg, că nu mai era chip de trăit, și se hotărîră să se ducă la munte, că acolo aușiseră că-î mai bine, că dóră așa-î orî cine, cine se ferece de bine? Numai prostul, dar și acela cam rar!»

«Tot pe vremea asta *Mucii* de la munte se săturară și ei de traiul lor din borțile munților și se hotărîră să pîrăsescă de acum muntele și să se ducă la târg, că pe acolo le miróse a bine.

«Și iacă pe drum se'ntîlniră *Muscele* cu *Mucii*.

-- «Bună vremea, *Mucilor*?»

— «Mulțumesc, da'n cotro?»

— «Da și noi am luat-o încet spre munte, că la târg nu-i de noi. Îi rău și rău și pace! N'ai tu chip să te agistresci undeva și să te hodinesci, că de trei, patru orî pe ți te dau afară din casă, și mai, mai să nu scapi cu vieța, așa-s de-a braza ómenii pe acolo. Apoi la bucătărie nici n'ai vreme să linchesci de pe o lingură orî dintr'o farfurie, când le-a și spelat pe tóte și. . . mînîncă pe dracul, dacă ai ce! Apoi nu știu cine dracul a mai scornit și nisce hîrtii inclăete cu un

(1) Publ. de D. Stănescu în: *Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți*, 1897.

lel de cleiū, c'apoī aceea e dreptul mórtea nóstră a *Muscelor*. Dómne feresce să-ți prindī măcar un picior, îi vai de nāmulica aceleia! Cum vedeți, ne-am luat pe o grijă și am pornit și noi la munte, că pe acolo am audīt că-ī bine de *musce*. Femeile nu spală blidele cu ȃilele, iar ciuveiele (berbinți, budeie, găleți, ș. a.) nu le spală cu sēptēmānele, și cānd îi așā, nu-ī de noi? Apoī din casā nu te scot nicī odatā, au trāescī ca intr'un raiū? Ba să tot trāescī, să nu mai morī. — «De voi—ȃiserā *Muciī*,—dupā cum spuneți, vēd cā ați chit-o bine, dar nouē ni-ī acru sufletul de munteni. Munteniī naibili, cānd te suflā, te trāntesc cu ciudā de pāmīnt, de-ți pocnesc ochiī, și apoī te și ucid (șterg) cu piciorul, nu-ī de ajuns cā te-aū trāntit! Așā bārbatul, așā femeia, pānā și ploȃiī își fac rīs și batjocurā de noi. Įngroziți de atāta traiū cu chin, ne-am luat lumea în cap și am pornit-o spre tȃrg, cā acolo am audīt cā-ī de noi. Tȃrgovețiī te ieau încetișor și frumușel în batiste de mātase și te învēcsc cu milā și te pun în buzunarul surtucului orī al fusteī, așā cā trāescī mai de haī ca la tine acasā, da nu ca la țopȃrlanīī ceī de la munte să-ți spargā capul de ȃece orī pe ȃi! Și iacā așā ne-a fost întâlnișul!

— «Apoī cu noroc să vē fie!—ȃiserā *Muscele*, îndreptāndu-și șborul în sus spre munte.

— «Sā vē audā Dumneȃeu cel mare!—adāugirā *Muciī*, cari pornirā în jos spre tȃrg.» (1)

Musca de casā, dupā cum s'a vēȃut din legenda acēsta și dupā cum prea bine-ī este fie-cāruia cunoscut, are obiceiul de a se vārī și a lincārī pretutindenī. De aici vine apoī cā ea, în decursul timpului, a dat ansā poporului la compunerea unui numēr considerabil de proverbe și ȃicale, cari sunt rēspāndite în tōte țērile locuite de Romāni.

Iar proverbele și ȃicalele, cāte le-am putut eū pānā acuma adunā, sunt urmātōrele:

Par'cā gārāesc
Gāscēle
Și sbārnāesc
Muscele

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

se ȳice când intr'o adunare vorbesc toȳi de odată (1).

Nu fac tote muscele miere ;
 Nu tote muscele fac miere ;
 Tote muscele nu fac miere ;
 Nu string tote muscele miere ;
 Tótă musca nu face miere ;
 Musce sunt multe pe câmp,
 Dar nu fac tote miere ;
 Tutile muștile nu fac miere (2). —

adecă : nu fie-care *Muscă* pote să producă miere ca *Albina*, care ın unele parȳi asemenea se numesce *Muscă*. Și de aici apoi : nu toȳi ómenii sunt ın stare, vrednicii să producă, să le fie munca rodnică și folositoare ca a *Albinei*. Sau : nu toȳi ómenii din lume sunt pricepuȳi și lucréză cu spor, ci cei mai mulȳi proștii și incapabili de a face vre-o trebă mai de sémă.

Când ar face tote muscele miere, ar fi și sub coda calului.

Dacă ar face tote muscele miere, ar fi și la coda epii fagurii de miere —

adecă : nu pote fi munca tuturor rodnică și folositoare.

Cu o lingură de miere prinȳii mai multe musce decat cu doue ȳeci de butodie de oȳet.

Cu mierea mai multe musce prinȳii decat cu oȳetul.

Cu o lingură de miere mai multe musce prinȳii decat cu o bute de oȳet.

Mai multe musce prinȳii cu o lingură de miere decat cu o bute de oȳet.

Cu o lingură de miere prinȳii mai multe musce decat cu una de oȳet.

Cu o lingură de miere prinȳii mai multe musce ca cu o bute de oȳet.

(1) Iuliu A. Zanne, *Proverbele Romanilor*, vol. I, pag. 481.

(2) *Ibid.*, vol. I, p. 557—558;—com. de S. Sa par. T. Bălășel.

Maî multe musce cad în miere decât în oțet.

Muscele cad maî multe în miere decât în oțet —

Adecă: cu vorbe dulci și cu blândețe maî mulți prietenî dobândescî decât cu vorbe aspre.

Musca pentru puțină dulcătă, își rēpune vieța —

Adecă cel lacom.

Musca, când își vără tot capul în miere, acolo și-l lasă —

Adecă cel lacom de lâcomie pierē.

Musca sātulă nu prea mușcă tare —

Adecă cei bogați nu prea jefuesc.

Musca, deși nu mușcă tare,
Tot țî-duce supērare —

Se đice pentru cei mici, însemnând că și ei pot face cât de mică supērare.

Musca trece peste florî
Și se pune pe alte celea —

Adecă cei rău nărăviți, cari nesciind prețuî cele bune alērgă la rele.

Cine se iea după muscă, îl duce la scárnă —

Adecă cine ascultă pe nebunî, în blestemățiî îl bagă, și cine se iea după cei proști prin cârciumî îl bagă . . . Se đice pentru povēțuitorîi cei răî, ca nisce rele cālăuze.

A se luă după muscă —

Adecă povēțuitorîi cei răî.

Are gustul muscelor.
Are gustul musceî —

Adecă îi plac murdăriile; se đice despre cei cu năravurile rele.

De n'ar fi muscă pe resteū, ar rēmânē pămîntul nearat —

Se aplică acelor, cari nu staū loculuî, cari se sbuciumă fără

nicî un rost, atribuindu-și isbânda unor lucrări la cari n'at
 luat nicî o parte.

Vrei, nu vrei, el cu de-asila
 Face musca cât cămila —

A se exagera un lucru, pentru a i da o însemnătate pe
 care nu o are. Se țice de obicei despre mincinoși.

Se auți bázăitul muscelor.
 Se putea auți musca sbárnăind —

A fi o tăcere adâncă.

A fi ou musca pe căciulă —

A se sci vinovat, a fi autorul unei fapte, care te trădeză
 și pe care o tăgăduesci. Se mai țice și despre acela, care
 se teme ca să nu i se afle faptele rele.

Cine se scie cu musca pe căciulă se apără.
 Cine se simte cu musca pe căciulă se apără —

Adecă cel ce se scie vinovat se dă singur de gol.

Pentr'o muscă își dă palme —

Se țice despre omul iute, mánios și îndărătnic.

Se lovì ca musca 'n lapte.
 Se potrivì ca musca 'n lapte —

Se țice la cuvinte nepotrivite.

Îi luară musca de la nas —
 Până-i iea cine-và musca de la nas.

Se țice când înfruntăm pe óre-cine cu dojană.

A venì cui-và musca la nas —

Adecă: a se supără.

Se uită la cei-lalți ca la nisce musce —

Adecă: cu dispreț.

Par' că sbárnăeso muscele —

Se țice când ne aflăm într'o adunare, unde vorbesc toți
 de odată.

A se adună ca muscele la miere —

Adecă în mare număr și cu plăcere.

De când scriă musca pe părete —

Adecă: de demult. Locuțiune din basme.

A spune musca pe părete —

Adece basme, lucruri de necreșut (1).

Unde vede rana, acolo ca musca se lipsece —

Se dice pentru cei rău nărăviți spre supărare, și pentru cei spurcați (2).

Se bagă ca musca 'n zer.

Se 'mplântă ca musca în zer.

Ca musca în *păsat* (3) —

Se dice despre ómeni, cărora le place a se amestecă în tóte.

Nu te băgă ca musca 'n lapte —

Adecă: nu te vârî, nu te amestecă pretutindenî (4).

I se șéde ca musca 'n lapte —

Se dice despre un om fórte negru la față și la pěr, care se îmbracă în haine prea deschise (5).

Astea sunt musce —

Adecă lucruri fără valóre, fără importanță.

Nu mă tem eú de tóte muscele —

Adecă de tóte nimicurile.

Nu scie să facă o muscă.

Nu scie să facă douě musce 'ncârligate —

Se dice despre fata saú femeia, care nu scie să cósă *rîuri* pe cămașă, căci unele floricele cusute pe cămeși se numesc *musce*.

Apěrá de musce p'al de dórme —

(1) Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 558—565.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 686.

(3) *Păsat* = lapte fiert cu *păsat* = mălaiú mărunțel.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(5) Usitat în Bucovina

Adecă: perde vremea în zadar.

A început a bate musca —

Adecă: a început a se îmпуși. Se dice de ce-vă, care s'a stricat, căci la lucruri puturose trag muscele (1).

Tot despre *Musca de casă* se află și următoarele cimilituri:

Ția staă pe ferestă,
La prânț pe masă
Și sara mă ascund.

Șede 'n grindă
Ca o țingă
Și vorbesce
Unguresce (2).

Cine șede 'n grindă
Și colindă
Și vorbesce
Unguresce?

Cine pe grindă
Colindă
Și vorbesce
Unguresce? (3).

Muscele de casă, precum și semenele lor, servesc poporului nu odată și ca nisce prevestitoare foarte sigure în privința schimbării timpului. Așa:

Sórele, când prea pripesce
Și *muscele* mușcă, înghimp,
Plóie negreșit sosesc
Peste cât de puțin timp (4).

Dacă vara frige sórele nesuferit, iar *Muscele* se vără chióre órbe la om, este semn că în aceea ȓi va plouă (5).

Când sórele arde prea tare, *Muscele* când înghimbă prea

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Románilor*, București 1898, p. 235.

(3) Art. Gorovei, *Cimilituri*, publ. în *Ședătórea*, an. VII, Fálticeni 1902, p. 118.

(4) Ant. Pann, Pronost. din *Calendarul babelor*, Calend. pe an. 1848, pag. 32.

(5) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 32, p. 2.

mult, găile când țipă prin aer încă prevestesc că are să plóie (1).

Când pișcă *Musca* tare, atunci va fi de bună-sémă plóie (2).

Când umblă *Muscele de casă* tare saũ, după cum spune poporul, când *se bat după mâncare*, atunci se bat a plóie (3).

Când *Muscele* se strîng roiũ pe om și pe vite și mușcă tare, e semn că va plouà în curând (4).

Și de óre-ce *Muscele*, când are să plóie, pișcă tare pre ómeni, iar de altă dată, și mai ales în dricul veriĩ se vârà pretutindenĩ, de aceea și ómenĩ, ne mai putẽndu-le suferi, caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar puté mântui de ele.

Așà Romãniĩ din *Macedonia* dic că spre scopul acesta, e bine să ieĩ *Iboj*, adecã *Boz*, lat. *Sambucus ebulus* L. să-l atãrni într'un colț de odaș și séra tóte *Muscele* se vor adunã pe *Iboj*. Atunci n'ai decãt să scoți afarã *Ibojul* plin de *Musce* saũ să-l arđi în foc.

Tot așà se face și cu *Busuioc*.

Saũ: se ia un pahar cu miere și se pune de-asupra paharului o *cuã* (cójã de pâne) găuritã la mijloc. *Muscele*, venind să musce din apa îndulcitã, li se lipesc piciórele, și nu mai pot sburã (5).

În fine Romãniĩ din unele părți ale *Moldovei* aũ datinã de a spělã gémurile saũ farfuriile murdãrite de *Muscele de casã*, adecã acelea pe cari și-aũ pus excrementele, și spělãtura acésta a o bé ca diuretic (6).

(1) S. Fl. Marian, *Serbãtorile la Romãni*, vol. I, p. 118.

(2) Com. de d-l Ionicã al lui Iordachi Isac din Mahala.

(3) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.

(4) Din Țera-Romãnescã, com. de S. Sa pãr. T. Bălãșel.

(5) Per. Papahagi, *Din literatura poporalã a Aromãnilor*, p. 332.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 10.

VIERMĚNARIUL.

(*Sarcophaga carnaria* L.)

Sunt un fel de musce, cari se numesc de naturaliști *Vierpara*, din cauză că ele nu se ouă, ca cele-lalte musce, ci produc larve vii, numite de către Români din Bucovina, Moldova și Țera-Românescă : *Viermă* și *Viermă de rană*, sing. *Vierme de rană* (1), iar de către cei din Transilvania: *Getvet* (2).

La aceste musce, cari își depun *Viermi* lor, adecă larvele, nu numai pe carne imputită sau trecută dejă în putrejună, ci după cum s'a constatat de medici, câte odată chiar și în urechile rănite ale omenilor (3), se numără în prima linie *Viermănariul* sau *Germănariul* (4), numit altmintrelea și *Muscă de viermă* sau *Găză de viermă* (5).

Viermănariul e în privința mărimii ce-vă mai mic decât *Muscoiul*, are cap strălucitor-galben, de-alungul spatelui dungă negre și albe, iar abdomenul e împestrit cu puă albi și negri.

Viermănariul rar când se rătăcesce prin casele omenesci, ci el petrece, începând din luna lui Maiu înainte și până târziu toamna pe trunchiurile arborilor, pe flori, pe lângă

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — com. de S. Sa păr. I. Bălășel.

(2) Al. Viciu, *Glosariu*, p. 32 : «O rană mică se umple de *getvet*, deci: *vierme* (Jiu).»

(3) Brehm, *Thierleben. Insecten*, Leipzig und Wien 1892, p. 511; — Dr. N. Leon, op. cit., p. 11.

(4) Dict. de G. Onciul, agricultor în Frătăușul-vechiu.

(5) Dict. de T. Ionesi, agricultor în Vicovul-de-sus.

drumuri și mai ales pe unde se află rămășiți de carne precum și alte materii vegetale, cari au început a trece dejă în putrejune.

Cu toate acestea însă că petrece de regulă în liber, nu odată își depune el, după cum am amintit mai sus, viermii săi nu numai pe carnea cea imputită, ci și pe ranele vitelor și ale oamenilor.

Pe acești viermi, cari cresc foarte repede și sunt nesuferiți, iar pentru cei ce li s'au depus în rane, pot să devie chiar și periculoși, Românii și cu deosebire Româncele caută să-i depărteze prin un fel de descântec, care se descântă Duminecă dimineața pe nespălate și care sună precum urmază:

«Câți împerați în raiu, atâția germi să rămăe în bubă;
câți popi și câte preotese în raiu, atâția germi să rămăe în bubă la N.;
câte vrăjitoare în raiu, atâția germi să rămăe în bubă;
cum nu pot eu să merg Dumineca despoiat la biserică, așa să nu pôtă să inai stea germi în bubă la N.;
câți bețivi or fi în raiu, atâția germi să rămăe în bubă la cutare (ii spune pe nume).» (1).

Dacă asemenea viermi se află în rana vre-unei vite și femeile sciutoare vreau să-i scotă afară, merg Lună, înainte de răsăritul sórelui, pe câmp, și acolo caută trei *Luminărele*, sing. *Luminărică*, lat. *Verbascum phlomoides* L., ieau pe fiecare *Luminărică* de vârful, o plécă la pământ, pun pe vârful ei câte o petricică și rostesc la fie-care fir de luminărică în deosebi următoarele cuvinte:

Luminărică, luminărică,
Să te duci la vita (cutăruia),
La omul (cutare)
Și (din locul cutare) să cureți viermii,
Până'n trei zile să nu fie.
Că dacă nu te-i duce,
Mă jur pe seminul crucii,
Că te-oiu luă și te-oiu duce,
Ca sórele să nu veđi,
În mare gros să te așezi,
Să te țin patru-đeci de zile,

(1) Dr. N. Leon, op. cit., p. 11

Fără aer și lumină.
Iar dacă îi curăță,
La trei zile drum ți-o-iu da.

După ce au rostit aceste cuvinte, la fie-care fir de *Luminărică*, o lasă cu petricica pe vârful ei lipită de pământ.

Acastă procedură se repeșese la trei *Lumînărele* în trei zile de sec, și anume: Lunia, Miercuria, și Vineria, în cursul unei săptămâni, iar Lunia la o săptămână merg de dat drumul Lumînărelelor de sub petricelele ce le-au pus pe dinsele, păzind în același timp ca nimeni să nu pue mâna sau alt ce-vă la vită, unde are viermi, căci apoi nu are le.

Făcând ast-fel, cred că vita se va curăși de viermi și se va vindecă (1).

Românii din *Bucovina*, din contră, dacă vre-un om sau o vită are o rană pe trup, care s'a cătelit și a făcut viermi, piséză *Érbă roșie*, lat. *Polygonum Hydropiper* L. și sucul acesteia, care e usturător, adecă iute, îl scurg în rană, și apoi légă rana cu pisătura acestei plante, care scôte apoi viermii și vindecă rana. Înainte de acésta însă topesc untură de porc și așa ferbinte, cum este, o tórnă, mai ales la vite, în rană, și abia după aceea tórnă sucul de *Érbă roșie* și légă rana (2).

Unii Români însă, precum bună-óră cei din *Maramura*, storc sucul din *Érbă roșie* pe ranele vitelor, înainte de ce au apucat acestea a face viermi, anume ca să nu se pue muscele pe ele (3).

În fine Românii din *Macedonia* piséză usturoiū în loc de *Érbă roșie*, și pe acesta îl aplică apoi pe rana, în care se află viermi. Făcându-se acésta, se crede că toți viermii dispar imediat (4).

O altă muscă, care se ține de familia *Viermănariului*, se numesce de Românii din *Macedonia*, și anume de cei din

(1) D. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, București 1890, p. 37--38.

(2) Dat. Rom. din Calafindesci, dict. de M. Molocliū, precum și a celor din Ilișesci și Crasna.

(3) *Gutînul*, an. I, Baia-mare 1889, No. 29, p. 4.

(4) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 318.

Epir, com. Perivole, *Ciul* (1) și *Ciun*, de cei din Albania, com. Voscopole sau Muscopole : *Muscică* (adecă : musculiță), iar de cei din Nijopole, c. G. Beli : *Muscoă țe ascuchie* (2), lat. *Sarcophaga magnifica* sau *Wohlfahrti*.

Ciulul e de mărimea unui *tăun*, cu picioarele ce-vă mai lungi și cu aripile foarte subțiri. El trăește atât la șes, cât și la munte, numai primăvara și vara în căldurile cele mari, și anume pe la stâni, pe lângă oi și ciobani, precum și pe lângă locuri băltoase și mocirle.

După credința Românilor din *Macedonia*, acest soi de muscă, care sbărnăe când sboră, *ascuchie*, adecă scuiță, stupesce, în sborul său în ochi, nasul, gura omului și a vitelor, și pe rane, și din acest scuițat sau stupit se nasc îndată nise *viermi*, cari cauzăză dureri mari.

Une-ori se țice că el scuiță până în gâtul omului sau al vitei.

La Hrupiște și Gramoște se crede că el *ascuchie* cu anusul, în cele-lalte părți însă se crede că *ascuchie* cu gura și cu antenele.

Cel scuițat de *Ciul*, în chipul cum s'a arătat, se vindecă dacă se trage fum de țigare, când e scuițat în gât.

Se dă fum de tutun sau se trage tutun prin nas, când e scuițat în partea acăsta, și viermi per, fiind înveninați de fum de tutun sau de tutun.

Când te scuiță în ochi, să ieși *caș bun* (brânză) și *dulce* (nesărat) sau mai bine *străgliată*, să o puși pe ochi și să o legi cu un petic ca să stea câte-vă césuri, și atunci toți

(1) Com. de d-l Per. Papahagi și de d-l Chr. Geagea : «Poporul crede că *Ciulul* e o insectă periculăasă, din cauză că sburând pe lângă cine-vă fi scuiță viermi în gură și în ochi.»—Tot în *Macedonia*, după cum imi scrie d-l prof. Gr. Crețu că a auțit de la un Român din Mețova, cuv. *ciul* se întrebuintăză și ca adj. cu înțelesul de *gol*, d. e. *grân ciul*—grâu bun, rotund și greū, care n'are țepi de fel său numai foarte mici. În *Bucovina* însă cuv. *ciul*, fem. *ciulă*, însemnăză atăta cât: *fără urechi*, și se țice mai ales despre oi, *berbecele* cutăruia e *ciul*, iar óia cutăruia e *ciulă*. De ce ț-i *Ciulul* așa de slab, iar *ciula* așa de grasă? Tot în *Bucovina* există și verb. a *ciuli* cu înțelesul : a ridică urechile în sus și a le îndreptă înainte spre a auți mai bine, care se țice mai ales despre cai. Calul își *ciulece*, și-a *ciulit* urechile.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi : «*Muscă țe ascuche*—Muscă ce scuiță.»

viermii vor eși din ochi și se vor introduce în *străglia* sa în brânză (1).

Său să ieși tabac de tras pe nas într'o ceșcuță, să torni puțină apă într'insul și apoi, amestecându-l, să faci din el un fel de *cocă* (aluat). Coca acesta să o lipesci apoi la pleoapele inferioare ale ochilor și-ți va trece, fiind-că coca învenineză viermii din ochi și aceștia es apoi morți afară (2).

Când ești scuipat pe rană, trebuie să cureți viermii cu *fungursala* (un fel de sulă) sau *șimbida* (un fel de clesă mic), și până nu vei scote toți viermii, nu te poți liniști, atâta durere îți cauzază.

Ca să nu te scuipe *Ciulul*, să îți în gură frunză de țig și când vorbești și când dormi, și mai cu seamă când dormi sub cerul liber și pe la stâni, unde mai cu seamă se găsește *Ciulul*.

În fine tot la Români din *Macedonia* sunt usitate și următoarele dicale și expresiuni :

Lu-ascuție ciulu sa cunlu,—

Adecă : îl scuipă *Ciulul*.

Lu ascuție ciulu viermi—

Îl scuipă *Ciulul* cu viermi.

Lă-arcă viermi ntr-ocli (tu nas, tu gușe).—

Îi aruncă viermii în ochi, în nas, în gât.

Ciunlu s-te ascuție ntr-ocli !

Ciulul scuipă-te-ar în ochi ! (3)

În fine al treilea fel de muscă, care se ține așisderea de familia *Viermênariuluș*, e *Musca morșilor* (4), lat. *Sarcophaga mortuorum* L.

Musca morșilor e ce-vă mai mare decât *Musca de casă*

(1) Com. de d-l Per. Papahagi ; — Idem, *Din literatura pop. a Armanilor*, p. 271.

(2) Com. de d-l Chr. Geagea.

(3) Com. de d-l Per. Papahagi ; — Idem, *Din literatura pop. a Armanilor*, p. 271.

(4) Dat. Rom. din Țera-Românescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

și de coloare ce-vă mai albastră decât acesta. Ea se vede într'un număr foarte mare, une-ori chiar roiuri întregi în jurul mormintelor prin cimitire, și mai ales când se desgrăpă țevre-un mort.

Și de ore-ce musca acesta își depune larvele sale de regulă pre corpurile morților, pre cari apoi le și mănâncă, de aceea ómenii au foarte mare ciudă pe ea.

Atât despre musca acesta cât și despre larvele sale, numite în genere *viermi*, există la Români din *Țera-Românescă* următoarea legendă :

«Ci-că au fost odată nisce ómenii mari, mari, grozav de mari, la cari le dicea *Jidovi*.

«Și ómenii aceia erau așa de mari, că puneau piciorul pe un vârf de munte și cu ăla-lalt pășiau în alt munte, iar cu mânilor se apucau de tórtele cerului și îl sguduiau, par'că am sgudul noi o cergă.

«Și *Jidovi* ăștia erau ómenii răi, nevoie mare, și se luau la contră chiar și cu Dumneđeú și nu-l sciau și lui de loc de frică.

«Și Dumneđeú, așa vedând, și-a pus în gând ca să-l prăpădescă după fața de pămînt, ca nici picior din el să nu rămăe, dór numele, iar în locul lor să facă alți ómenii mai mici și mai ascultători.

«Și așa bunul Dumneđeú a dat un potop mare pe fața de pămînt, că nici n'a mai fost până atunci așa prăpăd de apă, și nici că o mai fi, cât o fi să fie lumea. Așa că pămîntul s'a umplut totului-tot de apă, că nici munții nu se vedeau nici cât negru sub unghie.

«Toți *Jidovi* au perit înecați, numai unul mai vartos scăpase de înec, căci se așezase cu un picior pe un munte și cu altul pe alt munte și cu mânilor se apucase de tórtele cerului și sta așa așteptând să sece apele.

«Dar Dumneđeú nu l-a suferit nici pe acest *Jidov*, căci el vrea să scape de toți *Jidovi*. Și așa a rânduit nisce *Musce*, de au năvălit la ochii *Jidovului*, iar doi *viermi mari* l-a trimis la tâlpile *Jidovului*.

«Și *Muscele* trimise îl ciupiau de ochi, iar *viermi* l-au ros tâlpile.

«*Jidovul*, la rândul său, vrând să se apere cu mânilor de

Musce și tot mișcând din picioare de durere, a scăpat cu mâinile de pe tórte și cu picioarele de pe creștetul munților, și așa s'a prăbușit în apă și s'a înecat, și urma *Jidovilor* a perit din lume, dór numele le-a rămas și ósele prin pămînt.

«Și de atunci a rămas vorba că omul are talpa piciorului scobită, de când aú ros *viermi* talpa *Jidovului* celui ce voiá să scape de pedépsa lui *Dumneđeú*.

«Și tot de atunci a rămas ca *Muscele morților* să împueză pe ómeni, când sunt morți, și de aceea se și crede că la bolnav, când vor năvăli muscele acestea, e semn că mórtea e gata.

«*Dumneđeú* a dat apoi voie muscelor și viermilor să mănânce trupurile *Jidovilor*. Și de atunci a rămas ca *Muscele morților* și *viermi* să mănânce pe tótá lumea!»

Tot la Românií din Țera-Románescá mai există despre *Musca* acésta încă și urmátórele credințe :

Scotîndu-i unui bolnav un dinte și mergînd cu el pe o poiană și aruncîndu-l tot înainte-ți páná de trei ori, dacá la a treia órá vei găsi o muscă pe el, e semn că bolnavul cáruia i s'a scos dintele, va muri îndatá.

Când se strîng multe *Musce* la patul bolnavului, și ca deosebire *Muscele morților* și cele verđi-albastre, adecá *Muscele de stárvuri*, e semn că bolnavul e pe ducá (1).

(1) Com. de S. Sa pár. T. Bălășel.

MUSCA DE CIREȘE.

(*Trypeta cerasi* L.)

Despre *Musca de cireșe* (1), ale cărei larve trăesc în *cireșele cele dulci*, există la Români din *Transilvania*, com. Socol, următoarea legendă:

«Dice că vrând odată *Maica Preacurată* să ducă Domnului Christos un blid de cireșe, se duse la un cireș ca să-și culegă vre-o două.

«*Cireșele* din cireșul acela însă erau închinat *Satanei*, și prin urmare nu eră modru ca să pótă luă vre-una, căci cu cât scutură cireșul mai tare, cu atâta se suia și cireșele mai sus.

«*Maica sfântă*, vădând lucrul acesta, le-a blestemat ca nimic să nu se alégă din ele.

«După blestemul acela s'aũ și prefăcut apoi tóte cireșele, câte erau pe cireș, în nisce musculițe negre și mici, numite *Musce de cireșe*, cari și în ȕiua de aȕi, fiindu-le dor de surorile lor cireșe, vin și sãrutându-le își lasã oușele pe ele, din cari făcându-se apoi nisce viermuleți mici și albi, le scobesc și le mãnăncă.»

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Adrian, ne spune în privința originii acestei musce următoarele:

«*Dumneȕeũ*, mãnăncând odată și el cireșe, vede, spre mirarea lui, că care cireșă, cum o duceã la gură, îndată se prefăceã în *muscă* și *bãzz!* se cam mai duceã.

«Pentru aceea le-a blestemat *Dumneȕeũ* ca *musce* să și rãmână până în vécul vécului. Și așã aũ și rãmãs până în

(1) Cf. și Dr N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

diua de ađi, mncnd cireșele ce atunci nu s'aũ prefăcut ın musce.»

Afară de aceste două legende, mai există la Românii din *Transilvania* ınc ăși urmttoarele datine ăși credințe despre *Muscele de cireșe*:

Cireșele le poți scp de *Muscele de cireșe*, dacă prinđi nou musce de acestea ăși le spnzur de arip pe un vrf de cireș (1).

Când veđi *Musce de cireșe*, ıntrn-te ıntr'un picior ăși scuiپnd după ele đi: «Ptiũ slujnica Dracului!», — că atunci tte vor sbur (2).

Cel ce a mncat 99 de *viermuleși de cirș*, s'a ımپrietin cu *Satana* (3).

Când veđi mai ıntiũ cireș ınflorit, ıntrn-te către răsară ăși đi»: «Ptiũ slugile Satanei! — Ptiũ slujnicele Satanei! că apoi nici un vierme nu vei afla ın cireșe (4).

(1) Dat. ăși cred. Rom. din Cosma.

(2) Dat. ăși cred. Rom. din Adrian.

(3) Dat. ăși cred. Rom. din Socol.

(4) Dat. ăși cred. Rom. din Cașva. — Att cele două legende, ct ăși datinele ăși credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

C Â Ş I Ţ A.

(*Piophila casei* L.)

În decursul verii și al toamnei, când e căldura cea mai mare, adese-ori se poate observa în brânza cea nesărată de vacă, precum și în cea iute, care a început acuma a se strică, un fel de viermișori foarte mici și subțiri ca scama, cu capul negru și în colo de coloré albă-gălbie, cari numai de abia se pot vedea cu ochii și cari mișună în colo și în cöce și mănâncă brânza, până ce mai totă se face ca făina.

Acești viermișori, cari nu sunt alta fără numai larvele unei musce mici, care petrece mai cu sémă prin acele case sau locuri, unde se află mult *frupt alb*, și care se numesc *Câșiță*, lat. *Piophila casei* L., se chéamă în Moldova: *Câșiță* ca și musca, care îi produce (1), în Țera-Românescă însă: *Careți*, sing. *Carete* (2); în Bucovina: *Codați*, sing. *Codaț* (3); în Transilvania: *Codaci*, sing. *Codaciü* (4), în

---

(1) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Câșiță* se numesc un fel de viermușori foarte mici ca nisce flocușori foarte subțirei său ca o scamă, cari se fac în brânza cea nesărată, adecă în *nesărdtură*, și ale căror urme pe unde au ros se fac gălbii. Tot așa se numesc și musca, care produce acești viermișori.»

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Careți* se mai numesc și viermii din brânză.»

(3) Mai pretutindenî.

(4) *Cărțile sdténului român*. Cursul III, Gherla 1878, p. 114.

Ungaria : *Codași* (1) și *Strepeși*, sing. *Strepede* (2), iar la Români din Meglenia : *Strepij* (3).

Dacă brânza nu s'a stricat de tot și *Câșița* dintr'însa nu s'a îmulțit prea tare, atunci acesta, după cum spun o sémi de Români din *Transilvania*, se póte scóte, dacă se presari piper pe brânză (4).

În fine mai e de observat și aceea că *Codași* se numesc nu numai larvele acestei musce, ci și ale muscei numite la *Eristalis tenax* L. (5), precum și a *Lardariului* (6).

(1) *Gutinul*, diar social, literar și economic, an. I. Baia-mare 1888, p. 4 : «În Selagiū lângă Someș, mai tóte insectele se numesc *Gongă* și *gujulie*; *Ciorman*, larva Cărbușului; *Codași*, viermiī ce se fac în sînă orī brânză.»

(2) V. Sala, *Glosariū din comitatul Bihor în Ungaria*, publ. în *B-vista critică-literărdă*, an. IV, p. 339. «*Strepeși*, viermuleți din slăniā orī brânză.»

(3) Per. Papahagi, *Români din Meglenia*, publ. în revista *Tinerimea română*, Noua serie, vol. V, Bucuresci 1900, p. 289 : «*Strepij* s. viermele, care apare în brânză și în urdă»; — Idem, *Megleno-Românū*, p. 119 : «*Strepij* sm. vierme de brânză.»

(4) *Cărțile saténului român*. Curs. III, p. 114 : «*Codaciī* din brânză sar afară, dacă presari piper pe dînsa.»

(5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11; — *Enciclopedia români* t. I, p. 873 : «*Codaș*, pl. *Codași*, larva codată a muscei *Eristalis tenax*»

(6) Veđi *Lardariul*.

B E Ţ I V A.

(*Drosophila funebris* Fabr.)

Din luna lui Aprilie și până în luna lui Octomvrie, însă mai cu sémă tómnă, când ferbe vinul în tocitorî, orî și cine póte să observe un număr considerabil de musculițe roșióre, dintre carî unele umplu cramele și părețîi vaselor, în carî ferbe vinul, altele se pun la gura saũ vrana butóielor, și iarășî altele sbárnăesc pe de-asupra căciuleî, care se forméză din tescovină și se ridică asupra mustului în tocitorî.

Aceste musculițe nearătóse le numesc uniî Românî simplu *Musce* saũ *Musculițe*, alțîi *Musculițe de vin*, *Mușiță* și *Muștiță* (1), iar cei mai mulțî *Musce bețive* saũ simplu *Bețive*, sing. *Bețivă*, din causă că aũ obiceiũ de a petrece mai cu sémă unde se află vin saũ oțet.

Și într'adevăr că din observațiunile făcute, s'a putut dovedi că aceste musculițe se nasc de regulă în fructele ce trec în putrejune, în tescovină próspectă, precum și în cea distilată.

Bețivele sunt de regulă un indiciũ de oțetire al materiei. Ba, se crede chiar că germenii oțetirii sunt aduși și depuși de aceste musculițe pe diferite corpuri zăhăróse și alcoolice, și acésta explică pentru ce odată cu ivirea lor trebue să fie și un început de oțetire (2).

Tot despre aceste musculițe, Sânția Sa părintele T. Bălășel îmi scrie următóarele :

«*Bețivele* sunt nisce musculițe micî, carî aũ obiceiul de a

(1) S. P. Barcian, *Dict.* ad voc.

(2) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. III, Bucuresci 1898. p. 37.

trăi în roiuri mari împrejurul vaselor cu băuturi spirtose, cu licide acre sau cu materii din care se extrag băuturile spirtose și oțeturile, cum sunt țescovina de struguri, bama de prune și de alte fructe.

«Aceste musculițe își depun ouăle în materii acre și spirtose. Aci ouăle se clocesc și dau naștere unor viermișori mici, cari sunt larvele lor.

«Fiind-că ele trag foarte mult la vasele cu vin și alte băuturi spirtose, de aceea poporul le-a botezat cu numele de *Befive*, după cum *beviv* se dice și omului celui ce-î place să trăească cu nasul tot în băuturile spirtose.

«Aceste *Befive* trăesc în roiuri mari prin vasele destapate, cari conțin materii acre și spirtose.

«Când nu este sgomot, ele staū liniștite și sug hrana lor din aceste materii. Îndată însă ce aud sgomot, se ridică în roiuri mari, în cât umplu magasia în care se află vasele. Lăsate în liniște iar se așeză la locul lor.

«Poporul n'are scârbă de aceste musculițe. Chiar când le observă în ciocanul cu rachiū, ori în paharul cu vin, nu se prea ostenește ca să le scôtă afară, ci le înghite cu băutura, spunând :

Nu-mi este scârbă de ea,
Căci e *surióra mea*,

adecă îi place și ei să bea ca și nouă.

«De aici apoi și dicala :

A fi beviv ca o bevivă,

care se dice despre cel ce vecinic îi place să sugă la băuturi spirtose.

Un alt-fel de muscuță sau musculiță, care se ține de familia *Befivei*, e *Ochiarul*, numit de Românii din Meglenia și cei din Macedonia : *Mușița* (1), lat. *Drosophila graminum* Fall.

Numirea de *Ochiar* a acestei musculițe să-î vie, după spusa Românilor din *Bucovina*, de acolo că ea, fiind o găzuță foarte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi: «Sub *Mușiță* se înțelege musca cea mai mică, care intră în ochi.»

mică, numai de 1-1.5 mm. de lungă, nu odată se vără fără **veste** în ochii ómenilor, de unde numai mórtă se dá apoi **scósă** afară. Iar când dá în ochi e fórte aspră și iute, că te **ustură** ochii de ea (1).

---

(1) Dict. de Roman Șorodoc din Vicovul-de-jos.

BĂTUCELUL.

(*Hippobosca equina* Latr.)

Toți cei ce au vite și cu deosebire cai cred că nu odată vor fi observat în decursul verii și al toamnei un fel de muscă mică, *lătue*, și de colorie ruginie-galbenă punându-se și ținându-se ca scaiul de oie pe părțile cele nepăroase ale vitelor cornute, și cu deosebire sub coda și printre piciorile cailor.

Acastă muscă îndrăsnită și nesuferită, care nu odată dă orbiș chiar și asupra oamenilor, voind a se pune și pe aceștia, se numește în Bucovina: *Bătucel* (1), *Cerceliță de cal* (2), *Musca calului* și *Muscă cănescă* (3); în Moldova:

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Bătucelul* e un fel de păduche de vite cornute (boi și vaci), lătuț ca *Cherchelița* și cam de mărimea acesteia, cu acea deosebire numai că are aripi pielcioșe și împetrișate cu roșu. El se pune între piciorile vitelor și anume la vâd aproape de pulpă, iar la boi lângă bôșe, de unde numai foarte cu greutate se dă luat. Capul său e foarte vârtos și numai cu greu se poate rupe de trup și scote din pielea vitelor»; — a celor din Budeniș, dict. de Măr. Dutcă: «*Bătucelul* e *lătăuș* ca *Cârcelul* și se pune mai cu seamă sub coda cailor»; — a celor din Sf. Onufreiū, com. de d-l Iancu Grigorovič: «*Bătucelul* e o muscă, care se pune sub coda calului și între piciorile acestuia.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sid. Calancea.

(3) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup. Galan: «*Musca calului* e aceea, care stă sub coda calului»; — a celor din Tereblecea, dict. de Irina Bulbuc, com. de Pavel Scripcariū: «*Musca cănescă* e ce-vă mai mică decât cea de casă»; — a celor din Igesci, dict. de d-l Iancu Grigorovič: «*Musca cănescă* e de colorie gălbie-întunecată»; — și a celor din Udesci, dict. de Const. Cimpoieș: «Nisce musce galbene ca grăunțele de păpușoiū, și puțin mai mici decât cele de casă, se numesc *Musce cănesci*.»

hicheriță de cal (1), *Muscă de cal* (2), *Musca calului* și *muscă cânescă* (3); în Țera-Românescă: *Muscă cânescă* (4); în Transilvania: *Gondă de câni*, *Gondă cânescă* (5) și *Muscă înescă* (6); în Ungaria: *Muscă cânescă* (7); iar la Români în Macedonia: *Căpușă de cal* (8).

Musca acésta se numesce *Bătucel*, de aceea pentru că, upă cum mi s'a spus, e lătue saũ lătăușă, ca și când ar fi utucită și așa de tare saũ vârtósă și scortósă că, prindên-o și voind a o omori, n'o poți nici de cum omori cu mâna, până ce n'o puț pe vre-un obiect mai tare și n'o peși cu unghia degetului celui mare (9).

Cerceliță de cal, *Muscă de cal* și *Musca calului* se numesce de aceea pentru că ea petrece mai cu plăcere pe cai și cu deosebire sub códă și printre picioréle acestora.

Iar *Gondă cânescă* și *Muscă cânescă*, pentru că ea fórté dese-orí se pune și pe câni, și mai ales pe urechile acestora, incomodându-i și nęcájându-i și pre aceștia.

Mai departe cred și ȓic Români din *Bucovina* că, dacă

(1) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 11.

(2) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Musca de cal*, care trăesce pe cai, și mai ales sub códă acestora.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Musca cânescă* e ca și *Musca calului*; se ascunde prin pěrul cãnelui de unde nu se dá scósă»; — a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob: «*Musca cânescă* e gâlbie și o lecuță mai măruță decât cea de casă, are aripi mai late și mai tari decât ale celei de casă.»

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Musca cânescă* este mai reă decât óte muscele, căci nãvălesce la ochi, la nas și la gură. Bãtrãni șpun că a vremea de apoi Dumneșeu va trimite în lume *Muscă cânescă*, în număr fórté mare, ca să amãrască ȓilele ómenilor. Este și un blestem popular: «*Lovi-te-ar musca cânescă!*»

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Góndele de câni* sunt muscuțe galbene ce se sue pe câni.»

(6) Barcian, *Dict.* 1888, p. 501.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Musca cânescă* are nisce picioré acățãrãtore cu cari se prinde și se acață nu numai de haine, ci chiar și de pielea omului. Ele întru adevěr trăesc pe câni, pre cari mult îi incomodézã.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Căpușă de cal* (*Hippobosca equina*) e un fel de căpușă, care se pune numai pe cal și catâr.»

(9) Dict. de Măr. Dutcă din Budeniș; — d-l Iancu Grigorovici din Igesci și Sam. Lucaciú din Putna.

vre-un câne, apărându-se de această muscă, va apuca-o cu gura și va mânca-o, trebuie numai decât să turbe, căci *Musca cânescă* e *bóla turbei* (1).

Românii din *Transilvania* din contră cred și dic că:

Góndă de câni în ziua de *Sântă Mărie* de vei prinde și vei ține-o un an de zile ascunsă sub *icóna Maicii Domnului*, nimeni nici odată nu-ți va turbă de la casă (2).

Dacă vei prinde *Gónde de câni* în vreme de ploie și le vei spânzura de grinda tinzii, nu va intra nici un beteșug în casă (3).

Dacă un câne va omori o mie de *Gónde cânesci*, trăese 100 de ani (4).

Gónde de câni de pe câne turbat, de te vor mușcă, ai să turbii (5).

Când te mușcă un câne, pune *Gónde de câni* uscate și mărunțite bine, mestecate cu terpentin gros, că o să-ți trecă (6).

Góndă cânescă pe un copil din lăgân, de-l va mușcă, are să urle ca câni, de nu-l vei spăla cu lapte din țâțe (7).

Prinde 77 de *Gónde de câni*, ține-le 77 de zile, și apoi dă-le la câni, că nici odată nu vor turbă (8).

Când urlă câni a pustiū, dă-le *Gónde de câni* de 7 săptămâni, că o să încete (9).

Gónde de câni uscate de 9 ani, în vinars la drăguț de vei da, te va lua (10).

Și mai departe:

Când sunt *Gónde de câni* pe lângă casă, e semn că o să ajungă pe căseni un năcaz, ori o supărare (11).

Gónde de câni prin casă de vei vedé, e semn rău (12).

(1) Dict. de d-l Iancu Grigorovič.

(2) Cred. Rom. din Bandul de Câmpie.

(3) Dto.

(4) Cred. Rom. din Șomfalău.

(5) Cred. Rom. din Sâncel.

(6) Cred. Rom. din Spină.

(7) Cred. Rom. din Herina.

(8) Cred. Rom. din Țag.

(9) Cred. Rom. din Posmuș.

(10) Cred. Rom. din Cepen.

(11) Cred. Rom. din Mlașul-mare.

(12) Cred. Rom. din Fărăgău.

Gónde de câni, de te vor mușcă, e semn că vei fi mor-
tos (1).

Dacă un câne va mânca o *Góndă cânéscă*, e semn că are
să plouă (2).

Când umblă tare *Góndele de câni*, e semn ca să te porți
cu fânul (3).

Când umblă *Góndele cânesci*, e semn că va fi vreme grea (4).

Când staă ascunse *Góndele de câni*, e semn că are să fie
brumă (5).

În fine mai e de observat și aceea că atât Români din
Bucovina cât și cei din *Moldova*, unui om din cale afară
ndrășneț, care-și bagă nasul pretutindenii, îi ȳic: «*Ce te vâri
ca musca în c... calului!*» său: «Se bagă ca musca în c...
alului!» (6)

(1) Cred. Rom. din Tonceu.

(2) Cred. Rom. din Ciutelec.

(3) Cred. Rom. din Madarașul de Câmpie.

(4) Cred. Rom. din Bistrița și a celor din Șona.

(5) Cred. Rom. din Veza. — Tóte credințele din Transilvania, înșirate
aici, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(6) Pretutindenii în Bucovina și com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

CHECHERIȚA.

(*Melophagus ovinus* L)

Oile, când sunt rău ținute și mai ales când sunt rău er-nate, capătă la începutul primăverii un fel de păduche, care le sugă sângele și din cauza căruia din hitiōne și slabe, cum sunt, devin apoi încă și mai slabe (1).

Acest păduche, care se ține de familia Hipoboscidelor, grupa Papiparelor, și care cu cât crește și se îndesesece lăsa pe oi mai tare și se face mai mult *suc* sau *usuc* într'insă, cu atâta și el se îmulțesece mai tare (2), se numesece în Bucovina: *Checheriță* (3), *Chercheliță* (4), *Chercheriță* (5), *Cerceliță* (6), *Certeliță* (7), *Chicheriță*, *Chichiriță*, *Chichiriză* (8), *Ciciriză* (9), *Căcărîță* (10), *Botiș* (11), și *Botuș* (12).

(1) După spusa Românilor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Carapciū, dict. de Vasile Cărciū; — și a celor din Moldova, con. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

(2) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Moldova, dict. de Iordachi Bran.

(3) Usitat în comunele Băncesci, Oprișeni, Carapciū și Mahala.

(4) Usitat în Putna, Straja, Crasna, Horodnicul-de-jos, Cupca și Cireș.

(5) Usitat în Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(6) Usitat în Vicovul-de-sus și Straja.

(7) Usitat în Crasna.

(8) Usitat în Todiresci, Valea-sécă, precum și în alte comune din Bucovina.

(9) Usitat în Satul-mare.

(10) Usitat în Roșă de lângă Cernăuți.

(11) Usitat în Ilișesci și Șcheia, dict. de Gavr. Berariū.

(12) Usitat în Stupca.

iar în Moldova: *Checheriță*, *Chicheriță* și *Chichiriță* (1).

Se dice însă că dintru început, pe când ómenii erau mai prevenitori, mai buni la inimă și mai darnici de cum sunt în ziua de astăzi, oile nu aveau *Checheriță* ci ele o căpëtară, cu mult mai pe urmă.

Iar de unde și în ce chip o căpëtară ne-o spune următórea legendă din Bucovina:

«Dice că erà odată o babă fórte săracă și pe lângă acesta încă și păduchiósă, dar de altmintrelea fórte cinstită și cum-pëtată la vorbă. Să fi sciut că pere de fóme, și nu s'ar fi atins de vre-un lucru străin. De aceea se vede că erà așa de săracă și nebăgată de nimeni în sémă.

«Odată a mers baba acésta la stână spre a căpëtà de la baciù o lecuță de urdă și de caș, ca să se îndulcésca și ea măcar odată în vieța ei.

«N'a apucat însă biéta babă a ajunge și a intrà în stână și iată că baciul, fiindu-i gréță de dînsa saù ce i-a fi fost, destul atâta că o alungă fără a-i da măcar o fărãmătură de urdă saù de caș.

«Baba, deși-i cãrãiau mațele de fóme, și de și abià mai puteà sta pe picioare de ostenitã ce erà, nu spuse nimica, ci se întórse supëratã înapoi de unde a venit.

«Întãlnindu-se însă, la întórcerea sa, cu ciobanii carí pásceau oile, începù a li se jeluì acestora și a spune cum a alungat-o baciul afarã din stână, fără să-i deà măcar o fărãmătură de urdă saù o feliórã de caș.

«Ciobanii, în loc s'o mângãie, îi spuserã că urda și cașul s'au fãcut pentru *simbrași*, adecã pentru stãpãniì oilor, și nu pentru babe ca dînsa. carí în vieța lor n'au avut nici măcar o còdã de óie.

«Baba, auđind acest rëspuns, nu đise mai mult nimic, ci-și cãutã mai departe de drum.

«Mergënd ea, cât a mai fi mers, se întãlnesce cu un *cãrlãnariù*, care pásceà o turmã de cãrlani, berbeci și mióre, și cum se întãlnesce prinde a i se jeluì și acestuia.

(1) Usitat în Pașcani, dict. de C. S. Bucan și Iordachi Bran; — veđi și Dr. Leon, *Zoologia medicalã*, p. 11; — cf. *Enciclopedia romãnã*, vol. III, p. 244.

«Cârlânariul însă, fiind un om foarte rău și hărățagos, cum o aude că i se jeluesce, nici una nici două, se și repede la dînsa, o apucă de cap, îi dă vre-o câțî-vă pumni, și apoi, după ce a bătut-o cât a încăput într'însa, o alungă dicîndu-i

— «Urdă și caș țî-a trebuit, scorbura păduchiósă ce ești, na! satură-te acuma de caș și de urdă!

«A suferit biéta babă rușinea, ce i-a făcut-o baciul, când a alungat-o din stână, și ciobanii, când i-au spus că urda și cașul nu-î pentru dînsa, dar așa o batjocură și rușine n'a suferit încă nici odată. De aceea, cum a bătut-o și a alungat-o cârlânariul, a și prins un *păduche* și, aruncându-l între cârlani, a țis :

— «Na! aibă și cârlanii și oile vóstre bunătatea și podoba ce o am eu, și ție-se de acuma înainte de oi și de voi, precum s'a ținut până acuma de mine!

«Și cum a aruncat ea păduchele și a rostit cuvintele acestea, s'a pornit și s'a dus mai departe.

«Păduchele aruncat însă, cădînd din întîmplare pe o mioră, care eră mai grasă și mai frumósă, și începînd a suge la sânge dintr'însa, s'a făcut cu mult mai mare, de cum eră când se află la babă, și înmulțindu-se cu timpul s'a u umplut și celelalte miori și cârlani, și de la acestea s'a u umplut și oile ciobanilor, și de atunci a u oile păduchi, cari sunt roșietici-întunecați sau cărămiđii-întunecați, și cari se numesc *Ciirize*» (1).

Checherișele se țin pe mieii, cârlani, mióre și pe oi până în *Postul Sânt-Petrului*, adecă până pe timpul tunsului. Și cu cât sunt oile în réstimpul acesta mai hitiósne și mai slabe, cu atâta și ele se înmulțesc și le mănăncă mai tare. Iar când oile sunt grase, atunci prea puțin le pasă (2).

După ce se *mifesc* mieii și se tund oile, se perd și *Checherișele* și mai ales dacă nemijlocit după acésta se duc la o apă și se scaldă. Nefiind prin apropiere nici o apă și neputîndu-se, nemijlocit după ce s'a u tuns, scaldă, se curățesc și se ușurază cu totul de ele mai pe urmă, și anume

(1) Din Satul-mare, dict. de Vladimir Lupuștean, agricultor.

(2) După spusa Rom. din Galanesci, dict. de George Cârștean, și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

ând dă o plöie și acésta le spală. Dar după ce s'aũ tuns i s'aũ spelat de ajuns, nu capătă mai mult *Chicherițe* în nul acela (1).

O sémă de Români, vëdënd că oile aũ multe *Chicherițe* i nu se pot mântui de ele, le ung cu *păcură* saũ le spală cu sémă de *Strigöe* și apoi *Chicherițele* îndată per (2).

---

(1) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariũ;—a celor din Jarapciũ, dict. de Vas. Cărciũ;—a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. onesi;—a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea;—și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

PĂDUCHELE ALBINELOR.

(*Braula coeca* Nitzsch.)

Păduchele albinelor e un insect foarte mic, numai de 1—1½ mm. de lung, de colóre întunecat-roşie şi acoperit cu perişori negri.

Acest insect parazit se lipesc de perii *albinelor*, astfel că albinele nu se mai pot curăţi si mântui de el.

Mai tare însă sunt infectaţi şi supăraţi de el *trântorii* şi *mateu*, şi acesta din urmă mai ales atunci când are să depue ouăle prin chiliuţe.

El se înmulţesc mai tare în anii cei răi, adecă mai puţin mănoşi, şi în ştubeele sau coşniţele cele mai slabe, precum şi în acelea ce sunt aşezate pe loc umed.

Prisăcarii, cari voesc a scăpa albinele de acest parazit neplăcut şi periculos, cum l-au observat, frécă ştubeele pe din năuntru cu *Laptele cucului* sau *Alior*, lat. *Euphorbia helioscopia* L. sau cu *Cimbru sălbatic*, lat. *Thymus serpyllum* L., ori şi numai punând una sau alta din aceste două plante în năuntru ştubeiului, în care au observat că se află păduchi de aceştia (1).

(1) Grigore Predescu, *Duşmanii albinelor*, publ. în *Albina*, an. II, Bucureşti 1898, p. 396; — I. Costin, op. cit., p. 27.

PURICELE.

(*Pulex irritans* L.)

Puricele e un insect, care se ține lipcă de om, fiind-că se nutrește mai numai din sângele acestuia. De aci vine apoi că el e răspândit preste tótă fața pămîntului, respective pretutindenî unde locuiesc ómenî. Și tot din cauză că el se nutrește mai numai cu sânge omenesc, există la Români următórea legendă despre dînsul :

«Dîce că pe timpul potopului celui mare, când *Noe* plutia cu corabia pe de-asupra valurilor apei, netrebnicul de *Diavol* voi să pîrdă și pe *Noe* cu cele ce se aflaî în corabie. Se gîndi decî puțin și născoci numai decît un fel de instrument de fier, numit ađi *sfredel*, cu care putea să găurască pîrețîi corabiei.

«Ast-fel *ucigașul* se apucă de lucru.

«Bietul *Noe* și cu cele ce se aflaî în corabie erau în primejdie de a se îneacă. Se apucară și ei să scótă apa din corabie, dar nu puteau *prididi* pe *Dracul*, căci el lucră mult mai iute, găurind pîrețîi vasului, așa că apa năvăliă din ea în ce mai multă.

«În fața acestei primejdii se credeaî perduți.

«*Dumnezeu* însă, care nu voesce mórtea pîcătóșului, căci perdeă de tot fâptura mînilor sale, dete înțelepciune *năpârcei*, și póte că de atunci aú șerpîi înțelepciune, căci sfînta Scriptură ne poruncesce să fim înțelepți ca șerpîi.

«Iar *năpârca* se infățișă înaintea lui *Noe* și dîse :

— «Ce-mî dai mie să astup eú găurile ce le face *Dracul* și prin carî intră apă în corabie?

— «Ce ceri? — o întrebă *Noe* în desnădăjduire.

— «După ce va încetă potopul să-mi dai câte un om pe fle-care și ca să mânânc cu semințiile mele!

— «*Noe*, strimtorat de primejdie, îi făgădui cererea, și așa *năpârca* se apucă să astupe găurile, adecă îndată ce *Dracul* găuriă cu sfredelul, *năpârca* rupeă câte o bucată din cōda ei de astupă pe unde intră apa.

«Cât-va timp *Diavolul*, vădend că nu l-a reușit planul, fugi lăsând corabia și pe cei dintr'însa în pace.

«După ce trecu potopul, *Noe* aduse jertfă de mulțumire lui *Dumnezeu*, că l-a scăpat de înec.

«În acéstă veselie *năpârca* își luă îndrăsnéla și veni să cêră lui *Noe* ceea ce îi făgăduise, adecă câte un om pe fle-care și de mâncare.

«*Noe*, când auđi acésta, se supără grozav, fiind-că se gândi că în câte-vă zile va isprăvi lumea dând-o la *năpârca*, de ore ce eră puțină. Ast-fel pe cea dintâi, care îndrăsní să vorbescă, o aruncă în foc în urma jertfelor.

«Lui *Dumnezeu* atunci nu-i plăcú fumul ce eșii din arderea *năpârcei* și porní un vînt, care împrăstie tótă cenușă de la acéstă jertfă peste tótă suprafața pămîntului.

«Din acéstă cenușă eșiră *Puricii* cari, socotindu-í pe toți din lume, precum și sângele ce îl sug de la toți ómenii, negreșit că mânâncă un om pe fle-care și ca împlinire a făgăduinței lui *Noe* (1).»

Românii însă, nevenindu-le acéstă mîncărime la socotéla, și mai ales că une-orí *Puricii* se fac din cale afară nesuferiți, caută tóte chipurile și mijlócele cum s'ar puté mai lesne și mai de grabă mîntui de dinșii.

Așă Românii și mai ales Româncele din unele părți ale *Bucovinei*, precum bună-órá cele din Mahala, districtul *Sadagurei*, voind ca să nu se ivescă *Purici* peste vară în casele lor și să nu le supere din cale afară, aú datină ca în ziua de *Ajunul Crăciunului* să nu rostescă nici de cum cuvîntul *mac*, cređend că cel ce rostescé acest cuvînt, acela va fi peste vară necontentit pișcat și supérat de *Purici*, pe

(1) Publ. de Ioan Demetrescu, de lângă Dâmbovița, în *Gazeta Transilvaniei*, an. LIV, Brașov 1891, No. 144, p. 7.

ând din contră cel ce nu-l va rosti, va fi cruțat de dînșii (1).

Românii din Bălăceana, districtul Sucevei, însă spun că mul care nu dórme în ziua de Pașci, nu-l va mânca tot anul *Puricii*. Asemenea și pre omul, care mănâncă hrean în ziua de Pașci, postind dimineața înainte de a mânca năfură, ocă nu-l mănâncă tot anul *Puricii* (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei*, voind ca peste an să nu aibă *Purici* în casă, mătură în ziua de *Anul Nou* așa cu busuioc (3).

Alți Români însă tot din *Transilvania*, vrând ca să nu-și năvălească *Puricii* peste an, sémână în ziua de Anul nou grâu pe dinaintea casei (4).

Românii din unele părți ale *Banatului*, voind asemenea ca să nu fie supărați de *Purici* peste vară, îndatinéză în ziua de *Buna-vestire* a-și spăla tot corpul cu apă de nea.

În alte părți însă, tot din *Banat*, înainte de spălarea corpului, se stropesc casele cu apă de nea topită orî și cu apă neincepută de la riú, și apoi măturându-se cu o bucată de piele de vită crăpată, muerea ce le mătură rostesc următoarele cuvinte:

Hei, boi negri! (5)
Că eú m'am sculat,
Cu mătura v'am măturat

Și departe v'am aruncat,
Sub brăduți mărunți,
Sub póle de munți!

Făcând acésta se crede că *Puricii*, cari se află peste vară pe sub brați, sunt *Puricii* mânași de atare descântătoare sau fermecătoare, care și-a măturat casa în chipul mai sus arătat (6).

Românii din unele părți ale *Țerii-Românesci*, precum bună-bră cei din comuna Grozesci, jud. Mehedinți, taie în ziua de Pașci un cocoș negru, iar cușitul mánjit de sânge îl infig

(1) Com. de Ionică al lui Iordachi Isac.

(2) Com. de Ioan Boca, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Ercea, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Sub *boi negri* se înțeleg aici *Puricii*.

(6) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. II, p. 227.

după uşă, un timp mai îndelungat, în credinţa că toţi *Puricii* se vor stringe la el (1).

În fine Româniî din unele părţi ale *Ungariei*, precum bună oră cei din Ineu, comitatul Bihorului, spre acelaşi scop, că aud întâiaşi dată primă-vara tunând, se *durdulesc* pe pământ, crezând că făcând acésta *Puricii* nu-î vor mânca (2).

Dacă însă mijlócele arătate până aici nu ajută, atunci cén în decursul verii să-î depărteze prin măturarea caselor *mătură de pelin*, fiind-că, după credinţa şi spusa lor, amărăciunea acestei plante *Puricii* nu pot de fel să o suferă, din cauza acésta fug din casă (3).

Neajutând nici măturarea cu măturî de pelin, fiind-că *Puricii* se ouă şi se înmulţesc nu numai pe jos şi printre păturile podelelor, ci fórte adese-orî şi prin aşternut, atunci ieau mai multe rămurele de pelin şi le pun sub perină şi aşternut (4).

(1) C. Gherghinescu, *Superstiţii din Grozesci*, jud. Mehedinţi, publ. în *Şeşetóra*, an. III, Fălticeni, p. 120: «Pentru a scăpa de *Puricii*, în ziua de Paşti cocoş negru, iar cuţitul mânjit de sânge înfige-l de uşă şi lasă-l acolo că toţi *Puricii* se vor stringe la el.»

(2) Avram Igna, *Credinţe populare din Ineu în Bihor*, publ. în *Familia* an. XXXVI, Oradea-mare 1900, No. 10, p. 115: «Când auzi mai întâi tunând primăvara, să te durdulesci pe pământ şi nu te vor mânca *Puricii*»

(3) Dat. Rom. din *Bucovina*, precum şi a celor din *Mahala*, com. de Ionică al lui Iordachi Isac: «Dacă *Puricii* se înmulţesc în vre-o casă supără pe căseni pişcându-î prea tare, ca să-î facă să înceteze cu pişca şi tot odată să părăsescă casa, se aduce pelin verde şi se mătură cu el sau se pune sub perină;» — a celor din Mitocul-Dragomir distr. Sucevei, com. de V. Greciuc: «Ca să nu te musce *Puricii*, e bine să măturî casa cu pelin;» — *Albina*, an. II, Bucureşti 1899, p. 433: «Raniî îngrijitori şi deşteptî mătură cu *mături de pelin* pe sub pat, că amărăciunea acestei plante îi gonesce.»

(4) Dat. Rom. din *Bucovina*; — Dr N. Leon, *Zoologia medicală*. 12: «Contra *Puricilor* se aştern în casă şi în aşternut frunze şi flori de pelin;» — Gh. Ghibănescu, *Rusaliiile sau Ruriile*, publ. în *George I. Zăr*, revistă pentru educaţiune, an. I, Bârlad, 1887, p. 144: «Întrebuiţarea pelinului e generală la Români. Credinţa legată de întrebuiţarea pelinului e acésta: sunt feriţi de rele acei cari pun pelin la Rusalii. Săi bătă séra, după ce sfinţesce sórele, care mai de care se îngrijesce să-şi procure pelin; care îl pune în aşternut, pe pernă, pe sub perină pe lângă cap, pe sub trup, la piclóre. Dorm în pelin tótă nóptea, că cred că sunt feriţi de rele, căci lor — *Rusaliiilor* — nu le place mirosul»

Tot așa fac și Româniî din *Macedonia* (1).

Datina acésta, care e răspândită pretutindenî printre **Româniî**, se pôte deduce și din următórea doină poporană din **Mucovina** :

Pelin beaű, pelin mánânc,
Pe pelin séra mă culc.
Diminéța, când mă scol,
Cu pelin pe-obraz mă spél.

Precum și dintr'o variantă a acestei doine din *Transilvania*, care sună ast-fel:

Pelin beaű, pelin mánânc,	Cat în cofă apă nu-î,
Pe pelin nóptea mă culc,	Canta-î cu pelin în cuiű !
Diminéța, cand mă scol,	Da-te-ași dracului, peline,
Cu pelin verde mă spél ;	Că secași inima'n mine (2)!

Dacă însă nici mijócele acestea nu ajută nimica, atunci și ieău refugiul la diferite descáncece.

Așa când vęd întâia órá *lună nouă*, adecă când acésta e **o seceră**, ȓic:

Craiű nouű,	Să piéră <i>Puriciű</i>
Craiű nouű !	Și <i>Șfabű</i> și <i>Rușiű</i> ,
Cu bine ai venit,	Și <i>Ploșnițele</i> din casă
Cu bine m'ai ȓăsit,	Afară să éśă !

Iar cuvintele acestea le ȓic afară, arătând cu mâna la **ună**. În casă însă nici odată, pentru că rostindu-le în casă, **ȓujuliile** amintite în versurile acestea și mai tare s'ar **îm-nulți** (3).

Sau unul dintre căseni ese afară și ȓice:

Lună nouă'n țéră
Să éśă *Puriciű* afară!

de pelin și așa fug ; iar astăȓi, când credința veche începe a se clăti și a se impuțină, se crede că nu *Kusaliiile*, ci *Puriciű*, neplácându-le mirosul de pelin, fug și nu-î supéră tótă vara ; — Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 84 : « Pentru *Puriciű* să puî nóptea, pe sub pat, prin casă și chiar în așternut, pelin verde și toți vor perî. »

(1) Com. de d-l Per. Papahăgi : « De *Puriciű* se întrebuintěză érbă de pelin, în care se strîng *Puriciű*, și care apoi o arȓi. »

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, Bucuresei 1900, p. 526.

(3) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de d-l Petru Prelipcean.

Iar altul, care rămâne în casă, întreabă :

Dar dac'ar eși,
Cu ce s'ar nutri

Cel dintăiū :

Unii pe alții s'or mănca
Și noi de ei vom scăpă (1)!

În *Țera-Românescă* este asemenea datină ca atunci, ese *lună nouă*, adecă când e numai ca o seceră pe o cu deosebire în luna lui Mărțișor, când fac *Puricii* och persoana, care voesce să stărpescă *Puricii*, *Libărcile*, *lchi de lemn* sau *Ploșnițele*, precum și alte gujulii de case și bucătării, trebuie să fie vestită, pe neaștepta către o altă persoană, că a eșit luna pe cer.

Atunci persoana anteinsectă alérgă într'un suflet de strachină nouă, smălțuită, preparată anume și de mai r cumpărată în ajunul *Moșilor* (de Rusalii) sau căpeta pomană pe la *Moși*, pune apă neîncepută într'insa, de la trei fântâni în trei vase nouă și care apă trebuie : de trei fete marf, fără de a se fi uitat îndărăt, când au l

Pune strachina cu apa asta pe o feréstră din spre p de unde răsare luna pe cer și așteptă așa până vine în dreptul ferestrei și în direcțiunea strachinei. Când a de se vede luna bine în apă și în fundul strachinei, pe care-și face contra *Puricilor*, începe a descântă luna din chină cu trei fire de paie de la o mătură nouă cu cuviri

Lună nouă'n casă,
Păduchi de lemn,
Puricii,
Gândacii
Și toate găngăniile
Din casă
Afară să ésa!
Să se ducă,

Să se risipescă,
Unul cu altul
Să nu se întâlnească.
Când s'o întâlni
Munte cu munte
Și'n cap s'ar bate,
Atunci să se'ntălnescă,
Atunci și nici atunci!

Descântând ast-fel de trei ori, pune apa descântat patru vase, așeză vasele binișor în colțurile casei pe

(1) Dat. Rom. din Mahala, com. de d-l Ionică al lui Iordachi Isa

tru și diminéța cu siguranță că trebuie să găsească în
lin vase câte-vă gănganiî din casă.

ând gănganiile, le scôte frumușel, le pune într'o cutie
ibrituri gólă și care cutie trebuie să fie furată, pân-
o căruță, până a vîndut tot la târg ce a avut de vîn-
și aruncă cutia cu gănganiî cu tot în căruță, descân-
în urma ei:

1 voi *Purici, Puriceî,*
casă eü vë scoseî,
cutiôră furată vë puseî,
cântați,
sați,
stemați,
cutie lepêdați.
lună nouă descântați,

Așã sã vë'ndrãciți,
Așã sã'ncrëmeniți
În cele nouë țëri
De peste nouë mări...
C'acolo v'ăștëptã
Cu mese'ntinse,
Cu facile-aprinse,
Amin (1)!

semã de descântãtore însã, tot din *Țëra-Romãnescã,*
un cuțit—probabil cã acela cu care s'a tăiat un cocôș
în ziua de Pasci,—și înfigëndu-l în pãmînt dic:

Am înflpt un cuțit în pãmînt:
Fugiți *Puricilor* dupã vînt.
Cum se strâng pesciî la lésã,
Așã sã fugã *Puriciî* din casã.
Fugiți
Vë rëspãndiți.
Fugiți,
Vë rãspãndiți (2).

tot-deauna însã sunt *Puriciî* asemenea de supërãciôși,
îl supërã pe om cãte odatã mai tare, de altã datã mai

îndrãsneți și mai nesuferiți sunt ei înaintea unei ploî,
u cã atunci îl pișcã pe om și-i sug sãngele cu mai
lãcomie.

aici vine apoi și credința Romãnilor de pretutindenî,
cã-l supërã și-l mãnãncã pe cine-vã prea tare *Puriciî,*
umaî decãt sã se schimbe timpul, are sã plóie (3).

Sãnëtatea, an. II, p. 77—78.

† Dem Teodorescu, *Poesii populare romãne*, Bucuresci 1886, p. 388.
Cred. Rom. din Costãna, distr. Sucevei, dict. de George Lãcãtuș,
Istor: «Cãnd mușcã *Puricul* mai tare, atunci are sã plouë»;—a ce-

Maî departe se crede și se dice că *Purici* mulți însemnă sărăcie (1).

Când veđi un *Purice* pe mână, ai să capeți în curând un rēvaș (2).

Când te pișcă un *Purice* de mână, însemnă că ai să vii óspeți (3).

Când te pișcă un *Purice* de față, e semn că te așteptă o supărare (4).

Când te pișcă un *Purice* în biserică, e semn că are să te mănăce rușinea (5).

În fine când sbórá *Puricele* pe mână și-l poți prinde și omori, primesci veste rea (6).

Puricele nu numai că e un insect nesuferit din cauză mănăcirii sale, ci el e tot odată și fórte neastimpérat.

Din ce cauză însă și de când anume n'are el nici un pic de stare și alinare, ci sare necontentit ziua și nóptea, în tóte părțile, ne-o spune următórea legendă din *Transilvania*, com. Fărăgău:

«După ce a făcut *Dumnezeu* lumea și a așezat în ea tot felul de ómenii și de animale, i-a venit odată un *ponos* (pără), că mai multe animale au purtare rea.

«*Dumnezeu*, ca cel mai cu minte decât toți ómenii, că

lor din Bălăceana, com. de I. Boca: «Când te mănăncă *Puricii* nóptea va plouă»;—Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, Cernăuți 1894, No. 79: «Se crede că dacă *Puricii* mănăncă tare pe cine-vă, va plouă»;—S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 118: «Dacă *Puricii* mai mult decât altă dată mușcă, urmază mai totdeauna plóie»;—G. S. Ioneanu, *Mică colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzău 1888, p. 88;—S. Theodorescu-Chirilean, *Credințe relative la prevederea timpului*, publ. în *Gazeta săténului*, an. IV, p. 442:—Când te mănăncă *Puricii* ziua, plouă de grabă»;—a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Când te pișcă *Puricii*, ai să plouă.»

(1) Cred. din *Transilvania*, com. Chiciud, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de I. Boca.

(3) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de V. Greciuc.

(4) Cred. Rom. din *Transilvania*, com. Felfalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Reghinul-maghiar, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Avram Igna, op. cit., p. 175.

erau atunci pe acest pământ plin de păcate, și-a luat cărja și haid! rezemându-se pe ea, căci dór și pe vremea aceea mai tot așa de bătrân era ca și acuma, se duse până la cel cu *ponoslu*. Și găsindu-l îl întreabă că ce jalbă are?

«*Ponoslașul*, fără multă codire, că dór ar sta în fața lui *Dumneșeu*, îi spune verde frumos, că are un vecin mare, puternic și neîntrecut în frumusețe. Acesta însă, încreșut în tăria și frumusețea lui, nu are stare nici până ai pași un pas sau ai înghiți o îmbucătură, făr' tot sare și jôcă de *diminéta* până séra și de séra până *diminéta*, așa cât nu-i modru ca să o ducă multă vreme în pace și liniște.

«*Dumneșeu*, pentru ca să fie mai convins despre starea lucrului, nu făcù alt ce-và, făr' se cerù ca să-l lase în cortel peste nópte.

«Cât ce se culcară cu toții, care la locul lui, și își rezemă și *Dumneșeu* capul de un moșinoiù presurat cu frunze moi și flori mirositoare, auđi numai un sgomot, de gândiaí că mere *carul cel de foc*, așa larmă făcea vecinul căruia nu numai că nu-i stau picioarele nici un pic, făr' chiuià de sunà locul.

«Vedënd *Dumneșeu* că nu-i modru de odihnă, își luă rămas bun și se cam mai duse, spuindu-i *ponoslitorului* că *diminéta* îi va chemà de față.

«Înfățișându-se a doua și *diminéta*, fără multă vorbă, îi spuse *Dumneșeu scârbașului*, că nici mai mult, nici mai puțin, fără să se mute de unde îi era locul.

«Acela însă nu se învoi, spunëndu-i că acolo s'a născut și acolo trebuie să și trăescă.

«Auđindu-i *Dumneșeu* răspunsul și vedëndu-i obrăznicia, nu făcù alt ce-và, fără luându-l de o mână îl asvârli de sări mai de o poștă. Apoi, uitându-se după el, că cum merge sărind, șise:

— «Pe cât ai fost de frumos și de sdravën, pe atâta de amărit și de negru să fii, — stare să nu ai, fără sărind din un loc în altul, șiua și nóptea să ai de pismaș pe vecinul têu, căruia hodină nu i-ai dat nici șiua, nici nóptea!

«Și de atunci despre neodihnitul acela se crede că s'a prefăcut în *Puricele de ađi* (1).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Tot la Români din *Transilvania* se mai află încă și mătorele credințe despre *originea Puricelui*, precum și spre cei ce au mulți *Purici* și-i omorâ.

Puricele e calul Dracului (1).

Puricele e armăsarul pe care a călătorit Sătana, când bătut cu Dumneșeu (2).

Puricele e calul alungat din ciurda Diavolului (3).

Puricele e făcut din lacrimile Satanei (4).

Puricele s'a făcut din stavariul Satanei (5).

Puricii s'au făcut mai întâiu pe sumanul Dracului, și aceea-s negri (6).

Cine are *Purici* mai mulți, pe acela îl iubesc *Dracul* tare (7).

Cine are *Purici* mulți, se ține de dușmanul *Dracului*, i-a furat averea (8).

De vrei să scapi de *Dracul*, omorâ toți *Puricii* din casă

Dacă ai omorât *Purici* mulți, *Dumneșeu* ți-I cel mai prieten (10).

Când omorî un *Purice* și : «Piel Satană!» că móre drac (11).

O sută de capete de *Purice* în ață de le veți înșirâ, nu mai avé nici un *Purice* la casă (12)

Afară de legendele, datinele și credințele, înșirate aici, mai au Români despre *Purice* încă și o mulțime cimiliturî.

Iată vre-o câte-vă și din acestea :

(1) Cred. Rom. din Sereșel lângă Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Bistrița.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Bileag.

(5) Cred. Rom. din Milașul-mare.

(6) Cred. Rom. din Săcal.

(7) Cred. Rom. din Vușfalău.

(8) Cred. Rom. din Seplac.

(9) Cred. Rom. din Beșineu.

(10) Cred. Rom. din Țaga.

(11) Cred. Rom. din Săcal.

(12) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

Ce sare
Și urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce ?

Am un călușel
Mic și sprintenel,
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Unde sare
Urmă n'are,
Unde pasce
Se cunósce.

Am un căluț
Negru ca corbul,
Iute ca focul :
Pe unde scopcesce
Urma nu i se găsesce,
Iar pe unde pasce
Urma i se cunósce

Am un mánzuleț negru :
De unde pasce
Se cunósce,
De unde sare
Urmă n'are.

Ce e negru ca ciaunul,
Roșietic ca păunul,
Și cu dinți îngrozitori,
Când te-apucă te 'nflori ?

Săritură de ciută,
Urmă de nimică.

Ce e mic mititel,
Se tulbură Vodă de el ?

Niic ni escu,
Lai ni escu
Șam i răulu lu ursescu ?

Am o vacă négră
Și piele n'are
Nici de o tēcă.

Țup ici,
Țup colea,
Hi hara.

Țup de ici, țup de colea,
Popârlita popârleă.

Pe csta lui Perpeleag
Se dă Iancu peste cap.

Ce-i mic ca și-un fir de mac
Și sare 'n sus ca și-un țap?

Am un dobitoc ce tot mănâncă și nici nu se satură vre-odă,
nici nu se culcă.

Ce se nasce în luna lui Martie, supără pe ttă lumea, doi îl ge-
nesc, doi îl prind, și mre în cetate de oșe ?

În luna lui Martie săritura lui ca a 'căprioarei, umblă când
menī să-l prindă și nu-l pot prinde, îl prind apoi doi și îl bagă
în cetatea fetei și acolo îl omóră.

Porc nu-i și zurnă are.

Grochī nu adară ș-pr-īu arimă
Frați suț tra să zgrimă (1).

Afară de *Puricele*, despre care ne-a fost până aici vorba
adecă de *Puricele comun* sau *Puricele de casă*, numit în
unele părți locuite de Români și *Condrațel* (2), mai există
încă și alți purici, precum bună-ră *Puricele de câne*, lat.
Pulex canis (3), care sémână cu cel comun și care se na-
tresce asemenea cu sânge.

Deci atât cel comun cât și cel de câne figurază foarte ade-
se-orī într'o sémă de proverbe și dicale.

Iată vre'o câte-vă și de acestea :

Cine dórme cu câniī, se scólă plin de purici.

Sau :

Cine dórme cu câniī, se scólă cu purici.

Sau :

Cine se culcă cu câniī, se scólă cu purici, —

(1) Din colecțiunea mea din Bucovina. Veđi și G. Popescu-Ciocăni.
Basme, Snóve și Ghicitori, Ploesci 1898, p. 40; —dar mai ales Art. Go-
rovei, *Cimilituri*, p. 308-311; —Idem, *Cimilituri*, publ. în *Șeșetrea*, an.
VII, Fălticeni 1902, p. 121.

(2) *Noua Revistă Română*, an. I, p. 377.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

va ce înseamnă atâta cât: «cine se amestecă cu cei răi
bătă rele învățături»; sau: «după rău, rău îți vine.»

Puricile cât de mic, dar sare ca o căprioră, —

ecă: «voinicia nu stă în mărimea trupului.»

Puricele, când îi place, —

Cât un elefant îl face,

ține pentru cel mincinos.

Puricele te pișcă,

Rău mare nu-ți face,

Dar îl prinde

Și-l uciđi.

Acesta ne învață ca răul să-l depărtăm până a nu se mări.

Puricii fac gonitoare,

Iar păduchii vinătoare, —

ecă: «vrășmașii ne prigoneesc, iar dușmanii se lipsesc de noi.»

Și din puric va să scótă seú —

ține despre cel cumplit și sgârcit.

Pentru un purice își arde plapoma;

Pentru un purice svârle plapoma pe foc;

Pri un puric ardu cerga

(Pentru un puric arde cerga) —

ține pentru cei iuți și mânioși.

Îi cântă puricele în ureche;

I-a intrat un purice în ureche;

Ce purice ți-a intrat în ureche? —

ecă: î-a intrat gândurii rele în cap, și nu se póte odihni
supărare.

I s'a făcut inima cât un purice, —

ecă: s'a băgat în tóte rēcorile de spaimă, frică.

Nu face mulți purici;

Nu face purici într'un loc;

Nu face prea mulți purici, —

ecă: nu stă mult într'un loc.

A face purici, —

a fi nerăbdător, său: a i se face de cértă.

A scutură de purici;
A scutură puricii cui-vă, —

adecă: a bate; l-am scuturat de purici, l-am bătut.

Cum te-ar pișcă un purice, —

adecă: lucru de nimic, de puțină însemnătate, mică pagubă mică durere.

Te aștéptă cu inima cât un purice, —

adecă: cu frică, cu gróză (1).

Cât un purice, —

adecă: mic de tot. Adesea se aude: *«mi se făcuse inima cât un purice de frică.»*

Albî-și-ar Dumneđeș puricî și ochî ! —

Se ție în mod sarcastic, când vreî să-ți bați joc de cineva

A puricâ—

A adună ce-vă cu de-amănuntul.

A mîncă ca un purice, —

adecă: fôrte puțin.

Par'că mă mușcă un purice, —

adecă: așa nu-mî pasă.

Mîncă-te-ar puricî ! —

Blestem popular, ce se ție în glumă.

Mîncă-te-ar puricî din brînză ! —

adecă: mîncă-te-ar viermî.

Te puricâ nuéua lui Roman, —

adecă: curând ai să fii mîngâiat la spate cu vre-o sfîntă de bătae.

Mi s'aũ cernî puricî, —

adecă: habar n'am, puțin îmi pasă.

*Cursă de puricî,
Și rogojină cu mîneci, —*

(1) I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 374 și 628—630.

decă: lucruri imposibile, neauđite.

A fi bogat cu c n  de purici, —

e  ice în bătae de joc celor săraci (1).

Fiind-că *Puricele* e sprinten, sare iute, sus  i departe, ast-
el că numai de abi -l po i zări, de aceea figur z  el f rte
dese-or   i la începutul unor povești sa  basme.

 t   i un ast-fel de început al unei povești din *Bucovina*:

A fost odată,
Aa nici odată,
Aa de n'ar fi,
Iu s'ar povesti.
E c nd se potcovi 
Purecele la un picior

Cu 99 de oca de fier
 i-  r m ne  c lc iul tot gol,
 i în slava cerului s ri 
 i din gur' a a  ice :
— Aoleo  i vai de mine,
Că nu sunt potcovit bine!

Altul din *Ungaria*:

A fost odată,
Ca nici odată,
Că de n'ar fi,
Nu s'ar povesti,
Că io nu-s d tor a min i,
Ca un *Purice-a* plesni,

Că-l lua  de spinare
 i-l arunca  pe *are* (2),
Area se cr par 
Puricele sburar ;
Area se cr p ,
Puricele sbur  (3).

Iar un om mic de statură, gros  i burduhos, e de regulă
boreclit *Purice*, ceea ce se p te ved   i din urm t rea chi-
t tur  din *Moldova*, jud. N m u, com. Bistrici ra:

— S i în sus, m i *Purice*!
— Nu maĭ pot de p ntece,
Y'am avut o mamă rea

 i m'a crescut cu h rbul,
De mă-a crescut burduvul (4)!

 n fine e de observat  i aceea că de la cuv. *Purice*, care
e rostesece altmintrelea  i *Purece*, *Purec*  i *Puric*, pl. *Pureci*
 i *Purici*, augm. *Purecan*, dim. *Pureca *, *Purica *, *Purecel*  i
Puricel; la Rom ni  din *Meglenia*: *Puric*  i *Puri i* (5); la

(1) Com. de S. Sa p r. T. B l  el.

(2) *Are* = fa a  urei.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folklorice*, vol. I, partea II, p. 1.433.

(5) Per. N. Papahagi, *Megleno-Rom ni *, partea II, p. 110.

cei din Macedonia: *Puric* și *Puric* (1); iar la cei din Istria: *Purec*, *Pureciū* și *Puric* (2) s'a format în decursul timpului verbul *a purecà* și *a se puricà*, adecă a prinde purici de pe unele obiecte sau de pe sine, și subst. *Purecare* și *Puricare* = prinderea puricilor; și *Purecãrie* = o mulțime de purici.

Puricī sau *Puriceī*, se numește și o mâncare, care se face așa: puī într'o tigae untură prospătă de porc și în ea dumid turtă. Acéstă amestecătură se infierbintă pe foc și apoi amestecându-se se mănâncă cu lingura (3).

(1) Com. de d-l Per. Papahagi; — Gust. Weigand, *Die Aromunen*, I Bd., Leipzig 1894, p. 50 și 326.

(2) Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, București 1900, p. 118

(3) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

PLOȘNIȚA DE CÂMP.

(*Pentatoma baccarum* L.)

Sub cuv. *Ploșniță* sau *Stelniță* înțeleg Românii, pe lângă *Ploșnița de casă*, încă și alte specii de insecte pe cari le numesc ei parte după locul și plantele pe cari trăesc și parte după făptura și colórea corpului lor.

Acelea sunt:

Ploșnița de pom, *Ploșnița de fragi*, *Ploșnița de căpșuni*, *Ploșnița de smeură* (1), *Stelnița de pom* (2) și *Stelnița de pere* (3), lat. *Pentatoma baccarum* L. sau *Mormidea baccarum* Am.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița albăstrie*, *Ploșnița verđie*, lat. *Pentatoma prasinum* L. sau *Cimex prasinus* L.

Ploșnița de scórță, *Ploșnița sură*, lat. *Pentatoma grisea* L.

Ploșnița de grădină, *Ploșnița de legume*, *Ploșnița verde*, *Ploșnița albastră*, *Ploșnița vînătă*, lat. *Strachia oleracea* Hhn sau *Cimex oleraceus* L.

Ploșnița de câmp, *Ploșnița sură*, *Ploșnița gălbiórá* (4), lat. *Syromastes marginatus* L.

---

(1) Dat. Rom. din Bucovina și a celor din Moldova, com. Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «*Ploșnița de pom* trăesc prin grădină pe pomi roditori și zăhăroși, iar la câmp sau pădure pe fragi, pe căpșuni și pe smeură.»

(2) Teod. Rotariu, *Inimiciii pomilor și mijlóce în contra acelora*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, Pesta 1867, p. 104: «*Stelnițele de pom* găuresc scórța și sug părțile cele dulci cu cari se nutresce pomul. Din găurile făcute de *Stelnițe* capătă pomii o arsură care se numesc *rac*. Fiind-că ele-s de o colóre cu scórța pomilor, le descoperim fórte cu greú, totuși trebuie căutate în geménările crengilor și apésate cu o cãrpă sau cu o aschie.»

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de George Galan și Iléna Cârstean: «*Ploșnițele de câmp* sunt verđi și gălbióre și put fórte urit.»; — tot de acolo, dict. de George Cârstean: «*Ploșnița de câmp* are putórea reá, miros

Ploșnița de pădure, lat. *Alydus calcaratus* L.

Despre *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea și cu deosebire despre cea de pom există la Români din unele părți ale *Transilvaniei*, precum bună-ură a celor din com. Țaga, următorea legendă :

«Duce că *Sân-Petru* s'a dus odată la un alt apostol pe omenie, bună-ură cum mergem și noi ađi unul la altul.

«Apostolul, la care s'a fost dus *Sân-Petru*, chiar în țină aceea primise o coșarcă plină de pere, de-ți fugiaū ochii pe ele și gura-ți slobođiă apă vđđându-le, așa de frumoșe erau.

«*Sân-Petru*, căruia îi plăceaū pómele minunat de bine, nu așteptă mult imbiat făr', ostenit cum eră, ca omul ce făcuse un drum lung și ostenicios pe o vreme căldurósă, de ți se aprindea sufletul în trup, începū a-și alege tot perele cele mai frumoșe, dar când da să le bage în gură, spre a-și atimpěra setea, ele se prefăceaū în nisce gujuliū micí peștițe urite și grețóse.

«Numai atăta i-a trebuit lui *Sân-Petru*, care și până atunci eră din cale afară grețos, și de odată și luă coșarca și o aruncă în drum cu pere cu tot.

«N'a apucat însă bine a aruncă coșarca și iată că tóte perele din trinsa se schimbară în nisce gujuliū micí și iuși și o luară la fugă care în cotro.

Despre aceste gujuliū se crede că ar fi *Stelnițele de pere*. (1).

Tóte *Ploșnițele* acestea, fără deosebire, aū și răspăndesc un miros fórte neplăcut.

De aici vine apoi și credința Românilor din alte părți, tot din *Transilvania*, că *Ploșnițele* sau *Stelnițele* acestea sunt făcute din ochii dracilor din iad (2), sau din brósclele femeilor vrăjítóre (3), sau sunt stropí din balele Satanei (4), și de aceea put ele așa de greu și de urit (5).

strașnic urit ;—a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățean : «*Ploșnița de câmp* pute fórte urit ; — a celor din Moldova, com. Opișeni, jud. Sa. céva, dict. de George Iacob : «*Ploșnița de câmp* e numai de un fel, trăsesc pe câmp, și amirósă greu.»

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Cătina.

(3) Cred. Rom. din Sántu.

(4) Cred. Rom. din Șona.

(5) Cred. Rom. din Cătina, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Din cauza acésta apoi și fructele pe caré se pun ele nu e hip să le mănâncă, așa de tare se infectéază de mirosul lor el puturos și respingător (1).

Maí departe se dice că dacă vre-una din *Ploșnițele* acestea, arí sunt de regulă cu mult maí mari și maí puturose decât *Ploșnița de casă*, te va mușcă, atunci poți căpétă *venin eú* și nu te poți altmintrelea vindecá de mușcătura lor, fără numai dacă te speli cu apă caldă. Iar dacă te speli cu apă rece, e cu mult maí răú (2).

Din cauza acésta apoi maí fie-care Román se feresce cât cu puțință de a pune mâna pe acest soiú de insecte, una a nu cum-và să fie mușcat, și al doilea ca să nu i se imputéscă mânilé (3).

Dacă are cine-và *Stelnițe de pere* între perele sale, și voescó să scape de ele, să afume perele cu fum din frunze de *Porrocă*, și atunci tóte *Stelnițele* per (4).

Saú: se omóră o bróscă de la o femeé vrăjitóre, că apoi nu maí vede *Stelnițe* în viéța sa (5).¹

În fine se dice că dacă se aduc saú se întâmplă să între ingure maí multe *Ploșnițe de câmp* în casă, acestea îndată omóră și mănâncă o parte din cele de casă, iar cea-laltă parte, ce maí rămâne, simțind că se află în casă *Ploșnițe de câmp*, după *amirosul* cel urit al acestora, îndată părăsesc asa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dict. de maí mulți Rom. din Bucovina, în special de Maria Dutcă în Budeniț: «*Ploșnița de câmp* cum pică pe o pómă, póma aceea nu e póte maí mult mánca, pentru că e fórté puturósă.»

(2) Cred. Rom. din Pártescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(3) Dict. de George Cárstean din Galanesci: «*Ploșnița de câmp*, dacă o brinđi în mână, și se imputésc mânilé.»

(4) Dat. și cred. Rom. din Boziaș.

(5) Dat. și cred. Rom. din Spiní, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) Dat. și cred. Rom. din Frătáuțul vechiú, dict. de Andreiú Dascalú Axenia Sofroni;—a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú: «*Ploșnița de câmp* e cu mult maí mare decât cea de casă, și dacă se întâmplă să între într'o casă, unde sunt *ploșnițe*, le mănâncă pe cele de casă »

VACA DOMNULUI.

(*Lygaeus equestris* L.)

Vaca Domnului, masc. *Boul Domnului*, numită în Bucovina încă și *Nielușă*; în Moldova: *Vaca Domnului* (1); în Transilvania: *Vaca Domnului* (2), *Boul Domnului* (3) și *Pasci* artel. *Pascile* (4), iar la Români din Macedonia: *Pascalîță* (5), e un insect frumușel, lătăreț și lungăreț, de coloro roșie și împetrițat cu pete negre și puî albi.

Despre acest insect, care se pôte observa mai cu sémă pe la începutul primăverii pe lângă păreții caselor și ai grajdurilor, pe lângă garduri și gunoie, precum și pe pietre și

(1) Com. de mult regretatul Melchisedec, fostul Episcop al Romanului și membru al Academiei Române: «Insecta lungăreță, roșie și cu puncte negre, care ese într'un număr foarte mare primăvara pe lângă garduri, gunoie, precum și în alte locuri, se numesce în Moldova: *Vaca Domnului*; — com. de d-l Dimitrie Mănăstirean, institutor în Botoșani: «*Vaca Domnului* e roșie cu pete negre. Ea trăesce în familie și ese la sora mai cu sémă primăvara pe lângă garduri.»

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l T. Frâncu: «*Boul Domnului* se numesce în Munja apusenă și Transilvaniei acel insect roșietic și lungăreț, care ese foarte de timpuriu primăvara și se strînge une-orî cu sutele pe lângă păreți.»

(4) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi. — Aici e de însemnat că Români din Dacia traiană confundă adese-orî insectul acesta cu *Buburusa* sau *Măriuța* și de aceea unii le dau amînduror insectelor acestora numirea de *Vaca Domnului*, masc. *Boul Domnului*. Tot așa fac cu aceste două insecte și o sémă de Români din Macedonia, dându-le amîndurora numirea de *Pascalîță*, fiind-că și unul și altul se arată cam pe atunci când cad și *Pascile*.

răchițele cele putregăioase, există la Românii de pe *Câmpia Ardélului*, com. Grebeniș, următoarea legendă :

«Duce că *Maica Sfintă*, când a născut pe Domnul Christos, nu avea destul lapte în țâțișorele sale, și de aceea trimise ea la un vecin, care avea o mulțime de vaci mulgătoare, ca să-i dea puțin lapte, căci nu avea cu ce să-și lăpteze fiul.

«Vecinu-so însă, sgârcit din fire, după cum își de-arândul toți ómenii moșierii, n'a vrut să-i dea nici un picur, dicând că el nu dă lapte la vrăjitoare ca să-i ducă norocul de la vaci.

«*Maica sfintă*, vedând că nu i-a dat nici un picur de lapte și pe de-asupra a făcut-o încă și vrăjitoare, s'a supărat foarte tare, dar n'a ținut nimic, fără s'a luat și s'a dus la un alt vecin, care avea numai o singură vacă, și de la acela a cerut să-i dea lapte de o groșiță, căci îi era óre-cum ca de la un om sărac să cêră de pomană.

«Vecinul cel sărac îi dete lapte, și încă mai mult de cum i-a trebuit, dar de luat banii nici vorbă.

«*Maica sfintă*, vedând bunătatea lui cea mare, se bucură și-l aldui dicând :

— «Când vei merge în grajdul tãu, să te ajungă darul lui Dumneđeu ca să n'ai unde-ți pune laptele, așa de mult și de bun să fie!

«Și cum l-a alduit *Maica sfintă*, așa s'a și întîmplat.

«Mergând adecă vecinul cel sărac în ținuta următoare în grajd nu se putu destul miră vedându-și grajdul plin de vaci, care de care mai grase și mai frumoase.

«Pe vecinul cel bogat, dar din cale afară sgârcit, *Maica sfintă* îl blestemă dicând că în ținuta următoare, pe când va merge să-și mulgă vacile, nimic în ocólele lui să nu găsescă fără numai pustietate și tot felul de *gujuli*.

«Și cum a ținut, chiar așa s'a și întîmplat.

«Mergând în ținuta următoare vecinul cel bogat în ocólele lui ca să-și vadă și mulgă vacile, n'a aflat nici o singură vacă, fără o mulțime de *gujuli* roșii și cu puncte negre pe spate, cari se tăvăliau în țărina de pe lângă pãreții ocólelor.

«Și pe aceste *gujuli* le-a numit apoi *Vaca Domnului*» (1).

După o altă legendă, și anume de pe *Câmpia Ardélului*,

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

Vaca Domnului e făcută din *sângele Ilenei Consânzenei*, care a fost omorită de *Voinic înflorit* în ajunul Pascilor.

Iată și legenda respectivă :

«Nu știu, ȕeu, dar totuși cred că o fi hăt multă vreme de atunci, de când *Ileana Consânzeana* cea mândră și frumoasă, umblă cu *Voinic înflorit*, ținându-se de după brâu și doinind hori de sunău munții și ți se făcea inima isvor de lacrimi la auđul doinelor lor. De mult o fi, că doar nu a fost numai erii vremea când sfintul *Archangel Gavril* umblă și el ca un moșneg rėzimat în cārja-i de oțel, dānd ómenilor veste, că Dumneȕeu pe capul lor o să trimită potop de limbi străine și nemernice, de nu se vor îngădui cu pisma și de nu vor încetā cu sudălmile. *Sfintul Gavrilă*, umblānd multā lume împărăție, în un vārful de rīpā piezișā, de te imbėtai uitāndu-te din vārful ei, în jos, întâlnețu-s'o și cu *Ileana Consânzeana* ce din ochi plāngeā și din gurā doiniā, și cu *Voinic înflorit*, cu care dat-āu în povești, după cum dau toți drumarii, când rānduesce Dumneȕeu ca să se întâlnețcā.

— «Până unde, moșule?» il agrāi *Voinic înflorit*.

— «Până mai departe decāt tine, voinice!» îi rėspunde *Archangelul Gavrilă*.

«Pe fecior il cuprinde roșeța până după urechi de rușine. auđindu-i vorbele — cāci cum nu, când un moșneg ca el se laudā,—că «până mai departe decāt el,» ca și când el nu ar fi voinic ca să umble mai mult și mai departe decāt un moșneg gārbovit de bătrān și alb de cārunt.

— Hei moșule, că slābānog mē mai ții, când imi ȕici că nu-s în stare a drumāri cāt d-ta.

— «Voinice, glasul tēu puternic și dulce de aȕi într'un an nu se va mai auđi.»

— «Și de co?»

— «Așā vrea Dumneȕeu.»

— «Așā ar fi de ai fi tu frate cu *Christos*,»—îi rėspunde feciorul a batjocurā.

— «Voinice, de nu oiți fi frate cu *Christos*, apoi cu *Sān-Petru* a bunā-sēmā,—de nu creȕi hāi prindem rēmaș, că de aȕi în un an o să ne întâlnețm iarā. Tu însă pe atunci îi fi mai neputincios decāt cum ți se pare că is eū acum.

— «Bine, fie cum ȳci, dar grijă cã de cãştig rãmaşul, apoi vaî de chica ta!» îi rãspunde voinicul.

— «Fie!»

«Dorindu-şî drum bun, fie-care se duse cu gãndul ca sã-şî cãştige rãmaşul.

— «Cine a fost acel moşneg îndrãsneţ? — îl întrebã *Ileana Consãngeana*,—cãci mi se pare cã nu e aşã de bãtrãn, dupã cum îl arãtã pãrul. Mãi, acela a fost un voinic, orî scie Dumnedeũ cine, numai om bãtrãn nu a fost.

— «Şi de pe ce l-ai cunoscut?»

— «De pe ce? Iac' cãnd mî-a dat mãna, m'a strins cu atãta foc, cãt îmi veniã sã-mî ardã sufletul de cãldura mãnilui.

«Voinicul auđind-o se mãnie de nu mai semẽnã mai mult a om fãr' a fierã sãlbaticã, şî aşã mãnios, cum erã, se nãpusti asupra frumõsei copiliţe şî luãnd-o de cap o asvãrli pe ripã în jos de sfãrmî şî bucãţele se fãcũ. Dupã aceea o luã la fugã, de gãndia cã sã mãnãnce pãmîntul şî nu alta.

«Aşã a umblat multã lume, pãnã a sosit vremea ca sã se împlinescã anul de cãnd s'a rãmãşit cu moşnegul.

«Cãnd mai erã o đî pãnã la an, *Voinicului* i-a venit în minte de rãmaşul fãcut, şî uitãndu-se într'o fãntãnã, se vedũ mai slab şî mai petrecut ca cum erã atunci moşnegul. Se supãrã rãu, vedẽnd cã perde rãmaşul, şî în necazul lui se aruncã în fãntãnã, dar fãntãna nu-l primî, cãci aşã a fost voia lui Dumnedeũ. Erã îmbãtrãnit rãu bietul *Voinic înflorit*, cãci gãndurile şî supãrarea îi invãrstã faţa cu o mulţime de sbãrcituri, iar pãrul, din negru ce erã, îi prefãcuse în alb ca omãtul. Gãndurile îl puserã bine, cãci el în o mãnie, orî pãte în un cãs fãr' de noroc işî omorise pe scumpa lui *Ileana*, aruncãnd-o în jos pe ripã.

«*Archangelul Gavrilã*, care le sciã tãte cele întimplate, inschimbãndu-se în un voinic frumos ca un sãre şî voinic ca un craiũ şî vitãz ca un leũ, se sui cãlare pe un armãsar negru ca nãptea şî iute ca vîntul, şî se duse la ripa unde trebuiaũ sã se întãlnescã. Voinicul înflorit, chiar fãrã voia lui, se trezi cã şî el ajunsese pãnã la ripa unde s'a fost rãmãşit cu moşnegul drumeţ.

«Mai mare i-a fost spaima, cãnd în locul moşnegului de odiniãrã întãlnî un voinic, ca şî care el nu mai veduse.

— Bună ziua, — *Voinic înflorit.*»

— Mulțam om de omenie, dar eu nu-s *Voinic înflorit*, că-s un moșneg încărunțit.

— Hei, hei, veți că ai ajuns așa după cum ți-am fost spus,—așa că tu ai îmbătrânit și eu am întinerit.»

— «Așa-î, că voia lui Dumnezeu cine î-o poate strică. El poate face cum vrea, noi cești omeni slăbănogi trebuie să ne lăsăm voiei lui.

— «Așa-î, așa-î, dar cum stăm cu rămașul ? Unde ți-e fata cea frumoasă, la care mai mult credeași decât la Dumnezeu.

— «O murit atunci!

— «O murit că o ai omorît tu, netrebnicule.

— «Eu nu, făr' din voia lui Dumnezeu a murit.

— «Ba nu, nemernicule, că tu o ai aruncat pe stâncă în jos. Eu știu că am văzut urma pe unde o lunecat.»

— «Asta nu-î adevărat, că eu știu, că dór eu o am îngropat-o cu popa din satul vecin, de nu creși, vino să-ți arăt mormîntul.

— Asta e o minciună încornorată, căci tu o ai omorît hai ca să-ți arăt că unde-î sângele ei.» Și ducându-l îi arată o roșeță, care nu eră alt ce-vă decât o mulțime de insecte roșii și mărunte.

Veți tu aceste gujuli, —ele sunt făcute din sângele *Ilenei Consângene.*»

«*Voinic înflorit* auzindu-l se înspăimîntă așa de tare, de din om cărunt și gârbovit ce eră se prefăcù în o insectă mică și négră, care și ađi plânge mereu după mult iubită lui Iléna. Omenii îi dic *Grieruș*; iar la insectele făcute din sângele Ilénei le dic *Pasci*, căci chiar în ajunul Pascilor a fost aruncată pe ripă în jos» (1).

Pe lângă legendele acestea mai există, tot la Români din *Transilvania*, despre *Vaca Domnului* încă și următoarele credințe :

Vaca Domnului de timpuriu a vedé e semn de primăvară căldurósă (2).

(1) Publ. de d-l Th. A. Bogdan în *Revista Bistriței*, an. I, Bistrița 1903, No. 22.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău.

A află mai multe *Vaci de ale Domnului* la un loc mórte
semn că are să fie vara ploioasă (1).

A vedé *Vaca Domnului* pe arbori sau pe garduri e
semn că are să viscoléscă (2).

Vacile Domnului a le află ascunse e semn că are să fie
ger (3).

Vaca Domnului prin casă a vedé e semn că Pascile vor
fi frigurose (4).

Vaca Domnului pe lângă vatră a vedé e semn că primă-
vara are să fie scurtă (5).

Vaca Domnului pe la Crăciun de vei vedé, nu vei vedé-o
pe la Pasci (6).

Vaca Domnului sub scórță pe la Pasci de vei află, iea-ți
cojocul în spate (7).

Românele din *Bucovina*, cari voesc ca vacile lor cele
mulgătoare să deă lapte mult și bun, caută într'o Marți séra
unde se află multe *Vaci de ale Domnului* adunate la un loc.
A doua zi, adecă *Miercuri*, dis-de-diminéță până ce nu răsare
sorele, se duc iarășî la locul respectiv, prind câte *dece*
vacî de acestea, le duc acasă, le duminică mărunțel cu toporul
sau cu barda, le pun într'o covățică cu tărățe, le amestecă
bine cu acestea și apoi le daū vacilor mulgătoare ca să le
mănânce.

Făcându-se acésta și fiind *Vaca Domnului* curată, se dice
că vacile, cari o mănâncă amestecată cu tărățe, daū apoi
lapte mult și bun (8).

(1) Cred. Rom. din Petilea.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Balda.

(4) Cred. Rom. din Felfalău.

(5) Cred. Rom. din Tonciú.

(6) Cred. Rom. din Fărăgău.

(7) Cred. Rom. din Patina. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat
d-l Th. A. Bogdan.

(8) Dat. și cred. Rom. din Frătăuțul-noú, dict. de Const. Rusu; — a
celor din Galanesci, dict. de Ileana Cârștean: «*Vaca Domnului* e roșie
și de óre-ce e *curată*, femeile o daū vacilor în tărățe ca să deă lapte.»

rile grindilor și ale usciorilor, prin privazurile icónelor și ale oglinzilor, precum și pe sub blânilor ferestrelor și prin paturî, și numai după ce însereză, și mai ales după ce s'au culcat ómenii, ese din ascunđeturile sale și începe a alerga în colo și încóce, până ce dá peste ómenii ce dorm, cărora le suga apoi cu o ne mai spusă lăcomie sângele. Iar când ómenii cércă să scape de el și spre scopul acesta nu odată își mută paturile, se sue pe păreți și se slobóde de pe podelele podului drept în pat.

Locul original de viețuire și înmulțire al *Ploșniței*, după credința și spusa Românilor din *Bucovina*, nu sunt casele omenesci, ci ea de regulă se importéză din afară saú de prin alte case, în cari s'a pripășit și înmulțit mai înainte. Iar importarea ei se întâmplă în mai multe chipuri, și anume :

Când se aduce lut, balegă saú humă în di de sec, adecă: Lunia, Miercuria și Vineria, și mai ales când e *lună nouă*, și cu lut, respective cu balegă saú humă de acésta se ung apoi casele (1); saú când se stinge var la lună nouă și cu var de acesta se văruesce prin case (2); orî după cum cred și spun Români din *Banat*, când se văruesc casele Marția, Joia și Sâmbăta (3).

Când se face foc cu lemne verđi saú ude de *răchită*, iar stăpâna de casă iea spuma de pe ólele ce se află la foc și o aruncă unde apucă, atunci din spuma acésta și din ceea ce o slobóde răchita, amestecându-se la un loc, se nasc *ploșnițe* (4).

(1) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de Al. Pițul; — a celor din Costina, com. de Nic. Naherniac; — a celor din Todirescî, com. de Nic. Rădășan; — a celor din Horodnicul-de-jos, com. de G. Teléga; — a celor din Cupca, dict. de Casandra Țuguiú; — și a celor din Broscăuțul-vechiú, dict. de Ilinca Bahriú; — veđi și Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV, No. 99: «Lunia nu se aduce lut și baligă de vită pentru uns în casă, căci se crede că la din contră se vor ivi în casă *ploșnițe*.»

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Pint. Tătărău.

(3) Aurel Iana, *Din credințele pop. rom. din Maidan* (Bănat), publ. în *Luminătorul*, an. X, No. 25: «Se crede în popor că *Stelnițele* se fac în urma văruiirii chiliilor Marția, Joia, Sâmbăta.»

(4) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Gafița Crăciunaș, și a celor din Cireș-Opaiț, com. de Const. Dugan, stud. gimn.

Când se aduce în casă *cetină*, adică ramuri de brad și molid (1) sau trunchiuri, surcele, găteje, putregaiuri, precum și alte lemne de pe *agesturi*, cu scop ca să se facă foc dintr'insele, atunci se aduc și *ploșnițe*, căci atât în cetina, cât și în lemnele ce le aduce apa cine scie de pe unde și le *agestresce* pe la încarnituri, între multe alte gujulii se află și ploșnițe. Deci dacă cetina și lemnele acestea nu s'au putut îndată cum s'au adus, pe foc, ci se mai lasă un timp oarecare ca să se *sbicescă*, atunci es ploșnițele peste noapte dintr'insele și se bagă prin toate cotlonele și ungherele casei (2).

Când se întrebuintează la construirea și ridicarea caselor *lemn rău*, adică putregăios și plin de umezală, căci în casa în care se află lemn de acesta, ploșnițele se fac cu mult mai de grabă și mai lesne decât în acelea în care se află lemn sănătos și uscat (3).

De aceea Româncele din *Bucovina*, cărora le e aminte ca să nu se pripășescă sau *propășescă*, după cum spun o sémă dintre dînsele, ploșnițele prin casele lor, se feresc de a unge și a vărui casele în zi de sec, adică *Lunia*, *Miercuria* și *Vineria* și mai cu sémă când e *lună nouă* (4). Asemenea se feresc ele, cât le este cu putință, de a face foc cu cetină, rchită verde și cu lemne de pe *agesturi* și cu deosebire a le lăsa peste noapte în casă ca să se usce (5).

Iar bărbații, când voesc să construască vre-o casă, caută cu cea mai mare luare de sémă ce fel de lemn e acela ce vor să-l întrebuinteze spre construire.

Unii, și mai ales cei din *Țera-Românescă*, au datină, când dintr'o pădure se taie lemne pentru făcut casă, să lase nouă lemne cioplite în pădure, ca să putredescă, dîcîndu-se: «Acesta este lemnul *Păduchilor de lemn*, acesta este al *Carilor*», etc.

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu; — a celor din Capul Câmpului, dict. de Pint. Tătărău; — și a celor din Igesci, com. de I. Zlinschi.

(2) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de C. Ureche și a celor din Pirtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiu.

(3) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

(4) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Filaret Doboș.

(5) Dat. Rom. din mai multe sate din Bucovina.

ursindu-se ast-fel fie care lemn, apoi se ieaŭ lemne pentru casă, nu însă din cele ursite (1).

Maî departe, spun Românii atât cei din *Bucovina*, cât și cei din *Moldova*, că ploșnițele se pripășesc prin case încă și de prin cuiburile *Resturilor* (2), căci căutând ei cuiburile acestora, după ce au fost părăsite, să fi aflat o mulțime de ploșnițe într'însele (3).

Din cauza acésta apoi cei maî mulți Români nici nu suferă ca *Resturii* să-și facă cuiburile lipite de pereții sau de stréșina casei, căci, ȃic ei, că dacă vre-o femeie dă cu peria de văruiț pe perețele, unde se află vre-un cuib de *Restur*, atunci ploșnițele îndată es din cuib și răspândindu-se în tóte părțile intră și în casă. Iar dacă peria cu care s'a văruiț un ast-fel de perete se împrumută unei vecine asemenea pentru văruiț, atunci se umple și casa aceleia de ploșnițe.

Din contră, dacă nu se împrumută peria nici unei vecine, și dacă se văruesce casa tot la trei sferturi de lună, calculând după luna de pe cer, atunci ploșnițele nu se pripășesc (4).

De multe ori însă și cu mult maî repede se pripășesc ploșnițele prin diferite obiecte vechi, precum : icóne, oglinđi, paturi, ce se aduc dintr'o casă, în care se află multe ploșnițe. Apoi și prin straie.

E de ajuns să aducă o icónă, în care se află nu maî multe, ci numai vre-o două, trei ploșnițe, sau să mergi într'o casă, unde se află multe ploșnițe, și luându-se vre-o câte-vă pe straie, să le aducă acasă, că apoi ai gătit-o : peste vre-o câte-vă

(1) G. S. Ioneanu, *Mica colecțiune de superstițiile poporului român*, Buzău 1888, p. 63; — I. St. Negoescu, *Credințe populare din Ludesci*, jud. Dâmbovița, publ. în *Lumina pentru toți*, an. III, București 1887-88, p. 516: «La unele case sunt foarte mulți *Păduchii de lemn*. Iată mijlocul ce ómenii din superstițiune cred a face ca să nu se maî facă aceștia: Când taie lemne de casă în pădure, se lasă nouă lemne cioplite în pădure, ȃicând : «ăsta e al *Păduchilor de lemn*, ăsta e al *Furnicilor*, etc., pentru nouă feluri de lighióne. Pe urmă se taie lemne de casă, iar acele nouă cioplite se lasă să putrețescă în pădure. Acésta nu o fac toți.»

(2) *Restur*, pl. *Resturii* = lostun, lat. *Chelidon urbica* Bope, *Hirundo urbica* L.

(3) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean; — S. Fl. Marian, *Ornitologia pop. română*, t. II, p. 127-128.

(4) Cred. Rom. din Stupca, com. de Onufr. Căilean.

lunii poți fi sigur că totă casa ți-e plină de această podobă nesuferită.

Afară de acesta mai sunt încă și o sémă de ómení rēi la inimă carí, avēnd ploșnițe în casele lor, nu se îndestuléz numai cu atâta cum s'ar puté mântul de ele, ci ei, în rē-tatea lor, le trimit sau le duc chiar și singurí pe la alte case, pe aí căror stăpâni aú pismă și ură (1).

Așa unii dintre acești ómení rēutácioși ieaú făina și aluatul ce pică de pe lopată când se bagă pânea în cuptor, și de-cēndu-le la casa celui ce-l urēsc sau pismuesc, le pun pe pra-gul ușii, đicēnd :

Cum dospesce
Și cresce
Făina de grău,
Când se plămădesce,
Așa să crească
Și să se 'mmulțescă
Ploșnițele 'n astă casă ! (2)

Alții ieaú una sau mai multe ploșnițe vii, le pun într'o bu-cățică de hârtie sau de mămăligă și ducēndu-le la casa, de unde presupun ei c'aú venit la đinșii, le aruncă innăuntru (3).

Și iarăși alții prind mai multe ploșnițe, le pun într'o țevă de soc, astupă țeva la amândouē capetele cu mămăligă, și apoi luând-o cu sine, se duc la casa celui ce-l pismuesc sau urēsc, și după ce aú intrat în casă și aú dat *bună điua* sau *bună séra*, đic :

Bucuroși de óspeți
Próspeți ?

Și dacă cei din casă rēspund : *«bucuroși»*, atunci cel ce le-a adus merge lângă pat sau într'un ungher și acolo le slobóde încet din țeve, fără ca cei din casă să observe ce face.

(1) După spusa Rom. din Volovēt, com. de Ilie Buliga; — a celor din Frătăușul-nou, com. de Iulian Sidor;—și a celor din Cireș-Oraș, com. de Const. Dugan.

(2) După spusa Românilor din Mihoveni, com. de Vesp. Corvin.

(3) Idem, com. de Vas. Strachină.

Prin această procedură se dice că cel ce a adus ploșnițele se curățește nu numai de cele ce le-a adus, ci și de cele de acasă, căci nu mult după acesta și acelea părăsesc casa și se duc în urma celor-lalte ce au fost duse (1).

Cu toate însă că ploșnițele sunt o mânia a lui Dumnezeu pentru locuitorii, în a căror casă au apucat odată a se învâmba și înmulți, și cu toate că ele însemnă și căderea acestora în sărăcie (2), Românii totuși nu prea îndatinéză a le omorî, una : pentru că-î greu a le prinde pe toate și a le uide, al doilea : pentru că sunt foarte grețose și puturose, și al treilea : pentru că cu cât se omorâ mai multe, cu atâta, cred ei, că se înmulțesc mai tare (3).

De aicia însă nu urméză că Românii le-ar da pace ca să se înmulțescă și să-î necăjescă și mai departe. Din contră, ei și mai cu sémă soțiile lor, întrebuintéză toate chipurile și mijloacele cum s'ar puté cât mai de grabă și mai lesne curăți le ele.

Așa femeia, care voesce să scape de această podóbă urinosă și nesuferită, unge totă casa într'o Sâmbătă de la sfârșitul lunii, adecă când e *lună veche* (4). Iar dacă nu e în stare s'o ungă într'o singură Sâmbătă, atunci o unge de trei ori în trei luni după olaltă, și anume tot-deauna la sfârșitul lunii (5).

Mai departe se crede că ploșnițele se depărtéză, dacă se răruesce casa pe la sfârșitul lunii, începând de la mijlocul ușetelui ce se află în fața ușii, spre drépta și stânga până a ușă, mâncând mălaiu și dicând :

— Cum mânânc eu mălaiul acesta, așa să vă mâncați și voi una pe alta, și cum ung eu la sfârșitul lunii, așa și voi să vă sfârșiți din casa mea (6).

(1) După spusa Rom. din Mănăstióra saú St. Onufreiú, dict. de Achina Breabân, și a celor din Cireș-Opaiș, com. de Const. Dugan.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac.

(3) Cred. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachină; — a celor din Jostina, com. de Vas. Hușan; — și a celor din Frătăușul-vechiú, com. de Vas. Dascal: «Ómenii cred că dacă se ucide vre-o ploșniță, se fac mai multe și nu le dau pace.»

(4) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(5) Dat. Rom. din Broscăușul-vechiú, dict. de Iilca Bahriú.

(6) Dat. Rom. din Horodnicul-de-jos, com. de George Teléga.

Sau dacă femeia, care voesce să se mântuască de ploșnițe, se desbracă în pielea goală, iea într'o mână o bucată de mămăligă, mălaiu, pâne, sau ce are, iar în cea-laltă mână o vără de vărut și începând a mânca și a vărul casa cu var, în care mai înainte de acesta s'a turnat *gaiță* (1), dice:

Cum mănânc eu pâne
Și văruesc casa,
Așa și voi să vă mâncați
Una pe alta
Pân' nu-ți mai rămâne nici una ! (2)

Tot așa cred că se pot depărta ploșnițele și Românii din *Moldova*.

«De ploșnițe scapi — dic aceștia, — dacă îngrijesci casa și o văruesci în *lună veche*, în zile de post, văruiind-o îndărăt și molfăind ce-vă, ca coji de pâne, mălaiu, ș. a.» (3).

Unele Românce din *Bucovina* îndatinéză mai departe de a stringe apa ce rămâne în cofă de Duminecă séra și până Lună diminéța, și anume în nouă luni după olaltă, și cu apă de acesta sting apoi varul care-l întrebuințéză spre văruierea caselor (4).

Altele sting varul menit pentru vărut cu apa, în care s'a fiert mai înainte de acesta o cantitate anumită de *Stirigă*, lat. *Veratrum album*, sau de *Piperușcă* (5), lat. *Capsicum annuum*, și cu var de acesta văruesc apoi casa, dând cu dirsul prin toate crepăturile și borțile, prin toate unghiurile și cotlônele, unde știu că se află ploșnițe (6).

(1) *Gaiță*, *gaiț* și *naftă* = petroleu.

(2) Dat. Rom. din Reusenî, com. de Vas. Pop.

(3) *Șeștóra*, an. I, Fălticeni 1892, p. 191-192.

(4) Dat. Rom. din Volovêț, com. de Ioan Buliga.

(5) *Piperușcă* = *piperușă* = ardei.

(6) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Amfil. Burac; — a celor din Șcheia, com. de I. Berariu, și a celor din Frătăușul-vechiu, com. de Vas. Dascal: «*Ploșnița* se mai scôte și în modul următor: se iea o *piperușă*, se mõe în var și se unge locul pe unde umblă ploșnițele. El eșind de prin ascunșișul lor, amirosind var și *piperușă*, pică jos și per.; — a celor din Budeniș, dict. de Marióra Dutcă: «Dacă, când se stinge varul, se pune într'insul *ud de om* și *chiperușcă*, și după ce s'a stins se dă cu dirsul casa, în care se află ploșnițe, atunci toate ploșnițele per.»

Și iarăși altele pun la sfârșitul lunii *Strigoe* (1) și *Lapele cânelui*, lat. *Euphorbia Cyparissias*, într'o oală cu apă a foc să fierbă, iar după ce a fiert de ajuns, toarnă apă de icăsta într'o proșcă și imprășcă cu ea prin toate crăpăturile unde se află ploșnițe (2).

Neputându-le depărta prin ungere, văruire și improșcare, atunci ese unul dintre căsași pe la sfârșitul lunii din casă afară și punându-se la ferestra de către apus dice către un alt căsaș, care stă la aceeași ferestră în casă și mănâncă:

Ce cinezî acolo?

Iar cel din casă îi răspunde:

Mulțumesc de întrebare,
Ia cinez pâne și sare!

Cel de afară:

Da ploșnițele ce-ți fac?

Cel din casă:

Ce să facă?
Se mănâncă
Tot rudă
De rudă
Și viță
De viță
Până se fac toate tărăte!

Ast-fel se rostesc cuvintele aceste de nouă ori după olaltă și anume câte de trei ori la trei ferestre.

Iar când ajunge cel de afară la ușă și dă să intre innăuntru, cel din casă îi dice:

Dacă vrei să intri în casă,
Ploșnițele afară să ăasă!

Cel de afară:

Iată că es și se duc
Și mai mult nu-ți fac bucluc!

(1) *Strigoe* = stirigoe.

(2) Dat. Rom. din Horodnicul-de-sus, com. de Ștef. Turturean, student gimnasial.

Tóte acestea se fac de aceea la sfârșitul lunii saũ la *veche*, ca, precum se sfârșește luna, așa să se sfârșește ploșnițele (1).

Neputându-se nici în chipul acesta scóte, atunci es dintre căsași afară, când e *Craiũ nouũ*, adecă *Lunã no* punându-se lângă o feréstră strigă :

Craiũ nouũ în țerã,
Ploșnițele să piérã
Tot una câte una
Până n'or rămâné nici una (2)!

Saũ:

Craiũ nouũ în țerã,
Ploșnițele afarã
Tot una câte una
Să nu rămână nici una ;
Cele verđi pe ferești,
Cele roși pe uși (3)!

Saũ:

Craiũ nouũ în țerã,
Să éșã
Din casã
Tóte ploșnițele afarã :
Tot una câte una,
Până ce n'o rămâné nici una (4)!

Tot când e *Craiũ nouũ* saũ *Lunã nouã* se mai pot ploșnițele din casã încã și în următorul mod :

Dacã unul care vede mai întâiũ *Luna nouã* ese afa o bucatã de pâne saũ de mãmãligã și cu una de sa mână și încunjurã casa de trei ori, iar a treia órã aș du-se lângă o feréstră și punênd pânea pe dînsa, dice

Craiũ nouũ în țerã !

(1) Dat. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rãdășan, și a celor din tãușul-nouũ, com. de Iulian Sidor.

(2) Dat. Rom. din Pãrtescii-de-sus, dict. de Domnica Baraniũ.

(3) Dat. Rom. din Șcheia, com. de I. Berariũ.

(4) Dat. Rom. din Ilișesci, com. de Filaret Doboș.

Iar altul din casă strigă:

Ploșnițele din casă afară!

Cel de afară:

Eü mănânc pâne și sare!

Cel din casă:

Dar ploșnițele ce-or mîncă?

Cel de afară:

Ele s'or mîncă
Una pe alta,
Până ce-or rămâne
Numai cojile
Dintr'insele (1)!

Saü:

Craiü nou în țără!
— Ploșnițele să ăsă afară!
Eü mănânc pâne și sare!
— Ploșnițele să se care
Până la mare
La înecare (2)!

Dacă un om saü un băiét ese din casă afară, când e *Craiü nou*, și ducându-se la feréstră strigă:

Craiü nou în țără!

Iar altul din casă ȓice:

Ploșnițele piéră!

Cel de afară:

Ce vom mîncă în iaséră?

Cel din casă:

Vom mîncă pâne cu sare!

Cel de afară:

Dar ploșnițele ce-or mîncă?

(1) Dat. Rom. din Băieșesci, dict. de Casandra Rotariü.

(2) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Boca, și a celor din Ilișesci, om. de Fil. Doboș.

Cel din casă:

Ele s'or mîncă
Una pe alta (1)!

Saŭ:

Craiŭ nou în astă séră!
— Ploşniţele să éşă afară!
Noi ce-om cină în astă séră?
— Ce-o da Domnul Dumneđeŭ!
Dar ploşniţele ce-or cină?
— Ele s'or mîncă
Tot una câte una
Până n'o rămăné nici una (2)!

Saŭ:

Craiŭ nou afară!
— Ce-ai mîncat aséră?
Pâne şi cu sare!
— Dar ploşniţele ce-aŭ mîncat?
Ele s'aŭ mîncat
Una pe alta,
În cât n'aŭ mai rămas
Nici cât un fir de mac
În patru despicat,
În fundul mării aruncat (3)!

Dacă un om se desbracă în ȕi de sec, când e *Lună* în pielea gólă şi apoi, suindu-se călare pe cociorvă, îi jură casa de trei ori în préjma sórelui, iar a treia óră, ajunge în dreptul uşii, ȕice către omul care stă la fer în casă:

Craiŭ nou în ȕéră!

Iar cel din casă spune:

Să éşă ploşniţele pe uş'afară
Tot una după una,
Pân'n'or rămăné nici una! (4).

-
- (1) Dat. Rom. din Volovêţ, com. de Dimitrie Vicol.
(2) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Maria Ureche.
(3) Dat. Rom. din Costina, com. de Vas. Huţan.
(4) Dat. Rom. din Todiresci, com. de Nic. Rădăşan.

!aũ:

Craiũ nou în țerã!
 — Ploșnițele-afară!
 Dar' ce-or mâncã ele?
 — Ia s'or duce pe párae
 Și s'or mâncã
 Una pe alta! (1).

Dacă unul dintre căsași ese pe la înserate afarã și vëdënd *Craiũ nou* pe cer se opresce în locul acela, de unde l-a vë-
 ĵut, și întorcëndu-se cu fața spre feréstrã strigã:

Craiũ nou în țerã!

Iar unul din casã, rëspundëndu-se, ĵice :

Ploșnițele tóte-afară
 Sã éså
 Din casã
 Tot una
 Câte una,
 Pân'n'a rëmâné nici una!

Și după ce a rostit cuvintele acestea de trei ori, se sue
 cãlare pe măturã, cociorvã sau pe lopata de băgat pânea
 în cuptor și, începënd a alergã prin casã și a măturã, ĵice:

Eșiți ploșnițe afarã,
 Cã Craiũ nou se'nsórã
 Și vë poftesce la masã,
 Cã n'are cine mâncã,
 Cine-a bé și a jucã,
 Eșiți voi și veți mâncã
 Și veți bé și veți jucã,
 Până ce v'eiți sãturã! (2).

Cuvintele acestea trebuie sã se rostéscã în trei serí după
 olaltã, și anume la începutul a trei luni.

Fãcëndu-se acésta, se crede cã tóte ploșnițele es din casã
 afarã în formã de roiũ și se duc în alte părți (3).

Romãniĩ din *Moldova* spun:

Când veđi *Craiũ nou*, de ești afarã, sã ĵicĩ:

(1) Dat. Rom. din Bãlãceana, com. de Alex. Pițul.

(2) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bãrtoiũ.

(3) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac.

Sănătate'n casă
Și ploșnițele-afară!

Apoi de ai asemenea podóbă în casa ta, orî de ești bolnar, să ȓicî:

Craiü noü,
Craiü noü,
Na un fedeleș gol,
Dă-mî unul plin
Roșu ca călina,
Gras ca slănina! (1).

Neputându-se nicî în chipul acesta mântui de ele, atund se întrebunțeză următóarele mijlóce:

Se prind trei saü și mai multe ploșnițe într'o Vineri diminéta saü în altă ȓi de sec de la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă astupată la amândouë capetele cu mămăligă, se duc în aceeași ȓi la un riü și aruncându-se în apă se ȓice:

Precum apa riului
Nu se'ntórcce înapoi,
Așă, ploșnițe, și voi
Să nu veniți înapoi! (2).

Se prind vre-o câte-vă ploșnițe, se pun într'o bucătică de mămăligă, se duc apoi în drum și aruncându-se pe unde trec carele, se spun următóarele cuvinte :

— Atunci să vă întórceti înapoi, când vă voiü chemă eü! (3).

Se prind mai multe ploșnițe, se pun într'o țevă, țeva se astupă la ambele capete și apoi aruncându-se în căruța unui om, care merge la târg, fără ca omul să scie ce-vă despre acésta, și se ȓice:

(1) *Ședětórea*, an. I, Fălticeni, p. 151.

(2) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, comunicată de Amfil. Burac: a celor din Volovët, comunicată de T. Vicol: «Se prind într'o Vineri de diminéță de la sfârșitul lunii trei ploșnițe într'o bucătică de mămăligă saü pâne și ducându-se în aceeași ȓi se aruncă în al treilea riü de la casă»; — din Mihoveni, comunicat de Vesp. Corvin: «Dacă se pun într'o țevă astupată la amândouë capetele cu mămăligă și se duc la pâriü.»

(3) Dat. Rom. din Volovët, comunicată de T. Vicol, și a celor din Mihoveni, comunicată de Vas. Strachină.

— Du-te la târg și le vinde, și de le-î puté vinde, bine, le nu ale tale să rămâe! (1).

Se bagă mai multe ploșnițe într'o țevă, se astupă la amândouă capetele și apoi se aruncă în crucile drumului. Cel ce le-a aruncat se mântuesce de ele, iar cel ce ia țeva aceea în mână, acela nu se pôte mai mult curăți de ploșnițe (2).

Se prind 3—9 ploșnițe la sfârșitul lunii, se pun într'o țevă, se astupă la amândouă capetele cu mămăligă și apoi ducându-se peste hotar în alt sat sau târg, se aruncă într'o cârșmă.

Făcându-se acésta, se crede că după ploșnițele acestea se duc și tóte cele-lalte (3).

Dacă un om, mergând pe drum, a găsit o bucată de *cio-
lan de rôtă*, care a fost prăpădit, și aducându-l acasă îl pune în apropierea cuiburilor de ploșnite, atunci ploșnițele se duc de la acea casă (4).

Se ia o *trestie*, cu care se măsură grópa pentru un mort, și când se duce mortul la grópa, se bate cu trestia aceea în grinda casei și se dice:

Cum se duce mortul,
Așa și voi să vè duceți;
Și când va învia mortul,
Atunci și voi să înviați! (5).

Sau: se pun vre-o câte-vă ploșnițe într'o trestie și se aruncă trestia într'o apă curgătoare, dicând din gură:

— Cum fuge apa departe, ast-fel să fugă și ele! (6).

Se iaă nouă ploșnițe și se aruncă într'o strachină cu apă, iar apa acésta se varsă apoi în urma unui mort, care trece pe lângă casă, rostindu-se cuvintele:

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de F. Doboș.

(2) Dat. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga.

(3) Dat. Rom. din Crasna, comunicată de I. Iliuț; — din Bilca, comunicată de G. Tofan; — din Stroesci, comunicată de G. Bârtoiu.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opaț, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Pătrăuț, comunicată de Ioana Grămadă.

(6) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 103.

— Cum se duce mortul la grópă, aşă să se ducă şi ploşniţele de la casa mea! (1).

Se pun mai multe ploşniţe în *sălaşul* unui mort, fără a să scie cine-vă despre acesta, şi ducându-se la țințirim în îngrópă dimpreună cu mortul, în al cărui sălaş s'aũ pus (2).

Se pun mai multe ploşniţe într'o țevă astupată la amândouă capetele cu mămăligă şi când se îngrópă cine-vă se aruncă şi țeva aceea dimpreună cu mortul în grópă (3).

Dacă femeia, după ce a făcut pâne saũ málaiũ, iea covata în care a *plămădit* pânea, lopata cu care a băgat-o în cuptor şi cociorva cu care s'aũ scos tăciunii şi cărbunii din cuptor, şi scoțându-le pe tóte acestea în drum, strigă :

Pui, pui, pui !

Iar după ce a ajuns în drum, începe a curăți covata de aluat şi a o spělă cu apă, atât pe acesta, cât şi pe cele-lalte două obiecte aduse cu sine, strigând :

Pui, pui, pui !

Şi unul din casă întreabă :

Da ce strigi acolo ?

Iar ea răspunde :

Nu strig
Găinile,
Ci strig
Ploşniţele,
Să éşă

Din casă,
Să vie
Tot una
Câte una,
Pân'n'a rămâne nici una! (4).

Dacă cel ce are ploşniţe în casă prinde vre-o câte-vă şi punându-le într'o țevă le aruncă în drum după un om, care merge în ziua de *Pasci* la *Înviere* (5), apoi ducându-se şi el singur la biserică şi după ce se întorçe de la *Înviere* dice:

Christos a'nviat !

(1) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Zamfira Niculi.

(2) Dat. Rom. din Stroesci, com. de G. Bârtoiu.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni, comunicată de Vas. Strachină şi Vesp. Corvin.

(4) Dat. Rom. din Ilişesci, comunicată de George Berinţan, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Soloneţ, comunicată de Ioan Tipa, stud. gimn.

Iar unul dintre căsași, fie bărbat sau femeie, băiet sau copilă, răspunde:

Adevărat c'a înviat !

Cel ce a venit:

Ce-om mîncă noi astăzi ?

Celă-lalt:

Pîne și cu sare !

— Dar ploșnițele ce-or mîncă ?

Ele s'or mîncă

Una câte una,

Pân'n'or rămîné nici una ! (1).

Dacă din casa în care se află ploșnițe se duc două persoane în trei Dumineci după olaltă la biserică, iar când se întorc de la biserică, una intră în casă, iar cea-laltă rămîne afară și punându-se lângă o feréstră dice către cea din casă :

Ce faci astăzi de mîncare ?

— Pîne și sare !

Da ploșnițele ce-or mîncă ?

— Ploșnițele s'or mîncă

Una pe alta,

Pân' ce-or rămîné

Numai cojile

Dintr'insele ! (2).

Dacă omul, în casa căruia se află ploșnițe, iea o țevă de soc și apoi prindînd câte o ploșniță cu mâna și bîgînd-o în țevă dice :

— Acésta-î mire, acésta-î mirésă, acésta-î druscă, acésta-î nevastă tînără, și tot așa mai departe.

Iar după ce a făcut-o acésta, iea țeva cu ploșnițele și se duce cu ea, adecă cu acéstă grămăgióră de ploșnițe, numită *nuntă*, în târg și îngropînd-o pe la incheierea târgului în pămînt dice :

— Cum se împrăștie ómenii din tîrg, așa să se împrăștie și ploșnițele din casa mea !

(1) Dat. Rom. din Pătrăușul de pe Siret, comunicată de George Pișul, stud. gimn;—și din Reusenî, comunicată de Vas. Pop.

(2) Dat. Rom. din Securicenî, dict. de Gafița Galan.

Făcând-o acésta, se crede că după vre-o câte-vă zile nu se mai vèd ploşniţe prin casă (1).

Dacă un băiet se desbracă până la piele, iea într'o mână pâne şi sare, iar în cea-laltă o *trişcă*, în care a băgat vre-o câte-vă ploşniţe, şi apoi mergënd cu acésta grămăgióră de ploşniţe, numită asemenea *nuntă*, peste hotarul livezii şi cântând din *trişcă*, ǎice:

Eū vè daū de mâncare
Pâne şi sare,
Ba şi din *trişcă* vè cânt,
Numai să vè măritaţi,
Casa să mī-o părăsiţi
Şi'napoi să nu mai veniţi!

Făcënd-o acésta, se ǎice că ploşniţele dispar din casă, ca şi când nici n'ar mai fi fost (2).

Neajutând mijlocele, câte s'aū înşirat până aici, atunci se scot tóte straiete, precum şi alte lucruri din casă afară, aşă ca să nu rămăe nimica alta, fără numai päreţii goi. După acésta se iea *balegă de porc uscată* (3), sau *ferică de pădure* şi *sēmînţă de cânepă* (4), ori numai *plévă de sēmînţă de cânepă* şi cu *pusderie* (5), şi punëndu-se într'o ólá cu *jar* în mijlocul casei li se dá foc să ardă. Cum s'a aprins balega, respective cele-lalte obiecte, şi a început a eşi fum dintr'insele şi a străbate prin tóte unghiurile, borţile şi crăpăturile, îndată prind a eşi şi ploşniţele de prin ascunşişurí afară şi, fiind-că nu pot nici de cum suferi fumul acesta, se ameteşc, se înăduşesc, pică jos şi per (6).

Sau: se astupă fereştile şi cahla, aşă ca să nu pótă străbate aerul. După acésta se face în mijlocul casei foc şi pe foc se pune un hârb, în care se află cam la $\frac{1}{2}$ de litră de *oloiū de rapiţă*. Începënd oloiul a clocoti şi pe urmă a arde

(1) Dat. Rom. din Frătăuţul-vechiū, dict de Andreiū Dascal.

(2) Dat. Rom. din Volcineţ, com. de Al. Jijie.

(3) Dat. Rom. din Bosanci, comunicată de Trofin Crupă.

(4) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de P. Tătărău.

(5) Dat. Rom. din Cireş-Opaiţ, com. de C. Dugan, şi a celor din Igeşci, com. de I. Zilinschi.

(6) Cred. tuturor Rom. de mai sus.

se face dintr'insul un fum foarte mare și nesuferit. De fumul acesta apoi es tóte ploșnițele de prin borți și per (1).

Saù: se pune în casa, în care se află ploșnițe, un ciubăraș cu var nestins. Lângă ciubărașul cu var se pune o strachină saù un hârb cu cărbuni aprinși. După aceea se tórnă apă pe var ca să se stingă, iar pe cărbuni se pune una saù și mai multe *chipărușe* fripte saù uscate. Aburii, cari es din var, se împreună cu fumul de *chipărușcă* și de amestecătura acésta apoi per tóte ploșnițele (2).

Saù: se afumă în Vineria Pascilor cu colivă furată de la un om mort (3).

Saù: se ieau frunđe de *Érba lui Tatin* și se pun séra acolo pe unde umbă mai tare ploșnițele. Ploșnițele, cari vin în atingere cu frunzele acestea, îndată se prind de ele și mai mult nu se pot urni din loc. A doua și de dimineță se ieau apoi frunzele cu ploșnițele prinse de ele și se aruncă pe foc, saù se duc unde-vă departe de casă și acolo se aruncă (4).

Saù: se fierb *castraveți bătrâni* cu balebă de porc și cu zémă se spală mobilele, și apoi nu mai fac stelnițe.

Saù: să închidă ușile și ferestrele și să puă în mijlocul casei un vas cu foc, iar pe foc să puă *posconiță*, adecă resturi de frunze și sémintă de cânepă, și fumul ce va eși dintr'acésta va omori tóte *Stelnițele* (5).

Cel mai ușor și mai sigur mijloc însă, prin care se póte curăți casa de ploșnițe este, dacă se aduc mai multe *ploșnițe de câmp* în casă, căci acestea îndată omórá și mănăncă o parte din cele de casă, iară cea-laltă parte ce mai rămâne, simțind că se află în casă *ploșnițe de câmp*, după amirosul cel urit al acestora, îndată părăsesc casa și fug în cotro apucă (6).

(1) Dat. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Andr. Dascal.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, com. de Ana Nimegean.

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — *Istoria naturală medicală*, p. 103.

(4) Dat. Rom. din Cireș-Opați, comunicată de C. Dugan.

(5) Dat. Rom. din Țera-Romănescă, com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(6) Dat. Rom. din Igesci, comunicată de I. Zilinski; — din Frătăuțul-vechiu, dict. de Andr. Dascal și Axenia Sofroni: «Se aduce o *ploșniță*

Românii din *Transilvania* cred și spun :

Cine are *Stelnițe* în casă, să le afume cu tămâe sfințită în 9 ani, și atunci nu va mai avea nici una (1).

Părăscuțe în ziua de *Rusalii* de vei prinde, afumă-le cu fum de tămâe, că toate îți-or fugi de la casă (2).

Părăscuță în pâne de vei afla, dă-o la câni, că nici una nu vei mai avea pe lângă casă (3).

Când vezi *Stelnițe*, scuipe după ele, că toate vor peri (4).

Când ai *Stelnițe* în casă, dă-le *Mărul lupului*, că toate vor muri (5).

Când nu poți dormi de *Stelnițe*, scuipe peste pat, că nici una nu te va mai mușca (6).

Și în fine :

Cine vrea să nu aibă *Stelnițe*, acela să le cheme la biserică, când merge el, că atunci toate vor fugi (7).

Românii din *Macedonia* spun că e bine să se introducă mai multe nopți de-a rândul în casa cu *Tartabiți*, adică cu *Păduchi de lemn*, vite (oii sau capre), cari să dormă acolo, și miroșul cel urât al bălegarului lor va stârpi toți *Păduchii de lemn*.

Său: să se stropescă găurile pe unde sunt *Păduchii de lemn* cu fiere (hiare) de oie și *Păduchii de lemn* se vor stârpi toți.

Său: să se stingă var în camera unde sunt *Păduchi de lemn* și închise fiind toate ferestrele și ușa, aburul ce se evaporă contribuie la stârpirea lor.

Său: să ieși ceră (lumânare), care se aprinde în *Grailu mare*

de câmp în casă și fiind-că acesta pute foarte urât, cele de casă fug de dînsa; — din Pătrăuțului de lângă Sucéva, dict. de M. Croitor, și com. de Sim. Holca; — din Todiresci, com. de Nic. Rădășan: «Când se aduce o ploșniță de câmp în casă, atunci cea de câmp mănâncă pe cele de casă și le fugăresce.»

(1) Cred. și dat. Rom. din Năsăud.

(2) Cred. și dat. Rom. din Herina.

(3) Cred. și dat. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. și dat. Rom. din Sâncel.

(5) Cred. și dat. Rom. din Fărăgău.

(6) Cred. și dat. Rom. din Spini.

(7) Cred. și dat. Rom. din Rebrîșóra. — Tóte datinele și credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(la a doua înviere), și după ce o aprindî, să alergî cu ea prin toate colțurile casei și să ȳci:

- Țe va mîcî Tartabitli ?
- Capiteli a lor !

Adecî:

- Ce-o sî mînînce Pîduchia de lemn ?
- Capetele lor !

Și sî fi sigur, cî toți *Pîduchia de lemn* vor perî cu de-sîvîrșire.

Sau: sî aducî furnici de cele mari (furi), de prin pîdure și sî le daî drumul prin gîurile *Pîduchia de lemn*, unde îi prind și le tae capetele.

Sau, în fine, sî închiđi bine tîte ferestrele, sî puî un mangel cu cîrbunî neaprînși bine, și aruncînd vre-o sutî dramuri de *piper roșu*, închide ușa, și toți *Pîduchia de lemn* se vor stîrpi (1).

Afarî de cele înșirate pînî aicia, mai existî la Romîni, și cu deosebire la cei din *Transilvania*, încî și urmîtîrele credințe despre *Ploșnițe*:

Pîrîscuță sau *Stelniță* în bisericî de veî vedî, nu te vor mîncî *Pîrîscuțele* nici odatî (2).

Pîrîscuță în bisericî între cîrți de veî aflî, omîr'o și o pune bine cî e bunî de lîc (3).

Pîrîscuțe la bisericî de veî duce, și se va umplî casa stup de ele (4).

Pîrîscuțe în đia de *Anul noî* de veî aflî, veî avî peste tot anul la casî (5).

Pîrîscuțele în *Joiî-mare* de te vor mîncî, are sî te ajungî o supîrare mare (6).

Pîrîscuțe în zîmî de veî aflî, e semn rî (7).

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromînilor*, p. 331—332.

(2) Cred. Rom. din Șomfalîu.

(3) Cred. Rom. din Bistrița.

(4) Cred. Rom. din Neș.

(5) Cred. Rom. din Neș.

(6) Cred. Rom. din Nîsîud.

(7) Cred. Rom. din Neș.

Celuia ce omórá o sută de *Stelnițe Dumneđeú* îi értă un păcat de mórte (1).

Cu tóte însă că *Ploșnița de casă* e atât de uriciósă și de nesuferită, totuși nu odată se întrebuintéază ea de către o sémă de Románce ca léc, și anume: contra *ulciórelor*, a *al-bețe*, a *baterii de inimă*, precum și pentru *îmbétări de cap*.

Așă îndată cum simțesce că i se face cui-vă vre-un *ulcior*, se prinde o ploșniță, se frécă cu degetele și apoi, ungându-se cu dinsa *ulciorul*, acesta îndată se vindecă, adevă se prăpădesce, ca și când nici n'ar mai fi fost (2).

Ploșnița, după cum e fie-cărui cunoscut, trăesce mai mult din sânge de om. Decí dacă are cine-vă *albață* și i se atinge cu sânge de *Ploșniță de casă albața*, îndată i se trece, ca și când i-ai luà-o cu mâna (3).

Dacă are cine-vă *batere* sau, mai bine đis, *bătae de inimă*, și-și va pune nouă *Părăscuțe* pe inimă, *bătaia* îndată îi trece (4).

Și în fine :

Dacă are cine-vă *îmbétări de cap*, și va luà 99 de *Părăscuțe*, le va pune într'o cărpă nouă și va rostí următorul descântec:

Părăscuță,	Că sunteți 99.
Nuță	Decí luați,
Nicuță !	Alergați,
De multe orí te-am zărit,	Noué bóle,
De multe orí te-am pândit,	Noué-đecí și noué de bóle,
Dar nici odată nu te-am găsit.	Din cap,
Acum te-am prins	De după cap,
Și te-am închis,	Ca N. N. să scape
Și te-am încins	Sănătos
Cu 99 de ațe,	Și voios !

Atunci *îmbétările de cap* îi încetéză (5).

(1) Cred. Rom. din Mocod. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(2) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Mărióra Dutcă.

(3) Dat. și cred. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca.

(4) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Prislop, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Dat. și cred. Rom. din Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

FUGĂUL.

(*Hydrometra paludum* Fabr.)

Atât pe apele lin curgătoare cât și pe *toplite*, adică pe apele cele calde cari nu îngheță érna, se póte fórte adese-orí vedé în decursul ernii, când timpul e senin și călduros, un fel de insect subțirel în trup și lung în picioare, alergând în colo și încóce cu o repeđiciune așa de mare că nici cu biciușca nu-l poți ajunge și ucide.

Acest fel de insect, care nu trăesce în apă nici nu innóță pe ea, ci numai petrece și alérgă pe fața eí, ca și când s'ar da cine-và pe ghiéță, se numesce în Bucovina: *Gonaciũ* (1); în Transilvania: *Fugăũ* (2); iar în unele părți din Țera-Románescă: *Góngă*, pl. *gónge* (3).

O altă specie de insect, care se ține tot de familia *Fugăului* sau a *Gonaciului* și al căruí cap e îngust și lungăreț, aripile înguste și negre, picioarele dinainte scurte, iară cele dinapoi lungi și crăcánate ca la un paiagán, și care alérgă

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc, agricultor; — a celor din Știulbicaní, dict. de George Flocea, primar.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan: «*Fugăul* e un fel de insect. care umblă pe de-asupra apei.»

(3) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — S. Sa păr. T. Bălășel însă ímí scrie: «Sub numele de *Góngă* se ínteleg tot felul de insecte.» — Románii din *Banat*, după cum mî-a spus d-l Vasile Loichiță, stud. la Facultatea teologică din Cernăuți, ínteleg sub cuv. *Góngă*, dim. *Gongușă*, orí și ce insect umblător; iar Románii din *Biharia* ínteleg sub același cuv. o insectă mică, o gáză. Veți despre acésta M. Pompiliu, *Graiul Románilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, Bucuresci 1887, p. 1.011.

cu aceeași iuțelă ca și *Fugăul* sau *Gonaciul*, pe fața liniștită a apelor, și cu deosebire a mlaștinelor, se numește în Bucovina: *Gonițariu* (1) și *Gonitoriū* (2), iar în Țera-Românească tot *Góngă* (3), lat. *Hydrometra palustris* L.

Având aceste două specii de insecte datina de a alerga pe fața apelor, ca și când s'ar *alungă* sau s'ar *goni* una pe alta, de aceea Români și cu deosebire Românele din cele mai multe părți ale Bucovinei le întrebunțază ca un mijloc spre *alungarea* sau, după cum spun unii, spre *gonirea* vacilor și cu deosebire a celor *știre*.

Așa Românele din comunele Galanesci și Vicovul-de-jos, distr. Rădăuțului, voind ca vacile lor să nu rămăie *știre*, și să umble după taur și să se gonască cât se poate mai de grabă, prind mai mulți *Gonaci* sau *Gonițari* de aceștia, îi ducă mărunțel și apoi, puindu-i în tărățe sau în *urluituri* (4), îi dau vacilor *gonitoare* de mâncare (5).

Făcându-se acesta, cred că vacile în scurt timp *se alungă*, *se gonesc*.

Tot spre acest scop se întrebunțază acest soi de insecte și de către Români din unele părți ale României. Iată ce ne spune în privința acesta, d-l Dr. N. Leon :

(1) Dat. Rom. din Galanesci, distr. Rădăuțului, dict. de George Galan agricultor: «*Gonițariul* are nisce picidore lungi și crăcănate ca ale unui *paingân* de cel mari. El fuge așa de repede pe apă că nici cu biciușca nu-l poți ucide.»

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 12.

(4) Sub cuv. *urluélă* sau *urluitură* înțeleg Români din Bucovina un fel de făină ca crupele, făcută din grăunțe de orz și de ovės, care se dă de regulă vitelor de mâncare. Producerea *urluiturii* se exprimă prin vrb. *a urlui*.

(5) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Femeile prind mai mulți *Gonițari* și-i dau în tărățe vacilor ca să se gonască mai de grabă»; — tot de acolo, dict. de Iléna Cuciurean: «*Gonițariul* se dă în tărățe sau în *urluituri* la vaci ca să se gonască»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Roman Șorodoc: «Se prind mai mulți *Gonaci*, se pun în tărățe și se dau vacilor ca să umble după buhaiu»; — tot de acolo, dict. de Sid. Calancea: «*Gonitori* se prind și se dau în tărățe la vaci ca să se gonască»; — a celor din Știubicanii, dict. de George Flores: «*Gonacii* sunt buni de dat în tărățe la vaci, pentru că se alungă.»

Góngele, cari se gonesc pe apă (Hydrometra), se prind cu sita, se scutură și se dau la vite să bea, spuind din gură :

«Cum se gonesc *Góngele* pe apă, așa să se gonască vita!» (1)

Omânii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și în că dacă cine-vă, având săgetături prin picior, va lua urii de *Fugău* ținute batăr trei ani sub strășina casei și, tămându-le bucățele, le va mestecă cu spirt de vinars și îi se va frecă cu ele, îi va trece (2).

La departe, tot la Români din *Transilvania*, e datină veche ce aș *mătrice* (récělă) la picior, să strîngă piciorul de *Fugău* și, mestecându-le cu *usce*, să se frece cu ele (3) și să se rostască următorul descântec :

It-o vîntu
turnând pămîntu,
adus vâltorile,
jile,
cheturile,
etăturile,
azurile,
arurile,
istarea,
șerarea,
dat,
aflat
(cutare)
ștos
șios.
Um l-o aflat,
și de el o dat,
el s'o legat
o vrăjit
o deochiat
o săgetat
o necăjit
o amărît
o întristat

Și l-o supărat.
Aușind de asta,
Drum lung am călcat,
Până l-am aflat
Pe (cutare)
Betég,
Întristat
Și supărat.
Cum am venit,
C'un *Fugău* m'am întălnit,
C'un *Fugău* am vorbit,
Cu el m'am împrietenit,
Cu el am venit,
Că dacă (cutare)
E betég
Și-i slab,
Am venit să-l scap.
Fugău vrăjit!
De-i (cutare) betég
De vrăjitură,
De deochetură,
De săgetătură,
De necaz,
De amar,

Op. cit., p. 12.

Dat. Rom. din Cernaș.

Dat. Rom. din Lechincióra.

De întristare,
De supărare,
Scóte-l,
Scapá-l,
De-î de alții vrăjit,
Necăjit,
Amărit,
Deochiat,
Săgetat,
Întristat,

Supărat,
Ca să nu mai fie
Numa tot voios
Și frumos
Și fără de bólă în os,
Să fie cum o fost:
Sănătos
Și voios.
De la mine descântecu
De la îngeri lécu!

Rostind acest descântec câte de trei ori în nouă zile, când se frécă cel morbos pe picióre, apoi câte de două ori în alte nouă zile, și în urmă câte odată în alte nouă zile, se dice că-î trece, numai dacă se frécă cu *usce acre* și cu *apă sărată* (slatină), până atunci până ce numai póte răbdă de durere (1).

În fine *Fugăi* mulți de vei vedé, e bine să-ți acoperi stogul, că are să ploué (2).

(1) Dat. Rom. din Bozed și Sabed, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Band, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CORNĂȚARIUL.

(*Naucoris cimicoides* L.)

Atât pe fundul apelor stătătore, cât și pe al celor lin curgătore, se află un insect mic, scurtuț și lătăreț, ale cărui picioare do dinainte sémână cu nisce cornițe.

Acest insect mic, care innótă cu o deosebită repejune în drépta și în stânga printre plantele de apă și care nu odată inghimpă fôrte tare pre cei ce se scaldă în apa, unde se află el, se numesce în Bucovina: *Cornățariu* (1).

Un alt insect, care se ține tot de familia *Cornățariului*, însă care e ce-và mai mărișor decât acesta și aduce întru cât-và la făptura corpului și mai ales a picioarelor celor de dinainte cu cleștele unui rac, se numesce *Răcușor* (2), lat. *Nepa cinerea* L.

Răcușorul, al cărui pântece e roșu ca racul, petrece asemenea pe fundul și printre pietrele apelor celor stătătore și a celor lin curgătore, precum și pe la isvórele cele reci și se nutresce cu viermișori (3).

De óre ce însă și acesta inghimpă fôrte simțitor, de aceea cei mai mulți Români și cu deosebire femeile se cam feresc de a se scaldă, unde sciũ că se află prea mulți *Răcușori* și *Cornățari*.

---

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

(2) Dat. Rom. din Frãlăuțul-vechiũ, dict. de Mich. St. Coniac, și a celor din Budeniț, dict. de Mar. Duceã.

(3) Dupã spusa lui Mich. St. Coniac.

CICÓRA.

(*Cicada orni* L.).

Unul dintre insectele cântătoare, al cărui cântec aduce întru cât-vă cu *țărăitul Grierului*, atâta numai că e ce-vă mai sgomotos și mai prelungit decât al acestuia, și care cântă mai cu sémă pe la amiazi, când lucește sórele mai tare și căldura e mai mare, e *Cicóra* sau *Cicórea* (1) sau *Grierele de tómnă* (2), numit ast-fel în Țera-Románescă; la Româniî din Meglenia însă *Țicóri* (3) și *Țărțarcă*; la cei din Macedonia: *Đinđir* sau *Dzindzir* (4), *Đinđinar* (5) și *Chincală* (6). iar la cei din Epir: *Chirchir* (7).

Cicóra sau *Cicórea* e de colóre galbenă castanie și pe spinare négră. Corpul seú, în lungime de 28 mm. e grosu

(1) Ananescu, op. cit., p. 233;—*Revista română politică-literară*, vol. I. Bucuresci 1902, p. 273.: «*Cicórea* e o insectă, care scóte un sunet aseme-neia *Greerului*, dar mai în surdină și mai prelung.»

(2) Nanian, op. cit., p. 139.

(3) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, publ. în revista *Turmea română*. Noua serie, vol. V, p. 292.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi, și de d-l Chr. Geagea.

(5) Per. Papahagi, *Româniî din Meglenia*, loc. cit.

(6) L. Șăineanu, *Încercare asupra Semasiologiei limbii române*, p. 91. Nota 1: «Numele latin al greerului *Cicada* a păstrat românesc, sub forma *Cicala*, numai semnificațiunea figurată de «*flecar, țără-brău*». Faptul că Macedo-Româniî au *Chincala*, cu înțelesul de *greere*, dovedesce că în dialectul daco-român vorba va fi avut la început acest sens propriu, și mai târziu numai trecu la cel figurat, tocmai ca în limba italiană și spaniolă (Comp. și franțusesce «*babillard en cigale*», Littré).

(7) Com de d-l Chr. Geagea.

și indelat; aripile pielcióse, străvedii și ce-vă mai lungi decât corpul; capul lat și ochii mari, iar botul lung.

Bărbătușul are pe partea de desubt a pântecelui un organ deosebit pentru cântat, iar femeiușca un ac pentru ouat.

Cicórea trăește în țările cele mai călduróse din Europa, și anume pe *Urm* saú *Mojdrean*, lat. *Fraxinus ornus* L. saú *Ornus europaea* Pers., a cărui scórță o străpunge cu botul ca să-i sugă sucul.

Românii din *Meglenia* însă ȓic că *Cicórea* trăește nu numai pe *urmi*, ci și pe alți arbori, pe cari se sue în decursul verií, când is căldurile cele mai mari, și al căror suc îl suge apoi până ce plesnesc (1).

Băeții din unele părți ale *Macedonieí*, când prind o *Cicórea*, numită de dînșii *Dinȓir*, o immormintéză în liveȓi, creȓeȓd că a doua ȓi, desgropăȓd-o, vor găsí în locul ei o pară (2).

Tot Românii din *Macedonia* mai cred încă că *Dinȓirlu* e aducător de noroc (3)

Un alt insect, care se ține de familia *Cicórei*, e *Greurușul viilor*, lat. *Cicada montana*.

Despre acéstă specie de cicóre d-l T. Fráncu mî-a împărtășit următórele:

«*Greurușul viilor* e de colóre gri saú cenușie și cu mult mai mic decât *Greurușul câmpului*. El ese de regulă pe la *Schimbarea la faȓă*, 6 August, când se *luminéză*, adecă când încep a se cóce strugurií de vie, suindu-se pe frunza *viilor*, cântă până o sėptemăȓă înainte de culesul *viilor*, adecă până la *Vineria mare*, 14 Octomvrie. Atunci încetéză de cântat.

«Căntecul sėu are sunete cu mult mai dulci și mai melodióse decât ale *Greurușului de câmp* și ale celui de casă. E un adevórat cântăreț.

«Se ȓice însă că el cântă mai cu sémă când se pune amurgul, adecă când începe a se íngăȓă ȓiua cu nóptea și până către mieȓul noȓții. De la mieȓul noȓții începėȓd înainte

(1) Com. de d-l Per. Papahagi.

(2) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromăȓilor*, p. 182.

(3) Com de d-l Chr. Geagea.

însă nu cântă mai mult până a doua zi, asemenea când amurgesce.

«Patria sa e numai via.

«În *Transilvania* provine mai cu sémă la pólele Munților apusenî.

«Când începe el prima óră a cântă, e semn că se luminează *struguriî*. De aceea ómenîi nu-î fac nicî odată nimica, ci-î dau pace să steà și să cânte pe frunzele din cercurile viței de vie, unde-și are și cuibul.»

MĂRGICA CUCULUI.

(*Aphrophora spumarla* L.)

Cel ce a trecut mai adese-orî în decursul veriî prin atare țerină saŭ printr'un fânaț ôreși-care, și se va fi uitat cu luare de sémă în tôte părțile, acela trebuie numai decăt să fi observat pe unele paie saŭ fire de érbă, însă mai cu sémă pe *Somnărosă*, lat. *Lycnis flos cuculi* L., și pe *Barba caprei* saŭ *Țâța caprei*, lat. *Tragopogon majus* Jacq., un fel de spumă saŭ stupit.

Româniî din unele părți ale *Bucovinei* cred și susțin că spuma acésta s'ar face din *stupitul* ce l-ar stupi *cucul*, de cum sosese la noi din țorile cele calde și prinde a cântă și până ce încetéză de cântat. De aceea o și numesc ei *Stupitul cucului* și dic că ea se află pe plantele sus numite numai până la *Sâm-Petru*, când încetéză cucul de cântat, iar din ziua acésta începând înainte rar unde se mai pôte vedé și află.

Mai departe tot Româniî din *Bucovina* dic că la mijlocul *stupitului* acestuia s'ar află un fel de mărgică de colóre négră, care e formată dintr'însul și pre care, din cauza acésta, o și numesc ei *Mărgica* saŭ *Mărgicuța cucului*.

Copilele și mai ales fetele, cum daŭ de acéstă mărgică, care e ce-vă mai mică decăt un fir de mazère, și pe doué laturî opuse puțin cam apēsată, iar la mijloc cu o borticică, ca și orî-care mărgică adevérată, îndată o ieaŭ și, înșirând-o dimpreună cu cele-lalte măргеle, o pôrtă la grumaz, anume ca să fie iubite și îndrăgite de ómenî și în deosebî de feciori.

Fîind *Mărgica cucului bună de dragoste*, dar neaflându-

se în fiecare *Stupitul cucului*, de aceea este ea foarte căutată nu numai de copile și fete, ci chiar și de către alți inși și mai cu sémă de cosași, cari aflând-o o dau apoi celor ce doresc numai decât s'o aibă (1).

Acésta e credința și datina Românilor din Bucovina despre *Stupitul cucului* și *Mărgica cucului*!

Însă spuma, despre care ne-a fost în șirele de mai sus vorba, nu e nici spumă adevărată nici *Stupitul cucului*, ci ea este spuma ce-o produce larva unei mici cicade, numită lat. *Aphrophora spumaria* L., iar mărgica, despre care dic Români din Bucovina că e *Mărgica cucului*, e învelișul acestei larve, care, după ce ese larva dintr'însul, se usucă și capătă mai pe urmă forma unei mărgele.

---

(1) Cred. și dat. Rom din Bilca, dict. de Chirilă Horodnic.

M U Ş I Ţ A.

(*Aphis Roca* L.)

Atât Româniî din *Bucovina*, cât şi cei din *Moldova*, au dătină de a numi toate insectele, cari se țin de familia *Aphidelor*, cu un nume colectiv *Muşiţă* sau *Păduche de pom* şi *Păduche de frunză* (1).

Numirea din urmă însă, adecă *Păduche de frunză*, e usitată nu numai la Româniî din țările sus amintite, ci şi la cei din *Transilvania* (2), *Ungaria* (3) şi *Țera-Românească* (4).

---

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Păduche de pom, Păduche de frunză* şi *Muşiţă* e tot una» ; — a celor din Frătăuţul-vechiu, dict. de G. Onciul : «*Păduche de pom* orî *Muşiţă* e tot una» ; — a celor din Paşcani, dict. de Iord. Bran : «*Muşiţă*, aşă se numeşte în *Moldova Păduchele de frunză*, care trăeşte pe frunza de perj şi de curechiu şi o mănâncă totă.»

(2) *Gazeta Transilvaniei*, an. LVI, Braşov 1893, No. 117, p. 6 : «*Păduchiî de frunză*. Aceştia sunt adevărate plăgi pe pomii, unde se încuibă, căci se îmulţesc de tot tare şi dau năvală asupra frunzelor, cu deosebire la pomii tineri.»

(3) Teod. Rotariu, *Inimiciî pomilor şi mijlôce în contra aceloră*, publ. în *Amicul poporului*, an. I, p. 104 : «*Păduchiî de frunză* răpesc nutrimentul mlădiţelor celor tinere şi prin aceea causéză pomului o daună foarte însemnată. Pentru aceea trebuie, când se ivesc, culese frunzele pe cari se află şi călcate cu piciorul.»

(4) *Revista viticolă şi horticolă*, an. III, Bucuresci 1897, p. 292 : «*Păduchiî de frunze* sunt prea de ajuns cunoscuţi prin stricăciunile pe cari dînşii le pricinuesc tuturor soiurilor de plante. Unii dintre dînşii atacă numai rădăcinile, alţii numai frunzele. Cei mai stricăcioşi sunt acei cari trăesc în socotéla plantelor cultivate, cum sunt : *păduchele mărului, părului, tutunului, porumbului*. Şi pe viţă se găsesce, mai arare-orî însă, un păduche de colóre verde-brună.»

Cu toate acestea însă mai fie-cărei specii din această familie de insecte i se dă și câte o numire specială, după planta pe care se află, și anume:

Păduche de trandafir (1), lat. *Aphis rosae* L.

Păduche de pom, Păduche de prun, Păduche de perj. Mușiță de pom (2), lat. *Aphis pruni* Fabr.

Păduche de cireș, lat. *Aphis cerasi* Fabr.

Păduche de măr, Păduchele mărului (3), lat. *Aphis mali* Fabr.

Păduche de piersec, Păduchele piersecului (4), lat. *Aphis persicae* Fonsc.

Păduche de soc, lat. *Aphis sambuci* L.

Păduche de curechiu, Mușiță de curechiu (5), lat. *Aphis brassicae* L.

Păduche roșu (6), lat. *Schizoneura lanigera* Hausm.

Numirea de *Mușiță* care, după cum am văzut mai sus, i se dă acestui soi de insecte parasite și foarte stricătioase pomilor, precum și altor plante, vine de acolo pentru că ele dintru început sunt foarte puține, iar după aceea neconțin

(1) Numirea de *Lindinele trandafirilor*, care s'a dat de către unii acestui mic insect, nu numai că nu e poporlă, ci e tot odată și necorespunzătoare acestui insect parazit, pentru că poporul sub cuv. *lindia*, fem. *lindină*, înțelege cu totul alt ce-vă. Veđi despre acesta mai de aproape artel. despre *Păduchele de cap*.

(2) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Pașcani, dict. de Iord. Bran.

(3) Cf. *Revista viticolă și horticolă*, an. II, p. 292.

(4) Cf. Idem, an. I, București 1896, p. 302.

(5) Cf. Crăiniceanu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 339.

(6) Cf. *Fóia poporului*, an. VII, Sibiiu 1899, No. 14, p. 162: *Păduchele roșu*. Acest păduche atacă numai merii și mai rar și perii și e primejdios, fiind-că dacă nu se stărpește la timp, se înmulțește în mare număr până sus pe ramuri. Urmarea e că mărul năpădit de acești păduchi sau se usucă în câți-vă ani, sau apoi nu mai face pome; — Idem de eadem, p. 173; — Numirea de *Purice lănos*, ce i s'a dat de către unii acestui insect (veđi: *Revista viticolă și horticolă*, an. I, p. 302-303) e greșită, pentru că toate insectele pe cari poporul le numește *purici* sunt sprintene, pe când insectul acesta e trândav ca și ori care alt *păduche* și numai cu anevoe se mișcă dintr'un loc într'altul.

se înmulțesc și lățesc (1), apoi și de aceea că *Mușița* e de regulă multă, mărunță și șede potlog pe frunze (2).

Când érna e bine îmbrăcată cu omët, atunci spun Româniî din Bucovina, că primăvara nu se face multă *Mușiță*. Când însă e puțin omët, atunci se face multă, și cu cât e mai multă cu atâta e mai stricăciósă (3).

Și de óre-ce *Mușița* acésta e fórte stricăciósă, de aceea și Româniî caută tóte chipurile și mijlócele cum ar puté-o mai de grabă stârpî până ce nu apucă a sugé sucul din tóte rămurelele și frunzele pomilor și ale plantelor pe carî s'aú încuibat. Așa *Mușița* saú *Păduchele de curechiú* caută mai înainte de tóte să-l stârpéscă prin stropirea cu *aghiasmă din ھیوا de Sf. Trif* (4) saú cu *móre de curechiú* păstrată de érna, în urma căreia se ھیce că piere (5).

Neajutând aceste doué mijlóce séménă *haldani* printre curechiul de pe curechiște, și atunci atât *Mușița* acestuia cât și omiھیle de *Albiliھی*, neputénd suferi mirosul florii haldanilor și mai ales colbul de pe haldani, orí că per, orí că fug (6).

Păduchiú de pom saú de frunză se stârpesc cu cenușă, care se presórá pe frunzele atacate (7).

Cel mai bun mijloc însă spre stârpirea acestora este, după cum spun Româniî din Bucovina, dacă se culeg tóte frunzele atacate și se calcă în picíóre saú se pun pe foc să ardă (8).

(1) Dict. de Tóder Ionesi.

(2) Dict. de Iordachi Bran.

(3) Dict. de T. Ionesi.

(4) Dict. de Iord. Bran.

(5) Dict. de George Onciul.

(6) Idem.

(7) Idem.

(8) Dict. de T. Ionesi.

FESUȘORUL.

(*Porphyrophora polonica* L.)

De pe la *Duminica mare* începând înainte și până ca către *Sân-Petru*, adică pe timpul prășitului, se poate foarte adesea-orî vedea atât pe arături, cât și pe unii *buhaci* sau *târși*, și mai ales prin smeușuri, un fel de gujulie mică a un fir de plôie de împușcat vrăbii, umblând încetișor în col și în cöce și căutându-și nutrețul, care constă din sucul unor plante ca *Sincerica*, lat. *Scleranthus perrenis* L., și *Ficioria* sau *Érba fecióreii*, lat. *Herniaria glabra* L.

Acéstă gujulie mică, care nu poate sburà ci numai umblă din cauză că aripile sale și mai ales cele din dărăt sunt foarte scurte și care e de colóre limpede roșie, se numește în Bucovina: *Fesușor* și *Fesul popei* (1), iar în Moldova: *Fesușor* (2), lat. *Porphyrophora polonica* L.

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean; — și a celor din Putna, dict. de Vasile Văcărean: «*Fesul popei* e la trup rotund ca și *Buburuza*, e însă cu mult mai mic decât acésta, și n'are *buburuș* pe de-asupra ca *Buburuza*, ci e prisne roșu și môle în trup. El are aripi dar nu sböră, ci numai umblă încet. Se află pe *buhaci* sau *târși*, pe smeură, în de comun pe copaci, cari au ghimpă. Când îl prinđi, slobode un fel de suc galben.»

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Fesușorul* e un gădăcel foarte mic și rotund ca un fir de plôie de împușcat vrăbii. Trupul său e môle și de colóre limpede-roșie ca o mărgeleță roșie, din care cauză se și numește *Fesușor*. El se află mai cu sémă pe arături și se arată pe timpul prășitului. Piciórele sale vin jur împrejurul trupului. iar aripile sunt scurtețe, de aceea nu poate sburà, ci numai umblă încetișor.»

Maî de mult, pe când Româncele îşi pregătiaû singure tôte vesmintele şi-şi coloraû lâneţele, aveaû datină de a roşi unele lâneţe şi maî ales bumbacul şi cu gujulia acésta. Româncele adecă, carî se ocupaû cu coloratul, o adunaû într'o cantitate cât se putea de mare, o uscaû şi apoi, sfărâmând-o mărunţel şi muind-o în apă căldică, puneau într'insa lâneţul său sculul galben, căruia voiaû să-I dea colóre roşie saû întunecat-roşie. Iară dacă lâneţul său sculul galben voiaû să fie ce-và maî deschis, atunci maî turnaû în apa acésta încă şi puţin *borş sălcii*, adecă nu de tot acru.

PĂDUCHELE.

(*Pediculus capitis* L.)

Precum aū mai tôte vietățile parasiții lor, așa aū și omenii. Iar parasiții, cari trăesc pe corpul omenesc și se nutresc din sângele acestuia, sunt de patru feluri și anume:

Păduchele, numit și *Păduchele de cap*, dim. *Păduchieș*, *Păduchel* și *Păduchieș*, iar în mod alegoric: *Gărgăun*; la Români din Țera-Românească, pe lângă *Păduche*, în chip alegoric și *Cărășel* (1), *Scodac*, pl. *Scodași*, *Coscodac*, pl. *Coscodași* și *Mișcoce*, pl. *Mișcoci* (2); la cei din Ungaria, pe lângă *Păduche*, și *Pădute* (3); la cei din Istria: *Păduchiu*, pl. *Păduchi* (4); la cei din Meglenia: *Piduchiū* și *Biduchiū* (5); iar la cei din Macedonia: *Biduc* (6) sau *Piduc* (7) și *Piduchiū* (8).
lat. *Pediculus capitis* L.

Acest fel de *Păduche*, prea bine cunoscut, e de colóre scorie, și trăesc numai în capul omenilor, din care cauză se numesce el apoi pretutindenii și *Păduche de cap*.

Al doilea fel de *Păduche*, ce-vă mai mare decât cel de cap, de colóre albă și cu un punct negru pe spate, care pe

(1) I. Aristotel, *Istoriore și anecdote*, publ. în *Gazeta săténului*, an II, R.-Sărat 1885—86, p. 125.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Com. de d-l El. Pop.

(4) I. Maiorescu, *Itinerar în Istria*, ed. II, p. 116.

(5) Per. N. Papahagi, *Meglano-Români*. Partea II, p. 58 și 104.

(6) P. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

(7) Gust. Weigand, *Die Aromunen*, II. Bd., p. 52 și 334.

(8) Com. de d-l Per. Papahagi.

de regulă în straietele ce le poartă oamenii, și cu deosebire umeșile cele rămțurose și murdare, se numește atât în vîna, cât și în Moldova și Țera-Românească: *Păduche de e* și *Păduche de cămeșă* (1), iară în glumă: *Purice bă-* (2), lat. *Pediculus vestimenti* Nitz.

treilea fel de păduche, care trăește în părțile përoșe iore ale omului, e *Păduchele lat* (3), lat. *Pediculus pubis* ũ *Phthirus inuinalis* Redi.

fine al patrulea și ultimul fel de păduche, care ese ca eria pe om și se prăsesce așă de repede, că intră prin prin urechi și prin nas până ce mōre omul (4), e *Pă-* *ele de piele*, lat. *Pediculus tabescentium* Alt.

ele tuturor păduchilor acestora și cu deosebire ale doī dintăi, pe cari le lipesc femeiuscele de perii ca- saū de firele cămeșii, se numesc pretutindenī de către iniī din Dacia-traiană: *Lindenī* saū *Lindini*, fem. *Lindim*. *Lindinele*, sing. *Linden* saū *Lindin*, fem. *Lindim*. *Lindineā* (5); la Romāniī din Meglenia: *Linden* ar la cei din Macedonia: *Amiņșușii* (7), *Lindine* și *uș* (8)

numēr mai mare de păduchi, și mai ales de cei de

om. de d-l S. Theodorescu-Chirilean;—Dr. N. Leon, *Zoologia me-* p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 100.

om. de S. Sa pār. T. Bălășel: «*Păduchiī de cămașă*, fiind albi, se în glumă *Purici bătrāni*.»

1 Bucovina și Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12. — În Țera-Românească, 2 S. Sa pār. T. Bălășel: «Se crede că *Păduchiī lași* îi fac per-slabe. Și cine face *Păduchiī lași*, e semn de mare sărăcie saū

3 N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — com. de d-l S. Theod- hirilean: «Sunt uniī *păduchioși*, cari nu se pot descotorosi de i tōtă viēta lor, devenind oamenii cei mai scārboși.»

4 pretutindenī în Bucovina. — Veđi și *Albina*, an. II, Bucuresci, p. *Păduchiī* nu depun ouele lor în cuiburi, ci ei le lipesc, sub nu- 5 *Lindenī*, de perii capului saū de firele cămășii. Căldura cor- ste de ajuns pentru clocirea acestor ouē.»

6 N. Papahagi, *Megleno-Romāniī*. Partea II, p. 60.

7 Weigand, op. cit., p. 50 și 292.

8 om. de d-l Per. Papahagi.

straiie, se numește de către Români din munții Bucu cu deosebire de către cei din ținutul Dornei, *Până* de către cei de la țără: *Podóbă*, d. ex. omul acest: de *Până* sau *Podóbă*, adică: e plin de *Păduchi*; i Românescă: *Hiră* și *Hire*, d. e. l-a umplut *hirea*, e plin de păduchi (2); iar în Transilvania se numește *vet* (3).

Un om plin de *Păduchi* sau de *Linden* se numește *duchios* sau *Lindinos*, iar unei femei i se dă *Păducherniță* și *Lindinosă*; ca adj. *om păduchio dinos*, fem. *păduchioasă* și *lindinosă*.

Iar când unul sau altul caută păduchi se dă *ca duchie*, sau *se păduchiază*.

Locul său cuibul, unde se fac mai mulți păduchi *cherie*; bóla de păduchi: *Păduchioșie*; iar prindere derea păduchilor: *Păduchere*.

Păduchele e unul dintre insectele cele mai uricioase și grețose.

Din cauza acésta apoi toți ómenii, cari nu caută a bără de acésta *până* sau *podóbă* urită și grețosă, nu că sunt urgisiți de cel-lalți inși, ci tot odată și încă să nu se umple și ei de la dânșii.

Poporul de la țără, după cât imi este mie până cunoscut, are datină de a se la cel puțin odată pe mână, și anume Sâmbăta.

Cel ce nu se lă în acésta și cel ce nu se piép fie-care și de peste săptămână, acela e luat de cel lalți inși peste picior, și cu deosebire de către feciori mulțime de chiuituri și anecdote, una mai haslie și năpăstioasă decât alta.

Iată, spre exemplu, ce ne spune o chiuitură despre cel care ar fi voit să se *lee* și nu știu cum să-și pregătească lăutórea:

(1) *Până* însemnă în Bucovina încă și un straiu foarte rău, fe și murdar.

(2) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(3) Alesiu Viciu, *Glosariu*, p. 32: «*Găvet* = păduchi; dór nu e de *găvet*»; — *Revista critică-literară*, an. III, Iași 1895, p. 155: (tonul pe a), mulțime de insecte parasite, mai ales *păduchi*.

Puse tónța să se leà,
 Și puse de Vineria
 Să se lee Sâmbăta.
 Dar pustia de purceà,
 Pâscând troscot lângă ea,
 Se scârpină de ulceà,
 Vêrsând leșia din ea (1).

Iar o anecdotă ne istorisesc despre o femeie leneșă urâtóarele:

- «Am să mă laū! — țise odiniórá o femeie leneșă.
 — «*Cărășeiă*, auđind acésta, se duseră la cel mai mare al
 și-ı țiseră:
 — «Auđi ce țice puturósa: că are să se leà, ce să ne fa-
 m noi?
 — «N'aveți grijă! — le țise cel mai mare al lor. De câte
 í a țis puturósa să se leà și nu s'a mai lăut.
 — «Am să mă tunđ! — țise în urmă aceeași femeie.
 — «*Cărășeiă*, auđind așa, se duseră iar la cel mai mare
 lor și-ı țiseră:
 — «Auđi ce țice puturósa: că are să se tunđă.
 — «O face, nebuna dracului: la bazăr copii! — le țise că-
 tenia lor (2).»

Tot așa sunt luate în batjocură și acele femei, cari nu-și ală cămeșile cu lunile, ci umblă cu dînsele negre și mur-re ca și nisce cărbunărițe sau păcurărițe.

Iată ce ne spune în privința acésta o chiuitură din *Molva*, jud. Iași:

Pe délul cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Căniî hârâiaū la ele.
 Nu sciū căniî hârâiaū,
 Orî *păduchiă* mornăiaū ? (3)

Iar o variantă a acestei chiuiturî din *Bucovina*, distr. ura Homorului, com. Ilișesci, sună precum urméză:

(1) *Șețétórea*, an. V, Fálticeni 1899, p. 15.

(2) I. Aristotel, *Istorióre și anecdote*, publ. în țiar cit., p. 125—126.

(3) *Șețétórea*, an. V, p. 16.

Pe valea cu tufele
 Spală lelea rufele
 Și le 'ntinde pe surcele,
 Câniî hârâesc la ele.
 Nu sciû câniî hârâesc,
 Orî *păduchû* se sfădesc? (1)

Maî departe fetele mari, cari nu se laû și péptenă cum:
 cuvine, cari umblă ca nisce buhe, cu capul sborșit și d
 puros, când se duc la joc saû la vre-o altă petrecere, fecior
 cari nu le pot suferi, le chiuesc:

Du-te-acasă,
 Fa buhósă,
 Și te lă, te fă frumósă;
 Și te-i la,
 Când a plouă,
 Și te-i unge,
 Când a ninge...
 Când a fost la descâlcit
 Șapte sate o sârit

Saû așà:

Ce ședî, hidă, după ușă
 Cu capu plin de cenușă?
 Eșî afară la spelat,
 Dă-ți capu la pieptenat!
 Ciună buhă din pădure?
 Șapte aî

Orî așà:

Jócă, fată, ce-i jucă,
 Mergî acasă și te-i la,
 Că *păduchû*
 'S-ca hulubiî
 Subțîi ca nuelele,
 Es la drum ca curcile,

Și așà:

Cu securî și cu topóre
 La *păduchî* ca să-i omóre
 Și-o 'mplut locu de untari
 Și s'o dus la Chișineû
 Și-o dat oca câte-un leû
 Și-o cumpêrat antereû;
 Antereu-i tot cârpit,
 Fata s'o împodobit (2).

De când te lai
 Și lăută nu eraî...
 Când a fost la descâlcit
 Șapte sate s'o stârnit
 Cu securî și cu topóre
 La *păduchî* ca să omóre! (3)

Și la drum și la cărare
 Ca boeriî la primblare;
Lindinele-s fir de grău
 Și te-or duce la pârîu,
 La pârîu ca să te 'neci,
 Sber *păduchî* ca berbeci! (4)

(1) Din colecțiunea mea.

(2) *Șeșetóre*a, an. V, p. 16.

(3) Din Zaharesci, com. de d-l G. Tomoiagă, cant. bis.

(4) Din Mahala, com. de d-l G. Tomoiagă.

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Și dup'aceea să vii,
 Că te-o 'mplut *păduchii*,
 Mânânței ca nucile,
 Sar în drum ca curcile!

Saū:

Jocă, fată, ce-î jucă,
 Du-te-acasă și te-î la,
 Că de când nu te-ai lăut,
Gărgăunii te-aū umplut! (1)

Multe fete leneșe, în loc să se lee și să se pieptene cum se cade, să se îmbrace în haine albe și curate și apoi să se jucă la joc saū la altă petrecere, se împodobesc cu fel de fel de flori, cugetând că făcând-o acésta sunt destul de curate și plăcute, și prin urmare nu trebuie să se mai și pieptene cum se cade ca alte fete.

Unora ca acestora feciorii le strigă în joc:

Lelița cu floricele
 La urechi cu *lindinele*,
 La urechi cu *mederan*, (2)
 După cap *păduchi de-un an!* (3)

Saū:

Bucurați-vă, feciorii,
 Că vă vin fete cu flori;
 La urechi cu floricele,
 După cap cu *lindinele*;
 La urechi cu măgheran,
 După cap *păduchi de-un an!* (4)

Alte fete, din contră, se împodobesc cu cercei și cu salbe scumpe de bani și mărgele, și nu odată se îmbracă în hainele cele mai prețioșe, dar să se spele și să se pieptene cum se cuvine nici prin cap nu le trece.

(1) Din Frătăușul-vechiu, dict. de George Onciul.

(2) *Mederan* = maghiran = maioran.

(3) Din Bălăceana, com. de Simeon Boca, stud. gimn.

(4) Din Bălăceana, com. de Ilie Stolerii, stud. gimn.

Pre unele ca acestea feciorii, cărora nu le vine la soc necurăţenia, le apostrofază în următorul chip:

La leliţa pe cercei
Doi *păduchi* *is vătăjei*.
La leliţa pe mărgele
Doi *păduchi* *cântă de jele*.
La leliţa pe spinare
Fac *păduchii* *masă mare*.
La leliţa pe ciobote
Păduchii *se bat cu bote*.
Pe chieptarul ciobănesc
Trei păduchi *se ciondănesc*.

Pe saradul bungnilor
Vornicul păduchilor,
Pe crescutul capului
Stă juratul satului,
Pe cărarea capului
E *ciréda* satului.
Când îi colea după cap
Doi păduchi *se ieu de c*
Două *lindini* *sémă-şi fa*

Tot cam aşă îl ieau în batjocură şi pre un fecior, care mai mult preţ pe îmbrăcămintea sa decât pe grijirea ei şi a feţei.

Iată ce-î chiue unuia ca atare fecior:

Pe cojocul vornicesc
Stău păduchii, sfătuesc,
Pe bondiţă
Stău căpiţă
Şi pe cuşmă
Stău de 'mpuşcă (2).

O sémă de fete de un timp în cóce, luându-se după celor de pe la oraşe, au început a-şi tăia părul în frunt încreţi, şi ast-fel a umblă apoi nu numai în zile de s-tóre, ci şi în cele de lucru.

Celor mai mulţi feciorii însă nu le place acéstă schim-bare a capului, şi de aceea le strigă, când le vęd în joc, t-óra chiuitură fórte muşcătóre:

Hai leliţă din Galaţi
Cu perciuni nechiepténaţi,
Cu păduchii crăcănaţi,
Mărunţei ca nucile,
Merg pe drum ca curcile.
Hai leliţă de la Iaşi
C'un păduche 'n sumăies! (3)

(1) Din Mănăstirea Homorului.

(2) Din Stupca, com. de Const. Căilean, stud. gimn.

(3) Din Bălăceana, com. de Vichenti Jemna, stud. gimn.

Tot așa fac feciorii din cele mai multe părți și cu fetele, marii își schimbă portul național cu unul străin.

Iată o chiuitură cu privire și la acestea:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-i jupesc,
 Și jupind păduchele
 Îs julesc genunchele.
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-și cumpără antereu,
 Antereu-i de bumbac
Și-un păduche după cap! (1)

O variantă a acestei chiuituri:

Fetele din Berchișesci
Prind păduchii și-i jupesc
 Și vînd pielea câte-un leu
 Și-și cumpără antereu,
 Antereu-i de bumbac
Cun păduche după cap! (2).

Alta din Ungaria:

La lelița'n barta sugni
Batu-se păduchi cu pumnii;
 La lelița'n geb la roce (3)
Batu-se păduchi cu botce (4).

În cele mai multe părți locuite de Români este datină ca fetele mari să stea, în timpul unei petreceri, de o parte și să caute la cei ce jăcă până ce una sau alta este încă chemată în joc.

Feciorii, aruncându-și privirile la dînsele și vedînd că unele dintre ele nu-s grijite cum ar trebui să fie la o petrecere, nu le dau nici acestora pace, ci strigă:

Mă duceam la cărșmă'n sat
 Și cătam la fete'n cap,
Păduchele cât un țap,

(1) Din Băieșesci, comunicat de Vasile Lucan, stud. gimn.

(2) Din Berchișesci, distr. Gura-Homorului.

(3) *Roce* = rochie.

(4) Din Ungaria, comunicat de d-l El. Pop.—*Botce* = bote.

Și-o sărit păduchele
Și s'o rupt genunchele ! (1)

Sau:

Fetele de la Mitoc.
String păduchi'n poloboc,
Da celea din Pătrăuț
String păduchi'n păhăruț ! (2).

Și la urmă:

Haideți, fete, la căline,
Dacă nu vă jocă nime!
Cine dracu v'a jucă,
Pe tot përul *lindina*,
Pe cosiță *rișina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosiță
Merg la brânză,

După cap
Nu încap,
Iar în cefă
Ca o scafă.
Fa! de ce nu te-ai lăut
— Pentru că unt n'am a
C'am avut
O ocă și jumătate
Și m'am uns numai peopa

Sau :

Vai săraca lelița!
Șapte ani de când se la
Și lăută nu eră,
Tot përul și *lindina*,
Pe cărare
Merg la sare,
Pe cosițe
Merg la brânză,
După cap
Nu mai încap,

Și pe cefă
Numai scafă.
Când a fost la descălcit
Șapte sate-aū oblicit
Și tus-șapte-aū năvălit
Cu țepuși și cu topóre
La păduchi ca să-i omó
Dar n'aū putut să-i omó
Și aū făcut păduchi-o șf
Și aū scos-o din țer'afar

Dar nu numai fetele, ci și feciorii, cari nu caută
cât se pôte de curați, încă sunt, după cum am arătat ș
sus, luați în ris și batjocură de către cei-lalți inși.

Iată o chiuitură despre un fecior leneș :

(1) Din Straja, com. de Ilie Pasailă, stud. gimn.

(2) Din Mitocul-Dragomirnei, comunicat de V. Greciuc.

(3) Din Băieșesci, comunicat de Vas. Lucan.

(4) Din Siret.

Pălăria ta, Ioane,
Tătă-i fluturi și păóne (1)
Și părinți-ți mor de fóme! (2)

Alta despre unul cam prea inchipuit:

Într'un picior mă 'nvărtesc
Și galbeni-mi zurăesc,
Nu sciü bani-mi zurăesc.
Orî păduchü hârăesc,
Nu sciü banii nu încap,
Orî păduchi-și fac de cap (3).

Când un fecior dintr'un ném de rând, aflându-se în joc,
își dá un aer, ca și când ar fi din cine-scie ce ném mare
și ales, atunci cei-lalți inși, vëdându-l cum se umflă în pene
și se îngâmă, îl ieau peste picior, chiuindu-i :

Mergî mai iute,
Măi Pădute,
Că te-ajunge *Linđina*
Și vai rău te-a *scălmână!* (4).

Afară de cei amintiți până aici se mai ieau în ris și bat-
jocură încă și cojocarii prin următoarea strigătură :

Pe podul cojocăresc
Stau păduchii, sfătuesc :

Cei mai mari

La cojocari,

Cei mai mici

La ucenici.

Pune mâna sus pe frunte,
Prinde unul cât un munte,
Bagă mâna după cap,
Scóte unul cât un țap.

La bădița pe pieptar
Doi păduchi se bat cu pari.

Săriți, ómeni, cu topóre,

Că păduchii se omórá.

La bădița pe mustéțá

Doi păduchi rësucesc așá.

La bădița subsuórá

Doi păduchi mi se însórá.

La bădița pe spinare

Doi păduchi fac masá mare (5).

Sau :

(1) Sub *păóne* se înțeleg penele de *păun*, ce îndatinéză feciorii a le pune în pălării când merg la joc.

(2) Din Frátăușul-vechiú, dict. de G. Onciul.

(3) Din Mahala, comunicat de d-l G. Tomoiagá.

(4) Din Ungaria, com. de d-l El. Pop.—*Scălmână*= scármână

(5) Com. de d-l Dr. G. Mihuță.

La cojocări pe spinare
Fac păduchii masă mare,
 Ceî mai mari
 La cojocări,
 Ceî mai mici
 La ucenicî.
 În casă la cojocări
 Sunt păduchi așa de mari
 Ca și nice armăsari.
 În pod în cojocărie
 Fac păduchii bătălie (1).

Păduchele și Lindina figurază foarte adese-ori și în
 proverbe și dicale române, precum:

Păduchele face pe leneș harnic. —

Se dice celor leneși.

Păduchele, când (după ce) se satură, ese în frunte.
 Păduchele, când se satură, ese în frunte și se arată.
 Păduchele când se îngrașă ese în frunte.—

Se dice de un mojie care, din cauză că are ore-care a
 își iea nasul la purtare.

La Româniî din *Macedonia*:

Piduciuî după ce s' satură ese pe
 sufrucéua (sprincénă). —

Se dice despre cei leșinați cari, după ce se satură d
 furî, atunci se arată în lume.

Păduchele leșinat
 În frunte s'a așezat. —

Arată pre cei săraci și mândri.

Are păduchi în loc de bani. —

Adecă: e foarte sărac.

---

(1) Din *Sucéva*.

Nu-s rari,
Da-s mari.
Nu știu acum ce să fac,
Orî (păduchi) nu mai încap.

Prin aceste două ȳicale se face alusiune la păduchi.

Vai de cela ce-î umblă păduchia pe frunte!—

Adecă de cel murdar.

Îi cură păduchia pe urechi. —

Se ȳice de cel prea murdar.

Pentru un păduche mi arde veghia.
Pentru un păduche să nu-ȳi pui sârca pe foc. —

Se ȳice despre cei iuȳi și mânioși.

A fi păduche leșinat.
Ca un păduche leșinat.

Se ȳice despre cei slabi sau lihniȳi de fôme (1).

A fi păduche —

A fi un parazit; un om care stă de gēba și alȳii îl hrănesc.

Nu mi ciudă că trece păduchele prin barbă, da mi ciudă că face cārare (2) —

Adecă să ne păzim a nu se face obiceiū spre a nōstră supērare.

Lindina, când se satură, ese în faȳă să vaȳă tōtă lumea că a ros cresetul voinicului. —

Se ȳice când un om risipesce o avere moștenită.

A câtă pe cine-vă de lindină—

A-î căutā cērtă (3).

E mai primeȳdios păduchele din lindină.—

(1) Zanne, *Proverbele Romānilor*, vol. I, p. 577—578; — și com. de S. Sa pār. Bălășel.

(2) Idem de eadem, vol. II, p. 12.

(3) Idem de eadem, vol. I, p. 508.

Adecă: un om ajuns din nimica, din nēm mai slab și mai de jos, la mărire, mai de grabă te șicanéză decât unul dintr'o familie mai bună, crescut bine (1).

Tot despre *Păduchele de cap* există și vre-o câte-vă ciliturii, și anume:

Am o turmă de oi
Și ciobanul le mână dinapoi.

Ce este micuț, fôrte mititel,
De-șiea căciula Vodă pentruel?

Ce e mic, mititel,
De-șiea Vodă chipiul pentruel
Își iea ori-cine căciula de el (2)
În pădurea Chiriacului
Este cuibu liliacului (3).

Mai departe despre *Păduchele de cap* se află la Români încă și următoarele credințe: Când un copil mic are spume la gură, e semn că are în cap un păduche.

Ômenii cu noroc sunt tot-deauna păduchioși.

Când păduchii *ciup* tare de carne, e semn că va plouă îndată.

În ziua de Pasci, când te piepteni și găsești păduchi, e păcat să-î omori.

E mare pomană să cureți pe cine-vă de păduchi.

Pe cea-laltă lume numai atâta ai voie a vorbi cu cine-vă, cât timp i-ai căutat în cap păduchi.

Dacă veți un păduche pe cine-vă și nu îl ieși, pe lumea cea-laltă îl vei mânca (4).

Când visezi că ai în straie (haine) ori pe trup păduchi mulți, ai să capeți parale multe de unde-vă (5).

Când îți caută (când te păduchesce) cine-vă în cap, trebuie să-ți caute pe amândouă părțile, că de-ți caută numai pe o parte, te mănâncă *Cânele babei* (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 284.

(3) Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I. Partea I, p. 53.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Moldova, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; - Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. IV. No. 99, p. 2: «Se crede că cel ce visează *păduchi* va căpeta bani.»

(6) *Cânele babei* e o omidă pestriță și fôrte përosă, cu perii castanii.

Țând aî obiceiul să te speli pe cap cu apă rece în totă zineța, faci păduchi (1).

Țând te scaldî și-ți uđi capul, să nu-ți puî îndată cum eși apă căciula saũ pălăria în cap, pentru că iarăși capeți buchî (2).

Păduchele de cap se întrebuițeză atât de către Româniî din Bucovina, cât și de către cei din Moldova încă și ca lécătra *gălbînărilor*.

Așa Româniî din Bucovina ȓic că cel ce are *gălbînări* se udecă, dacă i se dă să înghițescă cu ce-vă *Molîi* saũ *Păchî de om* în vre-o bătură dintr'un păhăruț de cêră (3).

Cei din Moldova din contră ȓic că omul, care se va simți ne că are *gălbinare*, să ieă un *păduche* al lui și să-l beă orî și ce soiũ de bătură în trei ȓile de sec de-arândul, după acêsta va scăpă de *gălbinare* (4).

Alți Români, tot din Moldova, ȓic că cel bolnav de *gălbinare* e bine să mănânce trei *păduchi* într'o smochină, saũ să beă într'un pahar cu rachiũ (5). Româniî din *Têra-Romînescă* pun, tot pentru *gălbînări*, în rachiũ nouă păduchi, rî de *crin* și *gălbinele* (*Calendula*), îi lasă 2—3 ȓile, apoi plămădesc și-i beaũ trei ȓile cîte o linguriță (6).

În fine merită a fi amintit și aceea că mamele române, și cele din Bucovina, cât și cele din Moldova, când vor să lea copiii, cari de regulă nu se lasă a fi lăuți, voind a-i luplecă ca să se lase, îi amăgesc că *Păduchi*, dacă nu vor la, aũ să facă o funie și legându-i cu ea, aũ să-i agă la rîu, pârîu, iaz, saũ ce este în apropiere, și i-or necă (7).

Româniî din *Macedonia*, când vreaũ ca un copil să nu prindă *duchi*, cum găsesc primul *păduche* la dînsul, îl omórá pe

1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

2) Cred. Rom. din Bucovina.

3) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, V, No. 12, p. 1.

4) Dim. P. Lupașcu, *Medicina babelor*, p. 58.

5) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12.

6) Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

7) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

aur. Făcând acésta, cred eî, că păduchiî aî să fie rari
și aurul.

De aici vine apoi și expresiunea:

L' — frîmsi biducîiul pi flurie dadă-sa. —

Adecă: «îl omorî păduchele pe galben mamă-sa», pentru
a arătă iubirea și interesul ce pörtă o mamă de fiul său.

Sau: se iea *psiruvatan* = buruena pescelui, se topeste
mercur, *ghiarghir*, și după acésta se înmôie o ață care
dacă se pörtă de cine-vă lipită de corp, nu va prinde
odată păduchi.

Acésta se întrebuițeză mai cu sémă la cei din închisóre (1)

---

(1) Per. Papahagi, *Din literatura pop. a Aromânilor*, p. 297.

H Â R A.

(*Pediculus vituli* L.)

Maî tôte vitele cornute, când sunt rău ținute, și cu deosebire când sunt rău ernate, capetă pe la începutul primăverii un fel de parasit, din cauza căruia nu numai că devin maî hitiône și maî slabe de cum aũ fost maî înainte, ci unele din ele, necurățindu-se la timp, chiar și per.

Acest parasit mâncăcios, care cășunează grabnica slăbire și une-orî chiar peirea vitelor și care sémână întru cât-vă cu *Păduchele de cap*, atâta numai că e ce-vă maî mare, se numesce *Păduche de vită*, iar cu un cuvînt colectiv *Hără* (1), lat. *Haematopinus tenuirostris* Burm., *Pediculus vituli* L.

Românii din *Bucovina*, cărora li-î aminte ca să scape vitele de acest parasit, și maî cu sémă vițeiî, pe cari se face el maî cu deosebire, și din care causă s'a și numit de Linné *Pediculus vituli*, întrebuintează următorul mijloc :

Ieaũ rădăcină de *Stirigoe*, lat. *Veratrum album* L., și anume cât se pôte de multă, o pun într'o ólă la foc să fiérbă, și cu

---

(1) *Fóia poporului*, an. I, Sibiiũ 1894, p. 561 : «De cu primăvară cum și alte dăși, multe vite se molipsesc de *Păduchi* (*Hără*), cari se sporesc așa ȓicend în nesfârșit și cășunează slăbirea grabnică și une-orî derăpănarea vitelor.»—În unele comune din *Bucovina*, precum bună-órá în Costina și în Bilca, sub cuv. *Hără* se înțelege un fel de mătretă, care se face pe pielea oilor slabe și care se împrăstie apoi și prin lână. Pielea și lână e *hărósă*, adecă plină de un fel de cojițe saũ tărățe, cari s'aũ luat de pe piele. În alte comune, tot din *Bucovina*, precum bună-órá în Galanesci, distr. Rădăuțului, se înțelege sub cuv. *hără* pielea ce se cojesce pe vite, care e subțire și sub care se ascund *păduchi*. Când vreaũ să omóre păduchi, rădică maî întâiũ *hăra* acésta și apoi îi omórá.

zéma ce ese dintr'insa spală apoi vitele peste tot corpul, și mai cu sémă în părțile acelea unde se află mai mulți păduchi. Și păduchii nu mult după această spălare per (1).

O sémă de Români însă ieaă rădăcină de *Stirigoe*, o pisăcă bine cu muchia toporului, o amestecă cu slatină sau cu sare asemenea pisată, o pun într'o ólá și dimpreună cu acesta o așeză la un loc cald, bună-órá pe horn, unde o lasă apoi cam la 24 de ore ca să mocnescă. După ce a mocnit, ieaă zéma ce a eșit din această rădăcină și frécă vita bine pe locul unde se află mulți păduchi. Făcându-se acesta, se țice că păduchi trebuie numai decât să piéră (2).

Se caută însă în același timp a se ferí vitele ca să nu se lingă, până ce nu se vor uscă cum se cade, căci lingându-se și fiind *Stirigóia* fórte veninósă, fórte lesne ar puté să se învenineze. Și ca să n'o facă și s'o pățescă acesta, li se pune ce-vă pe cap (3).

Tot cu zémă de *Stirigoe* sau și cu oloiū vechiū și ranced (4) și cam tot în același chip nimicesc Româniî din *Bucorina* și *Păduchele de boū*, lat. *Haematopinus curysternus* Steph. *Păduchele de porc*, lat. *Haematopinus suis* Leach. sau *Pediculus suis* L., precum și:

Păduchele de câne (5) sau *Păduchele cânesc* (6), lat. *Haematopinus piliferus* Burm., cari se țin asemenea de familia *Păduchelui de vită*.

În fine trebuie să amintesc și aceea că la Româniî din *Transilvania*, există cu privire la *Păduchele de câne* încă și următórele credințe:

(1) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de Ilinca Buzilă; — a celor din Calafindesci, dict. de Catrina Racolța: «*Stirigóia* e bună de *Păduchele la vite*. Se fierbe și cu zéma ei se spală vitele»; — a celor din Ilișesc: «*Rădăcina de Stirigóe* e bună pentru *Păduchi la vite*»; — a celor din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean: «*Păduchele de vită* se vindecă cu zémă de *Stirigóe*.»

(2) Dat. Rom. din Putna, dict. de Ioan Pusdrea.

(3) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiū, dict. de Ilinca Buzilă; — și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(4) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(5) Veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 12; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 101.

(6) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

De vei da la o fată *Pădunchi cânesci* sfărâmați în vinars,
și odată nu te va uită (1).

Nouă-zeci și nouă de *Pădunchi cânesci* în o vară o fată
va prinde, îi va muri dușmanca cea mai mare (2).

Pădunchi cânesci de față de te vor mușcă, vei urla ca
niț (3).

Șapte *Pădunchi cânesci* cu palma de odată de vei omori,
și avé șapte feciori credincioși (4).

---

(1) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Chiraleș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Cred. Rom. din Ș.-Măgeruș, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Ș.-Cristur, com. de d-l Th. A. Bogdan.

URECHELNIȚA.

(*Forficula auricularia* L.)

Cine a asistat vre-odată la desfăcatul păpușoilor și alesul acestora și așezarea lor prin coșere sau sisieci, trebuie numai decât să fi observat un fel de gujulie sub și lungăreță, de coloro cafenie, cu aripă scurte și piei iar la capătul abdomenului cu doi crăcușori în forma forfecăș, care cum dă cu ochii de lumina zilei, îndă cepe a fugi în colo și încoco și a se ascunde într'un loc care îndosit și întunecat.

Acéstă gujulie de nópte, care nu póte suferi lumina lui, și din cauza acésta petrece ziua mai mult ascunsă crăpăturile zidurilor și pe sub scórța pomilor, pe sub și pe sub frunze, însă mai cu sémă printre florile de dafiri și garófe, precum și prin pănușele de păpușă porumb, se numesce în Bucovina: *Urechelniță*, *Uric* și *Urnichelniță* (1); în Moldova și în Țera-Românesc *chelniță* (2); în Transilvania, și anume în Țera-Hățegu *crénță* (3), în Munții apuseni sau Munții Abrudului: *Urechelniță*, *Urechitã* și *Cotósã* (4), iar în cele-lalte părți: *U*

---

(1) Numirea acésta e usitată mai ales în com. Putna, distr. I lui, dict. de Sam. Lucaciú.

(2) Dict. de Iord. Bran, pâlmaș în Pașcani, și com. de S. Sa Bălășel; — veđi și Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(3) *Revista critică-literară*, an. III, p. 159.

(4) T. Frâncu și G. Candrea, *Românii din Munții Apuseni* București 1888, p. 99.

Urechelnița (1); în Ungaria: *Urechelnița* și *Urechiușă* (2); în Banat: *Urechelnița* (3); la Români din Meglenia: *Jegavița* (4); iar la cei din Macedonia: *Gugiuförtică*, pl. *Gugiuförtițe* și *Förtică* (5).

Poporul român de la țară are contra acestei gujulii o deobită antipatie sau chiar ură din cauză că, după credința populară, dacă o prinzi și n'o uciți de tot, ea îți se bagă în urechi.

Ba poporul român de pretutindenă crede și spune că *Urechelnița*, chiar și când nu-ți faci nimica, dacă nu ieși bine sâmbura, și se bagă în urechi. Și dacă a apucat odată a i se baga în ureche, atunci numai foarte cu greu se scotește afară, pentru că ea nici de cum nu se dă scosă. Iar

unul, în urechia cui s'a băgat, nu numai că asurdesce, ci foarte tare poate și altă neplăcere sau nenorocire să i se întâmple.

Și chiar și mărtașă poate să i se tragă din acesta (6).

Prin urmare cei mai mulți români se feresc atât ziua, cât noaptea, de a se culca vara în erbă, iar toamna în pănuși sau în pănușerele de pănuși, ca nu cum-vă, culcându-se și

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Com. de d-l El. Pop.

(3) Com. de d-l Ios. Olariu.

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, Partea II, p. 87.

(5) Com. de d-l Per. Papahagi: «Despre *Gugiuförtică*, pl. *Gugiuförtițe* se crede că sunt veninoase, când te mușcă»; — com. de d-l Chr. Geagea: «Cuvântul *Gugiuförtică* e compus din *gugiu* și *förtică*. *Gugiu* nu sciește înseamnă, *förtică* însă înseamnă *förtice*. Ea se numește ast-fel din cauză că are un fel de codiță desfăcută în două părți în forma unui *förtice*. Poporul crede că ea este veninosă, și dacă ar împunge pe cine-vă, respectivul ar pute să mără.

(6) Cred. Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Iliești, dict. de Vas. Ungurean; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaci; — și a celor din Tereblecea, com. de P. Scripcariu: «*Urechelnița* se numește ast-fel pentru că, dacă doarme cine-vă pe erbă, ea îi intră în ureche și apoi nu se poate scotește afară»; — a celor din Ungaria, com. de d-l El. Pop: «*Urechiușă* sau *Urechelnița* se găsește mai ales toamna prin pănușele de pe ciucălăucuruz. Poporul se ferese foarte de ea, ca nu cum-vă să se bage în urechile omului, căci intrând nu mai este léc a se scăpa de mărtașă»; — T. Frâncu și G. Candrea, op. cit., p. 99: «*Cotósă=Urechiușă=Urechelnița*, o insectă, despre care se dice că intră în urechi»; — a celor din Banat, com. de d-l Ios. Olariu: «Copiii se tem de *Urechelnița*, că li se bagă în urechi.»

dormind foarte greu, să vie vre-o *Urechelniță* și să li se bagă în urechi.

De la această credință foarte răspândită prin toate țările locuite de Români, se vede că i se trage și numirea de *Urechelniță* sau *Urechită* și *Urechiușă* a acestei gujulii.

Urechelnița însă are obiceiul de a se băga și a se ascunde nu numai prin locurile amintite mai sus, ci prin ôle, și mai ales prin ôlele și ulcelele, cu cari se duce mâncare lucrătorilor în câmp. Deci ômenii ieaă tot-deauna foarte bine sēma, când beaă sau mănâncă în câmp, ca nu cum-vă din greșelă să beaă sau să mănânce și vre-o *Urechelniță*, căci făcēnd-o acēsta, cred că *Urechelnița* se îmulțesce în om și, nedându-se scōsă dintr'însul, pe un ast-fel de om numai mōrtea îl vindecă (1).

O sēmă de Români din *Moldova*, la cari există asemenea credința că *Urechelnița* se bagă în urechi (2) aū datinā ca, când se despōie urechile la copii, să prindă o *Urechelniță*, s'o ardă, s'o piseze, și apoi amestecând-o cu unt prōspēt, să facă dintr'însa un fel de alife, care se pune la bubă. Iar uscată și pusă în rachiū, o beaū pentru durere de pântecē (3).

Românii din *Țēra-Românescă* însă, când are cine-vă *urechelniță*, adecă un fel de bube la urechi sau în dosul acestora, aū datinā de a prinde *Urechelnițe*, de a le omori, de a le arde pe vatra focului, și apoi, prefăcēndu-le în scrum, pisându-le și amestecându-le cu unt, de a unge cu amestecătura acēsta *urechelnița* sau bubele de la urechi.

Tot în *Țēra-Românescă* mai există încă și credința că o femeie, când este însărcinată, nu e bine să omōre *Urechelnița*, căci făcēnd-o acēsta, copilul ce-l va nasce va face *urechelniță*, adecă bube în dosul urechilor (4).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred că:

Urechelnița e slujnica cea blestemată a lui Dumnezeu și dușmanca cea neîmpecată a *Maicei Preacurate* (6).

(1) După cred. și spusa Rom. din Carapciū, dict. de Vasile Cărciū.

(2) Dict. de Const. S. Bucan din Pașcani.

(3) Dr. N. Leon, op. cit., p. 10; — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 128.

(4) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

(5) Cred. Rom. din Sermașelul de Câmpie.

(6) Cred. Rom. din Ghinda.

De aceea :

Dacă vei omori o *Urechelnișă*, vei avea bucurie (1), iar de vrei să-ți erte Dumnezeu un păcat, atunci omorâ 9 *Urechelniși* (2).

În fine merită a fi amintit și aceea că la Români din *Ungaria* se află o satiră poporană, în care, pe lângă alte numiri de insecte, figurază și cea de *Urechiușă*.

Iată și versurile din această satiră, care ne interesează mai de aproape :

Urechiușă
Stă la ușă ;
Doi *șințari*
Lăutari ;
Un *cosaș*
Ceteraș ;

Două *musce*
Fac halusce ;
Un cocoș
Tórnă 'n coș ;
O găină
Stringe fârină (3).

O variantă a acestei satire, și anume din *Bucovina* în care, afară de *Urechiușă* și *Cosaș*, figurază asemenea mai multe numiri de insecte sună, în întreg cuprinsul ei, precum urmază :

Măi bădiță, Constantine !
Pune casa lângă mine,
Că vom trăi foarte bine ;
Și dă fata după mine,
C'oiu ține-o foarte bine,
Că mi-i mără lângă casă
Cu piscăia pe feréstă
Și curge făina 'n casă :
Două cióre
Duc la mără,
Un cocoș
Tórnă 'n coș,
Doi gânsaci
Tórnă 'n saci,
O găină

Cerne făină,
Un boboc
Sufă 'n foc,
Doi *șințari*
Bucătari
Fac vărđari,
Două *musce*
Fac gălusce,
Două *musce încălțate*
Fac gălusce chipărate,
Doi *gândaci*
Fac colaci,
Două curci
Tore în furci,
O cucoră

(1) Cred. Rom. din Sermașul de Câmpie.

(2) Cred. Rom. din Fărăgău. — Tóte credințele acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Com. de d-l El. Pop.

Mătură 'n móră,
Doi răţoi
String gunoiu,
Cărăbuşi
Deschide uşi,
Prepeleşa
Cu bărdişa
Şi-un guzan
C'un ciocan,
Rîndunica
Cu ulcica

Stău în loc
Pe lătoc
Şi un cuc
Pe-un butuc,
Iar morarul
Unge carul,
Morăreşă
Tigăişă,
Moraru-I căne ponihos
Şi dă untura pe jos! (1)

(1) S. Fl. Marian, *Satire pop. rom.*, Bucureşti 1893, p. 49.

Ș F A B U L.

(*Periplaneta orientalis* L.)

Nu e mai nici o singură bucătărie mai mare în timpul de față, în care să nu se afle un insect lat, môle și de colóre négră-cafenie care, de cum însereză și anume îndată după ce s'a stins lumina și până de către ȝiuă, alérgă încolo și în cóce atât pe jos cât și pe păreți, căutând unde ar află ce-và demâncare.

Acest insect de nópte, care stă tótă ȝiua ascuns prin cră-păturile și borticelele cele mai înguste și mai micé ale pă-reților, pe după blânilé ușilor, și mai ales în apropierea vetrelor și a cuptórelor, unde căldura e mai mare, se numesce în Bucovina : *Șfab*, pl. *Șfabî* (1), *Gândac de casă* (2), *Gâzóbă* (3); în Țéra-Românescă : *Șvab*, *Gândac negru* (4), *Gândac de bucătărie*, *Libarcă*, pl. *Libarce* și *Libărci* (5) și *Libarcă négră* (6); iar în Transilvania, Banat și Ungaria : *Șfab* sau *Șvab* (7).

(1) Numirea acésta e cea mai răspândită în Bucovina.

(2) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V. No. 17, p. 2.

(3) Sub cuv. *Gâzóbă* înțeleg Românii din Bucovina mai multe feluri de gândaci, în deosebi însă *Șvabiî* și *Rușiî*.

(4) Dr. Urechia, *Șăinisme*, Bucuresci 1898, p. 32 : «*Șfabul*, musafir al bucătăriilor murdare, deși nu e coleopter, e totuși încontestabilmente un gândac, atât de gândac, în cât mulți îi ȝic *Gândac negru*.»

(5) Dr. N. Leon, *Șvabiî*, publ. în *Calendarul Minervei* pe an. 1899, Bucuresci, p. 122;—*Sănătatea*, an. II, p. 77 : «*Libarcă*, pl. *Libărci*, insectă ortopteră, originară din America din *Șvab*.»

(6) Com. de S. Sa păr. T. Bălășel : «*Libărcile negre*, când se prăsesc la casa omului, e semn de bogăție.»

(7) *Fóia poporului*, an. IX, Sibiiu 1901, No. 9, p. 104. «*Șvabiî*, insecte mari negre, ce se fac prin odăi»;— comunicat de d-l Dr. At. M. Marienescu : «În Sibiiu din Transilvania, Lipova din Banat și Oradea-mare din Ungaria, se numesce insectul cel negru, care trăesce prin bucătării, *Șvab*, iar cel roșu, care trăesce asemenea prin bucătării, *Rus*.»

Un alt-fel de insect, care trăește asemenea prin bucătări la un loc cu *Șfabii* și care aduce la făptură cu *Șfabul*, dară e cu mult mai mic decât acesta și de coloră gălbie-roșietică se numește în Bucovina: *Prus*, pl. *Pruși* (1), *Rus*, pl. *Ruși*, *Colțan*, pl. *Colțani* (2), *Cărhan* (3), *Corhan* (4), fem. *Corhani* și *Corhancă* (5), *Corhan de casă* (6), *Tarhan* (7), *Tărhan* (8), *Tarhon* (9), *Torhan* (10) și *Turhan* (11); în Transilvania, Banat și Ungaria: *Rus* (12); în Țera-Românească: *Libarcă* și *Libarcă galbenă* (13), lat. *Blatta germanica* L.

(1) Dat. Rom. din Budeniț, dict. de Mariôra Dutcă: «*Prușii* sunt roșii și mai mici decât *Șfabii*».

(2) Dat. Rom. din Udești, comunicat de Const. Jescu.

(3) Numirea acesta e usitată în orașul Storojineț, dict. de Nic. Hanga: «*Cărhanul*, pl. *Cărhani* sau *Corhanul* e gălbii-roșietic.»

(4) Numirea acesta e usitată în mai multe comune din Bucovina, în deosebi însă în Ilișești, comunicat de Fil. Doboș;— în Galanesci, dict. de G. Cârstean;— în Bilca, dict. de Chir. Horodnic;— în Putna, dict. de Sam. Lucaciū: «*Șfabul* e mai mare și negru, iar *Corhanul* e mai mic și gălbii-roșietic;— în Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Șrab* se numește la noi cel mai mare și negru, iar cel mai mic și roșietic se numește *Corhan*, fem. *Corhană* și *Corhancă*, și *Rus*; iar în Pătrăuț pe Siret, *Turhan*, pl. *Turhani*».

(5) Sub *Corhană* și *Țurană* se înțelege în munții Bucovinei și cu deosebire în ținutul Câmpulungului și al Dornei o cîstă foarte priporă care e mai cu totul sterilă. Ea se naște, dacă se scôte pietra dintr'însă și se rostogolesce la vale, ast-fel că ducend cu sine tot ce-i vine în cale, nu rămân decât numai pietrele gôle printre cari cresc ici, colea născ copăcei mici, precum mestecenii și arțari. Pe-o *Corhană* numai cu anevoiă pôte să mîrgă cine-vă la dél său la vale, și rar când se află vre-o cîrare de-acurmezișul ei. În comuna Crasna, distr. Storojinețului, se înțelege sub cuv. *Corhană* și un copac rămuros, a cărui trupină e putredă și scorburôsă. Probabil deci că de la această numire să vie și numele *Corhan*, fem. *Corhană* sau *Corhancă* a insectului din cestiuene.

(6) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

(7) Usitat în Bosanci, comunicat de Octav. Bărgăuan, stud. gimn.: «La noi în Bosanci, gândacii cei galbeni roșietici de casă se numesc *Tarhani*».

(8) Usitat în Straja și Storojineț.

(9) Usitat în Mahala, distr. Sadagurei.

(10) Usitat în Boian, distr. Sadagurei.

(11) Usitat în Pătrăuț pe Siret, distr. Storojinețului.

(12) Com. de d-l Dr. At. M. Marienescu.

(13) Com. de d-l Vartolomeu Stănescu, stud. la Facultatea teologică din Bucuresci, și de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libărcile galbene*, când se prîsesc la casa omului, e semn de sărăcie.»

De óre-ce însă *Şfabiî* şi *Ruşiî* trăesc. după cum am amintit mai sus, de regulă la un loc, amestecaţi unii cu alţii, atât Româniî din *Bucovina*, cât şi cei din cele-lalte ţeri, îi confundă unii cu alţii, numindu-î pe toţi la un loc când *Şfabiî* sau *Corhanî*, când *Libarce*.

Cu tóte acestea însă, privindu-î mai de aprópe, orî-şi-cine póte fórté uşor să-î cunóscă şi să-î distingă unii de alţii, pentru că *Şfabiî* sunt cu mult mai mari, mai greţoşi şi negri, pe când *Ruşiî* sunt ce-vă mai micî, mai roşietici şi cu mult mai sprinteni.

Afară de acésta, *Rusul* sau *Corhanul*, deşi e mai mic, e cu mult mai stricácios decât *Şfabul*, pentru că el se bagă peste tot locul, se înmulţesce straşnic şi strică tare, căci nu se mulţumescé numai cu pâne, mălaiu, mămăligă şi zahăr, ci se apucă şi de alte obiecte, precum : haine, piel, hârtie, mai pe scurt de tot ce-î vine din demână şi le róde şi pe acestea (1).

Româniî Bucovinenî istorisesc că înainte de încorporarea Bucovinei la Austria, nu se află nici un *Şfab* în acéstă ţeră, ci ei aũ venit abia mai pe urmă dimpreună cu *coloniile şfábesci*, şi de atunci s'aũ înmulţit şi răspândit apoi în tóte părţile ţerii. Şi de óre-ce aũ venit cu coloniile şfábesci, se şi numesc ei *Şfabiî*.

Iar ce se atinge de *Ruşi*, se dice că aceştia aũ venit, nu se scie anume când, cu *Ruşiî*, şi de aceea se numesc ei *Ruşi*.

Atât *Şfabiî*, cât şi *Ruşiî* sunt nu numai fórté stricácioşi, ci tot-odată şi fórté greţoşi şi supărăcioşi. Din cauza acésta apoi Româniî din Bucovina caută tóte chipurile şi mijlócele cum s'ar puté mai uşor şi mai de grabă mântui de dînşii.

Drept aceea, spun unii, că de *Gândaci de casă* te poţi cotorosi, dacă îi ieî Vineria cu dosul măturii şi-î dai peste drum (2).

Alţii spun iarăşi că spre a puté scăpă de *Gândaci de casă*, trebuie a luă noué din ei şi a-î duce la o *răspântie* de

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciũ.

(2) Dim. Dan, *Credinşe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucovinei*, an. V, No. 17, p. 2.

drum său într'o crâsmă sau móră, și acolo să li se dea apoi drumul, însă așa ca să nu vadă nimeni (1).

Și iarăși alții sunt de părere că spre a se puté cotorosi de *Gândaci*, trebuie a afumă în casă cu piele găsită (2).

Românii din com. Bosanci, distr. Sucevei, spun că unde se află *Tarhanii* e bine să se pue în cornul despre răsărit al casei o mătură părăsită unsă cu *funingine*. Adunându-se *Tarhanii* pe mătura acésta, să se ieă cu mătură cu tot, să se ducă în câmp la o tufă de nalbă și să se arunce acolo. Făcându-se acésta, se đice că toți *Tarhanii* fug apoi din casa respectivă (3).

Românii din com. Tișeuț, tot din distr. Sucevei, ieău o rămurică de soc, scot măduva dintr'insa, o astupă la un capăt, iar prin cel lalt bagă în năuntru pe rând câte doi *Șfabi*, rostind de odată cuvintele :

Aceștia-s mirele și mirésa;
 Aceștia-s socru și cu sócra;
 Aceștia-s socri cei mari;
 Aceștia-s nuniî cei mari;
 Aceștia-s vătăjei și drusce,
 Aceștia-s cei ce aű să'mpusce;
 Aceștia-s lăutari;
 Aceștia-s bucătari...

Și tot așa mai departe până ce se compune o nuntă intrégă. Apoi astupându-se și cel-lalt capăt, duc rămurica ast-fel astupată și o așeză în crucile drumului.

Acésta însă se face numai séra și numai când e *Lună nouă* (4).

Românii din com. Stupca, distr. Gurei-Homorului, scot și aduc apă neincepută dintr'o *fântână* sau și din alt loc în 3 sau 9 Dumineci deminéță, o pun într'un vas óreși-caro la foc, o lasă să fiérbă bine și apoi, când clocotescé mai tare, stropesc *Șfabi* cu ea.

(1) Dim. Dan, *Credințe pop. Bucovinene*, publ. în *Gazeta Bucoriniei*, an. IV, No. 79.

(2) Idem de eadem, No. 70.

(3) Com. de Octav. Bărgăuan.

(4) Com. de Olvian Sorocean, stud. gimn.

Nedesbărându-se bucătăria de *Şfabi* prin prima stropire cu această apă de Duminecă, se face stropirea acesta de trei ori, şi apoi de sigur că se stârpesc cu desăvârşire.

Tot aşă se pot stârpî *Şfabi* şi cu bero.

Spun adecă Români că, după cum se bat ómenii numiţi *Şfabi* după această bēutură, tot aşă de tare se bat şi insectele numite *Şfabi* după ea. Drept aceea ca să se pótă stârpî *Şfabi*, se pune peste nópte un taler cu bere pe masă sau în alt loc, unde se observă că umblă mai mulţi *Şfabi*; şi aşă, bēnd ei din berea acesta, se îmbată, cad în taler şi se înecă, şi apoi, perind cu toţi, se stârpesc fórte iute (1).

Tot cu bere îndatinéză a-î stârpî şi o sémă de Români din *Transilvania* (2).

Români din com. Budeniţ din Bucovina, precum şi cei din vecinătatea acestei comune, dic că dacă se află o rótă stricată în drum şi dacă se ieaú *ciolanii* de la róta aceea, se ard, şi cenuşa ce ese dintr'înşii se presură pe unde se află *Corhanii* sau *Pruşii*, atunci aceştia se perd.

Sau dacă se iea o *copită de cal mort*, se arde, şi cenuşa ce ese dintr'insa se presară pe unde se află *Corhanii* sau *Pruşii*, atunci încă se perd. Dar ei se perd şi atunci când se pune şi câte o copită nearsă pe unde umblă ei mai tare (3).

În fine Români din oraşul Storojineţ, cari voesc să depărteze *Corhanii* de prin casele lor, ieaú un otgon şi încolăcindu-l, îl pun pe cuptor unde-l lasă să stea mai multe zile după olaltă. În acelaşi timp ieaú spuma de pe óle şi o aruncă în foc. Făcēnd acesta, spun că toţi *Cărhanii* sau *Corhanii* fug apoi din casă (4).

Cei mai mulţi Români însă, în loc de mijlócele înşirate până aici, întrebuiţeză un fel de descāntec, în urma căruia, după credinţa lor, toţi *Şfabi* şi *Ruşii* trebuie numai decăt să părăsescă casele, în cari s'aú încuibat.

Aşă Români şi cu deosebire Romāncele din comunele

(1) Com. de D. Rosmeteniuc, stud. gimn.

(2) *Foaea poporului*, an. IX, No. 9, p. 104: «*Şvabi* sunt pătimaşi bēutori de bere şi patima acesta se pôte folosi uşor spre stârpirea lor.»

(3) Dict. de Marióra Dutcă.

(4) Dict. de Nic. Haraga.

Tereblecea și Oprișeni, distr. Siretului, voind a scóte *Șfabi* din casele lor, așteptă până când se arată *Lună nouă*. Atunci una dintre femeii ese afară, iar alta rămâne în casă. Cea de afară, apropiindu-se de o feréstră pe care o lasă anume deschisă și, strigând prin acesta către femeia cea din casă, ȳice:

Craiú nou în țéră!

Cea din casă rěspunde:

Să éśă *Șfabi* afară!

Cea de afară:

Dar ce-or mănca éi deséră?

Cea din casă:

S'or mănca unul pe altul,
Pân' s'a curățì tot satul!

Rostind cuvintele acestea, se ȳice că toȳi *Șfabi* fug din casă afară. Iar aceia, cari nu nimeresc ușa să éśă afară, se mănăncă între olaltă, până nu rămâne nici unul în casă (1).

O sėnă de femeii însă, urmând aceeași procedură și tot la *Lună nouă*, întrebuintěză, în locul versurilor de mai sus, pe acestea:

Craiú nou în țéră!
— Ce-om mănca deséră?
Păne și cu sare!
— Dar *Șfabi* ce-or mănca?
Éi vor alergă
Și se vor mănca
Unul câte pe unul
Pân' n'a rămăné nici unul!

În urma acestor cuvinte, cari se rostesc câte de trei ori după olaltă, *Șfabi* și *Ruși* trebuie să fugă din casă (2).

Romăni din Brașca, distr. Gurei-Homorului, însă deschid.

(1) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure, com. de Paul Scripcariú, și a celor din Oprișeni sau Panțiri, com. de Ioan Bilechi, stud. gimn.

(2) Dat. și cred. Rom. din Părtescii-de-sus, com. de Artemie Andronic, stud. gimn.

ând e *Lună nouă*, uşile locuinţelor precum şi pórta de la drum şi apoi, punându-se unul la uşa deschisă a casei, iar altul la pórta, dice cel dintâiu:

— Craiü nou în ţeră!

Cel de la pórta:

Să éşă toţi Şfabiï pe pórta afară
Şi'ndată să mérgă la iezit la móră!

Aceste versurî se rostesc de trei orî după olaltă, atât de către cel de la uşa casei, cât şi de cel de la pórta (1).

În fine la Români din com. Tişeut, afară de cele arătate mai sus, mai e încă datină ca unul dintre căseni să éşă în r'o séră, când e *Lună nouă* afară, şi aici apoi să se apropie de o feréstră, care trebuie să fie deschisă şi să dică:

Craiü nou în ţeră!

Îndată după rostirea acestor cuvinte, unul din casă ia 9 *Şfabi*, pe cari l-a prins mai dinainte şi, aruncând 3 dintre dânşii pe feréstră afară, răspunde:

Să éşă afară
Toţi Şfabiï din ţeră!

Cel de afară:

Dar' dac'ar eşi
Cu ce s'or hrăni?

Cel din casă:

De asta nu-mî pasă
Din ţeră să éşă!

Şi tot aşă se rostesc aceste cuvinte a doua şi a treia órá, adecă până ce aruncă şi cei-lalţi şése Şfabi din urmă.

Făcënd acestea, cred că de bună-sémă *Şfabiï* părăsesc casa şi ast-fel se mântue de ei (2).

Ca încheiere mai amintim încă şi aceea că, afară de *Cor-*

(1) Com. de Zaharia Roşca, stud. gimn.

(2) Com. de Olv. Sorocean.

hani de casă, despre cari am vorbit până aici, se mai încă un fel de Corhan, pe care-l cunosc Românii după m și care trăesce numai la câmp.

Acest soiū de Corhan, de colóre roșie și cu mult mai decât cei de casă, se numesce *Torhan* și *Corhan de câmp* lat. *Ectobia lapponica* L.

---

(1) Dat. Rom. din Galanesci, dict. de Ioan Ungurean.

CĂLUGĂRIȚA.

(*Mantis religiosa* L.)

Pe fânatele din *Moldova* și din *Țera-Românească*, însă mai cu sémă pe cele de pe *Câmpia Ardélului*, se pôte fórte adese-orî vedé în decursul lunilor Septemvrie și Octomvrie o insectă mică, numai de vre-o 5—6 cm. de lungă, și cu nisce picioruțe lungi și subțirele, care, cum o atingi cu mâna saú cu un bețișor, îndată își împreună cele două lăbuțe de dinainte la un loc, ast-fel ca și când s'ar rugà.

Acéstă insectă se numesce de Români din țerile sus numite pentru obiceiul ei cel curios ce-l are, de a-și împreună priciórele de dinainte ca și când ar voi să se închine, *Călugăriță* (1).

Despre acéstă insectă există la Români din *Transilvania*, com. Fărăgău, comit. Clujului, următórea legendă:

«În vremile pe când trăiaú *Sf. Apostoli*, se făcuse mare vrajbă în *țera Jidovilor*, nesciind că pe cine să pună de împérat.

---

(1) Com. de d-l Dim. Mănăstirean, învățător în Botoșani: «*Călugărița* e un fel de lăcustă»; — Fred. Damé, *Nouveau Dict.* vol. I, p. 185; — Th. A. Bogdan, *Călugărița*, publ. în *Revista ilustrată*, an. V, Bistrița 1902. p. 181; — *Enciclopedia română*, t. I, p. 679; — N. Sulică, *Antropomorfisme*, p. 31: «*Călugărița* e o insectă ortopteră, ce sémână întru cât-vă cu *lăcusta*.» — O sémă de Români din *Bucovina*, după cum mi-aú spus El. Bicu și Ioan Bicu, agricultori în Putna, țic că *Călugărița* ar fi o insectă, care se află tómnă prin pădure și care strică la lemn. Sémână însă că *Călugărița* Românilor Bucovineni e una cu *Călugărița* ce'or-lal'i Români.

Păgânii umblău rătă, rătă pe lângă casele creștinilor, rându-le *rotumul* (votrumul). Umblară unii chiar și la *Sân-Petru*, care pe atunci era vătaful Apostolilor.

Sân-Petru, înțelegând însemnătatea alegerii aceleia, sfătui cu cei-laltți frați apostoli, căci așa se numiau ei între ei, și plănuiă să facă o mare strinsură de popor creștin pentru a se sfătui că cu cine să fie. Și se strinseră mai mulți. Dar după ce pe vremea aceea creștinii erau tare imprăștiați și îndepărtați unul de altul, apoi și de frica de păgâni, rămaseră cei mai mulți pe la casele lor, căci dór în vreme vrăjbită cine dintre cei cu copii mulți și-ar fi lăsat copiii și nevasta singuri în cap de noapte, — apoi de óre pe vremea aceea creștinilor nu le era ertat ca să se întâlnească doi sau mai mulți la o laltă, că de-î vedeau îi prindea păgânii și-i udau cu *fotogen* (1) și le da foc să ardă pe uliți în loc de opaiț.

Destul că după ce *St. Petru* își strinse vre-o câți-vă sftenu de ai lui, se puseră pe sfat, că cum ar fi mai cu cale a face.

«Unii diceau una, alții alta, ca abună-órá cum dic și aji ómenii pe la strinsuri, dar ca să éasă la ce-vă sfátuélă mai de trebă, ferit-a-î Dómne!

St. Petru, ca mai învățat, vedënd că nu-î modru a o scóte la cale, sculându-se de pe scaunul lui de vătaf, cu glas blând și tremurător le díse :

«Fraților! scim că pentru a puté merge în bătae, trebuie să ai bărbați bravi și isteți, — asemenea și la noi. Pentru a puté *desmánta* și înțelepți poporul nostru creștinesc, trebuie mai întâiu să avem bărbați și încă ómeni pricepuți și înțelepți. Noi însă, cu durere trebuie să v'o spun, că încă atâtia bărbați nu avem, apoi scim bine, dragii mei, că dacă poporul păgânesc ar vedé că unul sau altul dintre noi ar umblă pe la casele creștinilor noștri, nu sciü zéu dacă nu ne-ar lua la ochi. Trebuie deci ca să ne îngrijim alt cum, ca așa puzmașilor noștri nici prin minte să nu le vină de cele ce noi le ursim. Eú ca mai bătrân m'am gândit și noapte despre treba asta, și am ajuns la socotéla, că numai dacă ne vom căștigá femeí iscusite și învățate, vom ajunge la ispravă. Ce

(1) *Fotogen*=naftă, petroleú.

ceți la asta? Óre n'ar fi bine ca noi cei mai bătrâni, ca ai cuminti, să facem un răvaș peste toate femeile creștine ai iscusite și mai înțelepte, și învățându-le să le dăm drumul ă la casele ómenilor noștri ca să le spună gândul nostru dorințele nóstre.

— «Bine! — îi ăiseră cei-lalți învățați.

«Nu mult după aceea, strigând după răvașul făcut toate meile mai deștepte, le explicară ăi de ăi, nópte de nópte, ană le înțeleptiră, după cum eră de lipsă, și apoi, dorindu-le drum bun și ispravă bună, le trimiseră pe la cei creștini. Înainte însă de a le trimite, le spuseră că lor nu le e rtat ca să se uite la urmă în ochi, căci ochii altor ómenii scuipați din ochii dracului, și nici ca să grăescă cu nimeni, ăci limba multora varsă venin în sufletul creștinesc.

«Tóte după învățătura primită își înveliseră fața, de numai ochii li se vedeau, apoi luându-și merinde, o luară la rum, rugându-se lui Dumneđeű și ținând postul lui Isus, emăncând, numai tot a treia ăi odată.

«Una însă, și anume Călugărița, căci așa o chemă, umlând prin mai multe orașe, unde domniii is mai cinași imrăcați și mai drăcoși ca alți ómeni, a dat de un domnișor olea înalt ca o trestie, alb ca spuma, cu mustața răsucită i cretă, apoi cu ochii ca de șerpe și cu gura mică și porivită de-ți slobođia gura apă după el, nici una alta.

«Domnișorul, viclén ca toți domnișorii de ăđi, se puse cu una și vorbindu-i câte în lună și stele, o făcű de Călugărița își uită învățătura primită și poruncile ce i s'au dat, i își destupă fața și a început a grăi de câte numai îi putea și pe gură, până mai pe urmă îi spuse domnișorului și ăndul creștinilor și despre învățătura ce o primise de la it. Petru.

«Auđindu-le toate acestea domnișorul cel drăcos, se făcű levéđut; căci dór nici nu eră altul, fără feciorul Satanei.

«St. Petru, care despre toate acestea aveă cunoscința, căci ngerul lui Isus toate i le spuneă, a luat-o și el la drum pe urma Călugăriței ce-lei păcătóse, ca să o ajungă și să o préscă de a umblă mai departe, fiindu-i frică că învățătura asta o va mai descoperi și la alți domnișorii. În urmă, gă-

sind-o pe un câmp verde și înflorit unde se jucă cu niște copii de țințari, a oprit-o în loc și i-a zis :

— «*Călugărița* te-ai chemat, *Călugărița* să te chem de acum înainte, dar mai mult formă de om să nu mai ai, căci vëlul de pe față ți l-ai țipat și fața cea frumoasă și creștină ți-ai spurcat!

«*Călugărița*, vădând pe *St. Petru*, în spaimă dă să acopere fața, care îi eră descoperită (desvelită), dar nu pută, căci Dumneșeu o schimbăse într'o gujulie mică și verde, care și acum împreunându-și piciorele dinainte face ca și cum ar voi să-și astupe fața.»

O altă legendă a acestei insecte, tot din *Transilvania*, și anume de pe valea Magerușului, sună precum urmază:

«Duce că pe vremea *Tătarilor* eră mare vrajbă în întreaga lume. Și nici n'avea cum să nu fie, după ce acestă limbă străină nu eră de fel pe placul ómenilor, căci *Tătarii* erau afuriiți de răi și de blestemați, pentru că ei pe unde găsiau vreun creștin, nu-l întrebaú de sănătate, ci-í săriaú în spate și-l ucideaú ca pe o vită sau alt animal netrebnic.

«*Creștinii*, vădându-le inima, s'aú înțeles cu toți ca să alunge afară din țeră. Dar cu tóte că ei își strinseră tóte puterile, le-a fost peste putință ca să-i biruésca și să-i alunge din țeră, căci... mă rog, erau atâtia cât frunza codrului și cât nisipul mării, încă de nu și mai mulți, și apoi așa de sălbateci de te înfricai și numai uitându-te la ei.

«Vădând ómenii că nu-í modru de a-í scóte cu puterea s'aú dat cu rugăciunea să-í alunge, puindu-și nădejdea în Dumneșeu, care a mântuit întreaga lume de necaz.

«Necazul cel mai mare al creștinilor însă eră, că nu aveau preoți destui, cari ziua și nóptea să facă rugăciuni pentru mântuirea lor de némul cel păgân și netrebnic.

«La urmă, după ce ținură vre-o câte-vă sfătuirii, se învoiră ca, pre lângă învoéla lui Dumneșeu, să-și alégă mai multe *fete vergure*, și acelea să se inchine apoi lui Dumneșeu și de zi și nópte de nópte.

«Așa și făcură. Și Dumneșeu se învoi, căci cum să nu-í placă, când vedeà cu câtă inimă și cu câtă căldură se sciau ruga.

«*Fetele fecióre* însă, cari se prindeaú că vor trăi numai în

ost și rugăciunii, înainte de ce intrau în biserică, ca *maici isericesci*, ori după cum le mai dăcem azi *Călugărițe*, **tre-nia**u să facă legămint, jurându-se ca de vor uită de cele **sinte**, ori vor batjocori pre Dumneșeu, ori se vor mărită **re-odată**, să fie prefăcute de Dumneșeu în *mirozenii* (*miunății*) și alte lucruri de ris.

«Una dintre fetele vergure însă, frumoasă cum eră, îi pică **bragă** unui fecior de tătar, și acela, cât cu voia ei, cât peste **voia** ei, o luă și o duse în cortul cel domnesc, și o făcù crăiēsă, **cununându-se** cu dînsa.

«Dumneșeu însă, căruia nu-i plăcù acéstă faptă, nu o lăsă **nepedepsită**, ci pe când se jură înaintea altarului că va fi **soție** dréptă și credincioasă, a prefăcut-o într'o gujulie mică și scărbosă, căreia i-a dîs pe dată: *Călugăriță*, pentru că s'a **incumetat** a se mărită, călcând jurămîntul călugăriei, și *Călugăriță* îi dîc și în ziua de azi.»

A treia legendă, asemenea din *Transilvania*, orașul *Bistrița*, sună așa:

«Un împărat a avut o fată care, ori și câți pețitori i-au venit, ea nici după unul n'a vrut să se mărite.

«Tată-so, vedënd de la o vreme că nu voesce nici după un fecior să se mărite, s'a supărat și luând-o cu nepusă în **masă** a dus-o la o mănăstire ca s'o facă *Călugăriță*.

«Fata dintru început nu voiă de loc să mérgă, dar la urma urmei cât de voie bună, cât de silă, s'a dus.

«După ce a intrat în mănăstire, cele-lalte maici se puseră **cu** vorbă bună pe lângă dînsa, ca să o mângăe.

«Fata însă nici nu le băgă în sémă, nevoind a ascultă **cu-vintele** lor.

«Și așa și-a petrecut ea viéța vreme de vre-o câte-vă luni-

«După ce au trecut însă vre-o câte-vă luni la mijloc, aflară **cele-lalte** maici că ea de aceea nu vorbesce cu dînsese, fiind-că se iubesce cu *Dracul*, care în tótă nóptea veniă la dînsa și o țineă în povești.

«Aflând cele-lalte maici de fapta ei cea nerușinată și păcătósă, au ținut *Postul cel negru* nouă-șeci și nouă de zile, ast-fel că s'a ales din ea numaï o gujulie ciudată, căreia i-au, pus **apoi** numele *Călugăriță*.»

În fine a patra și tot odată ultima legendă a *Călugăriței*

așișderea din *Transilvania*, com. Buduș de lângă Bi
sună precum urmază :

«Duce că *Dracul*, ducă-se pe pustii și mâné-o-ar acolo
a inserat, a avut o fată fórte reà, așa de reà, că nu
aveà pãreche în lume.

«Vedënd de la o vreme *Dracul* că el, măcar că e
nu póte s'o scótă la capët cu ficia sa, a hotãrit s'o d
mãnãstire și acolo s'o facă *Cãlugãrițã*, cugetând în r
sa că prin acésta i se va pocãi fata și se va mai îm
din zeludã ce erà.

«Însã fata tot zeludã și reà a rëmas, dupã cum a f
mai înainte, și atâtea mirozenii ce făceà, de nu mai erà r
sã ajungã la vre-un bine.

«Dumneșeù, care nu puteà suferi pe de o parte ca
de drac să petrécã în mânãstire, iar pe de altã parte, v
că póma cea reà a *Necuratului* își face de cap cu miro
ei cele nesuferite, a prefãcut-o într'o gujulie.

«Și acesteï gujuliï i-aù pus apoi cele-lalte surori n
Cãlugãrițã, și de atunci *Cãlugãrițã* se chëmã ea și p
diua de astãđi.»

Afarã de legendele înșirate pãnã aici, mai existã,
Romãniï din *Transilvania*, încã și urmãtãrele credințe d
Cãlugãrițã :

Cãlugãrița e fata Satanei (1).

Cãlugãrițã a cãlcã nu e bine (2).

Cãlugãrițã mórtã a aflã e semn rëù (3).

Cãlugãrițe multe a vedé e semn de un an bun (4).

Cãlugãrițe printre grãie a vedé e semn de vreme
rósã (5).

Cãlugãrițã pe drumurï a vedé e semn de vremï re

Cãlugãrițã mórtã de vei aflã, INGRÓP-o, cã vei av
bine (7).

(1) Cred. Rom. din Buduș de lângã Bistrița.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Cred. Rom. din Ercea.

(4) Cred. Rom. din Fãrãgãù.

(5) Cred. Rom. din Milaș.

(6) Cred. Rom. din Ormeniș.

(7) Cred. Rom. din Fãrãgãù.

Călugăriță mórta de veí aflà, iea țérinã de sub dinsa, cã bunã de léc (1).

Călugărițe în mușinóie de veí aflà, e semn de vreme fructoasă (2).

Călugăriță mâncatã de furnici de veí aflà, e semn cã are sã fie tómnã lungã (3).

Călugăriță tómnã târđiú de veí aflà, e semn cã are sã fie irna móle (4).

De ai batere de inimã, strînge capete de *Călugăriță* și le pune la piciorul patului, cã e bine (5).

De vreí sã împaci pe cine-vã, dã-i picióre de *Călugăriță* în vinars, cã are sã-ți deã pace (6).

Când cine-vã nu încape de tine, pune-í capete de *Călugăriță* în vinars, cã mai mult nu ți-a đice nici o vorbã trăgãnatã (7).

Când cine-vã ți-a furat ce-vã și nu vrea sã-ți spunã, dã-i în vinars de pe capete de *Călugărițe*, cã-ți va spune tot (8).

Când e cine-vã în necaz mare, dã-í trei *Călugărițe* la casã, și pune-l sã și le alunge el, cã ducẽndu-se i-or duce și supãrarea (9).

Dacã ai o femee reã, pune-í trei *Călugărițe* nóptea supt zap, cã se va pocãi, numai trebuie sã đici séra de trei ori în trei đile dupã olaltã urmãtórea descãntecã :

Călugăriță	La cei fără 'nvěțaturã,
Cu necredință,	Învěțaturã ai dat,
St. Petru te-o 'nvěțat,	Dar' rěú te-ai purtat,
St. Petru te-o mánat	Cã ai spus
Sã faci bine	Și la pismașii lui Isus,
La creștine,	Cã te-ai arãtat
Sã dai invěțaturã	Și te-ai desvãlit,

(1) Cred. Rom. din Socol.

(2) Cred. Rom. din Bãla.

(3) Cred. Rom. din Țag.

(4) Cred. Rom. din Fãrãgãú.

(5) Cred. Rom. din Țag.

(6) Cred. Rom. din Mociú.

(7) Cred. Rom. din Țag.

(8) Cred. Rom. din Mociú

(9) Cred. Rom. din Fãrãgãú.

... ascultătoare
Și pismuitoare
Fă-o bună și iubi
Că de nu
Vai de capul tău,
Vai de némul tău,
Că pe el m'oiu su
Și tot l-oiu zdrobi
Pe el m'oiu arunc
Și tot l-oiu sfarmi

... să numai atunci se prinde
... bărbatul (1).
... trup de Călugăriță u
... estecat cu zahăr în apă de
... mulatele ispășite (?).
... ascultătoare dacă la cas
... în sîn când dórme, că
... vei rostî următórea des

Învoitoare,
De părinți iubiți
De némuri inruși
Ptiu Călugăriță,
Fără credință,
Fă-o,
Prefă-o,
Îndréptă-o,
Deștéptă-o,
...

sin *Călugărița*, și dacă fata se mișcă, e semn că se va îndreptă, de nu se va mișcă, e semn că nu se va îndreptă (1).

Când ai *pusceà* sau *pușcheà* pe limbă, svârle-ți o *Călugăriță* peste cap, că-ți va trece (2).

În fine când ai buboie, călărescele cu atâtea *Călugărițe*, câte buboie ai, că ți se vor trece și mai ales dacă vei dice și următoarea descântecă :

Buboiă, buboiă.
 Mare ca un moșinoiă,
 Din mare ce ești
 Să treci,
 Să te petreci,
 Să te faci mic,
 Pitic,
 Cât un fir de mac,
 Cât un vârf de ac,
 Ba și mai mic,
 Că de nu

Iată astă *Călugăriță*
 Te va mîncă,
 De nici urmă nu ți-a remăné,
 Nici viță
 Nici porodiță,
 Nici sēmîntă,
 Numa vestea
 Și povestea
 C'ai fost
 Tare prost.

După ce în chipul acesta se descântă de trei ori fie-care buboiă, *Călugărița* se îngrópă sub talpa casei, că numai așa e de léc (3).

(1) Dat. și cred. Rom. din Băla.

(2) Cred. Rom. din Socol.

(3) Dat. și cred. Rom. din Mîlaș. — Tóte legendele, datinele și credințele, cuprinse în acest articol, mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan, învătător în Bistrița.

LĂCUSTA.

(*Pachytylus migratorius* L.)

Unul dintre insectele cele mai lacome, mai mâncăcioase și tot-odată mai stricăcioase, câte li-s cunoscute Românilor după nume, e *Lăcusta* sau *Locusta*, numită de Români din Banat și *Alacustă* sau *Halacustă* (1); de cei din Meglenia: *Scăculeți*; iar de către cei din Macedonia: *Lăcustă*, *Lăcustă*, *Carcaleț*, *Scarcaleț*, *Seucaleț* și *Acridă* (2), lat. *Pachytylus migratorius* L., *Oedipoda migratoria* și *Acridium migratorium*.

Lăcusta însă nu e un insect stătător în țările locuite de Români, ci ea este un insect călător, care se ivesce în țările locuite de aceștia numai din când în când, une-orî chiar după trecerea de mai multe decimii de ani. Dar și când se arată e vai și amar, căci, venind nori de dinsele, unde se lasă ea, fie semănăturii sau finețe, pomete sau lunci, codri sau păduri, fie ce va fi, nu cruță nimic, ci mănâncă tot ce-i stă în cale, ast-fel că nu rămâne după dînsa numai pămîntul gol, ca și când ar fi ars tîntă vegetațiunea de pe dînsul, iar arborii și pomii rămân despoiați de frunze ca în dricul ernii.

De aici vine apoi că, deși partea cea mai mare de Ro-

(1) B. P. Hasdeu, *Etim. Magn.* t. I, p. 669: «*Alacustă* sau *Halacustă*. Formă bănățenă pentru *Lăcustă* (lat. *locusta*), pe care o cunoștem prin următorul exemplu: «Între metafore, figuri sau asemănări luate din lumea animală, poporul de pe aci întrebuițază: merge ca melciul, adică fără sporiu; îi ușor ca un fluture; ca și *Halacustă*, «așa mănca». L. Iancu, Caraș-Severin, com. Vișag».

(2) Com. de d-l Per. Papahagi. — Veți de același: *Din literatura populară a Aromânilor*, București 1900, p. 182. Nota 2.

mâni n'o cunosc din vedere, mai toți însă o cunosc foarte bine după nume.

Lăcusta, după cum ne spun cronicile, s'a arătat pentru prima dată într'un număr mai mare în țările locuite de Români, și îndeosebi în *Moldova*, pe timpul lui Ștefan VI, care a domnit de la 1538—1540.

Din cauza acésta apoi a și fost Domnul acesta poreclit de către supușii săi *Lăcustă Vodă*.

Iată ce ne spune în privința acésta cronicarul *Grigore Ureche*:

«În zilele acestui Domn, Ștefan Vodă, au fost fomete mare, și în țera Moldovei și la țera Ungurésca, că au venit *Lăcuste* multe de au mâncat totă ródă; și pentru aceea l-au poreclit și i-au dís *Lăcustă Vodă* (1).

Cele mai multe neajunsuri, nevoi și rēutăți, precum și cele mai rele, mai urite și mai cumplite bóle, ca *holera* și *ciuma*, au venit în țările locuite de Români, după credința și spusa acestora, parte de peste Dunăre și parte de peste Prut, iar înainte de luarea Basarabiei de către Ruși, de peste Nistru, adecă din țera rusésca. Decí tot din țera de pe urmă a venit pentru prima dată, după spusa poporului, și *Lăcusta*.

Drept dovadă despre acésta credință și afirmațiune ne póte servi întru cât-vă și următórea doină poporană din *Moldova*:

Prutule, riú blestemat (2),
Face-te-ai adânc și lat,
Ca potopul tulburat!
Mal cu mal nu se zărésca,
Glas cu glas nu se lovésca,
Ochi cu ochi nu se ajungă
Pe-a ta pânză cât de lungă!
Locustele când or trece,
La ist mal să se ínece!

Holerile când or trece
Pe la mijloc să se 'nece!
Dușmanii țerii de-or trece
La cel mal să se ínece.
Iar tu 'n valurile tale
Să-í tot duci, să-í duci la vale
Pân' la Dunărea cea mare,
Până 'n Dunăre și 'n mare! (3)

(1) M. Kogălniceanu, *Cronicile României*, t. I, ed. II. Bucuresci 1872, p. 200.

(2) Înainte de luarea Basarabiei de Muscali, cântecul dicea: «*Nistrule riú blestemat*», fiind-că tóte relele veniaú de peste Nistru. Nota culegătorului.

(3) Vas. Alecsandri, *Poesii populare ale Românilor*, Bucuresci 1866, p. 233.

Ce se atinge de timpul când și cum s'aũ ivit întâia 6ră *Lăcustele*, precum și de locul unde s'aũ ivit ele, o legendă din *Transilvania*, com, Fărăgăũ, ne spune următoarele:

«Dice că *Por împărat*, măritându-și fata cea mai mare, a făcut un ospet, ca și care nici nu se mai pomenise până atunci, căci chemase pe toți împărații din lume și pe toate țările de mai dai D6mne.

«Și se strînseră la ospetul acela atâția, de cugetai că și urechile aũ să i le mănance. Și *Por împărat* toate le făcuse, a pregătit mncări pest mncări, și a destupat buți ce de o mie de ani n'aũ fost destupate, și a întins mese pe un șes cât o *varmeghie* (1), și a adus ceterași de să-I tot ascult. «Și, cum dic, toate le-a pus la cale cum sciuse mai bine, numai de una își uitase, și adecă își uitase de popi și de maicele bisericii.

«Pe popi nu-I chemase nici ca'n batjocură, iar ca să faci vre-o slujbă în sfintele bisericii, nici aminte nu-și adusese. La ce, își dicea el, că doar lucrurile aceste se pot face și fără sfintenie; apoi tot cu popi să fii pe lângă casă, deũ nici nu-I lucru cu noroc, că știut este destul de bine din credința poporului, că «popă de veĩ întâlni în cale, nu veĩ avé noroc, că te ai întâlnit cu dracul.»

«Popii înțelegând de batjocura ce-și făcuse de ei și de maicele bisericii, se necăjiră răũ, și trăgând toate clopoțele se puseră pe rugă, și se rugară trei zile și trei nopți, fără de a mncă și fără de a bé ce-vă, cu gândul că dacă bunul Dumnezeu le-a ascultă rugăciunea lor, atunci *Por împărat* va fi pedepsit așa cum numai înțelepciunea lui Dumnezeu știe să croască pedepse.

«Dumnezeũ, așa se vede, le ascultă ruga lor fierbinte și dréptă, că pe când toate mesele erau așternute și încărcate cu ale mncării, iar 6speții se așezară pentru a gustă din ele ce le îmbia înălțatul împărat, — spre spaima lor vedură că cerul senin se întunecă și sórele fierbinte se ascunde la spațele unui nor gros și întunecat. Și un vint mare începuse a bate și a aduce cu sine o mare mulțime de mușce mari și late de flămânde, cari așezându-se pe mese cu o lăcomie

(1) *Varmeghie* = județ, comitat.

neînchipuită, mâncară tot până la cea de pe urmă bucăciacă de pâne, și băură tot până la cel de pe urmă strop de vin.

•*Ôspeșii*, vădând acésta, I-a luat o gréță de care îmbolnăvindu-se cu toții periră acolo ședând în jurul meselor, așa cât din un ospéț mare și strălucit, s'a schimbat într'o immormintare de i se duse vestea și povestea.

«Și nimeni nu sciă că de ce se întimplase acéstă mare nenorocire. Numai *Por împérat* își aduse aminte, căci înainte de a-și fi dat sufletul dișe:

— «Nimic în lume nu se póte face, fără a cere darul, ajutorul și binecuvîntarea lui Dumneđeű, — iată-mé acuma pedepsit!

«De atunci se crede că sunt *Lăcustele*, cari și în ziua de azi vin asupra nóstră, când ómenii uită de Dumneđeul cel adevérat!» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania* și anume din com. Mădărașul de Câmpie, care ne arată de când și de ce sunt *Lăcustele* așa de lacome și nesățioșe, sună precum urméză:

«În vremea pe când sórele și luna umblău la preumblare, ținându-se de mână, și bunătatea cu răutatea erau surori de cruce, iar pisma cu iubirea erau un trup și un suflet, se dișe că *Dumneđeű* și cu *Sân-Petru* umblău a cerși milă de la ómenii săraci pentru copiii ómenilor mai cu dare de mână. Așa umblând pe la ómenii săraci

Multă lume 'mpărăție,
Ca Dumneđeű să ne ție,
Ca cuvintul din poveste,
Că 'nainte mult mai este
Și frumos se povestese.
Dumneđeű la noi sosese
Și se pune jos pe prag
Și stă și-ascultă cu drag.

de la o vreme îl ajunse pe Sân-Petru fómea.

— «Dómne! — dișe el după aceea, agrăind pe *Dumneđeű* — eű nu numai că-s trudit, făr' is și mai mort de fóme după atâta umblare grea și anevoioșă!

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan, care a auđit-o de la moșu-séű, ce a murit în etate de 76 ani.

«Căci de, mă rog, pe vremile acelea nu erau drumuri așa de bune, ca acum:

—«Bine — țise Dumneșeu,—haid coala la marginea satului, că sciū că trebuie sa fie o crășmuță, ne vom băga într'insa ca să îmbucăm și să bem ce-vă!

«Așa și făcură. Intrară într'o crășmuță, și după aceea li se aduse și puse dinainte de ale mîncării și câte-vă picuri de vin.

«Când eră însă să se apuce de mîncat, vîdura o mulțime de *Musce late* și flămânde, cari cu neînchipuită nerușinare se năpădiră asupra mîncării lor, așa în cât numai cu mare greu apucară a îmbucă de câte-vă ori, iar' când se puseră ca să înghită și câte o dușcă de vin, ele se năpustiră și asupra ulcelelor cu vin, și cât ai clipi din ochi nici picur nu mai rămase din el.

«*Dumneșeu și Sân-Petru*, vîdînd obrăznicia cea mare a acestor musce, se mîniară foc, și sculându-se de pe scaune s'au depărtat blestemându-le, că ori cât vor mîncă nici odată sătule să nu fie!

«Acele musce se crede că nu ar fi fost altele decât *Lăcustele*, cari și în țilele noastre ori cât de mult ar mîncă, nici când nu-s sătule (1)».

Fiind *Lăcusta* forțe lacomă și mîncăcioasă, de-aceea Românii atât pre vitele cât și pre galițele nesățioșe, însă mai ales pre omeni, ce nu se mai pot satura, cari umblă morți după mîncare, îi asemănă cu *Lăcustele*.

Așa nu odată aușim țicîndu-se:

«Uită-te la el, pare că-i o *Lăcustă*, mîncă tot ce-i pui dinainte și tot nu se mai satură!»

Sau:

«Caută la dînsul: *mîncă ca o lăcustă!*» (2)

Iar cu privire la vre-o invasiune din partea străinilor sau a dușmanilor, se țice:

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) B. P. Hasdeu, *Etym. Magn.*, t. I, p. 669; — Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. I, p. 497.

Vin străinî ca Lăcustele!» (1)

Tot din cauza lăcomiei precum și a marelui stricăciunii ce o face *Lăcusta*, s'a'au născut la Români și următoarele proverbe:

Lăcusta îndurare
De bucate nici cum are.

Lăcusta puțin trăește,
Dar' pagubă mare face,—

adecă cei lacomi și cumpliți în scurtă vreme mari rele să-vârșesc (2).

Lungă-i țera și îngustă
Ca și tine, mîi Lăcustă!—

se ȳice despre un om lung, subțire, și fôrte lacom (3).

A fi ca lăcustele

adecă mulți și fôrte mîncăcioși.

Precum și următoarele cimiliturî:

Am o vacă,
Unde zaco
Strat imî face (4).

Săritură de ciută,
Urmă de nimic (5).

Tot de aicia apoi și următoarele datine și credințe:

Trup de Lăcustă la porcii nemîncăcioși de il vei da, se vor face mîncăcioși ca *Lăcusta* (6).

Când n'ai poftă de mîncare, împrejură-ți grumaziî cu o *Lăcustă* și ȳi de trei ori:

(1) Laurian și Massim, *Dicț.*, t. I, p. 182: «*Locusta* s. f. lat. locusta, insect aripat care ajutat de cele două piciore posterioare, mult mai lungi decăt cele-lalte, merge săltând sau sărind, de unde se ȳice și *săltătore* sau *săritore*. Locustele sunt insecte fôrte stricăciöse; locustele sboră în cete de multe milioane preste țeri și mări; nor de locuste; entomologii numără *locustele* între *greeri*; acești copii mîncă ca locustele; a'au venit preste noi străinî ca locustele.»

(2) Zanne, op. cit., p. 497.

(3) Usitat în Bucovina.

(4) Ciocănel, *Basme*, p. 104.

(5) Art. Gorovei, *Cimiliturile Românilor*, p. 197.

(6) Dat. și cred. Rom din Transilvania, com. Fărăgău.

Lăcustă!
Dă-mi pofta ta,
Pofta popii,

A preotesii,
A diacului,
A diecesii!

Saū:

Lăcustă săracă
Fă-mi să-mi placă
Tóte mâncările,
Tóte zămurile,
Tóte cărnurile.

Lăcustă, draga mea,
Dă-mi pofta ta,
Că bine ți-o-i plăti
Când ne-om întâlni! (1)

Făcând și ȓicând aceste cuvinte, capeȓi de bună sémă poftă de mâncare ca și o *Lăcustă* (2).

Gunoiu de Lăcustă cui-vă în mâncare de veȓ pune, acela nicȓ odată nu se va îngrășă (3).

Lăcustă cu soȓie de veȓ vedé, e semn că are să te ajungă o sărăcie mare (4).

Lăcustă cu soȓie de veȓ vedé, e semn că nicȓ când nu te veȓ îngăzdăci (5).

Lăcustă fără soȓie de veȓ vedé, e semn că te veȓ face bogat (6).

Lăcustă în faȓă de ȓi se va lovi, e semn că aū să te ajungă neajunsurȓ marȓ (7).

Aripȓ de Lăcustă de veȓ află, e semn că ai să trăescȓ multe verȓ (8).

Lăcustă mórta în marginȓ de părae de veȓ vedé, e semn de secetă mare (9).

Trupurȓ mórte de *Lăcustă* de veȓ află, e semn de érnă grea (10).

(1) Dat. și cred. Rom. din Transilvania. com. Chiraleș.

(2) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Transilvania, com. Bărgău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Borgo-Susenȓ.

(5) Cred. Rom. din Buduș.

(6) Cred. Rom. din Buduș.

(7) Cred. Rom. din Bistriȓa.

(8) Cred. Rom. din Bistriȓa.

(9) Cred. Rom. din Herina.

(10) Cred. Rom. din Fărgău.

Lăcustă mórta în pămînt și prin boltiturile lemnelor a află, e semn de frig mare (1).

Tineretul român din *Transilvania* întrebuițeză fórte adesea orî *Lăcusta*, dacă se întîmplă s'o afe, și la o sémă de vrăji.

Așà se đice că cel ce va pune *gunoiă de Lăcustă* între drumurî, acela se va însurà cu cine gândește, numai dacă respectiva va trece în điuă aceea peste dînsul (2).

Dacă o fată va purtă *cap de Lăcustă* în sîn nouă đile și nouă ore, apoi îl va pune în vinars și-l va da la acela pe care doresce ea să-l aibă de bărbat, acela va luà-o dacă va inchinà cu el de 9 orî și va beà de 9 orî. Fata respectivă însă, înainte de a-și imbià drăguțul cu vinars de acesta, trebuie să éså afară în târnaț și să đică de 9 orî:

Lăcustă,	O mie de spice
Lăcustă,	Voinice,
Mare balabustă	O mie de tulei
Pe mine mă ascultă.	De-ai mei,
Fă-l,	Să te saturî cu ei.
Prefă-l	<i>Lăcusta</i>
Pe ăst voinic	Balabustă!
Să bee	Pe mine mă ascultă,
Să mă iee,	Că ți-oiă da pită
Că de m'a luà	Prăjită
Ție ți-oiă da	Să fie sorocită!

Fata care în chipul acesta *își face pe ursită*, când ese în târnaț are o bucată de pâne prăjită, din care la tótă descântătura aruncă câte o bucătura, în credință că o dă *Lăcustei*, până o aruncă tótă (3).

Iar după ce a eșit în târnaț đice de 3 orî:

Tu <i>gujulea</i>	Din pustie
Mitutulea,	Fă-l pe N.
Gujulie	Ca 'n ast' séră

(1) Cred. Rom. din Herina.

(2) Cred. Rom. din Cevașul-de-Câmpie. — Tóte acestea mi le-a comunicat d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Iad de lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Să mă céră.	Grăunțe de grâu
<i>Gujulie,</i>	Și de mălaiu
<i>Lăcustie</i>	Și foi de aiu
Din pustie	Și sēmîntă de bostan,
Și de pe luncă,	Ca să mai trăesci un an.
Fă-l ca mâne să mă ducă,	Amiu,
Că de l-ei face,	Amin,
De l-ei preface	<i>Lăcustă</i>
Ție ți-oiu da	De pe pustă!

Rostind aceste cuvinte de vrajă, fata aruncă câte trei fire de grâu, de mălaiu, de aiu, și de sēmîntă de bostan (1).

Din tôte celea câte s'aũ înșirat până aici, rezultă că *Lăcusta*, orî cum și orî în ce chip s'ar arătă, nu ne aduce nici un bine, ci numai rău.

De aici apoi și credința Românilor din *Transilvania*, că *cine va omori o sută de Lăcuste, aceluia îi va ertă Dumnezeu păcatele* (2).

Saũ: o sută de capete de *Lăcustă* în foc de le vei arde și cenușa lor în vînt de vei aruncă-o, nici cînd *Lăcustele* într'acolo nu vor mai veni (3).

Iar cel ce vrea să-și scape satul de *Lăcuste*, acela trebuie ca într'o Lunî, Mercurî orî Vinerî să prinďă patru *Lăcuste* și, desbrăcându-se, să se dea de 12 orî peste cap, și anume către răsărit de trei și să ăică:

— De ați intrat pe aici, pe aici să vă duceți!

Apoi să facă tot așa și cînd se întorče către sfîntit, către miédă-đi și către miédă-nópte, și la sfârșit să ăică:

<i>Lăcustă!</i>	A bólelor,
Fata dracului,	A nevoilor,
Fata diavolului,	De ai venit cu rău
Fata lui Faraon,	Du rău în părău,
Fata Sataniî,	De-ai venit cu bólă
A Mamiî-păduriî,	Du bólă înapoi,
A pajurii,	N'o lăsă la noi,
A ciumiî,	Du bólă în pustii,
A primejdiî,	N'o lăsă pe-aci

(1) Dat. și cred. Rom. din Borgo-Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Ufalău, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(3) Dat. și cred. Rom. din Sântu, com. de d-l Th. A. Bogdan.

<i>Lăcustă,</i>		Că-î fără blândețe,
Căpușă flămândă		Că-î fără bunătate
Dracul mi te prindă,		Și-î plin de răutate.
De gât,		Fugî în munți,
Că-î flămând,		În pietrile reci,
De cap,		În pietrile seci,
Că-î fără minte,		Că din găzdaci
Că-î fără bunețe,		Ne faci săraci! (1)

Românii din unele părți ale *Țării-Românești* cred că *St. Trifon* sau *Trif*, care cade tot-deauna în ajunul *Intimpinării Domnului*, adecă la 1 Faur, e rău de *Lăcuste*, adecă cum că el ar umbla cu lăcustele.

De aici vine apoi și datina că unii dintre acești Români nu numai că serbeză ziua acestui sfint, ci tot-odată chemă în ziua sa pe preotul local spre a face aghiasmă, cu care stropesc apoi pomii și semănăturile, precum și grânele, orzele și altele, anume ca să nu vie și să nu le mănânce *Lăcustele*.

Iar Românii din unele părți ale *Moldovei* serbeză pe *St. Trifon* de aceea, pentru că acesta, după credința lor, e mai mare peste *gadine*, că el dacă i se serbeză ziua, legă acestora gura, ca să nu mănânce legumele (2).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că de familia *Lăcustei*, despre care ne-a fost până aici vorba, se mai ține și un alt fel de lăcustă, și anume: *Lăcusta vînătă*, lat. *Pachytilus cinerascens* Fabr.

Despre lăcusta acesta spun Românii din *Transilvania* că cel ce va vedé-o, acela va fi om bogat (3).

(1) Dat. Rom. din Șieș-Cristur lângă Bistrița, com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) S. Fl. Marian, *Serbătorile la Români*, vol. I, p. 245—246.

(3) Cred. Rom. din Sereșel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

PĂRĂITÓREA.

(*Psophus stridulus* Fieb.)

Pe fânețele apătóse de pe sub pólele munților, dar mai cu sémă pe cele de prin munți, unde se află păduri întinse de brađi și de moliđi, trăesce un fel de lăcustă ce-vă mai mică decât lăcusta adevărată și de colóre cafenie sau négră, ale cărei aripi de dinainte sunt înguste și negre, iar cele din dărăt mai mari și roșii ca sângele, care, când sbórá, produce un fel de sunet părăitor.

Acest fel de lăcustă se numesce în Bucovina : *Părăitóre* (1), *Căluș negru* (2), *Cosaș roșu* (3) și *Arap* sau *Harap* (4); iar în Transilvania : *Lăcustă roșie* sau *Lăcustă roșietică* (5), lat. *Psophus stridulus* Fieb.

Numele de *Părăitóre* al acestuî fel de lăcustă îi vine de acolo, pentru că ea, după cum am spus, când sbórá *părăesce* cel de *Căluș-negru*, pentru că corpul său precum și aripile

(1) Dat. Rom. din Buninți, dict. de G. Dârja : «Cosașul cel mic, cu aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii, se numesce *Părăitóre*; pentru că când sbórá *părăesce*».

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi, și a celor din Carapciú, dict. de Vas. Cârciú.

(3) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan : «Cosașii, cari au aripi negre și roșii și carii când sbórá *părăesc*, se numesc *Cosași roși*».

(4) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi : «*Călușii mici*, cari se fac la munți, mai ales la loc pietriș, și cari au aripile de-asupra negre, iar cele de desupt roșii se numesc *Arap*, sing. *Arap* sau *Harap*, sing. *Harap*».

(5) Dat. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cele de dinainte îi sunt negre; cel de *Lăcustă roșie* sau *Cosăș roșu*, pentru că aripile sale cele din dărăt sunt roșii ca sângele; iar cel de *Arap* sau *Harap*, pentru că el, după cum se crede și se țice, se află prin părțile noastre tocmai de pe când a fost *Arapii* pe la noi, atunci a venit și el cu dînșii și de atunci i se trage sēmînța prin părțile acestea (1).

În fine Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred și spun că atunci, când se arată multe *Lăcuste roșietice*, e semn că va fi puțină ródă (2).

(1) Cred. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(2) Cred. Rom. din Serețel, com. de d-l Th. A. Bogdan.

CĂLUȚUL.

(*Locusta viridissima* L.)

Căluțul e de două feluri: unul mai mare, iar altul mai mic.

Cel mai mare se numește în Bucovina: *Căluț*, *Căluț mare*, *Căluț verde*, *Căluț de érbă*, *Căluț de câmp* (1), *Cosaș*, *Cosaș verde*, *Cosaș mare* (2), *Cosariu* (3), *Cobiliță* (4) și *Cobilițariu* (5); în Moldova: *Cosaș*, *Cosaș mare* și *Cosaș verde* (6); în Țera-Românească: *Lăcustă verde* (7); în Transilvania:

---

(1) Dat. Rom. din Stupca, com. de Dumitru Logigan; — a celor din Ilișesci; — a celor din Pătrăuț-pe-Siret; — a celor din Ropcea și Carapciu, dict. de Vas. Cârciu; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Opișeni, dict. de Iacob Popovici; — și a celor din Mahală, com. de Ionică al lui Iordache Isac.

(2) Dat. Rom. din Ilișesci; — a celor din Buniți, dict. de G. Dârja; — a celor din Stupca, com. de D. Logigan; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciū, Ioan Pusdrea și Vas. Văcărean.

(3) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi.

(4) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de G. Onciul; — a celor din Vicovul-de-jos, Vicovul-de-sus și Straja, dict. de T. Ionesi; — a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan; — și a celor din Ropcea și Carapciu, dict. de Vas. Cârciu.

(5) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea.

(6) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și Const. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariu; — și a celor din Opișeni, jud. Sucéva, dict. de G. Iacob.

(7) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138.

Căluț (1), *Căluț de érbă* (2), *Cosaciú* (3), *Cosaș* (4) și *Lăcustă verde* (5); în Bănat: *Scăluș* (6); iar în Ungaria: *Cosaș* și *Cosaș verde* (7), lat. *Locusta viridissima* L.

Cel mai mic se numește în Bucovina: *Căluț*, pl. *Căluți* și *Căiuți*, *Căluț mic*, *Căluț cenușiú*, *Căluț de câmp* (8), *Căluț de pământ* (9), *Cosaș* și *Cosaș mic* (10); în Moldova: *Căluț*, *Căluț mic* și *Cosaș mic* (11); iar în Un-

(1) Sextil Pușcariu, *Deminuția în limba românescă*, publ. în *Noua Revistă română*, Vol. I, p. 376.

(2) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680: «*Căluț de érbă* sau *Lăcustă verde* (*Locusta viridissima*). Un insect din ordinea ortopterelor. Antenele sunt mai lungi ca corpul... Se nutrește cu mușce și omide. Produce un șgomot particular, ciripire, prin frecarea aripilor. Se află prin câmpii și holde.»

(3) Sext. Pușcariu, op. cit., p. 376.

(4) *Enciclopedia română*, t. II, p. 376; — Ar. Densușian în *Revista critică-literară*, an. IV, p. 48: «Curiósă este susținerea d-lui Mayer că *Lăcusta* ar fi un împrumut, pe când cronicile noastre ne vorbesc încă în anii 1534—1540 de un Domn al Moldovei batjocorit *Lăcustă Vodă*, fiind că sub el *lăcustele* au prădat țera, iar *Căluț* și *Cosaș* sunt numai nisele speciilor de lăcuste, iar o lăcustă numită *Inșelătorie* nu există în în limba română, ci este o traducere a germanului *Sattelträger*.»

(5) *Enciclopedia română*, t. I, p. 680. — După cât îmi este mie până acuma cunoscut, poporul înțelege sub cuv. *Lăcustă* numai insectul numit lat. *Pachytylus migratorius* L. sau *Acridium migratorium*, germ. *Zug-Heuschrecke*, *Wander-Heuschrecke*. Prin urmare eu cred că *Lăcustă verde* este numai o simplă traducere din lat. *Locusta viridissima*.

(6) Com. de d-l Ioan Pâșlea, învățător la școla de lemnărit din Câmpulung: «În Bănat cosașul cel mare și verde, care se află prin érbă, se numește *Scăluș*.»

(7) Com. de d-l El. Pop: «Cosașii sunt de mai multe feluri, între cari cel mai frumos e *Cosașul verde*, care e și mai mare. Ei trăesc vara prin erburii și sbóră făcând mari sărituri în forma *puricelui*. Poporul îi numește cu numele colectiv de *Cosaș*.»

(8) Dat. Rom. din cele mai multe comune din Bucovina, precum: din Carapciú, dict. de Vas. Cărciú; — din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Oniciu; — și din Ilșesci, auđit singur încă pe când eram mic.

(9) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iacob Popovici.

(10) Dat. Rom. din Buniși, dict. de George Dârja; — a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariú; — a celor din Putna, dict. de Vas. Ungurean; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(11) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran și de Cost. S. Bucan; — a celor din Dumbrăveni, dict. de Gr. Olariú; — și a celor din Opișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

ria: *Cosaș* și *Cosaș mic* (1), lat. *Locusta cantans* Charp.

Căluțul său *Cosașul mare* e cam de 26 mm. de lung și pe spate de coloré verde ca érba, din care causă se numesce el și *Căluț* său *Cosaș verde*, iar pe de desupt adecă pe pântece e alb. El petrece de regulă prin érbă, de aceea se numesce și *Căluț* său *Cosaș de érbă* (2).

Căluțul său *Cosașul mic* e numai de 22 mm. de lung și pe spate în genere cafeniú-întunecat, iar laturile pântecelui verđi (3).

Căluțul mic trăesce de regulă, ca și cel mare, pe finețe și, fiind scortșos la picióre, *șirăesce*, adecă cântă într'insele ca 'ntr'o scripcă (4).

Numirea de *Căluți* său *Căiuți* a acestor două specii de insecte le vine de acolo, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, pentru că aú ochi mari boldiți, și cap ca la cai, și pentru că sar prin érbă ca și caii cei împiedicați de piciórele dinainte (5).

Numirea de *Cosaș* le vine de-acolo, pentru că, după cum spun o sémă de Români din *Bucovina*, *șirăesc*, adecă produc un fel de *șirăit* său sunet din picióre și din aripă ca și când ar cosi cine-vă érbă, său ca și când ar bate cine-vă cósă (6).

(1) Com. de d-l El. Pop.

(2) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean și Sam. Lucaciú.

(3) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — și a celor din Oprișeni, dict. de Iac. Popovicí: «*Căluțul mic* său *Căluțul de pământ* vine ca arama întunecat».

(4) Dicț. de Iac. Popovicí.

(5) După spusa Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovicí; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu: «Se numesc *Căluți* pentru că sar prin érbă ca caii»; — și a celor din Budeniș, dict. de Măr. Dutcă: «*Căluțul de érbă* său *Căluțul mic* se numesce de aceea ast-fel, fiind-că sare ca un *căluț*».

(6) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariú; — a celor din Frătăuțul-vechiú, dict. de G. Onciul: «*Cântecul Căluțului* e ca și când cine-vă ar bate cósă»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — și a celor din Putna, dict. de Sam. Lucaciú; — S. Fl. Marian. *Ornitologia pop. rom.*, t. I, p. 59: «De altă parte sute și mi de *Căluți* său *Căiuți* și *Călușei* sar în colo și'n cóce prin érbă, producând prin

Maî departe se numesc ei *Cosași* și de aceea, pentru că taio erva ca și când ar cosi-o (1), precum și pentru că petrec nu numai prin erva, ci și pe *cosiri*, adecă pe fânețe cosite (2).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din comuna Fărăgău, *Căluțul mare* se numesce de aceea și *Cosaș*, pentru că el dintru început întru adevăr a fost cosaș.

Iată și legenda respectivă :

«Pe vremea când *Sfîntul Iosif* și cu *Domnul Christos* erau ascunși de frica păgânilor în nisce erburî înalte până în brâu, se dice că ar fi venit un *cosaș mare*, mare, care aveà o cósă cât trei, ca să cosescă erva în care erau ascunși *Iosif* și cu *Christos*.

«*Domnul Christos*, vedëndu-l că a venit să cosescă și temëndu-se ca nu cum-vă prin cosirea erbii să fie descoperit de păgânî, l-a rugat să nu cosescă.

«Cosașul însă, pe lângă tótă rugămîntea Domnului *Christos*, a început să cosescă câmpia în ciudă, că dór și el erà păgân, și apoi de vrut ar fi vrut și el cu tot sufletul ca să-l prindă.

«*Domnul Christos*, vedënd acésta, se rugă lui *Dumnezeu* ca să-l facă piedici cât de mari, căci nu sosise încă séra și erà cât pe aici să se gate câmpul.

«*Dumnezeu* îl ascultă și a dat o căldură de țî se uscă și limba în gură de înfierbințelă.

«Cosașul însă își aruncă tóte hainele de pe el de se lăsă numai în cămașe și cosià din greu, fără de a luà în sémă căldura și năduful cel mare.

«*Dumnezeu*, vedënd că nu e modru de împiedicare, a dat o vreme rea și urită, de să nu-ți coți nici cănele din casă.

«*Cosașul* însă își îmbracă tóte hainele și haida iarăși «*ciors*, *ciors*» maî departe, tăind nisce brazde cât drumul de late.

«*Domnul Christos*, vedënd sporul cosașului, tremură ca

---

săriturile lor un fel de sunet, ce sémână fórte mult cu sunetul ce-l produc cosașii când cosesc, din care causă în unele locuri se maî numesc aceste mici vietăți încă și *Cosași*»

(1) După spusa Rom. din Putna, dict. de Vas. Vacărean și I. Pusdrea.

(2) După spusa Rom. din Moldova, com. Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Cosașul* se numesce ast-fel pentru că trăsce pe *cosire*»

varga de frică că l-or afla păgâni, și așa necăjit cum eră. Ingenunchiă și începù a-l blestemă dîcînd:

«Afurisit să fiî tu, cosașule blestemat și neascultător! și cât timp vei mai trăi de acuma înainte, alta nimic să nu faci, ci mereu să tot cosesci, și nici când nici un spor să nu ai! Până va fi lumea să trăesci tot printre ómenî cosași, printre cari alergînd, să-ți taie picioarele ca pedépsă că nu m'ai ascultat!

«Omul-cosaș, cum a auđit acest blestem, îndată s'a și schimbat într'o gujulie mică și verde ca érba și lungă în picioare, care și astăđi se mai vede prin finețe și rituri alergînd și sărînd printre firele de érbă și alergînd pe dinaintea cóselor ómenilor muncitori.

«Și acéstă gujulie se chémă *Cosaș*» (1).

O altă legendă, tot din *Transilvania*, com. Budac, care ne arată de unde și de când i se trage *Călufului mare* numirea de *Cosaș*, sună precum urméză:

«Când s'a născut *Domnul Christos*, tóte vitele, câte se aflaü în staulul unde s'a născut el, eraü late de flămânde, iar ca să vină cine-vă și să le arunce în iesle măcar o mână de fân, nici vorbă.

«*Maica Domnului* l-a rugat pe stăpânul de casă ca să le arunce măcar vre-o furcă de fân, că îi eră milă de bieteile vite, vėđîndu-le cu pėrul întors pe spate de flămîndite și slăbite ce eraü.

«Jupânul gazda însă îi răspunse, dând din umere, că el nu are nici o mână de fân, fiind-că totul s'a gătat și de aceea, măcar să vreă, n'are ce să le deă.

— «Apoi de ce n'ai făcut mai mult fân astă vară? — îl întrebă *Maica Preacurată*.

— «De ce? . . . de aceea, că mi-a fost lene să cosesc: — fu răspunsul gazdei.

— «Noa! dacă stă tréba așa,—îi dîse *Maica sfintă* mai departe supérată, — în *Cosaș* ai să te prefaci și viéța-ți întregă nimic n'o să lucrî alt ce-vă decăt ca din zori de diminéța și până în umbra nopții necontentit să tot cosesci și cu tóte acestea nici un spor să n'ai!

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

«Și cum a rostit *Maica preacurată* cuvintele acestea, jupânul gazdă, cel nepăsător de vitele sale, s'a prefăcut într'un *Cosaș*, și *Cosaș* a rămas și până în ziua de azi!» (1).

Călușii, atât cei mari cât și cei mici, se arată mai tare în timpul veri, și anume când e căldura mai mare (2).

Ei încep de regulă a *țirăi*, adică a cânta cam de pe la mijlocul lui Iulie, cântă totă luna lui August, precum și o bucată din Septemvrie, și apoi încetă de *țirăi* (3).

Iar când *țirăesc* sau cântă tare e un semn că va fi vreme bună, (4) pentru că ei *țirdesc* în genere numai atunci când e sau când are să fie secetă, iar când e plöie atunci nu *țirăesc* (5).

Când prind nemijlocit după o plöie iară-și a *țirăi*, atunci asemenea e semn de vreme bună (6).

În anii, în cari se arată mulți *Căluși* sau *Cosași*, spun Românii din *Bucovina*, că va fi fomete mare de fân, pentru că ei mănâncă atunci foarte tare érba (7).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și spun că atunci când se arată mulți *Cosași* e semn de un an bun, iar când se arată puținii e semn de an sărac (8).

Tot la Românii din *Transilvania* mai există, pe lângă această credință, încă și cea următoare și anume:

Cel ce va vedé de timpuriu *Cosași*, acela va avé vite grase (9).

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) După spusa Rom. din Ilișesci, com. de cumnatul meu Ermolaiu Ghiuță, și a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea.

(3) După spusa Rom. din Oprișeni, dict. de Iac. Popovici.

(4) Dto.

(5) După spusa Rom. din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu; — a celor din Putna, dict. de Văs. Văcărean și I. Pusdrea: «*Cosașul* se arată numai la secetă, iar la plöie nu se arată nici odată.»

(6) După spusa Rom. din Carapeiu, dict. de Vas. Cărciu.

(7) După spusa Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Putna, dict. de I. Pusdrea; — și a celor din Galanesci, dict. de Precup Galan: «Când sunt mulți *Cosași* sau *Cobilife*, după cum le mai spun unii, și e mare secetă, atunci pasc mai totă érba și mai ales pe cea mai mică.»

(8) Cred. Rom. din Fărăgău, com. de d-l Th. A. Bogdan: «Vaî de anul în care sunt *furnici* multe și *cosași* puținii»; -- și a celor din Bistrița: «*Cosași* mulți a fi, e semn de an bun, iar când nu sunt *Cosași* mulți, cruță ce ai.»

(9) Cred. Rom. din Cosma, com. de d-l Th. A. Bogdan.

Când sunt mulți *Căluți*, atunci pescarii din *Bucovina* îi întrebuințază, cu deosebire pe cel mic, la prins pesce. Îi culeg de pe fânețe și-i pun în undiță. *Căluți* se mișcă, și așa prind apoi pesci cu dinșii, și mai cu sémă *păstrăvi* precum și un fel de pesci mici, numiți în unele părți ale Bucovinei, precum bună-óră în Vicovul-de-sus, *porșori*, sau *proșori*. sing. *porșor* și *proșor* și *coblici*, sing. *coblic*, iar în altele *porcușori*, sing. *porcușor* (1).

O sémă de Români însă nu numai că-i întrebuințază la prinsul pescilor, ci atât pe cei mari, cât și pe cei mici, îi strâng și-i dau la găini de mâncat (2).

(1) Dat. Rom. din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi; — a celor din Bunint. dict. de G. Dârja; — și a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădătan: «*Cosașii* verși ca érba sunt mari și mușcă, dar mușcătura lor nu strică, pentru că nu e veninósă. *Cosașii* mici sau *Căluți* se întrebuințază la prins pesci și mai cu sémă *păstrăvi*».

(2) Dat. Rom. din Vicovul-de-jos, com. de George Chifan, stud. gimn.

CĂLUȘELUL.

(*Decticus verrucivorus* L.)

Afară de *căluși*, despre care ne-a fost vorba în articolul premergător, mai cunosc Români încă și un alt fel de căluș după nume. Acela e *Călușelul* (1) numit altmintrelea în Bucovina și *Căluș pestriț*, *Căluș roșietic*, *Căluș gălbui* (2) și *Cosaș pestriț* (3); în Moldova: *Cosaș roșietec* și *Cosaș gălbui* (4); în Transilvania: *Călușel* (5); iară în Țera-Românească *Călușel* și *Lăcustă de erbă* (6), lat. *Decticus verrucivorus* L.

Călușelul e cam de aceeași mărime ca și *Călușul mare* sau *Cosașul*. Se deosibesce însă de acesta atât prin colora corpului, cât și prin a aripilor sale. Pe când cel dintâiu e prisne verde, pe atunci corpul acestuia e mai mult roșietic sau cărămiđiu și împestrițat ici-colea cu puiuți cafenii și mai cu sémă pe aripile cele dinainte sau de-asupra, iar pân-

---

(1) Dat. Rom. din Ilișesci și Știulbicanî, precum și din alte sate din Bucovina.

(2) Dat. Rom. din Igesci, dict. de I. Danilescu: «*Căluși* sunt de mai multe feluri și se deosibesc unii de alții nu numai după mărime, ci și după coloré. Așa unii sunt *verđi*, alții *gălbii*, și iarăși alții roșietici și cu puiuți pe dînșii.»

(3) Dat. Rom. din Buninți, dict. de G. Dârja;—a celor din Șcheia, dict. de Gavr. Berariu;—și a celor din Putna, dict. de Vas. Văcărean.

(4) Dat. Rom. din Pășcani, dict. de Iord. Bran și Const. S. Bucan.

(5) Com. de d-l Andr. Bărsan, prof. în Brașov: «Sub *Călușei* se înțeleg în Drăguș, com. Făgărașului, după comunicarea d-lui prof. Dim. Făgărășan, un soi de lăcuste.»

(6) V. S. Moga, *Lăcusta călătore*, publ. în *Albina*, an. II, Bucuresei 1899, p. 1 265.

tecele îi este mai mult gălbui, din care cauză se și numesc el apoi în cele mai multe părți *Căluț* sau *Cosaș pestriț* și *Căluț* sau *Cosaș gălbui*.

Afară de acesta, *Călușelul* are încă și o gură foarte puternică, din care cauză o sémă de Români din Țera-Românească îl întrebuintează la scóterea *negilor* sau *negeilor* de pe mâni sau de pe corp. Când *Călușelul* este apropiat cu gura de un *neg* sau *negel*, acesta este smuls de pe corpul omului cu rădăcina cu tot cu o iuțelă de necrețut (1).

---

(1) V. S. Moga, op. cit., p. 1265.

GRIERUL.

(*Gryllus campestris* L.)

Grierul se mai numește în Bucovina încă și *Grieruș* și *Greluș*; în Moldova: *Grier* (1), *Greuruș* și *Griuruș* (2); în Țera-Românească: *Greer* (3), *Greere*, *Greeruș* (4); în Transilvania: *Grier* și *Grieruș* (5); în Banat: *Greeruș* și *Greluș* (6); în Țera Ungurească: *Greluș* și *Greuruș* (7); iar la Români din Macedonia: *Ținđiră* și *Țiripuliū* (8).

Grierul e de două feluri și anume: unul de câmp și altul de casă.

Grierul de câmp, numit altmintrelea în Bucovina încă și *Călușel*, *Căluș de câmp* (9) și *Scripcăraș* (10), lat. *Gryllus*

---

(1) *Rîndunica*, revistă literară, științifică și folcloristică, an. I., Iași 1893, p. 105.

(2) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de Iord. Bran: «*Greurușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*, și aceștia în privința colorii corpului sunt de mai multe feluri.»

(3) B. Nanian, *Zoologia*, p. 138;—D. Ananescu, *Zoologia*, p. 219.

(4) L. Șăinean, *Încercare asupra semasiologiei limbii române*, București 1887, p. 91.

(5) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(6) *Familia*, an. XXVI, Oradea-mare 1890, p. 479; — G. Cătană, *Poveștile Banatului*, t. III, Gherla 1895, p. 35.

(7) Com. de d-l El. Pop: «*Grelușul* e de două feluri: *de câmp* și *de casă*.»

(8) Com. de d-l Per. Papahagi: «*Ținđiră* (Epir) și *Țiripuliū* e un fel de greere, care trăește lângă cuptore și în câmpie; își face gaură în mod curb și cântă într'una.»

(9) Dat. Rom. din Mitocul-Drăgomirnei, sat în distr. Sucevei, și în Frălăușul-vechiu.

(10) Dat. Rom. din Tereblecea, sat. în distr. Siretului.

campestris L. se deosebesce de *Grierul de casă*, lat. *Gryllus domesticus* L. atât prin mărime cât și prin colóre.

Grierul de câmp e negru, are cap mare, bolocănos și corp scurtuț, iar *Grierul de casă* e ce-vă mai subțirel și mai lungăreț, are cap mai mic și colóre gălbinie.

Despre acești doi *Grieri* și cu deosebire despre cel de casă, Româniî din *Transilvania*, și anume cei din Abafai lângă Reghin, aũ următórea legendă:

«Se ȓice și se povestesc, că pe vremea *Nasceriî Domnului Christos* eră o păsėruică frumósă ca și care nici una nu eră așă de frumósă, căci doar, cum o și fi, când ea aveà pene galbene ca aurul, clonț frumos ca argintul, și apoi un trupșor subțirel și drăguț, de să te tot uiți la ea. Dar pe cât eră de frumósă, pe atăta eră și de sburdalnică, neastimpėrată și neascultătore.

«Păsėruica acėsta eră prietenă bună cu *Maica sfintă*, căci doar și ei îi plăceaũ cântările păsėruicilor cu glasul mândru.

Când eră *Maica sfintă* supėrată, ea venià și o mângăià cântându-î cãntece de-ți storceà lacrămi din ochi și te inveselià, de ai fi fost și pe patul morțiî.

«*Maica sfintă* încă o ajutà pe frumósă eî păsėruică, când o ajungeà ce-vă necazuri, așă când i se stricà cuibul, ea îi ajutà să și-l clădească.

După ce însă *Maica sfintă* a avut pe *Domnul Christos*, prietenia între dinsa și păsėruica cea frumósă s'a stricat, că păsėruicii nu-î plăceaũ copiii și mai cu sémă când îi auȓià plângėnd, gândind că-î batjocoresc cãntecul. Pentru aceea de câte ori îl vedeà pe *Domnul Christos* tót-deauna îl batjocorià scâncindu-se și schimosindu-se: *gri, gri, gri*; — *gri, gri, gri*.

Domnul Christos, auȓind-o se speria de ea și plãngeà de te lovia mila.

Maica sfintă, vedėnd obrăznicia păsėruicii, a alungat-o de la casă, blestemând-o ca din frumósă, cum e, să se facă una dintre cele mai urite gujulii, și trăind numai în *scănceli* să cãnte ȓiua și nóptea numai tot *grigri, gri; grigri, gri*, în semn de pedėpsă, că și-a bătut joc de copilul lui Dumnezeu.

«De atunci paserea aceea nu mai trăescce, ba nici pomană

nu mai este din vița și parodița ei, căci câte trăiaă pe atunci din felul ei, toate s'au schimbat în *Grierușă* cântând și până în ziua de azi pe la vatra focului, batjocorind și acum copiii omenilor cu *gri, gri; grigri, gri* (1).

O altă legendă a *Grierului*, tot din *Transilvania*, com. Țagșor pe Câmpie, sună precum urmază :

«Pe vremea lui *Alexandru împărat* trăia un fecior frumos ca o fată de 16 ani și harnic de n'avea soție, dar posnaș de-i merse vestea și povestea peste toate țările.

«Fetele de împărați se muștraă aruncându-și câte în lună și în soare, povestindu-se și hulindu-se de erau de mirare la toate nămurile. Fie-care se ținea că numai a ei trebuie să fie, că numai ea e vrednică de un bărbățel ca el.

«Eră și frumos feciorul acela de n'avea soție. Dar apoi când îl aușiaă cântând, te făcea de-ți sta mintea în loc, așa glas mândru și plăcut avea.

«Nu-i vorbă chiar și mamele fetelor se îndrăgiseră în el, ba și împărații moșnegi cu barba până la genunche încă își dădeaă genele și sprincenele lor stufoșe în lături ca să vadă pe fătul cel frumos ca o minune și scump ca un boț de aur.

«Tată lumea îl plăcea, numai *Alexandru împărat* nu-l putea vedé în ochi, atât de urit îi eră. Căci cum, Dómne, nu l-a avé urit, când el eră împăratul cel mai mare și mai vestit din lume, și tot nu eră băgat în sémă nici pe departe de fetele celor-lalți împărați. Din pricina acésta s'a și început apoi o ură între ei, de nici *Sórele*, care pe atunci umblă pe pământ, nu i-a putut împacă.

«*Alexandru împărat* s'ar fi împăcat bucuros cu cel *Făt-frumos*, pe lângă învoiéla, ca el nici când să nu mērgă în povești la drăguța sa.

«*Făt-frumos* însă își bătea joc de învoiéla lui *Alexandru împărat*, și în ciuda lui tot mai des se ducea la drăguța lui, și-i cântă câte numai le scia.

«*Sórele*, vedēnd batjocura ce o făcea *Făt-frumos*, l-a luat odată la fugă și l-a alungat așa de mult că, din alb și frumos cum eră, s'a făcut negru ca cărbunele, și din mare și voinic ce eră, s'a făcut numai cât o alună, ascundēndu-se la

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

o femeie săracă sub vatra focului, de unde strigând femeii: «*griji, griji, griji; griji, griji, griji!* ca să nu mă găsească *Sórele!*» s'a prefăcut în *Grieruş*.

«*Sórele*, auđindu-l, i-a ęis :

— «No! tot acolo să ęedl, ęi flămând ęi însetat ęiua ęi nóptea să tot strigi numai tot : *griji, griji, griji ! griji, griji, griji!*

«Fetele cele frumoşe, auđind de întimplarea aceea, s'au superat rău, ęi, prefăcându-se ęi elo în *Furnică*, i-au cărat de mâncare bietului *Grieruş*, ęi îi cară încă ęi în ęiua de ađi, ca să nu mórá de fóme (1)».

Grierul de câmp, după credinţa Românilor din *Bucovina*, e *năsdărăvan* ęi cu mult mai tare de fire decât *Cocoşul*, pentru că el cântă nu numai ęiua, ci ęi după ce însereză până la mieđul nóptii. El cântă adecă ęi asupra *Puterii nóptii*.

Şi fiind-că *Grierul* are o fire atât de tare, de aceea cântă el pretutindenii nu numai în locurile cele fóрте adese ori cercetate de ómenii, ci chiar până ęi în cele mai singuratice ęi pustii, fără ca *Puterea nóptii* să aibă vre-o înriurire óreşicare asupra lui.

Din potrivă, dacă s'ar încumetă ęi ar cântă vre-un cocoş în ast-fel de locuri singuratice ęi pustii, atunci *Puterea-nóptii* cu mult mai uşor ar înriuri asupra lui ęi fóрте lesne ar pute să slăbescă de fire.

Prin urmare un om, care e nevoit să petrecă nóptea într'un loc singuratic, într'o pustietate, cum aude un *Grieruş* cântând în apropierea sa, îndată se mai liniştesce.

Fiind *Grierul năsdărăvan* ęi ca atare putend el cântă până la mieđul nóptii, de aceea se mai numesce el de către unii din Români încă ęi *Cocoşel de nópte* sau *Cocoşel de miezul nóptii*.

În sfârşit, tot pentru că *Grierul* e *năsdărăvan*, cunoşce el îndată atât pe omul pe al căruí câmp sau în a căruí casă petrece, cât ęi pe cel străin. De aceea el nici când nu face celui de casă sau celui cu câmpul vre-un rău sau daună, afară dór numai atunci când e zidărit. Celui străin însă nu

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

odată îi face câte o stricăciune, care n'o pôte așa de lesne uită, adecă saū îi róde straiete, saū i se bagă în urechi, saū altele de asemenea îi face (1).

Sunetele, ce le produce *Grierul de câmp* cât și *cel de casă* prin frecarea aripilor una de alta și prin mișcarea piciorélor din dărăt, se exprimă în genere de către toți Români din Bucovina prin verbele *a firăi* și *a cântă*, pentru că Grierul, după cum am amintit mai sus, e încă un fel de *cocoșel*.

Grierul *firăesce* saū cântă de cum se desprimăvărăză și până către sfârșitul tórnei, când începe a se răci.

Jirăitul lui însă însemnéză nu numai desfătare, ci el prevestesce adesea-orî și schimbarea timpului. Din cauza acesta apoi Grierul se și consideră de către toți Români și mai ales de către cei din Bucovina de un *vestitor al vremii*.

Așa cei mai mulți Români din Bucovina cred și spun că atunci când cântă *Grierul-de-câmp* cu capul afară, adecă spre gura borții în care locuesce, e un semn, că are să fie vreme bună, frumoasă, senină, căldurósă, iar când cântă cu capul în bortă și cu abdomenul întors spre gura acesteia, are să fie vreme rea, posomorită, vînturósă, ploioasă și frigurósă, căci precum s'a întors el în borta sa, așa se vor întorce și norii și va plouă (2).

Alții însă spun că atunci, când cântă *Grierii de câmp* mai des, are să fie *moloșag*, adecă vreme móle, iar când cântă mai rar, are să fie vreme bună, senină (3).

Alții iarăși dic că dacă *Grierul de câmp* cântă tare, are să se facă vreme bună, iar dacă cântă mai încet are să se facă vreme rea (4).

(1) Cred. Rom. din Volcineț, sat în distr. Siretului, dict. de Ioan Morariú, și com. de Al. Jijie, stud. gimn.

(2) Cred. Rom. din Mihoveni, Mitocul-Dragomirnei și Costina, sate în distr. Sucevei; — a celor din Volovăț, sat în distr. Rădăuțului; — a celor din Pătrăuți-pe-Siret, sat în distr. Storojinețului, com. de mai mulți stud. gimn.; — și a celor din Părtescii-de-sus, sat în distr. Homorului, dict. de Domnica Bărănaiú.

(3) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos, sat în distr. Rădăuțului, com. de G. Teléga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Bilca, dict. de Catrina Crăsnean.

În sfârșit dic unii că dacă *Grierul de câmp* cântă, va urmă vreme bună, iar dacă nu cântă va urmă vreme reă (1).

De regulă însă se crede că atunci, când cântă *Grierul de câmp* și mai ales pe timpul cositului, are să plouă cât de curând, iar când nu cântă, atunci are să fie vreme bună (2).

Pe când *Grierul de câmp* prevestesce, după cum am văzut, numai schimbarea timpului, pe atunci *Grierul de casă* prevestesce nu numai schimbarea timpului, ci și alte întâmplări.

Așa, când cântă grierul acesta cu capul în bortă, se crede că stăpânului de casă îi va merge rău, iar când cântă cu capul afară, îi va merge bine (3).

Când cântă tare e veste de bucurie, iar când cântă mai încet e veste reă de supărare; ori când cântă tare, se va face afară vreme môle sau să plouă, iar când cântă încet va fi secetă (4).

Când cântă séra va fi vreme bună, iar când cântă dimineața vor veni oștei (5).

Când cântă înainte de ce are să călătorască unde-vă stăpânul casei, sau și altul cine-vă dintre căseni, e semn rău. căci atunci respectivului trebuie numai decât să i se întâmple vre-o nenorocire sau o altă neplăcere în călătoria sa, sau se va întorce cu o pagubă acasă (6).

În fine se mai crede că dacă unui om are să i se întâmple vre-o nenorocire, atunci *Grierul-de-casă* vine cu vre-o două sau trei zile înainte de acesta și cântă vre-o două sau trei serii în casa omului acelaia, iar după ce a suferit omul nefericirea, se duce iarăși de la casa lui (7).

După credința Românilor din *Moldova*, cântatul său țirai-

(1) Cred. Rom. din Buniți, com. de Vas. Strachină, stud. gimn.

(2) Credință foarte lătită în Bucovina.

(3) Cred. Rom. din Volovăț, com. de Ilie Buliga, stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Catrina Epure;—S. Fl. Marian. *Sărbătorile la Români*, vol. I, p. 121.

(5) Cred. Rom. din Cireș, sat în distr. Storojinețului, dict. de Domnica Burla.

(6) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, sat în distr. Câmpulungului, dict. de Catrina Latiș.

(7) Cred. Rom. din Bosanci, sat în distr. Sucevei, com. de Sim. Șutu, stud. gimn.

tul *Grierilor de casă* prevestesce *noroc* (1), iar după a celor din *Banat* și *Transilvania* nenorocire sau chiar *mörte*.

Iată ce scrie d-l A Iana în privința credinței Românilor din *Banat*:

«Se întâmplă cu deosebire în zidurile vechi, că îndată ce sörerele apune și începe a inseră, *Grieruși* încep a cântă. Acastă cântare, în felul ei, se consideră de popor de öre-care semn pentru respectiva casă ori familie, cređându-se că dacă cântă *Grierușul* de-asupra de căpătăiul capului familiei, atunci mörre unul din familie, iar din contră la piciorre, mörre ori se întâmplă altă nenorocire mare în casă, ori unui prietin sau rudenie» (2).

Iar d-l Th. A. Bogdan își scrie, cu privire la cele ce cred Români din *Transilvania*, următörele:

«Când îți cântă *Grieruși* la casă, însamnă a pustiü (3).

«*Grieruși* când îți cântă sub pat, e semn că o să-ți cânte și popa, adecă ai să mori (4).

«Cine are *Grieruși* la casă să-și facă sfeștanie» (5).

Grierul de câmp petrece de regulă pe locuri uscate, și anume pe fânațe, pe cöstele delurilor, unde bate sörerele, și pe arături nisipöse, în borți pe cari și le face singur în pămînt și cari sunt cu puțin ce-vă mai largi de cum e grosimea corpului său. Și nici când nu se depărtază de borta sa. De aceea nici nu se pöte lesne prinde.

Cu töte însă că *Grierul de câmp* e așa de precaut, totuși băeți, voidn a se jucă cu dînsul, sciü să-l scötă fără nici o greutate. Și iată cum!

Iaü un paiü sau un bețișor subțirel, îl bagă pe încetișorul până în fundul borții, care e făcută de obiceiü sub fața pămîntului și numai spre fund ce-vă mai adâncă, și după ce l-au băgat, îl strigă să ősă afară.

Grierul, zidărit fiind, se prinde cu piciorrele dinainte

(1) *Rîndunica*, an. I, p. 105: «Pe cât e de noroc, când cântă *Grierul* la casă, pe atăta e semn reü, când năvălesc peste tine alte animale.»

(2) *Din credințele poporului român din Maidan lângă Oravița*, publ. în *Familia*, an. XXVI, p. 497.

(3) Cred. Rom. din Rebra.

(4) Cred. Rom. din Coșna, Bistrița.

(5) Cred. Rom. din Fărăgău, Romuli și Telciü.

de paiu și nu se lasă de el, până ce nu e scos cu totul afară.

Acésta însă se întâmplă mai cu sémă în timpul verii, când e foarte cald (1).

Băeții români din *Macedonia* îl scot cu apă fiertă, și după ce l-au scos, îl pun într'un pahar cu verdețuri numite *sălată*, unde totă noaptea o duce apoi într'un *fir*, *fir* (2).

Grierul de casă petrece în genere prin casele ómenilor și prin apropierea acestora.

Pripășirea și înmulțirea grierului acestuia prin casele ómenilor se întâmplă, după credința și spusa Românilor din Bucovina, în următorul mod:

Când se face o casă nouă și proprietarul ei nu scóte tóte surcelele dintr'insa afară, ci le lasă innăuntru, din *surcelele* său *ciurcelele* acelea, după cum le mai numesc unii, es apoi *grierii* (3).

În genere însă se crede că la fie-care casă nouă vin grierii și mai cu sémă de la cele părăsite, iar când cele nouë încep a se învechi, atunci și grierii încep a le părăsi și a se duce în alte părți (4).

Când se face un cuptor, o sobă sau un horn nou, sau când se preface unul dintre acestea, și stăpânul casei nu se interesază ca locul unde se face să fie cât se póte de curat, ci-l începe și-l face pe surcele mărunțele sau alte gunóie, din surcelele sau gunóiele acelea es apoi *Grierii* (5); orî dimpreună cu lutul trebuincios spre facerea acestora, aduce și vreun cuib de grieri și soba, cuptorul, hornul său ce este se zidesce pe capul grierilor (6).

(1) Datina băeților români din cele mai multe sate din Bucovina.

(2) Com. de d-l Per. Papahagi.

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-nou, Frătăușul-vechiu. Horodnicul-de-sus și Cupca, com. de mai mulți stud. gimn.

(4) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Catrina Dascal.

(5) Cred. Rom. din Broscăușul-vechiu, sat în distr. Storojineșului;—din Todiresci, sat în distr. Sucevei, și Horodnicul-de-jos, com. de mai mulți stud. gimn.

(6) Cred. Rom. din Tereblecea, dict de C. Epure;—a celor din Bilca, dict. de C. Crăsnean;—și a celor din Cireș, com. de Vas. Burla, stud. gimn.

Când se aduce lutul din *lutărie* Lunia, adecă la începutul săptămânei sau când e *lună nouă*, sau într'o ȃi de sec, precum Miercuri ori Vineri, și cu lut de acela se unge apoi casa sau pe jos (1).

Dacă femeile sunt une-ori constrinse să aducă numai decât lut din *lutărie*, când e *lună nouă* sau într'o ȃi de sec, atunci când îl sapă, trebuie să ȃică :

Eū lutul acesta-l ieū,
Dar *grieruși* nu-i ieū!

Iar rostind cuvintele acestea, trebuie să ieā de trei ori câte puțin lut în mână și tot de atātea ori să-l arunce în grōpa din care l-au săpat (2).

Maī departe se crede cā *Grierul de casā* se pripășese la casa omului atunci, când se măturā în casā Sāmbātā sēra după ce a apus sōrele (3), sau când scōte plugarul întâia ōrā plugul, și după ce a arat, venind acasā, îi picā țērinā din opincī (4).

În fine, când ōmenii nu ȃin pe *Trif cel nebun*, care e stāpānul tuturor *gāndacilor*, *gujuliilor*, *gāzelor* și al *omiȃilor* și a cārui ȃi picā tot-deauna la 1 Faur, atunci se înmulțesc și *grierii* prin casele ōmenilor (5).

Grierul de casā atāt după credința Romānilor din Bucovina, cāt și a celor din Romānia, e un insect cu inimā bunā spre casa omului (6).

Casele, în carī se aflā mulți *grieri*, se crede cā sunt

(1) Credința tuturor Romānilor din Bucovina.

(2) Cred. și dat. Rom. din Mihoveni, com. de Vas. Strachinā.

(3) Cred. Rom. din Fundul-Sadovei, dict. de Catr. Latiș.

(4) Cred. Rom. din Todiresci, sat în distr. Sucevei, com. de Nic. Rādășan, stud. gimn.

(5) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiu Prelipcean.

(6) T. G. Djuvara, *Superstițiuni populare la Romāni și la diferite popōre*, publ. în *Țēra nouā*, an. II, Bucuresci 1886, p. 262 : «Dacă țēranul romān, ca și cel frances, iubesce cāntecul monoton, dar vesel al *greerului*, pe care îl considerā ca protectorul vetrei sale, apoi acēstā dragoste superstițiosā nu trebuie să ne surprindā, cāci o gāsīm pānā la aborigenii Europei sau Arianii, carii pe malurile Indului credeau cā *greerul* este veselia și prosperarea casei.»

făcute pe loc curat și prin urmare că sunt norocoase (1).

Iar când se îmulțesc tare, atunci e un semn că anul ce urmăzează are să fie un an ploios, dar tot odată și roditor (2).

Fiind *Grierii* cu inimă bună către casa omenilor, Românii nici când nu-i prigonesc nici nu-i omorâ, ci le dau pace să trăească, întâi pentru că ei, după credința lor, șed numai trei sau cel mult șapte ani la casa omenescă, și apoi se depărtează singuri; al doilea pentru că nedându-le pace și prigonindu-i, se îmulțesc cu mult mai tare (3), și al treilea pentru că nu cum-vă prigonindu-i și omorându-i cei-lalți ce rămân să li se bage în urechi. Căci se crede că dacă i-a intrat cui-vă vre-un grier în ureche, numai din cauza aceea i-a intrat, pentru că mai înainte de acesta ar fi ucis vre un alt grier de casă (4).

Iar aceia cărora li s'a băgat vre-un grier în ureche, și nu caută să-l scôtească cât mai de grabă afară, se bolnăvesc de urechea respectivă și mai pe urmă asurdează (5).

Ba, ce este încă și mai periculos și mai rău, adese-orî se întâmplă că neputându-l de grabă sau de fel scôte, respectivului i se umflă tot capul, nebunesc de durere și trebuie să moră, pentru că *grierul îi råde crierii* (6).

Mâncându-i crierii și murind respectivul, atunci dacă din întâmplare grierul ce i-a intrat în ureche a fost femeiușcă, îi es pe nas în loc de unul deose sau și mai mulți grieri, pentru că neputându-se omori femeiușca, se ouă în ureche și se îmulțesc în cap ca și în alt loc (7).

(1) Cred. Rom. din Costina, com. de Vas. Huțan, stud. gimn.; — și a celor din Volcineț, dict. de I. Morariu.

(2) Cred. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla; — și a celor din Broscăuțul-vechiu, dict. de Iléna Bahriu.

(4) Cred. Rom. din Horodnicul-de-jos; — și a celor din Tereblecea, dict. de Ana Nimigean: «Dacă omori un *grier*, soțul lui intră în ureche.»

(5) Cred. Rom. din Frătăuțul-vechiu, dict. de Axenia Sofroni; — a celor din Reusenî, sat în distr. Sucevei, com. de V. Pop; — a celor din Bălăceana și Stupca, com. de G. Jemna și Onufreiu Căilean.

(6) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, sat în distr. Gurei-Homorului, dict. de Pant. Tatarău; — și a celor din Bălăceana, Reusenî, Frătăuțul-vechiu și Todiresci.

(7) Cred. Rom. din Șcheia, com. de d-l P. Prelipcean.

Maî departe se crede că grierul, care a intrat în ureche și nu s'a putut scóte afară, nu odată ese până la gura urechii, cântă un timp, și după aceea iar se bagă înapoi (1).

De aici apoi durerea cea crâncenă și la urmă nebunélă.

Acéstă nenorocită întimplare se vede că a dat maî pe urmă nascere ȓicalei: «*pare că are grieri în cap*», care e fórte usitată în Bucovina și care se aplică de regulă unui om, ce umblă încolo și încóce buimac de cap, ca și când n'ar fi cu tótă mintea.

Însă vorba Românului: *bóle de-ar fi, că lécuri se găsesc destule*.

De s'a întimplat să-i intre cui-vă un grier într'o ureche, n'aștéptă până ce i s'ar întimplă atare nenorocire din cauza acésta, ci cum s'a băgat innăuntru, caută tóte chipurile și mijlócele ca să-l scótă cât maî de grabă afară viú orî mort.

Iar mijlócele cele maî usitate spre scopul acesta sunt următórele.

Iaú frunze de *Ciumăfae*, le ung cât se póte de gros cu miere frămîntată cu *Mac alb* și le pun la ureche. Grierul în urma acésta ese afară (2).

Tórnă în ureche apă călduță (3), saú unt-de-lemn sfințit (4), saú móre de pepeni (5), saú rachiú orî oțet (6), saú slatină curată cu *sare mare* (7).

Cum s'a turnat una dintre aceste fluidități în ureche și s'a plecat cu ea în jos, grierul îndată ese afară, saú se în-nécă și pieré și după ce putreȓesce îl scot apoi pe înceti-

(1) Cred. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de P. Tatarău.

(3) Dat. Rom. din Mihoveni și Todiresci.

(4) Dat. Rom. din Cireș, com. de Vas. Burla.

(5) Dat. Rom. din Pârtescii-de-sus, dict. de Domnica Baranaiú.

(6) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Sim. Șutu;—Dr. N. Leon, *Istoria naturală medicală*, p. 94: «Când omul dórme, *Greerii* intră une-orî în urechi, ei es dacă se tórnă în urechi oțet tare (com. Măscurei, jud. Tutova).

(7) Dat. Rom. din Frătănușul-vechiú, dict. de Axenia Sofroni și Catrina Dascál.

șorul cu *gormariul* (1) sau cu alt instrument afară, căci de odată și întreg rar se poate scote (2).

Nescoțându-l la timp, ci lăsându-l să putrețescă, atunci grierul mai pe urmă se desface și ese câte o bucățică afară. Dar atunci urechia se umflă, cōce și o materie urită începe a curge dintr'însa (3).

Ung o petecuță curată cu cēră galbonă asemenea cât se poate de curată. Ieău apoi un fus și învălind peticuța pe lângă el, fac din ea un fel de bucium, care se numește *fofază*. Bagă după acēsta capētul cel îngust al fofezei în urechia cu grierul, iar pe cel mai larg îl aprind. Prindēnd fofaza a arde și fumul dintr'însa a intră în ureche, grierul, neputēnd răbdă fumul, orī ese afară, orī se înădușă.

Neajutând mijlōcele câte s'aū înșirat până aici, cel ce i-a intrat grierul în urechi trebuie să postēscă nouē zile, și atunci ese singur de bună voie sau se dă mai lesne scos (4).

Deși *Grierul de casă*, după cum am arătat mai sus, e priincios casei în care trăesce și, dacă nu e zidărit, nu face nimēruī nimica, și deși el după vre-o câțī-vă ani părăsesce singur casa, în care s'a încuibat, totuși ómenii caută tōte chipurile și mijlōcele cum s'ar putē cât mai de grabă și mai lesne cotorosi de dînsul, parte pentru că el cu cât se îmulțesce mai tare, cu atâta se face mai supērăcios și mai nesuferit, parte din cauza țirăitului său în timp de nōpțe, când ar voi cei din casă să dōrmă și să se odihnēscă mai bine, și parte pentru că, fiind zidăriți sau unul dintre dînșii omorīt, nu numai că cei-lalți revoltându-se se fac și mai nesuferiți, ci li se bagă și prin urechi, și prin acēsta devin chiar periculoși.

Mijlōcele, pe cari le întrebuițēză Romāniī din Bucovina spre scōtērea și depărtērea grierilor din casă sunt felurite.

Iată vre-o câte vā și dintre acestea:

Dacă se rade lut din vatra focului și scoțēndu-se afară se

(1) Sub *gormariū* se înțelege un fel de șurub.

(2) Dat. și cred. Rom. din Reusenī.

(3) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(4) Cred. și dat. din Securicenī, sat în distr. Sucevei, dict. de Sofronia Gușet.

duce și se aruncă în lutăria din care se crede că s'a scos și adus, rostindu-se cuvintele :

Eū n'aduc lutu 'napoi,
Ci grierii de la noi,

atunci toți *Grierușii* părăsesc casa și se întorc înapoi în lutăria de unde au venit sau au fost aduși (1).

Dacă se stropesce casa Lunii dimineața înainte de ce răsare soarele cu apa ce a rămas de Duminecă și se mătură îndărăt, iar stropirea și măturarea acesta se repetesce de trei ori, adecă la începutul celor-lalte două săptămâni ce urmăză (2); sau dacă se stropesce casa, și mai ales părțile acelea unde se țin mai cu sémă, atunci toți grierii fug afară și se duc pe la alte case (3).

Dacă se aduce o copită de cal mort și se pune în locul acela, unde se scie că sunt mai mulți grieri și unde cântă mai tare, dicându-se: «Cum fuge calul de repede, așa să fugiți și voi de casă!»

Dacă îi scot de unde sunt și-î mătură, când e luna spre sfârșit, cu o mătură părăsită, rostind cuvintele :

Cum s'a părăsit mătura,
Așa părăsiți-vă și voi;
Și cum s'a sfârșit luna,
Așa sfârșiți-vă și voi!

Apoi luându-î și ducându-î în drum, îi aruncă dimpreună cu mătura cea părăsită dicând :

— Duceți-vă de aici într'acolo de unde ați venit! (4)

Dacă se prinde un *Grier de câmp* și aducându-se viū acasă i se dă drumul între cei de casă, atunci cei de casă, cum îl vęd, fug de dînsul care în cotro apucă, pentru că cel de câmp îi omórá și-î mănăncă pre toți, ast-fel că după vre-o 2—4 zile nu se mai vede, nu se mai aude nici unul. Iar după ce *Grie-*

(1) Dat. Rom. din Mihoveni, dict. de Pelaghia Strachină.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Marghióla Cimpoș.

(3) Dat. Rom. din Băncesci, sat în distr. Siretului, com. de Ioan Băncescu, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pătrăuțel pe Sucéva, dict. de Ioana Grămadă și Maria Turtorean.

rul de câmp i-a omorît și mâncat pre toți până ce a rămas numai singur, atunci fuge și el din casă (1).

Dacă se pun séra în mijlocul casei paie de mazăre, peste nópte toți grierii se string pe paie, și paiele acestea se adună apoi și se aruncă saũ se ard.

Dacă se pune o potcôvã în locul unde cântã *grierul* în casã.

Dacă Lunî diminéța, înainte de a răsãri sórele, stupesci în locul unde cântã *grierul* în casã (2).

Dacă gospodina de casã saũ și altul cine-vã iea o bucățică de mămăligă și împlântând mai mulți *grieri de casã* într'insa o duce în drum și svârlind-o acolo dimpreună cu *grierii* ȕice:

Duceți-vẽ la Sucéva
La iarmaroc,
Orî în alt loc,
Unde este iarmaroc! (3)

Dacă femeia de casã iea Sâmbãta diminéța înainte de răsãritul sórelui *melesteul* (culeșeriul) cu care se mestecã mămăliga și ducẽndu-se cu dînsul la *lemnar* saũ *trunchiũ*, adecã locul unde se taie lemnele, și acolo îl rade de mămăligã (4).

Dacă femeia de casã, care a copt pâne, málaiũ saũ plácinte în cuptor, lasã covata, strachina, lopata și cociorva, mai pe scurt tóte lucrurile, pe carî le-a întrebuintat la frêmintarea și cócerea pânei, nespelate. Iar dupã aceea, puindu-le pe tóte în covatã și târãindu-le pe jos, așã ca nimeni sã n'o vadã, pânã în mijlocul drumului, rostesce cuvintele urmãtore de mai multe orî dupã olaltã:

Puii mamei roșiori,
Toți pe ușã ducetori,
Venitî unul câte unul,
Sã nu rãmãneți nici unul;
Venitî în ruptul capului

Pânã 'n mijlocul drumului,
Acolo sã locuiți,
Acolo sã trãiti,
Înapoi sã nu veniți.
Acolo sã stați,

(1) Dat. și cred. mai tuturor Românilor din Bucovina;—cf. și Dr. N. Leon, *Istoria naturalã medicalã*, p. 94.

(2) Dr. N. Leon: *Istoria naturalã medicalã*, p. 94.

(3) Dat. Rom. din Pãtrãușul-pe-Sucéva, dict. de M. Turturean.

(4) Dat. Rom. din Broscãușul-vechiũ, dict. de Il. Bahriũ.

Acolo să cântați, Înapoi să nu vă înturnați,	Că eu acolo vă duc De băut și de mâncat! (1)
---	---

Dacă se vede, din întâmplare, un grier alergând ziua prin casă și stupindu-se i se dice :

Nu ți-e rușine obrazului
S'alergi ziua mare prin casă!
Amu te-am vădut aici,
Amu să mi te și duci,
Ca mai mult să nu te ved!

Atunci nu numai Grierul cel stupit, ci și cei-lalți, se rușineză și se depărtază din casă (2).

Dacă unul dintre căseni se pune într'o di de sec, și anume când e *lună nouă* sau *Craiū nouă*, la feréstră în casă, iar altul eșind afară îl întrébă :

— Ce faceți voi în casă ?

Și el răspunde:

— Ce să făcem,
Ia ședem!

Cel de afară :

— Da grierii ce fac ?

Cel din casă :

— Ce să facă ?
S'aū dus unul câte unul,
Până n'a rămas nici unul ! (3)

Saū așă :

Craiū nouă în astă séră !
— Să ésa grierii afară !
Noi ce-om cină 'n astă séră ?
— Ce-a da Domnul Dumneđeū ?
Dar grierii ce-or cină ?

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Ioan Berariū, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Broscăuțul-vechiū; — și a celor din Măzănăesci, sat în distr. Gurei-Homorului.

(3) Dat. Rom. din Poeni, sat în distr. Siretului, com. de Dim Furtună.

— Ia s'or mîncă
Tot unul câte unul,
Pân' n'a rămîné nici unul! (1)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în țéră!
— Grieriî din cas' afară!
Dac'or eși ce-or mîncă?
— S'or mîncă
Tot unul câte unul
Pân' n'a rămîné nici unul! (2)

Saŭ:

Craiŭ noŭ în țéră!
Eșiți grieruși afară,
Că pâne și sare
Voiŭ da de mîncare,
Dacă'n casa mea
Mai mult nu-ți călcă
Și 'ntr'insa nu veți cântă! (3)

Dacă se ia apă fierbinte saŭ *uncrop* și turnându-se în borta saŭ în locul acela, unde se află mai mulți grieri, se rostesc următoarele cuvinte:

Grieruș amețitor,
Eși afară din cuptor,
C'afară de nu-i eși,
Cu uncrop că te-oiŭ stropi
Și de țile te-oiŭ găti! (4)

Dacă se prinde un grier și se orbesce, adecă dacă i se presură cenușă în ochi ca să nu pótă mai mult vedé, atunci vedéndu-l ceî lalți grieri, se sperie de dînsul și fug cari în cotro din casă (5).

Dacă se tórnă slatină saŭ oțet de trei ani sfințit în borta

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Iléna Ureche.

(2) Dat. Rom. din Șcheia, com. de Petru Moldovan, stud. gimn.

(3) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofr. Gușet.

(4) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Ana Nimegean.

(5) Dat. Rom. din Pătrăușul-pe-Siret, com. de G. Pișul.

unde petrec ei atunci, adunându-se toți grierii *țirâind* la un loc, cad în slatină sau oțet și înecându-se pier (1).

Dacă proprietarul casei, pornindu-se într'o Duminecă sau sârbătore la biserică, se întorțe de pe drum îndărăt și chemă pre grieri ca să mērgă și ei împreună cu dînsul la biserică (2).

Dacă colbul, unde șed ei, se mătură, se scôte afară și se duce în trei Miercuri după olaltă și se aruncă în crucile drumului. Iar după ce s'a aruncat colbul, cel ce l-a aruncat nu se întorțe pe unde a mers, ci prin alt loc, pentru că întorcându-se pe aceeași cale grierii nu se rătăcesc nici când de la casă.

Dacă se ia într'o Duminecă, când sunt preoții în biserică, lut de pe rōta unui car de boi, care trece pe drum așa, ca nimeni să nu vadă, și apoi ungându-se cu lut de acela borțile pe unde se află grierii, se dice :

Să vă duceți unde-a dus	Ce a pățit
Mutul rōta	Cel ce s'a încumetat
Și prostul épa,	Și a 'njugat
Că de nu ve-ți duce	Boii Dumineca ! (3)
Veți păți	

Dacă o femeie se desbracă pe la sfârșitul lunii de tōte vestimintele în carē e îmbrăcată, până chiar și de cămașă, și apoi despletindu-și pērul capului și punēndu-și o cușmă bărbătescă pe cap, ia o cociorvă și trăgēnd cu dînsa spre ușa din odaia, în care sunt mulți *grieri, ploșnițe, șfabi, ruși, lătăuși, molii*, precum și alte *gāze și gujulii*, ca și când ar trage cu sapa, rostesce de trei ori după o laltă următorele cuvinte :

Vo! <i>grieruși,</i>	Câte mai sunteți
<i>Ploșnițe și ruși,</i>	Și aici petreceți
<i>șfabi și lătăuși,</i>	Prin borți și păreți
Și alte gujulii	În acéstă casă

(1) Dat. Rom. din Mitocul-Dragomirnei, com. de Alex. Romaș.

(2) Dat. Rom. din Mănăstirea-Homorului, sat în distr. Gurei-Homorului, com. de d-l Petru Colesniuc, învățator ; — și a celor din *Transilvania*, com. Fărăgău, com. d-l Th. A. Bogdan : «Când vrei să nu-ți cânte grierii, Dumineca, când mergi la biserică, ți: «*haideți la biserică!*» și vei scăpa de ei.»

(3) Dat. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Pant. Tatarău.

Mare și frumoasă
 Și îndemânoasă,
 Haideți după mine,
 C'aici nu-mi convine
 Să vă țin mai mult
 Ha! că eu vă duc,

Într'un loc mai bun
 Peste păree cu maluri,
 Peste văi și peste deluri
 Într'un loc mult mai frumos,
 Mai curat și'ndemânos!...

După ce a ajuns în tindă, se pune călare pe cociorvă și ast-fel se duce apoi până dincolo de poartă. Iar după ce a trecut poarta, svârle cociorva, lăpădă cușma din cap, se duce la fântână, scote o ciutură de apă, iea o gură de apă, se întorce în casă și stropesce de trei ori pe unde scie că pe-trec gujuliile, cari s'aũ amintit mai sus (1).

Tot cam așa fac și alte femei, când vor să depărteze gri-erii din casele lor, cu acea deosebire numai că în locul des-cântecului citat mai sus, rostesc alt descântec, și anume:

Grier negru,
 Grier roșu,
 Grier gălbiniu,
 Grier narangiū,
 Aici să nu vii,
 Aici să nu fi,
 Nici în casă
 Nici în masă;
 Că tu de la Dumneđeũ
 Nu ești dat,
 Nici de Maica Domnului
 Nu ești lăsat
 Să stai în acéști casă
 Mare și îndemânoasă.
 Ești din mia

De închieturi
 Și din suta
 De cotituri
 Și te grăbesce
 La câmp de pornesce,
 La câmp locuesce,
 La câmp țirăesce,
 La câmp te hrănesce,
 Că acolo ai unde ședé,
 Ai apă de unde bé,
 Ai destul ce mănca
 Și cu ce te sătură...
 Și de ađi la casa mea
 Nu mi te mai înturnă,
 Că mai mult n'ai ce cătă! (2)

Dacă femeia de casă iea într'o Marți séra *fundul de mă-măligă* dimpreună cu fărmaturile de mămalıgă ce rămân pe el, se duce cu el în drum și acolo, măturând fărma-turile de pe fund și aruncându-le în mijlocul drumului, rostesce următoarele cuvinte:

Pui, pui, pui, grierilor,
 Pui, pui, pui, puiților!

(1) Dat. Rom. din Șcheia, com. de d-l Pancrațiu Prelipcean.

(2) Dat. Rom. din Costina, com. de Nic. Nahorniac, stud. gimn.

Veniți fuga după mine,
 Că v'am adus masă'n drum
 Și aici veți mânca de acum ;
 Veniți unul câte unul,
 Pân' nu-ți rămâne nici unul ! (1).

Dacă se prind vre-o trei sau mai mulți grieri, se pun într-o țeve, și țevea se astupă bine la amândouă capetele, astfel ca să nu pôtă nici unul eși afară, și așa se duc apoi la o movilă de pietre de pe un hotar, unde se despărțesc două moși una de alta și acolo punându-se jos se ȓice :

— «Cum se despărțesc moșiile acestea una de alta, așa vă despărțiți și voi de casa mea, că aici vi-î casa, aici să rămâneți !

Dacă se prind mai mulți grieri, însă fără pereche, adecă 3, 5, 7, 9, etc., se pun într'un sac cu pâne, precum: grâu, secară, orz, ovéz, păpușoiu, și apoi, ducându-se pânea la târg și vîndînd-o, se ȓice în gând, când se deșertă sacul :

— «Eū nu vînd grâul, etc., sau grăunțele acestea, ci vînd grieri din casa mea ! (2).

Făcîndu-se acestea, precum și cele ce s'aū amintit în și-rele de mai sus, se crede că *Grieri de casă*, în scurt timp după acēsta, părăsesc casa și se duc, nesciindu-se când, cum și în cotro aū apucat, și te trezesci numai de odată că nu mai auȓi nici pe unul mai mult cîntînd.

Mai departe se face una sau și mai multe *furcuțe* mititele de tors, se pune pe dinsele câte un căerel de călți sau de buci și câte un fus, și după acēsta se așeză într'o Duminecă diminēta în fie-care ungher de casă sau la gura borții unde sunt mulți grieri și, dîndu-li-se prin acēsta de lucru, adecă de tors, li se ȓice :

Na-vē grieruși
 Furcuță și fus,
 Și ori tórceți
 Ori mergeți,

(1) Dat. Rom. din Pârtesci-de-sus, dict. de Domnica Baranaiū.

(2) Dat. Rom. din Bosanci, com. de Trufin Crupă.

Da aici nu rămâneți
Și cu mine nu ședeți! (1).

Saū:

Na-vē grieruși
Furcuță și fus
Și ori tórceți
Ori vē duceți!

Dacă-ți putea tórce
Vē veți mai întórce,
Dacă nu veți puté tórce
Nu vē veți mai întórce! (2).

Saū:

Na-vē grieruși
Furcuță și fus
Și-ori caerul să-mi tórceți
Și tot fusul să-mi umpleți,

Ori de-aici să vē duceți
Și să nu vē mai întórceți.
Și eșiți tot unul câte unul,
Să nu vē vēd nici pe unul! (3).

Saū:

Ori să tórceți
Ori să vē duceți,
Că de nu-ți tórce,
Ori de nu vē veți duce,

Va stă capul
În locul aripilor,
Iar aripile
În locul capului! (4).

Saū așa:

Dacă'n casă mi-ați venit
Trebue să și lucrați,
Nu numai să alergați,
Să mâncați și să cântați!
Deci ori tórceți
Ori vē'ntórceți
De unde-ați venit! (5).

Saū în fine așa:

A lucră de nu voiți
Casa să mi-o părăsiți
Și'n spre câmp să vē porniți! (6).

Puindu-se furcuțele în locurile și în chipurile cum s'a arătat și rostindu-se cuvintele reproduse în șirele de mai sus,

(1) Dat. Rom. din Bălăceana, dict. de Ileana Ureche.

(2) Dat. Rom. din Securiceni, dict. de Sofronia Gușet.

(3) Dat. Rom. din Poieni, com. de Dim. Furtună.

(4) Dat. Rom. din Băieșesci, com. de Oct. Seretean, stud. gimn.

(5) Dat. Rom. din Bălăceana, comunicată de Alex Pițul.

(6) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Catr. Epure.

se crede că grierii având de lucru, adecă de tors, încetă de-a cântă. Dar fiind-că nu le prea vine la socotélă a lucră, și mai ales a tórce, de aceea cum daŭ cu ochii de vre-o furcă cu caer pe dinsa, îndată părăsesc casa și fug în cotro îi duc ochii și piciorole, numai ca să nu tórcă (1).

Și nici nu e de mirare de ce se feresc ei așa de tare de furcă și fug de dinsa, pentru că nu unul încercându-se a tórce, se încâlcesce în caer și neputându-se de grabă desface dintr'însul, vin cei-lalți asupra lui și, în loc să-l scótă din cursa în care a căđut, încep mai întâiŭ a-l scărmênă din tóte părțile și pe urmă îl mănâncă, și tot așa

Tot un ul câte unul
Pân'nu rămâne nici unul.

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* cred și ȃic că dacă-ți cântă *Grierușii* la casă, e bine să ungi ușa cu slănină, că apoi toți vor fugi (2).

Saŭ: cine aude prima óră un *Grier* cântând în casă, se scrie pe ușă: «Grier meri afară», și atunci nici un *grier* nu va cântă mai mult (3).

Tot Românii din *Transilvania* mai cred și ȃic că: *Grierul* e ceterașul dracului (4).

Prin urmare: cel ce are *Grieruș* la casă, e semn că e prieten cu dracul (5).

Drep aceea: Cine va omori o mie de *Grieruși*, pe acela Sf. Petru îl lasă în raiŭ, fără a-l întrebă de a păcătuit ori nu (6).

Iar când ai șapte capete de *Grieruș* și le ȃii sub pragu casei, atunci e bine (7).

În fine trebuie să mai amintesc încă și aceea că cuvîntu *Greluș* se întrebuințeză în unele părți ca nume de batjo-

(1) Dat. Rom. din Ilișesci, comunicată de Filaret Doboș.

(2) Cred. Rom. din Coșna și Salva.

(3) Cred. Rom. din Selagiŭ, com. Cizeriŭ.

(4) Cred. Rom. din Romuli și Bichoșul românesc.

(5) Cred. Rom. din Măgeruș și Parva.

(6) Cred. Rom. din Rebra.

(7) Cred. Rom. din Parva.

cură saŭ poreclă, care se dă în genere ómenilor mici de statură și cam bolocănoși la cap (1).

Iar un proverb din *Țera-Românească*, care se ȓice despre cei neprevăȓetóri, sună :

Greerele în vremea agoniselei cântă, și érna cere să se împrumute (2).

---

(1) *Șeȓtóra*, fóiea poporului român, an. I, Buda-Pesta 1875, p. 78.—
Catană, op. cit., p. 35.

(2) Anton Pann, *Proverbe*, I, p. 150.

CONOCHIFTERIȚA.

(*Grylotalpa vulgaris* Latr.)

Pe locurile cele grase, nisipóse și băhnóse, prin grădini și ogrăđi saú curți, în apropierea gunoiului de vite precum și a altor movile de gunóie, ce aú trecut saú prind a trece în putrejune, se află o gujulie, care se ține de familia *Gri-erilor* și care petrece tóttă ziua în pămînt și numai nóptea ese afară.

Acéstă gujulie, care aduce fórté mult în privința făpturii piciórelor sale de dinainte cu labele de dinainte ale *Cărtiței*, se numesce în Bucovina: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Cucóna Tifteriță*, *Cóna Chifteriță*, *Conochifteriță*, *Conochiftiriță*, *Conotifteriță*, *Conosciriță*, *Coroșpiniță*, *Chifteriță*, *Chiftiriță*, *Tifteriță*, *Tiftiriță*, *Pișteriță* și *Coroiú*.

În Moldova: *Conochifteriță*, *Cucóna Chifteriță*, *Chifteriță*, *Coropeșniță*, *Conopișteriță* și *Pișteriță* (1).

În Țéra-Románescă: *Cucóna Chifteriță*, *Cucóna Chiftiriță*, *Conochifteriță*, *Coropișteriță*, *Coropeșniță*, *Coropijniță*, *Coropișniță* masc. *Coropișnițoiú*, *Coropișteriță*, *Coropleșniță* și *Goropiștniță* (2);

În Transilvania: *Colopiștiriță*, *Coropișniță*, *Coropișteriță*,

---

(1) *Ședétórea*, an. I, Fălticeni, p. 120;—Cihac, *Dicț.*, t. II, p. 71;—Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10.

(2) Sava Ștefănescu, *Zoologia*, p. 191; — St. St. Tușescu, *Pagini din metafisica poporului român*, publ. în revista «*Tinerimea Română*», noua serie, vol. III, p. 450;—Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea II, p. 1.133; — com. de S. Sa păr. T. Bălășel.

Conopiștiriță, Cânepchișchiriță, Cânopisceriță, Chifteriță și Păduche de cal (1).

În Ungaria, și anume în Biharia: *Conopisteriță* (2), iar în Chior, comitatul Sătmarului: *Conopiștiniță*, și *Coropiștiniță* (3).

La Români din Meglenia: *Racică* (4) și *Sracică* (5), iar la cei din Macedonia: *Șracu*: (6);

Despre această gujulie există la Români din *Moldova* următoarea legendă:

«Cică eră odată o *Cucónă* foarte bogată, însă rea, rea, de să te ferescă Dumneșeu.

«Îmbătrânind *Cucóna* acésta, se duse la o mânăstire, veđi Dómne, ca să se pocăescă și să se căescă de păcatele și nedreptățile ce le-a făcut în tinerețele sale.

«Dar ea, în loc să se pocăescă și să se căescă, ispitindu-o *Necuratul*, începù a face petreceri și chef cu ómenī mireni.

«Prin banī și hatir *cucóna* ajunsese a fi chiar și *stariță*. Însă cu tóte că ajunsese ea acéstă mărire și cinste, ea totuși nu se lăsà de blestemății.

«Iată însă că într'o vreme vin la mânăstirea, unde eră *cucóna* nóstră *stariță*, doi moșnegi. Se vede că erau *Dumneșeu* și *Sf. Fetre*.

«Intrând moșnegii în mânăstire și găsind pe maica *stariță* cu chef și petrecând ca o *feme*e ticălósă, au început s'o

(1) Com. de d-nii I. Pop-Reteganul, Paul Beșa și Th. A. Bogdan; — *Fóia poporului*, an. I, Sibiu 1893, p. 284;—Idem, an VII, Sibiu 1899, No. 33, p. 390.—Numirea de *Păduche de cal* e usitată, după cum imi scrie d-l Th. A. Bogdan, în Deda, Rîpa, Bistrița, Serețel, Ardan, Friș, Bârla, Șieș-Cristur, Nimigea, iar cele-lalte numiri sunt usitate în cele-lalte părți ale Transilvaniei.

(2) M. Pompiliu, *Graiul Românilor din Biharia*, publ. în *Convorbiri literare*, an. XX, București 1887, p. 1008.

(3) Com. de d-l El. Pop: «*Conopistinița* sau *Coropistinița*, despre care se đice că e foarte veninósă, trăesce în pămînt mai ales în straturile din grădini, puhóse și bine lucrate, pe unde își sapă nisce găuri în fața pămîntului și róde plantele ce-i vin în cale.»

(4) Per. N. Papahagi, *Megleno-Români*, Partea II, p. 111.

(5) Com. de d-l P. Papahagi.

(6) Com. de d-l Chr. Geagea.

dojenescă, dicându-i că nu-i frumos ca ficele Domnului să facă așa și să ajungă de ris în lume.

«Starița, supărându-se pentru dojana ce moșnegii i-au făcut, îi luă de spate și-i dete pe ușă afară, *interindu-i* din cuprinsul mânăstirii.

«Moșnegii, vădând acésta, aũ blestemat-o să se facă gujulie, să se ascundă de fața lumii în pământ, și numai atunci să ăasă din pământ afară, când va fi vreme urită și ploioasă, când n'o mai vede nimeni.

«Și blestemul moșnegilor se împlinì, căci mânăstirea se prefăcù în pământ și cucóna starița, care făcea chef, se prefăcù într'o gujulie urită, care umblă pe sub pământ, de-și croesce pe acolo chili, și se hrănesce cu rădăcinile legumelor și ale buruenelor, adecă făcând și acolo rëntăși cum făcea și pe pământ.

«Iar din rasa ei cea cafenie i s'aũ făcut aripi» (1).

O altă legendă despre *Conochifterița* și anume din *Transilvania*, com. Fecheteiele Mădărașului-de-Câmpie, sună precum urmază:

«În vremile de demult erà un om vestit peste nouă țeri și nouă mări de mare păsërar.

«E drept că nu erà nici un fel de pasëre pe fața pământului, care din grădina lui să fi lipsit, căci aveà o deosebită plăcere a le vedé sărind din créngă în créngă, și a le auđi când cântă de-și țiuiaũ urechile.

«Dintre tóte însă îi mai plăceaũ pasëriile așa numite *Conopisterițe*, cari aveau un glas minunat de frumos, și nisce pene ca *Pasërea raiului*, dar pe lângă cele bune mai aveau și un obiceiũ răũ, că în tótă diminéța, sburând peste gard în grădina *Sfîntului Ioan* care ședeà numai în vecinì, îi răcâiaũ tóte straturile de nu erà modru ca să se vadă cu ce-và verdețuri în grădină.

«Îi spuse *Sf. Ioan* omului păsërar ca să-și opréscă pasëriile de a mai veni în grădina lui, dar păsërarul nici că-i venia în gând grădina nici paguba ce i-o făcea vecinului sœu ęi după ęi.

(1) Dict. d-lui M. Lupescu de Zancu din satul Crucea și com. de d-l Art. Gorovel.

«De la o vreme *Sf. Ioan*, urându-i-se cu atâta polojenie de pasere și de sfadă, se puse pe rugăciune, așezându-se în genunchi lângă o masă ce o avea în mijlocul grădinii.

«Paserile, vădându-l, se pricepură că *Sf. Ioan* numai în contra lor pôte ca să facă plânsore la Dumneđeũ, și începură a ciripi, sburând jur împrejur pe lângă capul sfintului, ca să nu-și pótă face rugăciunea.

«*Sf. Ioan*, ne mai având nici o răbdare, a luat o prăjină lungă, și cu învoirea lui Dumneđeũ începũ a aruncă după ele. Și fie-care pasere, cum o loviă, nu se mai ridică către cerul lui Dumneđeă, fără se ascundeă în pămîntul întunecat, până ce le-a lovit pe tôte, ne mai rămânend nici un fel din némul acela de paseri.

«Și se dice și se crede, că tôte paserile acelea s'aũ schimbat în gujuliile, cărora noi ađi le đicem *Conopistirițe*, după numele ce l-aũ fost avut pe când erau paseri» (1).

Conochifterița petrece de regulă în pămînt într'o afundime de 30—60 cm. Aicia face ea mai multe galerii, iar la mijlocul acestora cuibul seũ. În acest cuib, care are forma și mărimea unui ou de găină sau de gâscă și care e pe dinăutru uns cu bale și tare, ca și când ər fi tencuit, se ouă ea o mulțime de ouș de mărimea meiului (mălaiului măruntel) și de colóre gălbinie.

Unii Români din *Bucovina* spun că s'ar ouă 99 de oue și că puii ce es dintr'însele n'ar trăi mai mult de un an. Numai unul dintre dinșii trăesce mai mult, și acela, cum trece de un an, crește mai mare decât un șorece; capôtă aripă, începe a sbură și pe cine il mușcă, trebuie să móră (2).

Cei mai mulți Români însă cred și spun că nu numai puiul cel ce a trecut de un an, ci fie-care *Conochifterița* mușcă și că mușcătura ei n'are léc, că cel ce a fost mușcat de dinsa trebuie numai decât să móră (3). Și numai atunci pôte cel mușcat să se vindece, când va găsi pe aceeași *Conochifte-*

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Cred. Rom. din Capul-Câmpului, dict. de Panteleimon Tatarău, com. de G. Banilevici, stud. gimn.

(3) Cred. Rom. din Reusenă, com. de Vas Pop: «Ómenii cred că dacă te ar mușcă *Cucóna Tifterița* ai muri»; — a celor din Bălăceana, com.

riță, care l-a mușcat, va prinde-o, va pune-o în apă și se va spăla cu apă de aceea (1), sau va număra o baniță de mălaiu măruntel (2), ori o baniță, o dimerlie sau o ocă de mac (3).

Tot așa cred despre mușcătura *Conochifteriței* și Români din *Moldova* precum și cei din *Transilvania*.

Iată ce scrie în privința acésta d-l M. Lupescu:

«*Conochifterița* e o gujulie ce trăește pe la locuri băhnóse și grase; ea e fórte primejdíósă. Pe lângă stricáciunea fórte mare ce face în grădină, ea póte să muște și pe om. Vai de omul mușcat de ea, că léc nu mai are; îndată se umflă ca o bute și móre în dureri nesuferite.

«Dacă ar fi cu puțință, ca omul să trecă prin borta prin care intră osia carului în butucul roții, sau să numere un stambol (baniță) de mac ori de nisip, numai atunci ai avé léc pentru mușcătura de *Conochifteriță*» (4).

Iar d-l Dr. N. Leon scrie:

«Poporul crede că *Cucóna Chifteriță* mușcă; pentru ca să nu te umfli, e bine ca îndată ce te-a mușcat să-ți cauți gaura și să-ți numere oule» (5).

de G. Jemna: «Spune poporul că dacă te ar mușca nouă *Cucóna Chifterițe* de odată, apoi poți să și mori. După mușcătura ei se umflă locul mușcat.»

(1) Cred. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău și com. de Pavel Scripcariu.

(2) Cred. Rom. din Reusen, com. de V. Pop; — a celor din Scheia, com. de Sim. Pop: «Cel mușcat de *Conochifteriță*, până nu va număra o baniță de mălaiu, măruntel nu se póte vindecă»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădătan: «Spun ómenii că dacă mușcă pe cine-vă o *Conochifteriță*, cel mușcat n'are léc, dóră numai atunci când va număra o strachină de mălaiu măruntel.»

(3) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiu, dict. de Ilie Istrátóe: «Ómenii de la noi șic, că dacă ar mușca *Chifterița* pe cine-vă, n'are léc, numai dacă ar număra o pătrare de mac»; — a celor din Părháuș, com. de Const. Bădăluță: «Se crede că dacă ar mușca *Cucóna Chifteriță* pre cine-vă, alt léc nu ar găsi, decât să numere o baniță sau o ocă de mac, atunci s'ar vindecă»; — a celor din Straja, com. de Nic. Cotos: «Se crede că dacă mușcă o *Cucóna Chifteriță* pe un om, omul acela nu s'ar puté lecuí până ce n'ar număra un sac de mac și o códá de cal.»

(4) *Ședétórea*, Fálticeni 1892, p. 120; — tot d-l M. Lupescu scrie: «Mușcătura de *Conochifteriță* e fórte rea. Pe cine l-a mușcat nu mai calcă érbă verde.»

(5) *Zoologia medicală*, p. 10.

În fine d-l P. Beşa cu privire la Româniî din *Transilvania* îmi scrie:

«Poporul de pe la noi crede că *Cănopiscerița* e atât de veninosă, în cât dacă ar mușcă pe un om, acela numai decât ar muri.

Din cauza acésta apoi Româniî se feresc foarte tare de ori și care Conochifterița, ca nu cum-vă să fie mușcați de dînsa.

Însă Chifterița nu numai că este foarte periculósă, ci tot odată e și stricăciósă.

Nutrețul Chifteriței sunt diferite larve de insecte și viermi. Ba, fiind o gujulie foarte mîncăciósă, de multe ori nu cruță nici chiar propriile sale ouă, ci și pe acestea le mîncă.

Însă fiind-că ea nu-și pôte afla nutrețul trebuincios numai într'un singur loc, ci trebuie să și-l caute în tóte părțile, de aceea găunășesce ea cu picioarele sale cele puternice pămîntul în lungiș și curmeziș ca și cărțița.

Prin acéstă găunășire însă se face foarte stricăciósă, pentru că ea nu se mulțumescce numai cu răscolirea pămîntului, ci adese-orî e nevoită să ródă și rădăcinile cele tinere ale plantelor, cari îi staū în cale.

Prin acésta procedură din partea ei cele mai multe plante încep apoi a se veșteji, a cădé la pămînt și a se uscă.

Maî cu sémă este ea foarte stricăciósă pentru straturile de legume.

Dacă se pripășesce într'o grădină, unde sunt multe legume semēnate, și mai ales printre straturile cu cēpă, atunci nu se alege mai nimica de grădina aceea (1).

Din cauza acésta apoi, precum și din cauza mușcăturii sale, Româniî și cu deosebire Româncele nu numai că aū mare ciudă, ci cum o zăresc pe loc o și urmăresc și o omórá.

Dar fiind-că Conochifterița, după cum am amintit și mai sus, trăesce mai mult pe sub pămînt, și prin urmare nu se pôte așa de lesne da peste dînsa, pentru că ese afară numai nóptea și la timpuri anumite (2), saū când e vreme ploiosă și urită, precum și din causă că, neomorîndu-se de tot

(1) După spusa Românilor din Bucovina și a celor din Moldova, com. de d-l M. Lupescu.

(2) După spusa Rom din Capul-Câmpului, dict. de G. Tatarău și com. de G. Banilevici.

ci tăindu-se numai în două, sau numai capul, ea nu pere, ci crește iar la loc (1), nu numai c'o urmăresc și o omórá, ci caută și alte mijlóce spre depărtarea și stârpirea ei.

Așá Româniî din unele părți ale *Moldovei* stropesc grădinile în tóte părțile cu aghiasmă de la *St. Trif* (1 Februarie), care se dice că are fórte mare putere de istovire a unor asemenea gujuliî.

Se chémă adecă preotul de face aghiasmă în ziua de Sf. Trif și cetesce rugăciunile de stârpirea gujuliilor ce vatémă ródele pămîntului.

Afară de acésta se fac nisce furcuțe, în cari se pune lână — caer — și fus, se începe un fir de tort, și se înfig în grădină într'o Vinere la sfârșitul luniî, adecă când e luna pe sfârșit și se menesce așá :

— Cucónelor Chifterițe! orî să vĕ apucați de tors, ce v'am dat, orî de nu, să fugiți, că Sf. Vinere vĕ va omori!

Și în urma acestor mijlóce gujuliile fug (2).

Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* spun că :

Conopistirița e copilul dracului, că ce face Dumneđeú ce strică, adecă legumele ce Dumneđeú le crește, ea le nimesce rođându-le rădăcina (3).

Drept aceea :

De *Păduchele de cal*, adecă de *Conopistiriță*, numai așá îți poți scăpă grădina, dacă înainte de a săpă în acésta, ai spânzurat un *Păduche de cal* de un lemn (4).

Sau: când vrei ca să nu-ți strice *Conopistirițele* cépa, prinde una și o spânzură cu un fir de ață de un lemn împlantat în mijlocul stratului de cépă (5).

Cu tóte însă că *Chifterița*, după cum am vĕđut, este fórte periculósă și stricăciósă, cu tóte acestea este ea și de folos.

Vorba Românului: «Nu e nici un rĕú în lume să nu aibă și o parte bună.»

Așá se dice că dacă un om međin ucide (omórá) o *Cu-*

(1) Cred. Rom. din Bréza, com. de Eus. Prelici, stud. gimn.

(2) Com. de d-l M Lupescu.

(3) Dat. și cred. Rom. din Fărăgăú.

(4) Dat. și cred. Rom. din Bistrița.

(5) Dat. și cred. Rom. din Felfalăú lângă Reghin, com. de d-l Th. A. Bogdan.

cóna Chifteriță dintr'o singură lovitură cu dosul mâii, atunci respectivul om póte vindecà la orî și ce ocaziune și la orî și ce timp pe o vacă, care a mâncat trifoiu și din cauza acésta s'a umflat, și anume dacá vaca respectivă se pãlesce cu dosul mâii la deșert, adecá unde e umflată (1).

O sémă de Români însă, când vëd primăvara o *Conochifteriță*, suflă de trei orî pe dosul mâii și apoi omorind-o tot cu dosul mâii, o păstréză și când se umflă vre o vită de trifoiu o vindecă cu dinsa (2).

Dacá omorî o Chifteriță, spun iarășî alții, și voesci ca să fie de léc, s'o uciđi tot-deauna cu dosul mâii, căci dacá o uciđi cu dosul mâii, mâna aceea se face vindecătóre pentru tóte bólele vitelor (3), și mai ales pentru cele mușcate de acéstă gujulie (4), pentru cele sângerate (5), precum și pentru cele ce se umflă de trifoiu. Cum puî dosul mâii pe vita bolnavă și o frecî un pic saũ dai numai cu mâna în dărăt pe spinarea aceleia, vita îndată se însănătoșeză (6). Însă mâna respectivă póte fi de léc numai până ce omorî altă Chifteriță. Cum ai omorît altă Chifteriță nu póte să fie mai mult de léc (7).

Româniî din unele părți ale *Transilvaniei* folosesc *Câno-*

(1) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de Dumitru Covașă, com. de Ioan Covașă, stud. gimn.

(2) Dat. Rom. din Tereblecea, dict. de Domnica Dubău, și com. de P. Scripcariú;—a celor din Volovêț, com. de Ilie Buliga: «Dacă omorî o *Conochiftiriță* cu dosul mâii, atunci poți vindecă cu ea orî-ce vită de orî și ce bólă»; — a celor din Igesci, com. de d-l Iancu Grigorovici: «*Conochifterița* se usucă și apoi se afumă cu dinsa *umflăturile* la vite, mai ales însă pe vaci când li se umflă pulpa.»

(3) Dat. și cred. Rom. din Frătăușul-noú, com. de Vesp. Reuș, stud. gimn.: «Dacă atingi *Cucóna Chifteriță* cu dosul palmei, atunci mâna aceea se face vindecătóre pentru tóte bólele vitelor.»

(4) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna: «Dacă *Chifterița* mușcă pe o vacă, se frecă cu dosul mâii, și apoi îi trece.»

(5) Cred. Rom. din Stupca, com. de Tóder Bocăneș, stud. gimn.: «Când îți ese o Chifteriță înainte, atunci, spun ómenii, că e bine s'o omorî cu dosul mâii și de va fi o vită bolnavă de sânger să dai cu mâna îndărăt pe spinare și se însănătoșeză.»

(6) Dat. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna;—a celor din Buniți, com. de Vesp. Corvin;—și a celor din Stupca, com. de T. Bocăneș.

(7) Cred. Rom. din Buniți, com. de Vesp. Corvin.

piscerița ca léc la vitele lovite de *durere de splină*. Proprietarul unei ast-fel de vite prinde *adecă o Cănopisceriță*, îi taie capul și-l aruncă, iar cu corpul ei frecă vita bolnavă în dreptul splinei, și apoi, după ce a frecat-o de ajuns, îl îngropă în pământ. Prin această frecare se ȳice că cele mai multe vite lovite de splină se vindecă (1).

Dacă o femeie nu face copii, să beă ouă de *Cucóna Chifteriță* cu apă sau cu rachiú și se vindecă.

Când pe cine-vă îl róde la picior încălțăminteá și se rănesce, să strivéscă o *Cucónă Chifteriță* și să o aplice la rană.

Pentru reumatism se iea un litru de unt-de-lemn, se pune în el trei *Cucóne Chifterițe* și se lasă să steá la sóre și apoi se frecă cu el la închieturí când îl prind durerile (2).

Când vei găsi o *Coropleșniță* sau *Coropișniță* s'o omorí cu calcâiul și să-í mai dáí și cu tótă talpa de la amândoué piciórele, și atunci nu vei face *trântitură* (3).

Când cântă *Cucóna Chifteriță*, e un semn că are să plouă (4).

Când sbórá *Conochifterița*, atunci însemnéza că are să fie secetă (5).

În fine mai e de observat încă și aceea, că ómenii, după părerea și spusa unora, îi ȳic acestei gujulií *Cucónă* de aceea, pentru ca să nu-í musce (6).

După legenda din *Moldova* însă se numesce *Cucónă* pentru că ea dintru început a fost întru adevér cucónă.

(1) Dat. Rom. din Bârgău, com. de d-l P. Beșa.

(2) Dr. N. Leon, *Zoologia medicală*, p. 10. — Idem, *Istoria naturală medicală*, p. 86.

(3) St. St. Tușescu, op. cit., p. 450.

(4) Cred. Rom. din Reusení, com. de V. Pop;— com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «Când cântă *coropișnița*, e semn că va plouă».

(5) Cred. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de M. St. Coniac.

(6) Cred. Rom. din Bălăceana, com. de G. Jemna.

CALUL DRACULUI.

(*Libellula depressa* L.)

De pe la începutul lunii lui Iunie și până după *Sântă-Măria-mare* sau, mai bine zis, până ce dă bruma, se poate odată vedea, și mai cu seamă în decursul lunilor Iulie și August, când arde soarele mai tare, sburând ca o săgetă prin aer un fel de insect, al cărui corp, de culoare galbenă închisă, e lung și turtit, iar aripile, asemenea lungi și late, sunt străveșii ca o păiőră.

Acest insect foarte sprinten, care în sborul său caută să prindă felurite mușce precum și alte gâze și pre cari apoi le mănâncă, se numește în Bucovina: *Calul dracului* (1), *Calul popii* (2), și *Cal turtit* (3); în Moldova: *Calul dracului* și *Calul popii* (4); în Țera-Românească: *Calul dracului* (5),

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciū.

(2) Dat. Rom. din Dorotea, dict. de Ilie Brădățan.

(3) Dat. Rom. din Corlata, com. de Daniil Hoge, stud. gimn.

(4) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Bogdănesci, jud. Suceva, dict. de Nic. Const. Carp; — a celor din Oprișeni, jud. Suceva, dict. de George Iacob.

(5) Dat. Rom. din Bucuresci, com. de d-l profesor Grigorie Crețu: «*Calul dracului* e o insectă lungă și subțire, de culoare neagră-galbenă»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «*Calul dracului*, zis și *Calul popii*, e mörtea *Scleptilor* și a *Tăunilor*»; — a celor din jud. Vâlcea, com. de S. Sa păr. T. Bălășel: «*Libellula* în graiul poporului se numește *Calul dracului*»; — B. Nanian, *Zoologia*, p. 139; — D. Ananescu, *Zoologia*, p. 220.

Catul popii (1), și *Cobiliță* (2); în Transilvania: *Calul dracului* (3), iar la Români din Macedonia: *Calu al Dumneșeu* (4) și *Calul Sf. George* (5), lat. *Libellula depressa* L.

Afară de acest insect mai sunt încă două insecte, cari se țin de aceeași familie și cari li-s Românilor asemenea cunoscută după nume. Iar acelea sunt:

Drumeșul (6) sau *Țărăncușa* (7), lat. *Libellula virgo* L. sau *Colopteryx virgo*, și:

Calul de apă (8), *Căluș de apă* (9), *Calul dracului* (10), *Ca-*

(1) Com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean; — dat. Rom. din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dimitriș, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă roșiatică pe spinare, corpul lungăreț și capul ca la o albină. La noi poartă numele de *Calul popii*»; — Fr. Damé, *Nouveau Dict.*, vol. I, p. 185.

(2) Fr. Damé, op. cit., p. 265; — G. Crăiniceanu, *Nomenclatura română latină*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 329 și 332; — *Enciclopedia română*, tom. I, p. 679.

(3) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Com. de d-l Per. Papahagi.

(5) Com. de d-l Chr. Geagea.

(6) Dat. Rom. din Opișeni, distr. Siretului, dict. de Iacob Popovici: «*Drumeșul* sémână la trup cu *Țințariul de apă*, e tot atât de mare ca și acesta, însă de coloré întunecat-albastră sau cafenie. El sbóră — de multe ori cu miile la un loc — neconținut, de aceea se și numește *Drumeș*. Iar când se pune pe vre-o érbă, cu greú să stea vre-un minut, și apoi iar sbóră mai departe. Începe a sburá din luna lui Maiú până ce-l apucá bruma, apoi se oprește, dar unde, nu se scie. Nu e de fel stricátor.»

(7) Dat. Rom. din Fundul-Sadovei, com. de L. Latiș.

(8) *Gazeta Săténului*, an. IV, R-Sárat, p. 46.

(9) Dat. Rom. din Frătăușul-vechiú, dict. de G. Onciul: «Este un *Căluș de apă*, care petrece în apă și după ce face aripí sbóră ca și *Călușul de câmp*»; — a celor din Igesci, dict. de I. Danilescu.

(10) Dat. Rom. din Călțuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea-Mihăilescu și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă ce sbóră pe deasupra apelor. Are aripile galbene-verđui și albastre. Se oprește numai pe plantele de pe marginea ríurilor»; — Idem: «*Calul dracului*, e lungăreț și subțire, are 4 aripí și 6 picíore. Coda lui e albastră și capul lui mai cáț o alună și verde. Trăește pe lângă apă și sbóră din loc în loc ca să mánânce *Răia bróscei*. Bróscele-l pândesc și-l mánâncă.»

lul popii (1), *Căluș* (2), *Păuniță* (3), *Pișingăul Dracului* (4), *Scăluș de apă* (5), și *Țințariu de apă* (6), lat. *Calopteryx splendens* Harr.

Despre insectele acestea, și cu deosebire despre cel dintâi și cel de pe urmă, există la Români din *Țera-Românească* următoarea legendă:

«Într'o Ți *Dracul* vedu cum un țeran mergea cu barca pe un lac mare. Vrënd să trecă și el lacul și neputënd, chemă pre țeran să vie cu barca ca să-l ieă.

«Țeranul însă, cum îl vedu, începù să scâncescă (7).

«*Dracul*, neputënd suferi *muca* (8) și vedënd o *albină*, s'a prefăcut într'insa. Dar pentru că cõda lui eră cam lungă, făcù ca și corpul lui să fie mai lung decât al albinei; iar cõrnele lui dădură aripile cele lungi ce le are *Calul dracului*.

«Și ast-fel *Dracul* putu trece lacul.

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu: «*Calul popii* e de colõre albastră, verde și roșietică. El se numesce *Calul popii* de aceea pentru că rësare dintr'un loc într'altul fără de veste; a celor din Piatra, jud. Neamț, adun. de I. Cocea, și com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* se numesce și *Calul popii*. E mai lung ca o albină, de colõre închis-albastră. Sboră pe de-asupra apelor»;—a celor din Dorotea, distr. Câmpulungului, dict. de Ilie Brădățan.

(2) Dat. Rom. din România, com. de d-l Andr. Bârsan: «Numirea de *Scăluș* n'am putut-o află, ci numai numele de *Căluș*, sub care se înțelege în Petroșița (România sub munte) libela saũ *Calul dracului*».

(3) Dat. Rom. din Valea-sēcă, distr. Gura-Homorului, com. de Isidor Pașcan, stud. gimn. «Libela albastră se numesce pe la noi *Păuniță*, pentru că aripile ei sēmënë cu ale pãunului».

(4) Dat. Rom. din Oltenia, com. Săpata-de-jos, jud. Argeș, com. de d-l Gr. Crețu.

(5) Dat. Rom. din Maidan, în Banat, com. de d-l Ios. Olariu: «*Scălușul de apă*, e de colõre brunetă și vinetă-verdie. El curățesce muscele de pe fața apei.»

(6) Dat. Rom. din Brașca, dict. de Ger. Roșca;—a celor din Frățățul-vechiu, dict. de G. Onciul;—și a celor din Oprișeni, dict. de Iac. Popovici: «*Țințariul de apă*, are ochii verđi și mari ca la *Bonzariul de vite*. Trăesce pe lângă ape, jõcă de-asupra acestora și se nutresce cu musce mai slabe decât dînsul, cari es pe de-asupra apelor ca să jõce. Nu trage la nici un animal ca să-l musce.»

(7) În notița se ȃice «*să câncescă*».

(8) Probabil că în loc de *musică*.

«Și de atunci a rămas *Calul dracului* pe pământ» (1).

După o legendă din *Transilvania* însă, și anume din com. Jabeșița, *Calul dracului* să fi fost dintru început într'adevăr *Cal*, iar mai pe urmă, blestemat fiind de *Sf. George*, stăpânul său, pentru că s'a nărăvit când merse acesta la o luptă contra *Satanei*, s'a prefăcut într'o gănganie sburătoare, după cum îl vedem și astăzi.

Iată și legenda respectivă :

«Mai de mult *Dumnezeu* și *Satana* erau în neconțință sfadă.

«*Dumnezeu*, pacinic de felul său, îl lăsă pe *Satana* ca să-și jöce mendrele, până va avé voie, căci gândia el că de la o vreme o să se mai möie.

«Dar *Dracul*, tot drac e, orî le-î luă cu buna orî cu răul. Așă păți și *Dumnezeu*. L-a fost așteptat o vreme hăt destul de lunguță cu nădejdea că l-a vedé mulțumit și împăciuit, dar în zadar. După ce-î da una, el așteptă alta, și tot așă din poște în poște.

«Vedënd *Dumnezeu* de la un timp că nu-î nici un mod de a mai trăi în pace cu *Satana*, și-a înarmat toți slujbașii, punëndu-le la îndemână fie-căruî inger câte un cal frumos, de să te tot uiți la ei.

«*Îngeri*, încălicând care-și de care pe calul său, într'o ăi pe când se revérsă de ăiuă, o porniră în frunte cu *Sf. George* în potriva *Satanei* și a slugilor lui.

«*Sf. George*, care avéa un cal cât trei și frumos ca o minune, de la o vreme simți că calul lui nu numai că nu merge înainte, fără încă *heicniă*, adecă da înapoi ca racul.

«Așă îl făcù pe *Sf. George* de a ajuns în vălmășélă, ba mai făcù cu calul lui smintélă și altor îngeri, ai căror cai începuseră asemenea a se nărăvi ca și calul lui.

«Atunci numai decăt auđi *Sf. George* un glas dumnezeesc, care-î spuneă ca să se scoböre de pe cal, că e fermecat pe séma *Satanei*.

«Noa ! dacă-î așă tréba, *al dracului să fie de acuma înainte!* I ăise *Sf. George*, când îl lăsă din căpéstru.

(1) Auđită de Alexandru Marin Iliescu, în București, și com. de d-l ăr. Crețu.

«Și așa a și fost, căci din voința lui *Dumnezeu* nu a putut merge nici trei pași, și s'a și schimbat într'o gănganie sbrăătoare, căreia noi pămîntenii și până în ziua de azi, unde o vedem, îi dîcem *Calul dracului*» (1).

Cei mai mulți Români din *Țera-Românescă* însă cred nu numai că *Calul dracului* e făcut, după cum spune legenda primă, dintr'un *drac*, ci cum că el într'adevăr e *Calul dracului* (2), că dracul încălicând pe dînsul și preumblându-se cu el, face ómenilor rău (3). De aceea unii copii de la *țera* se feresc de a pune mîna pe dînsul, ca nu cum-vă să li se întîmple vre-o nenorocire (4); alții însă, când îl vîd vara, alérgă după el strigînd :

— «*Calul dracului*, stăi să te prind, ca să nu mai aibă *Dracul* pe ce încălică !

Și apoi, prindîndu-l, îl chinuesc și omórá, cređînd că e trimis de *Dracul* sau *Satanail* ca să lase excremente pe parii sau pe aracii implántați în pămînt, din cari se nasc apoi *Carii* (5), ce mănîncă acel *pom* (6), și ast-fel omul să nu aibă noroc de el, ci să-l arunce sau să-l deá lui (7).

Românii din unele părți ale *Olteniei*, precum bună-órá cei din *Săpata-de-jos*, jud. Argeș, cred asemenea că insecta acésta ar fi întru adevăr *Calul dracului* și cum că séra, re-

(1) Com. de d-l Th. A. Bogdan.

(2) Adun. de Michail Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Cred. Rom. din Slănic, jud. Prahova, adun. de I. M. Teoharescu, și com. de d-l Gr. Crețu: «Se crede că pe insecta acésta (adecă pe *Calul dracului*) călăresce *Dracul* și face reu ómenilor;» — a celor din Bolintinul-de-vale, jud. Ilfov, adun. de Ștefan Oprescu și com. de d-l Gr. Crețu: «Se spune că *Dracul* încălică pe *Calul dracului* și se primblă cu el;» — a celor din Cloșani, jud. Mehedinți, adun. de I. Mich. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu: «*Calul dracului* e o insectă albastră, ce dîce poporul că umblă *Dracul* pe ea. Umblă pe la rădăcinile arborilor din ape. De aceea și poporul dîce că acolo e *Dracul*.»

(4) Cred. Rom. din Bucuresci, adun. de Mich. Pascalopol, și com. de d-l Gr. Crețu.

(5) *Carii* sunt nisce insecte ca viernii, cari rod pomii uscați. Not. culeg.

(6) În *Țera-Românescă* cuv. *pom* însemnézá și *copac neroditor*.

(7) Cred. Rom. din Bucuresci, adun. de I. Zlătescu, și com. de d-l Gr. Crețu; — a celor din Călțuna, jud. Ilfov, adun. de I. Petrea Micháilescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

nind Dracul, el se preface în deosebite forme după porunca *Cornuratului* și așa îl duce apoi de ici, colo după fapte rele (1).

Românii din unele părți ale *Moldovei* însă cred și spun că *Caii dracului* ar fi *draci* aceia ce nu pot face rău unor oameni, și ca pedepsă sunt puși apoi de către mai marele lor să umbre 9 zile așa. Pe urmă merg iarăși la locul lor (2).

Pe lângă producerea *Carilor*, despre cari am amintit mai sus, *Calul dracului*, după credința și spusa Românilor din *Țera-Românească*, mai face încă și multe alte rele, precum :

Dacă se pune pe vre-o vită, boi sau vacă, vita respectivă strechie. Iar dacă vre-o vită o mănâncă cu erbă și mai ales cu *Susaiu*, sub foile căruia se poate ascunde, vita aceea se umflă și *se sângeră*, adică se îndreptă, numai dacă i se slobođe sânge dintr'o vină grosă de sub ochi (3).

Dacă se pune lângă sau pe undița cui-vă, proprietarul undiței respective nu mai prinde nici un singur pește (4).

Mai departe *Calul dracului* servește Românilor și ca un fel de profet, și anume :

Când se întâmplă ca el să intre în vre-o casă, oamenii din casa aceea au să facă o călătorie (5).

Când se arată mulți *Caii dracului* pe apă, e un semn că are să plouă ; (6)

(1) Com. de d-l Gr. Crețu.

(2) Idem.

(3) Cred. Rom. din Vieșani, jud. Gorj, adun. de Dumitru Udrea, și com. de d-l Gr. Crețu.

(4) Cred. Rom. din Lița, jud. Teleorman, adun. de T. Mândrocei, și com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul dracului* e o insectă ce umblă pe suprafața apei, și dacă se pune lângă undiță, nu mai prind oamenii pește ;» — a celor din jud. Ialomița, adun. de Petre I. Dumitriu, și com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul popei* e vâdut rău de popor, care crede că dacă se pune pe undița cui-vă (căci sboră pe suprafața apei), nu va mai prinde nici un pește.»

(5) Cred. Rom. din Vârtej, jud. Ilfov, adun. de I. Dumitriu Grigorescu, și com. de d-l Gr. Crețu.

(6) Cred. Rom. din Valea-cu-apă, jud. Gorj, adun. de V. D. Popescu, com. de d-l Gr. Crețu : «*Calul dracului* este o insectă lungă și pătată cu colori care, când plouă (ad. plouă), se strîng multe pe apă. De aceea oamenii, când ved de acestea pe apă, cred că are să plouă ;» — a celor din Brașca, în Bucovina, dict. de Ger. Roșca : «*Calul dracului* se arată când are să fie plouă.»

Iar când se arată puțini, e semn de vreme bună sau de secetă (1).

De cum nu se vede *Calul popei*, se începe toamna (2).

Românii din unele părți ale *Transilvaniei* însă cred și dic:
Unde veți *Calul dracului*, acolo îl lasă, că de nu, te împrietinesci cu stăpănu-so (3).

Calul dracului, când îl veți, fă trei cruci cu mâna pe pământ, că ai scăpat de *Satana* (4).

Când te întâlnești de mai multe ori cu *Calul dracului*, prinde-l și-î rupe capul, că numai așa scapi de leșuirea *Satanei* (5).

Dacă vrei să-ți scapi satul de *Jidovi*, prinde șapte *Cai de aî dracului* și-î pune în marginea satului sub o grindă de pod, că atunci toți *Jidovii* vor fugi din sat, numai dacă în același timp vei dice de șapte ori:

A fost un rit
Verde, înflorit,
De nime ciufulit,
Dar multe ciuperce-o venit,
Multe *gónge* mî-o venit,
Și ritu mi l-o scobit,
Și ritu mi l-o găurit,
Până am aflat,
Că ești în sat,
Până am sciut,
C'aici te-ai născut.
Tu sprinten,
Nesprinten,
Aici te pun

Să păzesci,
Să silești
Pe toți străinii,
Pe toți nemernicii,
Pe toți tragăii
Din sat a-î alungă
Cu capu gol,
Cu sacu gol,
Cu mintea gólă,
Gólă
Ca o ólá.
Ptui! n'ar mai fi
Jidovii pe-ací!
Paz, păzesce,

(1) Cred. Rom. din Stiulbicanî, dict. de Vasile Mureșan, agricultor: «Când es mulți *Cai* de aceștia, atunci încetă *Scleptii*, pentru că ei îi alungă pe *Sclepti*. Iar când se arată puțini, atunci e semn de vreme bună, n'are să plóe, și ómenii se bucură și prind a cosi;» — a celor din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Gr. Olariu.

(2) După spusa Românilor din Zorleni, comunicat de d-l S. Theodorescu-Chirilean.

(3) Cred. Rom. din Ibănesci, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(4) Cred. Rom. din Cașva, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

(5) Cred. Rom. din Hodac, comunicată de d-l Th. A. Bogdan.

De Jidovi ne mântuesce, | Mare la cap! (1)
Tu *Cal de drac*,

În fine unele țigănci din *Țera-Românească* întrebuițeză
aripile de la *Calul dracului* la facerea de dragoste (2).

Iar :

A fi *Calul dracului*. —

se ȳice, tot în *Țera-Românească*, de un om neastîmpărat,
care umblă din loc în loc fără astîmpăr (3).

---

(1) Dat. și cred. Rom. din Glăjărie, comunicată de d-l Th. A Bogdan

(2) Dat. Rom. din Fundeni-Dómnei, jud. Ilfov, com. de d-l Gr. Crețu.

(3) Com. de S Sa păr. T. Bălășel.

VETRIGA.

(*Ephemera vulgata* L.)

Cei ce locuiesc în apropierea apelor curgătoare, cred că nu odată vor fi observați, mai ales în zilele cele senine și călduroase din luna lui Iulie și August, sburând și jucându-se pe de-asupra acestora și cu deosebire pe la apusul soarelui un fel de musculiță lungăreță și subțirică, care, după vreo câte-vă ore de sburare și legănare în aer, cade apoi jos la pământ și piere.

Acastă musculiță care, după cum spun o sémă de naturaliști, trăește numai câte o singură zi, se numește în unele părți din Moldova: *Vetrigă* (1), iar în unele părți din Bucovina: *Țânțar de apă* (2).

Partea de dinainte a corpului acestei musculițe e întunecat-cafenie, iar cea de dinapoi galbenă. Mustățile ei sunt scurte și subțirele ca niște perișori, iar aripile, dintre cari cele de dinainte sunt cu mult mai mari decât cele dindărăt, sunt subțirele ca o peliță, străveșii și cu pete cafenii pe ele. La capetul abdomenului are trei perișori, cari sunt cu mult mai lungi decât întreg corpul. Asemenea și piciorolele cele de dinainte sunt cu mult mai lungi decât cele-laltedouă perechi.

Larva *Vetrigăi*, care se numește asemenea *Vetrigă*, trăește de regulă în lut humos și mălos, în care-și sapă o mul-

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, jud. Botoșani, dict. de Grigore Țarcuș, agricultor.

(2) Dat. Rom. din Opișeni, dict. de Iac. Popovici.

țime de borticele. Iar după ce se preface în insectă, adică după ce capătă aripi, prinde a sbură ca un fel de roiū pe de-asupra apelor. Însă ea, ca insect, nu trăește mai mult decât o ȝi orī două și apoi pică saū în apă și se înecă saū pe uscat și pierē, pentru că, lipsindu-ī organele gureī, n'are cu ce mȃncă și de aceea trebuie să piēră.

Atunci când pică ea în apă, se ȝice că e timpul cel mai bun și mai potrivit de prins pesce, pentru că acesta se bate fōrte tare după ȝinsa și din cauza acēsta este fōrte lesne de prins.

Tot din cauza acēsta, că pesciī se bat fōrte tare după acēstă musculiță, o sēmă de Romȃni caută anume *Vetriga* prin malul apelor și, puindu-le în unghiță, prind pesci cu ȝinsele (1).

În fine, aducēnd *Vetriga* în privința făpturī corpului sēu întru cât-vă cu *Țȃnșarul* și petrecēnd partea cea mai mare a viețī sale ca larvă și ca nimfă în apă, de aceea se vede că Romȃniī din unele părți ale Bucovinei o numesc: *Țȃnșar de apă*.

---

(1) Dat. Rom. din Dumbrăveni, dict. de Gr. Țȃrcuș.

PURICAȘUL.

(Podura saŭ *Degeeria nivalis* L.)

Cel ce va trece mai adese-orî în decursul ernii prin atare pădure saŭ pădurice, orî printr'o dumbravă saŭ luncă, și-și va aruncă privirile sale cu luare aminte în drépta și stânga, acela va trebui numai decât să observe un fel de insect mititel de culóre négră-verđie sārind încolo și încóce pe ométul de sub tufișe saŭ stând pe sub lemnele cele cópte și putregăioșe de sub omét, unde se adună cu sutele la izul cel acru ce-l daŭ lemnele respective.

Acest insect mititel, care e numai de 1.5 mm. de lung, și care aduce întru cât-vă cu *Puricele de casă*, se numesce în Bucovina: *Puricaș* (1) și *Purice de omét* (2), iar în Moldova și Țera-Românescă: *Purice de omét* (3).

Atât Româniî din Bucovina cât și cei din Moldova și Țera-

(1) Dat. Rom. din Putna, dict. de Sam. Lucaciŭ.

(2) Dat. Rom. din Udesci, dict. de Lazăr Rotariŭ, și com. de Darie Cosmiuc: «*Puricele de omét* e negru-verđiŭ. El se află pe sub lemnele ce sunt cam cópte și cari staŭ sub omét. Se strîng la izul cel acru, cel daŭ acestea»; — a celor din Vicovul-de-sus, dict. de Tóder Ionesi; — a celor din Igesci, dict. de Pinteleiŭ al lui Tóder Socolovschi; — a celor din Frătăușul-vechiŭ, dict. de G. Onciul: «*Puricele de omét* se află mai ales la pădure pe omét și sare ca și *Puricele de casă*.»

(3) Dat. Rom. din Pașcani, dict. de C. S. Bucan: «*Puricele de omét* e puțin ce-vă mai mare decât *Puricele de casă*; e negru și sare ca și acesta»; — a celor din Zorleni, com. de d-l S. Theodorescu-Chirilean: «Sunt două feluri de purici: puricele care trăesce pe om și pe animale, și *Puricele de omét*, care se găsesce érna pâlcuri pe omét»; — Crâinicănu, *Nomenclatura*, publ. în *Convorbiri lit.*, an. XXIII, p. 342.

Românescă cred și spun că atunci când se arată puricele acesta întâia oră, și mai ales spre primăvară, pe omăt, atunci e un semn că în curând are să se ieă omătul, pentru că el rar când se arată mai înainte de ce se mōie omătul, ci mai tot-deauna pe la luatul acestuia (1).

Puricele de omăt e deci, după credința și spusa Românilor Bucovineni și Moldoveni, un insect care mănâncă omătul și prin acēsta anunță nemijlocita sosire a primăverii (2).

După ce s'a luat însă omătul și după ce a sosit mult dorita și așteptata primăvară, nu se scie unde se duce și ce se face (3).

(1) Cred. Rom. din Bucovina, com. Igesci, dict. de Pint. al lui T. Socolovschi; -- a celor din Vicovul-de-sus, dict. de T. Ionesi: «*Puricele de omăt* e negru, și când se arată pe omăt, atunci omătul acela îndată se topește, se ieă»; — a celor din Vicovul-de-jos, dict. de Sidor Calancea: «*Puricii de omăt* se arată a moloșag, și cum se arată, îndată se și ieă omătul»; — a celor din Galanesci, dict. de George Cârstean: «Când se ved *Puricii de omăt*, atunci a doua sau a treia zi se ieă omătul, să fie ori și cât de frig; să crape chiar și dranița pe casă de ger, că omătul tot se mōie și se ieă»; — a celor din Frătăușul-nou, dict. de Nic. Rusu: «*Puricele de omăt* pică spre luarea omătului. El pică într'un număr foarte mare și când pică, de bună-sēmă se ieă omătul»; — a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan; — a celor din Țera-Românescă, com. de S. Sa pâr. T. Bălășel: «Când zăpada face *purici*, e semn că are să se topescă.»

(2) Dict. d. Sam. Lucaciū și C. S. Bucan.

(3) Cred. Rom. din Galanesci, dict. de Iléna Cârstean: «Când se arată *Puricii de omăt*, atunci se subție omătul, căci se apropie primăvara; arătarea lor e sēmă de primăvară»; — tot de acolo, dict. de George Galan: «Când se arată *Puricele de omăt*, trebuie să se lase sania și să se caute carul, căci în curând sosese primăvara»; — a celor din Dorotea, dict. de Ilie Brădășan: «*Puricele de omăt* se arată a căldură, și când se arată el, atunci e plin omătul de dinsul»; — și a celor din Moldova, com. Pașcani, dict. de C. S. Bucan.

ÎNDREPTĂRI ȘI ADAUSURI.

I L É N A.

Pag. 11, șirul 3 și 4, în loc de : prin gădini, să se cetască : prin grădini.

Pag. 12, Nota 6, în loc de : cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1896, p. 316 și 317, să se cetască : cf. Dr. Gust. Weigand, *Fünfter Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig*, Leipzig 1898, p. 312. — Idem, *Dritter Jahresbericht*, Leipzig 1896, p. 316 și 317.

CĂRĂBUȘUL.

Pag. 26, șirul 5, în loc de : ca aripa să nu pôte scăpă, să se cetască : ca aripa să nu pôtă scăpă. Iar în șirul 12 de pe aceeași pag., în loc de : cotoiului, să se cetască : cotorului.

LICURICIUL.

Pag. 49, după șirul 7, să se adauge următórea legendă din *Transilvania*, com. Șieul-mare, com. de d-l Th. A. Bogdan :

„Cât de rea e lumea și câte nemernicii se mai săvârșesc din partea ómenilor, nime în lume nu le scie, decât numai Dumneđeũ, care le scie tóte.

„(Odată eră un om vestit de mare vrăjitor, căruia, de meș-

ter și prefăcut ce eră, i se duse vestea până în a șéptea țéră. Cine îl vedeà și-l auđià nu-l mai puteà uità, căci gura îi umblà ca melița și mânilé ca sucala. El tóte le scià și le gâcià. Cum, cum nu, asta numai Dumneđeũ singur o scià de unde puteà el ca să *aivă* atâta meșteșug și o așa de mare învățatură.

«Unii credeau că el e trimis de Dumneđeũ ca să lumineze lumea, alții însă îl credeau de unélta *Satanei*, care anume venise ca să învețe ómenii a nu mai crede în bunătatea lui Dumneđeũ.

«Dumneđeũ însă, care e cel mai mare binevoitor al făpturilor sale, le scià tóte: cum și ce face el printre ómenii pămîntenii. Îl cunoscũ că nu e altul decât *Tata dracilor*, căruia i se împutinară slugile și de aceea a luat-o prin lume ca să-și caute vre-o două.

«Ómenii, veđi bine, închinați spre rele, mai bucuroși primiau învățăturile *vrăjitorului* decât vorbele și povețele cele înțelepte ale preoților lui Dumneđeũ.

«De aceea nu eră o ți în care să nu se întimple ce-và mirozenii ne mai pomenite. Ađi eră vrajbă între prietini, mâni se gâtuiau, apoi se întâlneau și de li se nimerià ce-và lucru de pricină ajungeau până la străpungere și omor.

«Nu eră pomană până atunci ca tata cu fiul să se fi sfădit vre-o dată. Acuma însă din pricina averii, orii scie *Mamonu* din câte nemicuri, ajungeau până la sfadă, de acolo la judecată și mai pe urmă la aprinderi și omor.

«Până atunci femeile trăiau ca surorile, acum se sfădiau și se încăerau de pěr chiar și în mijlocul uliței.

«*Vrăjitorul* acesta cu *învățaturile* lui aduse lumea în corn de capră, spuindu-le că fie-care trebuie să aibă drepturi într'o formă. După învățăturile lui nimeni nu era ertat ca să aibă mai mult ca altu. Nimeni nu eră vrednic de o cinste mai mare ca cel-lalt. Fiul trebuie să fie alătura cu tată-sěũ și fata alătura cu mama sa, că dór toți sunt ómeni, și nici unul nu e mai sfint ca cel-lalt.

«De aceea vrăjibile și neînțelegerile nu mai aveau capăt. Când se sfărșià o vrajbă, se începeau țece, — de se îngroziseră toți popii de atâta rěutate, câtă se făcuse.

«Se trudiră preoții ca să-i abată de la rătăcire, dar tótă

truda le-a fost în zadar, căci meşter eră *Dracu* în ale răului.

«Dumnezeu vădând că nu-î modru ca preoţii să mai pótă îndreptă ómenii la calea cea adevărată, luatu-şî-a cãrja şi încãlţãnd o pereche de opinci de fier, pornit-a la drum, dând poveţe înţelepte pãmîntenilor.

«Ómenii îl ascultãu şi nici preã, cãci mai uşor li se pãrea a face rãu decãt bine.

«Aşã umblãnd Dumnezeu pe pãmînt multã vreme, la urma urmei a vãdut cã nu-î lucru de şagã, şi de aceea suindu-se pe un armãsar alb ca spuma şi iute ca fulgerul, suitu-s'o la cer şi scoborînd tóte trãsnetele început-a a da din sãgeţi dupã *Sãtana*, care ađî se ascundeã în o stãncã, mãne în o apã, în cãt numai cu greú i-a putut ajunge un cap din cele 99 de capete.

«Din capul acela s'aú fãcut apoi o mulţime de sfãrmi, cari schimbãndu-se în scãnteii şi ađî le mai vedem pe pãmînt, şi mai cu sémã pe marginea drumurilor leşuind şi acum dupã ómeni.

«Şi scãnteile acelea se crede cã ar fi *Licuricii* de ađî.

«*Tatu dracilor* însã, vãdând puterea lui Dumnezeu, s'a ascuns în stãnci şi bolovanii şi ađî e acolo, de unde şi acum leşuesce dupã ómeni, iar pe care cum îl întãlnesce, îl pune sã facã lucruri grele şi pãcãtóse.

«Şi ómenii, aşã se vede, cã şi ađî îi mai ascultã poveţele şi invãţãturile lui, cãci din đî în đî se fac tot mai rãi.»

BORZA.

Pag. 64, şirul 1, dupã cuvintele: încã şi, sã se adauge: *Borzóe*; iarã în notã: Dat. Rom. din Pãrtescii-de-sus, dict de Domnica Juga: «*Borzóea* e vãrtósa la aripã, merge încet şi pute fórte urît. Adese-orî se strîng cãte mai multe *Borzóie* la un loc.»

Pag. 64, Nota 2, şi pag. 65, Nota 1, şir 2, în loc de: Bãlãcénca, sã se cetéscã: Bãlãcãna.

MORARIUL.

Pag. 67, șirul 1 de jos, după cuv. *Surdomaș* să se adauge și *Surdumaciū*, iar în notă, Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, vol. I, Partea I, p. 644.

Iar la pag. 72, Nota 1, să se adauge : cf. și Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, cit., p. 644, unde se află și două descântece despre *Surdumaci* din Țera-Românescă, jud. Gorj; și p. 645, unde se află două descântece despre *Molefi*, asemenea din Țera-Românescă, jud. Teleorman. — Dr. N. Ieon, *Istoria naturală medicală*, p. 112: «Cu *Molefi* se vindecă *nădușela* la copii, dacă se descântă *Molefi*, se piséză și se beaŭ cu apă (Romanai).

«*Sfoegii* din făină puși în rachiū se beaŭ pentru *friguri* (Ialomița).

GĂRGĂRIȚA.

Pag. 94, șirul 11 de jos, în loc de : fă ți cuce, cetesce : fă-ți cruce.

BUBURUZA.

Pag. 116, după șirul ultim să se adauge :

O altă legendă din *Transilvania*, com. Sângiorzul de Mureș, com. de d-l Th. A. Bogdan, care ne spune asemenea că *Buburuza* e făcută dintr'o fată mare, sună ast-fel :

«Mai de mult, pe când nu erau ómenii așa de răi și de păcătoși, nu eră *iad*, făr' numai *raiū*, căci bunul Dumneđeŭ, vėđut-o că și așa numai pustiū o să stea, neavėnd cine să-l stăpănescă, după ce ómenii, în nepriceperea lor, erau așa de indestuliți cu tóte câte le-o rānduit Dumneđeŭ, de nici prin minte nu le veniă ca să se plāngă în protiva înțelepciunii și a bunătății lui. De la o vreme însă ómenii s'aŭ immulțit, de nimică nu le mai ajungea. Pentru aceea început-aŭ a se învrăjbi unii între alții, după ce cei lipsiți, cređėnd că

așă e bine, luaū cele trebuincioase de la cei imbuibați, fără a mai întreba că e ertat ori nu.

«Nu sciaū bieții lipsiți, că nu le erà ertat să ieà ce-i al altuia, căci până atunci nimeni nu cunosceà ce e păcatul.

«Înduratul Dumneșeu, care tôte le scie și le vede, la urmă vedând că vrăjbele între ómenī, în loc să se impuțineze, se tot înmulțesc, a trimis pe harnica lui sluguță, pe *archangelul Mihailă*, ca să-i deștepte și să-i îndemne la lucruri bune.

«*Arch. Mihailă*, ducându-se, le-a spus ómenilor și le-a luminat mințile, învățându-i că ce e păcatul și ce trebuie să facă ca să se ferescă de păcat.

«Numai atâta le-a trebuit ómenilor! După ce au știut și priceput ce e păcatul, pare că erà lucru pocit, numai tot lucruri rele și netrebnice făceaū. S'a născut între ei *lăcomia, pisma, rēutatea, batjocura, sfada, hătăile și uciderile*.

«Vedând Dumneșeu îndărătnicia ómenilor, lăsatu-i-a ca fie-care să facă după voia lui, după ce ei făceaū chiar în potriva voinței sale. Ca pedepsă însă și-a pus în gând ca să nu-i mai lase în *raiū*, fără în marginea raiului făcut-a o gârlă afundată, de erà întuneric beznă în ea, de adâncă ce erà. A luat apoi un lucéfér și așă înfocat, cum erà, l-a aruncat în fundul gârlei, de tótă s'a umplut de jar, apoi pe fie-care om, cum îl vedeà netrebnic, îl luà și-l asvârlià acolo pe foc ca să se pocăescă.

«Și locul acela l-a numit *iad* și *iad* e și ađi.

«Dar ca să vadă ómenii că Dumneșeu scie cum să-i pedepsescă, a lăsat odată porțile *raiului* deschise, ca la care i-o plăcē să intre să vadă cât e de bine în el, apoi a deschis și porțile *iadului* ca să vadă și necazurile și plângerile din el.

«A mers multă lume și s'a uitat, și câți se uitaū în *raiū* le creșeà inima și li se înveselià sufletul, iar după ce mergeaū și vedeaū *iadul*, inima de spaimă li se făceà numai cât un purice și de frică le furnicà sângele prin óse.

«Vedând ómenii cum scie Dumneșeu să pedepsescă pe cei răi, îndreptatu-s'au cu mic cu mare până la unul.

«Cel din urmă însă nu vrea să se îndrepte odată cu capul. Și acest îndărătnic erà o *fată frumósă* ca un inger și istétă, de nu i se găsià soție. Erà sdravănă, după cum

dicem noi, căci aveà un trup înalt, rotund și grăsuliu, ca și care nu mai veđi alta, dar mai aveà apoi și un cap, de gândială că-l de pe iconă. Și cum nu, căci părul ei mare, frumos și creș, negru și sclipicios ca pana corbului și môle ca mătasa, îi da o formă frumoasă. Ochiul ei negri și scăpărători, de gândială c'o să te sórbă cu ei dintr'o vedere, gura ei cu buzele roșii ca fragele câmpului și obrajiul ei albi și curați ca ométul, apoi împodobiți cu două ruji roșii ca sângele, nu sciú dău cui nu i-ar fi plăcut.

«Dumneđeú, trimitându-l pre *arch. Mihailă* ca să o ieà de pe lume și s'o ducă în *iad*, ca să-și ispășescă păcatele pentru *dăca* și îndărătnicia ei, s'a dus, dar când o vedú, nu putú să-l dică nici un cuvânt. Pare că i se puse un nod în grumaz, când erà să-l dică ca să se gate de drum. Și i se făcú milă *arch. Mihailă* de biéta fată, căci el scià cât e de rău în *iad*. De aceea s'a întors iar la cer, fără a fi dus și fata ca să o arunce în fundul întunericului.

«Dumneđeú, vedându-l supărat, întrebatu-l-a că de ce-i așa de mahnit.

— «Dómne — îi duse *arch. Mihailă* — toate poruncile tale ți le-am împlinit, una însă n'am putut-o, căci mi-a fost milă de frumusețea sărmaneii fete. E așa de frumoasă, cât te cuprinde un fior dulce și o milă fără sémén când te uiți la ea. Dómne! de este cu puțință, mai las'o că dóră se va îndreptà!

— «Hei, fiule Mihailă, de ai sci că mila ta mă costeză pe mine multă trudă și supărare. Ian veđi, ea de atunci a îmulțit numărul păcătoșilor, căci câți o ved, toți is cuprinși de lăcomie. Fie-care gândesce la ochiul ei, la fața ei. Veđi, veđi, când ai mers să o ieși și s'o aduci, numai ea singură erà păcătósă, căci numai ea scià ce e fudulia, *dăca* și îndărătnicia, acuma însă numărul lor s'a îmulțit.

— «Dómne! de e cu puțință, nu stârpì acel fel de om, căci e frumoasă, de nu e modru ca să se mai nască una ca ea!

— «Bine o să o mai las dór se va mai pocăi și îndreptà. Dacă însă în vreme de un an nu se va îndreptà, iar o să te trimet, ca să o aduci și să o arunci în fundul iadului.

— «Bine! fie voia ta!

«Și cu acésta se despărțiră, ducându-se Dumneđeú ca să mai îndrepte șuruburile de la mașina lumii, iar archanghe-

BONZARIUL.

Pag. 193, șirul 1, după : *Bondariū de câmp*, să se adauge : și *Bondăroiū*, iar în notă : Dat. Rom. din Părtescii-de-sus.

Pag. 197, șirul 16, în loc de : *ovezele*, să se cetască : *ovesele*.

VIESPELE.

Pag. 216, șirul 7, după cuv. *Gespuşor*, să se adauge : fem. *Gespuşoră*, iară în notă : Dat. Rom. din Părtescii-de-sus.

VIESPOIUL.

Pag. 256, șirul 8, în loc de : *Ghiespěrőică*, să se cetască : *Giespěrőică*.

ALBILIȚA.

Pag. 258, șirul 11, după cuv. *omiđi* să se adauge : *omñidă*, pl. *omñiđi*.

OCHIUL PĂUNULUI.

Pag. 276, șirul 3, în loc de : *Euphorbia Gyparissias*, să se cetască : *Euphorbia Cyparissias*.

FLUTURUL DE MĂTASE.

Pag. 283, șirul 1 și 4, precum și în Nota 1, șirul 3, în loc de : *dióiche*, să se cetască : *dióche*.

STRECHIA.

Pag. 351, în loc de versurile :

Strechia,
Urechia.

să se cetască :

Strechea,
Urechea.

MUSCA CALULUI

Pag. 364, șirul 4, în loc de : Aestrus equi. să se cetască : Oestrus equi.

Iar în șirul 13, în loc de : gâdilătură, să se cetască : gâdilitură.

MUSCA.

Pag. 371, șirul 7, în loc de cuvintele : mă nun de o parte. să se cetască : mă pun de o parte.

PĂDUCHELE.

Pag. 468, după șirul 16, să se adauge :

O legendă din Transilvania, com. Rușii Beclénului, com. de d-l Th. A. Bogdan, ne spune despre originea *Păduche-lui de cămașă* următoarele :

«Restignind Jidovii pe Domnul nostru Is. Chr., toți creștinii se cântău morțesce, sfârșindu-li-se inima de necaz și surpărare. Chiar și dobitocele și gujuliile pământului încă versău lacrimi de durere, numai némul cel afurisit și păcătos al lui Iuda rîdea și se veseliă de acéstă faptă nemernică.

«Creștinii se ascundeau prin inima pădurilor unde făcend slujbe creștinești, se rugău la Dumneșeu, cerend pedepsă asupra acestui ném netrebnic.

«Dumnezeu îi ascultă, dar dîse :

— «Nu e bine să bați pe nimeni cu bota, fără' fie-căruia să-î dai pace ca să drumărescă pe căile apucate, până se va bate el pe sine. Căci ómenii aceștia nu-s vrednici ca Dumnezeuul tuturor făpturilor să-și arunce privirea asupra lor, nu-s vrednici ca Dumnezeu să-și atingă mînilor cele sfinte și drepte de păcătosul lor trup. Voiu lăsa însă ca toți ómenii și tóte dobitocele pămîntului să judece asupra faptei lor, și pe cari le vor judecà fapta lor, face-î-oiu nedespărțiți ; pe cei ce însă îi vor judecà mai mult, înzestră-i-oiu cu ce vor dori!»

«Și cum dîse Dumnezeu, așa și făcù.

«Când colo ce să vezi ? Tóte dobitocele fugiaù de ei, cum fuge Satana de puterea rugăciunii ; și fugiaù și ómenii de alt nēm, de nici urmă să nu le rămână, numai vecinul lui *Iuda*, care l-a vîndut pe Is., bătendu-l cu palma peste umeri, îl lăudà, dîcînd că dór un mai mare bine ca acesta nimeni în lume nu ar fi putut face.

«Pe vecinul acesta Dumnezeu îl pedepsi, că îl lipi de haina vîndătorului Iuda, dar pe când îl atinse el de haina lui Iuda, îl schimbă într'o gujulie mică, căreia ómenii îi dîc *Păduche*.

«Și de atunci *Păduchele* tot legat e de haina nēmului jidovesc, și Jidovii nici că vor scăpà de el, până nu se vor face cu toții creștinii buni, drepti și adevărați!»

CUPRINSUL.

	<u>Pag.</u>	
Prefață	III	31. Gărgăunul . . . . .
Introducere	V	32. Viespele . . . . .
1. Repedea	1	33. Drăghiciul . . . . .
2. Gonița	3	34. Furișorul . . . . .
3. Boul de apă	5	35. Furnica . . . . .
4. Lardariul	7	36. Viespea de stejar . . . . .
5. Cărăbanul	9	37. Viespoiul . . . . .
6. Iléna	11	38. Albilița . . . . .
7. Grângóșa	13	39. Fluturul roșu . . . . .
8. Cărăbușelul	16	40. Striga . . . . .
9. Cărăbușul	19	41. Răchitariul . . . . .
10. Băligariul	31	42. Ochiul păunului . . . . .
11. Boul lui Dumneđeú	34	43. Fluturul de mătase . . . . .
12. Faurul	43	44. Inelariul . . . . .
13. Licuriciul	44	45. Bohociul . . . . .
14. Muscariul	56	46. Strigoieșul . . . . .
15. Cariul	60	47. Găselnița . . . . .
16. Borza	64	48. Molia merelor . . . . .
17. Morariul	67	49. Molia . . . . .
18. Cățelul frasinilor	73	50. Strelieciul . . . . .
19. Mamornicul	82	51. Cotariul . . . . .
20. Măzerariul	84	52. Aripa gâscei . . . . .
21. Prunariul	86	53. Țânțarul . . . . .
22. Țigâiul	88	54. Țânțărioiul . . . . .
23. Gărgărița	90	55. Poșgania . . . . .
24. Cariul de pădure	96	56. Musca rea . . . . .
25. Strălucul	98	57. Tăunul . . . . .
26. Scripcariul	100	58. Strechia . . . . .
27. Puricele de grădină	102	59. Musca calului . . . . .
28. Bubuza	106	60. Musca . . . . .
29. Albina	122	61. Viermănariul . . . . .
30. Bonzariul	192	62. Musca de cireșe . . . . .

	Pag.		Pag.
Cășița	391	78. Păduchele	466
Bețiva	393	79. Hâra	481
Bătucelul	396	80. Urechelnița	484
Checherița	400	81. Șfabul	489
Păduchele de albină	404	82. Călugărița	497
Puricele	405	83. Lăcusta	506
Ploșnița de câmp	421	84. Pârâitorea	516
Vaca Domnului	424	85. Căluțul	518
Ploșnița	430	86. Călușelul	525
Fugăul	451	87. Grierul	527
Cornățariul	455	88. Conochifterița	549
Cicóra	456	89. Calul dracului	558
Mărgica cucului	459	90. Vetriga	566
Mușița	461	91. Puricașul	568
Fesușorul	464	92. Indreptări și adausuri	570

INDICE LATIN.

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Acanthia lectularia	430	Cantharis fusca	56
Acherontia Atropos	268	Cantharis unctuosa	37
Achroia alveolaria	295	Cantharis visicatoria	37, 73
Acridium migratorium	506	Carpocapsa pomonella	297
Alydus calcaratus	422	Cephalomya ovis	359
Anobium pertinax	60	Cerambyx cerdo	99
Anopheles bifurcatus	310	Cerambyx heros	98
Aphis brassicae	462	Cerambyx moschatus	98
Aphis cerasi	462	Ceratopogon pulicarius	312
Aphis mali	462	Cetonia aurata	11
Aphis persicae	462	Cetonia fastuosa	12
Aphis pruni	462	Chironomus leucopogon	310
Aphis rosae 114, 461, 462		Chironomus stercorarius	311
Aphis sambuci	462	Cicada montana	457
Aphis sorbi	114	Cicada orni	456
Aphrophora spumaria	459	Cicindella campestris	1
Apis mellifica	122	Cimex lectularius	490
Aromia moschata	98	Cimex oleraceus	421
 		Coccinella bipunctata	121
Blaps mortisaga	64	Coccinella dispar	121
Blatta germanica	490	Coccinella septempunctata	37, 106
Bombus hortorum	194	Colopteryx splendens	560
Bombus lapidarius	194	Corethra plumicornis	310
Bombus muscorum	194	Cossus ligniperda	274
Bombus terrestris	192, 195	Crabro cephalotes	297
Bombyx mori	VI, 279	Culex annulatus	308
Bombyx neustria	286	Culex pipiens	308, 309, 313
Bostrychus tipographus	96	Curculio pini	68
Botys margaritalis	293	Cynips quercus	253
Braula coeca	404	Cynips rosae	253
Bruchus pisi	84	 	
Bruchus rufimanus	85	Decticus verrucivorus	525
 		Degeeria nivalis	568
Calandra granaria 90, 113, 302, 304		Dermestes lardarius	7

	Pag.		Pag.
<i>Psophila funebris</i>	393	<i>Lucanus cervus</i>	34
<i>Psophila graminum</i>	394	<i>Lygaeus equestris</i>	425
<i>Psephenus lapponica</i>	496	<i>Lytta visicatoria</i> . . . VI, 37, 74	
<i>Psephenus segetum</i>	43	Mamestra brassicae	291
<i>Psephenus vulgata</i>	566	<i>Mantis religiosa</i>	497
<i>Psephenus tenax</i>	392	<i>Meloe proscarabaeus</i>	82
<i>Psephenus auricularia</i>	484	<i>Melophagus ovinus</i>	400
<i>Psephenus flava</i>	232	<i>Melolontha vulgaris</i> . . . VI, 19	
<i>Psephenus nigra</i>	231, 232	<i>Mormidea baccarum</i>	421
<i>Psephenus rufa</i>	231	<i>Musca caesar</i>	369
<i>Psephenus sanguinea</i>	231	<i>Musca corvina</i>	370
<i>Psephenus melonella</i>	295	<i>Musca domestica</i>	366, 369
<i>Psephenus ropacha neustria</i> . . . 284, 286		<i>Musca vomitoria</i>	366
<i>Psephenus rophilus equi</i>	363, 364	<i>Myrmica levinodis</i>	232
<i>Psephenus rophilus haemorrhoidalis</i> . . . 365		<i>Myrmica rubra</i>	232
<i>Psephenus rophilus pecorum</i>	365	Naucoris cimicoides	455
<i>Psephenus rus equi</i>	364	<i>Nepa cinerea</i>	456
<i>Psephenus rupes stercorarius</i>	31	Oedipoda migratoria	506
<i>Psephenus opteryx rhami</i>	266	<i>Oestrus equi</i>	364, 365
<i>Psephenus lolalpa vulgaris</i>	549	<i>Oestrus ovis</i>	359
<i>Psephenus lus campestris</i>	527	<i>Orobena extimalis</i>	293
<i>Psephenus lus domesticus</i>	528	<i>Oryctes nasicornis</i>	9
<i>Psephenus nopleurus pilularius</i>	13	Pachytylus cinerascens	515
<i>Psephenus nus natator</i>	3	<i>Pachytylus migratorius</i>	506
<i>Psephenus natopinus curysternus</i>	482	<i>Pediculus capitis</i>	466
<i>Psephenus natopinus piliferus</i>	482	<i>Pediculus pubis</i>	467
<i>Psephenus natopinus suis</i>	482	<i>Pediculus suis</i>	482
<i>Psephenus ica nemorum</i>	105	<i>Pediculus tabescentium</i>	467
<i>Psephenus ica oleracea</i>	102	<i>Pediculus vestimenti</i>	467
<i>Psephenus pobosca equina</i>	396	<i>Pediculus vituli</i>	481
<i>Psephenus rometra paludum</i>	451	<i>Pentatoma baccarum</i>	421
<i>Psephenus rometra palustris</i>	452	<i>Periplaneta orientalis</i>	489
<i>Psephenus rophilus piceus</i>	5	<i>Phthirus inguinalis</i>	467
<i>Psephenus obius abietis</i>	88	<i>Pieris brassicae</i>	258
<i>Psephenus obius pini</i>	88	<i>Pieris crataegi</i>	258
<i>Psephenus oderma bovis</i>	353	<i>Piophilha casei</i>	391
<i>Psephenus pyris noctiluca</i>	39, 44	<i>Podura nivalis</i>	568
<i>Psephenus rus cephalotes</i>	87	<i>Pompilus niger</i>	228
<i>Psephenus llula depressa</i>	558, 559	<i>Pompilus viaticus</i>	228
<i>Psephenus llula virgo</i>	559	<i>Pontia brassicae</i>	258
<i>Psephenus sta cantans</i>	520	<i>Pontia crataegi</i>	258
<i>Psephenus sta viridissima</i>	518, 519	<i>Porphyrophora polonica</i>	464
		<i>Pterophorus pentadactylus</i>	307

	Pag.		Pag.
Psophus stridulus	516	Syromastes marginatus	421
Pulex canis	416	Tabanus albipes	349
Pulex irritans	405	Tabanus autumnalis	349
Rhizotrogus solstitialis	16	Tabanus bovinus	347
Rhodites rosae	253	Tabanus Morio	349
Rhynchites betuleti	87	Telephorus fuscus	56
Rhynchites cupreus	86	Tenebrio molitor	67
Saperda carcharias	100	Tinea granella	302
Saperda populnea	101	Tinea pellionella	301
Sarcophaga carnaria	382	Tinea tapitiella	301
Sarcophaga magnifica	385	Tineola biseliella	302
Sarcophaga mortuorum	386	Tineola crinella	302
Sarcophaga Wohlfahrti	385	Tipula oleraceae	328
Saturnia carpini	275	Trypeta cerasi	389
Saturnia pyri	275	Vanessa io	266
Schizoneura lanigera	462	Vanessa polychloros	267
Sciaria militaris	330	Vanessa urticae	265
Simulia Columbacschensis	332	Vespa Crabro	195, 200, 216
Sitophilus granarius	90	Vespa holsatica	217
Sirex gigas	256	Vespa silvestris	217
Sphinx euphorbiae	276	Vespa vulgaris	216, 217
Strachia oleracea	421		

INDICE ALFABETIC.

	Pag.		Pag.
da	506	Alburușul	367
chele	200	Aldgina	576
pariul	200	Aldina	190
pariul rău	200	Alghina	174, 190
pea	200	Alghinéua	174, 190
pele	200	Aminșușitsa	33, 467
pele rău	200	Anpiratița	144
-cumban	194	Arapul	516
asta	506	Aripa găscel	307
hina	190	Arșița	308, 309
ina	190	Baba	21
ina mare	192	Barzaonul	201, 214
ița	258, 463	Bălegariul	31, 32
ia 122, 144, 192, 202, 218, 224, 376, 404		Băligariul	31, 32
ia de pădure	192	Băligariul cu corn	9
ia de pământ	192	Bărbânta	234
ia împărătescă	144	Bărzăunele	193
ia lucrătore	177	Bărzăunul	193, 200
ia lucróe	144	Bătucelul	396
ia selbatică	193	Băzgaunul	201
ia țiganului 194, 195, 201, 205		Băndaonul	201
ia țigănescă	194	Bântanul	310
ica	190	Bănzariul	193, 347, 365
ióra	134, 190	Bănzariul de câmp	365
ița	134, 174, 190, 191	Bănzoiul	194, 195
óica	190	Bărdăunul	132
ul	174	Bărnăuzul	193, 195, 201, 214
ușa	174, 190, 576	Bărnăuzul mic	226
uța	190	Bărsacul	310
a	190	Bărzacul	310
uța	190	Bățanul	310
l	292	Băza (bîza)	144, 369

	Pag.		Pag.
Bázálául	201	Boulu al Dumneđeú	36
Bázoniul	217	Bourelul	34, 38, 39, 40
Beșiva	393	Bozgoiul	194
Biducliul	466	Buba	279
Biducul	466	Bubalica Domnului	35
Bohociul	291	Bubița	279
Bombariul	193, 195	Bubulica	32, 33
Bondariul 192, 193, 195, 317, 348,	351, 353, 365	Bubuliclu	32, 33, 74
Bondariul de câmp 192, 193, 365		Bubuliclu di frapsin	74
Bondariul de grădină	194	Buburugióra	106, 121
Bondariul de mușchiu	194	Buburuța	107
Bondariul de pădure	365	Buburuza	37, 106, 107, 424, 573
Bondariul negru	194	Buburuza albastră	121
Bondărașul	193, 194	Buburuza cafenie	121
Bondăroiul	577	Buburuza galbenă	121
Bondrășul	348	Buburuza mică	121
Bondretele	279	Buburuza négră	121
Bónga	V	Buburuza roșie	106
Bongariul	193, 195	Buburuza verde	121
Bongoiul	193, 194, 195	Buburuzul	106, 110
Bonguța	V	Buha ciumei	268
Bónza	353, 366, 367	Buha de curechiu	291
Bonzálául	347, 348	Buhaiul	34, 34
Bonzariul 192, 195, 347, 353, 365		Buhaiul lui Dumneđeú	34
Bonzariul de câmp	192	Bumbariul	144, 193, 364
Bonzariul de grădină	194	Bumbărul	20, 144, 194
Bonzariul de miere	192	Bumbunarul	194
Bonzariul de mușchiu	194	Bundariul	193, 195
Bonzariul de vite	365	Bunzariul	VI, 20, 193, 195, 290
Bonzariul negru	194	Burghiașul	86
Bonzărașul	194	Burghieșul	86
Bonzăroiul	192	Buturuga	35
Bórna	366, 367	Buzariul	20
Bórza	100	Calu al Dumneđeú	559
Borza	V, XII, 64	Calul de apă	559
Borzóea	572	Calul dracului	558, 559
Botișul	400	Calul popei	558, 559, 560
Botușul	400	Calul Sf. Gheorghe	559
Boul	38	Calul turtit	558
Boul de apă	5	Capul cerbului	34
Boul de baltă	5	Capul de mórte	268, 269
Boul Domnului 34, 37, 106, 424		Capul de mort	268, 269
Boul lui Dumneđeú 34, 35, 36, 39,	41, 107	Capul lui Adam	268, 269
Boul popei	106	Capul morșilor	268, 269
		Carabana	9, 34, 39

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
banul	9, 34, 39, 42	Cărășelul	466, 469
betele	309, 348, 362	Cărhanul	490
bățul	XIII, 309, 362	Cărnecea	35
blașca	34	Cățelul . . XIII, 146, 196, 223, 234	
blețul	506	Cățelul de frasin	73
bleze	295, 369, 391	Cățelul de turbă	74
bl XII, 35, 60, 96, 227, 257, 432		Cățelul frasinilor . . . VI, 37, 73	
bl de pădure	96	Căcărița	400
bl de scórță	96	Căcița	368
bl de stejar	35	Câne di la oi	277
bl mare	60, 96	Cănele babei	275, 276, 278
bl mic	60, 97	Câniepchișcherița	550
bl gărița	497	Cânopiscerița	550
bl selul	525, 527	Cășița	391
bl șul	560	Cerbariul	34, 38
bl ul	518, 519	Cerbul	35, 38
bl ul cenușiu	519	Cerbul lui Dumneșeu	34
bl ul de apă	559	Cercelița	400
bl ul de câmp	518, 519, 527	Cercelița de cal	396
bl ul de érbă	518, 519	Cercelița	400
bl ul de pămînt	519	Checherița	400, 401
bl ul gălbiu	525	Cherchelița	400
bl ul mare	518, 525	Chercherița	400
bl ul mic	519	Chicherița	400, 401
bl ul negru	516	Chicherița de cal	397
bl ul pestriț	525	Chichirița	400, 401
bl ul roșietic	525	Chichiriza	400
bl ul verde	518	Chifterița	549, 550
bl șa de cal	397	Chiftirița	549
bl șa calului	347	Chincala	456
bl bușa	19	Chirchirul	456
bl bușelul	11, 16, 17, 18	Cibucul	312
bl bușul VI, 9, 11, 16, 17, 19, 20		Ciciriza	400
	39, 488	Cicóra	456
bl bușul de érbă	17, 18	Cicórea	456
bl bușul de hrișcă	16, 17, 18	Ciobăcul	312
bl bușul de Maiu	XI, 20	Ciobotărașul	58
bl bușul de păpușoiu	19	Ciorma	21
bl bușul de primăvară	17, 19	Ciormagul	20
bl bușul de vară	16, 17	Ciormanul	21
bl bușul mănântel	16, 17	Ciulul	385
bl bușul mic	16, 17	Ciunlu	385
bl bușul micșor	16, 17	Clăbucul	82
bl bușul roșu	16, 17	Cobilița	518, 559
bl bușul verde	11	Cobilițariul	518
bl blașca	34	Ciobzariul	100

Pag.		Pag.
	Codaciul	391
	Codațul	7, 391, 392
	Colopiștirița	549
	Colțanul	490
	Cóna Chifteriță	549
	Condrățelu	416
	Conochifterița	549
	Conopisterița	549, 550
	Conopiștirița	550
	Conoscirița	549
	Conotifterița	549
	Corhana	490
	Corhanca	490
	Corhanul	490
	Corhanul de casă	490
	Corhanul de câmp	496
	Cornacul	35, 38, 41
	Cornacul mare	35
	Cornățariul	455
	Cornenciul	35, 38
	Coroiul	549
	Coropeșnița	549
	Coropișnița	549
	Coropișnițoiul	549
	Coropișterița	549
	Coropiștinița	550
	Coropiștinița	549, 550
	Coropleșnița	549
	Corospinița	549
	Cosaciul	519
	Cosariul	518
	Cosașul	487, 518, 519, 520
	Cosașul gălbui	525
	Cosașul mare	518
	Cosașul mic	519, 520
	Cosașul peștriț	525
	Cosașul roșietic	525
	Cosașul roșu	516
	Cosașul verde	518, 519
	Coscodacul	466
	Coșul	360
	Cotariul	306
	Cotósa	484, 485
	Crăesa albinelor	144
	Croiteriul	98
	Cucóna Chifteriță	549
	Cucóna Chiftiriță	549
	Cucóna Tifteriță	549
	Cucușorul	106
	Cură în foc	294
	Curculețul	90
	Curculezul	90, 119
	Curechița	258
	Cuvaciul	35, 37
	Davanul	348
	Davănul	348
	Dărădașca	35
	Dăunele	348
	Dăunul	348
	Doftorașul	56
	Doftorul	59
	Dragobetele	1
	Drăghiciul	227
	Drumețul	559
	Dubălsriul	9
	Dzângănarul	12
	Dinținarul	456
	Dzindzirul (dindzirul)	456
	Dzundzunarul	12, 33
	Faptul	269
	Fata	233
	Faurul	43
	Favrul	35, 37
	Făclieșul	44
	Fânărașul	44
	Fesul popei	464
	Fesușorul	464
	Firesariul	86
	Fliturile de noapte	278
	Fluturile alb	258
	Fluturile de curechiu	258
	Fluturile de ți	278
	Fluturile de lumină	293, 294
	Fluturile de mătase	279
	Fluturile de varță	258
	Fluturile di nopté	278
	Fluturile galben	215, 266
	Fluturile peștricior	267
	Fluturile picățel	267
	Fluturul de mătase	279

	Pag.
Fluturul inelat	284, 285
Fluturul morții	268, 269
Fluturul roșu	263, 265
Focul lui Dumnezeu	44
Forfecariul	9, 87
Forfecelul	87
Fórtica	485
Frigurile	268, 269
Fugăul	451
Furieșul	228
Furișorul	195, 217, 228, 229
Furnica	179, 231, 232, 326
Furnica aripată	227
Furnica aripită	231, 233
Furnica cu aripi	233
Furnica de casă	231, 232
Furnica de câmp	231, 232
Furnica de copaci	231
Furnica de fână	232
Furnica de grădină	232
Furnica de pădure	231, 260
Furnica galbenă	231, 232
Furnica gălbie	232
Furnica mare	29, 231, 232, 233
Furnica mică	231, 232
Furnica neagră	231, 232
Furnica roșie	232
Furnica sburătoare	233
Furnica sêlbatică	231
Furnicariul	93, 231, 233
Furnicariul roșu	231
Furnicul	232
Furnicuța	232
Furniga	32, 232
Furul	231
Gaveiul	382, 468
Găina lui Dumnezeu	106, 108
Găinușa	VI, 20, 106, 108
Găinușa de seră	20
Găinușa lunel	106, 108
Gărgărița	90, 106, 112
Gărgăunele	200
Gărgăunul	32, 200, 466, 471
Găselnița	295
Găunoiul	201

	Pag.
Găunul	195, 201
Gândacul V, VI, VII, XII, 20, 74, 410, 487	
Gândacul de bucătărie	489
Gândacul de casă	489
Gândacul de făină	67
Gândacul de frapsin	58, 74
Gândacul de grâne	13
Gândacul de gunoi	32
Gândacul de hrișcă	17
Gândacul de mătase	VI, 279
Gândacul de prun	20
Gândacul de salcâ	58
Gândacul de scórță	96
Gândacul de trandafir	12
Gândacul de turb	77
Gândacul de turbare	74
Gândacul de turbat	44
Gândacul de turbă	73, 74
Gândacul mazerei	84
Gândacul mirositor	98
Gândacul morților	64, 65
Gândacul negru	82, 489
Gândacul puturos	82
Gândacul verde	11, 73
Gândăcelul	VI, 37, 73, 74, 272
Gândăcelul de frasin	74
Gândăcelul de turbat	37
Gândăcelul scînteios	44
Gândăcelul verde	37, 74
Gângania	V, VIII, IX, 410
Gângolia	V, IX, 12
Gângóna	IX, 177
Gărgălița	90
Gărgălița de bob	85
Gărgălița de bucate	90
Gărgălița de mazere	84
Gărgălița de pâne	90
Gărgălița neagră	85, 90, 302
Gărgăra	90, 261
Gărgărița	84, 85, 90, 302, 304
Gărgărița albă	302
Gărgărița de bob	85
Gărgărița de bucate	302
Gărgărița de grâu	84
Gărgărița de mazere	84

	Pag.		Pag.
.....	82	Moleții	301
.....	12	Molia	301, 543
.....	7, 392	Molia albinelor	595
.....	29, 261, 506	Molia bucatelor	302
le érbă	525	Molia de albine	295
oșie	516	Molia de bucate	302
roșietică	516	Molia de cojôce	301
verde	518, 519	Molia de lână	301
vinetă	515	Molia de pâne	302
.....	XIII, 309, 310, 543	Molia de pene	302
.....	XIII, 309, 310	Molia de pâr	302
.....	144	Molia de piele	301
.....	506	Molia de strae	301
.....	228	Molia merelor	297
.....	410, 489, 490	Molia straelor	301
galbenă	490	Molia subțirică	301
légră	489	Molia vinetă	301
.....	484	Molța	301
.....	44, 45, 570	Morariul	67
.....	467	Mornița	312, 313
.....	467	Mornițariul	312, 313
.....	467	Moșinița	368
.....	467	Mulița	301
a	467, 471	Mulțica	301
.....	467	Muma	144
.....	45	Mumina	144
.....	506	Mumuruța	107, 109
.....	XII, 258	Musca 144, 366, 369, 376, 393, 487	
de pădure	44	Musca albastră	366, 367
.....		Musca bețivă	393
.....	82	Musca cailor	363
.....	106, 108	Musca calului 363, 365, 396, 397	
.....	106, 108	Musca cânescă	396, 397
.....	144, 404	Musca cenușie	370
.....	144	Musca columbacă	332, 333
.....	107, 109	Musca columbace	333
.....	285, 288, 459, 460	Musca de baligă	369
.....	459	Musca de báligariu	369
.....	106, 108	Musca de (di) cal	363, 364, 397
.....	37, 106, 107, 108, 424	Musca de (di) carne	366, 367
.....	106, 107	Musca de casă V, 64, 366, 367, 369	
.....	84	Musca de cireșe	389
.....	309	Musca de gunoiu	369
.....	467	Musca de stârvuri	388
.....	466	Musca de viermi	382
.....	67, 292, 573	Musca hoiturilor	366, 367

	<u>Pag.</u>		
Musca mare	V, 64, 366, 367	Păduchele de cal	
Musca mânântică	370	Păduchele de cap	
Musca morților	386	Păduchele de cămeșă	46
Musca năprasnică	332	Păduchele de căne	
Musca năsdărvană	366, 367	Păduchele de cireș	
Musca neagră	370	Păduchele de curechiu	
Musca rea	332	Păduchele de frunze 69, 11	
Musca stârvurilor	366	Păduchele de lemn 373, 41	
Musca țe ascuchie	385		
Musca veninosă	332	Păduchele de măr	
Musca verde	369	Păduchele de părete	
Musca vitelor	366	Păduchele de perj	
Muscariul	56, 58	Păduchele de piele	
Muscica	385	Păduchele de piersec	
Muscoiul	193, 366, 367, 382	Păduchele de pom 113, 46	
Musconiul	309	Păduchele de porc	
Musculița	366, 373, 393	Păduchele de prun	
Musculița de vin	393	Păduchele de soc	
Muscuța	366, 370	Păduchele de straie	
Muscuța mânântică	370	Păduchele detrandafir	
Mușăța	368	Păduchele de vită	
Mușinița	368	Păduchele lat	
Mușița	368, 393, 394, 461	Păduchele mărului	46
Mușița de curechiu	462	Păduchele pěrului	
Mușița de pom	463	Păduchele piersecului	
Muștița	393	Păduchele porumbului	
		Păduchele roșu	
Nalbariul	258, 260	Păduchele tutunului	
Nieluța	424	Păduchelul	
Nourășul	311	Păduchiașul	
Nourelul	311	Păduchieșul	
		Păduchiul	
Ochiariul	394	Pădutele	
Ochiul păunului	266, 275	Păpăluza	
Ochiul păunului de ți	266	Păpăruga	
Omida	XII, 258, 261, 295	Păpărua	
Omnida	577	Păpăruza	
Oñida	258	Părăscuța	
		Păscălița	107
Paparuga	107	Păunița	
Paparuea	107	Păunul de nópte	
Pascalita	424	Pâna	
Pascile	424, 428	Pârăitorea	
Păduchele	368, 466	Piduciu	33
Păduchele albinelor	404	Piducul	
Păduchele cănesc	482	Pipiruga di nópte	
Păduchele de boũ	482		

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
runa di nópte	278	Puricele de curechiú	102
rița	549	Puricele de grădină	102
găul dracului	560	Puricele de in	105
riul	100, 101	Puricele de omăt	568
rița	430	Puricele de pămînt	102, 105
riçióra	430	Puricele de resad	102
rița 409, 410, 421, 430, 543		Puricele negru	105
rița albastră	421	Puricele pămîntului	105
rița albăstrie	421	Puricele verde	102
rița de casă	421, 423, 430	Puricelul	411, 419
rița de câmp	421, 447	Puriclu	33
rița de căpșuni	421	Puricul	419, 420
rița de fragi	421	Purițile	419
rița de grădină	421	R	
rița de legume	421	Racica	550
rița de pădure	422	Radașca	34, 35
rița de pom	421	Ragacea	34, 38
rița de scórță	421	Ragaciul	34, 38
rița de smeură	421	Răchitariul	278
rița gălbioră	421	Răcușorul	455
rița sură	421	Rădașca	34, 35
rița verde	421	Răgacea	34
rița verđie	421	Răgaciul	35, 38
rița vînătă	421	Răgăcea	34
rița	468	Răgocea	34
rița	430	Regócea	34
rițbacul	275, 276	Repedea	1
rițania	330	Rișina (?)	474
rițariul	86, 87	Rodașca	34
rițil	490	Rogaciul	38
rițil	233, 234	Rudașca	34, 35
rițiaroș	107, 119	Rudeșca	35
rițicanul	419	Rugacea	35
rițicașul	419	Rusul	409, 543
rițicele	187, 370, 419	S	
rițicele de casă	102, 106, 416	Sacul	XIII, 233
rițicelul	419	Samuvila	275
rițiciul	420	Săcușorul	233
rițicul	419, 420	Scarcalețul	506
rițicul dracului	43	Scăculeți	506
rițicașul	419	Scălușul	519
rițicele	368, 405, 419	Scălușul de apă	560
rițicele bătrân	467	Scărăbușul	20, 26, 29
rițicele comun	416	Scînteuța	44
rițicele de câmp	102	Sclepițul	348, 353
rițicele de căne	416	Sclepsul	353
		Scleptul	348, 353, 564

	<u>Pag.</u>		<u>Pag.</u>
Scleptul mare	348	Sufletul de strigoii	288
Scleptul mic	353	Sufletul mortului	288
Scleptul	353	Sufletul morților	288
Sclipețul	348	Suhăți	361
Scodacul	466	Surdomașul	67
Scripcariul	100	Surdumaciul	578
Scripcariul galben	100, 101	Surdumașul	67
Scripcariul negru	100	Șcracu	588
Scripcărașul	527	Șfabul	409, 489, 490, 548
Scualețul	508	Șvabul	488
Sfitulica	45		
Sfoiagul	67, 573	Tahtabiclu	38
Sfredelul lemnului	274	Tahtabicul	430
Sfredelușul lemnului	274	Tarhanul	490
Sgriburicea	310	Tarhonul	490
Sgriburiciul	310	Tartabicul	430
Somnul	286	Tatabicul	430
Somnișorul	286	Taurul	34, 38
Sraică	550	Taurul lui D-zeu	9
Stâlnița	430	Tavanul	348
Stelnița	421, 430	Târhanul	490
Stelnița de pere	421	Tăunele	348, 351
Stelnița de pom	421	Tăunele albiu	349
Steluța	44	Tăunele de toamnă	349
Strâlnița	430	Tăunele negru	349
Strechea	348, 353	Tăunul	195, 347, 348
Strechia	195, 348, 349, 353, 354	Tăunul albiu	349
Strechia cailor	363	Tăunul de toamnă	349
Strechia calului	363	Tăunul negru	349
Strechia de vite	359	Tifterița	649
Strechia oilor	359, 361	Tiftirița	649
Strechia vitelor	361	Torhanul	490, 496
Strechiul	353	Trândușul	31, 32
Strechiul vitelor	353	Trânjiu	364
Streclia	354	Trântorașul	144, 191
Strălucul	98	Trântorele	144
Streliciul	305	Trântorul	144, 404
Strepedele	7, 92, 392	Trântorul de cai	363
Strepijul	392	Trântul	31, 33
Striga	268	Trânzul	31, 32, 364
Striga de noapte	268	Turhanul	490
Striga nopții	268	Țabucul	311
Strigla	354	Țărăncuța	559
Strigoieșul	293	Țărțarca	456
Stupitul cucului	286, 459	Țânțarul	308, 317, 351, 371, 487
Sufletul	291	Țânțarul de apă	560, 566

<u>Pag.</u>	<u>Pag.</u>		
de baltă	310	Viermele de făină	67
de câmp	311	Viermele de mătase VI, 251, 279	
de pădure	310	Viermele de mere 297, 298, 299	
de stuhărie	310	Viermele de omăt	59
lăbănat	328	Viermele de pere	299
mare	328	Viermele de rană	382
mășcat	328	Viermele lucitor	45
mânântel	311	Viermênariul	382, 386
mic	311	Viermișorul	45, 254
vulgar	313	Viermul de mătase	279
ul	311	Viermulețul de circeșe	390
l	311	Viermușul	254, 255
a	309, 315, 328	Viermuțul	45
l	328	Viesparița	217
. . . . .	228	Viespariul	217
. . . . .	456	Viespa	216
. . . . .	100	Viespea	216
l	88	Viespea de casă	217, 218
. . . . .	88	Viespea de rug	253
. . . . .	527	Viespea de stejar	253
. . . . .	527	Viespea gărgăune	201, 202
. . . . .	311	Viespea négră	228
. . . . .	311	Viespea țigănescă	194
. . . . .	311	Viespele 178, 200, 201, 216, 217	
. . . . .	XII, 258	Viespele de casă	217
a	484, 485	Viespele de câmp	217, 218
. . . . .	484, 485	Viespele de pământ	217
. . . . .	485	Viespele negru	228, 229
a	484, 485	Viespêróia	256
ița	484	Viespêróica	256
. . . . .	265, 267	Viespêroiul	256
. . . . .	38	Viespișorul	116
nului . 34, 37, 106, 107,		Viespóia	256
424		Viespóica	216, 256
De-deu 34, 35, 37, 39, 106		Viespoiul	216, 217, 256
107		Viespușorul	216
. . . . .	217	Vruhul	19
. . . . .	292	Zângănarul	12
. . . . .	292	Zângănarul	12
. . . . .	566	Zângănarul	12
. . . . .	87	Zespea mățișică	228
. . . . .	217	Zespele	216, 217
alb	20, 21, 80	Zespișorul	216
le cariû	96	Zêspele	216, 217
		Zêspcișorul	216

DIN PUBLICAȚIUNILE ACADEMIEI ROMÂNE

- Etymologiae Nominum Romanorum. Dictionarul limbii istorice române a Dacoromanilor, după dorința și cu aprobarea*
M. W. Engelst. Clasa I, sub auspiciile Academiei Române
B. P. Hasdeu
- Tom. I. — A — Amertor. — București 1886 . . . . .
- Tom. II. — Anon — An — București 1892 . . . . .
- Tom. III. — B — Birhaș — București 1898 . . . . .
- Tom. IV. — *Introducere*. Negru-Vodă. Un secol și jumătate
 începuturile statului Țării-Românești (1230—1380).
 de Dr. I. U. Jarnic . . . . . București 1888 . . . . .
- Doase și scrișuri din Ardeal, date la ivela de Dr. I. U. Jarnic
 și A. Bărcan, cu un glosariu complet de Dr. I. U. Jarnic
 București 1888 . . . . . Vol. 8° . . . . .
- Glossaire des chansons populaires de Transylvanie (Collection
 sans-Jarnik)* par Jean Urbain Jarnik. Bucarest 1885 . . . . .
- Texte macedo-române, basme și poezii populare de la Crug
 Iose de Dr. M. Gh. Obolenski, publicate cu un glosariu
 complet de Prof. I. Bănuș. București 1891 . . . . .
- Nuța la Români. Studiu istorico-etnografic comparativ, de
 S. Fl. Marian. București 1890 . . . . .
- Născerea la Români. Studiu etnografic, de S. Fl. Marian. Bu
 curești 1891 . . . . .
- Încornimintarea la Români. Studiu etnografic de S. Fl. Mari
 curești 1892 . . . . .
- Vrăji, Farmace și deflaeeri adunate de S. Fl. Marian. Bu
 curești 1893 . . . . .
- Serbătorile la Români. Studiu etnografic de S. Fl. Marian
 rești 1898, 1899 1901. Vol. I. Cărnilegile, Lei 3; Vol. II
 simile, Lei 3; Vol. III. Cinci-jeclines, Lei 4 . . . . .
- Cultura păgână și creștina de Dr. Ath. M. Marienscu. Tom. I
 bătorile și datinile române vechi. București 1884 . . . . .
- Nuța la Români. Studiu istorico-etnografic comparativ de
 S. Fl. Marian. București 1890 . . . . . Vol. 8° . . . . .
- Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice
 legătura cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor
 popoarelor romanice. Studiu comparativ de Lazăr Șeieș
 curești 1896 . . . . .
- Cindiliturile Românilor, de Artur Garovei, București 1898 . . . . .
- Tejina țărânului român. Locuința, încălzimintea și îmbrăcăm
 alimentațiunea în diferite regiuni ale țării și în diferite
 ale anului, de Dr. N. Crăiniceanu. București 1895 . . . . .
- Igiena țărânului. Locuința, iluminata și încălzimintea ei. Îmbră
 cămintea, încălzimintea. Alimentațiunea țărânului în două
 epoci ale anului și în diferite regiuni ale țării, de
 Mandrușcu. București 1895 . . . . .

!

!

1

A 174 251

**no circumstance
in the Building**

